

عہدولہ رحمان ناصر سہادی

تہفسیری

سورہتی فاتحہ و سورہتی بہقہرہ

بہکوردی کردن و نامادہ کردنی: زینار عزیزخان مہاجر

پیناسی کتیب:

ته فیسیری سورپه تی فاتیحه و سورپه تی به قهره ناوی کتیب:

عبدالپرهمان ناسر سه عدی ناوی نووسه:

زئبار عه زیزخان مهاجر به کوردی کردن و ئاماده کردنی:

به ره کات قورپاس نه خسه سازی ناوه وه:

به ره کات قورپاس نه خسه سازی بهرگ:

چاپخانه ی شوان بلاوکسار:

یه که م، ۱۴۴۲ ک - ۲۰۲۲ ز نوره و سالی چاپ:

۱۰۰۰ دانه تی راز:

له بهر یوه بهر ایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره ی سپاردنی (۸۶۷) سی بز سالی (۲۰۱۹) سی پیدراوه.

ناونیشان: دینا، سۆران، کوردستان. بۆ به یوه ندی کردن: ۰۷۵۰۲۲۸۲۹۹۵

Karwancenter18@gmail.com

به ناوی خوای به‌خشنده‌ی میهره‌بان

پیشه‌کی وهرگیپر و ناماده‌کار

خوای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا﴾ نساء: ۱۷۴. واته: نه‌ی خه‌لکینه، به‌راستی به‌لگه و نیشانه‌یه‌کتان بُو هاتووه، له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگار تانه‌وه، و نور و پرووناکیه‌کی پروون و ناشکرمان بُو دابه‌زاندوون. بی‌گومان نه‌م نووره قورنانی پیروزه، که کانگای سۆز و میهره‌بانی، سه‌رجاوه‌ی وزه‌ی رۆح، بناغه‌ی دوارپۆژیگی گه‌ش و ئاوه‌دان، به‌رنامه‌ی راست و په‌وانی دونیا، لابه‌ری گومرایی و سه‌رگه‌ردانی، پرووناککه‌ره‌وه‌ی دل و ده‌روونه‌کانه.

هه‌ر له‌به‌ر نه‌مه‌یه خوای گه‌وره له‌نایه‌تیکی تر دا ده‌فهرموویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَأَمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ حه‌دید: ۲۸. واته: نه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، له‌خوابترسن، و باوه‌ر به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی به‌ین، (خۆ‌نه‌گه‌ر وابه‌کن نه‌وا) دوو به‌رامبه‌ر پاداشت و په‌حه‌تتان پیده‌به‌خشیت، و نور و پرووناکیه‌کتان پیده‌دات، که به‌هۆیه‌وه‌ی ریگای پیپرن (و به‌ره‌و خوای گه‌وره برۆن) و لی‌تان خو‌شده‌بی‌ت، و خوای گه‌وره گونا‌هپۆش و میهره‌بانه.

جا له‌به‌ر رۆشنایی نه‌وه‌ی که خوای گه‌وره قورنانی پیروزی کردۆته سه‌رجاوه‌ی پرووناکی بُو خه‌لک، به‌رنامه‌ی به‌ره‌و خواچوون، و هۆکاری به‌ده‌سته‌هینانی به‌هه‌شتی نه‌پراوه و په‌زامه‌ندی خوا، نه‌وا هه‌لسام به‌ وهرگیپانی هه‌ر سی‌سوره‌تی فاتیحه و به‌قه‌ره و نالی

عیمران، بۇ سەر زمانى شىرىنى كوردى، و سورەتى ئالى عیمران لە بەرگىكى سەر بەخۇدا چاپ دەكرىت. لە بنەرەتدا ئەم تەفسىرە بەشىكە لە تەفسىرى شىخ عەبدولرەھمان ناصر سەعدى (تیسیر الکریم الرحمن فی تفسیر کلام المنان). بە ئومىدى ئەوەى بیته ماىهى سوود بۇ خوینەران و زیاتر تیگەبىشتن لە نایەتەکانى قورئانى پىرۇز.

لیرەدا دەمەویت نامازە بەوە بەدم، که بەندە لە زور شوین که بیوستى بە پروونکردنەوه بوویت، ئەوا پروونکردنەوهى بیوستم داوه، لە گەلیك جیگاش ئەو نایەتەى که تەفسیر نەکراوه ئیمە تەفسیرمان کردووه تەوه، بۇ ئەوهى نەبیته ناستەنگ بۇ خوینەر، پروونکردنەوهکان و تەفسیرکردنەوهکانى ئەو بەشانەى که تەفسیر نەکراون ئەوهندە زوربوون، دەبووه شتىكى بیزارکەر ئەگەر لە هەموو شوینیك نامازەم بە ناوى وەرگیر بکردبا، بۆیه بەبیوستم زانى بنووسم بەكوردى کردن و نامادەکردنى، چونکه نزیکه لەوهى بلیم تەفسیرە رەسەنەکەى عەبدولرەھمان ناسر سەعدى بووه تە هەوینى ئەم کتیبه و ئیمەش بە سوود بینین لە سەرچاوه متمانەپیکراوهکان ئەم کتیبهمان نامادە کردووه.

لە کۆتاییدا، دەمەویت سوپاسى هەموو ئەو مامۇستا خوشەویستانەم بکەم، که ئەرکیان کیشاوه بە هەلەچینی ئەم کتیبه، بەتایبەت بەرپىز (م. سەرھەنگ عەبدولواحید). لە خواى گەوره داواکارم لە هەلە و کەموکورتییهکانم خوشبىت و ئەم کارە بختە سەر تاي تەرازووی چاکەکاتم. بەدلىابەوه رینوینى و سەرکەوتن تەها لە خواى گەوره وهیه.

زىيار عەزىز خان مهاجر

سۆران

﴿سوره‌تی فاتحه﴾

مه‌ککه‌یه

به‌ناوی خوای به‌خشنده‌ی میهره‌بان

(۱ - ۷) ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ﴿۱﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
﴿۲﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿۳﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿۴﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ
نَسْتَعِينُ ﴿۵﴾ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿۶﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿۷﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ واته: ده‌ست بی‌ده‌که‌م به‌ همر ناویک که خوای پایه‌به‌رز هه‌یه‌تی، چونکه
وشه‌ی (ناو) تاکیکی خراوه‌پالئه، به‌مه‌ش هه‌موو ناوه جوان و به‌رزه‌کانی خوای مه‌زن
ده‌گریته‌وه، ﴿اللَّهُ﴾ خوا و په‌رستراوه، ته‌لئا نه‌و شایسته‌ی په‌رستنه، له‌به‌ر نه‌وه‌ی هه‌موو
سیفه‌ته‌کانی په‌رستراویتی هه‌یه، نه‌و سیفه‌تانه‌شی کاملن، ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ دوو ناون
ئاماژهن بۆ نه‌وه‌ی خوای پایه‌دار، خاوه‌نی به‌زه‌یی و میهره‌بانی فراوانه، که هه‌موو شتیکی
گرتوته‌وه، و تیکرای زینده‌وه‌رانی له‌خوگرتووه، نه‌م به‌زه‌یی و میهره‌بانی‌یه‌ی بۆ نه‌و
له‌خواتر ساوانه‌ داناو، که شوینکه‌وتووی ییغه‌مه‌بران و په‌یامبه‌رانی نه‌ون، نه‌وانه میهره‌بانی
ره‌ها و بی‌سنووریان بۆ هه‌یه، جگه له‌وانیش نه‌وا به‌شیک له‌و میهره‌بانی‌یه‌یان بۆ هه‌یه.

چاك بزانه، یه‌كیك له‌و بنه‌مایانه‌ی كه پیشینه و زانایانی ئوممه‌ت كۆكن له‌سه‌ری، بریتیه له‌ باوه‌رپوون به‌ ناو و سیفه‌ته‌كافی خوای مه‌زن، و حوكمی سیفه‌ته‌كافی، بۆ ئوونه: باوه‌ردارن به‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ به‌به‌زه‌یی و به‌خشنده‌یه، خاوه‌نی ئه‌و میهره‌بانیه‌یه كه وه‌سفی خۆی پیکردوو، ئه‌م میهره‌بانیه‌یه‌یه‌وه‌سته به‌وه‌ی به‌زه‌یی پێدا دیته‌وه، كه‌واته هه‌موو ناز و نيعمه‌ته‌كان شوینه‌وارێكن له‌ شوینه‌واره‌كافی دلۆفانی ئه‌و، له‌گه‌ل تیکرای ناوه‌كافی دیکه‌ی خوای پایه‌به‌رز ده‌بی به‌م شیوه‌یه مامه‌له‌ بکات و باوه‌ری پێیان هه‌بی، له‌باره‌ی سیفه‌تی زانایه‌وه ده‌وتریت: خوای گه‌وره‌ زانایه و خاوه‌نی زانسته، به‌هۆی ئه‌وه‌وه هه‌موو شتیك ده‌زانری و سه‌رچاوه‌ی زانینه، توانا‌داره: خاوه‌ن توانایه و توانای به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هه‌یه.

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ واته: "سوپاس و ستایش بۆ په‌روه‌ردگاری جیهانیان"، ئه‌مه ستایش‌کردنی خوای گه‌وره‌یه به‌ سیفه‌ته‌ کامله‌كافی، کرداره‌كافی كه له‌ نیوان به‌خشش و دادگه‌ریدان، بی‌گومان سوپاس و ستایشی کامل به‌ هه‌موو شیوه‌یه‌ك هه‌ر بۆ ئه‌وه.

﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ په‌روه‌ردگار: په‌روه‌رده‌کار و پیگه‌یه‌نه‌ری هه‌موو جیهانیانه، – جیهانیان: بریتین له‌ جگه‌ له‌ خوای گه‌وره – و خوای گه‌وره‌ ئه‌وانی به‌دیه‌ناوه، هه‌ر ئه‌ویش ئامراز و که‌ره‌سته‌كافی بۆیان فه‌راهه‌م کردوو و ناز و نيعمه‌تی گه‌وره‌ی له‌گه‌ل کردوون، خۆ نه‌گه‌ر ئه‌م ناز و نيعمه‌تانه له‌ ده‌ست به‌ه‌ن ئه‌وا مانه‌وه‌یان ئه‌سته‌م ده‌بی، كه‌واته هه‌ر چ ناز و نيعمه‌تیکیان هه‌یه ئه‌وا له‌ خوای پایه‌داره‌وه‌یه.

په‌روه‌رده‌ی خوای پایه‌به‌رز بۆ به‌دیه‌نراوانی دوو جووره: گشتی و تابه‌تی.

گىشىتەكەي: بەدېھىنانى بەدېھىنراۋەكانىتە، و رۇزى پىدان و رېنۇبىنى كىردىنەنە بۇ ئەو كارەي، كە بەرژەۋەندى ئەۋاننى تىدايە، كە مانەۋەيان لە دونىادا پەيوەستە بەم بەرژەۋەندىيەۋە.

تايەتەكەي: پەرۋەردە كىردىن خۇشەۋىستان "ۋەلىيەكان" يەتە، پەرۋەردەيان دەكات بە ئىمان و باۋەر و سەريان دەخات بۇ ئىمان، ئىنجا ئىمانەكەيان كامىل دەكات، لەمپەر و كۆسپ لە نىۋان ئەۋان و خۇزى لادەبات، حەقىقەتەكەي: پەرۋەردەي سەرخستە بۇ ھەرچى چاكەيە، پاراستىنەنە لە ھەرچى خراپەيە، لەۋانەيە ئەمە ماناى ئەو ئىنەيەي لەۋەي كە زۇرەي يىغەمبەران بە وشەي "پەرۋەردگار: الرَّبُّ" نىزايان كىردوۋە، چونكە تىكراي داۋاكارىيەكانىان دەچىتە زىر پەرۋەردەي تايەتەي خۋاى داناۋە.

كەۋاتە ئەم فەرمايشتە: ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ئامازەيە بۇ ئەۋەي تەھا خۋاى پايەدار بەدېھىنەر و مشورگىر و رۇزىدەر و كامىلى بى نىزە، لە بەرامبەردا جىھانىان ھەموۋيان بىۋىستىان بە خۋا ھەيە بە ھەموۋ شىۋەيەك.

﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾، پاشا و دەسەلتادار و خاۋەنە ﴿مَالِكِ﴾: ئەۋەيە كە خاۋەنى سىفەتى خاۋەندارىتى و دەسەلتادارىيە، لە شۋىنەۋارەكانى ئەم سىفەتەش فەرمان كىردن و رېگرى لىكردنە، پاداشت و سزادانە، بە ھەر جۇرىك بىھۋىت ھەلسۈكەۋت لە مولكەكانىدا دەكات، ﴿مَالِكِ﴾ خراۋەتە پال ﴿يَوْمِ الدِّينِ﴾، ئەۋىش رۇزى دۋايە، ئەو رۇزەي ھەر يەكەك بە كىردەۋەكانى لىيىچىنەۋەي لەگەل دەكرى، بە كىردەۋە چاك و خراپەكانىيەۋە، چونكە لەم رۇزەدا بە تەۋاى دەسەلتات و دادگەرى و دانايى خۋاى مەزن دەردەكەۋى، لەگەل پىچرانى مولك و دەسەلتاتى بەدېھىنراۋان، تەننەت لەم رۇزەدا پاشا و گەدا و كۆيلە و كەسى سەربەست ھەموۋيان يەكسانن، ملكەچى گەۋرەيى و شكۆى

پەروردگار، ملیان چەماوویە بۇ بالادەستىەكەى، چاوەروانى سزا و پاداشتی ئەون، ئومیدیان پاداشتی خواپە، ترسیان لە سزاكەى ھەبە، ھەر بۆبە بەتایبەت باسى دواپۆزى کردوو، ئەگەرنا ھەر خواى گەورە دەسەلتادار و پاشا و خواوەنى دواپۆز و ھەموو رۆژەکانى ترە.

﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ واتە: تەھا تۆ دەپەرستىن و پشتىش ھەر بە تۆ دەبەستىن، چونكە پىشخستى بەرکار (المعمول) بە مانای كۆرگەلھىنان دىت، ئەمەش چەسپاندنى حوكمە بۇ ناوبرا، پەتکردنەوہەتى بۇ ھەرچى جگە لە خواى مەزنە، وەك ئەوہى بلىت: تۆ دەپەرستىن، جگە لە تۆ ھىچ شتىك ناپەرستىن، و پشت بە تۆ دەبەستىن، پشت بەھىچ شتىكى تر نابەستىن.

دەبىنن خواپەرسقى بە پىش پشت بەخواپەستن خراوہ، ئەمەش دەچىتە نىو جوارچىوہى پىشخستى گشتى بەسەر تايبەتەوہ، ئەمەش بايەخدانى خواى دانايە بەپىشخستى مافى خۆى بە پىش مافى بەندەكەى، ((خواپەرسقى)) ناويكى گشتىبە بۇ ھەر چىبەك، كە خواى گەورە خۆشى دەويت و پىي رازىبە لە كردار و گوشتارى دەر و دەروون، ((پشتبەخواپەستن)) برىتیبە لە پشت بەستن بە خواى پايەدار لە بەدەستھىنانى سوود و وەلانانى زيانەكان، لەگەل متمانەبوون بە خوا لە بەدەستھىنانىدا.

خواپەرسقن و پشت بەخواپەستن، برىتىن لە ئامرازى بەختەوہرى و شادومانى ھەمىشەبى، رزگاربوون لە ھەموو خراپەبەك، ھىچ رىگەبەك نىبە بۇ رزگاربوون تەھا بە خۆرازانندنەوہ نەبى بەم دوو سىفەتە، كاتىك خواپەرسقى دەبىتە خواپەرسقى دروست، كە لە پىغەمبەرى خواوہ (دروود و سلاوى خواى لىي) وەرگىرابى و تەھا مەبەست لىي رەزامەندى خواى، جا بەم دوو مەرجە دەبىتە خواپەرسقى تەواو، باسكردنى "پشتبەخواپەستن" لە

دوای "خوایه‌رستن" له‌گه‌ل^۱ نه‌وه‌ی به‌شیکه له‌خوایه‌رستی، له‌بهر نه‌وه‌یه که به‌نده له‌هموو خوایه‌رستییه‌کیدا پیوستی به‌پشت به‌ستن به‌خوای پایه‌به‌رز هه‌یه، چونکه نه‌گه‌ر خوای گه‌وره یارمه‌تی نه‌و نه‌دات، نه‌وا ناتوانی^۲ نه‌و شتانه بکات که فه‌رمان کراوه نه‌نجام بدرین، خویشی دووربگری له‌وه‌ی ریگری لیکراوه و قه‌ده‌غیه.

﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ واته: رینوینیمان بکه و ریگامان پیشان بده، سه‌رمانخه بو ریگه‌ی راست و ره‌وان، نه‌ویش نه‌و ریگه رۆشنه‌یه که ده‌مانگه‌یه‌نی^۳ به‌خوای مه‌زن و به‌هه‌شته‌که‌ی، نه‌م ریگه‌یه بریتییه له‌ناسینی حه‌ق و راستی و کاریکردنی، جا ریگه‌مان پیشان بده به‌ره‌و ریگه‌ی راست و له‌سه‌ر ریگه‌ی راستیش هه‌ر رینیشاندهرمان به، رینشاندان به‌ره‌و ریگه‌ی راست، پایه‌ندییه به‌ئایی نیسلام، وازه‌ینانه له‌هه‌رچی ئاینیکی تره، رینشاندان له‌سه‌ر ریگه‌ی راست، رینوینی ده‌گرینه‌وه بو هموو ورده‌کارییه ئاینیه‌کان له‌کردار و گوفتار، نه‌مه به‌کیکه له‌قه‌شه‌نگترین نزاکان، به‌سوودترین پارانه‌وه‌یه بو به‌نده، هه‌ر بۆیه له‌سه‌ر مرووف پیوسته به‌م نزایه له‌خوای گه‌وره ییارته‌وه له‌گشت رکاتیکی نوێژدا، چونکه پیوستیه‌کی زۆری پی هه‌یه.

نه‌م ریگه راسته‌ش، بریتییه له: ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ واته: "ریگه‌ی نه‌وانه‌ی ناز و نیعمه‌ت له‌گه‌ل کردوون"، له‌یغه‌مبه‌ران و راستگۆیان و شه‌هیدان و ییاوچاکان، ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ جگه له‌ریگه‌ی "نه‌وانه‌ی خه‌شم و قینیان لیگیراوه"، نه‌وانه‌ی حه‌ق و راستیان ناسی و وازیان لیهینا، وه‌ك جوله‌که‌کان و هاوشیوه‌کانیان، و جگه له‌ریگه‌ی ﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾ واته: "گومراییان"، نه‌وانه‌ی وازیان له‌حەق و راستی هینا، به‌هۆی نه‌زانی و گومرایه‌وه، وه‌ك گاوره‌کان و هاوشیوه‌کانیان.

هەر چه‌نده ئەم سوپره‌ته کورت و پوخته، بە‌لام سەر‌باری ئەمەش شتی وای لە‌خوگرتوو‌ه که هیچ سوپره‌تیکی دیکە‌ی قورئان بەم شیو‌ه‌یه‌یه نییه، جا هەر سی‌ جو‌ری یه‌ک‌خو‌اناسینی لە‌خوگرتوو‌ه، یه‌ک‌خو‌اناسی لە‌ پەر‌و‌ه‌ر‌د‌گ‌ار‌یتیدا لەم فەر‌ما‌یشتە‌ی خو‌ای زانا‌وه وەر‌ده‌گیری:

﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، لە‌گە‌ل یه‌ک‌خو‌اناسی لە‌ پەر‌ستر‌او‌یتیدا، ئە‌و‌یش تە‌ها پەر‌ستنی خو‌ای گەر‌ه‌یه و لە‌ وشە‌ی ﴿لِلَّهِ﴾ و لەم گوزار‌ش‌ته‌ی خو‌ای مە‌زنی‌ش: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ وەر‌ده‌گیری، لە‌گە‌ل یه‌ک‌خو‌اناسی لە‌ ناو و سیفە‌تە‌کاندا، ئە‌و‌یش چه‌سپاندنی سیفە‌تە‌ کامة‌لە‌کانە بو‌ خو‌ای پایه‌‌بە‌رز، که خو‌ای گەر‌ه به‌ خو‌ی بو‌ خو‌ی پریار‌داوه، و پیغە‌مبەرە‌کە‌ی (درود و سلا‌وی خو‌ای لیبی) بو‌ی پریار‌داوه بە‌بی یه‌ک‌خستن و ویناکردن و یچواندن، وشە‌ی ﴿الْحَمْدُ﴾ نمازە‌ی بە‌مه‌ کردوو، هەر‌وه‌ک پێشتر خرایه‌‌پروو.

چه‌سپاندنی پیغە‌مبەر‌ایه‌تیشی لە‌خوگرتوو‌ه، هەر‌وه‌ک لەم فەر‌ما‌یشتە‌دا هاتوو‌ه: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾، چونکه ئە‌مه به‌بی په‌یام ئە‌نجام نادری.

سزا و پاداشتی‌ش چه‌سپاو، لە‌سەر‌ کرده‌وه و گو‌فتارە‌کان، لەم فەر‌ما‌یشتە‌ی خو‌ای دانا و زانا‌دا: ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ سزا و پاداشت به‌ داد‌گە‌ری دە‌بی، چونکه "الدین" واتە: سزا و پاداشتی داد‌گەر‌انه.

ئە‌م سوپره‌ته چه‌سپاندنی قە‌دە‌ریشی لە‌خوگرتوو‌ه، و بە‌نده بکە‌ریکی راستە‌قینە‌یه، ئە‌مەش به‌‌یچە‌وانە‌ی قە‌دە‌ری و جە‌برییه‌کان. تە‌نانە‌ت لەم فەر‌ما‌یشتە‌دا: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ وە‌لامی هە‌موو بیدە‌جی و سەر‌گە‌ردانە‌کانی داو‌تە‌وه، چونکه ریگە‌ی راست حە‌ق‌ناسی و کاریگە‌ردنیە‌تی، که هە‌موو بیدە‌جی و سەر‌گە‌ردانی‌ک ییچە‌وانە‌ی ئە‌مه رە‌فتار دە‌کات.

دڵسۆزی و دڵساغی لە ئاییندا بۆ خوای پایه بەرز لەخوگر توووە، بە خواپەرسق و پشت
بەخواپەستنهوه، ئەمەش لەم فەرماشتهیدا: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾، کەواتە سوپاس
و ستایش هەر بۆ پەروەردگاری جیهانیان و جیهانهکان.

﴿سوره‌تی به‌قهره﴾

مه‌دینه‌یه

به‌ناوی خوای به‌خشنده‌ی دل‌لُفان

(۱ - ۵) ﴿الم ﴿۱﴾ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿۲﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿۳﴾ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿۴﴾ أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿۵﴾

پیشتر قسه له‌سهر (بِسْمِ اللَّهِ) کرا، سه‌باره‌ت به‌ پیته پچراوه‌کافی سه‌ره‌تای هه‌ندی له‌ سوره‌ته‌کان، واه‌سه‌لامه‌تیره بی‌ده‌نگی بنوینری له‌ ناست لی‌کدانه‌وه‌ی ماناکه‌یان (به‌بی بوونی به‌لگه‌ی شه‌ری)، له‌گه‌ل باوره‌بوونی ته‌واو به‌وه‌ی خوای پایه‌به‌رز به‌بی هوده و هه‌ره‌مه‌کی داینه‌به‌زاندووه، به‌لکو حکمه‌ت و داناییه‌کی له‌ پاله‌ که‌ ئیمه‌ نایزاین.

فه‌رمایشتی خوای پایه‌به‌رز: ﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ﴾ واته: ئەم کتیبه‌ مه‌زنه، که‌ کتیبی حه‌قیقه‌ت و راستیه، هه‌موو نه‌و شتانه‌ی تیدایه‌ که‌ کتیبه‌کافی پیشور تییاندا نه‌بووه، له‌ زانستی گه‌وره، حه‌ق و راستی ناشکرا، ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ هه‌ج جو‌ره گومانیکی تیدا نییه له‌ هه‌ج پروویکه‌وه، که‌ گومانی تیدا ره‌تکراوه به‌ مانای نه‌وه‌ی که‌ بی‌چه‌وانه‌که‌ی ده‌بی تیدای و تییادیه، چونکه‌ بی‌چه‌وانه و دژی گومان و دوودلی دنیاییه، جا ئەم کتیبه‌ زانستی دنیایی

تېدايە كە گومان و دوودلئى رادەمالئى، ئەمەش بىنەمايەكى بەسۈودە، كە رەتكردنهوه (النفي) ئەگەر مەبەست لئى ستايش بى، ئەوا دەبى يېچەوانەكەى لەخۇبگرى، كەئەویش كاملبوونە، چونكە رەتكردنهوه (النفي) واتە: نەبوون، نەبوونى تەواویش هېچ ستايشكى تېدا نېيە.

مادەم دلئايى لەخۇگرتووه، ئەوا رېئوئى و رېئىشاندان بەبى دلئايى بەدەست نايەت، فەرموويەتى: ﴿هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ رېئوئى: ئەوويە كە مايە رېئوئىيە لە نېو گومرپايى و سەرگەردانى و گوماندا، و ھەموو ئەوانە دەگرتتەووه كە رېئىشاندەرن بۇ گرتتەبەرى رېگەى بەسۈود، فەرموويەتى: ﴿هُدًى﴾ بەركارى سېرپوتەووه، جا نەبفەرمووه: رېئوئىيە بۇ فلان بەرزەوھەندىيە، و بۇ فېسار شتە، چونكە مەبەستى گىشتاندن بووه، رېئوئىيە بۇ ھەموو بەرزەوھەندىيەكەنى ھەر دوو دونياكە، رېئىشاندەرى بەندەكانە لە پرسە سەرەكى و لاوھەكىيەكاندا، رۇشكەرەووه و جياكەرەووى حەق و ناحەقە، سەلامەت و لاوازە، ئەوھيان بۇ روون دەكاتەووه كە چۇن رېگەى بەسۈود بگرتتەبەر كە لە بەرزەوھەندى دونيا و دوارۇرئاندايى.

لە شوئىكى تردا فەرموويەتى: ﴿هُدًى لِّلنَّاسِ﴾ واتە: "رېئوئىيە بۇ ھەموو خەلك"، بەمەش گىشتاندوويەتى، جا لېرەدا و لە شوئى ترىشدا ﴿هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ واتە: "رېئوئىيە بۇ پارىزكاران"، چونكە لە خودى خۇيدا رېئىشاندايى بۇ ھەموو بوونەوهر تېدايە، بەدئاكام و بەدبەختەكان سەريان بەمە بەرز نەكردتەووه، رېئوئى خويان وەرنەگرتووه، بەمە بەلگەيان لەسەر بەرپابووه، بەلام لەبەر بەدبەختى و بەدئاكاميان سووديان لېوھرنەگرتووه، سەبارەت بە لەخواترسان، ئەوانەى دەستيان بە ھۆكارى ھەرە مەزنەووه گرتووه بۇ بەدەستھىنانى رېئوئى، ئەویش لەخواترسان و پارىزكارىيە، كە ناوھپۇكەكەى: گرتتەبەرى ئەو شتانەيە كە بەندە لە تورەيى و سزاي خوا دەپارىزى، بە جىيە جىكردنى فەرمانەكانى،

خودورگرتن له ریگری و قه ده غه کراوه کانی، به ممش رینوییان بی وهرگرت، نهوپری که لک و سوودیان لیبیوه، خوی دانا و زانا فرموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا﴾ نهفال: ۲۹، واته: "ئه ی ئه وانهی باوه پرتان هیناوه، بی گومان نه گهر پاریزکار و له خواترس بن، ئه وا خوی گهوره رینوییتان بی ده به خشی بو جیا کردنه وهی رهوا و نا رهوا"، له خواترسان: ئه وانهن که که لک و سوود ده بین له ئایه ته کانی قورئانی پیروز و نیشانه و به لگه گهر دوونیه کان.

له بهر ئه وهی رینویی (هیدایهت) دوو جوړه، رینویی روونکردنه وه، و رینویی سه رخستن، بهنده له خواترسه کان هر دوو جوړی رینوینیه که بیان به ده سه ئه ناوه، به لام جگه له وان رینویی سه رخستیان به ده سه ئه هیناوه، جا رینویی روونکردنه وه بهی سه رخستن بو کارکردن بهو روونکردنه وه به، ئه وا رینوینیه کی راسته قینه (ته واو) نیه.

دواتر وه سفی له خواترساوانی کردووه به بیروباوهر و کرداری دهروونی و کرداری نه ندامه کانی جهسته، چونکه له خواترسان ئه مانه ده گریته وه، جا فرموویه تی: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾ واته: "ئه وانهی باوهریان به جیهانی نه یئراو و په ئمان هیه"، حه قیقه تی ئیمان و باوهر: بریتییه له بهراستدانانی ته واوی هه موو ئه و شتانه ییغه مبه ران هه والیان له باره وه داوه، باوهر ئه و شتانه ناگریته وه که به ره هستن، چونکه موسلمان و بی باوهر له مه دا جیا ناگریته وه، به لکو ئیمان و باوهر په یوه سه به باوهر بوون به جیهانی نه یئراو (غیب)، که ئیمه نه مانینیوه و بهرچاومان نه که وتوو، به لکو له بهر ئه وه باوهرمان بی هیه، چونکه خوی مدزن و پیغه مبه ره که ی (دروود و سلأوی خوی لی) هه والیان له باره وه داوه، ئا ئه مه ئه و باوهر و ئیمانیه که موسلمان جیا ده کاته وه له که سی بی باوهر، چونکه بهراستدانان ته ئها بو خوا و پیغه مبه ره که یه تی (دروود و سلأوی خوی لی)، باوهر دار باوهری هیه به هه موو ئه و شتانه ی خوی گهوره و پیغه مبه ره که ی (دروود و

سلاوی خوای لیی، هه‌والیان له‌باره‌وه داوه، جا ئه و شتانه‌یان بینیی یان نه‌بینیی، لیی تیگه‌بشتیی و عقلی بی شکابی یان لیی تینه‌گه‌بشتیی و عقلی یینه‌شکایت، به‌یچه‌وانه‌ی خوانه‌ناسه به‌درۆزان و بی باوه‌ره‌کان به‌جیهانی نه‌بینراو و په‌ئمان، چونکه عقله که موکورت‌ه‌که‌یان پینه‌گه‌بشتوو، بویه باوه‌ریان پیی نه‌هیناوه و به‌درۆیان زانیوه، له‌کاتیکدا زانیاریان له‌باره‌وه نییه، به‌م هویه عقله‌کانیان گنده‌ل بووه، خه‌یال پوچ بوون، له‌کاتیکدا عقلی باوه‌رداره به‌راستدانه‌ره‌کان، ئه‌وانه‌ی رینویی خویان وه‌رگرتوو گه‌شه و نه‌شوئمان کردوو.

باوه‌ربوون به‌جیهانی په‌ئمان ئه‌مانه‌ش ده‌گریته‌وه: که باوه‌ربوونه به‌هه‌موو ئه‌و شته به‌ئمانانه‌ی رابردوو و ناینده و بارودۆخی دواپۆژ، حه‌قیقه‌تی وه‌سفه‌کانی خوای گه‌وره و جووره‌کانی، له‌گه‌ل باوه‌ربوون به‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ران له‌م باره‌وه هه‌والیان له‌باره‌وه داوه، جا باوه‌رداران باوه‌ری دامه‌زراویان هه‌یه به‌سیفه‌ته‌کانی خوا و بوونی ئه‌و سیفه‌تانه، دلنیاپی ته‌واویان هه‌یه ئه‌گه‌رچی له‌چۆنیه‌تیه‌که‌شی تینه‌گه‌ن.

دواتر فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَيَقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾، نه‌یفه‌رموو‌وه: نوێژ ده‌که‌ن، یان نوێژ به‌ریا ده‌که‌ن، چونکه ته‌ئا ئه‌وه‌نده به‌س نییه نوێژ به‌ شیوه‌ رووکه‌شیه‌که‌ی بکریت، به‌لکو نوێژکردن ده‌بی له‌ رووکه‌شدا ئه‌نجام بدری به‌ته‌واوی بنه‌ما و واجب و مه‌رجه‌کانی، له‌ ناخیشدا رۆحی نوێژ به‌ریا بکریت، ئه‌مه‌ش بریتیه له‌ ئاماده‌بوونی دل‌تیایدا، و ر‌امان و وردبوونه‌وه له‌وه‌ی له‌ نوێژدا ده‌بلیت و ده‌یکات، ئا ئه‌مه ئه‌و نوێژه‌یه که خوای گه‌وره له‌باره‌یه‌وه فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ عه‌نکه‌بوت: ۴۵. واته: "بی‌گومان نوێژ، ریگری ده‌کات له‌گونا‌ه و خراپه‌کاری و به‌دکاری ده‌کات"، بی‌گومان ئه‌مه ئه‌و نوێژه‌یه که پاداشتی له‌سهر به‌ده‌ستدیت، به‌دلنیا‌یه‌وه مرۆف ه‌یج

پاداشتىكى دەستىكە وپت مەگەر بە ئەندازەى ئەو نەبى كە لى تىدەگات، واجب و سۈننەتە كافي نوپۇز بە تىكرايى دەگىتەو.

باشان فەرموويەتى: ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ واتە: "لەو رزق و رۇزىيە پىمان داون لى دەبەخشن"، ئەمە خەرجىيە واجبەكان دەگىتەو، وەك: زەكات، خەرجى كىشانى ھاوژىنەكان و خزمە نىكەكان و كۆيلە و ھاوشىوەكانيان، لەگەل خەرجىيە سۈننەتەكان، بە ھەموو رىگەبەكى چاكە و خىر خوازىدەو، باسى ئەوئى نەكردوۋە كە پى دەبەخشرى، چونكە ھۆكار و ئەوانەى شايستەى پىبەخشىن گەلىك زۆرن، جا لەبەر ئەوئى خەرجى لە خوا نىكبوونەوئى، جا بە ((مَنْ)) بەكارھىناو، كە ئاماژە دەكات بۇ بەش بەشكردن، تا ئاگاداريان بىكاتەو ئەو تەئھا بەشىكى كەمى ويستوۋە لە سامان و مالىيان، كە زىانگەيەنەر و سەخت نەبى بۇيان، بەلكو بەو بەخشىنە خۇيان و برايانيان سودمەند دەين.

لەم فەرمايشتەى خىواى پايبەرزدا: ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ﴾ "لەو رۇزىيە پىمان داون"، ئاماژەكراۋە بۇ ئەوئى ئەو سامان و مالىەى لەبەردەستتانه، بە ھىز و ھەولى خۇتان بەدەستنەھاتوۋە، بەلكو رزق و رۇزى خىوايە بە ئىوئى داۋە، ئىوئى كىر دۇتە سەرىپەرشىتار، بەھۇبەو نىعمەتى لەگەل كىردوون، جا ھەرۋەك چۇن نىعمەتى لەگەل كىردوون و ئىوئى پايبەدار كىردوۋە بەسەر زۇرىك لە بەندەكان، لە بەرامبەردا ئىوئى سوپاسگوزارى بىن، بە دەرخستن و بەخشىنى بەشېك لەو ناز و نىعمەتەى لەگەلتانى كىردوۋە، بەمەش دلى برا نەدار و ھەزارەكانتان بەدەنەو.

زۇربەى جاران خىواى پايبەرز نوپۇز و زەكات بەبەكەو لە قورئانى پىرۇزدا كۆ دەكاتەو، چونكە نوپۇز دىلسۆزى بۇ خىواى پەرىستراۋى تىدايە، زەكات و خەرجى كىشان چاكە كىردنى تىدايە لەگەل بەندەكانى خوا، جا ناۋنىشانى بەختەوئى بەندە دىلسۆزبوونىتەى

بۇ خوای په رستراو، ههولدا نیه تی له پیناو سوو دگه یان دن به به دپه پینراوان، ههروهك چوڼ ناو نیشانی به دبه ختی به نله نه بوونی ئەم دوو شته یه، که نه دل سۆزی و نه چاکه کاری هه یه.

ئینجا فه رموویه تی: ﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ واته: "ئهوانه ی باوهږ دههین بهو په یامه ی بۇ تۆ دابه زیوه"، ئەویش: قورئانی پیرۆز و سوننه تی به ییزه، خوای پایه دار فه رموویه تی: ﴿وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ نیساء: ۱۱۳، واته: "خوای گهوره کتیب و حکمهت و دانایی بۇ سه ر تۆ دابه زان دووه"، له خواتر ساوان و پاریز کاران باوهږ یان هه یه به هه موو ئەوه ی بیغه مبه ران هیناویانه، هه چ جیاکاریهك ناکه ن له نیوان ئەو په یامه ی خوای گهوره دابه زان دووه، جا باوهږ یان به هه ندیک هه ییت و پراوشیان به هه ندیک تر نه ی، یان ئەوه تا به نکۆلی کردن له به شیک ی یاخود به لیکدانه وه (ته ئویل) کردنی به جوړیک که بیجه وانه ی مه بهستی خوا و بیغه مبه ره که ی (دروود و سلأوی خوای لیبی) بی، ههروهك چوڼ بیدعه جیهه کان نیش و پیشه یان ئەمه یه، ئەوانه ی دهقه کان به جوړیک لیکده ده نه وه که ناریکن له گهل مانا و په یامی دهقه که، ئەمهش به هوی ئەوه ی مانای ئەو دهقانه یان به راست دانه ناوه و دانیان پیدانه ناوه، جا ئەگه رچی باوهږ یان به وشه و بیزه که شی بی، ئەوا باوهږ یکی راسته قینه یان پی نیه.

ئەم فه رمایشته ی خوای دانا و به توانا: ﴿وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ﴾ واته: "ئەو کتیبانهش که پیش تۆ دابه زیون"، باوهږ بوون ده گریته وه به کتیبه کانی رابردوو، باوهږ بوون به کتیبه کان، باوهږ بوون به بیغه مبه ران له خو ده گری، له گهل باوهږ بوون به وه ی ئەم کتیبانه تیاندابووه، به تایهت ته ورات و ئینجیل و زه بور، ئا ئەمه خهسله تی باوهږ دارانه، که باوهږ یان به هه موو کتیبه ئاسمانیه کانه و تیکرای بیغه مبه رانه، هه چ جیاکاریهك ناکه ن له نیوانیاندا.

دواتر فەرھوويەتى: ﴿وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ واتە: "باوەرى تەواو بە دوارپۇز دەھىن"، (الآخرة) ناويكە بۇ ھەرچىيەك لە دوای مردن پروودەدات، بەتايەت لە دوای گشتىيەكە باسى کردوو، چونكە باوەرپوون بە دوارپۇز، يەكيگە لە بنەما و ستوونەکانى ئيمان و باوەر، تەنانت گەورەترين پالئەرە بۇ ئومىدپىيەخشىن و ترساندن و کارکردن، ((دلىيى و يەقین)) برىتيە لە زانىنى تەواو كە ھىچ گومانىكى تىدا نىيە و پالئەرى کردووەکانە.

﴿أُولَئِكَ﴾ واتە: "ئەوانەى" ئەم سىفەتە چاكانەيان ھەيە، ﴿عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ واتە: لەسەر رىئويى مەزنى "كە لەلايەن پەرورەدگاربانەويە"، چونكە باسکردنى بە نەناسراوى "نكرە" بۇ گەورەکردنە، جا تايا چ رىئويىيەك مەزنترە لەو سىفەتە ناوبراوانە، كە بىروباوەرى دروست و كردهوي چاك و رىكى لەخوگرتوو، بى گومان رىئويى راستەقىنە تەھا ئەمەيە، جگە لەمە (ئەوھى پىچەوانەى بى) ئەوا گومرايە.

لیرەدا ﴿عَلَىٰ﴾ لەم شوینەدا بەكارھىناو، كە ئاماژەيە بۇ خو بەرزگرتن، لە گومرايشدا ((في)) بەكار دەھىت، ھەرەك لەم فەرمايشتەدا ھاتوو: ﴿وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ سەبەء: ۲۴، واتە: "يان من ياخود ئيوە بەسەر رىگەى راستىن، ياخود لە گومرايەكى ئاشكرا دىن". لەبەرئەوھى خواھنى رىئويى بەرزبوو تەوھ بە رىئويى، بەلام گومرا تىيدا رۇچووھ و سوک و چروكە.

پاشان فەرھوويەتى: ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ واتە: "ئا ئەوانە سەرکەوتوون"، سەرکەوتن برىتيە لە بەدەستھىنانى سەرکەوتن و سەرفرازبوون و دەربازبوون لە لىترساو، سەرکەوتنى لەواندا كورت کردۆتەوھ، چونكە ھىچ رىگەيەك نىيە بۇ سەرکەوتن تەھا بە گرتەبەرى رىگەى ئەوان نەي، ھەر رىگەيەكى تر جگە لەو رىگايە، ئەوا رىگەى

به دنآکامی و به دبهختی و زیاعه ندبوونه، که نه وهی له سه ریبه تی ده بات به ره و تیاچوون، له بهر نه وه کاتیک باسی سیفه تی باوه ږدازه راسته قینه کانی کردووه، نه وا باسی سیفه تی بی باوه ږ و کافره کانیشی کردووه، که بی باوه ږ په که یان ناشکرا ده که ن و دژی پیغه مبرن، جا بویه فهرمو و به تی:

(۶، ۷) ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾
 ﴿۶﴾ حَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿۷﴾

"﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ واته: به دننیا به وه نه وانه ی بی باوه ږ بوونه، ناگاداریان بکه به وه یان ناگاداریان نه که به وه، وه که به که و هدر باوه ږ ناهینن"، وای گه وره هه وال ده دات سه باره ت به وانه ی بی باوه ږ بوون، واته: سیفه تی کوفریان تیدایه، خو یان بی ږه نگرېز کردووه، بویه نه مهش بوو ته وه سفیکی جیانه بوو وه لیان، هیچ شتیک پاشگه زیان ناکاته وه لی، ته نانه ت هیچ ناموزگاریه که له گه لیان سه رکه وتوو نایب و کاریان تیناکات، نه وان به رده و امن له سه ر کوفر و بی باوه ږ په که یان، له بهر نه مه وه که یه که ناگاداریان بکه به ته وه و بیانترسینی، یان نه بیانترسینی و بیاداریان نه که به ته وه وه که یه که، هه رگیز باوه ږ ناهینن، حه قیقه تی کوفر: بریتیه له نکولی کردن له و په یامه ی پیغه مبر (درود و سلأوی خوی لی) هینا و به تی، به دننیا به وه نه م بی باوه ږ و کافرانه بانگه واز کردن بو به ږ یا کردنی به لگه له سه ریان هیچ سوو دیک ی بویان نیسه، وه که نه وهی له مه دا برینی حه زی پیغه مبری (درود و سلأوی خوی لی) هه بی سه باره ت

به باوهر هینانی ئەم کافرانه، جا تو خهفه تیان لهسهه مهخۆ، نهکهی به خهخواردن لهسههریان خۆت بههوتینی و لهناوبهیت.

دواتر باسی ئەو ڤیگریانهی کردوو، که ڤیگهیان پینادات باوهر هینان: ﴿حَتَّمَا اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ﴾ واته: "خوای گهوره" مؤریکی وای له "دل" و ئامرازی بیستیان" داوه، که هههگیز ئیمان و باوهری ناچیتته ناوهوه، لهوه تیناگهه که سوودی بو ئەوان ههیه، گوئیستی ئەوهش نابن له قازانج و بهرژهوهندی ئەواندایه.

﴿وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ﴾ "پهرده بهسهه چاویان دادراوه"، واته: پهرده و دهمامک و داپۆشه ڤیگری دهکات لهوهی بهجۆریک برون، که سوودی بویان ههیه، ئەوهش ڤیگهی زانست و چاکهیه که داخراوه بهرووی ئەواندا، شایهتی چاوتیڤین نین، چاوهروانی هیچ خیر و چاکهیهکیشیان لیناکریت، بهلکو به تهواوی لهمه بی بهشکراون، دههگاکانی باوهر و ئیمانیان بهروودا داخراوه، بههوی کوفر و نکۆلیکردن و سهههختهکهیان، ئەمهش دواي ئەوهی حهق و راستییان بو ڤرون بوتهوه، ههروهک خوای گهوره فهرموو بهتی: ﴿نُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوْلَٰى مَرَّةً﴾ ئەنعام: ۱۱۰، واته: "دل" و چاوهکانیان ههلهگهڤینهوه، وهک چۆن یهکههجار له سهههتاوه بی باوهر بوون"، ئەمه سزایهکی ههنووکهیه.

پاشان باسی سزای نابندهی کردوو که بی گومان ههه ڤیش دیت، جا فهرموو بهتی: ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ "ئهوانه سزایهکی مهزنیان بو ههیه"، ئەمهش سزای ئاگری دۆزهخه، لهگهه تۆرهبی خوای بالادهست، که بهردهوام و بیکوتهیه.

ئینجا خوای پایههههز وهسفی دووڤوههکان دهکات، ئەوانهی له ڤووهکهدا ئیسلام و موسلمانیتی دهردهخه، له ناخدا کوفریان ههلهگرتوو، جا فهرموو بهتی:

(۸ - ۱۰) ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيَايَوْمَ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾
 ﴿۸﴾ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يُخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسُهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ
 ﴿۹﴾ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا
 يَكْذِبُونَ ﴿۱۰﴾

چاك بزانه دووڤووی بریتیه له: ده‌رخستی چاکه و شاردنه‌وهی خراپه له ناخدا، جا دووڤووی بیروباوهری و کرداریش ده‌گریته‌وه، دووڤووی کرداری وهك ئه‌وهی بیغه‌مهری خوا (درود و سلاوی خوای لیبی) باسیکردوه، له‌م فهرمووده‌یه‌دا: ((آیه‌ المنافق ثلاث، إذا حدث کذب، وإذا وعد أخلف، وإذا ائتمن خان))، و فی روایه‌ آخری: ((وإذا خاصم فجر))، واته: ((نیشانه‌ی دووڤووی سی شتن: کاتیک قسه‌ ده‌کات، درۆ ده‌کات، کاتیک به‌لین ده‌دات، به‌لینه‌که‌ی ده‌شکینی و نایبانه‌سه‌ر، کاتیکیش ده‌کریته‌ نه‌میندار و راسپارده‌ی پیده‌دری ناپاکی و خیانه‌ت ده‌کات))، له‌ گپ‌رانه‌وه‌یه‌کی تر‌دا هاتوه: ((کاتیک داوهری ده‌کات حه‌ق و راستی پیشیل ده‌کات)).

سه‌باره‌ت به‌ دووڤووی له‌ بیروباوهر‌دا، ئه‌وا مرۆف ده‌خاته‌ ده‌ره‌وه‌ی بازنه‌ی ئیسلام، جا خوای گه‌وره‌ به‌م جوهری دووڤووی وه‌سفی دووڤووه‌کانی کردوه‌ له‌م سوڤه‌ته‌ و له‌ سوڤه‌ته‌کانی تریشدا، پیش ئه‌وه‌ی بیغه‌مهری خوا (درود و سلاوی خوای لیبی) له‌ مه‌که‌وه‌ کۆچ بکات بۆ مه‌دینه‌ دووڤووی نه‌بوو، له‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ی کۆچی کرد، ڤوودا‌وی جه‌نگی ((به‌ده‌ر)) ڤوویدا و خوای گه‌وره‌ ئیماندارانی سه‌رخست و سه‌ره‌رزیکردن، جا ئه‌وانه‌ی له‌ شاری مه‌دینه‌دا‌بوون و مو‌سلمان نه‌بوون سه‌رشۆڤ بوون، به‌م هۆیه‌ هه‌ندیگیان له‌ ترسان و بۆ هه‌لخه‌له‌تاندن مو‌سلمان بوون، تا خوینیان پارێزراو و سامان و

مالیان سهلامه تی، هر چهنده له نیو موسلمانانیشدا بوون، ته نانهت له رووکه شدا واده ده که وتن به شیک بن له وان، که چی له راستیدا به شیک نه بوون له موسلمانان.

جا له سایه ی لوتفی خوی به خشنده وه که له گهل باوه ډارانی کرد، بارو دوخی دووړووانی ناشکر اکرد و وه سفی کردن بهو خه سله تانه ی که پی جیاده کړینه وه، نه مهش بو نه وه ی موسلمانان به رووکه شی نهو دووړووانه هه لته خه له تین، و تا زوړیک له یوچه لیه کانیان له خو یان دووړه نه وه، خوی تاك و پاك فهرموویه تی: ﴿يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تَنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ تهوبه: ۶۴، واته: "دووړووه کان ده ترسن له وه ی سووره تیك دابه زبیرته سهریان، هه والیان پییدات له باره ی نه وه ی له دلینادیه"، خوی گه وره به بناغه ی دووړووی وه سفی نه وانی کردووه و فهرموویه تی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيَأْتِيهِمْ الْآخِرُ﴾ "خه لکانیک هه ن ده لین: باوه ډرمان هیناوه به خوا و دواړوژ، له راستیدا باوه ډار نین"، نه وان به زمان شتیک ده لین، که چی شتیکی تر له دلینادا هه یه، بویه خوی گه وره نه وانی به دروخته وه بهم فهرمایشته: ﴿وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ "نه وانه باوه ډار نین"، له بهر نه وه ی باوه ډر و ایمانی راسته قینه نه وه یه که زمان و دل له سهری کوك و ته باین، نه مه ی نه وان کردوویانه ته لها به نیازی خو یان بو هه لته تاندنی خوا و بنده باوه ډاره کانیه تی.

"﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ واته:

- به نیازی خو یان ده یانه وی - خوا و نه وانه ی باوه ډرمان هیناوه هه لته تین، که چی جگه له خو یان که سی تر هه لته ناخه له تین، به لثم ههستی پیناکه ن"، هه لته تاندنی: نه وه یه که سی هه لته تینهر شتیک ده رجات، به مه بهستی هه لته تاندنی که سی به رامهر، که چی پیچه وانه ی نهو شته له ناخیدا بشارینه وه؛ تا مه بهستی خو ی له به رامهر که سی هه لته تینراو

بەدەستەھىنى، جا ئەو دوورۋوانە لەگەل خىواي مەزن و بەندەكانى ئەم رېچكەيەيان گرتەبەر، كەچى فېل و ھەلخەلەتاندنەكەيان بەسەر خۇياندا شكايەو، ئەمەش يەككە لە شتە سەرسۈرھىنەكان، چونكە كەسى فېلكار و ھەلخەلەتېنەر، يان ئەو تا فېلەكەي بەرھەمى دەي و مەبەستەكەي دېنېتەدى، ياخود ملكەچ دەي و خۇي بەدەستەو دەدات، بەمەش نە ھىچى بۇ دەنۋوسرى و نە لەسەرىشى ئەژمار دەكرى، ئا ئەوانە فېلەكەيان بەسەرياندا شكاو تەو، وەك ئەوئەي ئەوان فېل و تەلەكەبازى بكن تەفئا بۇ ئەوئەي زيان بەخۇيان و پىلانەكەيان بگەيەنن، چونكە خىواي گەورە تووشى ھىچ زىانىك ناي لە ھەلخەلەتاندنەكەيان، بەندە باوەر دارەكانى خواش دووچارى ھىچ زىانىك نابن لەو فېل و ھەلخەلەتاندنە، تەنانەت باوەر داران ھىچ زىانىكيان پىناگات، ئەگەر دوورۋوان خۇيان بە باوەر دار پىشان بەن، بەمەش سامان و خوئىيان پارېزراو دەي، جا لە ئەنجامدا فېل و پىلانىان بەسەر خۇياندا شكايەو، بەمەش رۋورەش و رېسوا بوون لە دونىادا، ھەرۋەھا دووچارى خەم و خەفەتى بەردەوامىش بوون، بەھۇي ئەوئەي باوەر داران لە بەھىز بوون و سەرکەوتندان، دواتر لە دوارۋۇژدا، ئا ئەوانە سزايەكى پرىئىش و نازارىان بۇ ھەيە، بەھۇي درۋ و كوفر و خراپەكارىيەكانيان، لەكاتىكدا ئەوان بەھۇي — نەزاني و گەوجايەتيان — ھەست بەمە ناكەن.

ئەم فەرمايشتەي خىواي دانا و زانا: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ "لە دلياندا نەخۇشى ھەيە"، مەبەست لە نەخۇشى و دەرد ليرەدا: دەردى گومان و دوودلى و دوورۋويە، لەبەر ئەوئەي دل تووشى دوو دەرد و نەخۇشى دەبىت و تەندروسى و ھاوسەنگىەكەي لەدەست دەدات: ئەويش دەردى گوماني پوچەل و دەردى گوماني لەناوبەر، جا كوفر و دوورۋويى و گومان و بىدعە، ھەموويان لە چوارچىۋەي دەردى گومانندان، زىنا و خۇشويستنى بەدكارى و تاوان و ئەنجامدانىان، لە چوارچىۋەي دەردى ئارەزووبازىدان،

هه‌روه‌ك خوی پایه‌دار فه‌رموویه‌تی: ﴿فَيَطْمَعُ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ﴾ واته: "نه‌وه‌ك نه‌وه‌ك كه‌سه‌ی دلّی نه‌خوشه بوروژیت"، نه‌مه‌ش ئاره‌زووی زینابه، سه‌لامه‌ت نه‌وه‌ك كه‌سه‌یه كه‌ له‌م دوو ده‌رده دوورپی و سه‌لامه‌ت بی، به‌مه‌ش دلّیایی و باوه‌ری به‌ده‌سته‌یناوه، ئارام‌گه‌ره له‌به‌رامبه‌ر گشت تاوان و گونا‌هیک، به‌م هه‌ویه ئاسووده‌یه له‌ نیو پو‌شاک‌ی سه‌لامه‌تیدا.

له‌م فه‌رمایشته‌ی خوی گه‌وره‌دا له‌باره‌ی دوورپووان: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا﴾ واته: "له‌ دلّیاندان نه‌خوشی بی باوه‌ری و گومان هه‌یه، خوی گه‌وره‌ش نه‌خوشیه‌که‌ی نه‌وانی زیاتر کرد" پوو‌نکردنه‌وه‌ی حیکه‌تی خوی مه‌زنه له‌ نه‌ندازه‌گیری گونا‌ه و تاوانی گونا‌ه‌کاران، که به‌هوی گونا‌ه و تاوانی پیشوویانه‌وه، خوی گه‌وره نه‌وان تاقی ده‌کاته‌وه به‌ گونا‌ه و تاوانی داهاتوو، که سزای خوا مسو‌گه‌ر ده‌که‌ن، ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ واته: سزای به‌ ئیشیان بو هه‌یه به‌هوی درو‌کردنیان، هه‌روه‌ك خوی مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿وَنَقَلَبْنَا قُلُوبَهُمْ وَآبْصَرْنَاهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوْلَٰ مَرَّةٍ﴾ نه‌عام: ۱۱۰، واته: "دل و جاوه‌کانیان هه‌لده‌گیرینه‌وه، وه‌ك چو‌ن به‌که‌مجار له‌ سه‌ره‌تاوه باوه‌ریان بی نه‌بوو"، و خوی بالاده‌ست فه‌رموویه‌تی: ﴿فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ﴾ سه‌ف: ۵، واته: "کاتیك نه‌وان لایاندا، نه‌وا خوی گه‌وره‌ش دلّی نه‌وانی لادا و موری لیدا"، هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی: ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ﴾ ته‌ویه: ۱۲۵. واته: "نه‌وانه‌ی که نه‌خوشی دوورپووی و گومان له‌ دلّیاندایه، نه‌وا جه‌نده بیسن، نه‌وه‌نده‌ی تر بیس و دزیو ده‌بن"، جا سزای گونا‌ه و تاوان، هاتی گونا‌ه و تاوانه به‌ دوایدا، هه‌روه‌ك پاداشتی چاکه، هاتی چاکه‌یه به‌دوایدا، خوی بی هاوه‌ل و هاوبه‌ش فه‌رموویه‌تی: ﴿وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى﴾ مه‌ریه‌م: ۷۶، واته: "خوی گه‌وره زیاتر رینوینی به‌ رینوینکراوان ده‌به‌خشی".

(۱۱، ۱۲) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ

﴿۱۱﴾ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿۱۲﴾

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ﴾ واته: کاتیک بهو دوورووانه ده‌وتربیت خراپه‌کاری و گنده‌لی له زه‌ویدا نه‌کهن، که کوفر و گونا‌ه‌کاریه، و ناشکر‌کردنی راز و هیمی باوه‌دارانه بؤ دوژمنه‌کانیان، دوستایه‌تی و پشتیوانی کردنی بی باوه‌رانه، ﴿قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ واته: "ده‌لین: به‌دل‌نیایه‌وه ئیمه چاک‌خواز و چاک‌ساز‌خوازین"، به‌کۆ‌کردنه‌وه‌ی کاری خراپه‌کاری و گنده‌لی له زه‌ویدا، له‌گه‌ل پیشان‌دان و ده‌رخستی ئه‌وه‌ی ئهم کاره‌یان خراپه‌کاری نییه، به‌لکو چاک‌سازیه، بریتیه له سه‌راوژ‌بیر‌کردنی راستیه‌کان، به‌مه‌ش کاری پو‌چهل و باوه‌ریان به‌یه‌که‌وه کۆ‌کرده‌وه، گوایه باوه‌ریان و ابو‌وه ئه‌مه راست و ره‌وایه، بی‌گومان ئه‌مه‌ش گه‌وره‌تره له تاوانی ئه‌وه‌ی که خراپه‌کاری ده‌کات و باوه‌ریشی وایه ئه‌مه گونا‌هه، ئا ئه‌مه سه‌لامه‌تره و ئومیدی ئه‌وه‌ی زیاتره، که بکه‌ره‌که لی پاشگه‌ز بیسته‌وه.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌و وته‌یه‌یاندا: ﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ واته: "بی‌گومان ئیمه چاک‌خوازین"، کورمه‌له‌ینانی چاک‌سازیه له خو‌یاندا - له ناوه‌رژ‌کدا ئه‌وه به‌ده‌سته‌وه ده‌دات که باوه‌رداران له چاک‌خوازان نین - ئه‌وا خوی پایه‌به‌رز به‌رپه‌رجی ئهم بانگه‌شه‌یه‌ی ئه‌وانی داوه‌ته‌وه به‌م فدرمایشته: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ﴾ واته: "ئا‌گادارین! ئا ئه‌وانه خراپه‌کار و تیک‌ده‌رن، به‌لام هه‌ستی بی‌ناکه‌ن"، چونکه له خراپه‌کاری ئه‌و که‌سه گه‌وره‌تر نییه، که بی باوه‌ر‌بی به‌ئایه‌ت و نیشانه‌کانی خوا، رپگری بکات له رپگه‌ی خوا و هه‌ول بدات خوی مه‌زن و خو‌شه‌ویستانی خوا

ههلبخه له تینی، پشتیوانی نهوانهش بکات که له دژی خوا و بیغه مبه ره که ی دههنگن، له گهل نه مهشدا بیان وای نه مه چاکسازیه، نایا له دوی نه م خراپه کاریه خراپه یه کی تر هدییه؟! نای گو مان نهوانه زانستیک نازانن که سو دیان بی بگه یه نی، هه ر چه نده تا ئاستیک شاره زایی زانستیک بن و نه و نه بزانن که به هوی به وه به لگه ی خویان له سه ر به ریا بی، جا له بهر نه وه گونا هکاری له زه ویدا خراپه کاریه، چونکه تیکدان و خراپکردنی هه ر چیه ک له سه ر پرووی زه وی له خۆده گری، له دانه ویله و به رو بوم و درهخت و پرووه که کان، به وه ی به هژی نه و گونا هانه وه چه نندین ده رد و نه خوشی تیایدا به ریا ده بن.

چاکسازیکردن له زه ویدا، نه ویه زه وی ئاوه دان بکریته وه به خواپه رستی و گو پرایه ئیوون و باوه ر پیه نیانی، خوی گه وره هه ر بو نه م مه به سه ش به دیه نی راوانی دروستکردوه، له زه ویدا نیسته جیی کردوون، رزق و رۆزیشی بو داناون، تا به هوی به وه وزه ی لیوه ر بگرن بو گو پرایه ئیوون و خواپه رستی، جا نه گه ر به ییچه وانه ی نه مه کار له زه ویدا کرا، نه وای گو مان هه وئدان بو تیکدان و شیواندنی نه و کار و مه به سه ده بی که بو ی دروستکراوه.

(۱۳) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ﴾ ۱۳ ﴿

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ﴾ واته: کاتیك به دوور ووان دهوتریت: باوه ر بینن وهك چون نه و خه لکه باوه ر پریان هیناوه، واته: وهك باوه ر هینانی هاوه لآن (خویان لی رازی بی)، نه ویش بریتیه له باوه ر هینان به دل و زمان، نه وای - به گو مانه پوچه له که یان - ده لین: نایا نیمه باوه ر بینن وهك چون نه و گه وچ و نه زانانه باوه ر پریان هیناوه؟ - خوی مهزن

رپسویان بکات - مه‌به‌ستیان بی‌هاوه‌لانه (خوایان لی‌ره‌زایی)، که بیان وایه گه‌وجایه‌تی و نه‌زانی‌نه‌وان وای لی‌گردوون تا باوه‌ر هینن، نیشتمانیان به‌جیه‌لن، دزایه‌تی بی‌باوه‌ران بکن، جا به‌بی بی‌جوونی‌نه‌م دوور‌ووانه عه‌قل بی‌جه‌وانه‌ی‌نه‌مه ده‌خوازی، بویه گه‌وجایه‌تیاں داوه‌ته پال باوه‌رداران، له‌و نیوه‌نده‌دا‌نه‌وان به‌عاقلمه‌ند و ژیر و شاره‌زای رپی چاک و خراب ده‌میننه‌وه.

خوای گه‌وره به‌رپه‌رچی‌نه‌وانی دایه‌وه، راگه‌یاند که به‌راستی‌نه‌وان گه‌وج و نه‌زانن، چونکه حه‌قیقه‌تی گه‌وجایه‌تی و نه‌زانی، بریتیه له‌وه‌ی که مرؤف نه‌زانی به‌رزه‌وه‌ندیه‌کانی چین، هه‌ول بو شتی‌ک بدات که زیانی‌نه‌وی تیدایه، بی‌گومان‌نه‌مه‌ش سیفه‌تی‌که له‌سه‌ریان جیه‌جی‌ده‌بی و پر به‌یستیانه، هه‌روه‌ک ژیری و عه‌قل و به‌رچاو‌رؤشنی مرؤف‌ناشنا ده‌کات به‌به‌رزه‌وه‌ندیه‌کانی، و هه‌ول‌دان بو‌نه‌وه‌ی سوودی‌نه‌وی تیدایه، له‌گه‌ل‌لادانی‌نه‌وه‌ی زیانی‌پیده‌گه‌یه‌نی،‌نه‌م سیفه‌ته‌ش به‌تپروته‌سه‌لی له‌هاوه‌لان (خوایان لی‌رازی) و باوه‌رداران دینه‌جی. جا‌نه‌وه‌ی جی‌ره‌چاو‌کردن و بایه‌خه سیفه‌ت و به‌لگه‌یه، نه‌وه‌ک بانگه‌شه‌ی به‌تال و پوچ و قسه‌ی بی‌ناوه‌رؤک و کلور، ئینجا خوای پایه‌به‌رز فەر‌موویه‌تی:

(١٤، ١٥) ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ ﴿١٤﴾ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدَّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾﴾

﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾ "کاتیک دوور‌ووان ده‌گه‌ن به‌وانه‌ی باوه‌ریان هیناوه، نه‌وه ده‌لین: باوه‌رمان هیناوه" نه‌مه به‌زمان ده‌لین، نه‌وه‌ک به‌دل، له‌به‌ر‌نه‌وه‌ی کاتیک له‌گه‌ل

باوه‌پرداران کۆ ده‌بنه‌وه، وا خو‌یان پیشان ده‌ده‌ن که له‌سه‌ر ری‌بازی باوه‌پرداران و له‌گه‌ل^١ نه‌واندان، ﴿وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾ کاتیکیش به‌ته‌نیا ده‌میننه‌وه له‌گه‌ل^٢ شه‌یتانه‌کانیان - واته: سه‌رکرده و ری‌به‌ره‌کانیان له خراپه‌دا - ده‌لین: له‌راستیدا ئیمه له‌گه‌ل^٣ ئیوه‌داین، گالته باوه‌پرداران ده‌که‌ین، کاتیک له پیش نه‌وان و خو‌مان ده‌رده‌خه‌ین، که له‌سه‌ر ری‌بازی نه‌وانین، نه‌وا ته‌ها گالته‌کردنه به موسلمانان، به‌دلنیا‌یه‌وه فی‌ل^٤ و ته‌له‌که‌ی خراپ ته‌ها به‌سه‌ر خاوه‌نه‌که‌یدا ده‌شکیته‌وه.

خوای بالاده‌ست فه‌رموویه‌تی: ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ واته: "خوای گه‌وره گالته و فشه‌یان پیده‌کات و مؤله‌تیا ن ده‌دات تا له گو‌مرا‌یه‌که‌یاندا رو‌وجن"، نه‌مه سزای نه‌وانه، له‌به‌رامبه‌ر نه‌وه‌ی که گالته‌یان به‌بنده‌کانی خوا کردووه، جا خوای گه‌وره گالته و سوکایه‌تیکردنی نه‌وانی به‌سه‌ریاندا شکاندووه‌ته‌وه، به‌وه‌ی به‌دبه‌ختی و بارودۆخی بیسی نه‌وانی بۆیان رازاندۆته‌وه، تا نه‌وا ئاسته‌ی گو‌مانیان بردووه نه‌وان له‌گه‌ل^٥ باوه‌پردارانان، که‌چی باوه‌پرداران به‌سه‌ر نه‌واندا زالنه‌کردووه، به‌شیک‌ی تر له‌وه‌ی خوای گه‌وره گالته و سوکایه‌تیکردنی نه‌وانی به‌سه‌ریاندا شکاندووه‌ته‌وه، له‌دوارۆژدایه، که خوای گه‌وره رووناکی و نووریکی رووکه‌شیا ن پیده‌دات له‌گه‌ل^٦ باوه‌پرداران، به‌لام کاتیک باوه‌پرداران به‌رووناکی و نووره‌که‌یانه‌وه به‌لای دوورپرواندا ده‌جن، نه‌وا هی نه‌وان ده‌کوژیته‌وه و باش نه‌وه‌ی له‌رووناکیدا بوون، نه‌وا له نیو تاریکیدا به‌سه‌رگه‌ردانی ده‌میننه‌وه، ئینجا گه‌وره‌ترین بی ئومیدی نه‌وه‌یه، که له‌دوای هه‌له‌کاری پیشدیت، ﴿يَأْتِدُونَهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ﴾ حه‌دید: ١٤، تا ته‌واوی ئایه‌ته‌که، واته: "دوورپرووه‌کان بانگی باوه‌پرداران ده‌که‌ن، ده‌لین ئایا له‌گه‌ل^٧ ئیوه‌دا نه‌بووین؟ باوه‌پرداران ده‌لین: نا وانیه

بهیچه وانهوه، ټیوه خوټان تاقیکردنه وه کرد به دووړووی و بوسه دانان و هه رده میش له گوماندا بوون..".

ټهم فهرماشته: ﴿وَيَمْدُهُمْ﴾ واته: ماوهی زیاتریان بی ددهات ﴿فِي طُعْيَانِهِمْ﴾ واته:

له خرابه کاری و بی باوه پړیاند، ﴿يَعْمَهُونَ﴾ واته: سه رگه ردان و پارا و دوو دلن، ټهمهش به هوئی ټهوهی خوای گه و ره گائنه و سوکایه تیکردنه که یان به سه ر خویاندا ده شکینته وه.

دواتر خوای گه و ره پرووی راسته قینه ی بارو دوخی ټهوان دهرده خات، دده رموویت:

(۱۶) ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ ﴿۱۶﴾

﴿أُولَئِكَ﴾ واته: ټهو دووړووانه ی ټهم سیفه تانه یان هه یه، ﴿الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ

بِالْهَدَىٰ﴾ "به رینوینی گومرایان کړیوه"، واته: چه زیان له گومراییه، وهك چوَن کړپار

خواسی کړینی کالای هه یه، جا به هوئی ټهو چه زه ی بو گومراییه هه یانه، ټهوا نرخ و بهها

ده گمهنه کانی له پیناودا خه رچ ده کات، ټهمهش جوانترین نمونه یه، چونکه گومراییه که

ټهوپه ری خرابه یه، وهك کالآ و شمه کی داناوه، له بهرامبه ردا رینوینیشی، که ټهوپه ری چاکی

و پابه ندبوونه به بهرنامه ی خوا له پیگه ی نرخ و بههادا دایناوه، جا له بهر چه زه نه کردنیان

له رینوینی و ریگه ی راست و خو شو یستی گومراییه، ټهوا رینوینیان به گومراییان ئالوگور

کردووه، ﴿فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ﴾ "بازرگانیه که یان قازانچی تیدا نه بوو"، ئای که

بازرگانیه کی چه نده خراب و گریه سستی چه نده دزیوه.

ټه گه ر ټهوه ی دیناریک له بهرامبه ر دره همیک بگورینته وه، به که سکی دوړاو بزانی،

ټه ی چی سه باره ت به وه ی گه وه ریک خه رچ ده کات له پیناوه به ده ستخستی دره همیک؟

(۱۷ - ۲۰) ﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ
 ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾ ﴿۱۷﴾ صُمُّ بَكْمٌ
 عُمِّي فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿۱۸﴾ أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ
 وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ
 مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿۱۹﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ
 مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ
 إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۲۰﴾

﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ
 وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾ واته: نهو نموونه یه ی تهواو گوزارشت له بارودوخی
 نهوان دهکات، وهك نموونه ی نهو کهسه یه که ناگری کی هه لکردی، واته: له تاریکیه کی
 مهزندا بووی، زوریش بیویستی به ناگری، بویه داوای ناگر کردنه وه له کهسانی تر بکات،
 چونکه خو ی هیچ کهرسته به کی بی نه بووه، تهنانهت نهو کهرستانه له دهره وه ی بازنه ی
 نهودان، جا کاتیک نهو ناگره دهوروبه ری نهو رووناک دهکاته وه، سهیری نهو شوینه
 دهکات که خو ی تییدایه، له گهل نهو مهترسی و ناسایشی که لهوی هه یه، نینجا هه ر که
 سوودی له ناگره که بینی و دل ی بی نارام بوو، و گومانی برد به وه ی که توانای به سهردا
 هه یه، لهو دؤخه دا خوای گه وره رووناکیه که ی ده کوژ بیته وه، به مهش رووناک ی له دهور ی
 نهو نامینی، ناسوده یشی له گهلدا دهروات، جا نه م کهسه له نیو تاریکیه کی گه وره و
 ناگری کی سوتینه ردا ده میته وه، له نیو چهن دین تاریکیدا سه رگه ردانه: تاریکی شهو،

تاریکی هور، تاریکی باران، له گه ل' نه و تاریکیه ی له دوا ی پرووناکی دروست دهی، ئایا بارودوخی ئەم کەسە وەسفکراوه دهی چون بی؟ بی گومان دوورووه کانیش بهم شیوه بهن، دوا ی هه لکردنی ئاگری ئیمان و بروایان له باوهرداران کرد، چونکه ئەمه سیفه تیکی ئەوان نه بووه، بهمهش سوودیان لیوه رگرت و خوینیان پی پاریزرا، مال و سامانیان سه لامهت بوو، جوړیک له ئاسایش و ئارامیان له دونیادا به دهستخست، کاتیک ئەوان له بارودوخه دان، له ناکاو مردن هیرشی بو هینان، ریگری لیکردن سوود لهم نوور و پرووناکیه وهریگرن، بهمهش هه رچی خه م و خه فته و ئیش و نازاره دهوری ئەوانیدا، تاریکی ناو گوړ، تاریکی کوفر، تاریکی دوورووی، له گه ل' تاریکیه جوړاو جوړه کافی گونا هـ و تاوان به روکی گرتن، له دوا ی ئەمهش تاریکی ئاگری دۆزه خ (بی گومان ئەمهش خراپترین شوینه).

له بهر ئەوه خوا ی پایه بهرز له باره ی ئەوانه وه و تویه تی: ﴿صَمٌّ﴾ واته: "که رن" له ئاست بیستی چاکه و خیر، ﴿بُكْمٌ﴾ واته: "لالن" له ئاست وتی چاکه و راستی، ﴿عُمِّيٌّ﴾ "کویرن" له ئاست بینیی حه ق و راستی، ﴿فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾ واته: "هه رگیز ناگه رینه وه - بو سه ر ریگه ی راست -"، له بهر ئەوه ی دوا ی ئەوه ی حه ق و راستیان زانیوه، ئەوا وازیان لیهینا وه، که واته هه رگیز بو ی ناگه رینه وه، به بیچه وانه ی ئەو کەسه ی وازی له حه ق و راستی هینا وه، به هوی نه زانی و سه رگه ردانیه وه، جا له بهر ئەوه ی که لی تینه گه یشتوه، ئەو له وان له بیشت و نزیکتره بو گه رانه وه بو سه ر حه ق و راستی.

﴿أَوْ كَصِيبٍ مِّنَ السَّمَاءِ﴾ واته: یان ئه و نه ی ئەو دوورووانه وهك (صیب) ه، مه بهست لی: ئەو کەسه یه به دهستی بارانیکه به لیزمه وه که له ئاسمانه وه دهباری گیری خواردوه، جا (صیب) واته: ئەو بارانه ی به خوړ و به لیزمه یه دهباری، به ئەندازه یه کی زور داده باری، ﴿فِيهِ ظُلُمَاتٌ﴾ "چه ندین تاریکی تیدایه"، له تاریکی شهو، تاریکی هور،

له‌گه‌ل تاریکی باران، ﴿وَرَعْدٌ﴾ و تریشقه، نه‌و ده‌نگه‌یه که له هه‌وره‌کانه‌وه ده‌رده‌چی و ده‌یستری، ﴿وَبَرْقٌ﴾ و بروسکه، که رووناکییه‌کی دره‌وشاوه‌یه و له هه‌وره‌کانه‌وه ده‌یبری، ﴿يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ ﴿١٩﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطِفُ أَبْصَارَهُمْ واته: په‌نجه‌کانیان به‌ گویچه‌کانیاندا ده‌که‌ن، له ترسی مردن، و خوی گه‌وره ده‌وری بی باوه‌رانی داوه، خه‌ریکه رووناکی هه‌وره بروسکه بینایی چاوه‌کانیان بیات، ﴿كَلِمًا أَضَاءَ لَهُمْ﴾ واته: "هه‌ر کاتیگ رووناکایی" هه‌وره بروسکه له نیو تاریکیه‌کاندا "دره‌وشایه‌وه"، نه‌وا ﴿مَشُوا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا﴾ واته: "نه‌وا بییدا ده‌روون، کاتیکیش تاریکی دایانده‌گری" نه‌وا ده‌وه‌ستن.

ئا به‌م شیوه‌یه‌یه بارودوخی دووروه‌کان، کاتیگ گویستی قورئانی پیروژ، فه‌رمان و ریگری، په‌یمان و هه‌ره‌شه‌کانی ده‌بن، نه‌وا په‌نجه‌کانیان ده‌خه‌نه نیو گویچه‌کانیان، پشت ده‌که‌نه فه‌رمان و ریگری و په‌یمان و هه‌ره‌شه‌کانی خوا، جا هه‌ره‌شه‌کانی خوا ده‌یانته‌وقیی، به‌لین و په‌یمان‌کانشی هه‌راسانیان ده‌کات، بویه به‌وپه‌ری توانایانه‌وه پشتگویی ده‌خه‌ن، به‌جوریگ رقیان لیده‌بیته‌وه، وه‌ک چوون نه‌و که‌سه‌ی گری خواردووه به‌ده‌ست بارانی به‌لیز مه‌بیزاره و رقی له تریشقه و بروسکه‌ی هه‌وره، جا له ترسی مردن په‌نجه‌کانی ده‌خاته ناو گویچه‌کانی، چونکه به‌گومانی خوی نه‌مه سه‌لامه‌تی ده‌کات و ده‌پاریزیت.

به‌لام دووروه‌کان هه‌رگیز سه‌لامه‌ت و پاریزراو نین، له‌به‌ر نه‌وه‌ی خوی گه‌وره به‌ زانست و توانستی خوی ده‌وری نه‌وانی داوه، بویه هه‌رگیز ناتوانن ده‌ربازیان بی و ناشتوانن خوی مه‌زن ده‌سته‌وه‌سان بکه‌ن، به‌لکو خوی پایه‌به‌رز کرده‌وه‌کانیان تو‌مار ده‌کات، تیروته‌سه‌لترین سزا و پاداشتیان له‌سه‌ر ده‌داته‌وه.

له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌و دوو‌رووانه تووشی که‌ری و ئالی و کویربوونی واتایی (مه‌عنه‌وی) هاتوون، هم‌موو ریگه‌کافی باوه‌ریان به‌روودا داخراوه، خوای مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ﴾ واته: "ئه‌گه‌ر خوا بیویستایه" هه‌ستی بیستن و بینیی "لیده‌سه‌ندنه‌وه"، جا له‌مه‌دا هۆشداریدانی تیدایه بو ئه‌وان، له‌گه‌ل ترساندیان به‌سزای دونیایی، تا وریابینه‌وه و رابجله‌کین و پاشگه‌زبینه‌وه له هه‌ندیک له خراپه و دوو‌روویه‌که‌یان، ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واته: "بی گومان خوا توانای به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هه‌یه"، هه‌چ شتی‌ک نییه که خوای گه‌وره ده‌سته‌وه‌سان بکات، جا له توانای خوای گه‌وره نه‌وه‌یه، که کاتی‌ک ویستی شتی‌ک بکات، نه‌وا به‌ی له‌مه‌پر و ریگر ده‌یکات. له‌م نایه‌ته و هاوشیوه‌کانیدا به‌ریه‌چی قه‌ده‌ریه‌کافی تیدایه، نه‌وانه‌ی بو‌جوونیان وایه کرده‌وه‌کانیان ناچه نیو بازنه‌ی توانای خوای پایه‌به‌رزوه‌ه، چونکه کرده‌وه‌ی نه‌وان ده‌چینه نیو چوارچیوه‌ی شته‌کان (الأشیاء) هه‌وه، که له‌م فه‌رمایشته‌ی خوادا هاتووه: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ۲۰.

(۲۱، ۲۲) ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ ۲۱ ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ۲۲

"﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واته: نه‌ی خه‌لکینه، نه‌و به‌روه‌ردگاره‌تان په‌رستن، که ئیوه و نه‌وانه‌ی پیش ئیوه‌شی

به دهبیناوه، به لکو له خواترس و پاریزکار بن". ئەمه فهرمانیکی گشتیه بو تیکرای خه لکی، فهرمانیکی گشتگیره، ئەویش فهرمانی خواپه رستییه، که کۆکه ره وهی جیه جیکردنی فهرمانه کانی خواپه، و دوورکه و تنه وهیه له ریگریه کانی، به راستدانانی هه و الهه کانیته، جا خوای گهوره فهرمانی پیکردوون تا ئەوه بکهن که له پیناویدا به دهبینراون، ئەویش خواپه رستییه، خوای پایه بهرز فهرموویه تی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ ذاریات: ۵۶، واته: "بی گوومان جنۆکه و ناده میزادم به دینه هیناوه، مه گهر بو خواپه رستی نه بی".

پاشان به لگهی هیناوه ته وه له سه ره ئەوهی که پێویسته ته هها خوای گهوره به تاك و ته هها پهرستریت، چونکه هه ره ئەو پهروه ردگاری ئیویه و به جۆره هها ناز و نیعمه ت پهروه دهی کردوون، ئیویه له نه بوونه وه هیناوه ته بوون، گهلانی پێش ئیوه شی به دهبیناوه، ناز و نیعمه تی دیار و شاراوه شی له گهل کردوون، ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً﴾ "جا زه وی کردووه به رایه خ تا له سه ری جیگر بینن، ته لار و کشتوکال و چاندنی به سوودی داناوه، تا که لکی لیوه ریگرن، ئاسمانی شی کردووه به سه قفی ته لاری نیشته جیپوونتان، هه موو ئەو شته به سوودانه شی بو ئیوه داناوه، که پێویستی بنه رتهی و لاوه کی جیه جی ده کهن، وهك: خۆر و مانگ و نه ستیره کان.

﴿وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ واته: "له ئاسمانه وهی ئاو — باران و به فر و ته زره... — داباران دووه"، ئاسمان: هه موو ئەو شتانه ده گریته وه، که له ئاسقی سه ری تۆوه به رزترن، هه ره بویه رافه کارانی قورئانی پیروز و توپانه: مه به ست له ئاسمان لی ره دا هه وه ره کانه، جا خوای گهوره ئاوی لی داباران دووه و لی ده بارینی، ﴿فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾ واته: "جۆره هها به روومی پی شین ده کات و ده رۆینی" وهك: دانه ویله و به رووومه کان، له دارخورما و میوه جات و جۆره هها به ره همی کشتوکالی تر، ﴿فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾

رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿﴾ بەھۆبەوہ "جۆرەھا" رزق و رۆزىنان "بۇ دەروېنى" و دەستەبەر دەھات، تالىيى بىخۇن و يىيى بژىن و ئاسوودە ژيان بگوزەرىنن.

كەواتە ﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُنْدَادًا﴾ واتە: ھاوبەش و ھاوشىوہ لە بەدېھىنراوان "بۇ خوا دامەنىن"، بەوہى بىيانپەرستى وەك چۇن خواى گەورە دەپەرستىن، ئەوانتان خۇشبوى وەك چۇن خواى مەزىنان خۇشدەوېت، لەكاتىكدا ئەوان وەك ئىوہ بەدېھىنراو و رۆزىيىدراو و مشورلىخوراون، بە ئەندازەى گەردىلەيەك لە ئاسمانەكان و زەويدا شتىكيان بەدەست نىيە، تواناي سوود و زىانگەياندىشىيان بە ئىوہ نىيە.

﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ "لەكاتىكدا ئىوہ دەزانن"، كە خواى گەورە ھاوبەش و ھاوہل و ھاوتاي نىيە، لە بەدېھىنان و رۆزىدان و مشورخواردن و پەرستىندا، كەواتە چۇن خواوہندى تر لەگەل خواى گەورە دەپەرستىن، لەكاتىكدا ئەم راستىەش دەزانن؟ ئا ئەمەيە زۇر سەرسورمانى تىدايە، تەنانەت گەوجترىن كارە كە دەيكەن.

ئەم ئايەتە دوو شتى لەخۇگرتووه، كە برىتىن لە فەرمانكردن بە تەھا پەرستى خواى گەورە و خواپەرستى، لەگەل رېگىرى كردن لە پەرستىن جگە لە خواى گەورە، بەلگەى سەلمىنەرىشى روونكردۇتەوہ لەسەر ئەوہى خواپەرستى پىويستە و ئەركە، پەرستى ھەرچىيەكى تر جگە لەخواى گەورەش پوچەل و بەتالە، ئەویش باسكردنى خواپەيەكگرتنە لە پەرورەدگاريتىدا، ئەمەش ئەوہ لەخۇدەگريت كە تەھا خواى گەورە بەدېھىنەر و رۆزىدەر و مشورگىرە، جا ئەگەر ھەر يەكك دانىيى بەوہى كە خواى گەورە ھىچ ھاوہل و ھاوتايەكى نىيە لەمەدا، ئەوا بەھەمان شىوہ با دانىشىنى بەوہى كە خواى گەورە ھىچ ھاوہلىكى نىيە لە پەرستىندا، ئەمەش درەوشاوەترىن بەلگەى عەقلىيە لەسەر تاك و تەھابى خواى بەدېھىنەر و پوچەلى و بى بنەمايى ھاوبەش و ھاوہلدانانە بۇ خوا.

﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واته: "به‌لکو له‌ خوایترسن"، ده‌کری‌ ئهم مانایه‌ی مده‌ستی: نه‌گه‌ر ئیوه‌ ته‌ها خوایپه‌رستن، به‌مه‌ش خوأتان له‌ تورپه‌ی و سزاکه‌ی ده‌پاریزن، چونکه‌ ئه‌و هۆکاره‌تان به‌ده‌سته‌یناوه‌ که‌ تورپه‌ی و سزای خوأتان لی‌ دوورده‌خاته‌وه‌، ده‌شکری‌ ئه‌و مانایه‌شی هه‌بی: نه‌گه‌ر ئیوه‌ خوایپه‌رستن، ئه‌وا ده‌چنه‌ ریزی ئه‌و له‌خواترس و پاریزکارانه‌ی که‌ خوایان به‌ سیفه‌تی له‌خواترسان رازاندوووته‌وه‌، جا هه‌ردوو ماناکه‌ش دروسته‌، ته‌نانه‌ت وابه‌سته‌ی به‌کترن، چونکه‌ هه‌ر به‌کیک‌ خوایپه‌رستی کامل‌ ئه‌نجام بدات، ئه‌وا ده‌چینه‌ ریزی له‌خواترسانه‌وه‌، ئه‌وه‌ش که‌ له‌ که‌سه‌ له‌خواترسه‌کانه‌، ئه‌وا له‌ سزا و تورپه‌ی خوا رزگاری ده‌بی، پاشان خوای پایه‌به‌رز فه‌رمووینه‌تی:

(٢٣، ٢٤) ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ
وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ٢٣ ﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ
تَفْعَلُوا فَأْزَنُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ ٢٤

ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی عه‌قلیه‌ له‌سه‌ر راستگویی بیغه‌مبه‌ری خوا (درود و سلاوی خوای لی‌ی) و راستی ئه‌و په‌یامه‌ی که‌ هیناویه‌تی، جا فه‌رمووینه‌تی:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا﴾ - ئه‌ی ئه‌و ده‌سته و کۆمه‌لانه‌ی سه‌رسه‌ختن به‌رامبه‌ر بیغه‌مبه‌ر، بانگه‌وازه‌که‌ی ره‌تده‌که‌نه‌وه‌، پێشتان وایه‌ درۆزنه‌ و درۆده‌کات - "نه‌گه‌ر ئیوه‌" له‌ گومان و دوودلیدان، له‌باره‌ی ئه‌وه‌ی بۆ سه‌ر به‌نده‌که‌مان دابه‌زاندوووه‌، ئایا حق و راسته‌ یان ناحق و پوچه‌له‌؟ ئه‌وه‌تا شتیکی به‌ویژدانانه‌ هه‌یه‌، که‌ کیشه‌ی نیوان ئیوه‌ و ئیمه‌ به‌کلا ده‌کاته‌وه‌، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌ که‌ بیغه‌مبه‌ر مرۆفیکی هاوشیوه‌ی ئیوه‌یه‌، نه‌ ره‌وانبیزترین و نه‌ زانترین که‌ستانه‌ "تا بتوانی ئهم په‌یامه‌ له‌خویوه‌وه‌

هه‌لبه‌ستی"، ئیوه‌ش چاڭ ده‌زانن نه‌ خوینده‌واری هه‌یه و نه‌ ده‌توانی بنووسی، ئەمەش ده‌زانن له‌بەر ئه‌وه‌ی که‌ له‌نیوتاندا پیگه‌یشتروه، جا کتییکی له‌لایهن خواوه‌ بۆتانی هیناوه، ئیوه‌ش له‌ به‌رامبه‌ردا وتان: هه‌لبه‌ستوه و له‌خۆیه‌وه‌ هیناویه‌تی.

﴿فَاتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئه‌وه‌ی ئیوه‌ ده‌لین راسته، ئەوا سوڤه‌تیکی هاووینه‌ی ئەو هینن، پشتیش به‌ستن به‌ هه‌ر به‌کیك که‌ له‌ تواناندا یه‌ له‌ پشتیوان و گه‌واهی‌ده‌ره‌کانتان، ئەگەر ئەمه‌ ئاسانه‌ بۆتان، له‌کاتیگدا ئیوه‌ ره‌وانیژ و وتاریژن، دوزمنی سه‌سه‌خت و مه‌زنی ییغه‌مبه‌ریشن، جا ئەگەر هاووینه‌ی سوڤه‌تیکی قورئانی پیرۆزان هینا، ئەوا ده‌رده‌که‌وی که‌ گومانه‌که‌تان دروستبوه، خۆ ئەگەر سوڤه‌تیکی هاوشیوه‌ی نه‌هینن و ئه‌وپه‌ری ده‌سته‌وه‌سانیتان نواند، بی‌گومان هه‌رگیز ناشتوانن هاوشیوه‌ی هینن، به‌لام ئەم هه‌لسه‌نگاندنه‌ بۆ نواندنی وێژدان و رووبه‌رووبوونه‌وه‌تانه، به‌دلیلیاوه‌ ئەمه‌ به‌لگه‌ و نیشانه‌ی هه‌ره‌ مه‌زنه، ته‌نانه‌ت به‌لگه‌یه‌کی روون و ئاشکراشه‌ له‌سه‌ر راستگویی ییغه‌مبه‌ر و ئەو په‌یامه‌ی که‌ هیناویه‌تی، جا بۆیه‌ پێویسته‌ له‌سه‌رتان شوینی بکه‌ون، به‌مه‌ش خۆتان پاریژن له‌و ئاگره‌ی که‌ گه‌رمیه‌ سوتینه‌ره‌که‌ی تۆقینه‌ره، سوتمه‌نی ئەم ئاگره‌ش مرو‌ف و به‌رده، هاوشیوه‌ی ئاگری دونیاش نییه، که‌ به‌ دار هه‌لده‌کری، ئەم ئاگره‌ بۆ ئەوانه‌ ناماده‌کراوه‌ که‌ بی‌باوه‌رن به‌ خوا و ییغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خوا‌ی لیبی)، ئەمه‌ش دوا‌ی ئه‌وه‌ی بۆتان روون بووه‌وه‌ که‌ ئەو ییغه‌مبه‌ری خوایه‌.

ئەم ئایه‌ته و هاوشیوه‌کانی پیمان ده‌وتی، ئایه‌ته‌کانی ته‌حه‌دداکردن، ئەویش بریتییه‌ له‌ ده‌رخستی ده‌سته‌وه‌سانی به‌دیهینراوان، له‌وه‌ی که‌ بتوانن هاووینه‌ی قورئانی پیرۆز هینن، خوا‌ی پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿قُلْ لئنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰی أَنْ یَاتُوا بِمِثْلِ

هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ ئیسرا: ٨٨، واته: " ئەوی په یامبەر (درود و سلاوی خوی لیبی) بیان بلی: سویند به خوا ئەگەر هه موو ناده میزاد و جنۆکه کان کۆ ببنه وه و هه ول بدهن تا هاوویننه یه کی ئەم قورئانه بهینن، ئەوا ناتوانن هاویننه ی بهینن، ئەگەر چی هه ندیکان بینه پشتگیر و یارمه تیده ری هه ندیکای تریان".

ئایا چۆن به دیهینراویک، که له گل و قور دروستکراوه، و تهی ئەو وه ک فرمایشتی په روهر دگاری مه زن دهی؟ یان ئایا چۆن که سیکای پر له که موکورتی و دهسته وه سان و هه ژار له هه موو روویکه وه، ده توانی و ته یه ک بهینی، هاوشیوهی فرمایشتی ئەوهی که خاوه نی کاملی ره ها و بی سنوره، بی نیاز و دهوله مه نده له هه موو روویکه وه؟ بی گومان ئەمه هه رگیز شیای بوون نیه، له چوارچیهی توانا و هیزی مروف به ده ره، جا هه ر به کی که مترین شاره زایی و ناشنایه تی به جو ره کانی قسه کردن هه ی، کاتیک قورئانی پیروز به و تهی ره وانیه کانی دیکه به راورد ده کات، ئەوا جیاوازی مه زن له نیواناندا هه ست یه ده کات.

لهم فرمایشته دا ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ﴾ تا کۆتایی ئایه ته که، به لگه ی ئەوهی تیدایه که ئومیدی ئەوهی لیده کری، که خوی گه و ره رینوینی بکات و له گو مرایی رزگاری بی، له کاتیکدا ئەو که سه، که سیکای سه رگه ردان و دوودله و ره وا و ناره وا له یه کتر جیا ناکاته وه، جا ئەگەر ئەو که سه راستی بو روون بو وه وه، ئەوا شایسته یی گرتنه به ری رپگه ی راستی تیدایه، ئەگەر هاتوو راستگوبوو له گه ران به دوا ی ره وا و راستیدا.

سهبارت بهوهش که سهرسهخت و نکوئیکاره و حق و راستی ده ناسی و فهراؤشی دهکات، نهمه هرگیز پاشگهز بوونهوه و په شیمان بوونهوهی بؤ نییه، چونکه کاتیک وازی له راستی هیناوه، که بیی ناشابووه، بههؤی نهزانی و بی چاره بی وازی لینه هیناوه.

بههه مان شیوه ئه و که سهی گومانی هه به، که چی راستگو نییه له گهران و داواکردنی حق و راستی، به لکو پستی هه لکردووه و تیناکوشی له پیناو دهستخستی راستیدا، نائهمهش به لای زوری سهرکه وتوو نابی بؤ ریگهی راست.

لیره شدا که وهسفی بیغمه مبر کراوه به بنده، ئهوا نهمه بیگه به کی گه وره به، ئاماژه به بؤ نهوهی که گه وره ترین سیفته تی بیغمه مبر (درود و سلأوی خوی لیی) بهرپاکردنی به ندایه تیه، که هیچ که سیک له پیشین و پاشینه کان ناگه ن به ناستی ئه و.

ههروهک خوی گه وره وهسفی بیغمه مبری (درود و سلأوی خوی لیی) کردووه، له کاتی شه ورژیدا (نیسرا) دا، فهرموویه تی: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا﴾ نیسراء:

۱، واته: "پاک و بیگهردی بؤ ئه و خوی به بندهی خوی - محممه د (درود و

سلأوی خوی لیی) - کرد"، له کاتی قورئان دابه زینیشدا فهرموویه تی: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي

نَزَلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ فورقان: ۱. واته: "بهرز و پرؤز بی

ئه و خوی به جیا که ره وهی ره و و نار هوی دابه زاندوئه سهر به بنده که ی (که قورئانی

پرؤزه)، تا بیته بیدار که ره وه بؤ جیهانیان".

"﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ واته:

"جا ته گهر و نه که ن، و هرگیز ناشتوانن بیکن، نهوه ده بترسن له و ناگهری که

سوته مه نییه که ی خه لک و بهرده". له م فهرمایشته: ﴿أَعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ و نایه تی

هاوشیوهیدا، به لگهی پالپشتیکار هه به بؤ بؤچوونی ئه هلی سونه و جهماعه، ده باره ی

نهوهی به ههشت و ناگری دؤزه خ ههردووکیان به دپهینراون، به پیچه وانه ی بؤچوونی

موعته‌زیله‌کان، نه‌وه‌شی تیدا که یه‌کخو‌اناسان - نه‌گهرچی گونا‌هی مه‌زنی‌ش بکه‌ن - نه‌وا له‌ ناگری دۆزه‌خدا تا هه‌تایه‌ نامینه‌وه، چونکه‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ واته: "بۆ بی‌ باوه‌پران ناماده‌کراوه"، چونکه‌ نه‌گهر یه‌کخو‌اناسه‌ گونا‌هه‌کاره‌کان بۆ هه‌میشه‌ تیدا بووبان، نه‌وا ته‌ها بۆ بی‌ باوه‌پران ناماده‌ نه‌ده‌کرا، نه‌مه‌ش به‌یچه‌وانه‌ی بۆ‌چوونی خه‌واربیج و موعته‌زیله‌یه.

هه‌روه‌ها نامازه‌ی نه‌وه‌شی تیدا‌یه، نه‌م سزایه‌ به‌ هۆ‌کاری خۆی شایسته‌ ده‌ی، نه‌ویش کوفر و بی‌ باوه‌ریه‌یه، له‌گه‌ل‌ جو‌ره‌کانی سه‌رییچی و تاوان.

(٢٥) ﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾

دوای نه‌وه‌ی که باسی سزای بی‌ باوه‌پانی کرد، ئینجا باسی پاداشتی باوه‌پارانیشی کردوه، که چاکه‌کار و خیر‌خواز و شهیدای کرده‌وه‌ی چاکن، نه‌مه‌ش به‌ییی شیوازی خوای په‌روه‌ردگار له‌ قورئاندا، له‌ به‌یه‌که‌وه‌ کۆ‌کردنه‌وه‌ی ئومیدیه‌‌خشین و ترساندن، تا به‌نده‌ ئومید و ترسی هه‌بی، ترس و ئومیدی به‌یه‌که‌وه‌ هه‌بی، جا فه‌رموویه‌تی:

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ واته: (ئه‌ی پیغه‌مه‌هر "درود و سلّوای خوای لیبی"، یان نه‌وه‌ی جینشینی نه‌وه، یاخود شوینی که‌وتووه) "مژده‌ بده" به‌وانه‌ی به‌ دل "باوه‌پران هیناوه"، و به‌ نه‌ندامه‌کانی جه‌سته‌شیان کاری چاکه‌ و خیر ده‌که‌ن، به‌مه‌ش راستی ئیمان و باوه‌پران به‌ کرده‌وه‌ چاکه‌کانیان سه‌لماندوه.

خوای گه‌وره وه‌سفی کرده‌وه خیر و چاکه‌کانی کرده‌وه به (الصَّالِحَاتِ)، چونکه بارودۆخی به‌نده و کاروباری دین و دونیای بیی چاک ده‌بی، ژبانی دونیا و دوارپۆژی بیی راسته‌ری ده‌بی، به‌مه‌ش بارودۆخی به‌د و خراب راده‌مال‌تریت، به‌م هۆبیش به‌نده ده‌چینه ریزی پیاوچاکانه‌وه، که سه‌ره‌نجامیکی چاکیان ده‌بی، به‌هۆی ئه‌وه‌ی له به‌هه‌شتدا ده‌بته دراوسیی خوای میهره‌بان.

مژده‌بان بیده ﴿أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ﴾ واته: باخ و به‌هه‌شتانیکی وایان بو هه‌یه، که دره‌ختی سه‌رسوره‌ینه‌ر، به‌ربوومی جوان، سیبه‌ری فراوان (گه‌لا و لقه‌داری ناسک و جوان)ی له خوگر تووه، به‌مه‌ش ئه‌م باخ و بیستانه بووته به‌هه‌شت، هه‌رچییه‌کی بوی تیی‌دا به‌ده‌ستی ده‌هینی، به‌هه‌شتیه‌کان به‌خۆشی تیی‌دا ده‌گوزه‌ربن.

﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ واته: "چه‌ندین رووباری به‌ژیریدا ده‌رۆن"، رووباره‌کانی: ناو، شیر، هه‌نگوین، مه‌یی، له هه‌ر کوییه‌کی به‌هه‌شتدا بیان‌هوی ده‌توانن هه‌لبقولین، ناراسته‌ی بکه‌ن بو هه‌ر شوینیک که بیان‌هوی، دره‌خته‌کانی ئه‌ویش لیی ده‌خۆنه‌وه و جووره‌ها به‌ربوومی لی‌شین ده‌بی.

﴿كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ﴾ واته: "کاتیک له رزق و رۆزی به‌هه‌شتیان بی‌ده‌دری، ئه‌وا ده‌لین:" ئه‌مه له هه‌مان ره‌گه‌زی ئه‌و به‌ربوومه‌یه "بی‌مان دراوه و" خواردوومانه، بان هاوشیوه‌ی ئه‌ومان خواردووه، چونکه هه‌موویان له چاک و جوانی و تام و چیژدا به‌یه‌کتر ده‌چن، ئه‌وان هیچ کاتیکیان نییه، که تام و چیژی تیدا نه‌بی، هه‌رده‌م تام و چیژ له خواردن وه‌رده‌گرن.

﴿وَأَنْتُمْ بِهِنَّ مُتَشَابِهُونَ﴾ وتراوه: له ناودا به‌یه‌کده‌چن، به‌لام له تام و چیژدا جیاوازن، وتراویشه: له ره‌نگدا به‌یه‌کده‌چن، به‌لام له ناودا له‌یه‌کتر جیاوازن، وتراوه: هه‌ندیکیان به هه‌ندیکی تریان ده‌چن له جوانی و تام و چیژدا، له‌وانه‌یه ئه‌م بو‌چوونه‌ی دوابی راستی.

دواتر که باسی شوینی نیشته جیبوونیان ده کات، ئینجا باسی خوراکیان نهوان ده کات، له خواردن و خواردنهوه و میوه جات، پاشان باسی هاوژینه کانیان ده کات، جا وهسفی نهوانی کردووه به کاملترین و پوختترین و رۆشتترین وهسف، جا فهرموویه تی: ﴿وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ واته: "هاوژینی پاکیان بۆ ههیه"، نه یفهرمووه: "له فلان که موکورتی و عهیه پاک و دوورن"، بۆ نهوهی ههموو جووره کانی پاکیتی و خاوینی بگریتهوه، جا نهوان پاک و بیگهردن له رهوشت و ئاکار، بیگهاتهی جهسته و زمان و چاوه کانیاندا، رهوشتیان نهوهیه هاوسه رانیان زۆر خوژدهوینت و هاوتهمه نن، خوژشه ویستی هاوسه ره کانیان به رهوشتی چاک، چاک رهفتارن له گهل نهوهی هاوژینه کانیان، نه ده بی گوفتار و کرداریان ههیه، له پرووی بیگهاتهی جهسته یهوه پاکن له سوری مانگانه (الحيض)، زه یستانی (النفاس)، توواو (مهنی)، میز و بیسایی، چلم و تف، بۆنی ناخوژ، به هه مان شیوه له جهسته و بیگهاته پاکن، بهوهی له جوانیدا کاملن، بی که موکورتین و هیچ شتیکی عهیداریان نییه، به لکو نافرته تانیکی چاک و شوخ و شهنگن، زمان و نه ندام پاکن، ته هئا سهیری هاوسه رانیان ده کهن، زمانیان دووره له هه رجی وتهی نابه جی و ناشیرینه. ﴿وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ واته: تا هه تابه تیایدا ده میننه وه".

له م ئایه ته پیرۆزه دا، باسی مژده دهر و میژده پیدراو، نهو شتهش که مژدهی له باره وه دراوه باسکراوه، له گهل نهوهی هوکارهی که مرۆف ده گه یه نیته نه م مژدهیه، جا مژده دهره که: بیغه مبهری خواجه (درود و سلأوی خوای له سه ر بی) یان نهو که سهی جینشینی بیغه مبه ره له نیو ئومه ته کهیدا، مژده پیدراو: باوه رداران، نهوانه ی کاری چاک نه نجام ده دن، نهو شتهش مژدهی له باره وه دراوه: بریتیه لهو به هه شتانه ی که باسکران، هوکاری گهینه ریش به م مژدهیه: باوه ر و کرداری چاکه یه، بی گومان هیچ ریگه یه ک نییه به نده پیی بگاته نه م

مژده‌یه، جگه له‌وانه نه‌بی که باسکران، به‌راستی ئەمه‌ش گه‌وره‌ترین مژده‌یه، له‌سه‌ر ده‌ستی چاک‌ترین که‌س له‌ نیو بوونه‌وه‌ردا و به‌باشترین هۆکار.

له‌مه‌شه‌دا ئه‌وه به‌ده‌سته‌خوری، که سوننه‌ت و خیره مژده بدری به باوه‌رداران، هانیدرین له‌سه‌ر کرده‌وه چاکه‌کان، به باسکردنی پاداشت و بهره‌می کرده‌وه‌کانیان، چونکه به‌مه‌ نه‌نجامدانی کاری چاکه‌ناسان و سوکتر ده‌بی، به‌دنیایه‌وه گه‌وره‌ترین مزگیی بو مرؤف، سه‌رکه‌وتیه‌تی بو ئیمان و کرده‌وه‌ی چاک، ئەمه‌ش به‌که‌م مزگیی و بناغه و بنه‌ره‌تیه‌تی، دواتر مزگیییه له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگدا، پاشان گه‌یشتن به‌خووشی هه‌تا هه‌تایی، داوا له‌خوای مه‌زن ده‌که‌ین له‌وه‌که‌سانه‌مان هه‌ژمار بکات.

(٢٦، ٢٧) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا
فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ
مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا
الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ
اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٧﴾﴾

خوای پایه‌به‌رز ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا﴾ واته:
"به‌راستی خوای گه‌وره شه‌رم نایگری و باکی بی نییه له‌وه‌ی" هه‌ر ئه‌وه‌نه‌یه‌که به‌نیته‌وه، جا
ئه‌وه ئه‌وه‌نه‌یه‌که بی، ﴿مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا﴾ واته: "میشوله‌یه‌که یان گه‌وره‌تر له
میشوله"، چونکه دانایی و حیکمه‌تی تیدا، په‌روونکردنه‌وه‌ی حه‌ق و راستی له‌خۆده‌گری،
خوای مه‌زنیس هه‌رگیز شه‌رم له‌ په‌روونکردنه‌وه‌ی حه‌ق و راستی ناکات، وه‌که ئه‌وه‌ی
له‌مه‌دا وه‌لامیک هه‌بی بو ئه‌وه‌که‌سه‌ی که نکۆلی بکات له‌ ئه‌وه‌نه‌یه‌که به‌شتی که‌م و

بچوك، جا لەم بارەوہ رەخنەى لە خوای مەزن گرتى، بى گومان لەمەدا هېچ رەخنەىك بوونى نىيە، بەلكو ئەوہ خوای گەورەبە دەيەوى لە سابەى مېھرەبانى خوایەوہ بەندەكانى فېر بكات، بۇيە دەبى قبول بكرى و ستايشى خوای گەورەى لەسەر بكرى، ھەر بۇيە خوای مەزن فەرموويەتى:

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ واتە: "جا ھەرچى باوەرداران ئەوا چاك دەزانن ئەم پەيامە راست و رەوايە و لەلايەن پەرورەدگاربانەوہ دابەزىوہ"، باوەرداران لى تىدەگەن و بىرى لىدەكەنەوہ و لى رادەمىن. جا ئەگەر بەتېرۆتەسەلى كارى لەسەر بکەن، ئەوا باوەر و زانستيان بى زياد دەبى، بە دۇنيايەوہ دەشزانن ئەمە راستە و ئەوہى لەم قورئانەدايە حق و دروستە، ئەگەر چى رووى راست و حىكمەتەكەيان لى ون بى، چونكە چاك دەزانن خوای گەورە بە ھەرەمەكى ئەمەى بە غوونەى نەھىناوتەوہ، بەلكو بە ھۆى ئەوپەرى حىكمەت و نىعمەتى ھەمەلايەنى خوای ھىناويەتيەوہ.

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا﴾ واتە: "بەلام ھەرچى بى باوەردان ئەوا دەلین: خوای گەورە چى دەوى لەم غوونەى"، بەرھەلستى دەكەن و سەرگەردان دەبن و واق وردەمىن، بەمەش زياتر لە بى باوەرپیدا روودەچن، ھەرۆك چۆن باوەرداران بەيچەوانەوہ باوەردان بى زياد دەبى.

ھەر بۇيە خوای مەزن فەرموويەتى: ﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا﴾ واتە: "كەسانىكى زۆرى بى گومرا دەكات، زۆرىكى تىرشى بى رېنۆينى دەكات"، ئا ئەمەدە باروودۆخى باوەرداران و بى باوەردان، كاتىك كە ئايەتەكانى قورئانى پىرۆز دادەبەزن، خوای بى ھاوہل و ھاوتا فەرموويەتى: ﴿وَإِذَا مَا أَنْزَلْنَا سُورَةً فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَرَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ﴾ ﴿١٢٥﴾ تەوہ:

۱۲۴، ۱۲۵. واتە: "كاتىك سۈرەتىك لى قورئانى پىرۋز دادەبەزىئرا، ھەندىك لى دەورۋوان دەلىن: كامتان بەھۇى نەم سۈرەتەوۋە باوۋەرى زىادبوۋە؟ جا ئەوانەى كە باوۋەردان باوۋەرەكەيان ئەوۋەندەى تر زىاد و بەھىزتر دەبوۋ، ھاوكات مزەدە بەيەكتر دەدەن، ئەوانەش كە دلىان نەخوشە، ئەوا سەربارى پىسى و دزىۋى خۇيان، ئەوۋەندەى دىكە، پىس و دزىۋ دەبوۋن، بەبى باوۋەرىش دەمرن"، بەدلىيايەوۋە ھىچ ناز و نىعمەتىك لى سەس بەندەكان، گەورەتر نىيە لى دابەزىنى ئايەتەكانى قورئانى پىرۋز، لى گەل ئەوۋەشدا بۇ ھەندىك گەل و كۆمەل دەبىتە ماپەى نەھامەتى و سەرگەردانى و گومراپى، ھەروەھا زۇرتەر رۇچوۋن لى خراپەدا، لى بەرامبەردا بۇ ھەندىك گەل و كۆمەلىش دەبىتە رەھمەت و زۇرتەر بوۋنى خىر و خۇشى و مكوربوۋنى زىاتر لى سەس چاكە، جا پاك و بىگەردەى بۇ ئەو خواپەى كە پلەبەندى و جىاوازى لى نىۋان بەندەكانىدا داناوۋ، ھەر ئەویش بە تەھا رىئوئىنى و گومراكدنى بەدەستە.

پاشان باسى دانابى و ھىكمەتى خۇى كىرەوۋە، لى سەرگەردان كىردنى ئەوانەى كە گومراپان دەكات، ئامازە بەوۋە دەكات كە ئەمە لى دادگەرى خواۋە سەرجاۋەى گىرتوۋە، جا فەرموۋىتەى: ﴿وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ واتە: "تەھا ئەوانەى بى گومرا دەبن"، كە لى گوىرپايللى خوا دەرجوۋن، سەرسەخت و قىن لى دلىن بەرامبەر پىغەمبەرى خوا، ئەوانەى تاوانكارى و سەرىچى بوۋەتە سىفەتلىان، ھىچ جىگەرەوۋەبەكىشىان بۇ ئەمە قبول نىيە، دانابى و ھىكمەتى خواى پايبەرز وادەخوۋازى ئەوانە گومرا بن، چونكە شايستەى ئەوۋە نىن رىئوئىنى ۋەربىگىن، ھەروەك ھىكمەت و بەخششى خوا، ولىخوۋاستوۋە رىئوئىنى باوۋەردان بكات، كە بە كىرەوۋەى چاك خۇيان رازاندوۋەتەوۋە.

سەرىچى (فسق) دوو جۇرە: جۇرىكىان باوۋەردار و موسلمان دەختە دەرەوۋەى بازنەى دىنەوۋە، ئەمەش ئەو سەرىچىيە كە بەندە لى باوۋەر و ئىمان دەباتە دەرەوۋە، ۋەك

ئه‌وه‌ی لهم ئایه‌ته‌دا و ئایه‌ته‌کانی تر‌دا باس‌کراوه. جو‌ریگی تریان به‌نده له بازنه‌ی باوه‌ر ناباته ده‌روه، هه‌روه‌ک لهم فه‌رمایشته‌ی خوای پایه‌به‌رزدا هاتووه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بَنِي فِتْيِنَا﴾ حو‌جورات: ۶. واته: "ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، کاتی‌ک متمانه‌پینه‌کراوی‌ک هه‌وائیکی بو‌ هینان، ئه‌وا به‌دوادا‌ج‌وونی بو‌ بکه‌ن و پشته‌راستی بکه‌نه‌وه".

دواتر وه‌سفی سه‌ر‌جییکار و تاوان‌کارانی کردووه، فه‌رموویه‌تی: ﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ﴾ واته: "ئه‌وانه‌ی ئه‌و به‌لین و په‌یمانه‌ ده‌شکین، که به‌ خوایان داوه، دوا‌ی ئه‌وه‌ جه‌ختی له‌سه‌ر‌کراوه‌ته‌وه"، ئه‌مه هه‌موو ئه‌و په‌یمانه‌ ده‌گریته‌وه که له‌ نیوان به‌نده‌کان و خوای گه‌وره‌دا هه‌یه، له‌گه‌ل ئه‌و په‌یمانه‌ش که له‌گه‌ل به‌نده‌کاندا هه‌یانه، خوای مه‌زنی‌ش به‌ به‌لینی سه‌نگین و چه‌ندین ریک‌کار و پایه‌ندی و ئه‌رک جه‌ختی له‌سه‌ر ئه‌م به‌لینه‌یان کردۆته‌وه، به‌لکو ئه‌وان ئه‌م په‌یمانانه‌ ده‌شکین و فه‌رمانه‌کانی فه‌رامۆش ده‌که‌ن، ریک‌گیری له‌ هه‌ر‌جیه‌ک کردی ئه‌نجامی ده‌ده‌ن، ئه‌و په‌یمان و به‌لینه‌ش ده‌شکین که له‌ نیوان خوایان و به‌دیه‌ن‌راواندا هه‌یه.

﴿وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ﴾ واته: "ئه‌و په‌یوه‌ندیانه‌ ده‌پچرین، که خوای گه‌وره فه‌رمانی گه‌یاندنی پیک‌دوووه"، ئه‌مه زۆر شت ده‌گریته‌وه، خوای گه‌وره فه‌رمانی به‌ ئیمه‌ کردووه، که په‌یوه‌ندی نیوانمان بگه‌یه‌نین به‌ باوه‌ر بوون پی، ئه‌نجامدانی به‌ندایه‌تی بو‌ خوا، په‌یوه‌ندی نیوان خو‌مان و پیغه‌مه‌ری خواش به‌رده‌وامی پیده‌ین، به‌ باوه‌ر بوون پی و خو‌شو‌یستی و پالپستی کردنی، جیه‌جیک‌ردنی مافه‌کانی، په‌یوه‌ندی نیوان خو‌مان و دایک و باوک و خزمان و هاو‌رییان و تیک‌رای به‌دیه‌ن‌راوان بگه‌یه‌نین، ئه‌مه‌ش به‌ جیه‌جیک‌ردنی ئه‌و مافانه‌ی که خوای گه‌وره فه‌رمانی کردووه بیگه‌یه‌نین.

سه بارهت به باوه پرداران، ئەوا ئەو په یوه ندیانه یان گه یاندوو، که خوای گه وره فرمانی کردوو به گه ینرین، به جیه جیکردنی ئەو مافانه، به ته ووترین شیوه به ربایان کردوو، دهر باره ی سه ریچیکارانش، ئەوا ئەم په یوه ندیانه یان پچراندوو و فه راموشیان کردوو، ئەم په یوه ندیانه یان به سه ریچی و پچراندن و تاوانکاری گۆرپه ته وه، ئەمهش: خراپه و گهنده لکاریه له زه ویدا.

﴿أَوْلٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ﴾ واته: "ئەوانە ی" ئەمه سیفەت و خەسلەت یان بی، ئەوا له دنیا و دواړژدا "دۆران"، جا کورت هه له یانی دۆران و زیان ئەواندا، له بهر ئەوه که دۆران و زیانه که یان گشتگیره و له هه موو بارودۆ خیکدایه، ئا ئەوانه هیچ جوره بردنوه و قازانجیکان بۆ نییه، چونکه هه کردوه یه کی چاک، پیوسته مه رجی باوه ری تیدا بیته جی، جا ئەوه ی باوه ری نه بی، ئەوا کردوه کانشی هیچ سوودیک یی ناگه یه نن، ئەم دۆران و زیانه ی له م ئایه تدا مه به سته، ده کری دۆران و زیانی بی باوه ری بی، جا سه بارهت به زیانکردن؛ ئەوا ده کری له قالی بی باوه ری و کوفردا بی، له وانە شه له قالی سه ریچیدا بی، له وانە شه بجیته چوارچیوه ی که مته رخه می شه وه، له وازه یان له سونەت و چاکه، هه روه ک له م فه رمایشته ی خوای پایه به رزدا هاتوو: ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ عه سر:

۲. واته: "به راستی مرؤف له زیانه نیدایه"، ئەمه یان گشتیه و بۆ تیکر ای بوونه وهر و به دهبیتر اوانه، مه گه ر ئەوه ی خوی رازاندیته وه به باوه ر و کردوه ی چاک، نامۆزگار کردنی به کتر به پایه ندبوون به حەق و راستی و به رده وامبوون له ئارامگرتندا، ناوه رۆک و حەقیقه تی ئەم زیانه له ده ستدانی ئەو چاکه یه یه، که به نده له توانیدایه و ده کری به ده سستی بجات، که چی که مته رخه می تیدا بنوینی. پاشان خوای مه زن فه رموویه تی:

(۲۸) ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ

إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۲۸﴾

"﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ

تُرْجَعُونَ ﴿۲۸﴾ واته: چۆن بی باوه‌ر دهن به خوا، له‌کاتی‌کدا ئیوه مردوو – نه‌بوو بوون

– ئه‌و ئیوه‌ی زیندوو کردوه، دواتر ده‌تاغریبی، پاشان زیندووتان ده‌کاته‌وه، ئینجا بو لای

ئه‌و ده‌گه‌رینه‌وه". ئه‌م پرسیارکردنه، به مانای سه‌رسوڤمان و سه‌رکۆنه‌کردن و

نکۆلیکردنه، واته: چۆن ده‌کری بی باوه‌رین به خوا، له‌کاتی‌کدا ئه‌و ئیوه‌ی له نه‌بوونه‌وه

هیناوه‌ته بوون، جوړه‌ها ناز و نيعمه‌تی له‌گه‌ل کردوون، دواتر ده‌تاغریبی له‌کاتی

ته‌واو بوونی ته‌مه‌نتان، له نیو گۆریشدا سزا و پاداشتان ده‌داته‌وه، ئینجا دوای ئه‌وه‌ی

زیندوو ده‌کرینه‌وه و ده‌گه‌رینه‌وه لای خوا، ئه‌و کاته پاداشت و سزای ته‌واوتان

پیده‌داته‌وه.

ماده‌م ئیوه له سایه‌ی فه‌رمان و مشوڤگیری و چاکه‌ی ئه‌ودان، له زێر فه‌رمانه

ئاینه‌کانی ئه‌ودان، دوای ئه‌مه له زێر ئه‌و ئاینه‌ی ئه‌ودان که سزا و پاداشتی له‌گه‌له، ئایا

لیتان ده‌وه‌شیته‌وه بی باوه‌رین پی، بی گومان ئه‌مه ته‌ها نه‌زانیه‌کی مه‌زن و گه‌وجایه‌تی و

نه‌فامیه‌؟ به‌یچه‌وانه‌وه ئه‌وه‌ی شایسته‌ی ئیوه‌یه، ئه‌وه‌یه باوه‌ری بیهین و ئی بترسین و

سو‌پاسگوزاری بن، له سزا‌که‌ی بترسین و ئومید‌یشتان به پاداشته‌که‌ی هه‌بی:

(۲۹) ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ﴿۲۹﴾

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ واته: "ههږ خوی گه وږه ههږ چیههږ له زه ویدایه" بؤ ئوهی به دیهیناوه، له سایه چاکه و میهره بانی خویوه به رامبهرتان، تا سوود و تام و چیژی لیبن، په ند و وانه شی لیوهر بگرن.

لهم ئایه ته گه وږه ید، به لگه هه یه له سهږ ئوهی که بناغه له شته کاندایه رییدراوی و پاکیه، واته شته کان له بنهږه تدا رییدراو و پاکن، چونکه هه موویان له چوار چیوهی ناز و منه تدا بؤ ئیمه فهراهم کراون، به مهش شته پیسه کان وه لاده نرین، جا حهږام بوونی شته پیسه کان له ناوهږوږک و مه به سقی ئایه ته که وږده گیری، چونکه خوی گه وږه شته کانی بؤ سوودی ئیمه به دیهیناوه، جا ئوهی زیان و زهږه ری تیدایه ئهوا له مه به دهره.

له کاملی ناز و نیعمه تی خوی گه وږه، ئه وه یه که ریگریمان لیده کات له شتی پیس و بؤخل، ئه مهش بؤ پاک و بهر زراگرتنمان.

هه وږه ها فه رمویه تی: ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾.

﴿اسْتَوَىٰ﴾: له قورئانی پیروژدا بؤ سی مانا به کار دیت، جاری واهه یه، به بیتیک سنوور نابه زینی (تعدی ناکات)، به مهش ماناکه ی به: کاملبوون و ته و ابوون دیت، هه وږه که له م فه رمایشته ی خوی گه وږه له باره ی موساوه هاتووه: ﴿وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ﴾ قه صه ص: ۱۴. واته: "کاتیک گه یشته لوتکه و کاملبوو"، جاری و اش هه یه به مانای (به رزبووه و) و (بلندبووه و) دیت، ئه مهش کاتیک به (له سهږ: علی) سنوور

ده‌به‌زینی، هه‌روه‌ك له‌م فه‌رمایشته‌ی خوای پایه‌به‌رزدا هاتوو‌ه: ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَىٰ الْعَرْشِ﴾ فورقان: ۵۹، واته: "پاشان په‌روه‌ردگار له‌سه‌ر ته‌خت (عه‌رش)ی فه‌رمان‌ه‌وایی به‌رز و بلندبوو"، ﴿لَتَسْتَوُوا عَلَىٰ ظُهُورِهِ﴾ زو‌خ‌ر‌و‌ف: ۱۳، واته: "تا له‌سه‌ر پشتی که‌شتیه‌کان جی‌گیر بن"، هه‌ندیک جاریش به‌مانای (مه‌به‌ست و نیاز) دیت، ئە‌گه‌ر به (بۆ: إلى) سنووری به‌زاندا، هه‌روه‌ك له‌م نایه‌ته‌دا هاتوو‌ه، ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَىٰ السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ واته: "کاتی‌ک خوای گه‌وره زه‌وی به‌دیهینا"، ئینجا مه‌به‌ستی بوو ئاسمانه‌کان به‌دیهینیت، جا "حه‌وت ئاسمانه‌کانی" به‌دیهینا و تو‌کمه‌یکرد، زۆر به‌ وردی و ریکو‌ییکی، "هه‌ر خوای مه‌زن زانایه به‌هه‌موو شتی‌ک": ﴿يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ﴾ سه‌به‌ه: ۲، واته: "خوای گه‌وره زانایه، به‌هه‌ر‌جیه‌ک که‌ دهروات به‌ناخی زه‌وی‌دا و ئه‌وه‌ش که‌ لئی دیته‌ دهره‌وه، زاناشه به‌وه‌ی که‌ له‌ ئاسمانه‌وه دیته‌ خواره‌وه و هه‌ر‌جیه‌کیش پێ‌دا به‌رز‌ده‌بیته‌وه، به‌راس‌تی ئه‌و خوایه میه‌ره‌بان و لی‌خو‌ش‌بو‌وه"، ﴿يَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ﴾ نه‌حل: ۱۹، واته: "خوای مه‌زن زانایه به‌و شتانه‌ی، که‌ ده‌یشارنه‌وه و به‌وانه‌یش که‌ ئاشکرای ده‌که‌ن"، ﴿يَعْلَمُ السِّرَّ وَالْخَفَىٰ﴾ تاها: ۷. واته: "به‌راس‌تی خوازانایه به‌هینیی و ئه‌وه‌ی که‌ له‌هینیش شار‌اوه‌تره".

زۆر‌جار خوای مه‌زن به‌دیهینانی به‌دیهینراوان و چه‌سپاندنی زانستی خوی به‌یه‌که‌وه ده‌خاته‌پروو، هه‌روه‌ك له‌م نایه‌ته‌ی پێ‌شتردا هاتوو‌ه، هه‌روه‌ها له‌م فه‌رمایشته‌شدا هاتوو‌ه: ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ مولک: ۱۴، واته: "مه‌گه‌ر خوای گه‌وره نازانیت کئی به‌دیهیناوه، له‌کاتی‌کدا ئه‌و خوایه وردین و شاره‌زایه"، که‌ خوای گه‌وره به‌دیهینراوانی به‌دیهیناوه، گه‌وره‌ترین به‌لگه‌یه له‌سه‌ر زانست و دانایی و توانای ئه‌و.

﴿٣٠ - ٣٤﴾ **وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾** وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ الْغَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٤﴾

ئهمه ده‌ستیگی چوونه ناو باسی چاکه و پایه‌ی ئاده‌می باوکی مرؤفایه‌تییه (سلأوی خوای لیبی)، خوای مه‌زن - کاتیك ویستی ئاده‌م به‌دییه‌یی - هه‌والی ئهمه‌ی به‌ فریشته‌کاندا، "وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً" واته: یادی ئه‌وه بکه‌وه، کاتیك په‌روه‌ردگارت، به‌فریشته‌کانی راگه‌یاند: من ده‌مه‌وی جینشینیک له زه‌ویدا دابنیم، به‌وه‌ی خوای مه‌زن ده‌یکاته جینشینی خوی له زه‌ویدا، جا فریشته‌کان (سلأوی خویان لیبی) **﴿قَالُوا﴾** وتیان: **﴿قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾** "خرابه‌کاری تیدا ده‌کات" به‌هوی تاوان و گونا‌هه‌وه، و "خوین‌رشتنی تیدا نه‌نجام ده‌دات"، ئهمه تاییه‌تکرده‌نه له دوای گشتانده‌وه، بؤ ئه‌وه‌یه گه‌وره‌یی خرابه‌ی کوشتن

روون بکاته وه، ئەمەش بەبێ گومانێ فریشتەکان ئەو جینشینە لە زهویدا دادەنری ئەمە ی
 لی بەرەمەدیت، بۆیه خوای مەزنیان لەکاریکێ وا بە پاک و بەرز و مەزن پراگرت،
 ئەوهشیان راگەیاندا ئەوان خواپەرستی دەکەن بەجۆریک کە دووره لە خراپە و سەریچی،
 جا فریشتەکان وتیان: ﴿وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ﴾ واتە: ئێمە تۆ بە پاک و بەرز دەگرین بە
 شیوەیهک کە شایستە ی گەورەیی و شکۆی تۆ ی، ﴿وَنُقَدِّسُ لَكَ﴾ دەکری ئەم مانایە ی
 هەبێ: بەپێرۆزت دەگرین، کەواتە بیتی (لام) بە مانای تاییەتکردن و دلسۆزی دیت،
 دەکری بەم مانایەش ی: خوومان بۆ تۆ بە پاکدەگرین، واتە: خوومان پاک دەکەینەوه بە
 پەوشتی جوان، وهک خووشویستی خوا و لیترسان و بەگەورەگرتنی، پاک و بەرز ی دەگرین
 لە پەوشتی پەست و نزم.

﴿قَالَ﴾ خوای پایەبەرز بە فریشتەکانی فەرموو: ﴿إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ "ئەوه ی
 من دەزانم" لەبارە ی ئەم بەدیهینراوه، "ئێوه نایزانن"، چونکە ئێوه بەبێ گومانان قسە
 دەکەن، بەلام من زانا و شارەزام بە دیار و ئهینیهکان، چاکیش دەزانم ئەو چاکە و خیرە ی
 ئەم بەدیهینراوه بەرەم دیت، گەلیک زۆرتەرە لەو خراپەیه ی کە لیان دەپشکوینەوه.
 ئەگەر لەمەشدا نەبێ، ئەوا خوای پایەبەرز ویستوو یه تی یغەمبەران و راستگۆیان و
 شەهیدان و پیاوچاکان هەلبژیری، ئەمەش بۆ ئەوه ی نیشانە و ئایهتەکانی لەسەر
 بەدیهینراوانی دەربکەویت، بەندایه تی وا گەلێه بی، کە بهی ئەم بەدیهینراوانە
 نەدەهاتەدی، وهک: تیکۆشان (جیهادکردن) و جگەلەمانەش، هەروەها تا خوای گەورە
 لایەنە شاراوەکانی حەز و ئارەزووی ئادەمیزاد دەربخات، لە چاکە و خراپە لە رپگە ی
 تاقیکردنەوه، دوژمن و دۆستی خوا دەربکەون، لایەنگر و دژبەرەکانی روون بینهوه، تا
 ئهینیه شاراوەکانی نیو ناخی "ئیبلیس" ییش دەربکەون، کە پریه تی لە ئهینی و بوونەته

سیفه‌تی ناوبراو، جا ئا ئەمانه دانایی و حیکمه‌تی مه‌زن، دهرکه‌وتی هه‌ندیکیان له‌م باره‌وه تینویتی دل‌ده‌شکینیت.

باشان کاتیک وتهی فریشته‌کان (سلاوی خویان لیی)، ئاماژه‌ی تیداوو بو پایه و چاکه‌ی ئەوان له‌سه‌ر ئەو به‌دیهینراوه‌ی، که خوی مه‌زن ده‌یه‌وی له‌ زه‌ویدا جیگیری بکات، له‌و کاته‌دا خوی پایه‌دار ویستی، ئەوه‌یان بو‌روون بکاته‌وه له‌ پایه و چاکه‌ی ئاده‌م، که به‌هۆیه‌وه بزانه‌ن چ پیگه و پایه‌یه‌کی هه‌یه، که ئاماژه‌ی کاملیتی دانایی و زانایی خوییه، جا ﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا﴾ واته: ناوی شته‌کانی فی‌ری ئاده‌م کرد، ناشنای کرد به‌ ناوه‌رۆکی شته‌کان، جا فی‌ری ناو و ناوه‌رۆکی شته‌کانی کرد، واته: وشه و ماناکانی فی‌رکرد، ته‌نانه‌ت ناوی گه‌وره‌کراو وه‌ک: ده‌فری گه‌وره، ناوی بجو‌ککراوه‌کانیشی فی‌رکرد، وه‌ک: ده‌فری بجو‌ک، "مه‌به‌ست لیی ئەوه‌یه فی‌ری ناوی شته‌ ورد و درشته‌کانی کرد".

﴿ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ﴾ واته: "دواتر" شته‌ ناو‌لینراوه‌کانی غماشکرد و خسته‌روو بو "فریشته‌کان" بو ئەوه‌ی تاقیان بکاته‌وه، تا دهریکه‌ویت ده‌یزانه‌ن یان نا؟
﴿فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ "ئینجا خوی گه‌وره به‌ فریشته‌کانی فه‌رموو: ناوی ئەو شتانه‌م پیلین ئەگه‌ر ئیوه‌ راستگۆن"، به‌یی وته و گومانی ئیوه‌ی، ئەوا ئیوه‌ باشت‌ن له‌م به‌دیهینراوه.

"فریشته‌کان": ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ﴾ واته: به‌ پاك و به‌رزت ده‌گرین له‌وه‌ی رووی په‌خنه‌مان له‌ تۆ بکه‌ین، سه‌ریچی فه‌رمانه‌که‌ت بکه‌ین، ﴿لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا﴾ به‌هیچ شیوه‌یه‌ک له‌ شیوه‌کان "هیچ شتی‌ک نازانه‌ن" جگه‌ له‌وه‌نه‌ی "که تۆ فی‌ری ئیمه‌ت کردوو"، سه‌رباری ئەوه‌ی بوونمان له‌ سایه‌ی به‌خشنده‌یی تۆوه‌یه ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ

الْحَكِيمُ، "بی'گومان توږی زانا و دانای"، (العلیم) زانایه: زانستی نهو دهوږی همموږ شتیکی داوه و هیچی لی'ون نابی، بی'گومان هیچ شتیك له ناسمانه‌کان و زهویدا، نه‌گهر به نه‌دازه‌ی گهر دیله‌یه‌کیش بی، بچوکتر یان مه‌زتر بی لیبی، نه‌وا له په‌روه‌ردگار ته‌وه بزر نابی. (الحکیم) دانایه: خاوه‌نی دانایی و حکمه‌تی کامله، هیچ به‌دیهنراویك له بازنه‌ی نه‌م داناییه‌ده‌رناجی، هیچ شت و کاروباریك لیبی لانا‌دات، به‌دلناییه‌وه هه‌رچییه‌کی به‌دیهننابی نه‌وا دانایی و حکمه‌تی له پالّه، فەرمانی به‌هه‌رچییه‌ک کردبی، نه‌وا حکمه‌تیکی له پالّه، دانایی و حکمه‌ت: دانایی شته‌کانه لهو شوینه‌ی شایسته‌یانه، جا فریشته‌کان دانیانا به زانست و دانایی خوای گه‌وره‌دا، له هه‌مان کاتدا دانیانا به ده‌سته‌وه‌سانی و بی توانایی خو‌یاندنا دانا له زانینی که‌مترین شت، دانیان به‌وه‌شدانا که خوای گه‌وره چاکه‌ی له‌سه‌ر نه‌وان هه‌یه، نه‌وانی فی‌ری شتیك کردوه که نایزان.

نه‌و کاته‌ی خوای مه‌زن: **﴿قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ﴾** واته: "فه‌رمووی: نه‌ی ناده‌م ناوی نه‌و شتانه‌یان بی'بلی"، نه‌و شتانه‌ی که خوای گه‌وره بو فریشته‌کانی غایشکرد، که‌چی نه‌وان ده‌سته‌وه‌سان بوون له ناست "زانینی ناوه‌کانیان" دا.

﴿فَلَمَّا أَنْبَأَهُم بِأَسْمَائِهِمْ﴾ "کاتیک ناده‌م ناوی شته‌کانی بی'وتن"، نه‌و کاته بو فریشته‌کان روون بووه‌وه که ناده‌م پایه و چاکه‌ی به‌سه‌ریاندا هه‌یه، دانایی و حکمه‌تی خوای به‌دیهنره‌یشیان بو ده‌رکه‌وت، له‌وه‌ی نه‌م به‌دیهنراوانه‌ی هه‌لېژاردوه بو جینشینایه‌تی **﴿قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾** واته: "په‌روه‌ردگار فه‌رمووی: نایا من پیتام نه‌وت که من زانام به هه‌رچییه‌ک په‌لخانه له ناسمانه‌کان و زهویدا"، جیهانی نه‌بیراو (غیب) نه‌وه‌یه که له ئیمه‌وه نادیاره، جا ماده‌م خوای گه‌وره زانایه به جیهانی نادیار، نه‌وا زانابوون به جیهانی نادیار له‌پیشتره، **﴿وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ**

تَكْتُمُونَ واته: "زانام بهوهی" که ناشکرای ده‌که‌ن و دهریده‌خه‌ن، "به‌هوش که نیوه ده‌یشارنه‌وه".

دواتر خوای گه‌وره فرمائی به فریشته‌کان کرد، که کړنووش (سوژده) بو ئاده‌م به‌ن، **"وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ"** واته: کاتیک به فریشته‌کاغان فرموو کړنووش بو ئاده‌م به‌ن" نه‌مه‌ش وهک کړنووشی ریز و پیزانین و به‌گه‌وره‌گرتن، جیه‌جیکردنی نه‌م فرمانه‌ش به‌ندایه‌تیه بو خوا، جا فرمائی خوای مه‌زنیان پیاده‌کرد، هه‌موویان ده‌سپیش‌خه‌ربوون به کړنووش‌بردن (سوژده‌بردن)، "ده‌کری بلین: کړنووش‌برده‌نه‌که له پروویکی دیکه‌وه، کړنووش‌بردن بوو بو‌گه‌وره‌یی ده‌سه‌ل‌اتی خوای گه‌وره، نه‌مه‌ش دوای نه‌وهی زانست و گه‌وره‌یی خوای گه‌وره به ته‌واوی ده‌رکه‌وت، له میانه‌ی به‌دیه‌یان و تیگه‌بان‌دن و پیگه‌یان‌دن ئاده‌م، که‌واته گه‌وره‌ترین پله‌ی به‌دیه‌ی‌راوان به‌ندایه‌تیه بو خوای گه‌وره"، **"إِنَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ"** "ته‌ها نیلیس" کړنووشی نه‌برد، لوتبه‌رزی نواندن له ناست جیه‌جیکردنی فرمائی خوای گه‌وره و خوی پی گه‌وره‌تربوو له ئاده‌م، "به‌مه‌ش چووه ریزی بی باوه‌رانه‌وه". جا وتی: **"أَسْجُدْ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا"** نیسراء: ۶۱. واته: "تایا کړنووش بو که‌سیک به‌م، که له قور به‌دیه‌ی‌ناوه"، نه‌مه‌ش سه‌ریچی و ملنه‌دان و لوتبه‌رزی نواندن "نیلیس" بوو، ده‌رته‌نجامی نه‌و بی باوه‌ری و کوفره بوو که له ناخیدا‌بوو، نه‌و کاته دوژمنایه‌تی "نیلیس" بو خوای گه‌وره و ئاده‌م ناشکرا‌بوو، بی باوه‌ری و خو‌به‌زئرنایه‌که‌شی ده‌رکه‌وت.

له‌م چند نایه‌ته‌ی سه‌روه‌وه‌ده، جه‌ن‌دین په‌ند و وانه هه‌ن، له‌وانه: چه‌سپان‌دن سیغه‌تی دووان (الکلام) بو خوای پایه‌برز، په‌روه‌ردگار هه‌رده‌م ده‌دوی و چی بیه‌وی نه‌وه ده‌فرمووی، به هه‌رچی‌هک و هه‌رچونیکی بوی ده‌دوی، هه‌ر نه‌ویش زانا و دانا و کار له‌جیه، هه‌ر له‌م نایه‌ته‌ تا‌ما‌زه‌ی نه‌وه هه‌یه، که نه‌گه‌ر هاتو و بنده دانایی و حیکمه‌تی

خوای له هەندىك بەدیهینراو و فەرماندا بۆ دەرنەكەوت و لىي ون بوو، ئەوا پىويست و ئەركە لەسەرى ملكەچ بى، عەقل و ژبرى خوای تۆمەتبار بکات، دانىي بەوهی که دانایى و حىکمەت تەها بۆ خوای مەزنە، ھەر و ھا بايەخدانى خوای مەزنى تىدايە بە بارودۆخى فرىشتەکان، چاکە و بەخششى خوا لەگەلىندا، بەوهی فرىشتەکانى فېرى شتانيك کرد که لىيان نەدەزانی، ئەوانى ئاگادار کردەوه لەسەر شتانيك که لىي بى ئاگابوون. تەنانەت پلەوپايە و گەورەيى زانستى تىدايە لە چەند پروويگەوه:

لەوانە: خوای گەورە بە زانست و دانایى خوای، خوای بە فرىشتەکان ناساند. يەکیكى تر ئەوہیە: خوای مەزن پلەوپايەى ئادەمى بەوان ئاشناکرد لەرپى زانستەوه، بەمەش دەردەكەوى که چاکترین سىفەت له بەندەدا زانستە. يەکیكى دیکە ئەوہیە: خوای بالادەست فەرمانى بە فرىشتەکان کرد کړنووش بۆ ئادەم بېن، وەك رپز و پىزانينىك، ئەمەش دواى ئەوهی که پلەوپايەى زانستى ئادەم پروون بووہوہ. يەکیكى تر: ئەگەر بەرامبەر تاقىکرايەوه، دەستەوہسان بوو له ئاست ئەوهی که پىي تاقىکراوہتەوه، دواتر که خواون پایە ئاشنايان دەکات بە شتە پىي تاقىکراوہکە، ئەوا بەرامبەر زۆر چاکتر پىي ئاشنا دەي ئەوهی که سەرەتا پىي ئاشنابوو. يەکیكى تر: پەچاوکردنى بارودۆخى باوانى مرؤف و جنۆکە، پروونکردنەوهی پلەوپايەى ئادەم و چۆن خوای گەورە بەرزى کردۆتەوه بەسەر "ئىيليس"دا، له بەرامبەردا "ئىيليس" چ دوزمنايەتيەكى لەگەل ئادەم ھەيە، ئەمانە و چەندىن پەند و وانەى تریشى لەخوگر تووہ.

(۳۵، ۳۶) ﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا
حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ﴿۳۵﴾ فَأَزَلَهُمَا
الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ
وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ ﴿۳۶﴾

کاتیک خوای گه‌وره ئاده‌می به‌دیهینا و پایه‌داری کرد، ناز و نبعمه‌تی خوئی به‌سه‌ردا
ته‌واو کرد، به‌وهی هاوژینیکی له خودی نه‌وه‌وه به‌دیهینا، تا ئادهم له پالیدا ئاسوده و
شادومان بی و بجه‌سیته‌وه و دل نارامی به‌یدایی، خوای گه‌وره فه‌رمانی بیان کرد له
به‌هه‌شتدا نیشته‌جی بن، "﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا
رَغَدًا﴾" و عثمان نه‌ی ئادهم خؤت و هاوژینه‌کته له به‌هه‌شتدا نیشته‌جی بن" به‌که‌یف و
حه‌زی خؤتان و به‌فراوانی و خؤشی و ئاسوده‌یه‌وه تییدا بخؤن و بخؤنه‌وه، ﴿حَيْثُ
شِئْتُمَا﴾ واته: له هه‌ر جؤره به‌ربووم و میوه‌جاتیک "ده‌خوازن بخؤن"، خوای پایه‌به‌رز به
ئاده‌می فه‌رموو: ﴿إِنَّ لَكَ أَلًا تَجُوعُ فِيهَا وَلَا تَعْرِى﴾ ﴿۱۱۸﴾ وَأَنْتَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا
تَصْحَى﴾ تاها: ۱۱۸ - ۱۱۹. واته: "به‌پاستی نه‌تیایدا برسی و نه‌پووت و په‌جال
ده‌بیت، نه‌تینوو و نه‌گه‌رمای زؤریش ته‌نگت بی‌هه‌لده‌جی".

﴿وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ﴾ "نه‌که‌ن نزیکی" نه‌م جؤره له جؤره‌کانی دره‌ختی
به‌هه‌شت بکه‌ون، هه‌ر خوای گه‌وره زاناره به‌وهی نه‌مه‌چ جؤره داریک بووه، له‌به‌ر نه‌وه
خوای گه‌وره ریگری لیان کرد تا بیته‌تاقیکردنه‌وه و نه‌زموون بویان، (یان له‌به‌ر دانایی و
حیکمه‌تیکی تر که ئیمه‌نایزاین) ﴿فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ "ده‌چنه‌ریزی

ستەمكارانەۋە"، ئەمە بەلگەيە لەسەر ئەۋەى كە رېگىرى لە شتېك كرا، واتە: ئەو شتە
 ھەرپامە، رېگىرى كىردن لە شتېك واتە ھەرپامبۈۋى ئەو شتە، چۈنكە ستەم و زۆردارى
 لەسەرى كەلەكە دەپ.

بەردەۋام دوزمىيان ۋە سۈسە ۋە خوت خوتەى بۇ ئەۋان دەكرد، خواردىنى بەرۋوبى
 ئەو جۆرە درەختەى بۇ ئەۋان دەپازاندەۋە، كە رېگىريان لىكراۋە لەۋەى لىى نىك
 بىكەۋنەۋە، ئەمە بەردەۋام بوو تا "ئىبلىس" ئەۋانى لە خىشتەبرد، واتە: ھانى ئەۋانيدا تا لە
 خىشتەيان بىات بەھۋى رازاندەۋەى خواردن لەم درەختە، ﴿وَقَاسَمَهُمَا﴾ ئەعراف: ۲۱،
 "سۈندى" بۇ خواردن" بە خۋاى گەۋرە ﴿إِنِّي لَكُمْ مِنَ النَّاصِحِينَ﴾ ئەعراف: ۲۱،
 واتە: "بەۋەى بەدئىيەۋە من نامۇزگارىكارى دلسۇزى ئىۋەم"، جا بەمەش ﴿فَازَلَهُمَا
 الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقَلْنَا اهْبُطُوا﴾ "شەيتان" ھەردوۋكىيانى فرىودا و
 بىى ھەلخەلەتان و گۈپرايەلى بوون، سەرئەنجام ئەۋانى ۋە دەرنە لەو خۋشى و كامەرانبەى
 كە تىدبوون، "و پىمان وتن: دابەزن"، "بۈيە" دابەزىن بۇ خانە و مالى شەكەتى و
 ماندوۋبوون و تىكۇشان.

﴿بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ واتە: "ھەندىكتان دوزمىنى ھەندىكتان" ئادەم و نەۋەكانى
 دوزمىنى ئىبلىس و نەۋەكانى ئەۋن، شتىكى زانراۋە كە دوزمىن بە پىداگىرەۋە كار دەكات و
 تىدەكۋشى بۇ زىان گەياندن بە دوزمىنەكەى بە ھەموو رېگەيەك، بى بەشكردنى لە چاكە
 بەھەموو شىۋە و جۇرىك، جا لەم چوارچىۋەيەدا، ھۇشدارى بە ئادەمىزاد دراۋە بەرامبەر
 بە شەيتان، ھەرۋەك خۋاى پاىەبەرز فەرمۋوبەتى: ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ
 عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ فاتر: ۶. واتە: "بەدئىيەۋە
 شەيتان دوزمىتانه، جا بە دوزمىنى خۇتانى دابىن، بەراستى بانگى كۆمەل و تاقمەكەى

ده‌کات تا بینه نیشته‌جی و هاو‌ریی ناگری دوزه‌خ". ﴿أَفْتَحِدُونَهُ وَذُرَيْتَهُ أُولِيَاءَ مِنْ دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا﴾ که‌هف: ۵۰. واته: "نایا شه‌یتان و نه‌وه‌کانی ده‌کن به پشتیوان جگه له من، له‌کاتی‌کدا نه‌و دوز‌منتانه، نای که نه‌و جی‌گه‌وه‌به‌ی سته‌مکاران دیاریان کردوه - له‌جیاق خوا - جه‌نده خرابه".

باشان باسی دهرئه‌نجامی دابه‌زاندن بؤ سهر زه‌وی ده‌کات، فهرموویه‌تی: ﴿وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ﴾ واته: زه‌وی جی‌گه‌ی مانه‌وه و جی‌گیربوونی نیوه‌یه، ﴿وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ "ماوه‌تان پی‌ده‌دری" تا نه‌و کاته‌ی ته‌مه‌نتان کۆتایی پی‌دی، دواتر له‌ویوه ده‌چن به‌ره‌و نه‌و جیهان و مال‌ه‌ی که نیوه بؤی دروستکراون و نه‌ویش "له‌لایه‌ن خواوه" بؤ نیوه به‌دیه‌ن‌راوه، جا لهم نایه‌ته پی‌روزه‌دا نه‌وه به‌ده‌رده‌که‌وی که ماوه‌ی زیان کورت و کاتیبه، ئیره‌ش شوینی نیشته‌جی‌وونی راسته‌قینه نیسه، به‌لکو ته‌فما ری‌ره‌ویکه ناده‌میزاد تیایدا تیشوو و زه‌خیره بؤ جیهانه‌که‌ی دیکه کۆ ده‌کاته‌وه، نه‌م جیهانه بؤ نیشته‌جی‌وونی همه‌یشه‌ی ناوه‌دان ناکریته‌وه.

(۳۷) ﴿فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ ﴿۳۷﴾

﴿فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ﴾ واته: جا "ناده‌م" جه‌ند وشه و دهر‌پرینیکی له په‌روه‌ردگاریه‌وه وه‌رگرت و فی‌ربوو" له ری‌گه‌ی نیگاوه خوای گه‌وره پی‌یدا، نه‌ویش "نه‌م نزایه بوو" که لهم فهرمایشته‌دا هاتووه: ﴿رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا﴾ ئه‌عراف: ۲۳. واته: "په‌روه‌ردگارمان، سته‌مان له‌خۆمان کرد" تا کۆتایی نایه‌ته‌که. دانی به‌تاوانه‌که‌یدانا، داوای لی‌خۆشبوونی له خوای مه‌زن کرد، جا خوای گه‌وره‌ش ﴿فَتَابَ عَلَيْهِ﴾ خوای گه‌وره

تۆبهی لیوهرگرت، بهزهیی بهرامبهر نواند، ﴿إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ﴾ بهراستی خوا تۆبه وهرگره لهوهی تۆبه دهکات و دهگهڤهتوهه بۆ لای ئهوه.

تۆبه دوو جۆره: یهکهمیان: ئهوهیه که خوای گهوره مرووف سهردهخات بۆ تۆبهکردن، دواتر قبولکردنی تۆبهکهیه، ئهگهر هاتوو مهرجهکانی تیدا هاتنهدی.

﴿الرَّحِيمُ﴾ ميههڤانه نهگهل بهندهکانی، جا له سایهیی ميههڤانی خوای مهزنهوهیه بهندهکانی بۆ تۆبهکردن سهرخستوو، لیانخۆشبووه و چاویوشی له گوناهاه و تاوانهکانیانی کردوو.

(٣٨، ٣٩) ﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَاِذَا يٰٓاَتِيْنَكُمْ مِّنِّيْ هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ﴾ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِآيٰتِنَا اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٣٩﴾

﴿قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا﴾ واته: "وتمان: ههمووتان لیهوه دابهزن"، دابهزاندنی چهند جارێك دووباره کردۆتهوه، تا ئهوشتهی باس بکات که به دواي دابهزینهکهدا دیت، ئهویش ئهم فهرمایشتهیه: ﴿فَاِذَا يٰٓاَتِيْنَكُمْ مِّنِّيْ هُدًى﴾ واته: - ئهیی کۆمهلهیی ئادهمیزاد و جنۆکه - ههر کات و سهردهمیک رینۆینییهک له لایهن منهوه هات، مهدهست لیی: پهيامبهر و کتیه، که رینیشاندهرتان بی بۆ ئهوه کار و کردهوه و شتانهی له منتان نزیک دهکاتهوه، دهتانگهیهنیته به رهزامهندی من، ﴿فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ﴾ ههر یهکیک له ئیوه "شوین رینۆینی من بکهوی"، باوهڤی به پهيامبهر و کتیی من هینا، و شوین بی ئهوانی ههلگرت و و پابهندی رینۆینییهکهیان بوو، که خوی دهبینتهوه له بهراستدانی ههموو

ههواله کانی په یامبهران و کتیبه ناسمانیه کان، و جیبه جیگردنی فه رمانه کان و دوور که و تنه وه له قهده غه کراوه کان ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ واته: "نهوا ترس و بیمیان لهسه ر نییه و خدم و خهفه تیش ناخون".

له نایه تیکی تر دا ده فه رمووی: ﴿فَمَنْ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى﴾ تاها: ۱۲۳. واته: "بی گومان نه وهی شوین رینوینی من بکهوی، نهوا هه رگیز گومرا و به دنا کام و نار په حهت نابی".

نیجا چوار شتی لهسه ر شوینکه و تنی رینوینی و په یامی خوئی وهک به ره هم هه لچنیوه: نه هیشتنی ترس (الخوف) و خدم و خهفه ت (الحزن)، جیاوازی نیوانیان نه وهیه، کاتیک ناخوشی تپه ر بووی، نهوا خدم و خهفه ت دروست دهکات، نه گه ر چاوه ر وانکراو و پیشینی کراو بی نهوا ترس و بیم دروست دهکات، بویه خوای گه و ره هه ر دووکی ره تکر دونه وه و نه هیشتووه لهسه ر نه وهی شوین رینوینی و په یامی نهو بکهوی، کاتیک ترس و خدم و خهفه تیش نه مان، نهوا پیچه وانه که یان که نارامی و ناسوده بی ته و او ه جیده گری، به هه مان شیوه لادان و ره تکر دونه وهی گومرایی و به دبه ختی لهسه ر نه وهی رینوینی خوای وه ر گرتووه، کاتیک نه م گومرایی و به دبه ختیبه ره ت ده کریته وه، نهوا پیچه وانه که یان دیته جی، نهویش رینوینی و کامه رانییه، جا نه وهی شوین رینوینی و په یامی خوای گه و ره بکه ویت، نهوا نارامی و ناسایش و کامه رانی دنیا و دواړوژ و ریگه ی راست ده بیته به شی، دووریش ده بی له هه رچی ناخوشیبه له خدم و خهفه ت و ترس و گومرایی و به دنا کامی و به دبه ختی، به مهش نه وهی حهزی لیبه تی بوی دیته جی، نهوش که لی ده ترسی لهسه ری لاده چی.

نه مهش به پیچه وانه ی نه وهی شوین رینوینی خوا نه که و تنووه، بی باوه ر بووه به خوا، نیشانه و به لگه و نایه ته کانی به دروژ زانیوه، ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ

أَصْحَابُ النَّارِ ﴿۴۰﴾ واته: "تهوانه ی باوهر بوون و نایهت و بهلگه کانی نیمیان بهدرؤزانیوه، ئا تهوانه" هاوده می ناگری دؤزهخن، وهك چؤن هاوږی هاوده می هاوږیکه یه تی، قهرز هاوده می کهسی قهرزداره، ﴿هُم فِيهَا خَالِدُونَ﴾ هه رگیز لئی ده رناچن، بههیچ شیوه یهك سزایان لهسه ر کهم و سوک ناگری و هه رگیز سه رناکه ون.

لهم نایه تانه و هاوشیوه کانیاندا، بهدیهنراوان له ئاده میزاد و جنوکه، دابه شیوینه بو دوو جوړ، که کامهران و خو شبه خته کانن، له گهل تهوانه ی بهدئا کام و بهدبه ختن، سیفه تی هه ر دوو کؤمه له کهش لهم نایه تانه دا هاتووه، که بههوی ئه م سیفه تانه وه کؤمه له کهیان دیاریده کری، بی گومان جنوکهش وهك ئاده میزاده له پاداشت و سزادا، ههروهك چؤن له جیبه جیگردنی فه رمان و دوور کهوتنه وه له قهدهغه کراوه کانیس وهك تهوانه.

پاشان خوی پایه بلند، دهسته کات به بیرهنانه وهی نه و ناز و نیعمهت و چاکانه ی که له گهل نه وهی ئیسراییلی کردوه، جا فه رموویه تی:

﴿۴۰ - ۴۳﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أَوْفٍ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿۴۰﴾ وَأَمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أُولَٰئِكَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ ﴿۴۱﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۴۲﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿۴۳﴾

﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ "تهی نه وهی ئیسراییلی" مه بهست له ئیسراییلی: به عقوقه (سلاوی خوی لئی)، رووی گوتار له دهسته و کؤمه لانی نه وهی ئیسراییله، تهوانه له شاره که و ده وروریدنا نیشته جین، تهوانهش ده گریته وه که له دوی تهوانه وه هاتوونه ناویان، جا به

فهرمانیکی گشتی فهرمانیان پی‌ده‌کات، ده‌فهرموویت: ﴿اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ "یادی ئه‌و ناز و نبعمه‌تانم بکهنه‌وه، که به ئیوهم به‌خشیه‌وه" ئه‌مه‌ش هه‌موو جوړی ناز و نبعمه‌ته‌کان ده‌گریته‌وه، که به‌شیکیان له‌م سوڤه‌ته‌دا باس ده‌کرین، مه‌به‌ست له یادکره‌وه به دل دانپیدا‌نانه و به زمان ستایش‌کردنه، به ئه‌ندامه‌کانی جه‌سته‌ش به‌کاره‌ینایانه له‌وه‌ی که خوای گه‌وره خو‌شی ده‌وی و بی‌رازیه.

﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِي﴾ "وه‌فادارین به‌را‌مه‌ر به‌و په‌یمانه‌ی به‌منتاندا - و جیه‌جی بکه‌ن -"، له باوه‌ربوون به‌خوا، و پیغه‌مه‌ران و په‌یامبه‌رانی، به‌رپاکردنی شهرعی خوا، ﴿أَوْفِ بِعَهْدِكُمْ﴾ - "ئو کاته - منیش وه‌فادار ده‌م به‌و په‌یمانه‌ی خو‌م که بیتانم داوه"، که پاداشت‌دانه‌وه‌تانه له‌سه‌ری. ﴿وَأَيُّيَ فَا رَهْبُونَ﴾ واته: "ته‌ها له من بترسن".

مه‌به‌ست لی ئه‌وه‌یه که خوای گه‌وره له‌م فهرمایشته‌یدا باسی‌کردوه: ﴿وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي﴾ واته: "بیگومان خوا په‌یمانی له نه‌وه‌ی نیسرائیل وهرگرت، و دوانزه ریبه‌ری له نیویاندا دیاریکرد، پاشان خوای گه‌وره فهرمووی: به‌دلنیا‌یه‌وه له‌گه‌لئاندام، ئه‌گه‌ر نویژه‌کانتان به‌کاملی به‌ریا بکه‌ن، زه‌کاتیش بدن و باوه‌ر به‌ینن به‌په‌یامبه‌رانم"، تا ده‌گاته: ﴿فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ مائیده: ۱۲. واته: "ئه‌وا به‌راستی ریگه‌ی حه‌ق و راستی لی تیک‌چوه".

دواتر باسی ئه‌و هوکاره‌ ده‌کات، که وایان لی‌ده‌کات وه‌فادارین به‌را‌مه‌ر به‌و به‌لینه‌ی داویانه به‌خوای گه‌وره، ئه‌ویش ترسانه له‌خوای پایه‌دار، ته‌ها ترس هه‌بوونه له‌و، جا له سایه‌ی ترسان لی له‌سه‌ر به‌نده‌کان پیوسته فهرمانه‌کانی جیه‌جی بکه‌ن و خو‌یان به‌دووربگرن له‌ریگری و قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی.

ئینجا فه‌رمانیکی تایه‌تیاں بی ده‌کات، چونکه به‌بی ئه‌مه باوه‌ری ئه‌وان کامل و دروست نابی، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَأْمِنُوا بِمَا أُنزِلَتْ﴾ "باوه‌ر هین به‌و په‌یامه‌ی دامبه‌زاندووه"، ئه‌ویش قورئانی پیرۆزه، که خوای گه‌وره دایه‌زاندووته سه‌ر به‌نده و په‌یامه‌ری خوای محمهد (درود و سلأوی خوای لی)، جا فه‌رمانیاں پیده‌کات به باوه‌ره‌ینان بی و شوینکه‌وتی، ئه‌مه‌ش باوه‌رپوون ده‌خوای به‌وه‌ی که په‌یامه‌که‌ی بۆ دابه‌زیوه.

باسی پالنه‌ری باوه‌ره‌ینان به‌و په‌یامه‌ی کردووه، فه‌رموویه‌تی: ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ﴾ واته: کۆک و ته‌بابه له‌گه‌ل په‌یامه‌کانی ئیوه، نه‌وه‌ک دژ و تیگه‌راو بی، ئه‌گه‌ر کۆک و ته‌بابوو له‌گه‌ل کتیه‌کانی ئیوه و دژ نه‌بوو، ئه‌وا هیچ ریگه‌ریک نامینی تا باوه‌ری پینه‌هین، چونکه هه‌مان ئه‌و شته‌ی هیناوه که په‌یامه‌ه‌ران هیناویانه، ئیوه‌ش له‌پیشترن بۆ باوه‌ر په‌ینان و به‌راستدانا، چونکه ئیوه خاوه‌ن کتیب و زانستن.

به‌هه‌مان شیوه له‌م فه‌رماشته‌ی په‌روه‌ر دگارد: ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ﴾ تا‌ماژه‌ی ئه‌وه‌ی نیدا‌یه، که ئه‌گه‌ر باوه‌ر به‌و په‌یامه‌ نه‌که‌ن، که محمهد (درود و سلأوی خوای لی) هیناویه‌تی، ئه‌وا ئه‌م باوه‌ر پینه‌کردنه‌تان به‌سه‌ر خو‌تاندا ده‌شکیته‌وه، به‌به‌درۆ‌خسته‌وه‌ی ئه‌وه‌ی له‌لایه‌ن موسا و عیسا و پیغه‌مبه‌رانی دیکه (درود و سلأوی خوای لی) بۆ‌تان هاتووه، بۆیه باوه‌ر نه‌بووتان به‌ په‌یامی محمهد (درود و سلأوی خوای لی)، به‌درۆ‌خسته‌وه‌ی په‌یامی پیغه‌مبه‌رانه.

کاتیک فه‌رمانی بیان کردووه باوه‌ری پینه‌هین، ئه‌وا ریگه‌ری لیان کردووه و هۆشدار ی به‌وان داوه له‌ نزیکبوونه‌وه و هه‌لبێاردنی پیچه‌وانه‌که‌ی، که ئه‌ویش باوه‌رپوونه‌ بی، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ﴾ واته: "نه‌که‌ن بینه‌ به‌که‌م بی باوه‌ر" به‌ پیغه‌مبه‌ر (درود و سلأوی خوای لی) و قورئانی پیرۆز.

سهبارت بهم فهرمایشته: ﴿وَلَا تَكُونُوا أَوْلَىٰ كَافِرٍ بِهِ﴾ زوړ ږهوانیږ و ږوونیږانه تره لهوهی بو تری: (ولا تکفروا به)، چونکه نه گهر به کهم کهس بن، که بی باوه ږبن به پیغه مبهږ (دروود و سلأوی خوای لی) و قورنای ږوړز، نهوا ده بنه ده سټی شخر له بیاوه ږبوون پی، به پیچه وانهی نهوهی پیوسته و داویان لیکراوه، "که ده بی به کهم کهس باوه ږی پیهن، به مهش گوناهی خویان و گوناهی هموو نهوانهش هه لده گرن که دوا ی نهوان شوین پیان هه لده گرن.

پاشان باسی نهوا ناسته نگه ده کات که ریگره له باوه ږ هیانان، نهویش هه لږاردنی شتیکی ههږه نرم و کهمه به سهږ بهخته وهږی هه میسه پیدا، جا فهرموو به تی: ﴿وَلَا تَشْتَرُوا بِأَيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ "به لگه و نیشانه کام به نرخیکی کهم مه گور نهوه"، نهو شته کهم و بی نرخانه بریتین لهوهی که بویان ده خریته ږوو، له پله و پایه و مال و سامان، وا خه یال ده کهن نهو شتانه ده ږچرین نه گهر باوه ږ به خوا و پیغه مبهږه که ی هین، بویه نهو شتانه یان گور به وه به نیشانه و به لگه و نایه ته کافی خوا و پیان باشترو و له پیشترو و په سه ندرترو.

﴿وَأَيَّ فَاتِقُونَ﴾ واته: "ته هها له من" بترسن نهوه ک له هیچ شتیکی تر، چونکه نه گهر ته هها له خوا ی مه زن بترسن، نهوا له خواترسان و پاریزکاری له سه رتان پیوست ده کات، باوه ږبوون به نیشانه و به لگه کافی خوا هه لږیزین به سه ر شتی کهم نرخ و بی به هادا، ههروه که نه گهر نیوه شتی کهم نرخ هه لږیزین، نهوا نهوه به لگه به له سه ر نه معنی له خواترسان له دل و دهرووناندا.

دواتر فهرموو به تی: ﴿وَلَا تَلْبِسُوا﴾ واته: تیکه ل و ناویته مه کهن، ﴿الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ واته: "حق و نا حق تیکه ل مه کهن و راستی مه شار نهوه، له کاتی کهدا ده شانن"، جا "خوا ی گه و ره" ریگری لیکر دوون له دوو شت، له

تیگه لکردنی حق و نا حق، و پروونکردنه وهی راستی مهشارنه وه، به لگو "فهرمانیان ییده کات" راستی دهر بجهن، تا نه وانهی له سهر ریگهی راستن پینویی لیوه ریگرن، گومراکانیش پاشگه زبینه وه، به مهش به لگه له سهر سهرسهخت و نکولیکاران بهریا بی، چونکه خوای پایه برز نایه ته کانی به تیروته سلهی خستوؤته پروو، نیشانه و به لگه کانیشی پروونکردوته وه، تا حق و نا حق له یه کتر جیابینه وه، ریگهی نه وانهی له سهر ریگهی راستن پروو بیته وه جیا دهر بکه وهی له ریگهی تاوانکاران، جا ههر یه کیگ له زانایان کار بهمه بکات، نه و ده بیته یه کیگ له جینشینانی پیغه مبهران و پینیشاندهرانی ئومه تان.

نه وهش که حق و نا حق تیگه له به یه کتر بکات، نه مه له وهی دیکه جیا نه کاته وه، له گه له نه وهی بشزانیته کامه بیان حقه و کامه شیان نا حقه، نه و راستیهی دویزانی بشاریته وه، له کاتیگدا فهرمانی پیگراوه دهر بیخات و بلاوی بکاته وه، نه وا ئه مه که سه له بانگخووانی دوزه خه، چونکه خه لک له کاروباری ئایناندا تهها شوین پی زاناکانیا هه لده گرن، بویه یه کیگ له دوو دۆخه بو خوتان هه لبرین.

ئینجا فهرموویه تی: ﴿وَأَقِمُْوا الصَّلَاةَ﴾ واته: "نویژ" به دهر و دهر ووتنان "بهریا بکهن"، ﴿وَأَتُوا الزَّكَاةَ﴾ "زه کات بدهن" به وانهی شایستهن، ﴿وَارْكَعُوا مَعَ الرَّائِعِينَ﴾ واته: "له گه له کرنوشه بران کرنوش بیهن" "نویژ له گه له نویژکه ران بکهن، چونکه نه گهر نه مه تان کرد، له هه مان کاتدا باوه رداربوون به خوا و نیشانه و به لگه و نایه ته کانی، نه وا کرده وهی دهر و دهرنتان به یه که وه کۆکردوته وه، له گه له دلسۆز و دلساغبوون بو خوای گه وره، جا که کردن له گه له بنده کانی خوا، خواپه رستییه دلی و جهستییه و دارایی به یه که وه له خوگر تووه.

سه بارهت بهم فهرمایشته: ﴿وَارْكَعُوا مَعَ الرَّائِعِينَ﴾ نه مه فهرمانی تیدایه به نه لجامدانی نویژی به کۆمه له (جهماعهت) و واجبوونی نه و نویژه، نه وهشی تیدایه که رکوع

بنه‌ما و ستون (پوکن) ییکی نویژه؛ چونکه به رکوع گوزارشتی له نویژکردوه، کاتیک به به‌شیکی خواپهرستی، گوزارشت له خواپهرستییه که ده‌کری، نه‌وا به‌لگه‌یه له‌سه‌ر پیوستبوونی ئەم به‌شه له خواپهرستییه که ۱۵.

(۴۴) ﴿اتَمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا

تَعْقِلُونَ ﴿۴۴﴾

﴿اتَمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ﴾ واته: "ئایا فه‌رمان" به باوه‌ره‌هینان و چاکه‌کاری ده‌کن "به خه‌لک"، ﴿وَتَنسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾ واته: خو‌تان له‌بیر ده‌کن له‌وهی هه‌مان فه‌رمان جیه‌جی بکن، له دۆخیکدا: ﴿وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ "ئیه کتیب ده‌خوینه‌وه، که‌واته بۆچی ژیر نابن و تیناگه‌ن" بۆیه به‌عقل ده‌وتری عقل، چونکه هروقت به‌هویه‌وه له‌و چاکه‌یه تیده‌گات که سوودی بۆی هه‌یه، خویشی ده‌گریته‌وه له‌وهی زبانی بۆی هه‌یه، عقل هانی خاوه‌نه‌که‌ی ده‌دات که خو‌ی یه‌که‌م بکه‌ری فه‌رمانه‌کانی بی، یه‌که‌م که‌سیش بی له‌خودوورگرتن له‌وهی که‌ریگری لیده‌کات، جا نه‌وهی فه‌رمان به‌که‌سانی تر بکات به‌چاکه‌کردن و خویشی نه‌یکات، یان ریگری له‌که‌سانی تر بکات له‌خراپه‌کردن، که‌چی به‌خویشی بکات، ئەم به‌لگه‌یه له‌سه‌ر بی عقلی و نه‌زانیه‌که‌ی، به‌تایه‌ت ته‌گه‌ر زانایی به‌م کاره، نه‌وا به‌لگه‌ی له‌سه‌ر به‌ریابووه.

ئەم تایه‌ته، ته‌گه‌ر چی له‌باره‌ی نه‌وهی ئیسرائیله‌وه دابه‌زیوه، نه‌وا گشتگیره و هه‌مووان ده‌گریته‌وه، له‌به‌ر نه‌وهی خوای مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿۲﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿۳﴾﴾ صف: ۲، ۳. واته: "ئه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، بۆچی شتیک ده‌لین، که به‌خوشتان نایکن، مایه‌ی

خهشم و رقیگی مهزن لای خوا، لهوهی شتیك ده لئین، لههه مان کاتدا خوشتان نهنجامی نادهن". لهم ئایه ته دا ئهوه نییه، که مرؤف نه گهر ئهوهی فرمانی پیده کات خویشی نه بکرد، ئهوا ده بی' واز له فرمانکردن به چاکه و ریگریکردن له خراپه بهیئین، چونکه ئهم ئایه ته سه رکۆنه ی تیدایه سه بارهت به دوو ئه رکه که، ئه گهر نا شتیگی زانراوه مرؤف دوو ئه رکی له سه ر شانن، یه که میان: فرمان کردن به چاکه و ریگری کردن له خراپه له گه ل' که سی به رامبه ر، فرمان کردن به چاکه و ریگری کردن له خراپه له گه ل' خودی خویدا، جا واز هیئان له یه کیك مؤ له تی ئه وه نادات واز له وه بتریش بهیئری، کاملبوون ئه وه به مرؤف به هه ر دوو ئه رکه که هه لبستی به یه که وه، ناکام بوونه که شی ئه وه به واز له هه ردووکیان بهیئری، به ئام که ته ها یه کیکیان تر جیه جی' ده کری، ئهوا ئه مه له پله ی یه که مدا نای' که کاملبوونه، به لکو له پیش پله ی کۆتاییدا ده بی، به هه مان شیوه ناخ و ده روون سروشتیان وایه، ملکه جی که سیك نابین که گوفتاری پیچه وانه ی کرداری بی، جا پابه ندبوون و شوینکه وتیان بۆ کرده وه کان به هیز تره له قسه ی رووت.

(٤٥ - ٤٨) ﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾
 ﴿٤٥﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾

﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ واته: "و پشت به ئارامگرتن و نویژ به ستن"، خوی گه وره فرمانی به باوه رداران کردوو، له گشت کاروباریکیاندا پشت به ئارامگری

به‌ستن به هموو جووره‌کانیه‌وه، ئەوانیش بریتین له ئارامگرتن له‌سه‌ر خواپه‌رستییه‌کان تا جیه‌جیان ده‌کات، ئارامگرتن له ئاست سه‌ریچیکردنی فەرمانه‌کانی خوا تا واز له سه‌ریچیکردن ده‌هینی، ئارامگرتن له‌سه‌ر قه‌ده‌ره ئازاربه‌خشه‌کانی خوای گه‌وره و رق لینه‌بوونه‌وه‌یان، جا به ئارامگرتن و به‌ندکردنی ده‌روون له‌سه‌ر ئەو شتانه‌ی که خوای گه‌وره فەرمانی کردوو له‌سه‌ر ئارامیان له‌سه‌ر بگیری، یارمه‌تیده‌ریکی مه‌زنه له گشت کاروباریکدا، ئەوه‌ش که هه‌ولێ ئارامگرتن ده‌دات، ئەوا خوای گه‌وره ئارامگری پیده‌به‌خشی، به‌هه‌مان شیوه‌ نوێژ که ته‌رازووی باوه‌ره، ریگریش ده‌کات له خراپه‌کاری و کاری نابه‌جی، بۆ گشت کاروباریک پشی پیده‌به‌ستری، ﴿وَأَنهَآ﴾ واته: نوێژ، ﴿لَكِبْرَةٌ﴾ واته: سه‌خته، ﴿إِنَّا عَلَی الْخَاشِعِیْنَ﴾ ته‌ه‌ا له‌سه‌ر له‌خواترسان ئاسان و سوکه، چونکه پارێزکاری و له‌خواترسان و ئومید هه‌بوون به‌وه‌ی لای خواپه، له‌سه‌ر به‌نده پیوست ده‌کات ئەنجامی بدات، به‌یچه‌وانه‌ی ئەو که‌سه‌ی به‌م شیوه‌یه نییه، ئەوا هیچ پالنه‌ریک نییه تا به‌ره‌و نوێژکردنی بیات، نه‌نانه‌ت ئەگه‌ر بشیکات ئەوا ده‌یته‌ یه‌کیک له‌و شتانه‌ی که زۆر له‌سه‌ری گرانه.

(الخشوع) بریتییه له: ملکه‌چی دل و ئارام و ئاسووده‌بوونی، له‌گه‌ل ئارامبوون و وه‌ستانی له خزمه‌ت خوای پایه‌به‌رزدا، هه‌روه‌ها تیکشکانیه‌تی به‌ده‌م ملدانه‌واندن و هه‌ژاری ده‌ربهرین و باوه‌رداربوون و ئاوانخواستن به دیداری ئەو.

هه‌ر بۆیه فەرموویه‌تی: ﴿الَّذِیْنَ یَظُنُّونَ﴾ واته: ئەوانه‌ی دلنیان، ﴿أَنهَم مَلَأُوا رِیْبَهُمْ﴾ "به‌راستی به‌دیدار په‌روه‌ردگاریان ده‌گه‌ن"، ئەویش به‌پێی کرده‌وه‌کانیان پاداشت ده‌داته‌وه، ﴿وَأَنهَم إِلَیْهِ رَاجِعُونَ﴾ واته: "و بی‌گومان ئەوان بۆ لای خوا ده‌گه‌رینه‌وه"، ئا ئەمه خواپه‌رستییه‌کانی له‌سه‌ر ئەوان ئاسان و سووک کردوو، دلدانه‌وه‌ی له به‌لا و ناخۆشییه‌کاندا بۆ ئەوان فراهه‌م کردوو، ته‌نگۆچه‌ئهمه‌ی له‌سه‌ریان سووک کردوو،

ئەوانى لە ئەنجامدانى كردهوئى خراب و تاوانكارى گىراۋەتەو، جا ئا ئەمانە خوئى ھەتا ھەتايان ھەيە لە ژوورى بەرز و بلندا، ئەوئىش كە باوئەرى بە ديدارى پەرورەدگارى نەبى، ئەوا نويز و خواپەرستىيەكانى دىكەشى دەبنە يەككىك لە قورستىرىن شتەكان لەسەرى.

دواتر سەرلەنوى ناز و نىعمەتەكانى خوئى بە بىر نەوئى ئىسپرائىلى ھىناۋەتەو، ئەمەش لە ميانەى ئاموزگارى و ھۆشدارى و ھاندان و ئومىد پىئەخشىنانەو، " **يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ** اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ **﴿۱﴾** واتە: ئەى نەوئى ئىسپرائىل يادى ئەو ناز و نىعمەتانەم بكنەنەو كە پىتانم بەخشىو، و ئىووم ھەلبۇزارد بەسەر جىھانياندا".

﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا﴾ واتە: " و لە رۇزىك بترسن" ئەوانى بەرۇزى دوايى ترساندو، ئەوئىش ئەو رۇزەيە كە **﴿لَا تَجْزِي﴾** تايىدا ھىچ شتىك داد نادات، ھىچ يەككىك بە ھانا و ھاوارى يەككىكى تر نايەت و سوودى پىناگەبەنى **﴿نَفْس﴾** ئەگەر ئەو كەسە لە خاۋەن دەروونە بەرپىز و بەرزەكانىش بى، ۋەك پىغەمبەران و پىاۋچاكان، **﴿عَنْ نَفْس﴾** ئەگەر كەسەكە لە خزمە نرىكەكانىشى بى، **﴿شَيْئًا﴾** ئەوا ھىچ سوودىكى گەرە و بچوكى بۇ ناپى، بەلكو تەھا ئەو كردهوانە سووديان دەبى كە پىشتر كرددوويەتى، **﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ﴾** واتە: لە ھىچ كەس و يەككىك، تكا و شەفاعەت ۋەرناگىرى بۇ يەككىكى تر، بەبى مؤلەت و رەزامەندى خواى گەرە بۇ تكا بۇكرار، بەھىچ كردهويەكيش رازى ناپى جگە لەوئى رەزامەندى خواى لى مەبەستە، بەپى سوننەتى پىغەمبەرىش ئەنجام بدىرى، **﴿وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾** واتە: ھىچ بارمتە و فىدىيە و قەرەبوپىكان "لېۋەرناگىرى"، **﴿لَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ﴾** زومەر: ۴۷. "ئەگەر بەپراستى ئەوانەى ستەميان كرددو، خاۋەنى ھەموو زەوى بن، ئەوئەندى

تريشى لەگەل بىت، ئەوا ھەمووى دەكەنە فيديه و قوربانى بۇ خويان و ھەمووى دەبەخشن
 لە پىناوى رزگار بوونى خوياندا، كاتىك سزا و نازارى سەختى دوزەخ دەبين "كەچى
 ئەمەيان لى قبول ناكرى ﴿وَلَا هُمْ يَنْصُرُونَ﴾ واتە: "سەر ناخرين"، شقى ناخوشيان لەسەر
 لانادى، بەمەش خواى مەزن ئەووى رەتكر دۆتەو بەندە بەھىچ جورىك سوود لە
 بەدبھيتر اوان وەربگرى.

جا ئەم فەرمايشتەى پەرورەدگار: ﴿لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا﴾ "ھىچ كەسيك
 ھىچ شتىكى بۇ ئەووى تر پىناكرى" لە بەدەستھينانى سوود و وەدەستھاتووھ كاندا، ﴿وَلَا
 هُمْ يَنْصُرُونَ﴾ "ھەرگىز سەر ناخرين" ئەمەش لە وەلانانى زيان و ناخوشىيە، رەتكر دنەووى
 ئەو شتەيە كە سووديان پىدەگەينى. ﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾
 "ھىچ تكا و فيديه و قەرەبويكيان ليوھر ناگرى" ئەمەش رەتكر دنەووى ئەو سوود و
 كەلكەيە، كە يەكيك داوا لە خواوھنەكەى دەكات بە قەرەبويك، وەك: داد، يان بە جگە
 لەو وەك تكا و شەفاعەت، ئەمەش ئەو بەندە پيوست دەكات دلى بپچرپنى لە
 وابەستەبوون بە بەدبھيتر اوان، بەھوى ئەووى كە دەزانى بە ئەندازەى يەك گەردىلە
 سووديان بەدەست نىيە، بەلكو دەبى وابەستەى خوايى، چونكە ھەر ئەو سوودگەينەر و
 زيان لادەرە، بۇيە پيوستە ھەر ئەو بپدرستى و ھاوبەشى بۇ بريار نەدات، لە
 خواپەرستىيە كەشىدا ھەر پشت بەو بپەستى.

(٤٩ - ٥٧) ﴿وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ
يَدْبَحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ
﴿٤٩﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ
تَنْظُرُونَ ﴿٥٠﴾ وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ
بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ
﴿٥٣﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمْ
الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارئِكُمْ
فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ
نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ
﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا
عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوىٰ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا
رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

ئه‌مه ده‌ستیکی باسکردنی ناز و نیعمه‌ته‌کانیه‌تی خوی گه‌وره‌یه به‌شیویه‌کی
تیروته‌سه‌ل، که له‌گه‌ل نه‌وه‌ی نیسرایلدا کردوویه‌تی، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ
مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ واته: "یادی نه‌وه بکه‌نه‌وه کاتیک ئیوه‌مان ده‌ربازکرد" له‌ فیرعه‌ون و
داروده‌سته و سه‌ربازه‌کافی، ئه‌وانه ییشتی ﴿یَسُومُونَكُمْ﴾ واته: به‌کاریده‌هینان و

دوو‌چاریان ده‌کردن و به‌ئیوه‌یان ده‌چه‌شت، ﴿سُوءَ الْعَذَابِ﴾ واته: سه‌ختترین جوړ و شیوه‌ی سزا، به‌وه‌ی ﴿يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ﴾ کوره‌کانتانی سه‌رده‌بری له ترسی گه‌شه‌کردن و زوړبوونتان، ﴿وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ﴾ واته: نافرته‌کانیشیان نه‌ده‌کوست، جا ئیوه له نیوان کوژراو و رپسو‌اکردندا بوون به‌کرده‌وه‌ی سه‌خت و دژوار، ئەم زیندوو هیشته‌وه‌یه‌ی فیرعه‌ون و دارو‌ده‌سته‌که‌ی به‌منه‌تکردن و خو‌به‌رزگرتن به‌سه‌ریانه‌وه‌ بوو، بی‌گومان ئەمه‌ش ئەوپه‌ری رپسو‌اکردنه، ئینجا خوای گه‌وره‌ منته‌ی له‌سه‌ریان کرد به‌ رزگاربوونی ته‌واو و نقومکردنی دوژمنه‌که‌یان، له‌کاتیکدا ئەوان سه‌ریان ده‌کرد، ئەمه‌ش بو‌ئوه‌ بوو تا دل‌یان دامه‌زری.

﴿وَفِي ذَٰلِكُمْ﴾ واته: لهم ده‌ربازکردن و رزگارکردنه‌دا، ﴿بِلَاءٍ﴾ واته: "ئه‌زمون و تاقیکردنه‌وه و" به‌خشش هه‌یه، ﴿مِنْ رَبِّكُمْ﴾ "له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارته‌وه"، ئەمه‌ش له‌سه‌رتان ییویست ده‌کات سوپاسگوزاری ئەو بن و فه‌رمانه‌کانی جیه‌جی بکه‌ن، ﴿عَظِيمٍ﴾ "چونکه به‌خششیکی زوړ مه‌زن بوو".

دواتر خوای گه‌وره، باسی ناز و منته و به‌خششی خو‌ی ده‌کات به‌سه‌ریاندا، به‌وه‌ی به‌لینی به‌موسادا (سلاوی خوای لیبی)، تا له چل رۆژدا ته‌وراتی دابه‌زینته‌ سه‌ری، که به‌خشش و نیعمه‌تی مه‌زن و به‌رژه‌وه‌ندی گشتی و هه‌مه‌لایه‌نی تیدایه، ته‌نانه‌ت ئەوان نارامیان نه‌گرت تا کاته دیاریکراوه‌که ته‌واو ده‌ی، به‌لکو له‌ دوا‌ی موسا (سلاوی خوای لیبی) گویره‌که (گؤلک) یکیان په‌رست، واته: دوا‌ی چوونی موسا (سلاوی خوای لیبی) بو‌دیداری په‌روه‌ردگار.

﴿وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٠﴾﴾
 وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ ﴿٥١﴾ واته: "و یادای ئه‌وه

بکہنہوہ کاتیک بؤ ئیوہ دوریاکہمان لہت کرد، ئیوہمان رزگار کرد و دارو دستہی فیروہونیشمان نقوم کرد و خنکاند، لہکاتیکدا ئیوہ تہماشاتان دہکرد. و یاد ئہوہ بکہنہوہ کاتیک چل شوہ وادہمان بؤ موسا (سلاوی خوی لیئی) دانا، دواتر ئیوہ لہ دوی ئہو گویرہ کہتہتان پہرست" (۱).

﴿وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾ "لہکاتیکدا ئیوہ ستہمکارن"، دہزانن کہ ستہمتان کردوہ، چونکہ بہلگہتان لہسہر بہریابوہ، بؤیہ تاوانہکہتان گہورہتر و گوناہہکہتان زہقتہرہ.

دواتر خوی پایہبلند، لہسہر زمانی پیغہمبہر موسا (سلاوی خوی لیئی) فہرمانی بہ ئیوہ کردوہ تؤبہ بکہن، بہوہی ہندیکتان ہندیکی ترتان بکوژن، جا خوی گہورہ بہووی ئہمہوہ لہ ئیوہ خوشبو، ﴿ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ "دواتر لیٹان خوشبوین، لہ دوی ئہو ہموو تاوانانہتان، بہلکو سویاسگوزاری" خوی گہورہ بن.

﴿وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ ﴿۵۳﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَى بَارئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ ﴿۵۴﴾
واتہ: و یادی ئہوہ بکہنہوہ کاتیک کتیب و جیاکہرہوہی رہوا و نارہوامان بہ موسا (سلاوی خوی لیئی) بہخشی بہلکو رینوینی وہربگرن. و یادی ئہوہ بکہنہوہ کاتیک موسا (سلاوی خوی لیئی) بہ گہلہکہی وت: ئہی گہلہکہم، بہراستی ئیوہ ستہمتان لہ خوٹان کرد بہ پہرستی گویرہکہکہ، جا تؤبہ بکہن و بگہرینہوہ لای بہدہینہرتان، خوٹان بکوژن، نا ئہوہ چاکترہ بؤتان لای پہرورہدگارن، - دوی لہناوبردنی ہندیک لہ

(۱) نووسہر نهم نایہتانہی فہرامؤش کردوہ، بہندہ بہ بیوستی زانیوہ دایینتہوہ، بؤیہ لہ ہہر شوینیک نایہتیک یان بہشہ نایہتیک دانہنرابی یان رافہ نہکرای نہوا من دامناوہتہوہ و رافہم کردوہ. (وہرگپ).

گوناهکارانتان و تۆبه بکردنتان - تۆبه ی لیوهرگرتن، به پراستی خوا تۆبه وهرگر و میهره بانه".

﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً﴾ "یادی نهوه بکه نهوه کاتیک و تان: نهی موسا باوهرت بیناهین، تا خوی گهوره به ئاشکرا نه بینین" نه مه نهوپه ری سته م و زۆرداری و بویری نواندنه به راهبر به خوا و پیغه مبه ره که ی، ﴿فَأَخَذْتُمُ الصَّاعِقَةَ﴾ یان مردن یان له هوشخوچوونیک ی مه زن "ئیوه ی گرت"، ﴿وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾ له کاتیکدا خوشتان نه مه تان بی، ههر یه کیکتان سهیری هاوری که ی ده کرد، ﴿ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ واته: "پاشان دوی مردنتان ئیوه مان زیندوو کرده وه، به ئومییدی نه وه ی سوپاسگوزار بن".

پاشان باسی ناز و نبعمه تی خوی ده کات به سه ریاندا، بیران دینته وه کاتیک له بیابان و چۆله وانیدا بوون، سیهر و رزق و رۆزی فراوانی بۆیان فه راهم کردوه، جا فه رمووبه تی: ﴿وَوَلَلْنَا عَلَيْكُمْ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ﴾ "و سیه ره مان بۆ کردن به هوره کان و جو ره ها خواردغان بۆ دابه زانندن"، ﴿الْمَنْ﴾ نه مه ناویکی کۆکه ره وه یه، ههرچی رزق و رۆزی چاک و باشه ده گریته وه، که به ی شه که تبوون و ماندوبتی به ده سته خری، له وانه زه نه فیل، قارچک (کوارگ)، نان و جگه له مانه ش، ﴿وَالسَّلْوَى﴾ "سه لوا" بالنده به کی بچوکه، پی دوتریت (سه مانی)، گوشتی خو شه، جا خواردنی چاک و خوش و نهو بالنده گوشت خوشه یان به نه ندازه یه ک بۆ داده به زی که به شیان بکات و پیداو یستییه کانیا ن پر بکاته وه، ﴿كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ واته: "بخۆن لهو رزق و رۆزیه پاکه ی پیمان داون"، که به جو ری که هاوشیوه ی نه دراوه به

دانیشتوانی شاره خو‌شگوزهرانه‌کان، به‌لام نه‌وان سوپاسگوزار نه‌بوون له‌سه‌ر ئه‌م ناز و نیعمه‌تانه، به‌لکو به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ر دل‌ره‌قی و تاوانکاری زور.

﴿وَمَا ظَلَمُونَا﴾ واته: "سته‌میان له‌ئیمه‌ نه‌کرد"، به‌ئه‌نجامدانی ئه‌و کرده‌وانه‌ی که پیچه‌وانه‌ی فه‌رمانه‌کانی ئیمه‌ن، چونکه‌ خ‌وای گه‌وره‌ هیچ‌ زبانیکی بیناگات به‌ سه‌ریچی تاوانکار و سه‌ریچیکاران، هه‌روه‌ک چۆن خ‌وایه‌رستی گوپ‌رایه‌ل و ملکه‌چبووانیش له‌ باوه‌رداران سوودی بۆ خ‌وایه‌نای، ﴿وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ "به‌لکو سته‌میان له‌ خودی خ‌ویان کردوه"، زیان و خ‌رایه‌که‌ی به‌سه‌ر خ‌ویاندا ده‌شکیته‌وه.

(٥٨، ٥٩) ﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَاكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا
وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ
﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ
ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

ئهمه‌ش له‌ ناز و نیعمه‌تی خ‌وای به‌خشنده‌ویه‌ که له‌گه‌ل نه‌وان کردوویه‌تی، سه‌رباری ئه‌وه‌ی که سه‌ریچی فه‌رمانه‌کانی خ‌ویان کرد، ﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَاكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ﴾ واته: "یادی ئه‌وه‌ بکه‌نه‌وه، کاتی‌ک پیمان وتن: بچنه‌ نیو ئه‌م شاره‌وه، به‌ که‌یفی خ‌وتان هه‌زتان به‌ چی بوو لیبی بچۆن و به‌ ده‌روازه‌که‌دا برۆنه‌وه ژووره‌وه" خ‌وای گه‌وره‌ فه‌رمانی پیکردن بچنه‌ نیو گون‌دی‌که‌وه، که‌ بیته‌ مایه‌ی سه‌ربه‌ری بۆتان و ئه‌و شوینه‌ بیته‌ نیشتمان و شوینی نیشه‌جیوونیان، رزق و رۆزی چاک و هه‌مه‌لایه‌نیان بۆ فه‌راهه‌م بی، چوونه‌ ژووره‌وه‌یان بۆ ناو گوند (شاره‌که‌ به‌ ملکه‌چبوونی کرداری بی بۆ خ‌وای گه‌وره، ئه‌ویش رۆیشتنه‌ ژووره‌وه‌ له‌ ده‌روازه‌که‌وه

﴿سَجْدًا﴾ واته: به ملکه چی و سه رشوڤ به وه برۆنه ژووره وه، به گوفتاریش ئەمه پیاده بکهن، به وهی بلین: ﴿وَقُولُوا حِطَّةً﴾ واته: داوای لیخو شبوون له خوای گه وره بکهن تا گوناها و تاوانه کانتان له سه ر بسپه ته وه.

﴿نَعْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ﴾ "له گوناها و تاوانه کانتان خۆشده بین" به هۆی داوای لیخو شبوون کردنتانه وه، ﴿وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ﴾ "پاداشتی چاکه کاران به زیاده وه ده ده بینه وه" له سه ر کار و کرده وه کانیان، واته: پاداشتیان به چاکه ده ده بینه وه له ئیستا و ناینده دا.

﴿قَبِلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ ﴿٥٩﴾ ئەوانه ی له وان سته میان کرد "گۆریان"، نه یفه رموو ه: ئەوان گۆریان و سته میان کرد، چونکه هه موویان گۆران و لادان و سته میان نه کرد، ﴿قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ﴾ "قسه به کیان گۆری و وت، که بیچه وانه ی ئەوه بوو که بیان و ترا بوو" جا له جیاتی ئەوه ی داوای لیخو شبوون بکهن و بلین (حطه)، ئەوا وتیان: (حنطه)، واته: داوای گه ئیان کرد، ئەمهش وهك سوکایه تی کردنیك به فه رمانی خوا، جا ئەگه ر به قسه گۆرانیان کردی و لایاندای له فه رمانی خوا، هه ر چه نده لادان به قسه سوکته ره له لادان به کردار، ئەوا گۆرین و لادانیان له کار و کرده وه دا له بیشتره و مه زنتره، هه ر بۆیه به پشتا و پشت له ده روزه که چوونه ژووره وه، بی گو مان ئەم سه ره رۆی و سنوور به زاننده، گه وره ترین هۆکار بوو بۆ ئەوه ی خوای مه زن سزایان بدات، بۆیه خوای گه وره فه رموو به تی: ﴿فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ بۆ سه ر ئەوانه ی سته میان کرد، ﴿رِجْزًا﴾ واته: سزایه ك "سی سه ختمان دابه زانندن"، ﴿مِنَ السَّمَاءِ﴾ "له ئاسمانه وه"،

﴿بَمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ بههوی نهو سه ریچی و سنووربه زانندن و تاوانکاریه ی که کردیان.

(٦٠) ﴿وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِبَهُمْ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ ﴿٦٠﴾

"﴿وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ واته: "یادی نهو بهکنهوه، کاتیک موسا (سلاوی خوی لی) " داوی ناوی " بو گه له که ی" کرد تا لی بخونهوه، ﴿فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ﴾ "بیان وت: به دارگو چانه که ت له بهرده که بده" جا یان نهو تا تم بهرده، بهردیکی ناسراو بووه لای موسا (سلاوی خوی لی)، یان وهک ناوی ره گز به کارهاتووه، واته ده کری ههر بهردیک بووی، ﴿فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَا عَشْرَةَ عَيْنًا﴾ "دوازده کانی لیهه لقولاً"، به ههمان بری ژماره ی تیره کانی نهوه ی ئیسپرائسل، که دوازده تیره بوون، ﴿قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ﴾ ههر به کیکیان، ﴿مَشْرِبَهُمْ﴾ واته: ده یانزانی شوینی ناو خوار دنه وه یان کامه یه له نیو تم کانیوانه دا، بویه هیچ به کیکی نهوه ی دیکه ی هدراسان نه ده کرد و قهره باغی دروست نه ده بوو، به لکو به خوشی و بی سه غله تی ناویان ده خوار ده وه، ههر بویه فهر مووی: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ واته: "بخون و بخونهوه" له و رزق و روزه ی که خوا بی ههول و ماندوو بوون به بی داون، ﴿وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ واته: نه که ن خراپه کاری و به دکاری له زه ویدا بلاو به کنه وه.

(٦١) ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾﴾

﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ﴾ واته: يادی تهوه بکهنهوه، کاتیک بهشیوهی بیزاربوون و بهکهمزاین و به سوک سهیرکردنی ناز و نیعمهتهکانی خوا به موساتان (سلاوی خواي لیبی) وت: ﴿لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ﴾ واته: "نارام ناگرین لهسه" بهک رهگهز و جوړی خوړاک، نهگهرجی وهک چوڼ پیشت خرایهروو چهند جوړیکیش بن، بهلام گورانکاریان تیدا نهدهکرا، ﴿فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا﴾ واته: "داوا له پهروهردگارت بکه"، تا له پرووهک و بهروبو می زهوجمان بو دابین بکات و پروینی، نهوهک درهختی قهه و بالدار، ﴿وَقِثَّائِهَا﴾ واته: خهیار، ﴿وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا﴾ واته: سیر و نیسک و پیاز که ناسراون.

﴿قَالَ﴾ موسا (سلاوی خواي لیبی) پی فهرموون: ﴿أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ﴾ واته: ئایا ئیوه تهو خوړاکه ناتهواوه نوبراوانه دهگورنهوه و ههلیاندهبزیرون، ﴿بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ﴾ "بهسهر تهوهی که باشته"، که بریتین له "سهلوا: بالندهیهکی بچوکه و گوشتی بهتامه"، لهگهله ههرجی پروهکی خوشت و بهتامه، بی گومان تهمه له ئیوه ناوهشیتهوه،

چونکه ئەو خۆراکانە ی ئیوه داوای ده کەن، له هه موو شوین و شاریکدا ده ستان ده که وی، به لام ئەو خۆراکه ی خوای گه و ره به ناز و نعیمه ت پیتانی داوه، ئەوا له چاکترین و باشترین جووری خۆراکه، جا چون داوای جیگره وه ی ده کەن؟

له بهر ئەوه ی ئەم هه لویسته ی له وان بینرا، گه و ره ترین به لگه ی تیدابوو له سه ر نارام نه گرتیان و به که مزانیی فه رمان و نعیمه ته کانی خوای گه و ره، ئەوا خوای گه و ره له ره گه زی کار و کرده وه ی خۆیان پاداشتی ئەوانی دایه وه، "﴿اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ﴾" واته: دابه زن بۆ شاریک ئەوه ی داواتان ده کرد ده ستان ده که وی" جا فه رموویه تی: "﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الدَّلِيلُ﴾" ریسواییان به سه ردا سه پینرا" به ناشکرا به جه سه تیه وه دیاربوو، "﴿وَالْمَسْكَنَةُ﴾" هه زار و نه داریش به دلپانه وه بوو، هه رگیز به دل و ده روون سه ره بهرز نه بوون، وره و هیواییان گه و ره و بهرز نه بوو، به لکو ناخ و ده روونیان سوک و وره و ئومیدیشیان خراپترین وره و ئومید بوو.

﴿وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ﴾ واته: ئەوه نه بوو به ده سه تکه وته وه گه رانه وه و سه رکه وته و بووین، به لکو خوای گه و ره رق و توپه ی خۆی به سه ریاندا هه لپشت، بی گومان ئەمه ش خراپترین ده سه تکه وته، به دترین بارودۆخ ه ی ئەوانه.

﴿ذَلِكَ﴾ له بهر ئەوه ئەوان شایسته ی توپه ی خوا بوون، ﴿بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ بآیات الله چونکه بی باوه ربوون به به لگه و تابه ته کانی خوا، که نامازهن بۆ حق و راستی، هه رچه نده بۆشیان روونکرابوونه وه، جا کاتیک بی باوه ربوون پی، ئەوا خوای گه و ره به خه شم و توپه ی خۆی ئەوانی سزادا، ﴿وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ و "بیغه مه رانیان به ناوه و ده که وشت".

که ده فەر مووی: ﴿بَغَيْرِ الْحَقِّ﴾ "به نارهوا" مەبهست لئی دزیوتر و خراپتره، ئەگەر نا شتیکی زانراوه، که کوشنی هەر پیغمبەریکی خوا (سلاوی خوای لیبی) هەر نارهوایه و به ناحقه، بەلام ئەمه بۆ ئەوهیه تا گومان نەبری ئەو بی باوهرا نه نفا من و نازان کاریکی نارهوايان کردوه.

﴿ذَلِكَ بِمَا عَصَا﴾ بههوی ئەوهی سه ریچی خوايان کردوه، ﴿وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ "دهستدریژیان ده کرده" سەر بهنده کانی خوا، جا گوناھ و تاوان، گوناھ و تاوان راده کیشی، بی ناگایی گوناھی بچوکی لی دروست دهی، دواتر گوناھی گه وره ی لیده پشکو پته وه، پاشان جو ره ها بیدعه و کوفر و جگه له مانه شی لی سه ره لده دن، جا داوای سه لامه تی له خوا ی گه وره ده کەین له هه موو به لئا و ناشویک.

چاك بزانه، پرووی گو تار له م چند نایه تانه دا، له ئوممه تی نه وه ی ئیسپرائیله، ئەوانه ی که له کاتی دابه زینی قورئانی پیروز بوونیان هه بوو، ئەو کار و کرده وانه ش که له سه ری دوینراون، کار و کرده وه ی پیشنایان بووه، له بهر چه ندین که لک و سوود دراو ته پالیان، له وانه: ئەوان زۆر ستایشی خو یان ده کرد و پا کانه شیان بۆ خو ده کرد، بیان وابوو پله و پایه بیان هه یه به سه ر پیغمبەر محمەد (درود و سلاوی خوا ی لیبی) و ئەوانه ی باوه ریان بی هیناوه، جا خوا ی گه وره بارودۆخی پیشینی ئەوانی روونکر ده وه که له لایان شتیکی سه لیمیراوه، و بۆ هەر یه کیگنان روون ده کاته وه، که له کهسانی نارامگر و ره وشته رز و خاوه ن کرده وه ی پاک و بلند نین، جا ئەگەر ئەمه بارودۆخی پیشینی ئەوان بی، - له گه ل ئەوه ی گومان هه یه بارودۆخی ئەوان له پیشتر و به رزتره له وانه ی که له دوايان هاتن - جا ده ی دوینراوه کان "که له سه رده می پیغمبەر دا بوون - سلاوی خوا ی لیبی - " چۆن بووبن!؟

يەككى تر لەوانە: ناز و نىعمەت كۆردى خوا لەگەل پېشىنانى ئەوان، بەھمان شېۋە بەستراۋەتە بە پاشىنانىش، جا نىعمەت و بەخشش كۆردى لەگەل باو و باپىران، نىعمەت و بەخشش كۆردى لەگەل رۆلەكان، بۇيە پرووى گوتارەكە لەوانىشە، چونكە نىعمەتەكان ئەوانىش دەگرىتەۋە.

يەككى دىكە ئەۋەيە: ئەوان دوپىراون بە كار و كۆردەۋى جگە لە خۇيان، ئەمەش بەلگەيە لەسەر ئەۋەي ئەۋ ئوممەتەي لەسەر ئاين كۆبوۋەتەۋە، ھارىكار و يارمەتيدەرى بەكتەرە لەسەر بەرژەۋەندىيەكانى، تەنانەت لە يەك كاتدا ئەۋەي ھەرە پېشىن و ئەۋەش ھەرە دوانىيانە دەستەبەرى بەكتىرن، جا ھەندىك پرووداۋ كە لەلايەن بەشىكىانەۋە بوۋە، بە پرووداۋى ھەمووانيان دادەنرى، چونكە ئەۋ چاكەيەي ھەندىكىان دەيكەن، سوودەكەي بۇ ھەمووان دەگەرىتەۋە، ئەۋ خراپەيەش بەشىكىان دەيكەن، زىانەكەي بۇ ھەمووان دېتەۋە.

يەككى تر ئەۋەيە: زۆربەيان نكۆلىيان لەۋ كۆردەۋانە نەكۆردەۋە، جا ئەۋەي پازىيە بە گوناھ و تاوان، ئەۋا ھاۋبەشە لە گوناھ و تاوانەكەدا، جگە لەمانە و چەندىن حىكمەتى تىرىش كە تەنھا خىۋى گەۋرە دەيزانى.

دواتر خىۋى پايەبەرز، لە ميانەي دادەرىكۆردى لە نىۋان كۆمەلانى خاۋەن كىتىدا دەفەر موۋىت:

(٦٢) ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا
هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ ﴿٦٢﴾

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾
واته: "به دلتیایوه نهوانه‌ی باوه‌ریان هیناوه و نهوانه‌ی بوونه‌ته جوو و گاور و سایته‌کان،
هر به کیکیان باوه‌ری به خوا و به رژی دوا‌ی هینا‌ی و کار و کرده‌وی چاکی کردی، تا
نهوانه پاداشتیان لای په‌روه‌دگاریانه، هیچ ترسیکیان له‌سر نیه و خه‌م و خه‌فته‌ش
ناخون".

نهم حوکمه ته‌ما و به‌تایه‌ت له‌سر خاوه‌ن کنیبه‌کانه، چونکه سایته‌کانیش، به‌پی
بوچوونی دروست به‌شیک له‌تاقمی گاوره‌کانن، جا خوا‌ی گه‌وره هه‌والیداوه به
باوه‌ردارانی نهم نوممه‌ته، جوله‌که و گاور، سایته‌کان، هر به کیکیان باوه‌ری هه‌بی به خوا و
رژی دوا‌ی، یغه‌مه‌رانیان به‌راست دانا، نه‌وا پاداشتیکی مه‌زنیان بو هه‌به، له‌تارامی و
ناسایشدان و هیچ ترس و خه‌م و خه‌فته‌تیکیان نیه.

سه‌باره‌ت به‌هر به‌کیک له‌وان که بی باوه‌ری بی به خوا و یغه‌مه‌ره‌که‌ی و رژی
دوا‌ی، نه‌وا به‌یچه‌وانه‌ی نهم بارودوخه، هه‌میشه له‌ترس و بیم و خه‌م و خه‌فته‌تدایه.
بوچوونی راست و دروست نه‌وه‌به، نهم حوکم و برپاره له‌نیو نهم تاقمانه، له‌و
پروه‌وه‌به وه‌ک بنجینه‌ی ره‌سه‌نی خو‌یان چین، نه‌وه‌ک له‌رووی باوه‌ریبون به‌یغه‌مه‌ر
محمد (درود و سلوا‌ی خوا‌ی لی‌ی)، بی گومان نهمه هه‌والدانه له‌باره‌ی بارودوخ‌ی پیش

ئهو کاته ی پیغمبر محمهد (درود و سلّوی خوی لیّی) رهوانه بکری، بهراستی ئه مه ناوهرۆکی بارودۆخی ئهوانه.

ئه مه ریگه و شیوازی قورئانی پیروژه، کاتیک له جوارجیوه (سیاق) سی ئایه تهکاندا هندیك خه یال و گومان کهوتنه ناو هندیك دهروونهوه، ئهوا شتیك دهخاتهروو که ئه م گومانه لابه ری، چونکه په یامیکه له لایه ن ئه و خوایه وه دابه زینراوه، که زانایه به شتهکان پیش ئه وه ی که بینه بوون، له میهره بانی ئه و خوایه وه یه که دهوری هه موو شتیکی داوه.

له بهر ئه وه ی - هه رچهنده خوی گه و ره زاناره - کاتیک باسی نه وه ی ئیسرا ئیلی کرد و سه رزه نشتی کردن، ئه اژه ی به تاوان و کاره دزیوه کانیانی کرد، لهوانه یه وا به هندیك دهرووندا هاتی که سه رزه نشت و سه رکۆنه هه موویان دهگریته وه، جا خوی گه و ره و پایه بهرز و یستویه تی ئه و که سانه لهوان جیا بکاته وه که سه رزه نشت نایانگریته وه.

به هه مان شیوه، له بهر ئه وه ی نه وه ی ئیسرا ئیل به تایهت باسکراوه، خه یالی ئه وه گه لاله بی، که ئه مه تایه ته بهوان، ئهوا خوی گه و ره باسی حوکمیکی هه مه لایه ن و گشتگیری کردوه، که هه موو کۆمه له و دهسته و ناقمه کان دهگریته وه، بۆ ئه وه ی حه ق و راستی پروو بیته وه، گومان و کیشه بسپریته وه، جا پاک و بیگهردی بۆ ئه و خوایه ی، شتی وای له کتیبه که یدا داناوه، که عه قل و ژیری جیهانیان له ئاستیدا سه رسام ده بیت.

دوو باره خوی پاک و بهرز، سه رکۆنه و سه رزه نشتی نه وه ی ئیسرا ئیلی کردوه، به هۆی ئه و کار و کرده وه یه ی که بیشتر ئه نجامیان داوه:

(٦٣، ٦٤) ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ
بِقُوَّةٍ وَادْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (٦٣) ﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ قَلِيلًا
فَضَّلَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (٦٤)

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ﴾ واته: "یادی نه‌وه بکه‌نه‌وه کاتیک
خوای گه‌وره به‌لینی لی‌تان وه‌رگرت و کیوی تورمان به‌سهردا به‌رز کردنه‌وه" نه‌ویش نه‌وه
به‌لینه سه‌نگین و جه‌خت له‌سهرکراوه بوو، که به‌هوی‌هوه ترس و بیمیان ناراسته‌کراوه، به
به‌رزکردنه‌وه‌ی کیوی "تور" به‌سهر سه‌ریانه‌وه، جا بیان وترا: ﴿خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ﴾
"ده‌ستبگرن به‌وه‌ی به‌ئیوه دراوه" له‌ ته‌ورات، ﴿بِقُوَّةٍ﴾ به‌شیوه‌یه‌کی ریکویک و
نؤکمه‌وه، نارامگرتن له‌سهر فه‌رمانه‌کانی خوا، ﴿وَادْكُرُوا مَا فِيهِ﴾ "یادی نه‌وه بکه‌نه‌وه
که" له‌ کتیه‌که‌تاندایه، به‌وه‌ی بیخویننه‌وه و فی‌ری بن ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ "به‌لکو خو‌پاریزی
بکه‌ن" له‌ سزا و خه‌شم و تورپه‌ی خوا، یان بینه‌یه‌کیک له‌ پاریزکاران و له‌خواترساوان.

دوای نه‌م جه‌ختکردنه‌وه ره‌وان و پروونه ﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ پشتتان
هه‌لکرد، نه‌مه‌ش هؤکاری پیوستبوونی نه‌وه‌یه که گه‌وره‌ترین سزاتان به‌سهردا به‌سه‌پی،
به‌لام ﴿قَلِيلًا فَضَّلَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ واته: "خو‌نه‌گه‌ر
به‌خشش و میهره‌بانی خوا نه‌بوایه، که له‌گه‌ل نیوه‌ی کرد، نه‌وا له‌ زیانمه‌ندان ده‌بوون".

(٦٥، ٦٦) ﴿وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾

﴿وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ﴾ واته: بی‌گومان سه‌لمین‌راوه لاتان و زانیوتانه، ﴿الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ﴾ "ئه‌وانه‌ی له‌ نیوه له‌ رۆژی شه‌مه‌دا ده‌ستدریژی و پیشیل‌کاریان کرد" ئه‌وانه ئه‌و که‌سانه‌ن، که‌ خوای‌ گه‌وره به‌سه‌ره‌اتیانی به‌ تیروته‌سه‌لی له‌ سوپره‌تی ئه‌ع‌رافدا باس‌کردووه، له‌م فه‌رمایشته‌ی خوای‌ گه‌وره‌دا: ﴿وَأَسْأَلُهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ﴾ واته: "ئه‌ی په‌یامبه‌ر، پرس‌یاریان لی‌یکه‌ ده‌باره‌ی ئه‌و گونده‌ی له‌ که‌نار ده‌ریابوون، له‌ رۆژی شه‌مه‌دا ده‌ستدریژی و پیشیل‌کاریان ده‌کرد"، نایه‌ته‌کانی دو‌اتری.

ئه‌و گونا‌ه و تاوانه‌ مه‌زنه، سزا و خه‌شی خوای‌ گه‌وره‌ی تووش‌کردن، ﴿فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾ واته: دا بی‌مان و تن: ده‌ بی‌نه‌ مه‌عیونی سوک و ریسوا" به‌مه‌ش ئه‌وانی‌کردنه "مه‌عیونی" ریسوا و سوک.

خوای‌ پاک و بی‌گه‌رد ئه‌م سزادانه‌ی ئه‌وانی‌کرده‌ په‌ند و وانه ﴿فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا﴾ واته: "ئه‌وانمان کرده‌ په‌ند و وانه" بۆ ئه‌و ئوممه‌تانه‌ی له‌وی ناماده‌بوون و هه‌واله‌که‌یان بی‌گه‌شته‌وه، له‌و ئوممه‌تانه‌ی که‌ له‌ سه‌رده‌می ئه‌واندا بوون، "ئوممه‌ت و گه‌لانی" دوای‌ ئه‌وانیش، به‌مه‌ش به‌لگه‌ی خوا له‌سه‌ر به‌نده‌کان به‌ریا ده‌ی، بۆ ئه‌وه‌ی له‌ تاوانکاری پاشگه‌زبینه‌وه، ﴿وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ واته: و کردمانه‌ ئامۆزگاری

بؤ پاریزکاران، به لام به دلنیا به وه نه مه نایته به ند و وانه ته لها بؤ پاریزکار و له خوا ترساوان نه بی، سه باره ت به که سانی تر نه و ا هیچ سو دیک له به لگه و نایه ته کان نابین.

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْثَهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءٌ فَاقِعٌ لَوثُهَا تَسْرُّ النَّاطِرِينَ ﴿٦٩﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقْرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْآنَ جِئْنَا بِالْحَقِّ فَذَبْحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾ وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِعَصَاكَ كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾﴾

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً﴾ وانه: يادی نه وه بکه نه وه "کاتیک موسا (سلاوی خوا ی لیبی) به گه له که ی وت: به دلنیا به وه خوا فهرانان

پێدەکات، که مانگایەك سەرپرێن، یادى بەسەرھاتی خۆتان لەگەڵ و موسا (سلاوی خوای لیی) بکەنەوه، کاتیك کەسیکتان کوشت، ﴿فَادَارَ اَتَمُ فِيهَا﴾ واتە: ناکۆکیان تیکەوت و راجیابوون لەبارەى بکوژەکەى، تا پرسەکە لە نیوتاندا کەلەکە و ئالۆز بوو، - خۆ ئەگەر خوای گەرە بۆ ئیوهی روون نەکردباوە - خەریکبوو ئاشوییکی مەزنتان لەنیودا بەرپایی، جا موساش (سلاوی خوای لیی) بۆ ئاشکراکردنی بکوژەکە بەئیوهی وت: مانگا (چیل) یک سەرپرێن، یۆستبوو لەسەرتان دەستپیشخەربن بۆ جیەجیگردنی فەرمانەکەى و ناپەزایی دەرنەپرێن لەبەرانبەرى، بەلام ئەوان هەموو شتیکیان رەتکردەوه جگە لە ناپەزاییوون و رەتکردنەوه نەبێ، بۆیە ﴿قَالُوا﴾ وتیان: ﴿اتَّخِذْنَا هُرُؤًا﴾ "تایا بە فشه مان دەگری و گائەمان پێدەکەى"، پیغەمبەرى خوا موسا (سلاوی خوای لیی) ﴿قَالَ﴾ وتی: ﴿قَالَ اَعُوذُ بِاللّٰهِ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِيْنَ﴾ "پەنادەگرم بە خوای گەرە لەوهی بجمە ریزی نەزانەوه"، نەزان ئەو کەسەیه کە قسەیهك دەکات، کە هیچ سوودیکی تێدا نییه، هەر ئەویش سوکابەتی و فشه بە خەلک دەکات.

بەلام کەسى ژیر و عاقل، پێی وایە یەکیك لە گەرەترین کەموکورتی و عەیبەکان، کە ئاین و عەقل لەکەدار دەکەن، بریتییه لە گائە و فشه کردن بە ئادەمیزادیکی وهك خۆی، ئەگەرچی خۆیشی پلەوپایەى بەسەریدا هەبێ، جا کە پلەوپایەى بەسەریدا هەیه، ئەمە وای لێدەخوای سوپاسگوزاری پەرورەدگاری بێ، میهرەبانیش بێ لەگەڵ بەندەکانیدا، کاتیك موسا (سلاوی خوای لیی) ئەمە بەوان وت، ئەوان چاک دەیانزانی ئەمە راستە، بۆیە وتیان: ﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يٰبْنَ لَنَا مَا هِيَ﴾ "وتیان: ئەى موسا داوا لە پەرورەدگارت بکە، تا بۆمان روون بکاتەوه، کە مانگاکە کامەیه" واتە: تەمەنى چەندە؟ ﴿قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ﴾ **إِنَّهَا بَقَرَةٌ** واتە: "موسا (سلاوی خوای لیی) وتی: پەرورەدگار دەفەرمووی: ئەو

مانگایه" نه گهوره به، ﴿فَارِضٌ﴾ واته: نه بچوکیشه، ﴿وَلَا بَكْرٌ عَوَانَ بَيْنَ ذَلِكَ فَاَفْعَلُوا مَا تُوْمَرُونَ﴾ واته: "مام ناوه ند و میانه سآله" واز له سهختگیری و پهرگیری بهین، "نه فرمانه ی پیتانکراوه جیه جیی بکن".

﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يَبِينُ لَنَا مَا لُونَهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا﴾ "وتیان: نه ی موسا داوا له پهروردگارت بکه، تا رهنگی مانگاکه مان بو پروون بکاته وه، موسا وتی: پهروردگار دهفه رمووی: رهنگی زهردیکی تیره" واته: تووند و توخه، ﴿تَسْرُ النَّاطِرِينَ﴾ له بهر جوانیه که ی "سهرنجی ته ماشاکاران راده کیشی و دلخوشیان دهکات".

﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يَبِينُ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقْرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا﴾ "وتیان: نه ی موسا داوا له پهروردگارت بکه، تا بزمان پروون بکاته وه چ مانگایه که، چونکه مانگاکانان لی تیکه ل بووه و له لای نیمه و یکچوون" نیمه رینویی نه کراین بو نه وه ی که ده مانه وی "بهر چا ورؤشنی ته اوامان پینه دراوه"، ﴿وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ﴾ به ویستی خوا رینویی و ری راست ده دوزینه وه، ﴿قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولَ﴾ واته: "موسا (سلاوی خوی لی) وتی: خوی گهوره دهفه رمووی: نه مانگایه" رانه هینراوه له سهر کارکردن، ﴿تَشِيرُ الْأَرْضَ﴾ زه ویش جووت ناکات و ناکلیت، ﴿وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ﴾ واته: ناودیری کشتو کالیش ناکات، ﴿مُسَلَّمَةٌ﴾ واته: سهلامه ته له که موکورتی و عیب و له که، ﴿لَا شِيَةَ فِيهَا﴾ واته: جگه له و رهنگه ی بیشتر باسکرا هیچ رهنگی تری نیه "بی" په له به".

﴿قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبْحُوهَا﴾ واته: "نیستا پروونکردنه وه ی" ناشکرا و رؤشت "بیداین"، نه مه نه فامی و نه زانی نه وان بوو، نه گهرنا به که م جار حق و راستی بو

هینان، خوْ ته‌گهر هر مانگایه‌کیان سهر بریایه، نه‌وا مه‌به‌سته‌که ده‌هاته‌جی، به‌لام نه‌وان به زور پرسیارکردن تووندگیریان نواند، به‌مه‌ش خوای گه‌وره له‌سهر نه‌وانی تووندکرد، خوْ ته‌گهر نه‌یانوتبایه: (به‌ویستی خوا: إنشاء الله)، نه‌وا هرگیز نه‌ده‌گه‌یشتنه‌حق و راستی.

﴿قَدْ بَحَوَّهَا﴾ واته: نه‌و مانگایه‌یان "سهر بری"، که نه‌و سیفه‌تانه‌ی تیدا بوو، که پیی وه‌سفرکا، ﴿وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ﴾ "هرگیز چه‌زیان نه‌ده‌کرد نه‌م کاره بکه‌ن" به‌هوی نه‌و تووندی و نکو لیکردن و سهرسه‌ختیانه‌ی له‌نیوتاندا پرویدا.

﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ واته: یادی نه‌وه بکه‌نه‌وه، کاتیك که‌سیکتان کوشت و مشتومر و راجیابوون له‌باره‌یه‌وه، خوای گه‌وره نه‌وه‌ی ده‌رخست که نیوه ده‌تانشاردوه.

کاتیك مانگاکه‌یان سهر بری، ﴿فَقَلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا﴾ به‌واغان وت: به‌شیکی لاشه‌که‌ی له‌کوژراوه‌که بدن، واته: نه‌ندامیکی مانگاکه له‌کوژراوه‌که بدن، جا یان نه‌ندامیکی دیاریکراو بووه، یاخود هر نه‌ندامیکی دیکه بووی، بی‌گومان له‌دیاریکردنی نه‌ندامی جه‌سته‌ی مانگاکه هیچ سوودیک نییه، ئینجا به‌شیکی لاشه‌ی مانگاکه‌یان له‌کوژراوه‌که‌دا، به‌مه‌ش خوای گه‌وره کوژراوه‌که‌ی زیندوو کرده‌وه، نه‌وه‌ی ده‌رخست که نه‌وان ده‌بانشارده‌وه و بکوژه‌که‌ی ئاشکراکرد، ﴿كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ﴾ نا به‌م شیوه‌یه خوا مردوو زیندوو ده‌کاته‌وه و نیشانه و به‌لگه‌کانی پیشانتان "بی‌گومان له‌زیندوو‌کردنه‌وه‌ی نه‌و کوژراوه‌دا - له‌کاتیکدا نیوه ده‌تانیی - به‌لگه و نامازه هدی به‌سهر نه‌وه‌ی خوای مه‌زن مردوو زیندوو ده‌کاته‌وه، ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ واته: "به‌لکو هوش و عه‌قلتان به‌کار بجه‌ن"، به‌مه‌ش پاشگه‌ز بینه‌وه له‌وه‌ی زیانتان پی‌ده‌گه‌یه‌نی.

﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ﴾ واته: پاشان "دلّه‌کانتان" ره‌ق و تووند بوو، نامۆزگاری کاری تینه‌ده‌کردن، ﴿مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ واته: ئهمه‌ش دوای ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ ناز و نهمه‌تی مه‌زنی له‌گه‌لئان کرد، به‌لگه و نیشانه‌ی خوای پیشانتاندا، نه‌ده‌بوو دلئان ره‌ق و تووند بووبایه، چونکه ئه‌و دیمه‌ن و رووداوانه‌ی بینتان، مایه‌ی نهرم و نیانی بوون و ملکه‌جبوونی دلّه.

دواتر وه‌سفی ره‌قی و تووندی ئه‌و دلئانه‌ی کردوو، به‌وه‌ی ﴿فَهِیَ كَالْحِجَارَةِ﴾ "وه‌ک ئه‌و به‌رده‌یه"، که له ئاسن په‌قتره، چونکه ئاسن و مس نه‌گه‌ر خراانه ناو ناگره‌وه، ئه‌وا ده‌توینه‌وه، به‌پیچه‌وانه‌ی به‌رد.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمووی: ﴿أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾ واته: هه‌چی که‌متر نییه له ره‌قی به‌رده‌کان، (أو: یان) لیره‌دا به‌مانای (بل: به‌لکو) نایه‌ت.

پاشان باسی په‌لوه‌پایه و گه‌وره‌یی به‌رده‌کانی کردوو به‌سه‌ر دلی ئه‌واندا، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾ "به‌راستی به‌ردی وا هه‌یه رووباری لیه‌له‌ده‌قولیت، به‌ردی واش هه‌یه، که له‌ت له‌ت ده‌ییت و ئاوی لیدر ده‌ی، هه‌شیانه له ترسی خوا له به‌رزاییه‌کانه‌وه به‌ر ده‌ییته‌وه"، ئا به‌م شتانه ئهم به‌ردانه پایه‌دار و گه‌وره‌ترن له دلّه‌کانتان.

دواتر خوای پایه‌به‌رز، تووندترین هه‌ره‌شه‌ی ئاراسته‌ی ئه‌وان کردوو، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ "بی‌گومان خوای گه‌وره بی‌ئاگا نییه له‌و کرده‌وانه‌ی که ده‌یکه‌ن" زانایه به‌کار و کرده‌وه‌ی گه‌وره و بچوکه‌کانتان و تووماریشیان ده‌کات، به‌دلئاییه‌وه چاکترین و ته‌واوترین پاداشتتان ده‌دانه‌وه له‌سه‌ری.

بزانه؛ زۇرىك له رافه كارانى قورئانى پىرۇز (رەھەتى خويان لىي)، تەفسىرە كانيان پر
 كىر دووه له چىرۇك و بەسەرھاتە كانى نەوہى ئىسپرائىل، ئايەتە كانى قورئانان بەيى ئەم
 چىرۇكانە لىكداوہ تەوہ، بەمەش ئەم چىرۇكانە بوونەتە رافە و تەفسىرىك بۇ كىيى خوا،
 بەوہى ئەم فەرموودە يەي يىغەمبەريان (سلاوى خوى لىي) بە بەلگە هيناوہ تەوہ: ((شت له
 نەوہى ئىسپرائىل بگىر نەوہ، بەي سەغلەتى و نارحەتى)).

بە بۇچوونى من - ئەگەر گىر انەوہى وتە و بەسەرھات و شتى ئەوان له روويكەوہ
 دروستىش بى - ئەوا چەمكىكى نەلكىنراو و داپراو دەي، نابى لەسەر كىيى خوا
 دابەزىنرى، چونكە بەھەموو شىوہەيك نابى بىكرىتە رافە و تەفسىرىك بۇ كىيى خوا، ئەگەر
 بە دروستى له يىغەمبەرى خواوہ (درود و سلاوى خوى لىي) نەھاتى، چونكە پلەي
 شتە كانى ئەوان، ئەوہە ھەر وەك يىغەمبەر (درود و سلاوى خوى لىي) فەرموويەتى: ((نە
 وتە و گىر انەوہى خواوہن كىيە كان بە راست بزائن و نە بە درۇشيان بىخەنەوہ))، ئەگەر پلەي
 گىر انەوہى ئەوان گومان ھەلگىرى، ئەوا شتىكى بە يىويست زانراوہ له ئايى ئىسلام، كە
 باوہردار يىويستە پرواي تەواوى بەقورئان ھەي، دەرپرېن و ماناكەي لاي سەلىنراو بن،
 بەدلىياوہ دروست نىيە ئەو چىرۇكە گويزراوانە لەرېي گىر انەوہى نەزانراوہو، كە گومانى
 ئەوہيان بەسەردا زالە درۇ و ھەلبەسترا بن، يان زۇربەيان درۇ و بى بنەماين، بىنە مانا و
 واتاي كىيى خوا، بەشىوہەكى براوہ و كەسش گومانى لىنەي، بەل ئام بەھوى بى ناگابوون
 لەمە ئەمە روويداوہ كە روويداوہ، بى گومان سەر كەوتن ھەر له خوى گەورەوہە.

(۷۵ - ۷۸) ﴿اَفْتَطْمَعُونَ اَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ
 كَلَامَ اللّٰهِ ثُمَّ يَحْرَفُوْنَهُ مِنْۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوْهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿۷۵﴾ وَاِذَا لَقُوا
 الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْا اٰمَنَّا وَاِذَا خَلَا بِعَضُوْهُمْ اِلَىۤ بَعْضِۢمَّ قَالُوْا اَتَحَدِّثُوْنَهُمْۢ بِمَا فَتَحَ
 اللّٰهُ عَلَیْكُمْ لِيُحَاجُّوْكُمْۚ بِهِۦ عِنْدَ رَبِّكُمْۚ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۷۶﴾ اَوَلَا يَعْلَمُوْنَ اَنَّ
 اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ﴿۷۷﴾ وَمِنْهُمْ اٰمِيْنٌ لَا يَعْلَمُوْنَ الْكِتٰبَ اِلَّا
 اٰمَانِيٍّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُوْنَ ﴿۷۸﴾﴾

"﴿اَفْتَطْمَعُونَ اَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللّٰهِ ثُمَّ
 يُحْرَفُوْنَهُ مِنْۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوْهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ واته: ئایا هیواخوازن باوه‌رتان بی‌هینن،
 له‌کاتیکدا کۆمه‌لیکیان گوئیستی فه‌رمایشتی خوا ده‌بوون، دواتر ده‌ستکاریان ده‌کرد، له
 دواى لی‌تیگه‌یشتنی، له‌کاتیکدا ده‌یانزانی".

ئهم‌ه‌ش برینی چه‌زی باوه‌رداران، له‌وه‌ی که‌خواه‌ن کتیبه‌کان باوه‌ر‌هینن، واته:
 چاومه‌برنه‌ئه‌وه‌ی که‌ئه‌وان باوه‌ر‌هینن، بارود‌دۆخیان واناخوازی‌مرؤف‌چاویان تیبری،
 چونکه‌به‌شیک‌له‌وان فه‌رمایشتی خوایان ده‌شیواند، دواى ئه‌وه‌ی لی‌تی‌تیده‌گه‌یشتن و
 ده‌یانزانی، مانای وایان بۆ‌داده‌نا که‌خوای گه‌وره‌نه‌یویستوه، تا‌وا له‌خه‌لک‌بگه‌یه‌نن که‌
 ئهم‌مانایانه‌له‌لایه‌ن‌خواه‌ن، له‌کاتیکدا‌وا‌نییه‌و‌له‌لایه‌ن‌خواه‌ن‌نین، جا‌ئه‌گه‌ر‌ئهمه
 بارود‌دۆخی‌ئه‌وان‌بی‌له‌کتیبه‌که‌یاندا، که‌به‌حورمه‌ت‌و‌ریز‌و‌ئاینی‌خوایانی‌ده‌زانن،
 به‌هۆیه‌وه‌ریگری‌له‌خه‌لک‌ده‌که‌ن‌له‌چوونه‌سه‌ر‌ئاینی‌خوای‌مه‌زن، جا‌چۆن‌ئه‌وه‌یان‌لی
 چاوه‌ری‌ده‌کری‌که‌باوه‌ر‌هینن؟! بی‌گومان‌ئهمه‌ش‌تیکی‌زۆر‌دووره.

باشان باسی بارودڅخی دووږووه کانی کردووه له خاوهن کتیبه کان، جا فهرموږیه تی:
﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا﴾ "کاتیک به باوهږداران دهگه ن"، نهوا ئیمان و باوهږ
 به زمان دهردهږن "دهلین: باوهږمان هیناوه"، بهوهی که گوايه باوهږداران، له کاتیکدا دلین
 خالیه له باوهږ و ئیمان، **﴿وَإِذَا خَلَا بِعَضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا﴾** کاتیک له گهل هاویر و
 هاوتاینه کانیان مانهوه و کهسی تریان له لانه بوو، "واته: خو به خو بوون"، نهوا ههنديکیان
 به ههنديکی تریان دهلین: **﴿اتَّخَذْتَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ﴾** واته: "نایا نهو شتانهیان
 بو باس دهکن که خوی گه و ره بوتانی روون کردوتهوه"، نایا باوهږداری خوټان بو نهوان
 دهردهږن و بیان دهلین ئیوهش وهك نهوان باوهږداران، بی گومان نه مه دهیته به لگه یهك
 به دهست نهوانهوه له سهر ئیوه؟ **﴿لِيَحْجُوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ﴾** واته: تا بیکه نه به لگه
 به سهرتانهوه لای پهروهر دگارتان".

دهلین: نهوان دندهنن بهوهی که نهوهی ئیمه له سهری دهرږین نهوا حهق و راسته،
 نهوهش که نهوان له سهری دهرږن بهتال و پوجه له، جا به مه به لگه تان له سهر دیننهوه له لای
 پهروهر دگاریان، **﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾** واته: نابا عهقل و زیریتان نیبه تا به هږیهوه لی تیگه ن و
 بزنان، واز له وه بینن که به لگه یه له سهرتان؟ ههنديکیان نه م قسانه به ههنديکی تریان
 دهلین.

﴿أُولَٰئِكَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ واته: نایا نهوانه نازان، که
 بی گومان خوا دهزانی که چی دهشارنهوه و چی ناشکرا دهکن، خو نه گهر نهوان
 بیروباوهږه کیان له نیوان خویندا به هیئی هیلنهوه و بشارنهوه، واگومان بهن که بهو
 شاردهوه یه هیچ به لگه به کیان له لایه ن موسلمانانهوه له سهر نای، بی گومان نه مه هه له یه کی
 مهزنه دهیکه ن و نهفامیه کی گوره شه، چونکه به دلنیا بهوه خوی گوره زانایه به

بارودۆخی هُئیی و ئاشکریان، به‌مه‌ش ئەو بارودۆخه‌ی که ئەوان له‌سه‌رینه‌ی بۆ به‌نده‌کانی ده‌ریده‌خات.

﴿وَمَنْهُمْ﴾ واته: که‌سانی‌ک له‌خاوه‌ن کتیبه‌کان هه‌ن، ﴿أَمْيُون﴾ واته: "نه‌خوینده‌وارن" ساده و ساکارن، له‌زانا و شاره‌زایان نین، ﴿لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّون﴾ واته: هیچ جوړه‌شاره‌زایه‌کیان له‌کتیبی خوادا نییه، ته‌م‌ها ئەوه‌نەبی ده‌بخویننه‌وه‌هیچی تر، "ئا ئەوانه‌ واده‌زانن کتیبی خوا ته‌م‌ها ئەو هیوا و ئاواتانه‌یه که‌ ده‌یزانن، به‌دلتیابه‌وه‌ ئەوان ته‌م‌ها گومان ده‌بن"، ئاگادار نین له‌هه‌والی بارودۆخی پیشیان، ئەوانه‌ی که‌ چاک‌شاره‌زای بارودۆخی خۆیانن، بی‌گومان ئەوانه‌ ته‌م‌ها گومان و نه‌ربیتی زانایانی پیشیان بۆماوه‌ته‌وه‌ و هاوده‌میانه.

له‌م‌ ئایه‌تانه‌دا، باسی زانایان، که‌سانی ساده، دوورپووه‌کانی له‌خاوه‌ن کتیبه‌کان کردووه، باسی ئەوانه‌شینی کردووه که‌ دوورپووه‌ن، جا زاناکانیان به‌توندی پابه‌ندن به‌و گومراپیه‌ی که‌ له‌سه‌رینه، که‌سه‌ساده و ساکاره‌کانیشیان لاسایکه‌ره‌وه‌ی ئەوانن، هیچ به‌رچارووشنیه‌کیان نییه، که‌واته‌ هیچ‌یه‌کی‌ک له‌م‌ دوو کۆمه‌لانه‌یان جیی ئومید نین.

(٧٩) ﴿قَوْلٍ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا قَوْلٍ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَيُلُّ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾
﴿٧٩﴾

﴿قَوْلٍ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ "هاوار بۆ ئەوانه‌ی کتیب ده‌نووسن به‌ده‌ستی خۆیان"، خوای گه‌وره‌هه‌ره‌شه‌ی له‌وانه‌ کردووه، که‌ کتیبی خوا ده‌شیوینن و ده‌ستکاری ده‌که‌ن، دواتر به‌و شیواندن و ده‌ستکاریکردنه‌ و

دهستووسه یان دهلین: "واته: نهمه له لایه ن خواوه هاتووه" نهمهش دهرخستی نا حقی و پوچهل و شار دنه وهی حقی و راستی تیدایه، نهم کاره یان کردووه ههږچنده دهشزان و زانیاریان ههیه، ﴿لِیَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ تا نرخ و بهههیه کی کهمی بی بهدهستهینن، جا ههموو دونیا - له سهره تاکه یهوه تا کو تاییه کهی - نرخ و بهههیه کی کهمه، جا ناحقی و پوچهل یه که یان کردووه قولابه که یهک، بههویوه نهمو شتانهی بی ږاو دهکن که له نیو دهستی خه لکی دایه، بهمهش سته مکاری نهوان له دور لابه نهوه بووه:

له ږوویکه وه ناینه که یان لی تیکهل و بیکه لېووه، له لایه کی دیکه شهوه مال و سامانی خه لک دهبن به نا ږهوا، ته نانهت به پوچهلترین شیواز، که گه ورتره له وهی که به دهسته سهرداگرتن یان به دزین و هاوشیوه کانی ده بیات، ههږ بویه خوی گه ورته بهم دوو شته ههږه شهی لیگردوون، جا فهرموویه تی: ﴿فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ "جا هاوار بو نهمو دهستانهی نهو دهستکاری و شیواندن و پوچهل یهی نووسیویانه، ﴿وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾ "هاوار بویان" لهو مال و سامانهی "بهدهسته هینن"، (هاوار: الویل): سهختی سزا و خهم و خه فته، له نیویدا ههږه شهی تووند و دژوار ههیه.

شیخی نیسلام کاتیک باسی نهم نایه تانهی کردووه، لهم فهرمایشته وه: ﴿أَفَتَطْمَعُونَ...﴾ تا دهگانه: ﴿...مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾ خوی گه ورته سه رزه نشتی نهوانهی کردووه، که قسه له شوین و مانا و مه بهستی تاییهت به خوی لاده دن، نهوا نهو که سانهش دهگریته وه که به زور قورنایی ږوړز و سوننه تی به ږیز به کار دههینن، بوړه واییدان بهو بیدعه ږووچانهی که به بنه مایان داناون.

سه رکونهی نهوانه شی کردووه، که شاره زای کتیی خوا نین جگه له نومید و هیوا خواستن نه بی چیت نازانن، بههه مان شیوه نهو که سهش دهگریته وه، که وازی هیناوه له ږامان له قورنایی ږوړز، تهها کاری خویندنه وهی پینه کانیه تی، بههه مان شیوه نهو که سهش

دهگریتهوه که کتیکی نووسیوه، پیچهوانی کتیکی خوی زانا و دانایه، تا دویای بی دهستیخت، بشلیت: ئەمه له لایەن خواوه هاتوووه، وهك ئەوهی بلیت: ئەمه شهرع و نایینه، ئەمه مانای قورئانی پیرۆز و سوننه تی به پیزه، ئەمه لای پیشیان و ئوممەت په سه نده، ئەمانه بریتین له بنه ماکانی نایین، که پیوسته پایه داره کان لی تییگه ن و بهس، ههروه ها ئەو که سه ش دهگریتهوه که شتیکی لایه له قورئانی پیرۆز و سوننه تی به پیز که چی دهیشاریتهوه، تا دژه راکه ی به به لگه ی نه هینیتهوه له و راستیه ی که ده بلیت.

ئەم کار و کرده وانه گه لیک زۆرن، له نیو ئەوانه ی که شوین بۆ چوون و ئاره زووی خویمان که وتوون، وهك رافیزه کان^(۱)، به شیوه یه کی تیروته سه ل وهك زۆریک له وانه ی که ده ده ریبه پال شهرعناسان.

(۸۰ - ۸۲) ﴿وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ﴿۸۰﴾
 بَلَى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۸۱﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۸۲﴾

"﴿وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً﴾ واته: وتیان: ته هها چه ند رۆژیکی کهم نه بی سزای ناگری دۆزه خ ناچیزین".

خوای گه وره باسی کار و کرده وه خرابه کانی ئەوانی کردوووه، دواتر - سه رباری ئەمه ش - ئەوهی خستۆ ته روو که ئەوان پاکانه یان بۆ خویمان کردوووه، گه واهی رزگار بوون بۆ خویمان ده ده ن له سزای خوای گه وره، و پادا شته که شی به ده سته هین، گوایه ته هها

(۱) تا قمیکن له شیعه کان. (وه رگپر).

چەند رۇژىكى كەم سزاي ئاگرى دۇزەخ دەچىزىن، واتە: چەند رۇژىكى كەم كە بە بەنجه كانى دەست دەزمىردىن، جا خراپەكارى و نارامى و ئاسايشيان بەبەكەوۈ لە خۇباندا كۆكر دۆتەوۈ.

لەبەر ئەوۈى ئەم وتەيەى ئەوان تەنھا بانگەشەيەكى پروت بوو، ئەوا خواى گەورە بەرپەرچى ئەوانى داىەوۈ، جا فەرموۈيەتى: ﴿قُل﴾ ئەى پەيامبەر پىيان بلى: ﴿أَتُخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا﴾ واتە: "بەلىنتان لاي خوا وەرگرتوۈ" بە باوەر پىيان بە خوا و پىغەمبەرەكەى و گوپراپەلېوۈنى، چونكە بەلېنى خوا كە رزگار بوۈنى تىدايە بو ئەوۈى پىيەوۈ پابەند دەي، ھەرگىز ناگۆرى و ھەلئەوۈشەتەوۈ، ﴿أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ "يان شتانىك بە ناوى خواوۈ دەلېن كە لىي نازانن؟ خواى گەورە رايگەياندوۈە"، راستگۆيى بانگەشەكەيان وەستاوۈتە سەر ئەم دوو شتەى خواوۈە كە سىيەمى بو نىيە: يان ئەوۈتا بەلېنىكىان لە خواى دانا و زانا وەرگرتوۈ، بەمەش بانگەشەكەيان راست و دروست دەردەچى.

ياخود شت بەناوى خواوۈ ھەلدەبەستىن، بەمەش درۇزن دەردەچن و درۇ دەكەن، ئەمەش رىسوايى و سزاي ئەوان سەختەر دەكات.

ھەر لە بارودۇخى ئەوانەوۈ زانراوۈ، كە ھىچ بەلېنىكىان لە خواى گەورە وەرئەگرتوۈ، بەھۆى ئەوۈى زۇرىك لە پىغەمبەرانىان بەدرۇزانىوۈ و باوەرپان پى ئەبوۈە، تا كار گەشىتوۈتە ئەوۈى كە كۆمەلېك لە پىغەمبەرانىان كوشتوۈە، گوپراپەلې خواى مەزن نەبوۈن و بەلېن و پەيمانىان ھەلدەوۈشەندەوۈە، بەمەش ئەوۈ دەركەوت كە ئەوان قسە ھەلدەبەستىن و درۇ دەكەن، شتىك بە ناوى خواوۈ ھەلدەبەستىن كە خۇشيان نايزانن و شارەزا نىن، بەدەلئىياوۈە شت ھەلبەستىن بە ناوى خواوۈ يەككە لە گوناھە گەورە ھەرپامكراوۈەكان، تەنانەت يەككە لە كار و سىفەتە دزىوۈەكان.

پاشان خوای پایه‌بهرز حوكمیگی گشتی باسکردوو، که هه‌مووان ده‌گریته‌وه، نه‌وهی نیسپرائیل و جگه له‌وانیش له‌خو‌ده‌گریت، نه‌ویش نه‌و حوكمه‌یه که جگه له‌و هیچ حوكمیگی تر بوونی نیه، جا به‌مه‌ش نه‌ ئومید و هیواخواستن و نه بانگه‌شه‌کانی "نه‌وهی نیسپرائیل" سه‌بارت به‌ سیفه‌تی که‌سانی تیاچوو و که‌سانی ږزگاروو "له‌جیی خو‌باندا نین"، جا خوای مه‌زن فەرموویه‌تی: ﴿بَلَىٰ﴾ واته: نا به‌و شی‌ویه نییه که باستان کرد، نه‌و قسه‌یهی ئیوه هیچ راستیه‌کی بۆ نییه، به‌لکو ﴿بَلَىٰ مِنْ كَسْبٍ سَيِّئَةٍ﴾ هه‌ر که‌سیک گوناھیک بکات، (گوناھ و تاوان: سینة) نه‌ناسراوه له‌ چوارچی‌وهی رسته‌ی مه‌رجدا، به‌مه‌ش هه‌موو گوناھه‌کان ده‌گریته‌وه له‌ هاوبه‌شدانان و گوناھه بچوکه‌کانی تریش، مه‌به‌ست لیی - لی‌ده‌دا - هاوبه‌شدانان، به‌ به‌لگه‌ی ئەم فەرمايشته‌ی خوای مه‌زن: ﴿وَاحَاطَتْ بِهٖ خَطِيئَتُهٗ﴾ واته: "گوناھ و تاوانه‌که" ده‌وری بکمر و نه‌نجام‌ده‌ره‌که‌ی بدات، هیچ ده‌رچه و هه‌لاتگه‌یه‌کی بۆ نه‌هیشتیته‌وه، ئەمه‌ش جگه له‌ هاوبه‌شدانان هیچ گوناھیکی تر نییه، چونکه نه‌وهی که باوه‌ږداره و باوه‌ږی له‌گه‌لدايه، هه‌رگیز گوناھ تاوان ده‌وری نادات.

﴿قَالُوْنَكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيْهَا خَالِدُوْنَ﴾ "بی‌گومان ئا نه‌وانه دۆزه‌خین، تا هه‌تایه تیايدا ده‌میننه‌وه"، تاقمی "خه‌واریح" ئەم ئایه‌ته‌یان به‌ به‌لگه هیناوه‌ته‌وه له‌سه‌ر کافر بوونی نه‌وانه‌ی که گوناھ و تاوان ده‌کن، به‌لام به‌یچه‌وانه‌وه ئەمه به‌لگه‌به له‌ دزی بۆچوونی "خه‌واریح"، چونکه لی‌ده‌دا مه‌به‌ستی هاوبه‌ش و هاوه‌ل‌دانان به‌ خوا، ئا به‌م شی‌ویه هه‌ر پوچه‌لکاریک ئایه‌تیک به‌ به‌لگه دینیته‌وه، یان فەرمووده‌یه‌کی راست و دروست له‌سه‌ر بۆچوونیکی پووج به‌ به‌لگه دینیته‌وه، بۆیه‌نه‌وه‌ی که به‌ به‌لگه‌ی هیناوه‌ته‌وه ده‌بیته به‌لگه له‌ دزی خو‌ی.

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ "نهوانه ی باوهږیان هیناوه" به: خوا، فریشته کانی، کتیه کانی، ییغه مبه رانی، رژی دواپی، ﴿وَعَمَلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ "کار و کرده وه چاکه کانیشیان نه نجام داوه، نا نهوانه نیشته جیی به هه شتن و تا هه تابه تیابدا ده مینه وه"، کار و کرده وه تهها به دوو مهرج به چاک داده نری: به دل سوژی بو ره زامه ندی خوا بکری، به پی سوخته تی ییغه مبه ریش نه نجام بدری، جا یوخته ی نه م دوو نایه تانه نه وه ده گه یه نی، که رزگار بووان و ده ر باز بووان نهوانه که باوه ږدار و خاوه ن کرده وه ی چاکن، تیاچووانیش نهوانه که هاو به شیان بو خوا داناوه و بی باوه ږن به په روه ردگار.

(۸۳) ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿۸۳﴾

نه م یاسا و ریسیانه له بنه ما کانی ناینن، که خوی گه وره له گشت شه ریعه تیگدا فرماتی ییگر دووه تا پیاده بکرین، چونکه به رژه وه ندی گشتیان تی دایه له هه موو کات و شوینیگدا، هه رگیز هه لوه شانده وه (نه سخ) نایگریته وه، چونکه وه ک بنه مایه کی ناین وایه، هه ر بو یه خوی گه وره فرماتی به نیمه کردووه له م فرمایشته دا: ﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ نیساء: ۳۶. واته: "هو خه لکینه، تهها خوی گه وره په رستن و هیچ جوړه هاو بهش و هاوه لیکي بو دامه نین" تا کو تایی نایه ته که.

جا سه باره ت به م فرمایشته: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ واته: "یادی نه وه بکه وه کاتیک به لینی سه نگیمنان له نه وه ی ئیسرانیل وه رگرت"، نه مهش له بهر نه وه ی

ئهوهنده تووند و دلرّه ق بوون، که همیشه سه ریپچیان ده کرد، بویه تهها به به لینی سه نگی و په یانی جهخت له سه رکراو شت قبول ده کهن.

﴿لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ﴾ "هیچی شتی که مه پرستن تهها خوی مهزن نهی"، ئه مه فرمان کرده به وهی تهها پرستش بۆ خوی مهزن بکری، ریگری کرده له هاوول و هاوتا دانان بۆ خوا، بی گومان ئه مه له بنه ماکانی نایینه، به هیچ شیوه یه که هیچ کرده وه یه که قبول ناکری ئه گهر ئه م بناغه و بنچینه ی نهی، ئا ئه مه یه مافی خوا له سه ره بنده کانی، دواتر فه رموویه تی:

﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ واته: چاکه کار بن له گهل دایک و باوکندا، ئه مه ش هه موو چاکه یه کی کرداری و گوفتاری ده گریته وه، له وهی که چاکه یه بویان، ریگریش ده کات له خراپه کار بوون له گهل دایک و باوکدا، یان ریگری کراوه له چاکه کاری نه کردن و خراپوون له گهل یاندا، ئه وهی ئه رک و واجبه چاکه کاریه، فرمان کردن به شتی که واته ره تکرده وه و ریگری کرده له شتی به رامبه ر.

"﴿وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ﴾ واته: له گهل خزمان و هه تیوان و هه ژارانیشدا چاکه کار بن".

دوو شت پیچه وانه ی چاکه کارین: خراپه کاری، که تاوانه که ی مهزتره، له گهل وازه یان له چاکه کاری بهی خراپه کاری، ئه مه شیان حه رامه، به لام ناکری به یه که وه بلکینری و هاوتا بکری، هه مان شت ده وتری سه باره ت به په یوه ندی خزمان و هه تیوان و هه ژاران و نه داران، ورده کاریه کانی چاکه کاری به ژماردن کورته ئنایه ن، به لکو سنووری هه یه، ههروه که چۆن خراپه پروو.

باشان فه رمانی کردوه به چاکه کاربوون له گهل خه لکیدا به گشتی، جا فه رموویه تی: ﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا﴾ "گوفتار چاک بن له گهل خه لکیدا"، جا له گوفتار چاکبوون

له‌گه‌ل خه‌لکیدا بریتیه له فه‌رمان پیکردنیان به چاکه و ریگری لیگردنیان له خراپه، فی‌ری زانست کردنیان و بلاوکردنه‌وهی سلّاو و رووخو‌شی و جگه له‌مانه‌ش له وته‌ی چاک و باش.

جا له‌بهر نه‌وهی مروّف ناتوانی به مال و سامانه‌که‌ی هه‌موو خه‌لک سوودمه‌ند بکات، نه‌وا فه‌رمانی به شتی‌ک کردوو، که به‌هۆیه‌وه ده‌توانی چاکه له‌گه‌ل گشت به‌دیهینراویک بکات، نه‌ویش چاکه‌کردنه به گوفتار، له‌م چوارچیویه‌شدا ریگری کردن له وته و گوفتاری ناشرین به‌رامبه‌ر به خه‌لک ته‌نانه‌ت به‌رامبه‌ر بی باوه‌رانی‌ش.

"﴿وَأَقِمْوَا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ واته: نوێز به‌ریک و پیکی بکه‌ن، زه‌کاتیش بده‌ن".

"﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ عه‌نکه‌بوت: ۴۶. واته: مشتومر و ده‌مه‌ته‌قی له‌گه‌ل خاوه‌ن کتیبه‌کاندا مه‌که‌ن، مه‌گه‌ر به چاکترین شیواز نه‌ی".

به‌کیک له ره‌وشته‌کانی مروّف، که خوای گه‌وره فی‌ری به‌نده‌کانی کردوو، نه‌وه‌یه مروّف ده‌ی گوفتار و ره‌فتار پاک و جوان بی، خراپه‌کار و قسه‌پیس نه‌ی، جینو و تانه و توانج نه‌دات، کی‌شمه‌کی‌ش دروست نه‌کات، به‌لکو بیویسته ره‌وشت به‌رز و نه‌رم و نیان و سینگ فراوان بی، رووخو‌ش و قسه‌خو‌ش بی له‌گه‌ل هه‌مووان، ئارام بگری له‌سه‌ر نه‌و ئیش و نازاره‌ی که له به‌دیهینراوان ده‌یچیژی، نه‌مه‌ش وه‌ک گوپراپه‌لیبون بو فه‌رمانی خوا و ئومید هه‌بوون به پادا‌شته‌که‌ی. دواتر فه‌رمانی بی کردوون به به‌ریاکردنی نوێز به تیروته‌سه‌لی و زه‌کات دان، هه‌روه‌ک پی‌شتر خراپه‌روو، نوێز دل‌سۆزی و دل‌ساغیه بو خوای به‌رستراو، زه‌کاتیش چاکه‌کاری و به‌خشنده‌ی له‌گه‌ل به‌نده‌کاندا له‌خۆده‌گری.

"﴿ثُمَّ﴾ باش نه‌و فه‌رمانه چاکانه‌ی پیتانکرا، که نه‌گه‌ر که‌سیکی ژیر و بیرتیژ سه‌یریان بکات، نه‌وا ده‌زانی نه‌مه له لوتف و به‌خشنده‌ی خواوه‌یه که فه‌رمانی به‌م شتانه کردوو،

به‌خششی به‌م فه‌رمانانه له‌گه‌ل ئه‌واندا کردوو، به‌تایبه‌ت که به‌ئینی سه‌نگین و جه‌ختکراوی له‌وان وه‌رگرتوو له‌سه‌ر ئه‌مه، ﴿تَوَلَّيْتُمْ﴾ "فه‌رامۆشتان کرد" به‌جۆریک که پشتتان تیگردد، چونکه ئه‌وه‌ی فه‌رامۆشکاره ده‌کری شتیکی فه‌رامۆش بکات، به‌لام له هه‌مان کاتدا نیازی ئه‌وه‌شی هه‌بی که بگه‌رپێته‌وه بۆ شته فه‌رامۆشکراوه‌که، به‌لام ئه‌وانه هیچ هه‌ز و ئاره‌زوویکیان نییه له‌م کاره‌دا و نایه‌نه‌وی بۆی بگه‌رپێته‌وه، جا په‌ناده‌گرین به‌ خوای گه‌وره له‌ ریسوا‌بوون.

سه‌باره‌ت به‌م فه‌رمایشته‌ش: ﴿إِنَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُعْرِضُونَ﴾ "ته‌ها که‌میکنان نه‌بی، ئه‌وا هه‌مووتان پشتتان هه‌لکرد"، ئه‌مه هه‌لآواردن (استثناء)ه، تا وا خه‌یال نه‌کری ئه‌وان هه‌موویان پشتیان هه‌لکردوو، بۆیه خوای گه‌وره رایگه‌یان‌دوو ته‌ها که‌میکیان نه‌بی که خوای مه‌زن ئه‌وانی پاراستوو و جیگه‌ر کردوو.

(٨٤ - ٨٦) ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَ تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ
 أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ
 تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ
 وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارَىٰ تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحْرَمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجَهُمْ
 أَفْتُمُونُ بَعْضُ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بَعْضٌ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ
 إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ
 بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا
 يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾﴾

"وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَ تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارَى تُفَادُوهُمْ وَهُمْ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجَهُمْ... ﴿٨٥﴾ واته: یادى ئەوه بکه‌نه‌وه، کاتی‌ک به‌لێمان لێ‌وه‌رگرتن، که خوینی به‌کتر نه‌پێژن، به‌کتر له‌خاک و ولاتاندا وه‌ده‌رنه‌ن، دواتر ئیوه داننان پیدانا و له‌سه‌ری خوشتان شاهیدن. پاشان ئیوه هه‌ر ئەوانه‌ن که به‌کتر ده‌کوژن، ده‌سته و کۆمه‌لیک له‌خاک و ولاتاندا وه‌ده‌رنه‌ن، بشتی به‌ک ده‌گرن له‌دژیان به‌تاوان و ده‌ستدریزی، خو ئەگه‌ر به‌دیلى ده‌ستی دوژمن بکه‌وتبان ئەوه به‌بارمه‌ (فیدیه) رزگارتان ده‌کردن، له‌کاتی‌کدا وه‌ده‌رنانیان له‌سه‌رتان چه‌رامه...". ئەو کار و کرده‌وه‌یه‌ی له‌م ئایه‌ته‌دا باسکراوه، کارو و کرده‌وه‌ی ئەو که‌سانه‌یه‌ که له‌کاتی دابه‌زینی سروشدا له‌شاری مه‌دینه‌دا بوون، له‌به‌ر ئەوه‌ی تیره‌ی "ئه‌وس" و "خه‌زه‌ج" پێش په‌وانه‌کرانی پیغه‌مه‌بر (درود و سلأوی خوای لیبی) هاوبه‌شدانه‌ر بوون، هه‌رده‌م به‌شه‌ر ده‌هاتن له‌سه‌ر نه‌ریقی سه‌رده‌می نه‌فامی، جا سى‌ تاقم له‌جوله‌که‌کان چوونه‌لایان، که بریتی بوون له: به‌نو قوره‌بزه، به‌نو نه‌زیر، به‌نو قه‌ینوقاع، هه‌ر تاقمی‌ک له‌وانه‌هاوبه‌یمانیی له‌گه‌ل کۆمه‌لیک له‌خه‌لکی شاری مه‌دینه به‌ست، بۆیه هه‌ر کاتی‌ک به‌شه‌ر ده‌هاتن، ئەوا تاقمه‌جوله‌که‌که‌بارمه‌تی هاوبه‌یمانه‌که‌یدا ده‌دا، که له‌شه‌ر‌دا بوو دژی ئەو خه‌لکانه‌ی تر که تاقمه‌جوله‌که‌کانی دیکه‌بارمه‌تی ئەوانی ده‌دان، ئینجا جوله‌که‌جوله‌که‌ی ده‌کوشت، له‌ولاته‌که‌بیشی به‌ده‌ریده‌نا، کاتی‌ک راه‌وه‌دوونان و قه‌ل‌اچو‌کردن و تالانکاری روویده‌دا، کاتی‌کیش جه‌نگیش خاو ده‌بووه‌وه، دیل ده‌که‌وتنه‌ ده‌ست هه‌ر دوو کۆمه‌له‌شه‌رکه‌ره‌که، ئەوا به‌فیدیه و قه‌ره‌بوو ده‌یانگۆزیه‌وه.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سی شتیان به‌سه‌ردا سه‌پینرا و پیوستکرا، له‌سه‌ریان پیوستکرا که هه‌ندیکیان نابی خوینی هه‌ندیکی تر برپژن، هه‌ندیکیان هه‌ندیکی تر شاربه‌ده‌ر و قه‌لأچو نه‌که‌ن، کاتیکی دیلیکیان لی ده‌ستگیر ده‌کرا، پیوسته‌ فیديه و قه‌ره‌بووی بو‌بدن، ئه‌وانیش ته‌ها کاریان به‌وه‌ی کوژی کرد که فیديه بوو، ئه‌و دوو کاره‌ پیوستکراوه‌که‌ی سه‌ره‌تایان فه‌راموشکرد، بو‌یه‌ خوای گه‌وره‌ سه‌رکو‌نه‌ی ئه‌م کاره‌ی ئه‌وانی کرد له‌م بو‌اره‌دا، جا فه‌رمووی: ﴿أَفْتُمِنُونَ بَعْضِ الْكِتَابِ﴾ "ئایا باوه‌ر به‌ به‌شیک له‌ کتیی خوای گه‌وره‌ ده‌هین"، ئه‌ویش به‌ ته‌ها کارکردن به‌ فیديه دان بو‌رژگارکردنی دیل، ﴿وَتَكْفُرُونَ بَعْضِ﴾ "بی باوه‌ریش ده‌بن به‌ به‌شیکی تر له‌ کتیی خوا"، ئه‌ویش به‌وه‌ی که‌ کوشتر له‌ به‌کتر ده‌که‌ن و به‌کتری شاربه‌ده‌ر ده‌که‌ن.

ئه‌مه‌ گه‌وره‌ترین به‌لگه‌ی تیدایه، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ باوه‌ر و ئیمان، ئه‌نجامدان و پیاده‌کردنی فه‌رمانه‌کان و خودوورگرتن له‌ ریگه‌یه‌کان ده‌خوازی، ئه‌و کار و کرده‌وانه‌ی که‌ فه‌رمان کراوه‌ ئه‌نجام بدرین، ئه‌وا به‌شیکن له‌ باوه‌ر، خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ واته: "جا سزای ئه‌وه‌ی ئه‌م کاره‌ بکات هیچ نییه‌ جگه‌ له‌ ریسوایی و شه‌رمه‌زاری نه‌بی له‌ ژبانی دونیادا"، ئه‌مه‌ به‌کردار پوویدا، خوای گه‌وره‌ ئه‌وانی ریسوا و سه‌رشو‌رکرد، پیغه‌مه‌ری خو‌ی به‌سه‌ر ئه‌واندا زالکرد، جا هه‌ندیکیان لی کوژران، هه‌ندیکی دیکه‌شیان به‌دیله‌گران، به‌شیکیشیان راگو‌بیزران، ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ﴾ "له‌ روژی دو‌اییدا ده‌گه‌رینرینه‌وه‌ بو‌ سزای هه‌ره‌ سه‌خت و دژوار"، واته: هه‌ره‌ گه‌وره‌ و مه‌زن، ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ "بی گومان خوای گه‌وره‌ بی ناگا نییه‌ له‌و کار و کرده‌وانه‌ی که‌ ده‌یکه‌ن.

پاشان خوای گەورە باسی ئەو ھۆکارە ی کردوو، کە بوو تە ھۆی کە ئەو هی ئیو بی باوەر بن بە بەشیک لە کتیی خوا، باوەر پشتان بە بەشیکی دیکە ھەبی، جا فەر موویەتی:

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ﴾ "ئەوانە زبانی دواڕۆزیان بە زبانی دنیا گۆرپووتەو و بە دواڕۆز دویان کپووتە"، ئەوانە وا خەیلیان کردوو کە ئەگەر یارمەتی ھاوپیمانەکانیان نەدەن، ئەوا تووشی ریسوایی و سەر شۆری دەبن، بۆیە سزای ناگریان بەسەر ریسواییدا ھەلژارد "واتە: دواڕۆزیان فەرامۆشکرد"، ھەر بۆیە خوای پایەبەرز فەر موویەتی: ﴿فَلَا يُخَفِّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ﴾ "ھەرگیز سزاکەیان لەسەر سوک ناکی"، واتە بەردەوام بە گەرمی و دژواری دەمینتەو، بۆ ساتیکیش بی حەسانەوویان بۆ نییە، ﴿وَلَا هُمْ يَنْصَرُونَ﴾ واتە: ھەرگیز "سەرناخرین" و "نەم نەھامەتی و ناخۆشییەیان لەسەر لا ناچی".

(۸۷) ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ﴾ (۸۷)

"﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ﴾ واتە: بەدنیایەو کتیبمان بە موسا (سلاوی خوای لیبی) بەخشی، بە دوا ی ئەودا پیغەمبەرمانان پەوانە کردن، و بەلگە ی روون و ناشرامان بە عیسا (سلاوی خوای لیبی) بەخشی".

خوای پایەبەند، ناز و مەنت بەسەر ئەو هی ئیسرائیلدا دەکات، بەو هی موسای (سلاوی خوای لیبی) "کە لەگەل خوا دواو: (کلیم اللہ) یە" بۆ ئەوان پەوانە کردوو، تەو پراتیشی پیداو، دواتر لە دوا ی ئەو پیغەمبەران ی پەوانە کردوو تا کار و حوکم بە

ته‌ورات بکه‌ن، پیغه‌مبه‌رانی نه‌وه‌ی ئیس‌رائیلی کۆتا پیه‌نا به‌هاتی عیسا (سلاوی خوا له هه‌موو پیغه‌مبه‌ران بی)، چه‌ندین نیشانه و به‌لگه و موعجیزه‌ی پروون و ناشکرای پیدایا، که به‌هاوشیوه‌ی ئەو به‌لگانه‌ مرۆف باوهر ده‌هینی و ملکه‌چ ده‌بی، ﴿وَأَيَّدَانَهُ بَرُوحِ الْقُدُسِ﴾ واته: "به‌گیانی پیروژ پالپشتیمان کرد"، خوای گه‌وره‌ عیسای (سلاوی خوای لی‌بی) به‌هیز کرد به‌هوی رۆح و گیانی پیروژه‌وه.

زۆربه‌ی رافه‌کارانی قورئانی پیروژ و تویانه: رۆحی پیروژ جبریله (سلاوی خوای لی‌بی)، هه‌روه‌ها و تراوه: ئەو باوهره‌یه که خوای گه‌وره به‌هویوه‌ پشٹیوانی به‌نده‌کانی پیده‌کات.

دواتر له‌گه‌ل ئەو هه‌موو ناز و نيعمه‌ته بی ژماره‌ی پیتان به‌خشاوه، ﴿أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ﴾ واته: جا هه‌ر کاتیک پیغه‌مبه‌ریکتان بو‌هاتی که له‌گه‌ل حه‌ز و ئاره‌زووی ئیوه نه‌گونجای، ئەوا لوتبه‌رزیتان نواندووه له‌ ئاست باوهر هینان پیتان، ﴿فَقَرِيقًا كَذَّبْتُمْ﴾ کۆمه‌لیکتان "به‌دروژتان زانیوه و باوهرتان بی نه‌هیناوه" ﴿وَقَرِيقًا تَقْتُلُونَ﴾ "کۆمه‌لیکشتان پیغه‌مبه‌رانتان ده‌کوشت" به‌وه‌ی که ئاره‌زووبازیتان به‌سه‌ر رینویی، و دونیاتان به‌سه‌ر دوارژژدا هه‌لبژارد، ئەمه سه‌رکۆنه‌کردن و لی‌ تووندکردنی ناشکرای تیدایه "بو‌ئەوان له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه.

﴿٨٨﴾ ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾ ﴿٨٨﴾

واته: ئەه‌ی په‌یامبه‌ر (دروود و سلاوی خوای لی‌بی) کاتیک بانگی ئەوانت کرد بو‌ باوهر هینان، ئەوا ئەوان پاساویان هینایه‌وه، "به‌وه‌ی ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ﴾ واته: وتیان: دل‌ه‌کاغمان" په‌رده و رووپۆشیکی له‌سه‌ره "و داخراوه"، بۆیه تیناگه‌ن له‌وه‌ی ده‌یلیت، مه‌به‌ست لی‌ — به‌پیی گومانی ئەوان — پاساو و بیانو بو‌ نه‌زانین دیننه‌وه، ئەمه‌ش درۆیه‌که

که ده‌یکه‌ن، هه‌ر بۆیه‌ خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾ واته: به‌لکو نه‌فرین لی‌کراون "دوورخراوه‌ن له میه‌ره‌بانی خوا"، به‌هوئی بی باوه‌ری و کوفریانه‌وه، جا باوه‌رداران زۆر که‌من، واته که‌میکیان باوه‌ر ده‌هینن، که‌چی بی باوه‌ریان زۆره، مه‌به‌ست لیبی ئەوه‌یه که‌ زۆریکیان بی باوه‌رن.

(٨٩، ٩٠) ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ ﴿٨٩﴾ بِنَسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَنْ يَنْزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ قَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩٠﴾

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ واته: کاتی‌ک کئی‌کیان بۆ هات له‌لایه‌ن باشترین که‌س له نیو به‌دیبه‌ئراوان، کۆتا بی‌غه‌مبه‌ر، له‌کاتی‌کدا ئەو کئی‌یه به‌راستدانه‌ری ئەو به‌شه‌ی ته‌وراته که له‌گه‌لیاندا‌یه، ئەوانی‌ش ئەمه‌ چاک ده‌زانن، ته‌نانه‌ت ئەوه‌نده لیبی دل‌نیان که ئەگه‌ر له سه‌رده‌می نه‌فامیدا، جه‌نگی‌ک له نیوان ئەوان و هاوبه‌شدانه‌راندا روویدا‌بایه، ئەوا به‌م بی‌غه‌مبه‌ره داوای سه‌رکه‌وتنیان ده‌کرد، ته‌نانه‌ت به‌هاتی هه‌ره‌شه‌یان له هاوبه‌شدانه‌ران ده‌کرد، گوا‌یه ئەوان له‌گه‌ل ئەو بی‌غه‌مبه‌ره‌دا دزی هاوبه‌شدانه‌ران ده‌جنگن، کاتی‌ک ئەم کئی‌یه و بی‌غه‌مبه‌ره‌یان بۆ هات، که‌ خو‌یان چاک ده‌یانناسی، ئەوا له‌به‌ر سه‌ته‌مکاری و ئیره‌یی بی باوه‌ر‌بوون، سه‌سو‌دیان به‌وه‌ی که‌ خوای گه‌وره به‌خششی خو‌ی بدات به‌هه‌ر به‌نده‌یه‌کی که‌ ده‌یه‌و‌یت، له‌به‌ر ئەمه‌ خوای

گه‌وره ئه‌وانی به‌ نه‌فره‌تکرد، خه‌شم و قینی لیگرتن، تورپه‌یی دوای تورپه‌یی به‌سه‌ریاندا هه‌لپشت، به‌هوی زوری کوفر و بی باوه‌پانه‌وه، دووباره بوونه‌وهی گومان و هاوبه‌شدانانیانه‌وه.

"بِسْمَا اشْتَرَوْا بِهِ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَكْفُرُوا بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا اَنْ يَنْزِلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلٰى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاۗءُوا بِغَضَبٍ عَلٰى غَضَبٍ" واته: خوڤان به‌شتیگی زور خراب و نابجی فروشت، به‌وهی بی باوه‌پوون به‌وهی خوا دایه‌زاندووه، له ئه‌ره‌یی و لاسارییدا وتیان: بوجی خوا به‌خششی خوی بو سهر ههر که‌سیک له به‌نده‌کانی داده‌به‌زینی که‌بیه‌وی، جا بویه تووشی تورپی یه‌ک له دوای یه‌کی خوای گه‌وره بوون".

"وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ" و بو "بی باوه‌پان" له دوارپوژدا "پیسواکه‌ر" و به‌ئیش و نازاریان "بو‌هه‌یه"، ئه‌ویش ناگری دۆزه‌خ و له‌ده‌ستدانی خوشی و کامه‌رانی هه‌میشه‌یه، به‌پراستی خراپترین بارودوخ بارودوخی ئه‌وانه، بی گومان خراپترین گورپنه‌وه‌یان کردووه، به‌وهی باوه‌پوون به‌خوا و کتیب و پیغه‌مبه‌رانی خوایان گورپه‌وه، به‌بی باوه‌پوون به‌خوا و کتیب و پیغه‌مبه‌رانی، هه‌رچه‌نده ده‌یانزانی و دلنیاشبوون، بویه گه‌وره‌ترین سزایان بو ده‌ی.

(۹۱ - ۹۳) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۹۱﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿۹۲﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَنْشِرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۹۳﴾﴾

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ واته: کاتیک فەرمان ده‌کری به‌جوله‌که‌کان، تا باوهر پیه‌ن به‌و په‌یامه‌ی که‌خوای گه‌وره دایه‌زاندوته سهر په‌یامه‌ره‌که‌ی، نه‌ویش قورئانی پیروزه، نه‌وا لوتبه‌رز دهن و پشت هه‌لده‌که‌ن و سهر‌که‌شی ده‌نوین، ﴿قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ﴾ "ده‌لین: باوهر دارین به‌وه‌ی که‌بۆ ئیمه‌ دابه‌زیوه و بی‌باوهر پیشن به‌کتیبه‌کانی تر"، واته: ههر کتیبه‌کی تر جگه‌له‌هی خو‌یان، له‌کاتیک‌دا بیویسته به‌ره‌هایی باوهر پیه‌ن به‌ههرچیبه‌که‌که‌خوای گه‌وره دایه‌زاندوو، جا بۆ سهر خو‌یان یان جگه‌له‌خو‌یان دابه‌زیووی، تا نه‌مه‌یه باوهری سوودبه‌خش، که‌باوهر پوونه به‌وه‌ی که‌خوای گه‌وره دایه‌زاندوته سهر تیگرای په‌یامه‌ره‌کانی.

سه‌باره‌ت به‌جیاکاری کردن له‌نیوان په‌یامه‌ران و کتیبه‌کانی خوا، گومانی نه‌وه‌ی که‌باوهر به‌هه‌ندیکیان پیه‌ن به‌ده‌ره‌له‌هه‌ندیکی دیکه‌یان، به‌پراستی نه‌مه‌باوهر پوون نییه. به‌لکو نه‌مه‌خودی بی‌باوهری و کوفره، ههر بۆیه‌خوای گه‌وره فهرموویه‌تی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضِ

وَنَكْفُرُ بَعْضٌ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا، أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا ﴿۱۵۱﴾

نیساء: ۱۵۱، ۱۵۲. "واته: بی گومان تهوانه ی بی باوهږن به خوا و پیغمبر و په بامبه رانی، ده یانه وی جیاکاری بکن له نیوان خوا و پیغمبر و په بامبه رانی، ده شلین باوهږمان به هندیکیان هیه و بی باوهږیشین به هندیکی تریان، ده شیانه وی لدم نیوه نده دا ریچکه یه ک بگرته بهر، به راستی تهوانه بی باوهږی راسته قینه ن".

هر بویه خوی پاک و بهرز بهر په رچی کی تیروته سلی تهوانی داوه ته وه، تهوانی به جوړیک پایه ندر دووه که هیچ دهر چه یه کی تر ناهیلته وه، جا بهر په رچی باوهږنه بوونی تهوانی داوه ته وه، تهویش به دوو شت، فرموویه تی: ﴿وَهُوَ الْحَقُّ﴾ "هر تهوه حق و راسته"، ماده م حق و راسته له هموو تهو شتانه ی که له خو یگر تروه له: هوال و فرمان و ریگریه کان، له هه مان کاتدا له لایه ن بهر وه دگار هوه هاتووه، - دوی هموو نه مانه - باوهږنه بوون بهم قورئانه، باوهږنه بوونه به خوی مه زن و تهو په یامه حق و راسته ی که دایه زاندووه.

پاشان فرموویه تی: ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ﴾ واته: به راستدانه ر و گونجاوه له گهل "کتیبه کانیان و" هه رچه ک که حق و راستی ثامازه ی بؤ ده کات و زالیسه به سه ریدا، که واته بوجی باوهږ به وه ده کن که بؤ نیوه دابه زیوه و بی باوهږیش دهن به هاوشیوه که ی؟ به دلنیا به وه نه مه ته ها دهمارگریه، شوینکه وتنی ئاره زووه نه وه ک ریونی؟ جا خودی تهوه ی که قورئان به راستدانه ری په یامی تهوانه، واده خوازی به لگه یه ک بی بؤ تهوان له سه ر راستی کتیبه کانیان، که واته هیچ ریگه یه ک نیبه بؤ سه لماندنی نه مه ته ها به قورئان نه ی، جا ته گه ر بی باوهږبوون پی و نکولیان لیگرد، تهوا وه ک تهو که سه یان لیدی که بانگه شه یه ک ده کات به به لگه و نیشانه یه ک، که جگه لهو به لگه و نیشانه یه هیچی تری نیبه، به بی سه لامه تی به لگه که ی بانگه شه که ی ناسه لینی، دواتر هر به خوی بی و به لگه که ی

له‌که‌دار بکات و بی باوهر بی پی، نایا نه‌مه له گه‌وجی و شیتیه‌وه سه‌رچاوه ناگری؟ به‌دلنیا به‌وه بی باوهر پورنیان به‌قورنان، بی باوهر پورونه به‌کتیه‌کانیان و هه‌لوه‌شاننده‌وه‌بانه. دواتر خوی پایه‌بلند بانگه‌شهی نه‌وانی هه‌لوه‌شانده‌وته‌وه، به‌وه‌ی که تیکگیراو و دژبه‌که، سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که گوايه باوهر‌دارن به‌وه‌ پیامه‌ی که بویان دابه‌زیوه، فه‌رمووبه‌تی: ﴿قُلْ﴾ بیان "بلی"، ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تقتلون أنبياءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾﴾ ولقد جاءكم موسى بالبينات ﴿نایا بوجی بیشتر بیغه‌مبه‌رانی خواتان ده‌کوشت، نه‌گهر به‌راستی ئیوه باوهر‌دارن، بی گومان موسا (سلاوی خوی لیی) به‌به‌لگه‌ی روون و ئاشکراوه بۆتان، واته: به‌لگه و نیشانه‌ی وای بۆ هیان که حه‌ق و راستی روون ده‌که‌نه‌وه، ﴿ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ دواتر ئیوه گویره‌که (گولک) به‌که‌تان په‌رست له دواي نه‌وه، واته: له دواي هاتی موسا (سلاوی خوی لیی)، ﴿وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾ "بی گومان ئیوه سته‌مکاربوون"، هه‌چ پاساو و بیانویه‌کتان نه‌بوو.

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمِعُوا﴾ "یادی نه‌وه بکه‌نه‌وه کاتیک په‌یمانی سه‌نگیمان لیوه‌رگرتن، کیوی "تور" شیمان به‌سه‌ر سه‌رتاندا به‌رزکرده‌وه، بیمان وتن: نه‌وه پیامه‌ی که به‌ئیوه‌مانداوه به‌تووندی وه‌ریگرن، گویریگرن و گویرایه‌ل بن"، واته: گویرایه‌لیه‌که که قبولکردن و ملکه‌چی و به‌ده‌مه‌وه‌هاتی تیدا، ﴿قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا﴾ "که‌چی وتیان: بیستمان و جیه‌جی ناکه‌ین و سه‌ریچی ده‌که‌ین"، واته: نه‌مه بووه بارودوخ‌ی نه‌وان، ﴿وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ﴾

واته: دلیان به خۆشهویستی گویره که که رهنگی گرتوو و عهشقی گویره که په رستی له دلیاندا بوو، به هۆی کوفر و بی باوه پانهوه ئەمه میان نۆشی.

﴿قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ "بیان بلی": به راستی باوه ره که تان فهرمانی زۆر خراپتان پیده کات، نه گهر ئیوه باوه پردارن"، واته: ئیوه بانگه شهی ئەوه ده که دن که باوه پردارن، خۆتان هه لده کیشن به نایی راست و حهق، له کاتی که ئیوه پیغه مبه رانی خواتان کوشتوو، گویره که تان په رستوو و کردۆته خوا جگه له خوی گه وره، ئەمه ش کاتی که پیغه مبه ر موساتان (سلاوی خوی لیی) لی ونبوو، فه رمان و ریگریه کانی ئەوتان وه رنه گرت، تمها له دوی هه ره شه و به رزکردنه وی کیوی "تور" نه ی به سه ر سه رتانه وه، به مه ش به گوشتار پایه ندبووتان ده رپری، به کرداریش پیچه وانهی ئەمه تان ئەنجام ده دا، جا ئایا ئەمه ج باوه رپیکه که بانگه شه ی بۆ ده که دن، ئەمه چ دین و ئاینیکه که لاف و گه زافی بی لیده ده ن؟

نه گهر به پیی گومانی ئیوه ئەمه باوه ر بی، به راستی ئەمه خراپترین ئیمان، که بانگی خاوه نکه ی ده کات و پالی ده نیت بۆ سه ره رپۆیی و سه ریچی و بی باوه رپوون به پیغه مبه رانی خوا، ئەنجامدانی تاوانی زۆر، شتیکی سه لیمناوه که ئیمان و باوه ری راست و دروست خاوه نه که ی ئاراسته ده کات بۆ ئەنجامدانی هه موو چاکه یه ک، ریگریشی لیده کات له هه موو خراپه یه ک، به مه ش درۆزی ئەوان روون بووه وه و تیگه ران و دژیه کبوونیشیان ده رکه وت.

(۹۴ - ۹۶) ﴿قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿۹۴﴾ وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْت أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿۹۵﴾ وَلَتَجِدْنَهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاةٍ وَمَنِ الَّذِينَ أُشْرِكُوا يُوَدُّ أَحَدَهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحَّزِحٍ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿۹۶﴾

﴿قُل﴾ واته: بیان بلی به‌جوړیکه که بانگه‌وازه‌ک‌یا راسته‌ری بکه‌یت، ﴿إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ واته: "ته‌گه‌ر خانه‌ی دواړوژ لای خوا ته‌ها بۆ نیوه بی"، مه‌به‌ست لیبی به‌هسته، ﴿خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ﴾ "ته‌ها بۆ نیوه‌یه به‌دور له خه‌لکی تر"، ه‌دروه‌ک چوون بیتان و ابوو، جگه له جوله‌که و گاور هیچ یه‌کیکی تر ناچیته به‌هسته‌وه، ته‌ها چهند روژیکه کهم سزای ناگری دوزه‌خ ده‌چیژن، جا ته‌گه‌ر نیوه راستگون له‌م بانگه‌شده‌تاندا، ﴿فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ "ده‌که‌واته ئومیدی مردن بخوازن ته‌گه‌ر نیوه راستگون"، ته‌مه جوړیکه له داوای رووبه‌روبوونه‌وه (موباه‌له: واته: ه‌هر یه‌کیکیان له‌لایه‌ن خوویه‌وه ترا بکات تا خوا‌ی گه‌وره نه‌فرین له دروژن بکات) له نیوان نه‌وان و پیغه‌مبه‌ری خوا‌دا (دروود و سلأوی خوا‌ی لیبی).

له داوای ته‌م پالنان و ته‌نگیبه‌ل‌چینه‌یان پاش سه‌سه‌ختی و نکو‌لی‌کردنیان، ته‌ها نه‌وه‌یان له‌به‌رده‌مدا ماوه، یان ده‌ی باوهر به‌خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی به‌ینن، یاخود به‌شتیکی کهم ته‌حه‌دا بکه‌ن بۆ نه‌و باوهره‌ی که‌ه‌یانه، نه‌ویش بریتیه له ئومید‌خواستن به‌مردن، که‌ده‌یانگه‌یه‌نیته نه‌و مال‌ه‌ی که‌گوایه‌ تایه‌ت بۆ نه‌وانه، به‌لام نه‌وان ته‌مه‌یان ره‌تکرده‌وه.

بہمش ہر یہکیکؑ ٹہوی زانی کہ ٹہوان لہوپہری سہرکہشی و دوژمنایہتی کردندان بُو خوا و پیغمبرہکہی، ہرچہندہ راستیش دہزانن، بُوہ خوای پایہہرز فہرموویہتی: ﴿وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ اَبَدًا بِمَا قَدَمْتَ اَيْدِيَهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ بِالظّٰلِمِيْنَ﴾ "بی گومان ہرگیز ناواقی مردن ناخوازن، بہہوی ٹہو گوفتار و کردارانہی کہ ٹہنجامیانداوہ، و خوای گہورہ زانایہ بہ ستہمکاران"، لہ بی باوہری و گوناہ و تاوان، چونکہ ٹہوان دہزانن کہ مردن ریگی سزا و ہرگرتنہ لہسہر گوفتار و کردارہ بیسہکانیان.

جا مردن دزیوترین شتہ لہلای ٹہوان، زور رقیان لئی دہبیٹہوہ، چونکہ ﴿وَلَتَجِدَنَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلٰى حَيٰوةٍ وَمِنَ الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا﴾ واتہ: دہیانینی ٹہوان لہ ہہموو خہلک سورتون لہسہر ژیان، تہنانت لہ ہاوبہشدانہرانیش پیداکیرتون، کہ باوہریان بہ ہیچ یہکیکؑ لہ پہیامہبران و کٹیہ ناسمانیہکان نیہ.

پاشان یاسی خُو شوہستنہ تووند و تُو لہکہی ٹہوانی کردوہ بُو دونیا، کہ چہندہ عاشقی ژیان و خُو شگوزہرانی دونیان، جا فہرموویہتی: ﴿بُوْدُ اَحَدُهُمْ لَوْ يُّعْمَرُ اَلْفَ سَنَةٍ﴾ "ہہندیکیان حہز دہکەن ہزار سال تہمہنیان بی"، ٹہمش ٹہوپہری پیداکیری و سوربوونہ، ٹومیدیان بہ دُو خیکؑ خواستوہ کہ بہشیکہ لہ ہہولہکان، لہکاتیکدا ٹہوان ٹہگہر تہمہنیان بہ ٹہندازہی ماوہی ناوبراویش دریژ بی، ٹہوا ہیچ سوڈیکیان بُو نابی، ہیچ سزایہکیشان لہسہر لانادات، ﴿وَمَا هُوَ بِمُزْحَضٍ مِنَ الْعَذَابِ اَنْ يُّعْمَرَ وَاللّٰهُ بَصِيْرٌ بِمَا يُّعْمَلُوْنَ﴾ واتہ: "و ٹہم تہمہن دریژیہ لہ سزای خوا نایانپاریزی، بہراستی خوای گہورہ بینہری کار و کردوہکانیانہ"، ٹہمش ہہرہشہیہ بُو ٹہوان لہسہر ٹہوی کہ سزایان دہدات لہسہر کار و کردوہکانیان.

(۹۷، ۹۸) ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَيَّ قَلْبًا بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿۹۷﴾ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿۹۸﴾﴾

واته: ئەو جو له‌كانه‌ی بیان وایه ئەوه‌ی ریگری له‌وان کردوو له باوه‌ره‌ینان، جبریلی پشتیوانی تۆیه (سلاوی خوای لی‌ی)، گوایه ئە‌گەر فریشته‌یه‌کی تر جگه له‌و بوایه، ئە‌وا باوه‌ریان ده‌ینا و به‌راستیان داده‌نای، بیان بلی: به‌راستی ئە‌مه گومانیک‌ی دژیه‌ک و تیک‌گراو و پروپوچه، لوت‌به‌رزی نواند‌نیشه به‌رام‌به‌ر به‌ خوا، ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَيَّ قَلْبًا بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ واته: "بلی: هەر که‌سی‌ک دوژمنی جبریل (سلاوی خوای لی‌ی) بی" به‌راستی جبریل (سلاوی خوای لی‌ی) قورئانی له‌لایه‌ن خواوه‌ هیناوه و دایه‌زاندوته‌ سه‌ر دل‌ی تۆ، "به‌راستدانه‌ری کتیبه‌کافی پیش‌ خو‌یه‌تی و رینوینی مژده‌یه‌ بۆ باوه‌رداران"، هەر ئە‌ویش به‌یامی بۆ سه‌ر یغمه‌به‌رانی پیش‌ تۆ دابه‌زاندوو، خوای گه‌وره‌ فه‌رمانی ئە‌م کاره‌ی ییک‌ردوو و بۆ ئە‌م مه‌به‌سته‌ ره‌وانه‌ی کردوو، که‌واته‌ جبریل (سلاوی خوای لی‌ی) ته‌ها به‌یامه‌ره‌.

له‌‌گه‌ل ئە‌وه‌ی ئە‌و کتیبه‌ی جبریل (سلاوی خوای لی‌ی) دایه‌زاندوو، - به‌راستدانه‌ری کتیبه‌ ناسمانیه‌کافی پیش‌ خو‌یه‌تی - پیچه‌وانه‌ و دژیه‌ک نییه‌ له‌‌گه‌‌یان، جو‌رده‌ها رینوینی تیدایه‌ له‌ گوم‌رایی و سه‌رگه‌ردانی، مژده‌ی چاکه‌ی دنیا و دوا‌رژزی بۆ ئە‌وانه‌ تیدایه‌، که‌ باوه‌ری ییده‌هینن، ﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ﴾ واته: "ئه‌و که‌سه‌ی دوژمنی خوا و فریشته‌کافی و یغمه‌به‌رانب

و جبریل و میکایل بی، ئەوه به دنیایه وه خوا دوژمنی بی باوه پراڤه". جا دوژمنایه تی کردنی جبریل که بهم جوړه وه سف کراوه، بی باوه پوونه به به لگه و نیشانه کانی خوا، دوژمنایه تی کردنی خوا و په یامبه ر و فریشته کانیه تی، به دنیایه وه دوژمنایه تی ئەوان بو جبریل له بهر خودی ئەو نییه، به لکو له بهر ئەو په یامه راست و ره وایه یه، که له لایه ن خواوه ده یه نی بو په یامبه رانی خوا، ئەمهش بی باوه پی و دوژمنایه تی له خوده گری بو ئەوه ی که په یامه که ی دابه زاندووه و ناردووه، له گه ل ئەوه ی په یامه که ی پیدا ناردووه که جبریله و ئەوهش که په یامه که ی بو نیردراوه که په یامبه ری خوایه، ئەمه رووخساری ئەم گومان و بو چوونی ئەوانه.

(۹۹) ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿۹۹﴾﴾

خوای گه و ره به پیغه مبه ره که ی (درود و سلّوی خوای لی) ده فەر مووی: ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ "به راستی ئیمه به لگه و نیشانه ی روون و ئاشکرمان بو تو دابه زاند"، که مایه ی رینوین بو ئەوانه ی که ده یانه وی ریگه ی راست و رینوینی بدوژنه وه، به لگهش بهر پیا ده که ن له سه ر ئەوانه ی که نکۆلیکار و سه ر سه ختی ده نوین، ئەم به لگه و نیشانه له روشنی و ئامازه کردن به حقه و راستی، گه یشتوونه ته ئاستیکی زور گه و ره، ﴿وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾ ته ها که سانیک باوه ری پی ناکه ن که سه ریچی فەرمانی خوا ده که ن، له گویرایه لی و ملکه چبوون بو خوا ده رچوون، ئەوه یه ری خو به لزان ی بنوین.

(۱۰۰) ﴿أَوْ كَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

﴿۱۰۰﴾

نهمه سه رسوږه مانی تیدایه، له ناست زوږی په یمان و به لینه کانیان، که چی نارامگر و خوږاگر نین، له سهږه پابه ندبوون و وه فادار بوون یو نهم به لینه.

﴿أَوْ كَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ "یان هر کاتیک په یمان کیان دا، نه وه ده سته په کیان پشتگوئی ده خدن، به لکو زوږ به یان باوهر ناهین"، مه به ست لئی دوو باره بوونه ووهیه، که هر کاتیک به لین و په یماناندا، نه واهه لوه شانده ووهی به سهږه دادی. که واته هوکاري نهم په یمان شکانده یان چی بووه؟

هوکاره که یی نه ووهیه، زوږ به یان باوهر دار نین و باوهر ناهین، جا بی باوهر بوون یان نه ووهی له سهږه نه وان بیوی ستر دووه که په یمان بشکین، خو نه گهر باوهره که یان راست بوایه، نه واهه وه که نه ووهی ده بوون که خوی گه ووه له باره یان ووهه فرموویه تی: ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾ ته حزاب: ۲۳، "واته: له نیو باوهر داراندا جوامیرانیک هه، که راستگوون به رامبهږ به و په یمان و به لینه یی که به خوی گه ووه یان داوه".

(۱۰۱ - ۱۰۳) ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ
 نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَانْتَهُمْ لَا
 يَعْلَمُونَ ﴿۱۰۱﴾ وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ
 سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ
 الْمَلَائِكَةِ بَبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يَعْلَمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا
 نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا
 هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ
 وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ
 أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿۱۰۲﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنَ
 عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿۱۰۳﴾﴾

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ﴾ واته: کاتیک ته‌م په‌یامبه‌ره
 ریزداره بۆ ئەوان هات "له‌لایه‌ن خواوه"، ئەو کتیبه‌مه‌زنه‌ی بۆ هینان به‌راست و رده‌وانی،
 که کۆک و ته‌بایه‌ له‌گه‌ل کتیبه‌کانی ئەوان، له‌هه‌مان کاتدا ئەوان و آگومانیان ده‌برد که
 پابه‌ندن به‌ کتیبه‌کانیانه‌وه، جا کاتیک بی باوه‌ربوون به‌م په‌یامبه‌ره و ئەو په‌یامه‌ی که
 هیناویه‌تی، ﴿نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ﴾ "به‌شیك
 له‌خواوه‌ن کتیبه‌کان، کتیبه‌ی خوایان فه‌رامۆشکرد، له‌کاتیکدا" ئەو کتیبه‌ی بۆ ئەوان
 دابه‌زیوو، واته: کتیبه‌ی خوایان فری‌دا و چه‌زبان بینه‌ده‌کرد، ﴿كَانْتَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾
 "پشتیان تیکرد، وه‌ک ئەوه‌ی نه‌زانن"، ئەمه‌ش به‌هیزتره‌ له‌ روو لیوه‌رگی‌ران، وه‌ک ئەوه‌ی

لەم کارەیاندا کردووەیەکی نەفامانەیان ئەنجامدا، ئەکاتیگدا دەشزانن کە حەق و راستە، ئەو پەیامەشی کە هیناویەتی پەروایە.

بەمە ئەو پەروانوووە کە ئەم کۆمەلە لە خاوەن کتیبەکان، هیچ شتیکیان لە دەستدا نەمایەووە کاتیک باوەریان بەم پەیامبەرە (درود و سلأوی خوای لیی) نەهینا، بەمەش بی باوەرپوونیان بوو بی پڕوابوون بە خودی کتیبەکە ی خۆیان بی ئەو هی کە هەستی پیکەن.

یەکیک لە شوینەوارەکانی قەدەر و حیکمەتی خوایی ئەو هی، هەر کەسیک واز لەو هەینی کە سوودی پێدەگەینی، خوای گەورە توانا و شایستەیی و سوودبینی پێدات، ئەوا کەلکی لیوهرناگری، ئەوا سەرقال دەبی بە شتیگەووە کە مایە زینانە بو ئەو، بۆیە هەر کەسیک واز لە پەرستن و بەندایەتی خوای میهرەبان هینی، تووشی بپەرستی دەبی، ئەو هەش کە واز دینی لە خۆشەویستی خوا و لیترسان و ئومید پێهەبوونی، ئەوا لە بەرامبەردا دووچارای خۆشویستی جگە لە خوا و لیترسان و ئومید هەبوون پی دەیتەووە، ئەو کەسە ی مال و سامانی لە پینا و گویراپەلی و ملکەچی خوادا خەرج نەکات، ئەوا لە گویراپەل و خزمەتی شەیتاندا خەرجی دەکات، ئەو هەش کە تەرکی ملدانەواندن و ملکەچبوون بو خوا دەکات، ئەوا تووشی پيسوایی و ملکەچبوون بو بەندەکان دەبی، ئەو کەسە ی واز لە حەق و راستی هینی بە ناحەق و پوچەلی تاقی دەکریتەووە.

بەهەمان شیو ئەم جولەکانە، کاتیک کتیبی خویان پشتگوییخست، شوین ئەو شتانه کەوتن کە شەیتانەکان دەیانخویندەووە، بەدوای ئەو جادوو هەش دەکەوتن کە شەیتانەکان هەلیان دەبەست لەبارە ی دەسەلات و حوکمرانی سولەیمان (سلأوی خوای لیی)، بەو هی شەیتانەکان جادوو یان بو خەلک دەردەهینا و نایشیان دەکرد، گومانیان وابوو کە گوا یە سولەیمان (سلأوی خوای لیی) ئەم جادوو هی بەکار دەهینا، بەمەش دەسەلات و مولک و حوکمرانیەکی مەزنی دەست دەکەوت.

"﴿وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سَلِيمَانَ﴾" واته: و جوله‌که‌کان شوین‌ئه

جادووانه‌که‌وتن‌که‌شه‌یتانه‌کان ده‌یا‌نخوینده‌وه‌ده‌رباره‌ی ده‌سه‌ل‌تی سوله‌یمان".

به‌دل‌نیایه‌وه‌ئه‌وان له‌مه‌دا‌راست‌ناکهن، سوله‌یمان (سلّوی‌خوای‌لیی) هه‌رگیز جادووی‌به‌کارنه‌هیناوه، خوای‌راستگۆ و ره‌واییژ‌ئه‌وی‌به‌پاک و دوورگرتووه، ﴿وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ﴾ "سوله‌یمان بی‌باوه‌ر‌نه‌بوو"، واته: به‌فیروونی‌جادوو، هه‌ر‌جنده‌فیروش‌نه‌بوو ﴿وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا﴾ "به‌لکو‌شه‌یتانه‌کان" به‌فیروونی‌ئه‌مه "کافر و بی‌باوه‌ر‌بوون".

﴿يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ﴾ "خه‌لکیان‌فیروی‌جادوو‌ده‌کرد"، ئه‌مه‌ش له‌گومراکردن و پیداکری‌شه‌یتانه‌کانه‌وه‌بوو بۆ‌سه‌ر‌گه‌ردانکردنی‌ئاده‌میزاد‌سه‌ر‌چاوه‌ی‌ده‌گرت، ﴿وَمَا أَنْزَلَ عَلَى الْمَلَكِينَ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ﴾ "سه‌باره‌ت‌به‌وه‌ش‌که‌بۆ‌دوو‌فریشته‌که‌دابه‌زی‌له‌خاکی‌بابل، که‌هاروت و ماروت‌بوون"، ئه‌وا‌به‌هه‌مان‌شیوه‌جوله‌که‌کانیش‌شوین‌جادوو‌ه‌که‌ی‌ئه‌وانیش‌که‌وتن، که‌دابه‌زی‌بوو بۆ‌ئه‌و‌دوو‌فریشته‌یه‌ی‌له‌ده‌قه‌ر‌بابل‌بوون له‌خاکی‌عی‌را‌قدا، جادوویان‌بۆ‌دابه‌زی، وه‌ک‌تاقیکردنه‌وه‌و‌ئه‌زموونیک‌له‌لایه‌ن‌خواوه‌بۆ‌به‌نده‌کانی، جا‌ئه‌و‌دوو‌فریشته‌یه‌ئه‌وانیان‌فیره‌جادوو‌ده‌کرد.

﴿وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ﴾ واته: "جادوویان‌فیروی‌هه‌ر‌که‌سیک‌بکردبا، ئه‌وا" نامۆزگاریان‌ده‌کرد "و بییان‌ده‌وت: به‌راستی‌ئی‌مه‌مایه‌ی‌تاقیکردنه‌وه‌ین‌بۆ‌یه‌بی‌باوه‌ر‌مه‌بن"، واته: فیروی‌جادوو‌مه‌به‌چونکه‌ئه‌مه‌بی‌باوه‌ری‌و‌کوفره، جا‌ریگریان‌له‌وان‌ده‌کرد له‌جادوو، بی‌شیان‌را‌ده‌گه‌یانده‌که‌جادوو‌چ‌پله‌یه‌کی‌هه‌یه، بی‌گومان‌که‌شه‌یتانه‌کان‌جادوو‌فیروی‌خه‌لکی‌ده‌کهن، له‌رووی‌گومراکردن و‌تیکه‌لکردنه‌وه‌یه، دانه‌پالی‌ئه‌مه‌ش‌بۆ‌لای‌ئه‌و‌که‌سه‌ی‌که‌خوای‌گه‌وره‌له‌و‌کاره‌ی

به‌دوورگرتووه، که پیغمبر سوله‌یمان (سلاوی خوی لیی) و ره‌واج پیدان به‌ناوی نه‌وه‌وه، که دوو فریشته‌کش جادوویان فی‌ری نه‌وان ده‌کرد به‌مستی تاقیکردنه‌وه، هدرجه‌نده ناموزگاری نه‌وانیشان ده‌کرد، نه‌مه بو نه‌وه بوو تا هیچ به‌لگه‌یه‌کیان به‌ده‌سته‌وه نه‌بی.

به‌دل‌نیا‌یه‌وه نه‌م جوله‌کانه شوین نه‌و جادووه ده‌که‌ون، که شه‌یتانه‌کان و دوو فریشته‌که فی‌ری نه‌وانیان کردووه، وازیان هینا له زانستی پیغمبران و په‌یامبران، روویانکرده زانستی شه‌یتانه‌کان، به‌مش هدر یه‌کیک به‌ره‌وه نه‌وه رویشت که له‌گه‌لی ده‌گونجی.

پاشان باسی خرابه و نه‌رینییه‌کانی جادووی کردووه، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿فَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ﴾ نه‌و شتانه له‌م جادووه فی‌رده‌بوون، نه‌وه‌بوو که زن و می‌ردیان له یه‌کتر ده‌کرد، له‌کاتیگدا خو‌شه‌ویستی هاوسه‌ران و هاوژینان به‌راورد ناکری به‌ خو‌شه‌ویستی نیوان که‌سانی دیکه، چونکه خوی گه‌وره له‌بارهی ژن و می‌رده‌وه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾ روم: ۲۱. واته: "خوی گه‌وره سۆز و خو‌شه‌ویستی میهره‌بانی له نیوانتاندا داناوه". ﴿وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا يَأْذَنُ اللَّهُ﴾ واته: "بی‌گومان ناتوان زیان به هیچ که‌سیک بگه‌یه‌نن مه‌گه‌ر به‌ویستی خوی گه‌وره نه‌بی"، له‌مه‌دا به‌لگه هدیله‌سه‌ر نه‌وه‌ی که جادوو راستیه‌کی بو هه‌یه، به مؤلّه‌ت و ویستی خوا زیان ده‌گه‌یه‌نی، ره‌زامه‌ندی خوا دوو جوړه: ره‌زامه‌ندیه‌کی قه‌ده‌ری، که به‌یوه‌سته به ویستی خوی گه‌وره‌وه، هه‌روه‌ک له‌م نایه‌ته‌دا هاتووه، ره‌زامه‌ندیه‌کی شهرعی، هه‌روه‌ک له فه‌رمایشتی خوی پایه‌به‌رزدا هاتووه، هه‌روه‌ک له نایه‌تی پیشتردا دیاره.

﴿فَإِنَّهُ نَزَلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ به‌قهره: ۹۷. واته: "جبریل (سلأوی خوی لیبی) به ویستی خوا قورئانی دابه‌زاندوته سهر دل و ده‌روونی تو". له‌م نایه‌ته و هاوشیوه‌کانیدا نه‌وه دیاره، که هؤکاره‌کان هه‌رچه‌نده زور به‌هیز و کاریگهرین، نه‌وا هه‌ر شوینکه‌وته‌ی قه‌زا و قه‌ده‌ری خوان، سه‌ربه‌خویانه ناتوانن کاریگهری دابنن، هه‌چ یه‌کیک سه‌بارت به‌م بنه‌مایه ناکوک نییه له‌باره‌ی کرده‌وه‌کانی به‌نده، له ده‌سته و کومه‌له‌کانی ئوممه‌ت، جگه له قه‌ده‌ریه‌کان نه‌بی، نه‌وان بیان وابوو کرده‌وه‌کانی به‌نده شوینکه‌وته‌ی ویستی خوا نین، له ده‌ره‌وه‌ی توانای خوی گه‌وره‌دان، به‌مه‌ش بو‌چوونیان بیچه‌وانه‌ی کتیبی خوا و سونه‌تی بیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و کۆده‌نگی هاوه‌لان و شوینکه‌وته‌وان بوو.

دواتر خوی دانا و زانا، باسی نه‌وه‌ی کردووه که زانستی جادوو زیانیکی ته‌واو و بوخته، هه‌چ سوودیکی دینی و دونیایی تیدا نییه، هه‌روه‌ک چۆن له هه‌ندیک گونا‌ه و سه‌رییچیدا چهند سوودیکی دونیایی جار وایه ده‌سته‌که‌وی، هه‌روه‌ک خوی گه‌وره له‌باره‌ی مه‌یی (عه‌ره‌ق) و قوماره‌وه فه‌رموویه‌تی ﴿قُلْ فِيهِمَا إِتْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا﴾ به‌قهره: ۲۱۹. واته: "بلی: گونا‌ه و تاوان و زیانیکی مه‌زنیان تیدایه، چهند سوودیکی که‌میشی بو خه‌لکانیک تیدایه، به‌لام گونا‌ه و تاوانه‌که‌یان زور گه‌وره‌تره له سوود و که‌لکیان". جادووش زیانیکی ته‌واو و بوخته، هه‌چ بناغه‌یه‌کی چاکه‌ی نییه، هه‌موو شته قه‌ده‌غه‌کراو و ریگری لیکراوه‌کان یان نه‌وه‌تا زیانیکی بوخت و ته‌واون، یاخود خراپه و گونا‌هه‌که‌یان له چاکه‌که‌یان زیاتره، هه‌روه‌ک چۆن شته باش و فه‌رمان بیکراوه‌کان یان سوود و به‌رژه‌وه‌ندی کاملیان تیدایه، یاخود چاکه‌که‌یان له خراپه‌که‌یان زورتره.

﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ واته: "بی‌گومان" جوله‌که‌کان "نه‌وه‌یان ده‌زانی نه‌وه‌ی شتی

وای کرپی"، واته: به‌جۆریک حه‌زیان له جادوو بوو، وه‌ک چۆن کرپار ئاره‌زوی له شتیکه و ده‌یکریت، ﴿مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ واته: "له دوارۆژدا" هیچ پاداشتیکی چاکی بۆ نییه، به‌لکو کرده‌وی ئه‌وان سزای بۆ ئه‌وان مسۆگهر کردوو، چونکه ئه‌و کرده‌وی ئه‌نجامیاندا له نه‌زانیه‌وه نه‌بوو، به‌لکو ژبانی دونیایان به‌سه‌ر دوارۆژدا هه‌لبژارد، ﴿وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ "به‌راستی خۆیان به‌ خرابترین شت فرۆشتوو، ئه‌گه‌ر بزائن"، زانییک ئه‌گه‌ر به‌ره‌مه‌دار بووبایه، ئه‌وا هه‌رگیز ئه‌و کاره‌یان نه‌ده‌کرد که کردیان.

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ واته: خۆ ئه‌گه‌ر باوه‌ریان به‌ینابا و پارێزکاریان بکردبا، ئه‌وه پاداشتیکیان له‌لایه‌ن خواوه‌ ده‌ست ده‌کوت، که چاکتر و باشتر بوو، ئه‌گه‌ر بیازانیایه‌.

(١٠٤، ١٠٥) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ﴿١٠٤﴾ مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

موسلمانان کاتی که له‌گه‌ل یه‌مه‌به‌ری خوادا (سلاوی خوی لیبی) ده‌وان، سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که فیری کاروباری ئاینیان بکات، ده‌یانوت: ﴿رَاعِنَا﴾ واته: ره‌چاوی بارودۆخان بکه، مه‌به‌ستی ئه‌وان له‌م ده‌ربرینه‌مانایه‌کی دروست بوو.

به‌ئام جوله‌که‌کان کاتیک ئەم دەربرینه‌یان به‌کارده‌هینا، ئەوا مەبه‌ستیکی خرایان لێی هەبوو، بۆیه ئەم هەله‌یان قۆسته‌وه، بەم گوزارشته له‌گەڵ پەيامبەری خوا (درود و سلاوی خوای لێی) دەدوان، و مەبه‌ست و نیازیکی گلاویان هەبوو، بۆیه خوای گەوره‌ریگری له باوه‌رداران کرد له به‌کارهینانی ئەم وشه و گوزارشته، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنًا﴾ واتە: ئەی ئەوانەیی باوه‌رتان هیناوه‌مه‌لین: رەچاومان بکەن" بۆ ئەوهی ئەم دەر‌وازه‌یه‌یە داخات، ئەمەش رپگری تیدایه له شتیکی دروست و ر‌ه‌وا، کاتیک ئەو شته‌ ده‌بیتە نامراز و هۆکاریک بۆ شتیکی قەده‌غه و حەر‌ام، ئەده‌ب و ر‌ه‌وشته‌به‌رزیشی تیدایه، به‌وهی ته‌ه‌ئا ئەو وشه و دەربرینه‌یه‌ به‌کاره‌ینن که چاکه له‌خوایاندا هەل‌ده‌گرن، دوورن له خراپه‌کاری و به‌دئاکاری، وازه‌ینان له دەربرین و وشه‌ی ناشرین و دزیو، یان ئەو وشانه‌ی جۆریک له تیکه‌ل و پیکه‌لی و بی‌سه‌روه‌ری تیدایه، یان گریمانه‌ی ئەوهی لیده‌کری که بۆ شتیکی خراپ به‌کاره‌ینری، بۆیه فه‌رمانی به باوه‌رداران کردوه به دەربرین و وشه‌یه‌ک، که ته‌ه‌ئا چاکه هەل‌بگری، بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَقُولُوا انظُرْنَا﴾ "و بلین: سه‌یرمان بکەن"، ئەم دەربرینه مەبه‌سته‌که ده‌گه‌یه‌نی به‌بی ئەوهی که شتیکی قەده‌غه‌ی تیدای.

﴿وَأَسْمَعُوا﴾ "گوپ‌ادی‌رن و گوپی‌گرن"، باسی ئەو شته‌ی نه‌کردوه که ده‌بیستری، تا گشتگیر بی و هەموو ئەو شتانه‌ بگریته‌وه، که خوای گەوره‌ فه‌رمانی کردوه گوپی بۆ بگری، به‌مەش گوپی‌گرتن بۆ قورئانی پی‌روژ ده‌گریته‌وه، سوننه‌تی به‌پیزیش که حیکمه‌ته ده‌گریته‌وه، ئەم گوپی‌گرتنه بۆ وشه و ماناکانی ده‌بی له‌گەڵ فه‌رمانه‌به‌رداربوون و ملکه‌چه‌بوون بۆیان، جا ر‌ه‌وشته‌به‌رزێ و گوپ‌ابه‌لی تیدایه.

پاشان هه‌ره‌شه‌ی له بی باوه‌ران کردوه، به سزایه‌کی به‌ئیش و ئازاره‌خش، ﴿وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ واتە: بی‌گومان بۆ بی‌باوه‌ران سزایه‌کی به‌ئیش و ئازار هه‌یه.

ه‌موالیشی داوه له‌باره‌ی دو‌منایه‌تی جو‌له‌که و هاو‌به‌شدانه‌ران بۆ باو‌ه‌رداران، ﴿ مَا يُوَدُّ
 الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾
 واته: بی باو‌ه‌ران له‌خاوه‌ن کتیی‌ه‌کان و هاو‌به‌شدانه‌ران "ه‌رگیز چه‌ز نا‌که‌ن، "هیچ خیر و
 به‌ره‌که‌ت و به‌خششیکی" که‌م یان زو‌رتان "بۆ دابه‌زی، له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگار تانه‌وه"،
 ئه‌مه‌ش به‌هۆی چه‌سودی و ئیره‌بیانه‌وه، رقی ئه‌وه‌شیان لیتان هه‌به‌که‌ خ‌وای گه‌وره
 به‌تایبه‌ت به‌خشش له‌گه‌ل ئیوه‌دا بکات، ﴿ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو
 الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴾ واته: خ‌وای گه‌وره نیعمه‌ت و به‌خششی تایبه‌ت له‌گه‌ل هه‌ر که‌سی‌کدا
 ده‌کات که‌ بیه‌وی، به‌راستی خ‌وای مه‌زن، "به‌دلیلیا‌یه‌وه خ‌وای گه‌وره خ‌اوه‌ن به‌خشش و
 ناز و نیعمه‌تی گه‌وره و بی ژماره".

له‌ سایه‌ی نیعمه‌ت و به‌خششی خ‌اوه‌، خ‌وای گه‌وره کتیی دابه‌زاندو‌ته سه‌ر
 په‌یام‌به‌ره‌که‌تان، تا پاکسازی بۆ "ده‌ر و ده‌روونتان" بکات، فیری کتیب و حیکمه‌تتان
 بکات، ئاشناتان بکات به‌ شتانی‌ک که‌ ئیوه‌ بی‌شته‌ر نه‌تاند‌ه‌زانی، که‌واته سوپاس و ستایش
 هه‌ر بۆ خ‌وا‌یه و شایسته‌ی ئه‌وه، هه‌ر ئه‌ویش خ‌اوه‌نی ناز و منه‌ته.

(١٠٦، ١٠٧) ﴿ مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ
 تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ ١٠٦ ﴿ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ
 السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴾ ١٠٧ ﴿

(نسخ) بریتیه له‌ گواسته‌وه، حه‌قیقه‌تی نه‌سخ: گواسته‌وه‌ی ئه‌رکداران
 (المکلفین) له‌ حوکمیکی شه‌ریه‌وه بۆ حوکمیکی دیکه‌ی شه‌ری، یان گواسته‌وه‌یانه
 بۆ په‌که‌خستی حوکمیکی شه‌ری، جو‌له‌که‌کان نکو‌لیان له‌ نه‌سخ ده‌کرد، بیان و ابوو

دروست نییه نهسخ ږووبدات، له کاتیګدا له لای ئەوان باسی نهخسکراوه له تهوږاتدا، کهواته نکۆلی کردنی ئەوان بی باوهږی و ناره زوو بازییه کی بوخته.

خوای پایه بلند ههوالیداوه له باره ی حکمه تی خووی له نهسخدا، فهرموویه تی: ﴿مَا نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ "هه ښایه تیګ نهسخ بکهین"، ههږچیه ک نهسخ بگری و یان هه ښایه تیګ یان له بیری بهنده کان بږیتهوه، بهوه ی که له دلایندا بسږینهوه، "تهوا ښایه تیګی چاکتر لهو دههین" که سوږی یو ښووه زیاتره، واته: "یان هاوشیوه ی ئەو له چاکي و باشیدا".

نهمهش بهلگه یه لهسه ر نهوهی، ئەو ښایه ته ی دیت، یو نهسخکردنهوه ی ښایه تیګ، بهرزهوه نندی و سوږدی که متر نای له ښایه تی پیش خووی، چونکه بهخشش و نیعمه تی خوای گهوره زیاد دهی، بهتاییه ت لهسه ر ئەم ئومه ته، که خوای گهوره نهوه پږی ناسانکاری له ناینه که ی ئەواندا کردوه.

نهوه شی ږاگه یاندووه، نهوه ی توانج له نهسخ بگری، ئەوا ږهخنه و توانج له توانا و دهسه لاتی خوای گهوره دهگری، جا فهرموویه تی: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿١٠٥﴾ ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: "تایا نهترانیوه، که بی گومان خوای گهوره توانای بهسه ر هه موو شتیګدا هه یه، تایا نهترانیوه، که بهږاسی خوای گهوره خاوه نی ههږچی موئک و دهسه لاته، که له ناسمانه کان و زه ویدا هه یه"، جا ماده م خاوه نی ښوویه و بهویستی خووی ږهفتارتان له گهل دهکات، به ږهفتاریګی میهږه بان و دلوقان و به بهزه ییانه، له ئەندازه گیری و فه رمان و ږیگریه کانیدا، جا ههروه ک چون هیج قهدهغه یه کی لهسه ر نییه، لهو ئەندازه گیری ه جوړاو جوړانه ی یو بهنده کانی دهکات، بههه مان شیوه هیج کوسپ و ناره زاییه ک نییه بهرامبه ر بهو حوکمانه ی که خوای گهوره یو بهنده کانی داده نی.

"﴿وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾" واته: له کاتیکدا نیوه جگه له خوای گه وړه هیچ پشتیوان و سه رخه ریکتان نییه، به نده کار و باره کانی ریکخراوه و رامکراوه له ژبیر فرمانه ثابتي و قهده ریبه کانی خوای گه وړه دایه، که واته چوڼ ده کری ناره زایي ده بری؟ له کاتیکدا خوای گه وړه پالپشت و سه رخه ری به نده کانیه تی، یار مه تیان ده دات له به ده ستخستی سوود و بهر ژه وه ندیبه کانیان، سه ریان ده خات له وه لانانی نهو شتانه ی که زیانیان پیده گه به نی، جا له پشتیوانی خوای گه وړه بو به نده کانی، نه وه به بهر نامه و حوکمی وایان بو دابی، که حکمه ت و میهره بانی خوا بو به نده کانی ده یخوازی.

نه وه ش که راجیني لهو نه سخه ی که له قورثانی پروژ و سونه تی به یزدا پرویداده، نهوا ناشنا ده بی له دانایي و حکمه تی خوای پایه بهرز و میهره بان له گه ل به نده کانی، که چوڼ ده یانگه به نی به سوود و بهر ژه وه ندیبه کانیان، به لوتف و به خشنده یی خو ی به ی نه وه ی به نده کان هه سقی پیکن.

(۱۰۸ - ۱۱۰) ﴿أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلِ وَمَنْ يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ ﴿۱۰۸﴾ وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْتَصُوا وَأَصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۱۰۹﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

﴿۱۱۰﴾

﴿أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ﴾ واته: "یان ئایا ده‌تانه‌وی داوای شتانیك له په‌یام‌به‌ره‌که‌تان (درود و سلّوای خوای لیبی) بکه‌ن"، خوای گه‌وره‌ریگری له باوه‌پ‌داران یان جوله‌که‌کان ده‌کات، له‌وه‌ی پرس‌یار له په‌یام‌به‌ره‌که‌یان (درود و سلّوای خوای لیبی) بکه‌ن: ﴿كَمَا سَأَلَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ﴾ واته: "وهك چون پیشتر پرس‌یار له موسا (سلّوای خوای لیبی) کرا"، مه‌به‌ست لیی داوا و پرس‌یاری نابه‌جی و نه‌شیاوه، که نامانجی پشت‌یکردن و که‌لله‌ره‌قی نواندن بی، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره‌ده‌فرمووی: ﴿يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً﴾ نیساء: ۱۵۳، واته: "خاوه‌ن کتیبه‌کان داوات لیده‌که‌ن، کتیبی‌کیان بۆ دابه‌زیبی له ئاسمانه‌وه، بی‌گومان نه‌وان شتی گه‌وره‌تریان پیشتر له موسا (سلّوای خوای لیبی) داوا کرد، به‌وه‌ی وتیان: خوامان به‌ ئاشکرا و بی‌په‌رده‌پیشان بده"، هه‌روه‌ها خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبَدَ لَكُمْ تَسْؤُكُمْ﴾ مائیده: ۱۰۱. واته: "ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌پ‌تان هیناوه، نه‌که‌ن پرس‌یار ده‌رباره‌ی شتی بکه‌ن، که ئه‌گه‌ر بۆتان ئاشکرا بیی ئه‌وا زیانی هه‌بی بۆتان". ئه‌م داواکاریانه و هاوشیوه‌کانیان ریگری لیکراون.

سه‌باره‌ت به پرس‌یارکردن بۆ به‌رچاو‌پ‌وشنبوون و فی‌ربوون، ئه‌وا ئه‌مه‌یان چاکه و ستایشکراوه، خوای گه‌وره‌فه‌رمانی پیکردووه، هه‌روه‌ک خوای پایه‌دار فه‌رموویه‌تی: ﴿فَسَأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ نه‌حل: ۴۳، ئه‌نبیاء: ۷. واته: "ده‌ئیه‌ له شاره‌زیان و پسپوران بیرسن، ئه‌گه‌ر نایزان و شاره‌زانین". جیگریان ده‌کات له‌سه‌ر ئه‌م جو‌ره‌داوا و پرس‌یارانه، هه‌روه‌ک له‌م فه‌رمایشته‌دا هاتووه: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾ به‌قه‌ره: ۱۱۹. واته: "پرس‌یارت لیده‌که‌ن ده‌رباره‌ی مه‌بی و قومار"،

"﴿فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ﴾" واته: لیبورده بن له گه لیان و چاو له ئاكاره کانیان بیوشن، تا خوای گه وره فه رمانی خوی ره وانه ده کات، خوای گه وره فه رمانی به باوه پرداران کردوه، که لیخوشبوو و لیبورده بن له به رامبه ر ئه وانه ی خراپه تان له گه لدا ده کن، چاویوشن له هه له کانیان، تا خوای گه وره فه رمانی خوی ره وانه ده کات.

دواتر خوای گه وره فه رمانی خوی ره وانه کرد، بو باوه پرداران به وه ی که تییکوشن (جیهاد بکن)، به ممش خوای گه وره زامی دلی باوه پرداران تیما کرد، به ممش هه ندیک له بی باوه ران کوژران، هه ندیکی تریشیان به دیلگیران، به شیکی تریان راگویران ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واته: "به راستی خوای گه وره توانای به سهر هه موو شتیکدا هه یه".

ئینجا له ئیستادا خوای گه وره، فه رمانی به باوه پرداران کرد، "تا کو فه رمانی دیکه ی خوایان بو دیت" ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ نویژ به ته واوی بکن، زه کات بدهن، "هه ر کرده وه یه کی چاک بو خوتان بیس بخن، ته وا پاداشته که ی له لایه ن خواوه ده ستان ده که ویته وه". هه رچی کار و کرده وه ی خیر و چاکه یه بیکن، به لیئی ته وه شی بیدان که هه رچییه ک بیکن له چاکه، ته وا هه یچی لای خوا نافه وتی، به لکو لای خوای گه وره ده ستیان ده که ویته وه، وه ک چون پاداشته که ی بویان هه لگرتوه، ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ واته: "به راستی خوای گه وره بینه ری ته و کار و کرده وانه تانه که نه نجامی ده دن".

(۱۱۱، ۱۱۲) ﴿وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿۱۱۱﴾ بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۱۱۲﴾

﴿وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى﴾ واته: "وتیان: هیج کهسیک جگه له جولکه و گاوره کان کهس ناچیته بههشتهوه".
 جولکه کان وتیان: هیج کهسیک ناچیته بههشتهوه جگه له جولکه کان نه بن، گاوره کانیش وتیان: هیج کهسیک ناچیته بههشتهوه جگه له گاوره کان نه بن.

برباری روښتنه بههشتیان تهها بو خویناندا، ﴿تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ﴾ نهه نومید و هیوای نهوانه، که بههیج شیوههک جیگای قبول نییه، مه گهر به بهلگه و نیشانهی سهلینه نه بی، ﴿قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ - "تهی یغه مبهه (دروود و سلاوی خوای لیی) - بیان بلی: "ده بهلگه کانتان بجه نه پروو ته گهر نیوه راستگون. نا بهم شیوهه ههر کهسیک بانگه شههک بکات، نهوا پیویسته لهسه ری بهلگه بخته پروو لهسه راسه و دروستی بانگه شههک هی، خو ته گهر شتیک به بیچه واندهی بانگه شهی نهو خرایه پروو، بهوهی یهکیک بانگه شه بو شتیک بکات، که بیچه واندهی بانگه شههک هی نهو بی، نهوا هیج جیاوازیهک له نیواناندا نه ده بوو، چونکه بهلگه بانگه شههکان به راسه یان به درو ده خاته وه، کاتیک هیج بهکیکیان بهلگه بهکیان به دهسته وه نه بی، نهوا ده زانن لهم بانگه شان یاندا درو ده کهن.

دواتر خوای پایه بهرز، بهلگه ی ناشکرا و گشتی بو ههر کهسیک خسته ته پروو، فهرموویه تی: ﴿بَلَى﴾ واته: نا به بیچه واندهوه به نومید و بانگه شهی نیوه نابی، بهلکو ﴿مَنْ

أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ ﴿۱۱۳﴾ واته: نهوهی کار و کردهوه کانی به دل لاسوږی بو خوی گهوره بکات، پرووی دلی لهو بی، له گهل دلساغي و دلسوږبه که شیدا "چاکه کار بی" له به نډایه تی کردنیدا بو پهروه دگاری، بهوهی که به پیی شهرعی خوی بیهرستی، به دلتیا بهوه هدر نهوانه بههشتین، ﴿قُلْ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّي وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ پاداشتیان لای پهروه دگاریانه، که بههشته به هموو خوښی و کامه رانیه کانیوه، ﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ واته: "هیچ ترس و بیمکیان له سر نییه، و هیچ خدیم و خهفه تیکیش ناخون"، بهمهش "باوهرداران" نهوهی ناواتیانه بو یان جیبه جی دهی، لهوهش که لپی ده ترسن رزگاریان دهی.

نهوهشی لی تیده گهین، که نهوهی نهم ناکار و کردهوانه ی نهی، نهوا له دوزه خیه تیاچوه کانه، کهواته دهر بازبون و رزگاریبون تهها بو نهوانیه، که دلسوږن بو خوی بهرستراو، شوین په یامبه ریش (دروود و سلاوی خوی لپی) که وتوون.

(۱۱۳) ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾
﴿۱۱۳﴾

ناره زووبازی هدوا و ههوهس و حهسودی و نرهیی، خاوهن کتیه کانی گه یاندوته ناستیک، که بهکتر گومرا بکن و بهکتر به بی باوهر دابنن، هاوشیوهی نه خویندهوار و نه فامه کان له هاوبه شدانه رانی عهږه بی و جگه لهوانیش، "﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ﴾

كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ﴿ واته: جوله‌که‌کان و تیان: گاوره‌کان له‌سه‌ر هیج بناغه و برویه‌کی راست و ره‌وان نین، گاوره‌کانیش و تیان: جوله‌که‌کان له‌سه‌ر هیج بیروباوه‌ریگی دروست و راست نین، له‌کاتیکدا نه‌وان کتیب ده‌خویننه‌وه، جا نه‌خوینده‌وار و نه‌فانه‌کانیش هه‌مان شتیان ده‌وت"، هه‌ر کۆمه‌لیک نه‌وه‌ی دیکه‌ گومرا ده‌کات، به‌لام ﴿فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ خوی گه‌وره دادوه‌ری و حوکم ده‌کات له‌ نیوان ئه‌م دژه‌رایانه‌دا، به‌یی حوکمه‌ دادپه‌روه‌ه‌که‌ی، که هه‌والی له‌باره‌وه به‌ بنده‌کانی داوه، به‌وه‌ی که سه‌رکه‌وتن و سه‌رفرازی ته‌ها بو ئه‌وانه‌یه که باوه‌ریان به‌ هه‌موو پیغه‌مه‌ران و په‌یامبه‌ران هه‌بی، فه‌رمانه‌کانی خوا به‌ریا بکه‌ن، خویان دووربگرن له‌ ریگری و قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی، جگه‌ له‌وانه ئه‌وانی دیکه‌ تیاچوو و فه‌وتاون.

(۱۱۴) ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿۱۱۴﴾

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ﴾ واته: کی سته‌مکار و زۆردار و تاوانبارتره، له‌وه‌ که‌سه‌ی ریگری بکات له‌وه‌ی که ناو و یادی خوا له‌ مزگه‌وته‌کانی خوا دا بکریته‌وه، له‌ نویژ به‌ریاکردن به‌ ریگوییکی و جوژه‌ها خواپه‌رستی دیکه.

﴿وَسَعَى﴾ واته: تییکۆشی و هه‌ول و ته‌قه‌لأ بدات، ﴿فِي خَرَابِهَا﴾ "بو تیکدانی" له‌ پرووی به‌ره‌هه‌ست و مه‌عنه‌ویه‌وه، تیکدانی به‌ره‌هه‌ست نه‌وه‌یه: تیکبدری و کاول بکری، بیس و پۆخل بکری، تیکدانی مه‌عنه‌ویش نه‌وه‌یه: ریگری بکری له‌وه‌ی که یادکه‌ره‌وان

ناو و یادی خوای گه‌وره‌ی تیدا بکه‌نه‌وه، ئەمه گشتیه و هه‌موو ئەوانه ده‌گریته‌وه که ئەم سیفه‌تانه‌یان هه‌ن، به‌مه‌ش هاوه‌لانی فیل (أصحاب الفیل) ده‌گریته‌وه، قوره‌شیه‌کانیش به‌هه‌مان شیوه، کاتیك ریگریان له په‌یامبه‌ری خوا کرد له سالی حوده‌یه، گاواره‌کانیش ده‌گریته‌وه، کاتیك به‌یتوله‌قدیسیان تیکدا، جگه له‌مانه‌ش جزیره‌ها ئەو سته‌مکارانه ده‌گریته‌وه که تیکوشان له بیناو تیکدانی ماله‌کانی خوا، ئەمه‌ش له‌میانه‌ی دوزمنایه‌تی کردنی خوا و سه‌رسه‌ختی نواندن، جا خوای گه‌وره‌ سزای ئەم کاره‌ی ئەوانی دایه‌وه، به‌وه‌ی که ریگری لیکردن بینه‌ ناو ماله‌کانی خواوه به‌ش‌رع و قه‌ده‌ری خو‌ی، " **﴿أَوْلَيْكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ﴾** واته: ئەوانه بۆیان نییه بینه‌ نیو ماله‌کانی خواوه، مه‌گه‌ر به‌ ترسه‌وه نه‌ی"، مه‌گه‌ر به‌ ترس و ریسوایی نه‌ی، کاتیك به‌نده‌کانی خویان ترساند، ئەوا خوای گه‌وره‌ ئەوانی تۆقاند، ئەو هاوبه‌شدانه‌رانه‌ی که ریگریان له بیغه‌مبه‌ر کرد (درود و سلّوی خوای لی‌ی)، ئەوا خوای گه‌وره‌ په‌یامبه‌ری خوای (درود و سلّوی خوای لی‌ی) ته‌ها که‌میک هیسته‌وه، تا مۆله‌تی رزگارکردنی مه‌ککه‌ی پیدای، ریگری کرد له‌وه‌ی که هاوبه‌شدانه‌ران نزیک بکه‌ونه‌وه له مالی خوا، جا خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: **﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا﴾** ته‌وبه: ۲۸، واته: "ئهی ئەوانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، بی گومان هاوبه‌شدانه‌ران بیس و یۆخلن، له‌م ساله‌ به‌دواوه‌ ناب‌ی نزیک مزگه‌وتی حه‌رام (که‌عه‌ی پیروز) بکه‌ون".

خوای پایه‌به‌رز باسی ئەوه‌ی کردووه که جی به‌سه‌ر هاوه‌لانی فیلدا هیناوه، سه‌باره‌ت به‌ گاواره‌کانیش، ئەوا خوای پایه‌بلند باوه‌ردارانی به‌سه‌ردا زالکردن و ئەوانیان له‌وی ر‌امالین.

تا بهم شیوه‌یه، نه‌وی نه‌م سیفه‌تانه‌ی نه‌وانی هه‌بی، نه‌وا ده‌بی به‌شه سزای خو‌ی وهریگری، نه‌مه‌ش یه‌کیکه له به‌لگه و نیشانه مه‌زنه‌کان، که خوای به‌دیهینه‌ر هه‌والی له‌باره‌وه داوه، به‌ر له‌وی که پروبدات، جا به‌وشیوه‌یه هاته‌جی که هه‌والی له‌باره‌وه داوو.

زانایان به‌م نایه‌ته پیروژه، به‌لگه‌یان هیناوه‌ته‌وه له‌سه‌ر نه‌وی، که دروست نییه ریگه به بی باوه‌ران بدری بینه نیو مزگه‌وته‌کانه‌وه. بی گومان ﴿لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ﴾ نه‌وانه له دونیادا ریسوایی و سه‌رپشوریان بو هه‌یه، واته: نابروچوون به‌شی نه‌وانه، هه‌روه‌ک پیشتر خرایه‌روو، ﴿وَلَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ واته: "به‌دُنْیایه‌وه له دوا‌رِوژدا ناگریکی مه‌زن چاوه‌ریانه".

جا نه‌گه‌ر سه‌ته‌مکارتر نه‌بی له‌و که‌سه‌ی، که تیده‌کوشی له پیناو ریگریکردن له ناو هینان و یادی خوا کردنه‌وه له مزگه‌وته‌کاندا، نه‌وا هه‌ج که‌سیک باوه‌ری له‌وه گه‌وره‌تر نای، که تیکوشی له پیناو ناوه‌دانکردنه‌وی مزگه‌وته‌کان، به ناوه‌دانکردنه‌وی به‌ره‌سه‌ت و مه‌عه‌وی، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووی: ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ﴾ ته‌ویه: ۱۸. واته: "به‌راستی که‌سانیک ماله‌کانی خوا ناوه‌دان ده‌کانه‌وه، که باوه‌ردارین به خوای گه‌وره و رژی دوا‌بی". به‌لکو خوای پایه‌دار فه‌رمانی کردوو، ماله‌کانی به‌رزیکرینه‌وه و دروستیکرین و به‌رز رابگیرین و به‌گه‌وره و به‌ریز دابترین، جا خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ﴾ نور: ۳۶. واته: "له مالانیکدا (که مزگه‌وته‌کانن)، خوای گه‌وره فه‌رمانیداوه به‌رزیکرینه‌وه و دروستیکرین و ناو و یادی نه‌وی تیدا بکریته‌وه".

مزگه‌وته‌کان چه‌ندین حوکم و ریوشوینیان هه‌یه، که زۆربه‌یان له ناوه‌رۆکی ئەم ئایه‌ته بیرۆزانه سەرچاوه‌یان گرتووه.

(۱۱۵) ﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ (۱۱۵)

﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ﴾ واته: "هەر خۆای گه‌وره خاوه‌نی خۆرهلآت و خۆرئاوایه"، به‌تایه‌ت باسی ئەوانه‌ی کردووه، چونکه شوینی نیشانه و به‌لگه مه‌زنه‌کانه، که شوینی هه‌لآت و ئاوابوونی رووناکییه‌کانن، جا ماده‌م خۆای گه‌وره خاوه‌نی ئەوانه‌یه، که‌واته خاوه‌نی هه‌موو لایه‌کانه.

﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا﴾ واته: "رۆو له هەر کۆیه‌ک بکه‌ن" رۆوتان له هەر لایه‌ک ی، ئەگه‌ر به‌ فرمانی خوا بووی، یان فرمانتان بیککات به‌ رۆوکردنه‌که‌عبه‌ی پیرۆز، ئەمه‌ش دوا‌ی ئەوه‌ی که فرمانتان بیکرابوو، به‌وه‌ی که رۆو بکه‌نه به‌یتوله‌قدیس، یان فرمانتان بیکرابوو به‌ نوێژکردن له‌گه‌شتدا له‌سه‌ر پیرۆ "نازهل یان هەر ئامرازیک" و هاوشیوه‌کانی، ئەوا رۆوگه‌ له‌و شوینه‌یه که به‌نده‌ رۆوی تیده‌کات، یان به‌ رۆوگه‌ ده‌چی، به‌مه‌ش نوێژ به‌ره‌و ئەوی ده‌خوینیت، دواتر بۆی ده‌رده‌که‌وی که هه‌له‌یه یان پاساوی هه‌یه به‌هۆی بیوانه‌کردنی هه‌له‌وه یان نه‌خۆشی یاخود هەر شتیکی دیکه‌وه، یاخود به‌نده له‌م کاره‌یدا پاساوی هه‌یه یان ناچارکراوه که وابکات.

به‌هەر حال، ﴿فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ﴾ رۆو له هەر کۆیه‌ک بکات، ئەوا به‌ده‌ر نییه له‌ مولک و ده‌سه‌لآتی په‌روه‌ردگار، له‌م ئایه‌ته‌دا سیفه‌تی (الوجه) بۆ خۆای گه‌وره چه‌سپاوه، به‌شیوه‌یه‌ک که شایسته‌ی خۆای پایه‌به‌رز ی، خۆای گه‌وره (الوجه) هه‌یه، که هاوشیوه و هاووینه‌ی نییه، ﴿إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ به‌پراستی خۆای گه‌وره خاوه‌ن به‌خششی

فراوان و سیفتهی مهزته، زانایه به هئی و نیازه کانتان، جا له فراوانبه خشی و زانایی خواوه کاروباری ئایی ئیوهی فراوان کردووه، ئهوهی کاره چاکه کافی له ئیوهی وهرگرتووه، که واته سوپاس و ستایش ههه بو خوایه.

(۱۱۶، ۱۱۷) ﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانُونَ﴾ ﴿۱۱۶﴾ بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا
فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿۱۱۷﴾

﴿وَقَالُوا﴾ واته: جوله که و گاور و هاوبه شدانه ران، ههه به کیك هاوبو چوونیان بی، وتیان: ﴿اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا﴾ واته: "خوای گهوره مندال و رۆلهی بو خوای داناوه"، بهه و ته به شتیکیان داوه ته پال خوای گهوره، که شایستهی شکو و گهورهی ئه و نیه، کاربکی زور نابه جی و خرایبان کردووه، بهمهش سته میان له خوایان کردووه.

خوای پایه بهرز نارامگره له بهرامبهه ئهه کاره یان، بهزه بی بهرامبهه ئهوان نواندووه و لیان خویشووه، رزق و رۆزیشی بیان به خشیوه، سه رباری ئهوهی که موکورتیان داوه ته پال پهروه ردگار، ﴿سُبْحَانَهُ﴾ واته: پاک و بهرز و پیروز و بلنده له ههه وه سفیک، که هاوبه شدانه ران و سته مکاران وه سفی ئهویان بیکردووه، که شایستهی شکو و گهورهی ئه و نین، پاک و بیگهردی بو ئه و خوایه ی که کاملی ره ها ههه هی ئهوه، له هه موو لایه که وه، هیچ که موکورتیه ک رووی تیناکات له هیچ روویکه وه.

له گهل به ره بهر چه دانه وهی بو چوونی ئهوان، ئینجا به لگه ی بهر پا کردووه له سهه پاک و بیگهردی خوای، جا فه ره موویه تی: ﴿بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واته: "به لکو هه رچی له ناسمانه کان و زه ویدایه" ههه هه موویان مولک و بهنده ی خودان، هه لسوکه وتیان تیدا ده کات وهک ههه خواوهن مولکیک که ره رفتار له مولکه که پیدا ده کات، "﴿كُلٌّ لَهُ

قَاتِنُونُ واته: هه مووان ملکه چی نهون" له کاتیکدا نهوان ملکه چ و رام و دهسته مؤن له ژیر سایه ی مشورگیږی خوادا، جا مادهم هه موویان بنده ی خوان، یوویستیان به وه، نهویش یوویستی به هیچ شتیك نییه، که واته چون ده کری یه کیك له به دیهینراوان بیته روله ی خوا، چونکه ده بی روله له ره گهزی باوك بی، چونکه به شیکه له خو ی.

خوای پایه بهرز خاوه ن مولکی بالآدهسته، نیو هس مولك و ملکه چبووانی دهسه لاتی نهون، نهو دهوله مهنده و جیی نیازه، نیو هس هه ژار و خاوه ن نیازن، ئینجا چون له گه ل نه مه دا ده کری روله ی هه بی؟ بی گومان نه مه شتیکی زور پوچهل و دزیوه.

ملکه چبوون (القنوت) دوو جوړه: ملکه چبوونی گشتی، که ملکه چبوونی هه موو به دیهینراوانه، له ژیر مشورگیږی خوای به دیهینه ردا، نهوه یتریان ملکه چبوونی تایه تیه، نهویش ملکه چبوونه له پرستشدا، جوړی یه که میان نهوه یه که لهم نایه ته ی خرایه پروو باسکراوه، جوړی دووه میان، لهم فه رمایشته ی خوای پایه داردا هاتووه: **كُلُّ لَه**

قَاتِنُونُ به قهږه: ۲۳۸. واته: "به ملکه چیه وه فه رمانه کانی خوای گه و ره پیاده بکن".

باشان فه رموویه تی: **بَدِيعِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** واته: به دیهینه ری ئاسمانه کان و زهویه، که به چاکترین و جوانترین شیوه به دیهیناوه، به جوړیک که بیشر هاووینه یان نه بووه، **وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ** "واته: کاتیک فه رمانی بوونی شتیك یان کاریك ده رده کات، نهوا ته لها بیی ده فه رمووی: به، نهویش: دهسته جی ده بی"، به هیچ شیوه یه که نه انجامدانی هیچ شتیکی لا سهخت و نهسته م نییه.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ
 قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ
 ﴿١١٨﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ
 ﴿١١٩﴾﴾

﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ﴾ واته: نه‌زان و نه‌فامه‌کان له‌خاوه‌ن
 کتیبه‌کان و جگه‌له‌وانیش و تیان: نه‌وه‌بوچی "خوای مه‌زن" گفتوگو‌مان له‌گه‌لدا ناکات،
 وه‌ک‌چون‌له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ران ده‌یکات، ﴿أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ﴾ واته: یان‌به‌لگه‌ و نیشانه‌یه‌کمان
 بو‌ناهی، مه‌به‌ستیان‌به‌لگه‌ و نیشانه‌ی‌شنیار‌کراوه‌کانه، نه‌وه‌به‌لگانه‌ی‌که‌به‌عه‌قله
 گه‌نده‌ل و بو‌جوونه‌هه‌رمه‌کی و بی‌سه‌روبه‌ره‌که‌یان‌داوایان‌کردبوو، به‌مه‌ش‌بویری و
 سنووریان‌به‌رامبه‌ر‌به‌خوای‌به‌دیهینه‌ر‌به‌زانده، لوتبه‌رزیان‌نوانده‌به‌رامبه‌ر‌به‌په‌یامبه‌ران،
 هه‌روه‌ک‌وتیان: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً﴾ به‌قه‌ره:
 ۵۵، واته: "یادی‌نه‌وه‌بکه‌نه‌وه‌کاتیک‌که‌به‌موساتان (سلاوی‌خوای‌لیبی) و ت: باوه‌رت
 بی‌ناهیین، تا‌خوای‌گه‌وره‌به‌ناشکرا‌نه‌بینین"، ﴿يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ
 كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ﴾ نساء: ۱۵۳، واته: "خاوه‌ن
 کتیبه‌کان‌داوات‌لیده‌کهن، که‌کتیبکیان‌بو‌دابه‌زیی‌له‌ناسمانه‌وه، بی‌گومان‌نه‌وان‌پیشتی
 شتی‌له‌وه‌گه‌وره‌تریان‌له‌موسا (سلاوی‌خوای‌لیبی) داواکرد"، تا‌کوتایی‌تایه‌ته‌که.

هه‌روه‌ها‌وتیان: ﴿لَوْلَا أَنْزَلْ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا، أَوْ يُلْقَى إِلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ
 تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ﴾ فورقان: ۷، ۸، تاییه‌ته‌کانی‌دواتریشی، واته: "نه‌گه‌ر‌هاتبوایه‌فریشته‌یه‌کی

له‌گه‌لدا دابه‌زبویه و شانبه‌شانی بیغه‌مبهر (درود و سلّوی خوی لیّی) به‌نده‌کانی هۆشیار بکر‌دبایه‌وه، یان خه‌زینه و گه‌نجینه‌یه‌کی له ناسمانه‌وه بۆ فری‌درا‌بویه خواره‌وه". ئەم فه‌رمایشته‌ش: ﴿وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا﴾ ۹۰. واته: "وتیان: هەرگیز با‌وه‌رت بین‌هینین، تا‌کانیاو و سه‌ر‌جا‌وه‌یه‌کمان له زه‌ویدا بۆ هه‌لنه‌قولیی".

﴿كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ واته: به‌هه‌مان شی‌وه خه‌ل‌کانیک له پیش‌ئه‌وانیش هه‌مان شتیان ده‌وت و دا‌وایان ده‌کرد، چونکه دلیان ها‌وشی‌وه بو".

ئهمه ره‌فتار و هه‌لسوکه‌وتیان بو له‌گه‌ل په‌یامه‌رانیان، دا‌وای به‌لگه‌یان ده‌کرد، به‌مه‌به‌ستیان سه‌رسه‌ختی و نکۆلی کردن بو، نه‌وه‌ک دا‌وای به‌لگه‌ هی‌نانه‌وه بۆ با‌وه‌ر هی‌نان و گرتنه‌به‌ری ریگه‌ی راست، نیازیان رۆشن‌بوونه‌وه‌ی راستی و حه‌ق نه‌بو، په‌یامه‌ران ئه‌وه‌نده به‌لگه و نیشانه‌یان هی‌ناوه، که مرؤف به‌ها‌وشی‌وه‌ی ئه‌و به‌لگانه با‌وه‌ری هی‌ناوه، هه‌ر بۆیه خوی پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ واته: بی‌گومان ئیمه به‌لگه و نیشانه‌مان روون‌کردۆته‌وه بۆ که‌سانیک که به‌دا‌وای دنیایی و با‌وه‌ری دامه‌زرا‌ودا ده‌گه‌رین".

هه‌ر که‌سیک با‌وه‌ری دامه‌زرا‌وی، ئه‌وا به‌لگه و نیشانه دره‌وشا‌وه‌کانی خوی مه‌زنی ناسیوه، ناشنای ئایه‌ته‌ ئاشکرا‌کانی ئه‌ون، به‌مه‌ش دنیایی ته‌وا‌ویان بۆ دروستبووه، و هه‌رچی گومان و دوودلی هه‌یه لایان نه‌ماوه.

دواتر خوی پایه‌به‌رز، هه‌ندیك ئایه‌تی کورت و بوختی با‌سکر‌دووه، که کۆکه‌ره‌وه‌ی ئه‌و به‌لگه و ئایه‌تانه‌ن، که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر راست‌گویی بیغه‌مبهر (درود و سلّوی خوی لیّی)، راستی و ره‌وایی ئه‌و په‌یامه‌ی که هی‌ناویه‌تی، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ واته: بی‌گومان ئه‌ی په‌یامه‌ر (درود و سلّوی خوی لیّی) ئیمه تۆمان به

مژده‌دهر و ترسینه‌ر ره‌وانه‌کردوه"، ئەمه‌ئەو بەلگه و ئایه‌تانه ده‌گریته‌خۆ که هیناویه‌تی،
 ئەویش بۆ سی‌شت ده‌گه‌رپه‌توه:

یه‌که‌م: خودی ره‌وانه‌کردنی په‌یامبه‌ره (درود و سلّوی خوای لیبی)، دووهم: ژباننامه
 و رپّاز و رپّوینه‌که‌ی، سیهم: له‌ناشنابوون به‌وه‌ی که له‌قورتانی به‌رز و سونه‌تی به‌پیزدا
 هاتووه. جا یه‌که‌م و دووهم ده‌جته‌نیو ئەم‌فهرماشته‌وه: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ﴾ واته: "ئیمه
 تۆمان ره‌وانه‌کردوه ئە‌ی په‌یامبه‌ر (درود و سلّوی خوای لیبی)"، سیهم‌میشیان ده‌جته‌نیو
 ئەم‌فهرماشته: ﴿بِالْحَقِّ﴾ واته: به‌په‌یامی راست و ره‌وان".

ده‌باره‌ی روونکردنه‌وه‌ی یه‌که‌میان، که — خودی ره‌وانه‌کردنی په‌یامبه‌ره (درود و
 سلّوی خوای لیبی) —، خوای گه‌وره‌زانیه به‌دۆخی دانیشتوانی زه‌وی، به‌ر له‌وه‌ی
 په‌یامبه‌ریش (درود و سلّوی خوای لیبی) ره‌وانه‌بکات، که چون‌بت و په‌یکه‌ر و ئاگر و
 خاچیان ده‌په‌رست، ئاینه‌کانیان گۆرپیوو، ته‌نانه‌ت له‌نیو‌تاریکایی بی‌باوه‌ریدا ده‌گه‌وزان،
 ئەم‌تاریکاییه‌ئەوانی به‌ته‌واوی داگرتیوو، جگه‌له‌که‌مینه‌یه‌که‌ نه‌ییت له‌پاشماوه‌کانی خاودن
 کنبیه‌کان، که ییش ره‌وانه‌کردنی په‌یامبه‌ر (درود و سلّوی خوای لیبی) نه‌مان و
 له‌ناوچوون.

شتیکی زانراوه "باوه‌رداریش چاک‌ده‌زانی"، که خوای پایه‌به‌رز به‌دیهینه‌راوانی به
 هه‌ره‌مه‌کی به‌دینه‌هیناوه، و فه‌رامۆشیان ناکات، چونکه‌ئەو دانا و زانیه، به‌توانا و
 میه‌ره‌بانه، له‌دانایی و حیکمه‌ت و به‌زه‌یی خوا بۆ‌بنده‌کانی، ئەوه‌یه‌که‌ ئەم‌په‌یامبه‌ره
 مه‌زنه‌ی ره‌وانه‌کردوه‌بۆیان، فه‌رمانیان پیده‌کات که ته‌ئها خوای میه‌ره‌بان په‌رستن و
 هاوبه‌شی بۆ‌بریار نه‌دن، جا ته‌ئها به‌هۆی په‌یامه‌که‌یه‌وه، که‌سی ژیر ده‌زانی که په‌یامبه‌ری
 مه‌زن (درود و سلّوی خوای لیبی) راستگۆیه، ئەمه‌ش به‌لگه‌یه‌کی مه‌زنه‌له‌سه‌ر ئەوه‌ی که
 ئەو‌خۆی نیردراوی خوایه.

سه‌بارت به دووه‌میان: ئه‌وه‌ی که پیغه‌مبهر (درود و سلاوی خوای لیبی) به ته‌واوی بناسی، ناشنایه‌تی به زیاننامه و به‌سه‌رهاتی ئه‌و هه‌بی به‌ر له‌وه‌ی بیته پیغه‌مبهر، که چون له‌سه‌ر کاملترین خه‌سله‌ت پیگه‌یشوو، دواتر سیفه‌ته جاک و ره‌وشته به‌رزه دره‌وشاوه‌کانی زیاد بوون، که جیبی سه‌رنجی سه‌رنجده‌ران بوو، جا ئه‌وه‌ی که ناسیبی، و له بارودوخ‌کی کۆلیبته‌وه، ده‌زانی ئه‌مه ته‌نما ره‌وشتی پیغه‌مبهره کامله‌کانه، چونکه خوای گه‌وره وه‌سف و سیفه‌ته‌کانی، گپراوه به گه‌وره‌ترین به‌لگه بو ناسیبی خواوه‌نی سیفه‌ته‌که، و زانیی راستگویی و ناراستگویی‌یه‌که‌ی.

ده‌باره‌ی سییه‌میان: بریتیه له ناسیبی ئه‌وه‌ی که په‌یامبه‌ری خوا (درود و سلاوی خوای لیبی) هیناوبه‌تی، له‌و شه‌رعه مه‌زنه، قورئانی به‌رز و پیرۆز، که هه‌وائی راست و دروست و فه‌رمانی چاکی تیدایه، له‌گه‌ل ریگری کردن له هه‌رچی خراب و دزیوه، چه‌ندین موعجیزه (ده‌رناسای سه‌رنج‌راکیشی تیدایه، که‌واته هه‌موو ئه‌م ئایه‌تانه ده‌چنه نیو ئه‌م سی شتانه.

ده‌فه‌رمووی: ﴿بَشِيرًا﴾ واته: "به مزده‌ده‌ره" بو ئه‌وانه‌ی که گوپرايه‌لی تۆن، به‌وه‌ی که به‌خته‌وه‌ری دنیا و دواپۆز ده‌بن، ﴿وَنَذِيرًا﴾ واته: ترسینه‌ر و بیدار‌که‌ره‌وه‌یه"، بو ئه‌وانه‌ی که سه‌رییچی له فه‌رمانه‌کانت ده‌که‌ن، که به‌دبه‌خت و تیاچوو ده‌بن له دنیا و دواپۆزدا.

﴿وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ﴾ واته: به‌رپرس نیت له‌وانه‌ی که "دۆزه‌خین"، به‌لکو ته‌نما راگه‌یاندن "سی په‌یامی خوا" له‌سه‌ر تۆیه، لیب‌رسینه‌وه‌ش له‌سه‌ر ئیمه‌یه.

(۱۲۰) ﴿وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنْ هَدَىٰ اللَّهُ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ ﴿۱۲۰﴾

﴿وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ﴾ خوای پایه‌برزه‌وال به په‌یامبه‌ره‌که‌ی (درود و سلّوی خوای لیّی) ده‌دات، سه‌بارت به‌وه‌ی که جول‌که و گاوره‌کان هه‌رگیز لیّی رازی نابن، ته‌ما نه‌و کاته نه‌ی که شوین ناینیان ده‌که‌ویت، چونکه نه‌وانیش بانگ‌خوای ناینه‌که‌ی خوینان، بییان وایه ناینه‌که‌یان رینوینی و ریّی راسته، جا تو ﴿قُلْ﴾ بییان بلیّی: ﴿إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ﴾ "واته: رینوینی و ریگه‌ی راست" نه‌و په‌یامبه‌یه که خوای گه‌وره به‌هوی منه‌وه ره‌وانه‌ی کردووه، ﴿هُوَ الْهُدَىٰ﴾ "واته: هه‌ر نه‌ویش رینوینی و ریگه‌ی ره‌وانه".

سه‌بارت به‌وه‌ی که نیوه له‌سه‌ری ده‌رۆن، نه‌وا بریتیه له ناره‌زوبازی و هه‌وا و هه‌وس، به به‌لگه‌ی نه‌م فه‌رمایشته‌ی خوای پایه‌دار: ﴿وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ "واته: - نه‌ی په‌یامبه‌ر (درود و سلّوی خوای لیّی) - خو‌ته‌گه‌ر شوین ناره‌زوو و هه‌وسه‌ی نه‌وان بکه‌ویت، دوا‌ی نه‌و زانست و زانیاریه‌ی که بو تو هات، نه‌وا چاک بزانه هیچ پشتیوانی و پالیشیه‌کت له‌لایه‌ن خواوه بو نییه"، نه‌م نایه‌ته ریگریه‌کی مه‌زنی تیدایه له شوینکه‌وتنی ناره‌زووی جول‌که و گاوره‌کان و خو‌چوواندن به‌و شتانه‌ی که نایه‌ته به ناینی نه‌وان، نه‌گه‌رچی پرووی فه‌رمایشته‌که له په‌یامبه‌ره (درود و سلّوی خوا لیّی)، به‌لام ئومه‌ته‌که‌شی ده‌گریته‌وه،

چونکه مانا گشتیه‌که ره‌چاو ده‌کری، نه‌وه‌ک ئه‌و که‌سه تاییه‌ته‌ی که دوینراوه، هه‌روه‌ک گشتگیری وشه و ده‌رپین ره‌چاوده‌کری، نه‌وه‌ک هۆکاری تاییه‌ت، دواتر فه‌رموو‌یه‌تی:

(۱۲۱ - ۱۲۳) ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ ﴿۱۲۱﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿۱۲۲﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَّا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿۱۲۳﴾

خوای پایه‌به‌رز باسی ئه‌وانه ده‌کات که کتییی پیداون، "﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ﴾ واته: ئه‌وانه‌ی کتییمان پیداون"، به‌مه‌ش ناز و منه‌تیکی ره‌های به‌سه‌ر ئه‌واندا کردووه، ئه‌وانه: ﴿يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ واته: به‌ته‌واوی شوینی ده‌که‌ون، (التلاوة): شوینکه‌وته، ئه‌وه‌ی که خوا به‌هه‌لالی داناوه، ئه‌وانیش به‌هه‌لالی ده‌زان، و ئه‌وه‌یش که به‌هه‌رامی داناوه، ئه‌وانیش به‌هه‌رامی داده‌نین، کار به‌ئایه‌ته‌یه‌ک مانا هه‌لگه‌کانی ده‌که‌ن، باوه‌ریشیان به‌ویکچوو و فره‌واتاکانی هه‌یه، ئه‌وانه ئه‌و که‌سانه‌ن که له‌خاوه‌ن کتییه‌کانن، به‌وه‌ی ناز و نیعمه‌تی خوای گه‌وره‌یان ناسیوه و سوپاسگوزاربوونه له‌سه‌ری، باوه‌ریشیان به‌هه‌موو په‌یامبه‌ران هیناوه، جیاوازیان له‌نیو هیچ به‌کیکیاندا نه‌کردووه، بی‌گومان ئا ئه‌وانه باوه‌رداری راسته‌قینه‌ن، نه‌ک ئه‌و خواوه‌ن کتییانه‌ی، که وتیان: ﴿نُؤْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ﴾ به‌قه‌ره: ۹۱. واته: ته‌له‌ها باوه‌رمان به‌و کتییبه‌یه‌که بو ئیمه‌ دابه‌زیوه، بی‌باوه‌ریشین به‌هه‌رکتیییکی دیکه‌ی جگه‌له‌و".

هەر بۆیه‌ خوای گه‌وره‌ هه‌ره‌شه‌ی لی‌کرد، به‌م فه‌رمایشته‌: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأَوْلٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ﴾ "واته‌: بی‌گومان نه‌وه‌ی بی‌باوه‌ر بی‌پیی، نه‌وا له‌ دۆر‌او‌ان و زیان‌ه‌ندانه‌". ته‌فسیری دوو‌ ئایه‌ته‌که‌ی دوا‌ی نه‌م ئایه‌ته‌ یی‌شتر خرایه‌روو.

"﴿يٰۤاَبۡنَیۡ اِسۡرَآئِیۡلَ اذۡكُرُوۡا نِعۡمَتِیۡ الَّتِیۡ اٰنۡعَمۡتُ عَلَیۡكُمۡ وَاَنۡیۡ فَضَلۡتُكُمۡ عَلَیۡ الْعٰلَمِیۡنَ﴾ واته‌: نه‌ی نه‌وه‌ی ئی‌سرائیل یادی نه‌و ناز و نیعمه‌تانهم بکه‌نه‌وه‌ که‌ پیتام به‌خشیوه‌، و ئی‌وهم هه‌لبێژارد به‌سه‌ر جیهانیاندا. ﴿وَاتَّقُوا یَوْمًا لَا تَجۡزِیۡ نَفۡسٌ عَنۡ نَّفۡسٍ شَیۡئًا وَّلَا یُقَبَلُ مِنۡهَا عَدَلٌ وَّلَا تَنۡفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَّلَا هُمۡ یُنۡصَرُونَ﴾ ۱۲۳

﴿وَاتَّقُوا یَوْمًا﴾ واته‌: "و له‌ رۆژێک بترسن" نه‌وانی به‌رۆژی دوا‌یی ترساندوه‌وه‌، نه‌ویش نه‌و رۆژه‌یه‌ که‌ ﴿لَا تَجۡزِی﴾ تیایدا هه‌یج شتی‌ک داد نادات، هه‌یج یه‌کی‌ک به‌ هانا و هاواری یه‌کی‌کی‌ تر نایه‌ت و سوودی پینا‌گه‌یه‌نی ﴿نَفۡسٍ﴾ نه‌گه‌ر نه‌و که‌سه‌ له‌ خاوه‌ن ده‌روونه‌ به‌ریز و به‌رزه‌کانیش بی، وه‌ک یی‌غه‌مبه‌ران و پیاو‌چاکان، ﴿عَنۡ نَّفۡسٍ﴾ نه‌گه‌ر که‌سه‌که‌ له‌ خزمه‌ نزیکه‌کانیشی بی، ﴿شَیۡئًا﴾ نه‌وا هه‌یج سوودی‌کی‌ گه‌وره‌ و بجوکی‌ بۆ ناب، به‌لکو‌ ته‌ها‌ نه‌و کرده‌وانه‌ سوودی‌ان ده‌بی‌ که‌ یی‌شتر کردوویه‌تی، ﴿وَلَا یُقَبَلُ مِنۡهَا شَفَاعَةٌ﴾ واته‌: له‌ هه‌یج که‌س و یه‌کی‌ک، تکا و شه‌فاعه‌ت وه‌رنا‌گیری بۆ یه‌کی‌کی‌ تر، به‌بی‌ مؤله‌ت و ره‌زامه‌ندی خوای گه‌وره‌ بۆ تکا بۆ‌کراو، به‌هه‌یج کرده‌وه‌یه‌کیش رازی‌ ناب‌ جگه‌ له‌وه‌ی ره‌زامه‌ندی خوای لی‌مه‌به‌سته‌، به‌یی‌ سونه‌تی یی‌غه‌مبه‌ریش نه‌نجام بدری، ﴿وَلَا یُقَبَلُ مِنۡهَا عَدَلٌ﴾ واته‌: هه‌یج بارمه‌ت و فیدی‌ه و قه‌ره‌بو‌یکی‌ان "لی‌وه‌رنا‌گیری"، ﴿لَوۡ اَنَّ لِلَّذِیۡنَ ظَلَمُوۡا مَا فِیۡ الْاَرْضِ جَمِیۡعًا وَّمِثْلَهٗ مَعَهٗ لَافۡتَدُوۡا بِهٖۤ مِنْ سُوۡءِ الْعَذَابِ﴾ زومه‌ر:

۴۷. "نه‌گه‌ر به‌پراستی نه‌وانه‌ی سته‌میان کردوه‌وه‌، خاوه‌نی هه‌موو زه‌وی بن، نه‌وه‌نده‌ی تریشی له‌گه‌ل‌ بی‌ت، نه‌وا هه‌مووی ده‌که‌نه‌ فیدی‌ه و قوربانی بۆ خو‌یان و هه‌مووی ده‌به‌خشن

له پیناوی رزگار بوونی خویندا، کاتیک سزا و نازاری سهختی دوزه‌خ ده‌بینن" که‌چی
 ته‌مه‌یان لی قبول ناگری ﴿وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصرون﴾ واته: "و تکا کردن
 سوودی بویان نایی و هرگز سه‌رناخرین"، شتی ناخوشیان له‌سه‌ر لانا‌دری، به‌مه‌ش خوی
 مه‌زن نه‌وه‌ی ره‌تکر دوته‌وه به‌نده به‌هیچ جوریک سوود له به‌ده‌بهر اوان و هرگری" (۱).

(۱۲۴، ۱۲۵) ﴿وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ
 لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿۱۲۴﴾ وَإِذْ
 جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا
 إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ
 ﴿۱۲۵﴾﴾

خوی پایه‌دار هه‌والی به‌نده و خو‌شه‌ویستی خویمان بو ده‌گیرته‌وه، که ئیپراهیمه
 (سلاوی خوی لی)، که کزده‌نگی له‌سه‌ر پیشه‌وایه‌تی و شکومه‌ندی و ریژداری نه‌و
 هه‌یه، هه‌موو کومه‌لان له‌خاوه‌ن کتیبه‌کان بانگه‌شهی نه‌وه ده‌که‌ن، که شوینکه‌وتووی
 نه‌ون، ته‌نانه‌ت هاوبه‌شدانه‌رانیش هه‌مان شت ده‌لین، ﴿وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ
 بِكَلِمَاتٍ﴾ واته: "یادی نه‌وه بکه‌نه‌وه کاتیک" خوی گه‌وره "ئیپراهیمی (سلاوی خوی
 لی) به‌چهند وشه‌یه‌ک تاقیکردنه‌وه، مه‌به‌ست لی: به‌چهند فرمان و ریگریه‌که،
 هه‌روه‌ک چون نه‌مه نه‌ریتی خوی به‌ تاقیکردنه‌وه‌ی به‌نده‌کانیدا، تا که‌سی دروژن
 ده‌ربکه‌وی، که له‌کاتی تاقیکردنه‌وه‌دا خوی ناگری، جیا بیته‌وه له‌که‌سی راستگو، که
 بله‌که‌ی بی به‌رز ده‌بیته‌وه، و پایه و ریژی زیاتر ده‌ی، کار و کرده‌وه‌کانی گه‌شه‌ده‌کات،

(۱) نووسه‌ر راقه‌ی نه‌م دوو نایه‌ته (۱۲۲، ۱۲۳) — نه‌کردوه، به‌و بیته‌ی بی و ابووه دوربارهی نایه‌ته‌کانی
 (۴۷، ۴۸) سوپه‌تی به‌قه‌ره‌ن، به‌لام من به‌توزیک ده‌ستکاریه‌وه لی‌ره‌ده‌ دامنا‌نه‌ته‌وه. (وه‌رگری).

وهك ئالتونی پالته‌کراو پالته بکری، جا له پایه‌دارترین کهسانی راستگۆ له‌مه‌دا
خۆشه‌ویستی خوا ئیپراهم (سلاوی خوای لیبی) بوو.

﴿فَاتْمَن﴾ به ته‌واوی به‌جیگه‌یاند، که خوای گه‌وره ئه‌وی پی تاقیکرده‌وه،
وه‌فاداربوو له به‌رامبه‌ری، خوای گه‌وره سوپاسگوزاری بوو له‌سه‌ر ئه‌مه، بی‌گومان خوای
گه‌وره هه‌رده‌م سوپاسگوزاری "چاکه‌کارانه"، جا ﴿قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا﴾
فه‌رمووی: "من ده‌تکه‌م به پیشه‌وا بۆ خه‌لکی" که شوینت بکه‌ون له رینوینیدا، به‌دوای تۆ
بکه‌ون به‌ره‌و به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌یی، به‌مه‌ش شایسته‌یی ستایشی به‌رده‌وام و پاداشتی زۆر
ده‌ییت، هه‌موو که‌سیک به‌گه‌وره‌ت ده‌زانی - سویند به‌خوا - ئه‌مه چاکترین پله‌یه، بۆ
ئه‌وه‌ی که کپ‌رکیکاران کپ‌رکی تیدا بکه‌ن، به‌رزترین پیگه‌یه که چاکه‌کاران قۆلیان لی
هه‌لمالی، ته‌واوترین دۆخ که به‌ده‌سته‌یترای، بریتیه له دۆخی په‌یامبه‌ره وره‌به‌رزه‌کان
(أولو العزم) و شوینکه‌وتووایان له هه‌ر که‌سیکی راستگۆیه‌ک که شوین پی ئه‌وانی
هه‌لگرتی، و بانگه‌وازیش بۆ خوای گه‌وره و ئاینه‌که‌ی بکات.

کاتیک ئیپراهم (سلاوی خوای لیبی) ئه‌م پیگه‌یه‌ی به‌ده‌سته‌ینا و پی گه‌یشت، ئه‌وا
داوای هه‌مان شتی بۆ نه‌وه‌کافی کرد، ﴿قَالَ وَمَنْ ذُرِّيَّتِي﴾ وتی: له نه‌وه‌کانیشم، بۆ
ئه‌وه‌ی پله‌ی خۆی و نه‌وه‌کافی به‌رز بیته‌وه، ئه‌مه‌ش ده‌چینه نیو پیشه‌وایه‌تی کردیه‌وه، که
چه‌نده دلسۆزه بۆ به‌نده‌کافی خوا، چه‌ند عاشقی زۆربوونی رینیشاندهرانه له نیویاندا، ئای
که ئه‌م وره و هیمه‌تانه چه‌نده به‌رز بوون و ئه‌م پیگانه چه‌نده بلند بوون.

خوای میه‌ره‌بان و خاوه‌ن لوتف و به‌خشنده وه‌لامی دایه‌وه، به‌وه‌ی که باسی ئه‌و
شته‌ی کرد که ریگه له گه‌یشتن به‌م پیگه‌یه، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿قَالَ لَا يَأُلُ عَهْدِي
الظَّالِمِينَ﴾ واته: "به‌لایی من سته‌مکاران ناگرته‌وه"، خوای گه‌وره فه‌رمووی پیشه‌وایه‌تی
له نایندا بۆ که‌سانیک نییه، که سته‌م له‌خۆیان ده‌که‌ن و زیانی پیده‌گه‌یه‌ن، له ریزی

دادەبەزىن، چونكى سەم و زۇردارى پېچەوانەنى ئەم پېگەيە، ئامرازى ئەم پېگەيە ئارامگرتن و دۇنيانى و باوەرى دامەزراو، ئەنجامەكەشى ئەوۋبە كە دەبى خاوەنى ئەم پېگەيە، خاوەنى باوەرىكى مەزن و كار و كردهوى جاك بىت، رەوشتى جوان و خەسلەتى رېكويىك بىت، خۇشەويستى و ترسى تەواوى ھەبى، ھەردەم بۇ لاي خوا بگەرپتەو، كەواتە سەم لە كوئى ئەم پېگەيە جىي دەبىتەو؟

ماناى ئايەتەكە ئەو بەدەستەو دەدات، كە كەسىك سەمكار نەبى ئەوا پېشەوايەتى بەدەستەخت، بەو مەرجهى كە ئامراز و ھۆكارەكان لەخۇدا بىنئەجى.

دواتر خواى گەورە باسى ئمورنەيەكى كرددو، كە ھەردەمىنى و ئاھاژەيە لەسەر پېشەوايەتى ئىبراھىم، ئەويش كەعبەى پىرۇزە، خواى گەورە كرددوويەتە پايەيەك لە پايەكانى ئىسلام، كە ھەموو گوناھ و تاوانەكان دەسپتەو.

چەندىن شوئەوارى ئىبراھىم (سلاوى خواى لىبى) و نەوەكانى ئەوى تىدايە، كە پېشەوايەتەكەمان بى ئاشنا دەكات، بارودۇخى ئەومان بۇ دەخاتەپرو، جا فەرموويەتى: ﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ﴾ واتە: "و يادى ئەوۋش بگەنەو كاتىك كەعبەى پىرۇزمان كرده" شوئىك كە خەلك بۇ بىن، تا بەرژەوۋەندى و سودى دىن و دونىايان بەدەست بچەن، بۇيە ھەردەم بۇ ئەوانەى دىن، ھەمىشە جىي مەبەستە و رووگەيە، ﴿وَأَمَّا﴾ كرددوويەتى بە "ئارامگە و پارىزاو" كە ھەموو كەسىك تىايدا پارىزاو، تەنانت درندە و بىگان و درەختەكانىش.

ھەر بۇيە لە سەردەمى نەفايدا - سەربارى ھاوبەشدا نانىان - ئەوپەرى رېزىيان لە كەعبەى پىرۇز دەگرت، كاتىك كەسىك بكوژى باوكى لە نىو حەرەمى كەعبەدا دەبىنى، ئەوا پەلامارى نەدەدا، كاتىك ئىسلام ھات، رېز و پايەى زياتر و تايەتى بۇ دانا.

﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّئًا﴾ واته: "شویئی ئیپراهیم بکه نه نوپژگه و شویئی خواپهرستی"، له وانیه مه بهست لئی ئەو شویئە بی، که ناسراوه و ئیستا نوپژ و خواپهرستی تیدا ده کری، ده شکەوینتە به رامبەر ده رگای که عبه، مه بهستی له مه ئەوهیه: دوو رگاتی ته و اف وا سوننه ته له پاش شویئ (مه قام) سی ئیپراهیمه وه بی، زۆریه ی رافه کارانی قورئان له سه ر ئەم بۆچوونه ن، له وانیه شویئ (المقام) لیره دا تاکیکی خراوه پال (مفردا مضافا) بی، به مهش هه موو شویئ و مه قامه کانی ئیپراهیم له حه جدا ده گریته وه، ئەویش هه موو شویئی په رسته شه کان له خۆده گری له "شویئی": ته و اف، سه فا و مه روه (السعی)، وه ستان "له کیوی" عه ره فه، "مانه وه له" موزده لیفه، ره جکردنی شه یئانه کان، قوربانیکردن، جگه له مانهش له په رسته شه کانی دیکه ی حه جکردن.

به مهش مانای ئەم فه رمایشته: ﴿مُصَلِّئًا﴾ واته: شویئی خواپهرستی، مه بهست لئی له په رسته شه کانی حه جدا شویئ پی ئەو هه لبگرن، له وانیه ئەم مانایه په سه ندتری، چونکه مانای په که مهش ده چیتە نیو ئەمه ی دووه مه وه، ده برینه کهش ئەمه له خۆده گری.

﴿وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهْرًا بَيْتِي﴾ واته: سه روشمان بۆ ئیپراهیم و ئیسماعیل (سلاوی خویان لئی) نارد، فه رمانغان پیکردن که مائی من "مائی خوا" پاک بکه نه وه، له هاوبه شدانان و بی باوه ری و گوناها و تاوان، بیسی و پۆخلی، بۆ ئەوانه ی ﴿لِلطَّائِفِينَ﴾ به ده وریدا ده سوپرنه وه "ته و اف ده که ن"، ﴿وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ واته: "بۆ ئەوانهش که تیدا ده میننه وه و رکووع و کړنووش ده بن"، مه بهست لئی ئەوانه یه که نوپژ ده که ن.

ته و افی به پیش خستوه، چونکه تاییه ته به که عبه ی پیروژ، دواتر باسی مانه وه له مزگه وت (ئیعتکاف) سی کردوه، چونکه تاکه مه رچی مانه وه یه له مزگه وت، پاشان باسی نوپژی کردوه، له گه ل ئەوه ی که نوپژ چاکترین په رسته شه، خوی به دیهینەر که عبه ی

پروزی لہگل نویداً باسکردوہ، لہبر چند سووڈیک، لہوانہ: نئمہ گوزارشت لہ پیدآگری و زور پابندبوونی ئیپراہیم و ئیسماعیل (سلاوی خوی لیجی) دہخوازی سہبارت بہپاکر آگری کہعبدی پروز، چونکہ مالی خویہ، جا ئہوپدپی ہوللی خویان دہدا، توانای خویان لہمہدا خہرج دہکرد. یہکیکی تر ئہوہ بوو: بہیہکہوہ باسکردنی مالی خوا و نویژ، ریزداری و بہپروز دانان دہخوازی، لہ میانہیدا فرمانکردن ہہیہ بہ ہندہکانی خوا، تا بہ گہورہ و بہ ریزی دابنن. یہکیکی تر ئہوہیہ: نئم بہیہکہوہ باسکردنہ، ہوکاری راکیشہری دلہکانہ.

(۱۲۶) ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿۱۲۶﴾

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ واتہ: یادی ئہوہ بکہنہوہ، کاتیک ئیپراہیم (سلاوی خوی لیجی) وتی: "پہروہردگارم، نئم شارہ بکہ شاریکی نارام و لہ جورہہا رزق و پروزی بہ خہلکہکھی بہخشہ، تاییہت بہوانہیان کہ باوہریان بہ خوا و بہ پروزی دواپی ہہیہ"، ئیپراہیم (سلاوی خوی لیجی) نرای بو نئم مالہ "کہعبدی پروز" کرد، داوای کرد کہ خوی گہورہ بیکانہ شاریکی نارام و پاریزراو و لہ جورہہا رزق و پروزی و بہرہم و بہرہومہکان بہ دانیشٹوانہکھی بدات، دواتر ئیپراہیم (سلاوی خوی لیجی) نئم نزایہی تاییہتکرد بہ باوہرداران، "ئہوہی کہ باوہرپی ہہیہ بہ خوا و پروزی دواپی" نئمہش و ہک رہوشتبہرزی و نئدہب نواندن بہرامبہر بہ خوی گہورہ، چونکہ نرای یہکہمی بہ رہہایی

بوو، جا‌خوای‌گه‌وره‌وه‌لّامی‌به‌سنووردارکردنی‌دایه‌وه، به‌وه‌ی‌که‌په‌یامی‌ئه‌و‌سته‌مکار‌ناگریته‌وه.

کاتی‌ک‌نزای‌بو‌ئه‌وان‌کرد‌بو‌ئه‌وه‌ی‌خوای‌گه‌وره‌رزق‌و‌رؤزیان‌بییدات، تابه‌تیشی‌کرد‌به‌باوه‌پرداران، له‌کاتی‌ک‌دا‌رزق‌و‌رؤزی‌خوا‌گشت‌گیره، باوه‌پردار‌و‌بی‌باوه‌ر‌و‌سه‌ریی‌چیکار‌و‌گوپرایه‌ل‌ده‌گریته‌وه، خوای‌پایه‌به‌رزق‌فه‌رموویه‌تی: "﴿قَالَ﴾ خوای‌گه‌وره‌ش‌فه‌رمووی: "﴿وَمَنْ كَفَرَ﴾ واته: "ئه‌وه‌ش‌که‌بی‌باوه‌ر‌ده‌بی"، بی‌باوه‌ره‌کانیش‌بی‌به‌ش‌ناکه‌م، به‌وان‌و‌باوه‌پردارانش‌ده‌به‌خشم، جا‌موسلمان‌پشت‌به‌رزق‌و‌رؤزی‌ده‌به‌ستی‌بو‌خوابه‌رستی، دواتر‌له‌م‌ناز‌و‌نیعمه‌تانه‌دا‌ده‌چیته‌به‌هسته‌وه، به‌لام‌که‌سی‌بی‌باوه‌ر "﴿فَأَمَّتْهُ قَلِيلًا﴾ واته: که‌میک‌مؤله‌تی‌بیده‌ده‌م" ماوه‌یه‌کی‌که‌می‌بیده‌دری، ﴿ثُمَّ اضْطَرَّهٗ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ واته: ناچاری‌ده‌که‌م‌و‌به‌زوره‌ملی‌ده‌ریده‌هینم "له‌م‌ناز‌و‌نیعمه‌تانه‌دا"، ﴿إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ "به‌ره‌و‌ناگری‌دوزه‌خ‌ده‌یه‌م، بی‌گومان‌ئه‌مه‌خراپترین‌ناکام‌و‌چاره‌نوو‌سه".

(۱۲۷ - ۱۲۹) ﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ﴿۱۲۷﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ ﴿۱۲۸﴾ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ﴿۱۲۹﴾

﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ﴾ واته: یادی‌ئیراهیم‌و‌ئیسماعیل‌بکه‌نوه، کاتی‌ک‌بناغه‌ی‌که‌عبه‌ی‌پیرؤزیان‌داده‌مه‌زراند‌و‌به‌رزده‌کرده‌وه،

چۆن بەردەوام بوون لەسەر ئەم كارە مەزىنە، چ ئومىد و ترسىك بارودۇخى ئەوانى داگرتىبو، تەننەت - لەگەل ئەم كارەشدا - ﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا﴾ "پەرورەردگارمان كارەكەمان لىوەر بگرە" لە خوای گەرە دەپارانەوہ تا كردهوہكانيان قبول بكات، تا بەرژەوہندى و سودى گشتى تىدایى. "﴿إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ واتە: بەپراستى تۆ بيسەر و زانای".

"﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ﴾ واتە: پەرورەردگارمان؛ بەمانگىرە لەوانەى موسلمان و ملكەچى تۆن، لە نەوہكانيشمان ئوممەتىكى ملكەچ و گوپرايەل بۆ فەرمانەكانت بەدیهينە"، بۆ خويان و نەوہكانيان لە پەرورەردگار پارانەوہ، تا لەسەر ئىسلام و موسلمانيتيان بھيلىتەوہ، كە حەقىقەتەكەى ملكەچبوونى دلە بۆ پەرورەردگار، ملكەچبوونەكە ئەندامەكانى جەستەش دەگرىتەوہ.

"﴿وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا﴾ واتە: فېرى "خوایپراستى و پەرستشەكانمان" بگە بە پيشاندن و خستەپروو، تا كارىگەرتر و جوانتر پیمان بگات، دەكرى مەبەستى لە (المناسك): ھەموو پەرستشەكانى حەج بى، ھەرۆك چوارچىوہ و شوپى ئايەتەكە ئاماژە بەمە دەكات، لەوانەشە مەبەستى: لەوہ گشتگىرتر بى، ئەويش "فېركردنى" ھەموو ئايىن، تىكراى پەرستشەكان بگرىتەوہ، ھەرۆك گشتگىرى دەربىرنەكە ئاماژە بەمە دەكات، چونكە (النسك): پەرستش و خوایپراستىيە، بەلام ئەمە بەشيوہبەكى نەرىقى زالبووە بەسەر ئەو پەرستشەكانى كە لە حەجدا دەكرىن، "بۆيە پيشان دەوترى: مەناسكى حەج"، كەواتە مەبەست و ئامانجى نزا و پارانەوہكەيان دەگرىتەوہ بۆ سەرخستن بۆ زانستى بەسوود و كار و كردهوى چاك.

له بهر ئه وهی بهنده - ههر كه سيك بي - دوو چاري كه مو كورتي دهبي، يو يستي به
توبه يه، بويه وتيان: ﴿وَتُبَّ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ "واته: توبه مان
ليوه بگره، بي گومان ههر تو توبه وهرگر و ميه ره باني".

﴿رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ﴾ واته: "پهروه دگارا له نيوياندا په يامبهريك ره وانه بكه"، له
نيو نه وه كاغاندا، ﴿رَسُولًا مِنْهُمْ﴾ "په يامبهريك كه له خويان بي"، تا پله ي ئي پراهيم و
ئيسماعيل (سلاوي خويان ليبي) زياتر پي بهرز بيته وه، بو ئه وه ي ملكه چي بن و به
چاكي بيناسن، ﴿يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ﴾ "واته: نايهت و بهلگه كافي تويان به سردا
بخويته وه"، به دهر پرين و له بهر كردن و نه زبه ر كردن، ﴿وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾
"واته: فيري مانا و مبههستي "نايه ته كافي كتبي خوا و دانايان بكات".

﴿وَيُزَكِّيهِمْ﴾ "واته: پاكسازيان بو بكات"، به پهروه ده كردن له سه ر كار و كرده وه ي
چاك، خو دو ورگرتن له كرده وه ي پيس و ناپوخت، كه ناخ و دهر وون پي پيس دهبي
نه وه ك پاكسازي.

﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ﴾ واته: به راستي تو زالي به سه ر هه موو شتيكدا، هيچ شتيك
دهسته وه ساني هيژ و تواناي تو ناكات، ﴿الْحَكِيمُ﴾ "دانا و خاوه ن حيكمه تي"، شته كان
ده خه يته شويني شايسته ي خويان، جا تكات ليده كه يين به بالادهستي و داناييه كهت، نه و
په يامبه ره له نيوياندا ره وانه بكه.

خو اي گه وره نزاكه ي نه واني گيرا كرد، هم په يامبه ره پايه به رزه ي ره وانه كرد، كه
به هوي نه وه وه خو اي گه وره ميه ره باني نواند له گه ل نه وه كافي نه واندا به تايه تي و له گه ل
تيكراي به ديهيتر او انيش به گشتي، ههر بويه په يامبه ري خوا (درو و سلاوي خو اي ليبي)
فهرو ويه تي: ((أَنَا دَعْوَةُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ))، واته: من نه نجامي نزاكه ي ئي پراهيمي باوكمم.

ئینجا خوای گه‌وره که بهم جوړه ئیپراهیمی (سلاوی خوای لیبی) پایه‌برز و گه‌وره کرد، ئینجا باسی سیفته‌ته کامله‌کافی کرد، خوای پایه‌برز له‌وباره‌یه‌وه فه‌رمو‌ویه‌تی:

(۱۳۰ - ۱۳۴) ﴿وَمَنْ يَّرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ ﴿۱۳۰﴾ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلَمْ قَالَ أَسَلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱۳۱﴾ وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۲﴾ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۳﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۱۳۴﴾

"﴿وَمَنْ يَّرْغَبْ﴾" واته: بی‌گومان ته‌ئا ته‌و که‌سه پشت له ﴿عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ﴾ " ریباز و بیروباوه‌ری ئیپراهیم ده‌کات، دواى نه‌وهی ئاشنای پایه و گه‌وره‌یه‌که‌ی بووه، ﴿إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ﴾ واته: "ته‌و که‌سه نه‌بی" که خوای نه‌زان و نه‌فام و ریسواکردووه، به‌یستی و نزمی خوای رازیبووه، له‌گریه‌ست و مامه‌له‌یه‌کی دؤراودا فرؤشتوویه‌تی، هه‌روه‌ک چؤن که‌سیک رینوینکار و به‌رچاوورؤشن و کاملتر نییه له‌وه‌ی که شوین بیروباوه‌ر و ریبازی ئیپراهیم که‌وتووه.

پاشان خوای پایه‌برز باسی بارودؤخی ئیپراهیممان (سلاوی خوای لیبی) بؤ ده‌کات، جا ده‌فه‌رمووی: ﴿وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا﴾ واته: به‌راستی نه‌ومان "له‌دونیا‌دا" هه‌لئارد، سه‌رمانخست بؤ نه‌جامدانی کار و کرده‌وه‌ی "چاک"، که به‌هؤیه‌وه بووه یه‌کیک

لە ھەلىۇزىردراوھ پاىبەرزەكان، ﴿وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ "لە دوارۇزىشدا لە چاكەكارانە" و لەو كەسانەيە كە پلەويپايەي بەرزىان بۇ ھەيە.

﴿إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمَ﴾ "يادى ئەوھ بكنەنەوھ، كاتىك پەرورەدگار پى فەرموو: ملكەچ بە، ئەويش" لە ميانەي ملكەچبوون و گوپرايەلى بۇ فەرمانى خوا: "﴿قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾" وتى: ملكەچى پەرورەدگارى جىھانىام"، لە رووى دىسۆزى و يەكخوئاسى، خوئشەويستى و تەمھا گەرانەوھ بۇ لاي ئەو، بۇيە يەكخوئاسى سىفەتى ئەو بوو.

"﴿وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ﴾" واتە: ئىبراھىم و يەعقوب (سلاوى خويان لىي) ئامۇزگارى كور و نەوھكانيان كرد بە يەكخوئاسى، ئەم يەكخوئاسىيە وەك سىفەت لە نەوھكانىشى مايەوھ، چونكە ئەوانى بەم سىفەتە راسپارد، بەمەش ئەم چەمكە "واتە: بيروباوهر" لە دواى ئەو پىشتاوپىشت مايەوھ، تاگەيشتە يەعقوب (سلاوى خوى لىي) و ئەويش ئامۇزگارى كور و نەوھكانى كرد بە يەكخوئاسى.

جا ئيوه - ئەي نەوھكانى يەعقوب - باوكتان ئيوهى بە تايبەت راسپاردووه، پيوستە بە تەواوى ملكەچ بن، شوين كۇتا پيغەمبەر (درود و سلاوى خوى لىي) بكنون، فەرموويەتى: "﴿يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾" واتە: "رۇلە شىرىنەكانم، خوى گەورە لە مېھرەبانى و بەخىشى خۇبەوھ لەگەلتان، ئەم تايىن و بەرنامە و رىيازەي" بۇ ئيوه ھەلىۇزاردووه، كەواتە ئەم تايىنە بەرپا بكن، با جىيەجىكردى رىسا و ياساكانى بىتتە سىفەتتان، ئاكار و رەوشتەكانى خۇتانى پى برازىننەوھ، بەجۇرىك لەسەر ئەمە بەردەوام بن، كە كاتىك مەرگىش بەرەو روتان دىت لەسەرى عىرن، چونكە

ههږ كهسك لهسهږ ههږچيهك بڙيهت لهسهږ ههږمان شت دهمریت، دواتر لهسهږيشی زیندوو دهیتهوه.

لهبهږ نهوهی جو لهكهكان پیمان وابوو لهسهږ ئاینی ئیپراهیم (سلاوی خوی لیی)، نهویش لهسهږ ئاینی یهعقوب (سلاوی خوی لیی)، خوا نکولی لهوان کردوو و فهرموویهتی: "﴿أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ﴾" واته: "یان" نیوه نامادهبوون، کاتیک پشهکی و هوکارهکانی "مردن له یهعقوب (سلاوی خوی لیی) نزیکبووه و لهسهږمهږگداوو"، جا ناوبراو بو تاقیکردنهوه و بو نهوهی تا دنیای کاتیک که له ژباندماوه، رولهکانی راسپارده تا ناموزگاری نهو جیهجی دهکن، ﴿إِذْ قَالَ لِنَبِيِّهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي﴾ "یادی نهوه بکهوه کاتیک یهعقوب (سلاوی خوی لیی) به رولهکانی وت: چ شتیک له دوی من دهپرستن؟"، نهوانیش وهلامیکی دنیابهخشیان دایهوه و ﴿قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَاللَّهُ أَبَاتُكَ إِبرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَٰهًا وَاحِدًا﴾ "وتیان: خوی تو و باو و بابیرانت، ئیپراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق دهپرستن، که تاك و تههایه"، هیچ هاوبهش و هاوتایهکی بو دانانین، ﴿وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ "واته: بهدنیابهوه نیمه ملکهچی فهرمانهکانی خوی گورهین"، بهمهش یهکخواناسی و نهجامدانی کار و کردهوهی "چاکیان" بهیهکهوه کوکردهوه لهخویاندا.

شیکي زانراوه نهوان نامادهی سهږمهږگی یهعقوب (سلاوی خوی لیی) نهبوون، چونکه نهو کات ههږ له دایک نهبوون، جا که ناماده نهبوون "ناتوان بزنان چی پرویداده"، بویه خوی گوره ههوال دهوات لهبارهی نهوهی که یهعقوب (سلاوی خوی لیی) ناموزگاری رولهکانی کردوو بهوهی که یهکخواناس بن نهك لهسهږ ریبازی جو لهکایهتی برؤن.

دواتر خوی پایه بهرز فه رموویه تی: ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ واته: "ئهو ئوممه ته" رۆیشت و تیپه ری، هه ر به کیك بهرپسه له كار و كرده وه كانی، هه ر به كیش به پی كرده كه ی سزا و پاداشت وه رده گرتیه وه، هه چ كه سیك به گوناھی كه سیکی دیکه سزا نادریت، تاكه شتیك مایه ی كه لك و سوودی خاوه نه كه ی بی باوه ر و له خواتر سانیه تی، جا سه رقالبوونتان "ئه ی جو له كه كان" به و بانگه شه كردنه ی كه ئه وان له سه ر ئاین و ریبازی ئه وان، ته نها به گوftar به ریبازی ئه وان رازی بوون، شتیکی به تال و بی ناوه روكه، به لكو بیویسته له سه رتان له و بارودوخه رابمین كه ئیوه تیدان، كه ئایا به م بارودوخه شایسته ی رزگار بوون یان نا؟

(۱۳۵) ﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ ۱۳۵ ﴿

﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا﴾ واته: هه ر به کیك له جو له كه و گاوه ره كان "وتیان: بینه جو له كه یان گاو، تا رینویی وه ر بگرن"، و بانگی موسلمانان یان ده كرد، تا بچه نیو ئاینی ئه وان وه، بیان وابوو كه ئه وان له سه ر ری راستن، جگه له وانیش له گو مراییدان، ﴿قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ "ئه ی په یامه ر (درود و سلاوی خوی لی)" وه ئامیکی تیر و ته سه لیان بده وه و "بلی: نا به یچه وان وه، به لكو شوین ئاین و ریبازی ئیبراهیم ده كهوین، كه به كخواناسه"، پرووی له خوی گه وه، پشی له هه موو شتیکی تر جگه له خوا كرده وه، خاوه به كگه ره و دووره به ریزه له ها وه شدانان، ﴿وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ واته: هه رگیز له ها وه شدانه ران نه بووه"، به راستی له شوینكه وتی

ئېپراھیمدا (سلاوی خوی لی) رېنوی هیه، پشت کردن له رېياز و ئایی نهو، کوفر و بی باوه ری و سدر لیشیوانه.

(۱۳۶) ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿۱۳۶﴾

ئەم ئایەتە پیرۆزە، هەموو ئەو شتانه لەخۆ دەگری، که پێویستە باوه پاران باوه پریان بی هەبی.

جاك بزانه باوه بەراستدانی دلە بە تەواوی بەم بنچینه و پایانه، ئەم دانپیدانانە کار و کردەوه کانی دل و ئەندامەکانی جەستە دەگریتهوه، - بەم پێه - ئیسلامیش لەخۆ دەگری، تەنانەت هەموو کردەوه جاکەکان دەگریتهوه، ئەمانە بەشیکن لە باوه پ و شوینەواریکن لە شوینەوارەکانی، جا که وشە ی ئیمان و باوه پ "بە تەها" باسکرا، ئەوا ئەو شتانه دەگریتهوه، که باسمانکردن، بەهەمان شیوه ئیسلامیش که "بە تەها" باسکرا، ئەوا باوه پیش دەگریتهوه، ئەگەر ئیمان و ئیسلامیش بەیەکەوه باسکران، ئەوا ئەو کاتە ئیمان و باوه پ گوزارشت دەبی له دانپیدانان و بەراستدانی دل، ئیسلامیش گوزارشت دەبی له کردەوه دیارەکان، بەهەمان جور کاتیک باوه پ و کار و کردەوه ی جاکیش بەیەکەوه باس دەکرین، هەمان لیکدانەوه بیان بۆ دەگری.

خوی گهوره دهفهرمووی: ﴿قُولُوا﴾ واتە: بە زمانتان "بلین"، بە جوریک کۆک و هاواناھەنگ بی لەگەل ئەوهی که له دلتاندا یه، ئەمەبە گوفتاری کامل، که پاداشت و سزای لێدەپشکوێتهوه، هەرۆک چون بە زمان دەبرین بەبی باوه پبوونی دل و بە دوورووپی و بی

باوه ری داده نری، جا قسه یه ك که کرداری دلی له گه لدا نه بی، کاریگری نییه و سوپه شی که مه، گریمان نه گهر بنده پاداشتی له سه ر وه ریگریته وه، به و مهر جه ی قسه که چاك بی و بناغه ی باوه ری له گه ل دابی، به نام جیاوازی هه یه له نیوان قسه ی رووت، له گه ل نه و قسه یه ی که کرده ی دلی له گه لدا یه.

سه باره ت به م فرمایشته: ﴿قُولُوا﴾ ئاماژه یه بۆ راگه یاندنی بیرو باوه ری، و خسته نه پروو و بانگه وازی بۆ کردنی، چونکه بناغه و بنچینه ی ئاینه.

دو باره ی ئه م فرمایشته: ﴿أَمَّا﴾ "واته: باوه رمان هیناوه"، هاوشیوه ی ئه م فرمایشته که ئه نجامدانی کرده ی لیبه ره م دی، دراوه ته پال هه موو ئوممه ت، ئاماژه یه بۆ ئه وه ی بیویسته له سه ر ئوممه ت، ده ستگری به تیگری بهرنامه ی خواوه، هاندانه بۆ به کگری تا پالنه ر و ئامانجیان به ك بی، کار و کرده وه شیان به کگری بی، له هه مان کاتدا ریگری ده کات له په رته وازه یی، ئه وه شی لیده خوینریته وه که باوه رداران وه ك به ك جه سته ن.

ئه م فرمایشته: ﴿قُولُوا أَمَّا بِاللَّهِ﴾ تا کوتایی ئایه ته که، ئاماژه یه بۆ ئه وه ی که دروسته مروف باوه ر بداته پال خوی، به شیوه یه کی کۆت و به ندکراو، به وییه ی که بیویسته، به بیچه وانه ی ئه وه ی که دهوتریت: ((من باوه ردارم)) و هاوشیوه کانی، چونکه ئه م جۆره گوزارشته نه ها به به سته وه به ویستی خوا ی گه وره وه دهوتری، "بۆ ئه و نه دهوتری: ئه گه ر خوا بیه وی باوه ردارم"، له بهر ئه وه ی "وتنی ئه مه به بی به کاره یانی ویستی خوا و گوزارشته هاوشیوه کانی" پاکانه کردنه بۆ خود، و گه واهیدانی له سه ر ئه وه ی باوه رداره.

جا که ده فرمووی: ﴿أَمَّا بِاللَّهِ﴾ واته: "باوه رمان به خوا ی گه وره هیناوه"، به وه ی که بوونی هه یه و تاك و ته هایه، خواوه ی هه موو سیفه ته کامله کانه، پاك و به رزه له گشت

که موکورتیه کان، هەر ئه و شایسته ی پهرستنه، نابی له هیچ پهرستشیکدا هاوبهش و هاوه ئی به هیچ جوړیک یو دابنری.

﴿وَمَا أَنْزَلْنَا﴾ "واته: باوه پڕیشیمان هیناوه به و په یامه ی که بۆمان دابه زینراوه"، که قورنای بهرز و سوننه تی به پیز ده گریته وه، ههروه ک خوی پایه بهرز له و باره وه ده فهرمووی: ﴿وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ نیسا: ۱۱۳، واته: "خوی گه وه کتیب و حکمه ت و دانایی یو سه ر تو دابه زاندوه"، به مهش باوه پربوون ده گریته وه به ناوه رۆکی کتیبی خوا و سوننه تی په یامه ره که ی، له باوه پڕه یان به سیفته ته کانی خوی به دبه ینه ر، خاسیه ت و سیفته تی په یامه ره کانی، دواپۆژ، جهانی نادیار (عهیب) ی راپردوو داهاتوو، ههروه ها باوه پربوون به و حوکمه شه رعیه فه رمانکه رانه ی تییدان، له گه ل حوکمه کانی سزا و جگه له مانهش.

﴿وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ "واته: باوه پڕیشیمان هیناوه به و په یامه ی که یو ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یه عقوب و ئه سباط (نه وه کانی یه عقوب) هاتوو، به و په یامهش که یو موسا و عیسا هاتوو، و به و په یامانهش که یو ییغه مبه ران (سلأوی خوا له هه موویان ی) دابه زیوه له لایه ن پهروه ردگار یانه وه"، ئه مه باوه پربوونی تی دایه به هه موو ئه و کتیبانه ی که یو هه موو ییغه مبه ران دابه زیون، باوه پربوونیشی تی دایه به ییغه مبه ران به گشتی، ئه و ییغه مبه رانهش که له م ئایه ته دا ئا مازده یان ییدراوه به تابه تی، به هۆی ئه وه یه که ییغه مبه رانی ناوبراو ریز و پایه یه کی مه زنیان هدی و خاوه نی شه رعیه تی گه وره ن، که واته له باوه پربوون به ییغه مبه ران و کتیبه ئاسمانیه کان، واجه و ییوسته باوه پڕداران باوه پریان به هه مووان هه بی به گشتی، دواتر ئه وه ی که به تیروته سه لی به سروش باسیکرای ئه و ییوسته ئیمهش به تیروته سه لی باوه پری بییه نین.

سهبارت بهوش که فهورموږه تی: ﴿لَا تُفَرِّقْ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ﴾ واته: "جیاوازی له نیوان هیچ په کیکیاندا ناکهین"، به لکو باوهرپان به هدر هه موویان هدی، نه مهیه تایه تمه ندی مو سلمانان، که به هوږه وه جیاوازن له شوینکه وتووی ههر تاینیکی تر.

جوله که و گاور و صابینه کان و جگه له وانیش، — ته گهر باوهرپیشان وای که باوهرپان هدی، به پهایمی نهو په یامبر و کتیبه ناسمانیانه ی باوهرپان پی ههیه — نهوا له گهل نهوه شدا باوهرپان به په یامبرانی دیکه نیبه، به مهش جیاوازی له نیوان په یامبر و کتیبه ناسمانیه کان ده کن، که باوهرپان به به شیکیان ههیه، بی باوهرپیشن به به شیک دیکه یان، به مهش به هوږی به دروڅخسته وه دیان بو به شیک له په یامبر و کتیبه ناسمانیه کان، باوهرپه کیان هه لده وه شینته وه، جا نهو په یامبره ی که نهوان بیان وایه باوهرپان پی هدی، نهوا نهو په یامبره هه موو په یامبره کافی دیکه ی و به تایهت محمه دی (درو و سلواوی خوی لپی) به راستداناوه، بو به ته گهر خاوهن کتیبه کان پیغه مبر محمه د (درو و سلواوی خوی لپی) به درو بخه نه وه، نهوا به مه نهو ههواله به دروڅخه نه وه، که په یامبره کیان بیانی داوه، به مهش بی باوهرپه ین به په یامبره کانیشان.

لهم فهورمایشته دا: ﴿وَمَا أَوْلِيَّ النَّبِيِّنَ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ نمازه هدی بو نهوه ی به خششی تاین، به خششی راسته قینه یه، که به کامهرانی دنیا و دواږوژوه وابهسته یه، فهورمانی پی نه کردوین، که باوهرپه ین به دهسه لات و سامان و هاوشیوه کافی نه مانه که به پیغه مبران دراوه، به لکو فهورمانان پیکراوه که باوهرپدار بین بهو کتیب و شه ریه تانه ی که بیان دراوه، ههروه ها نهوه شی له خوگرتووه که په یامبران ته ها راگه یه نهری پهایمی خوان، نیوه ندگیرن له نیوان خوا و به دیه ینراوانی له راگه یانندی تاینی خوا به به دیه ینراوان، که واته هیچ شتیکیان به دهسه ت نیبه له تایندا.

له‌م فه‌رمایشته: ﴿مِنْ رَبِّهِمْ﴾ ناماژه هه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی، که خوای گه‌وره له‌ کاملی پهره‌ردگاریتی خۆیه‌وه‌یه، که کئی بۆ به‌نده‌کانی دابه‌زاندوووه و په‌یامبه‌رانی بۆ ناردووون، پهره‌ردگاریتی خوا ئه‌وه ناخوازی که به‌ هه‌ره‌مه‌کی فه‌رامۆشیان بکات.

مادهم ئه‌و په‌یامه‌ی به‌ ییغه‌مبه‌ران دراوه، له‌لایه‌ن پهره‌ردگاره‌وه بوو، ئه‌وا جیاوازی ده‌رده‌که‌وی له‌ نیوان ییغه‌مبه‌رانی خوا و ئه‌وه‌ش که بانگه‌شهی ییغه‌مبه‌رایه‌تی ده‌کات، جا جیاوازیه‌که رووده‌دات له‌ نیوانیاندا له‌گه‌ل زاینی ئه‌و شته‌ی بانگه‌شهی بۆ ده‌که‌ن، په‌یامبه‌رانی خوا ته‌ها بانگه‌واز بۆ چاکه و ریگری له‌ هه‌رچی خراپه‌یه ده‌که‌ن، هه‌ر به‌کیکیشی له‌ په‌یامبه‌رانی خوا په‌یامبه‌ره‌کانی دیکه به‌راست داده‌نی، گه‌واهی راستی و ره‌وایی بۆ ده‌دات، به‌بی ئه‌وه‌ی دژایه‌تی و تیکگیرانیان هه‌بی، چونکه هه‌موویان له‌لایه‌ن به‌ره‌ردگاره‌وه هاتووون: ﴿وَلَوْ كَانِ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ نیساء: ۸۲. واته: "خۆ ئه‌گه‌ر ئه‌م قورئانه له‌لایه‌ن جگه له‌ خوای گه‌وره‌وه هاتبوایه، ئه‌وا تیکگیرانیکی زۆر تیی‌دا به‌دیده‌کرا".

ئهمه‌ش به‌یچه‌وانه‌ی بانگه‌شهی ئه‌و که‌سه‌یه که به‌درۆ بانگه‌شهی ییغه‌مبه‌رایه‌تی ده‌کات، که هه‌وال و فه‌رمان و ریگریه‌کانیان تیکگیراون، هه‌روه‌ک ئه‌مه زانراوه له‌ به‌سه‌ره‌اتی هه‌موو ئه‌وانه‌ی ئه‌م بانگه‌شه‌یه‌یان کردوووه و زانراویشه بانگه‌شه‌یان بۆچی کردوووه.

دوای ئه‌وه‌ی خوای پایه‌بنند، هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی خسته‌روو، که ده‌بی باوه‌ردار بپروای بی هه‌بی به‌ گشتی و تاییه‌تی، ئه‌وا قسه به‌بی کردار سوودی نابی، دواتر فه‌رموویه‌تی: ﴿وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ واته: ئیمه‌ ملکه‌چی گه‌وره‌یی خوای گه‌وره‌ین، به‌ ده‌ر و ده‌رووتمان (بظاهرنه و باطننا) پایه‌ندی به‌ندایه‌تی ئه‌وین، په‌رستش به‌ دلسۆزی هه‌ر بۆ خوا ده‌که‌ین، به‌رکار (المعمول) سی ییشخستوووه که ﴿لَهُ﴾ به‌سه‌ر کارادا ﴿مُسْلِمُونَ﴾.

ئەم ئایەتە پیرۆزە، - سەرباری کورتی و پوختییەکی - ئەوا سی جۆرەکی یەكخووناسی لەخۆگرتوو: یەكخووناسی لە پەرورەدگاریتیدا، یەكخووناسی لە پەرستراویتیدا، یەكخووناسی لە ناو و سیفەتەکاندا.

باوەربوونیشی لەخۆگرتوو بە هەموو بەیامبەرەکان و کتیبەکانی خوا، لە دواى گشتاندا بەتایبەتی باسی کردوو، کە ئاماژە بە یۆ پایەداری، هەر و هەر بەراستدانانی بە دل و زمان و ئەندامەکانی جەستە و دڵسۆزی یۆ خوا لە هەمو ئەمانەدا، جیاوازیی تیدا بە نیوان بەیامبەرە راستگۆکان و ئەوانەى کە بەدرۆ بانگەشەى یەغەمبەرایەتی دەکەن. هەر و هەر خواى بەدیھینەر بەندە باوەردارەکانی فیر دەکات چون ئەمە دەربەرن، ئاماژەشى بە پەھەت و بەخششی خواى گەرە کردوو، کە چون بەخششە ئاینەکانی لەگەڵدا کردوون، کە کامەرانى دونیا و دواپۆزی بیانەرە پەبەستن.

پاک و بیگەردى یۆ ئەو زاتەى کە کتیبى خۆى کردۆتە روونکەرەوى هەموو شتیک، هەر و هەر مایەى پەھەت و میهرەبانى یۆ کۆمەلانیك کە باوەر دەھینن.

(۱۳۷) ﴿فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (۱۳۷)

﴿فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ﴾ واتە: ئەگەر "ئەوان" خاوەن کتیبەکان باوەریان هینا، - هاوشیوەى ئەوئەى ئیو باوەرداران بی هینا، ئەى کۆمەلای باوەرداران - بە هەموو بەیامبەرەکان و کتیبە ئاسمانیەکان، کە سەرەتا بەیامبەر و کتیبى ئاسمانى یۆ ئەوان رویشتوو، لە پیش هەموو بەیامبەرانی شەو: دواھەمین و مەزنتەریان، کە بەیامبەر محەمەد (سلاوى خواى لیبى) و قورئانى پیرۆزە، تەگھا ملکہچى خوا بوون، جیاوازیان نەکرد لە نیوان هیچ یەکیک لە بەیامبەرانی خوا، ﴿فَقَدْ اهْتَدَوْا﴾ "ئەو بەدلتیابوو رینۆنیان وەرگرتوو بەرەو"

رپگهی راست و رهوان، که باوهردار دهگهیه نیته بههشته پر له ناز و نیعمه تهکان، واته: نهوانه هیچ رپگهیه کیان نییه بۆ رینوینی وهرگرتن، تهئا بهم باوهر و ئیماننه بی، بهیچه وانهی گومانیان که وتیان: ﴿كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا﴾ واته: "وهرنه سه ر ئابیی جوله کابه تی یان گاواریه تی، بهمهش رینوینیان دهسته کهوی".

رینوینی ((الهدی)): زانین و ناشنابوونه به حق و راستی و کارکردنه بی، دژه کهی گوهرایی و لیشیوان و ناشنا نهبوونه به زانست، و گوهرایی له کار و کرده ودا له دوی زانین، نهمهش ئه و بهر بهر کانی و سه ر لیشیوانه بووه که له سه ری بوون، ﴿وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ﴾ واته: نه گهر پشتیان تی کرد نه وه له بهر بهر کانی و دوو بهر کیدا ده بن، کاتیک پشتیان له په یامی خوا کرد و فه راموشیان کرد، که سی بهر بهر کار (المشاق): نه وه به که له بهر بهر کیدا ده بی، خوا و په یام بهر که شی له بهر بهر کی دیکه دا ده بن، جا له بهر بهر کانی دا دزایه تی و دوو زمانیه تی تووند گه لاله ده بی، بهمهش به کی که له ده رته نجامه کانی نه م دزایه تیه نه وه ده بی که هه ول ده ده ن تا تازاری په یام بهر بدن، ﴿فَسِكْفِيكَهُمُ اللَّهُ﴾ واته: "خوای گه و ره ده تپاریزی له پیلانگه رپه کانیان"، هه ر بویه خوای گه و ره به ئینی به په یام بهر که یدا نه وانی له کول بکاته وه، ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ﴾ چونکه به راستی خوا بیسه ری هه موو ده نگیکه، به جیاوازی زمانه کان و هونه ری نواندنه کان که به یی بیویست "به نده کان ده بنین"، ﴿الْعَلِيمُ﴾ زاناشه به وه ی ئیستا چی ده که ن و له رابر دوو شدا چیان کردوه، زانایه به جهانی دیار و نادیار و ده ر و ده روون، ماده م وایه نه واه به دنیا به وه خوای گه و ره ده تپاریزی له خراپه ی نه وان.

خوای گه و ره به ئینی خو ی بۆ په یام بهر که ی هینایه جی، زالی کرد به سه ر نه واندا، تا هه ندیکانی کوشت، هه ندیکی تریانی به دیلگرت، هه ندیکی دیکه یانی قه لچو کرد،

ھەندىكىان ھەلەتن، ئەمە موعجىزەدەكە لە موعجىزەكانى قورئانى پىرۇز، ئەمەش ھەوالدانە بەشتىك بەر لەوھى كە روبرودات، بەمەش تەواو بەو شىۋەبە ھاتەجى كە قورئان ھەوالى لەبارەو ە دابوو .

(۱۳۸) ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ﴾ (۱۳۸)

﴿صِبْغَةَ اللَّهِ﴾ واتە: پابەندى ئاينى خوا بن، بە تەواوى جىيە جىيى بكن، بە ئەنجامدانى كردهو ە ەر و دەروونىەكان، ھەموو ئەو بىروباو ەرانەى كە پەرورەدگار داناون لە تىكراى كاتەكاندا پىيانەو ە پابەند بن، تا دەبىتە بۇيە و سىفەتەكەناتان .
كاتىك ئەم پابەندىيە بوو ە سىفەتەكەناتان، ئەوا ئەمە ملكەجى ئىو ە بۇ فەرمانەكانى خوا پىويست دەكات، بەخواست و ھەلئىزاردن و خوئىويستنى خوئان، ئاين دەبىتە سروسى ئىو ە، ەك چۇن بۇيەى جل و بەرگ بوو ەتە سىفەتىكى ئەو، ئا بەم شىۋەبە بەختەو ەرى دونيا و دوارۇرتان بەدەستدەكەوى، چونكە ئاين ھانى مروؤف دەدات لەسەر رەوشتە بەرزەكان و كردهو ە چاكەكان، ئاكار و كارە بلندەكان، ھەر بۇيە خواى گەورە – بەشىۋەى سەرسورمانى سەلئىنەر بۇ زىرپە پاكەكان – دەفەرمووى: ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً﴾ واتە: بەدلئىايەو ە ھىچ ئاين و بەرنامەكە لە ئاين و بەرنامەى خوا چاكتر نىيە .

ئەگەر دەتەوى ئاشناى شوونەكە بىست، كە جىاوازى نىوان بەرنامە و ئاينى خوا لەگەل بەرنامە و ئاينەكانى دىكەت بۇ روون بكاتەو ە، ئەوا پىويستە بە دژەكەى پىوانە بكەى .
چ شتىك لە بەندەكەدا دەبىنى، كە باو ەرىكى دروستى بە پەرورەدگارى ھەى، بەھۇيەو ە بە دل و ئەندامەكانى جەستە ملكەجى بىى، خوئى برازىنئىتەو ە بە ھەرچى

وہسفیكى چاك و كردهوہیكى جوان و رەوشتىكى بەرز و خاسیہتىكى بلىندە، خۇشى دووربگرى له ھەرچىيەك كە ھەبە لە وەسفى ناشرىن و كەموكورت و پەست و نزم، تايبەتمەندى ئەو: راستگۇبى بى له گوفتار و كرداردا، ئارامگر و لەسەرخۇ و داوینپاك و بویر و چاكەكار بى بە قسە و كردهوہ، خوای مەزنى خۇشبووى و لىبى بترسى، ئومىدى بە مېھرەبانى ئەو ھەبى، دۇخى ئەو دلسۇزى بى بۇ خوای پەرستراو و چاكەكارى بى له گەل بەندەكانى.

جا بەراوردى بکہ بە بەندەبەك، كە بى باوہرە بە پەرورەدگارى، ياخيوبوى له فەرمانەكانى، رووى كرديتتە بەدېھنراوان جگە لە خوای گەورە، ئەم سىفەتە خراپانەشى تىدابی: بى باوہرەبوون و ھاوہەشدانان بۇ خوا، درۆ و ناپاکی كردن و فىلبازى و ھەلخەلەتاندن، داوینپىسى، نواندى ھەلسوكتەوتى نابەجى بەرامبەر بەدېھنراوان لە گوفتار و كرداردا، كەواتە دلسۇز و دلساغ نەبى بۇ خوای بە حەق پەرستراو، چاكەكار نەبى له گەل بەندەكانى، ئەو كاتە جياوازى بە مەزەنەكەت بۇ دەرەكەوى له نيوان ئەم دوو بەرنامە و ئايبە، ئەو ھەش دەزانى كە ھىچ بەرنامە و ئايىك باشتر نىبە لە بەرنامە و ئايىبى خوا، لە بەرامبەردا خراپتر نىبە لەو كەسەى كە پەپرەوى بەرنامە و ئايىك بكات جگە لە ئايىبى خوای گەورە.

لەم فەرمايشتەدا: ﴿وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ﴾ واتە: "ئىمە تەمنا ئەو دەپەرستىن"، ئەم بۇيە و ئايىن و بەرنامەبە روون دەكاتەوہ، كە برىتتە لە ھەلسان بەم دوو پاىە و بنچىنەبە: دلسۇزبوون بۇ خوا و بەردەوامبوون و شوينكەوتن، چونكە خواپەرستى (العبادة) ناويكە ھەموو ئەو شتانە كۆ دەكاتەوہ لەخۇيدا، كە خوای گەورە خۇشىدەوى و پىي رازىبە، لە كردار و گوفتارە ديار و دەروونبەكان، ھىچ گوفتار و كردارىكەش نايىتە خواپەرستى، تا خوای گەورە لەسەر زمانى پەيامبەرەكەى بە شەرع بۇمان دادەنى، دلسۇزبوون بۇ خوا:

ئه‌وه‌یه به‌نده ته‌ئا مه‌به‌ستی ره‌زامه‌ندی خوا بی، له‌و کارانه‌ی که ده‌یکات، جا که لی‌ره‌دا به‌رکار (المعمول) پیش‌خراوه، ئه‌وا مؤلّه‌ت به‌ کورت هه‌له‌ینان ده‌دات.

فه‌رمویه‌تی: ﴿وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ﴾ وه‌سفی ئه‌وانی کردووه به (ناوی بکه‌ر)، که ئاماژه‌یه بۆ چه‌سپاوی و سه‌قامگیری، ئه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌گه‌یدنی که به‌ندایه‌تی بووه‌ته بۆیه و سیفه‌تیکی جیا‌نه‌بووه‌وه لیان.

(۱۳۹) ﴿قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ﴾ ۱۳۹ ﴿

﴿قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ﴾ واته: " - ئه‌ی په‌یامبه‌ر (درود و سلأوی خوی لی) بیان - بلی: مشتومرمان له‌گه‌ل ده‌که‌ن ده‌رباره‌ی خوا"، (المحاجة): مشتومری نیوان دوو که‌س یان زیاتره، که په‌یوه‌سته به‌و پرسانه‌ی که راجیایان تیدایه، و هه‌ر یه‌کیک ده‌یه‌وی پشتگیری گوفتاری خوی بکات و قسه‌ی دژه‌پراکه‌ی پوچه‌ل بکاته‌وه، هه‌ر لایه‌ک هه‌ول ده‌دات به‌لگه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی تر به‌ریا بکات، ئه‌وه‌ی که لیمان داواکراوه و بیویسته مشتومر به‌چاکترین شیوه بکه‌ین، تا که‌سی سه‌رلیشیواو بگه‌رینینه‌وه سه‌ر ریگه‌ی راست، و به‌لگه له‌سه‌ر که‌سی نکۆلیکار به‌ریا ده‌ی، حه‌ق و راستی رۆشن ده‌یته‌وه، پوچه‌لی ئاشکرا ده‌ی، ئه‌گه‌ر مشتومر له‌م سنووره ده‌رچوو، ئه‌وا ده‌یته‌ مشتومری نه‌زۆک، و کیشمه‌کیشی بی سوود، و خراپه‌ی زۆری لی‌ده‌که‌وته‌وه، خاوه‌ن کتیه‌کان بیان وایه ئه‌وان لای خوا له موسلمانان له‌پیشترن، ئه‌مه‌ش ته‌ئا بانگه‌شه‌یه‌که، و بیویستی به‌ هیئانه‌وه‌ی به‌لگه هه‌یه.

﴿وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ﴾ "هه‌ر خوی گه‌وره په‌روه‌ردگاری ئیمه و ئیوه‌یه، کرده‌وه‌کانی خۆمان بۆ خۆمان،

كردەۋەكانىشىتان بۇ خۇتان، بە دۇنيايەۋە ئىمە دۇسۇزى پەرۋەردگارین، جا مادەم بەرۋەردگارى ھەمووان يەك بى، نەك تەھا پەرۋەردگارى ئىۋە بى بەدەر لە ئىمە، ھەر يەككىشىمان كار و كردەۋەى خۇى ھەيە، كەۋاتە لەمەدا يەكسانین، چونكە جياۋازى كردن لە شتىكى ھاۋبەشدا، بەبى بوۋنى جياۋازبەكى كارىگەر بانگەشەيەكى پوچەلە، جياكارى كردن لە نيوان دوو شتى ھاۋشيوە سەرسەختى نواندىكى ئاشكرايە، بەلكو جياۋازى و چاكتر بوون، تەھا بەھۋى دۇسۇزبوۋنى بەندە دەبى بۇ خۋاى گەرە بى لە كار و كردەۋە چاكەكانىدا، ئەمەش تەھا تەھا تايەتمەندى باۋەردارانە، بەمەش ئەۋە دياردەكەۋى كە باۋەرداران لە ھەموو كەسىكى تر لە خۋاۋە نزيكترن و لەپىشترن، چونكە دۇسۇزبوون بۇ خۋا رىگەى سەرکەۋتن و سەرفرازىە.

ئا ئەمەيە جياۋازى لە نيوان، شوينكەوتوۋانى ئايى خۋا و شوينكەوتوۋانى رېبازى شەيتان، كە بە سېفەتە راستەقىنەكان جيا دەكرىنەۋە، كە كەسە ژىرەكان دانى پىدادەنېن، و تەھا كەسىك رەتيان دەكاتەۋە كە نكۇلىكار و نەزان بى، لەم ئايەتەدا رېنیشاندىكى نەرم و نيان ھەيە بۇ شىۋازى دەمەتەقى و مشتومر، پەرسەكان دامەزراۋن لەسەر كۇكردەۋەى خالە وىكچۈۋەكان و جياۋازى كردن لە نيوان جياۋازەكان.

(۱۴۰) ﴿أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمْ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةَ عِنْدِهِ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿۱۴۰﴾

﴿أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ﴾ واتە: "ياخود دەلېن: بى گومان ئىبراھىم و ئىسماعىل و ئىسحاق و يەعقوب و

تهسبات، جوله که یان گاور بوون"، تهمه بانگه شه به کی دیکه ی تهوانه، مشتمره دهږاره ی تهم په یامبه رانه ی خوا، به یی بوجوونی تهوان، که بیان و ابوو خو یان له یی شترن بو ته م په یامبه رانه له موسلمانان، جا خوی گه وره بهږه رچی تهوانی دایه وه و فه رموی: ﴿قُلْ اَنْتُمْ اَعْلَمُ اَمَ اللّٰهُ﴾ واته: - ته ی په یامبه ر (درو د و سلأوی خوی لی) - بیان بلی: نایا تیوه زانترن یان خوا"، خوی گه وره ده فه رموی: ﴿مَا كَانَ اِبْرَاهِيْمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ﴾ نالی عیمران: ۶۷، واته: "بی گومان هه رگیز ئیپراهیم (سلأوی خوی لی) جوله که و گاور نه بووه، به لکو به کخواناس و موسلمان بووه، هه رگیز له هاوبهش و هاوه لدانه ران نه بووه". خاوه ن کتیه کان ده لئین: نا به ییچه وانه وه جوله که یان گاوره.

یان ته وه تا ته و خاوه ن کتیه انه راستگو و زانان، یان خوی پایه به رز راست ده کات و زانایه به بارودوخیان، ده بی به کی که له م دوو شته بی، وه لآمه که ی نه دراوه ته وه، چونکه له وپهږی روونی ناشکراییدایه، ته نانه ت - له به ر پو شنبوونی - پیوستی نه کردووه به فه رموی: به لکو خوی گه وره زانتر و راستگو تره، هاوشیوه ی ته م دهږه پرنانه ی به کار نه هیناوه، چونکه بو هه موو که سی که پروون و ناشکرایه، ته مه وه که ته وه به که بو تری: نایا پوژ یان شه و رووناکتره؟ ناگر یان ناو گه رمتره؟ هاوبه شدانان یان به کخواناسی چاکتره؟ هاوشیوه ی ته مانه، هه ر که سی که که مترین ژیری هه بی ته و ته م شتانه ده زانی، ته نانه ت خاوه ن کتیه کان به خو شیان ده زانن. ده زانن که ئیپراهیم و پیغه مبه رانی دیکه (سلأوی خویان لی) هه رگیز جوله که و گاور نه بوونه، جا ته م زانست و زانین و گه واهیه یان شارده وه، بو به سته می ته وان گه وره ترین سته م بوو.

له به ر ته وه خوی پایه به رز فه رموی ته تی: ﴿وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللّٰهِ﴾ واته: "کی سته مکارتره له وه ی که شاهیدی و گه واهیه که بشاری ته وه، که له لایه ن

خواوه بی سپیردراوه"، ئەمه گهواهی و شایه تیه که که له لایه ن خواوه بیان دراوه، نه وه ک له لایه ن به دیهینراوان، بویه واده خوازی به ها به بهریا کردنی گهواهی که بدری، که چی ئەوان شار دیانه وه، و بیچه وانهی گهواهی که یان دهر خست: شار دنه وه و دهر نه برینی حه ق و راستی، دهر خستی ناحه قی و بانگه شه بۆ کردنیان به یه که وه کۆ کردۆته وه، ئایا ئەمه گه و ره ترین سته م نییه، به ئی سویند به خوا، خوای گه و ره تووندترین سزایان ده دات.

هه ر بویه فه رموویه تی: ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ واته: "بی گو مان خوای گه و ره بی ئاگا نییه له کار و کرده وه کانیان"، به لگو به وردی تو ماریان ده کات، سزا که شی بۆ هه لگرتوون، به دلنیا یه وه خراپترین سزای ئەوان ده ی، ناگری دۆزه خیش خراپترین ئاکامی سته مکارانه.

ئهمه شیوازی قورئانه له باسکردنی زانست و توانستی خوا، له دوای هه ر ئایه تیک که باسی کار و کرده وه کانی کردی، که سزا و پاداشتی له سه ربی، له مه شدا تو مید به خشین و هه ره شه کردن هه یه، هان دان و ترساندن تیدایه، هه ره وه ها باسکردنی ناوه چا ک و جوانه کانی خوا له دوای حوکه مه کان، ئەوه ده گه به نی که فه رمانی ئایینی و سزا و پاداشت شوینه واریکی ئەم ناوه بهرز و جوانانه یه، دهر ئه نجام و داخوازیه تی.

(۱۴۱) ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا

كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۱۴۱﴾

﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ واته: "ئهو ئوممه ته" (۱) رۆیشت و تیه پری، "کرده وه کانیان بۆ خۆ یانه،

(۱) نووسه ر رافه ی ئەم ئایه ته ی نه کردوه، به و بییه ی بیشتەر له چوار چیوه ی ئایه تی (۱۳۴) رافه ی کردوه، به ئام من به تو زی ک ده ستکار یه وه لی ره دا دامنا و نه ته وه. (وه ر گێر).

کرده وه کانی خوښتان بو خوټانه، بهرپرس نابن لهو کار و کرده وانهی که ده یانکرد". هر به کیك بهرپرسه له کار و کرده وه کانی، هر به کیگیش به پی کرداره کی سزا و پاداشت ورده گریته وه، هیچ که سیك به گوناھی که سیکی دیکه سزا نادریت، تا که شتيك مایه ی که لك و سوودی خواه نه که ی باوهر و له خواترسانیه تی، جا سه رقالبوونتان "نه ی جو له که کان" به و بانگ شه کرده ی که نه وان له سر تاین و ریازی نه وان، ته ها به گوftar به ریازی نه وان رازی بوون، شتيکی به تال و بی ناوهر و که، به لکو پیوسته له سرتان لهو بارودوخه راجین که نه تییدان، که تیا بهم بارودوخه شایسته ی رزگار بوون یان نا؟

بویه لیره دا خوی گه وره نه م تابه ته ی دو باره کردو ته وه، تا بنده خزی هه لنه واسی به به دپه نراوان، نه وه ی که سهنگی هیه و پشتی بیده به ستری سیفدت و خاصیه تی مرؤفه، نه وه ک کار و کرده وه ی پیشینان و باو بایران، سوودی راسته قینه به کرده وه کانه، نه وه که ته ها به په یوه ستیوونی ره چه له ک و نه ژادی به که سه کانه وه.

(۱۴۲، ۱۴۳) ﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَن قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۱۴۲﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿۱۴۳﴾

ئایه‌تی به‌که‌م موعجیزه‌یه‌کی تیدایه، دلدانه‌وه و ئارامکردنه‌وه‌ی باوه‌پرداران، باسی ناره‌زایی ده‌کات، له‌سی‌روه‌وه‌وه‌لامیان ده‌داته‌وه، ئاماژه به‌سیفه‌تی ئه‌وانه ده‌کات که پشت له‌به‌رنامه‌ی خوا ده‌که‌ن، و سیفه‌تی ملکه‌جبوون بۆ حوکم و ئایینی خواش ده‌خاته‌روو.

﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ﴾ واته: "نه‌فام و نه‌زانه‌کان له‌خه‌لکی ده‌لین"، خوای گه‌وره‌هه‌والی داوه‌له‌باره‌ی ئه‌وه‌ی که نه‌فامه‌کان له‌خه‌لکی ناره‌زایی ده‌رده‌پرن، ئه‌وانیش ئه‌و که‌سانه‌ن که نازانن به‌رژه‌وه‌ندیان له‌چیدایه، به‌لکو به‌رژه‌وه‌ندی خو‌یان له‌ده‌ست ده‌ده‌ن و به‌خراپترین نرخ ئالوگۆری پیده‌که‌ن، ئه‌و نه‌فامانه‌ش بریتین له: جوله‌که و گا‌وره‌کان و هاوشیوه‌کانیان، ئه‌وانه‌ی که ناره‌زایی و ره‌خنه له‌په‌یام و حوکم و شه‌ریعه‌تی خوا ده‌گرن، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی موسلمانان له‌ماوه‌ی مانه‌وه‌یان له‌شاری مه‌که‌که‌دا، فه‌رمانیان بیکرابوو روو بکه‌نه به‌یتوله‌قدیس، دواتر دوا‌ی کۆچکردن بۆ شاری مه‌دینه، ئه‌وا بۆ ماوه‌ی سال و نیویک له‌ویش هه‌ر روویان له‌به‌یتوله‌قدیس کرد، ئه‌مه‌ش چه‌ندین حکمه‌تی خوایی تیدایه، که ئاماژه به‌هه‌ندیگیان ده‌کات، دانایی و حکمه‌تی خوا وایخو‌است فه‌رمان به‌باوه‌پرداران بکات که روو له‌که‌عبه‌ی پی‌روژ بکه‌ن.

جا خوای گه‌وره‌هه‌والی به‌باوه‌پرداراندا، که ئه‌و کاته نه‌فامه‌کان له‌خه‌لکی هه‌ر ده‌لین: ﴿مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا﴾ واته: "چی وای لیکردن روو له‌و رووگه‌یه‌وه‌ر‌بگیرن که پێشتر روویان تیده‌کرد"، روویان له‌به‌یتوله‌قدیس بوو، ئه‌و هۆکاره‌چییه که رووگه‌ی ئه‌وانی گۆری؟ ئه‌مه‌ش ناره‌زایه‌تی ده‌پرن و ره‌خنه‌گرتن بوو له‌حوکم و شه‌رع و به‌خششی خوای گه‌وره، جا خوای گه‌وره‌دلی باوه‌پردارانی دایه‌وه و بیانی راگه‌یاندن که ئه‌مه‌پیش دیت، ئه‌مه‌ش له‌که‌سانیکه‌وه‌رووده‌دات که نه‌فام و که‌م عقل و

سه‌رلیشیواو و بی دینن، کهواته بایه‌خیان بی مه‌دهن و به‌ه‌ند و ه‌ریاغه‌گرن، چونکه سه‌رجاوه‌ی ئه‌م قسه‌یه زانراوه، که که‌سی ژیر گوی نادانه نار‌ه‌زایی که‌سی نه‌فام و فه‌رامو‌شی ده‌کات.

ئه‌م نایه‌ته ئامازه به‌مه ده‌کات، که هیچ به‌کیک نار‌ه‌زایی ده‌رناب‌ری له ئاست حوکمه‌کانی خوا، جگه له نه‌فام و نه‌زان و نکو‌لیکاران نه‌بن، سه‌بارت به که‌سی باوه‌ردار و ژیر، ئه‌وا حوکمه‌کانی په‌روه‌ردگاری قبول ده‌کن و ملکه‌چی ده‌نویسن، هه‌روه‌ک خ‌وای گه‌وره فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾ ئه‌حزاب: ۳۶. واته: " بۆ هیچ ییاو و ئافره‌تیکی باوه‌ردار نییه، کاتی‌ک خ‌واو پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی (س‌لاوی خ‌وای لی‌ی) بر‌باری شتی‌ک بده‌ن، ئه‌وان خ‌ویان به سه‌ریشک بزائن". ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ﴾ نساء: ۶۵. واته: "نا، سو‌یند به په‌روه‌ردگارت ئه‌وانه‌ی که لافی باوه‌رداری لیده‌ده‌ن، بر‌وا ناهین هه‌تا له هه‌موو کی‌شه‌یه‌کیاندا که پرو‌ده‌دات له نیوانیاندا، هت که‌ن به دادوهر و گو‌پ‌رایه‌لت نه‌بن"، تا کو‌تابی نایه‌ته‌که. ﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ نوور: ۵۱. واته: "بی‌گومان گو‌فتاری باوه‌رداران کاتی‌ک که بانگ ده‌کرین بۆ لای خوا و پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی، تا فه‌رمان‌په‌وایی بکات له نیوانیاندا، ته‌ها ئه‌وه‌یه که ده‌لین: بیستمان و گو‌پ‌رایه‌لین بۆ هه‌موو فه‌رمانی‌کی خوا و پی‌غه‌مبه‌ر".

خ‌وای گه‌وره که له فه‌رمایشته‌که‌یدا به ﴿السُّقَاهَا﴾ "نه‌فام و گیل" ناوی هیان‌ون، ته‌نیا ئه‌مه‌یان به‌س بوو بۆ ئه‌وه‌ی وه‌لامی و ته‌کانیان نه‌دریته‌وه، و بایه‌خیان پی‌نه‌دری، به‌لام خ‌وای پایه‌به‌رز — له‌گه‌ل ئه‌مه‌شدا — وازی له‌م گومانه‌ نه‌هینا، تا گومانه‌که‌ی ده‌رخست و

بۇچى كۆرۈش، چۈنكى گۇمان دروستكردن دەبىتە ماىەى دروستبۇنى نازەزىبى لە
 هەندىك دل و دەرووندا، خۇاى پاىەبلىند فەرەمووبەتى: ﴿قُلْ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ
 يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ لە وەلامياندا "بلى": خۇرەهلات و خۇرناوا
 مولكى خۇاى گەرەن، مادەم واىە هېچ لاىەك لە لاىەكان لە مولكى خۇاى گەرە بەدەر
 نىن، لەگەل ئەمەدا ﴿يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ خۇاى گەرە ھەر يەكىك
 بىەوئ بەرەو رېگەى راست رېئوئى دەكات، لەوانە رېئوئىكردنتان بۇ ئەم رۇوگەىە، كە
 بەشىكە لە ئابىئى ئىبراھىمى باوكتان (سلاوى خۇاى لىئى)، كەواتە رەخنەگران بۇچى
 نازەزىبى دەردەبىن لەسەر ئەوەى كە ئىوہ رۇودەكەنە رۇوگەىەك، كە لە زىر مولكى
 خۇادايە، ئىوہ رۇوتان بۇ رۇوگەىەك وەرنەگىراوہ، كە مولكى خۇا نەبى؟ تەنھا بەم بەلگەىە
 بىوئستە دەستبەجى ملكە چ بن، جا چۇن ملكە چ نابن، لەكاتىكدا ئەمە ناز و بەخششى
 خۇاىە بە ئىوہى داوہ، لە ساىەى ئەوہى كە رېئوئى ئىوہى كىردووہ، جا ئەوہى رەخنە و
 نازەزىبەتى لەبەرەمبەر ئىوہدا دەردەبىرى، ئەوا نازازىبە بەرامبەر بە چاكە و بەخششى خۇا،
 ئەمەش بەھۇى ئىرەى و سنووربەزاندى ئەوانەوہىە.

لەبەر ئەوہى ئەم فەرەماىشتەى خۇا: ﴿يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ رەھايە
 (المطلق) ە و دەخىتە زىر دەقى كۇت و بەندكراو (المقيد) دا، ئەوا رېئوئى و گۇمراىى
 ھۇكارى خۇيان ھەىە، كە دانابى و دادگەرى خۇا واىخۇاستووہ ھەيانى، لە زىاد لە
 جىگەىەكدا خۇاى گەرە لە كىئى خۇيدا، باسى ھۇكارەكانى رېئوئى كىردووہ، كە ئەگەر
 بەندە ئەم ھۇكارانە بگىتەبەر ئەوا رېئوئى و رېگەى راست دەستدەخات، ھەرەك خۇاى
 پاىەدار فەرەمووبەتى: ﴿يَهْدِي بِهِ اللّٰهُ مِنَ اتِّبَعِ رِضْوَانَهُ سَبَلِ السَّلَامِ﴾ مائىدە: ۱۶،
 واتە: "خۇاى گەرە بەم ئامرازانەى رېئوئىبەوہ، رېئىشاندەرى ئەو كەسانە دەكات كە
 شۇئىن رەزامەندى خۇا كەوتوون، بەرەو رېئاز و رېگەكانى ئاشقى و ئارامى".

له‌م ئایه‌ته‌دا، خوای گه‌وره باسی ئه‌و هۆکاره‌ی کردووه، که رینۆینی‌کردنی ئه‌م ئوممه‌ته‌ی به‌ره‌هایی و به‌هه‌موو جووره‌کانی رینۆینی بیویست کردووه، ئه‌مه‌ش ناز و منه‌تیکی خوای گه‌وره‌یه که به‌م ئوممه‌ته‌ی داوه، جا فەر موویه‌تی: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ واته: "به‌هه‌مان شیوه ئیوه‌مان کرده ئوممه‌تیکی میان‌ه‌و"، مامناوه‌ند و چاک، جگه له مامناوه‌ندی و میان‌ه‌وی هه‌رچی لایه‌کی تر هه‌یه ئه‌وا له ژبیر هه‌ره‌شه‌دایه.

خوای گه‌وره ئه‌م ئوممه‌ته‌ی کردۆته میان‌ه‌و له هه‌موو کاروباریکی ئایندا، میان‌ه‌وه له به‌رامبه‌ر پیغه‌مبه‌ران، له نیوان ئه‌وانه‌ی که زیاده‌رۆچوون له پیغه‌مبه‌راندا، وه‌ک گاواره‌کان، له‌گه‌ل ئه‌وانه‌ی که نادادیان کرد به‌رامبه‌ریان، وه‌ک جوله‌که‌کان، ئه‌م ئوممه‌ته باوه‌ری به هه‌موو پیغه‌مبه‌ران هینا به‌شیوه‌یه‌کی شایسته، له شه‌ریعه‌تیشدا میان‌ه‌وه، نه هاوشیوه‌ی جوله‌که‌کان توونده و کۆتوبه‌ندی زۆری داناوه، نه وه‌ک گاواره‌کانیش بی‌خه‌م و فه‌رامۆشکاره.

له‌بابه‌تی پاک و خاوبینی و خواردنه‌کانیشدا، نه وه‌ک جوله‌که‌کان، که نوێز لای ئه‌وان دروست نییه ته‌ها له په‌رستگه و کلیساکانیان نه‌بی، ئاو لای ئه‌وان پاکه‌ره‌وه نییه له بیسییه‌کان، وه‌ک سزایه‌کیش بۆ جوله‌که‌کان چه‌ندین شتی پاکیان لی‌قه‌ده‌غه‌کرا‌بوو، ئه‌م ئوممه‌ته هاوشیوه‌ی گاواره‌کانیش نییه، چونکه گاواره‌کان هه‌ج شتی‌ک به‌پیس دانانین و هه‌یچیش به‌حه‌رام نازانن، به‌لکو هه‌رچی خه‌شۆکه و له‌سه‌ر په‌له‌کانی ده‌روات به‌ره‌ویان داناوه.

پاک و خاوبینی ئه‌م ئوممه‌ته کاملترین و ته‌واوترینه، خوای گه‌وره شته پاک و چاکه‌کانی ریگه‌ی پیداون، له خواردن و خواردنه‌وه و جل و به‌رگ و ژن و ژنخوازی، هه‌رچی شتی بیسیشه له‌سه‌ر ئه‌وانی چه‌رام کردووه، بۆیه ئه‌م ئوممه‌ته خاوه‌نی کاملترین ئاینه، به‌رزترین ره‌وشتی هه‌یه، خاوه‌نی چاکترین کار و کرده‌وه‌یه، خوای مه‌زن زانست و نه‌رم و نیانی و

لەسەر خۇبىي و داد و چاگەكارى بېداون، كە بە هيچ ئۈمەتېكى تىرى نەداو، ھەر بۇيە ئەم ئۈمەتە ﴿أُمَّةٌ وَسَطًا﴾ "ئۈمەتېك" سى كاملە، تا بېتتە ﴿لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ واتە: "بېنە شاھىد و گەواھىدەر لەسەر خەلك"، بەھۇي دادگەرى و حوكم كردىيان بە دادگەرى، حوكم و بېيار لەسەر شوپىنكەوتووانى ھەموو ئاينەكان دەدەن، ھەر بە خۇشيان گەواھى لەسەر خۇيان دەدەن و كەسى تر نايىتتە گەواھىدەر لەسەريان، جا ئەم ئۈمەتە گەواھى قېولۇگردن بۇ ھەر ئۈمەتېك بدات، ئەوا قېولۇگراو، گەواھى رەتكردنەووش لەسەر ھەر يەكېك لە ئۈمەتان بدات، ئەوا ئۈمەتەكە رەتدەكرېتەو.

ئەگەر وترا: چۇن حوكمى ئەوان لەسەر لايەنى بەرامبەر قېول دەكرى، لەكاتېكدا دوو لايەن كە ناكۆكېن لەگەل يەكتر، ئەوا قسەى هيچ يەكېكان لەسەر لايەنى بەرامبەر وەرنەگىرى؟

وہلامەكەى ئەوہىە: وتەى هيچ يەكېك لە لايەنە ناكۆكەكان قېول ناكرى، چونكە ئۈمەتېك بوونى ھەيە، بەلام كاتېك ئۈمەتەكە نەما، دادگەرى تەواو ھاتەدى، ھەررەك ئەم دادگەرىيە لەم ئۈمەتەدا ھەيە، كە مەبەست لېي حوكم كردنە بە دادگەرى و رەوايى، مەرجى ئەمەش زانست و دادگەرىيە، ئەم دووانەش لەم ئۈمەتەدا ھەن، بۇيە حوكم و قسەى ئەم ئۈمەتە قېول دەكرى.

ئەگەر كەسېك گومانى بۇ دروست بوو لەبارەى گەورەيى و پاىەى ئەم ئۈمەتە، داوايكرد يەكېك پاكانەى بۇ بكات، ئەوا كاملترين بەدېھىتراو پاكانەى بۇ دەكات، ئەويش يېغەمبەرى (درود و سلأوى خواى لېي) ئەم ئۈمەتەيە، ھەر بۇيە خواى پاىەبەرز فەرمووبەتى: ﴿وَيَكُونُ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ واتە: "ئەو سا يېغەمبەرىش (درود و سلأوى خواى لېي) دەبېتتە گەواھىدەر بەسەرتانەوہ".

له گه‌واهی‌دانی ئەم ئوممه‌ته له‌سه‌ر ئوممه‌تانی دیکه ئه‌وه‌یه، کاتی‌ک له رۆژی دواییدا
خوای گه‌وره پرسیار له په‌یامبه‌ران ده‌کات، ده‌بارهی راگه‌یاندنی په‌یامه‌کانیان، ئه‌وسا که
ئوممه‌تان په‌یامبه‌ره‌کانیان به‌درۆ ده‌خه‌نه‌وه، نکۆلی له‌وه ده‌که‌ن که بی‌غه‌مبه‌ران په‌یامی
خوایان یی راگه‌یان‌دین، ئەوا بی‌غه‌مبه‌ران ئەم ئوممه‌ته به‌گه‌واهدر ده‌هیننه‌وه، که بی‌غه‌مبه‌ر
محمد (درود و سلّوی خوای لیبی) پاکانه‌ی بو کردووه.

له‌م ئایه‌ته‌دا به‌لگه‌ی ئه‌وه هه‌یه، که یه‌کده‌نگی و کۆده‌نگی ئەم ئوممه‌ته به‌لگه‌یه‌کی
سه‌لینەر و پراوه‌یه، ئوممه‌ت به‌گشتی له هه‌له پارێزراوه، چونکه خوای گه‌وره ئەم
ده‌رپینه‌ی به‌کاره‌یناوه ﴿وَسَطًا﴾ خۆ ته‌گه‌ر قه‌ده‌ری خوا و ابویه له‌سه‌ر هه‌له‌یه‌ک
ریککه‌ون، ئەوا نه‌ده‌بوونه ئوممه‌تیکی میان‌ره‌و جگه له جه‌ند شتی‌کدا نه‌بووبایه، له‌به‌ر ئەم
فه‌رمایشته‌ی خوای گه‌وره: ﴿لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ واته: "تا بینه گه‌واهی‌ده‌ر
به‌سه‌ر خه‌لکه‌وه"، ئەمه ئه‌وه ده‌خوای له‌سه‌ر حوکمیک گه‌واهی‌انداوه، که خوای گه‌وره
حه‌لّال یان حه‌رام یان بی‌وستی کردووه، ئەوا ئوممه‌ت له‌م بریاره‌یدا پارێزراوه. هه‌روه‌ها
ئهمه‌شی لی‌وه‌رده‌گیری که له حوکم و گه‌واهی و فه‌توادان و هاوشی‌وه‌کانی دادگه‌ری
بی‌ویسته.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا﴾ واته: "ئه‌و
رووگه‌یه‌ش که رووت تیکردبوو، پاشان گۆریمان" که به‌یتوله‌قدیس بوو ﴿إِلَّا لِنَعْلَمَ﴾
واته: "ته‌ها بو ئه‌وه‌ی که بزاین و له زه‌مینه‌ی واقیعدا ده‌ریبخه‌ین"، زانییک که پاداشت و
سزای پی‌وه‌هه‌نده، ته‌گه‌رنا خوای پایه‌به‌رز زانابه به‌هه‌موو شته‌کان پیش ئه‌وه‌ی ئەم شتانه
بینه‌بوون.

ئهم زانیه‌ی خوای گه‌وره هیچ پاداشت و سزایه‌کی پی‌وه‌هه‌ست نابێ، به‌هۆی
کاملی دادگه‌ری خواوه، کاتی‌ک به‌نده‌کان کرده‌وه‌یه‌کیان ته‌نجامدا، ئەو کات پاداشت و

سزا بییه‌وه په‌یوه‌ست ده‌بی، واته: ئەم ڕووگه‌یه‌مان دانا تا بزاین و تا‌قی بکه‌ینه‌وه، ﴿إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَيَّ عَقْبَيْهِ﴾ "کی شوین پیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خوای لی‌بی) ده‌که‌وی و کی هه‌لده‌گه‌رپته‌وه"، باوه‌ری پی‌ده‌هینی، و له‌گشت بارودۆ‌خیکدا شوین پی‌ی هه‌لده‌گری، چونکه‌ به‌نده‌یه‌کی فه‌رمان پیکراوی جیه‌جیکاره، کتیه‌کانی پیشو هه‌والیان داوه‌ له‌باره‌ی ئەوه‌ی که پیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خوای لی‌بی) ڕوو ده‌کاته که‌عبه‌ی پی‌رۆز، جا ئەوه‌ی خاوه‌ن و یژدان بی، ئەمه‌ باوه‌ر و گو‌برایه‌لی‌وونی بو پیغه‌مبه‌ر (درود و سلاوی خوای لی‌بی) زیاتر ده‌کات، به‌ئام ئەوه‌ش که پاشگه‌ز ده‌بیته‌وه، پشت له‌ راستی و حه‌ق ده‌کات، شوین ئاره‌زووی خو‌ی ده‌که‌وی، ئەوا زۆرتر له‌ بی باوه‌رپیدا ڕووده‌چی، سه‌رلیشی‌وانی خه‌ستتر ده‌بی، و به‌لگه‌ی پو‌چه‌لیش دینیته‌وه، که له‌سه‌ر گومان‌ی بی ناوه‌رۆک و نا‌ه‌وا دامه‌زراوه.

﴿وَإِنْ كَانَتْ﴾ واته: "ئه‌گه‌رچی" ڕوو وه‌رگیرانت له "به‌یتوله‌قدیس" ﴿لَكَبِيرَةٍ﴾ واته: سه‌خت و قورسه، ﴿إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ﴾ واته: "ته‌ها له‌سه‌ر ئەوانه نه‌بی که خوای گه‌وره‌رپنوینی کردوون"، که به‌ه‌وی ئەمه‌ ئاشنای ئەو ناز و نعه‌مه‌تانه بوونه، که خوای له‌گه‌لی کردوون، به‌مه‌ش سوپاسگوزار بوون و دانیاناره به‌ به‌خششی خوا، له‌سه‌ر ئەوه‌ی ڕووی ئەوانی وه‌رچه‌رخاند به‌ره‌و ئەم ماله‌ مه‌زنه "ئه‌ویش که‌عبه‌ی پی‌رۆزه"، که پایه‌داری کرد به‌سه‌ر هه‌موو شوینه‌کانی تری زه‌ویدا، "حه‌جکردن" سی کردۆته پایه‌یه‌ک له پایه‌کانی ئیسلام، هه‌روه‌ها مایه‌ی سه‌رینه‌وه‌ی گونا‌ه و تاوانه‌کانیشه، هه‌ر بۆیه ئەمه له‌سه‌ر باوه‌رپاران سووک بوو، بۆ ئەوانی دیکه‌ش سه‌خت بوو.

پاشان خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾ واته: "هه‌رگیز خوا باوه‌رپتان به‌ فی‌رۆ نادات" بی گومان شایسته‌ی خوای پایه‌دار نییه و لی ناوه‌شیته‌وه، ته‌نانه‌ت شتیکی ئەسته‌مه‌ بو خوا، خوای گه‌وره‌هه‌والیداوه که شتیکی نه‌بوو و ئەسته‌مه

باوه‌ری ئیوه به‌فیرۆ بدات، له‌مه‌شدا مزگینه‌کی مه‌زن هه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ ناز و منه‌تی له‌گه‌لدا کردوون به‌ ئیسلام و ئیمان، به‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ باوه‌ری ئه‌وان ده‌پاریزی و به‌فیرۆی نادات، جا پاراستنی ئیمان و باوه‌ر دوو جو‌ره:

یه‌کی‌یان پاراستیه‌تی له‌ به‌فیرۆچوون و پوچ بوونه‌وه، به‌وه‌ی که‌ خوای گه‌وره‌ باوه‌ره‌که‌یان ده‌پاریزی له‌ هه‌ر خراپه‌کار و تیکده‌ریکی بیروباوه‌ر، تاقیکردنه‌وه‌ی سه‌خت و ئاره‌زووه‌ دژه‌ باوه‌ره‌کان که‌م ده‌کاته‌وه، دووه‌میان پاراستیه‌تی به‌ گه‌شه‌پیدانی باوه‌ره‌که‌یان، و سه‌رخستیان بۆ ئه‌و کار و کرده‌وانه‌ی که‌ باوه‌ریان بی‌ زیاد ده‌بی، هه‌روه‌ها دامه‌زران و دلنیا‌یان زۆرتر ده‌بی، جا هه‌روه‌ک چۆن له‌ سه‌ره‌تادا خوا ئیوه‌ی رینۆینی‌کرد بۆ باوه‌ر هینان، ئه‌وا بۆتانی ده‌پاریزی، و ناز و نعه‌مه‌تی خوا ته‌واو ده‌بی له‌سه‌ر باوه‌رداران به‌ گه‌شه‌دان به‌ باوه‌ر و چاکه‌ و پاداشته‌که‌ی، و پاراستنی له‌ هه‌رچی تیکده‌ر و خراپه‌یه. ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر تاقیکردنه‌وه‌ و ناشووی وا بیه‌شاهات، که‌ مه‌به‌ست لێ جیا‌بوونه‌وه‌ی راستگۆیه‌ له‌ که‌سی درۆزن، ئه‌وا باوه‌رداران له‌ بیژینگ ده‌دات و راستگۆیان ده‌رده‌خاته‌وه.

وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌مه‌دا ریگری‌کردنیک هه‌بووی له‌وه‌ی که‌ ده‌وتریت: ئه‌م فه‌رمایشته:

﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا اِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعَ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰى عَقْبَيْهِ﴾ له‌وانه‌ بیه‌ته‌ هۆکاری‌ک بۆ ئه‌وه‌ی که‌ باوه‌رداران واز له‌ به‌شیک له‌ باوه‌ره‌که‌یان به‌ین، جا ئه‌م گومانه‌ی لاداوه‌ به‌م فه‌رمایشته: ﴿وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُضِيعَ اِيْمَانَكُمْ﴾ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ نه‌ندازه‌گیری بۆ ئه‌م تاقیکردنه‌وه‌ و جگه‌ له‌وه‌شی کردووه، ئه‌و باوه‌ردارانه‌ش ده‌گریته‌وه‌ که‌ مردوون بیه‌ش ئه‌وه‌ی پروگه‌ "له‌ به‌یتوله‌قدیسه‌وه‌ بگۆردی" به‌ره‌و که‌عه‌ی پیروژ، بی گومان خوای پایه‌دار باوه‌ری ئه‌وانیش به‌فیرۆنادات، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی گویا‌یه‌لی فه‌رمانی خوا و یه‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی بوونه‌ له‌و کاته‌دا، گویا‌یه‌لیوون بۆ خوا

جییه‌جیگردنی فه‌رمانه‌کانیه‌تی به‌پیی‌ ئه‌و کاتانه‌ی که‌ خوای مه‌زن دیاریکردوه، له‌م
 ئایه‌ته‌دا به‌لگه‌ی پالپشتیکهر له‌ مه‌زه‌ب "پاره‌و" سی‌ ئه‌هلی سوننه و جه‌ماعه‌ هه‌به،
 به‌وه‌ی ئیمان کرده‌وه‌ی ئه‌ندامه‌کانی جه‌سته‌ش ده‌گریته‌وه.

سه‌باره‌ت به‌و فه‌رمایشته‌ش که‌ ده‌فه‌رمووی: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَعُوفٌ رَحِيمٌ﴾
 واته: به‌راستی خوای گه‌وره‌ به‌رامبه‌ر خه‌لک میه‌ره‌بان و به‌ به‌زه‌یه، جا له‌ میه‌ره‌بانی و
 دلۆفانی خوای گه‌وره‌ له‌گه‌ل به‌نده‌کانیدا، ئه‌وه‌یه‌ که‌ ناز و نبعمه‌تی خوای کامل بکات
 به‌سه‌ر به‌نده‌کانی که‌ له‌سه‌ره‌تاوه‌ خوای گه‌وره‌ ئه‌وانی بو‌ پینوینی کردوه، ئه‌وانی
 جیاکردۆته‌وه‌ له‌وانه‌ی که‌ ته‌منا به‌ زمان باوه‌پریان هیناوه‌ نه‌ک به‌ دل، ئه‌وانی به‌ جوړیک
 تاقیکردۆته‌وه‌ که‌ باوه‌پریان بی‌ زیادبووه، و پله‌یان زووتر بی‌ به‌رزبووه‌ته‌وه، و پینوینی
 باوه‌ردارانیشی کردوه بو‌ چاکترین و به‌رزترین ماله‌کانی خوا که‌ "ئه‌ویش که‌عبه‌ی
 پیروژه".

(۱۴۴) ﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّينَكَ قِبَلَهُ تَرْضَاهَا قَوْلٌ
 وَجْهِكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ
 الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾
 ﴿۱۴۴﴾

خوای گه‌وره‌ به‌ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (درود و سناوی خوای لیبی) ده‌فه‌رمووی: ﴿قَدْ نَرَى
 تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ﴾ واته: "به‌دلنیاوه‌ ئیمه" هه‌لسورانی "پروخسارت پرووه
 ئاسمان ده‌بینن"، به‌ تامه‌زرۆ و چاوه‌پروانی دابه‌زینی سروش و نیگای خوای مه‌زن،
 سه‌باره‌ت به‌ پرووکردنه‌ که‌عبه‌ی پیروژ، فه‌رمووویه‌تی: ﴿وَجْهِكَ﴾ نه‌یفه‌رمووه:

"چاۋگېرانت"، بەھزى زۆرى بايەخ پىداندەكەي، لەبەر ئەۋەي ھەئسورانى پرووخسار چاۋگېرانش دەگىرئەۋە.

﴿فَلَنُؤَلِّبَنَّكَ﴾ واتە: لەبەر خۇشەۋىستى ئىمە بۇ تۆ پرووت ۋەردەگېرېن، ﴿قَبْلَةَ تَرْضَاهَا﴾ واتە: "پرووگەيەك" كە حەزىت لىيە و پىي ئاسودە و پازى بيت، كە ئەۋىش كەعبەي پىرۆزە، لەمەدا پروونكردەنەۋەيەك ھەيە بۇ پايە و گەۋرەي پىغەمبەر (درود و سلأوى خۋاى لىيى)، بەۋەي كە خۋاى گەۋرە بەپەلە بوۋە لە پازىكردى دلى پىغەمبەردا (درود و سلأوى خۋاى لىيى)، دواتر پىي راگەياند كە پروو بىكاتە كەعبەي پىرۆز، ﴿قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ واتە: "پرووت ۋەربگېرە بەرەۋ لاي مزگەۋتى حەرام (كەعبەي پىرۆز)، (الوجه): برىتتە لە پرووى پىشەۋەي جەستەي مرؤف، ﴿وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ﴾ واتە: "ئىۋەش ئەي مۇسلمانان لە ھەر كوييەك بوون"، لە وشكانى و دەريا و خۇرھەللات و خۇرئاۋا و باكور و باشور، ﴿وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ واتە: "پروو بىكەنە" لاي "كەعبەي پىرۆز"، لەمەشدا مەرچى ئەۋە ھەيە، كە بۇ تىكرىراي نوپۆزە ۋاجب و سۈننەتەكان دەي پرووبكرتتە كەعبەي پىرۆز، ئەگەر لە توانادا بوو ئەۋا پىۋىستە پرووبكردېتە خودى كەعبەي پىرۆز، ئەگەر نەشتوانرا ئەۋا پىۋىستە بە نرىكەي پرووبكرتتە كەعبەي پىرۆز و ئاراستەكەي، ئاۋرپداندەۋە بە جەستە "واتە: پروو ۋەربگېران بە جەستە لە نوپۆزدا"، ئەۋا نوپۆزەكە بەتال دەكاتەۋە، چونكە فەرمانكردن بە شتىك رىگىركردنە لەۋ شتەي كە دزىتەتى.

كاتىك خۋاى گەۋرە - ھەرۋەك خرايەپروو - باسى رەخنەگر و نارازىيەكانى كرد، لە خاۋەن كىيەكان و جگەلەۋانىش، لەسەر پروو ۋەربگېران لە بەيتولمەقدىسەۋە بۇ كەعبەي پىرۆز، ۋەئامى ئەۋانى داىەۋە، لېرەدا باسى ئەۋە دەكات كە خاۋەن كىيىب و زاناكانيان

ده‌زان که تو له‌مه‌دا له‌سه‌ر حه‌ق و راستی ده‌رۆی، و نه‌وه‌ی که کردت کاریکی ره‌وایه، چونکه نه‌مه له کتییی خویندا به‌دی ده‌که‌ن، به‌لام به‌هزی سه‌سه‌ختی و نکۆلی کردنیانه‌وه نارهبازی و ره‌خنه‌ ده‌گرن، جا نه‌گه‌ر نه‌وان به‌هله‌ی خوینان بزانی نه‌وا گویی بی مه‌ده، مرؤف خه‌مبار ده‌بی به‌ره‌خندی به‌کیک که ره‌خندی لیده‌گری، کاتیک شته‌که گومانی تیدایی، رینی تیچی که ره‌خنه‌که‌ی راست بی، به‌لام کاتیک که حه‌ق و راستی له‌گه‌ل نه‌وه که‌سه‌یه که ره‌خندی لیگیراوه، ره‌خنه‌گره‌که سه‌سه‌خت و نکۆلیکاره و هیچی تر نا، نه‌وا ده‌زانی بۆ چوونه‌که پوچه‌له، که‌واته هیچ خالیکی تیدا نییه که بیته‌مایه‌ی سه‌رنج و گرنگی پیدان، به‌لکو سزایه‌ک چاوه‌رینی ره‌خنه‌گر و نارازییه‌که‌یه له دنیا و دوارپوژدا، هه‌ر بۆیه خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ واته: "خوای گه‌وره بی ناگا نییه له‌وه کار و کرده‌وانه‌ی که نیوه ده‌یکه‌ن"، به‌لکو کرداره‌کانیان تو‌مار ده‌کات، به‌گویره‌ی نه‌مه‌ش سزایان بۆ دیاری ده‌کات، نه‌مه هه‌ره‌شه و تو‌قاندنی تیدایه بۆ ره‌خنه‌گر و نارازییه‌کان، دلنه‌وایشه بۆ باوه‌رداران.

(١٤٥) ﴿وَلَنْ آتِيَنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَنْ آتِيَنَّ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ١٤٥

له‌به‌ر نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (درود و سناوی خوای لییی) - زۆر پیدایه‌گر بوو له‌سه‌ر رینویی کردنی خه‌لک و به‌دیهینراوان - نه‌وا نه‌ویه‌ری توانای خزی له نامۆزگاری کردندا ده‌رده‌بری، نه‌رمونیان و هیواش کاری ده‌کرد بۆ نه‌وه‌ی رینویی بی باوه‌ران بکات، خه‌مباریش ده‌بوو کاتیک که ملکه‌چی فه‌رمانی خوای گه‌وره نه‌ده‌بوون، بۆیه که‌سانی وا له بی باوه‌ران که یاخی بوون له فه‌رمانی خوا، خوینان به‌گه‌وره ده‌زانی به‌سه‌ر په‌یامبه‌رانی خوا،

رِبُونِی و رِبْگه‌ی رَاسِتی به‌ئه‌نقه‌ست و دوژمنکارانه جیده‌هیشت، له نیویاندا: جوله‌که و گاوره‌کانیش، ئه‌وانه‌ن که خاوه‌ن کتیه‌ به‌راییه‌کانن، له زانایی و دُنْیابه‌وه بی باوه‌پوون به بیغه‌مبه‌ر محمهد (درود و سَلْاوی خَواي لَبِي) نه‌وه‌ک له نه‌زانیه‌وه.

بۆیه خَواي پایه‌به‌رز به په‌یامبه‌ره‌که‌ی (درود و سَلْاوی خَواي لَبِي) رَآگه‌یاندا، که ﴿وَلَنْ آتِيَنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ﴾ واته: "سویند به خوا ئه‌گه‌ر"، هه‌رچی به‌لگه و ئایه‌ت و نیشانه‌یه "بۆ خاوه‌ن کتیه‌کان هَبِي"، که گوفتار و بانگه‌وازه‌که‌ت پروون بکاته‌وه، ﴿مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ﴾ واته: "به‌دِواي پرووگه‌ی تۆ ناکه‌ون"، شوینت ناکه‌ون، چونکه شوینکه‌وتنی پرووگه و قیبله‌که‌ت، به‌لگه‌یه له‌سه‌ر شوینکه‌وتنی تۆ، هۆکاره‌که لی‌ره‌دا پرسى پرووگه بوو، بۆیه ئه‌م هه‌لویسته ده‌نوینن، چونکه ئه‌وان نَکۆلیکار و سه‌سه‌ختن، رَاسِتی و حه‌قیان ناسیوه‌ که‌چی فه‌رامۆشیان کردووه، جا به‌لگه و نیشانه‌کان سوودیان بۆ یه‌کیک ده‌ی که ره‌واخوازی بی، به‌لام هیشتا چهند شتیکی له‌لا نالۆز بی و بۆی پروون نه‌بوویته‌وه، ئینجا به به‌لگه و نیشانه‌کان پرسه‌که‌ی بۆ رۆشن بکه‌نه‌وه، سه‌باره‌ت به‌وه‌ش که بریاری یه‌کلاکه‌ره‌وه‌ی داوه شوین حه‌ق و رَاسِتی نه‌که‌وی، ئه‌وا هه‌چ رِبْگه چاره‌یه‌کی تر بۆ نییه.

راجیایی له نیوان خودی خاوه‌ن کتیه‌کانیش هه‌یه، ﴿وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعِ قِبْلَةِ بَعْضٍ﴾ و هه‌ندیکیان شوین پرووگه‌ی هه‌ندیکی تریان ناکه‌ون، که‌واته — له‌گه‌ل ئه‌مه‌دا — شتیکی نامۆ نییه که ئه‌وان شوین پرووگه‌ی تۆ نه‌که‌ون ئه‌ی محمهد (درود و سَلْاوی خَواي لَبِي)! چونکه به‌رَاسِتی ئه‌وان دوژمنی رَاسِته‌قینه‌ن و ئیره‌ییشیان به‌رامبه‌رت هه‌یه، سه‌باره‌ت به‌م فه‌رمایشته: ﴿وَمَا أَنْتَ بِتَابِعِ قِبْلَتِهِمْ﴾ واته: "تۆش هه‌رگیز شوین پرووگه‌ی ئه‌وان ناکه‌ویت"، (بتابع) ره‌وانبیژی زیاتر تیدایه له: (ولا تتبع)، چونکه ئه‌وه‌ی یه‌که‌م ئه‌وه

دهگه بهنی که بیغمه بهر (درود و سلاوی خوی لیې) به سیفہت پیچه وانہی ئەوان بووه، هەرگیز ییشینی روودانی ئەوهی لی ناکری که شوین رووگه ی ئەوان بکهوی، خوی گه وره نه یغرمووہ: ((ئەگەر هەر به لگه به کیش بخه نه روو))، چونکه ئەو خاوه ن کتیانه هیچ به لگه به کیان نیه له سه ر ئەم بۆ چو و نه یان.

به هه مان شیوه کاتیك حه ق و راستی روون بووه وه به به لگه ی دنیایا که ره وه، یو یست به وه ناکات وه لأمی ئەو گو مانانه بخریته روو که گه لاله ده کرین له باره ی به لگه کانه وه، چونکه هه رده م وایه گو مانه کان بی سنوورن، ئەوهش شتیکی زانراوه که ئەم به لگانه یو چه لن، بۆ زانیاری هەر شتیك پیچه وانہی راستی رووشن بی، ئەوا یو چه ل و نارده وایه، به مهش وه لامدانه وه و یو چه کردنه وه ی گو مانه کان ده چیته باز نه ی خو به خشیه وه.

﴿وَلَمَّا تَبِعْتَهُمْ﴾ واته: "خۆ ئەگەر شوین ئاره زووی ئەوان بکهوی"، جا فه رموو به تی: ﴿أَهْوَاهُمْ﴾ "ئاره زووه کانیان"، نه یغرمووہ ((ناینه که یان))، چونکه ئەوهی ئەو خاوه ن کتیانه له سه ری ده روون ته هها چه ز و ئاره زووی ده روونه، ته نانه ت ئەوان — له دلی خو یاندا — ده زانن ئەوهی ئەوان نایین نیه، ئەوهش که نایین فه راموش بکات، ئەوا به دنیایه وه شوین ئاره زوو و هه وه سه که ی که وتووہ، خوی پایه به رز فه رموو به تی: ﴿أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ﴾ جاسیه: ۲۳. واته: "نایا ئەو که سه ت نه یینوه، که ئاره زوو و هه وه سی خو ی ده کاته خوی و شوینی ده که وی".

﴿مَنْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ﴾ "دوای ئەوهی زانست و زانیارت بۆ هاتووہ"، له باره ی ئەوهی تو له سه ر حه ق و راستی، ئەوانیش له سه ر یو چه لی و پیا زیکی نارده وان، ﴿إِنَّكَ إِذَا﴾ واته: ئەگەر شوینیان بکهوی، ئەمه به دوور زانینه، بۆ ئەوهی ئەم پرسته به له پرسته که ی پیش خو ی جیا نه بیته وه، ئەگەر له خه یال و تیگه یشتیشدا بی، ﴿لَمَنْ﴾

الظَّالِمِينَ واته: "ئه‌وسا تو یه‌کیک ده‌بی له سته‌مکارن"، ده‌چیته نیو ریزی ئه‌وانه‌وه، جا چ سته‌میگ مه‌زنتره له سته‌می ئه‌و که‌سه‌ی که ناشنای حق و ره‌وا و پو‌چهل و نار‌ه‌وایی بی، که‌چی پو‌چهل و نار‌ه‌وا هه‌لبژی‌ری به‌سه‌ر حق و راستیدا، ئه‌گهرچی پرووی ئه‌م گوتاره له بیغه‌مبهره (درود و سلأوی خوای لی‌بی)، ئه‌وا ئومه‌ته‌که‌ش ده‌چیته نیو بازنه‌ی ئه‌م گوتاره "واته: بۆ ئومه‌ته‌که‌شیه‌تی"، به‌گریمانه ئه‌گهر بیغه‌مبهر (درود و سلأوی خوای لی‌بی) ئه‌مه‌ی بکردبا - پاک و دووری بۆ ئه‌و لهم جو‌ره کارانه -، ئه‌وا ده‌بووه سته‌مکار ههر له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی پله و پایه‌ی زۆر به‌رزه، و خیر و چاکه‌کانی زۆرن، جا جگه له بیغه‌مبهر (درود و سلأوی خوای لی‌بی) که‌ کاریکی وا بکات، ئه‌وا زۆر سته‌مکارتر ده‌بی.

(١٤٦، ١٤٧) ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ ﴿١٤٦﴾ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾

خوای پایه‌دار فه‌رموویه‌تی: ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ واته: "ئه‌وانه‌ی کتیبمان پیداون، بیغه‌مبهر (درود و سلأوی خوای لی‌بی) ده‌ناسن، وه‌ک چۆن منداله‌کانیان ده‌ناسن، بی‌گومان کۆمه‌لیکیان راستی ده‌شارنه‌وه، و ده‌زانن راستی کامه‌به"، خوای پایه‌رز هه‌وال له‌باره‌ی ئه‌وه‌وه ده‌دات، که‌ خاوه‌ن کتیبه‌کان ته‌واو دلنیا و لایان سه‌لیئراوه، که‌ محمه‌د په‌یامبه‌ری خوايه (درود و سلأوی خوای لی‌بی)، ئه‌و په‌یامه‌شی که‌ هیناویه‌تی راست و ره‌وايه، لهم راستیه‌ش دلنیا وه‌ک چۆن له‌ رۆله‌کانی خوایان دلنیا و تیکه‌لیان ناکه‌ن له‌گه‌ل رۆله‌ی

که سانی تردا، جا ناشابوون و ناسینی محمدهد (دروود و سلأوی خوای لییی) گه یشتووه ته ناستیک، که هیچ گومان و دوودلیه کیان له باره وه نییه.

به لام به راستی کۆمه لیکیان - که نهوانیش زۆرینه ن - بی باوهږ بوون به وهی که محمدهد (دروود و سلأوی خوای لییی) په یامبهری خوایه، سدرباری دلنیا بوونیان لهم راستیه نهوا نه م گهواهییه یان شارده وه، له کاتیگدا دهشیانزانی که راست و په وایه، ﴿مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ﴾ به قهږه: ۱۴۰. واته: "نایا کی لهو که سه سه مکارتره، که گهواهییه کی خوایی له لای بیت و بیشاریته وه"، نا له مه دا دلنه وایی بو په یامبهری خوا (دروود و سلأوی خوای لییی) و باوهږ داران هدی، له هه مان کاتدا خوای گه وره هؤشداریش به باوهږ داران ده دات له خراپه و گومانی نه وان، دهسته یه کیشیان راستیان نه شارده وه و دهشیانزانی راستی چیه، جا هدیانه باوهږی به پیغه مبهری خوا (دروود و سلأوی خوای لییی) هیناوه، ههشیانه به نه زانی بی باوهږ بووه پی.

﴿الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ واته: "راستی ته لها لای په ووه ردگارته و هدرگیز له گومانکاران مه به"، نه م راستیه که له هه موو شتیگی تر شایسته تره، تا به حق و راستی ناوبری، له بهر نه و داواکاریه بهرز و فه رمانه چا کانه ی که له خوای گرتووه، پاکسازی دهروونه کانی تیدایه، هانیان ده دات بو به دهسته یانی بهرزه وه نندیه کان و وه لانانی زیان و خراپه کانیان، نه مهش له بهر نه وهی نه م حق و راستیه له لایه ن په ووه ردگارته وه هاتووه، که له جوارچیوهی په ووه رده ی نه و دایه بو تو، خوای گه وره نه م قورئانه ی دابه زاندو ته سهر تو، که په ووه رده ی عدقل و ناخ و دهروون و هه موو بهرزه وه نندیه کانی تیدایه.

﴿فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ واته: نه که ی بیت به یه کیك له وانیه که که مترین گومان و دوودلیان لهم باره وه هدی، به لکو لهم په یامه راست و په وایه رابینه و سه رنج

بدہ، تا بہمہ دہگہیتہ دنیایی، چونکہ بیر کردنہوہ لہمہدا بہ دنیایہوہ گومان ناہیلی و بہندہ دہگہیہنیتہ دنیایی.

(۱۴۸) ﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مُوَلِّيٰهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿۱۴۸﴾

﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مُوَلِّيٰهَا﴾ واتہ: بؤ پہرہوانی ہەر ئاین و بیروباوہر و ئومہتیک رووگہیہک ہہیہ، کہ لہ پەرستشہکانیاندا رووی تیدہکن، پرسہکہ ئہوہ نیہ رووبکہیہ ئہو رووگہیہ یاخود ئہم رووگہیہ، چونکہ "رووگہش" بەشیکہ لہو شہریعت و بہرنامانہی دہگورین بہیی کات و بارودوخ، ہلئوہشانندنہوہ "نسخ" و گواستنہوہ دہگریتہوہ لہ لایہکہوہ بؤ لایہکی تر، بەلکو پرسہکہ پہیوہستہ بہ جیبہجیکردنی فەرمانہکانی خوا و گوپرایہلبون بؤ بہرنامہکە، لی نزیکوونہوہ و داواکردنہ لبی بؤ گہیشن بہ پلہی ہەرہ بالآ "لہ بہندایہتی" و نزیک لای خوا، ئا ئہمہیہ ناوینشانی بہختہوہری و خووشہویستی فراوان، خو ئہگہر دل و دہروون خویمان بہم سیفہتانہ نہرازیئنہوہ، ئہوا زیانگہندی دونیا و دواروژ دہبن، ہەرہک چؤن ئہگہر جیبہجیکردنی فەرمانہکانی خوا بکہن بہ سیفہت لہ خویماندا، ئہوا سہرکہوتنی راستہقینہ بہدہستدہہین، ئہمہش شتیکہ کہ کؤدہنگی لہسەرہ لہ نیوان ہہموو شہریعتہکاندا، خوای مہزن بہدہینراوانیشی بؤ ئہمہ بہدہیناوہ و ہەر بہمہش فەرمانی پیکردوون.

﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾ واتہ: "دہستییشخہربن لہ چاکہ کاریدا"، فەرمانکردن بہ کیپرکی کردن لہ چاکہ و خیرکردندا، گہورہترہ لہ فەرمانکردن بہ ئہنجامدانی کاری خیر و چاکہ، چونکہ پیشپرکیکردن لہ چاکہ کاریدا، ئہوہ دہگریتہوہ کہ پیشپرکی بکری بؤ ئہنجامدان و کاملکردنی کارہ چاکہکان، و ئہنجامدانیان بہ تہواوترین شیوہ، دہستییشخہری

بۆ ئەمە پێویستە، جا ئەو هی له دنیا دا پێشکەوت له ئەنجامدانی کار و کردەو هی چاکە دا، ئەوا له دوا رۆژیدا پێشەنگە بەرەو بەهەشتەکانی خوا، ئەوانە هی دەستپێشخەری بوونە له چاکە کاریدا، ئەوا خواوەنی بەرزترین پلەن له نیو بەدیهینراواندا.

چاکەکان هەموو جوۆرەکانی واجب و سوننەتەکان دەگرێتەو، له نوێژ و رۆژوو و زەکات و حج و عومره و تیکۆشان له رپی خوادا (جهاد)، سوودگەیاندن به ئەوانی دیکه و ئەوانەش که کهمتەر خەمن و کهموکوریان هەیه.

له بەر ئەو هی ئەو یاداشتە هی که خوا ی گەوره دایناو، به هیژترین پالنهیری دەر و نه کانه بۆ پێشبرکی کردن بۆ چاکە کاری و جالاکبوون له خیرکردندا، ئەوا خوا ی گەوره فەرموویەتی: ﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُاتِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ واتە: "له هەر کویێک بن"، ئەوا خوا ی گەوره بۆ رۆژی دوا یی کۆتان دەکاتەو، به توانای "بی سنووری" خۆی و بەراستی خوا ی گەوره توانای به سەر هەموو شتی کادیه، ئەوسا هەر به کیك به یی کردەو هەکانی پاداشت و سزاکه ی وەر دەگرێتەو، ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾ نه جم: ۳۱. واتە: "تا سزای ئەوانه بدات، که خراپه کاریان کردوو به یی ئەو کار و کردەوانه ی که ئەنجامیان داو، پاداشتی ئەوانەش به چاکترین شیوه بداتەو که چاکه کاریان کردوو".

بەم ئایەتە پیرۆزه بەلگه دەهینرێتەو، له سەر ئەو هی که هەرچی کردەو هیهکی چاکه ئەنجام بدری، وهك نوێژ له سەرەتای کاتی بوونی نوێژدا، دەستپێشخەری بوون له ئەنجامدانی ئەرکهکانی سەر شاندا: له رۆژوو، حج، عومره، زەکات دان، ئەنجامدانی پەرسشە سوننەتەکان و ئادابەکانی، بەراستی ئەم ئایەتە زۆر کۆکەرەو و پر سوودە!!

(۱۴۹، ۱۵۰) ﴿وَمَنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ﴿۱۴۹﴾ وَمَنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلِأْتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿۱۵۰﴾

﴿وَمَنْ حَيْثُ خَرَجْتَ﴾ واته: "له همر شوینیك كه چووینه دهره‌وه"، له گه‌شت و سه‌فه‌ره‌كانت و جگه له‌مانه‌ش، نه‌مه گشتاندنه، ﴿فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ واته: "رۆو بکه" لای مزگه‌وتی حه‌رام "که‌عبه‌ی پی‌رۆز"، پاشان رۆوی گوتاری کردۆته ئوممه‌ت به‌گشتی، فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ واته: "ئیه‌وش ئه‌ی باوه‌رداران له ههر کوییه‌ك چونه دهره‌وه، رۆو بکه‌نه لای مزگه‌وتی حه‌رام".

﴿وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ "بی‌گومان ئه‌م فه‌رمانه‌ راست و ر‌ه‌وایه له‌لایه‌ن په‌رهر‌دگارته‌وه هاتوو‌ه"، به‌بی‌تی (إن) و (ل) خ‌وای گه‌وره جه‌ختی له‌سه‌ر کردۆته‌وه، تا هیه‌چ یه‌کیك که‌مترین گومانی لینه‌ییت، با گومانی ئه‌وه‌ش نه‌بری که جیه‌جیه‌کردنی ئه‌م فه‌رمانه‌ به‌بی‌تی حه‌ز ئاره‌زووه نه‌وه‌ك ئه‌رك و واجب بی، ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ واته: "به‌دنیایه‌وه خ‌وای گه‌وره بی‌ئاگا نییه له‌و کار و کرده‌وانه‌ی که ده‌یکه‌ن"، به‌لکو ئاگادار و زانییه به‌هه‌موو بارودۆخیکتان، بۆیه چاک ر‌ه‌فتار و ئاکاربن له‌گه‌ل خوا، هه‌رده‌م خوا به‌چاودیر به‌سه‌ر خۆتانه‌وه بزانه‌ن به‌جیه‌جیه‌کردنی فه‌رمانه‌کانی، خۆدوورگرتن له‌ریگریه‌کانی، بی‌گومان کرده‌وه‌کانی ئیه‌وشتیکی فه‌رامۆشکراو نییه، به‌لکو به‌ته‌واوترین

شیوه پاداشت و سزای له‌سهر وهرده‌گرنه‌وه، نه‌گهر چاکه بی پاداشت ده‌درینه‌وه، نه‌گهر خراپه‌ش بی سزا ده‌درین.

خوای گه‌وره لیره‌دا فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةً﴾ واته: "تا خه‌لکی به‌لگه‌ی به‌سه‌رتانه‌وه نه‌بی"، بویه‌ر ورو‌کردنه‌ که‌عبه‌ی پی‌رو‌زمان بو‌ ئیوه‌ دانا، تا ره‌خنه و نار‌ه‌زایی خه‌لکی له‌ خاوه‌ن کتیب و هاوبه‌شدانه‌ران نه‌هیلین، نه‌گهر پیغه‌مبه‌ر (درود و سلّوی خوای لیّی) ههر ر‌ووی له‌ به‌یتوله‌قدیس بو‌وبایه، نه‌وا ئه‌م به‌لگه‌یه‌ی ر‌ووبه‌ر‌وو ده‌کرایه‌وه، که‌ خاوه‌ن کتیبه‌کان له‌ کتیبه‌کانیاندا هاتووه ر‌ووگه‌ی نه‌گور که‌عبه‌ی پی‌رو‌زه، هاوبه‌شدانه‌رانیش بیان وایه ئه‌م ماله مه‌زنه‌ یه‌کیکه له‌ شانازیه‌کانیان، له‌ نایی ئیپراهیمه‌ویه (سلّوی خوای لیّی)، خو نه‌گهر پیغه‌مبه‌ری خوا محمه‌د (درود و سلّوی خوای لیّی) ر‌وو نه‌کاته که‌عبه‌ی پی‌رو‌ز، ئه‌و کات ر‌ووبه‌ر‌ووی به‌لگه‌کانی نه‌وان ده‌بووه‌وه، به‌وه‌ی که‌ ده‌یانوت: چو‌ن محمه‌د (درود و سلّوی خوای لیّی) بانگه‌شه‌ی ئه‌وه ده‌کات که‌ ئه‌و له‌سهر ریاز و نایی ئیپراهیمه، له‌ نه‌وه‌ی ئه‌وه، که‌چی ناماده‌ نییه ر‌وو بکاته ر‌ووگه‌ی ئیپراهیم؟ جا که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (درود و سلّوی خوای لیّی) ر‌ووی کرده که‌عبه‌ی پی‌رو‌ز، نه‌وا ئه‌و کاته به‌لگه به‌ریابوو له‌سهر خاوه‌ن کتیب و هاوبه‌شدانه‌ران، ره‌خنه و به‌لگه‌کانیان به‌رامبه‌ر پیغه‌مبه‌ر (درود و سلّوی خوای لیّی) یوج بو‌ونه‌وه، ﴿إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾ واته: "جگه له‌وانه‌یان نه‌بی که‌ سته‌میان کرد"، پاساو و به‌لگه‌یه‌کی هیناوه‌ته‌وه، که‌ به‌هؤیه‌وه سته‌می له‌خوی کردووه، هیچ پ‌ا‌پشتیه‌کیشی نییه جگه له‌ شوینکه‌وتنی نار‌ه‌زوو و سته‌م نه‌بی، ئه‌م جو‌ره که‌سانه هیچ ریگه‌یه‌ک نییه بو‌قه‌ناعه‌ت بی هینان و به‌لگه له‌سهر به‌ریاکردنیان، به‌هه‌مان شیوه ئه‌و گو‌مانه‌ش که‌ ده‌خه‌نه‌ر‌وو وه‌ک ره‌خنه، نه‌وا هیچ مانابه‌کی وای نییه که‌ جیی باس و بایه‌خ بی، بیویسته به‌ ته‌واوی

فهراموش بکری، ههږ بویه خوی گهوره فهرموږه تی: ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَاَلْتَمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ﴾ واته: "لیان مهترسن و تهها له من بترسن، تا ناز و نيعمهق خوم بهسهر تاندا تهواو بکهم"، چونکه بهلگه ی نهوان پوچهل و ناره وایه، پوچهلش وهك ناوی خوئی ریسوايه، خاوه نه که شی ریسوا و سهرشور دهکات، نه مهش به پوچهلوانه ی ره واییز و بهیره وانی حهق و راستیه، به دلنیا به وه راستی قورسای و شکو و سهربلندی هه یه، ترس و بیم دهخاته دلی خاوه نه که ی، خوی پایه بهرز فهرمانی کردووه که لی بترسن، نه مهش بناغه ی هه موو خیر و چاکه یه که، نه وه ی له خوی مهزن نه ترسی، نهوا له هیچ گونا ه و تاوانیک سلناکاته وه، هیچ فهرمانیکش جیه جی ناکات.

روو وه رچه رخان موسلمانانی به ره و که عبه ی پیروز، تاقی کردنه وه به کی مهزنی لی گه لاله بوو، خاوه ن کتب و دوو روو و هاو به شدانه ران گومان و قسه و قسه لویان بلاو کرده وه، ههږ بویه خوی پایه بهرز نه م بابه ته ی به وردتر باسکرد، و به کاملترین شیوه روونی کرده وه، و به جوړه ها شیوه جهختی له سهر کرده وه، ههروهك نه م نایه نه له خوئی ده گری.

له وانه: خوی گهوره سی جار فهرمانی به روو وه رچه رخاننن کرد "به ره و که عبه ی پیروز"، له گه ل نه وه ی یهك جار بهس بوو، یه کیکی تر: شتیکی زانراوه، که فهرمانه که یان نه وه تا تایهت بووه به په یامبه ر (دروود و سلأوی خوی لی)، به مهش هه موو نوممهت وهك شوینکه و تووی نه و ده گریته خو، یان بو نوممهت به گشتی، جا له م نایه ته دا فهرمانی به تایهت به په یامبه ر (دروود و سلأوی خوی لی) کرده وه، له م فهرمایشته دا: ﴿قَوْلٌ وَجْهَكَ﴾، فهرمانی به گشتی به نوممهتیش کرده وه، ههروهك له م فهرمایشته دا هاتووه: ﴿قُولُوا وَجُوهَكُمْ﴾.

یه کیکی دیکه ئه وهیه: لهم ئایه ته دا خوای گه وره بهر په رچی هه موو ره خه و ناره زایه تیه پوچه له کانی داوه ته وه، که نکۆلیکاران خستوو یانه ته پر وو، یه ک به یه کی گو مانه کانی پوچه ل کردۆ ته وه، ههروه ک چون بیشتر روونکردنه وهی ته واو لهم باره وه درا، یه کیکی تر ئه وهیه: هه موو حه ز و هه لپه کانی بری له وهی که په یامبه ر (درود و سلّوی خوای لیّی) شوین رووگه ی خاوه ن کتیه کان بکه وی، یه کیکی تر ئه وهیه: ﴿وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ ته ما هه والّدانی خوای په وا بیژی مه زن به سه و ته واو و یه کلا که ره وهیه، به لّام له گه ل ئه وه شدا هه ر فه رموو یه تی: ﴿وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾.

یه کیکی تر له و دوو یات کردنه وانه ئه وهیه: که خوای گه وره هه وا لیدا وه و رایگه باندو وه — هه ر خویشی زانایه به په مان — خاوه ن کتیه کان لایان سه لما وه که ئه م کاره "که روو کردنه که عبه ی پیروژه" راست و دروسته، به لّام ئه وان ئه م گه وا هیه یان شار دۆ ته وه هه ر جهنده ده شانن.

له بهر ئه وهی له روو وه ره خاندغان له لایه ن خوا وه رووه که عبه ی پیروژ، ناز و نیعمه تیکی مه زن بوو، ئه وا لوتف و میهره بانی خوا له گه ل ئه م ئوممه ته هه رده م له زیاد بووندا یه، جا هه ر کاتیک بهرنامه و یاسایه کیان بۆ دابنی، ئه وا ناز و به خششیکی زۆری تیدا دهی، جا فه رموو یه تی: ﴿وَلَا تَمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ﴾ بنچینه ی ناز و نیعمه ت رینویی خوایه بۆ بهنده به ره و ئاینه که ی، ئه ویش به ناردنی په یامبه ران (سلّوی خوایان لیّی) و دابه زاندنی کتیه کانی، دواتر ئه و ناز و نیعمه تانه ی که ته واو که ری ئه م بنچینه یه ن، له بهر زۆریه که یان نه ده ژمیردرین و نه سنووریشیان بۆ داده نری، هه ر له و کاته ی خوای گه وره په یامبه ری خوای (درود و سلّوی خوای لیّی) ره وانه کردو وه، تا نزیک کۆچکردنی له دونیادا، خوای گه وره چه نندین دۆخ و پیگه و ناز و نیعمه تی به پیغه مبه ر (درود و سلّوی

خوای لییی و ئومه ته که ی بهخشی، که ناز و نیعمه تی خوی بی ته واو و کامل کرد له سهر به یامه ری خوا (درود و سلاوی خوای لییی) و ئومه ته که ی، ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ مائیده: ۳. واته: "ئه مپرو ئاینه که تا تم کامل کرد، ناز و نیعمه تی خوم به سهر تاندا ته واو کرد، ره زامه ندیم به وه ی که ئیسلام ئاینتان بی".

سوپاس و ستایش بو خوای گه وره له سهر بهخششه کانی، که هه رگیز ناتوانین بیانزمیرین و له ژمار نایه ن، چ ئه وه ی بتوانین ته واو سوپاسگوزار بین له سهر هه موو بهخششه کان، ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ واته: "به لکو رینوینی وه رگرن"، حه ق و راستی بناسن و کاری بیبکه ن، خوای پاک و بهرز - له میهره بانی خوویه وه که له گه ل بهنده کانی کردوو یه تی -، ئه وه پری ئاسانکاری له فهراهه مکردنی ئامراز و هۆکاره کانی رینوینی و گرتنه بهری ریگه ی راست، ئه وانی ئاگادار کردو ته وه تا ریگه ی خوا بگرته بهر، به جوانترین شیوه ش ئه مه ی بویان روونکردوو نه ته وه.

ته نانه ت له ریزی ئه مانه ی باسکران، ئه وه ش هه یه که خوای گه وره که سانیکی دژ به حه ق و راستی هه لده خات و مشتومر ده که ن، به مه ش حه ق و راستی پروون ده بیته وه، نیشانه و به لگه کانی ده رده که ون، بی بنه مایی و بی ناوه پرۆکی پوچه ل و به تال ئاشکرا ده ی، خو ئه گه ر به ره نگاری حه ق و راستی نه بیایه وه، ئه وا دۆخی نا حه ق و پوچه ل بو زۆربه ی به دیهینراوان پروون نه ده بووه وه، جا شته کان به دژه کانیان پروون ده بنه وه، خو ئه گه ر شه و نه بووبایه، ئه وا گه وره یی و پایه ی پرۆز ده رنه ده که وت، ئه گه ر ناشیرین نه بوایه گه وره یی جوانی دیار نه ده بوو، ئه گه ر تاریکی نه بوایه، سوودی پروونکی نه ده زانرا، ئه گه ر نا حه ق و

بوچه لی نه بوایه، نهوا حهق و راستی به تهواوی روون نه ده بووه وه، جا سوپاس و ستایش
بۆ خوای گهوره له سه ره هموو نه مانه.

(۱۵۱، ۱۵۲) ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا
وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ
﴿۱۵۱﴾ فَادْكُرُونِي أذْكُرْكُمْ وَأَشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿۱۵۲﴾﴾

خوای پایه بهرز ده فهرمووی: ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ﴾ واته: "ههروهك
چۆن په یامبه ریکمان بۆ ره وانه کردن، که له خودی خو تانه"، به خشش کردمان له گه لئان به
رووکردنه که عبهی پیروز و کاملکردنی به یاسا و شهرع، له گه ل ناز و نیعمه تی تهواو کهر،
نهمه شتیکی تازه نیبه له چاکه و به خششی ئیمه دا، یه کهم نیعمه تیش نیبه، به لگو بناغه و
بنچینهی ناز و نیعمه ته کان به تهواوی بیتان به خشیه، له سه رووشیانه وه ره وانه کردنی ئهم
په یامبه ره بۆتان، که له خودی خو تانه، ناشنای ره چه لهك و راستگویی و نه مینداری و
کاملی و دلسوزی و نامۆزگاری نه ون.

﴿يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا﴾ واته: "نایه ته کاغان به سه رتاندا ده خوینیه وه"، ئهمهش به لگه و
نایه ته قورنایه کان و جگه له وانیش ده گریته وه، ئهو په یامبه ره (درود و سلأوی خوای
لیبی)، ئهو به لگه و نایه تانه تان به سه ردا ده خوینیه وه، که رهوا و نارهوا، رینویی له
گومرایی جیا ده کاته وه، ئهو به لگانهی که سه ره تا رینیشاندهرتان دهی بۆ یه کخواناسی و
کاملی خوای گهوره، دواتر له سه ر راستگویی په یامبه ره که ی و بیویستی باوه ر پهبینانی،
دواتر به لگه ی تیدایه له سه ره هموو ئهو شتانهی که په یامبه ره (درود و سلأوی خوای لیبی)

هه‌والی له‌باره‌وه داوه، له‌ دواړوژ و جیهانی نادیار، تا به‌مه رینوییی ته‌واوتان به‌ده‌ستهینا، و زانستی دلناکه‌ره‌وه‌شی یی به‌خشین.

﴿وَيُزَكِّكُمْ﴾ واته: ره‌وشت و ئاکار و ناخ و ده‌روونتان پاک ده‌کاته‌وه، به‌ په‌روه‌ده‌کردنتان له‌سه‌ر ره‌وشتی جوان، دوورگرتنتان له‌ ئاکاری به‌د و خراب، ئه‌مه‌ش وه‌ک پاک‌کردنه‌وتان له‌ هاو‌به‌شدانان بۆ خواناسی، له‌ رووپامایه‌وه بۆ دل‌سوژی، له‌ درووه بۆ راستگویی، له‌ ناپاکیه‌وه بۆ ده‌ستپاکی، له‌ خۆبه‌زلزانیه‌وه بۆ خاکیبون، له‌ ره‌وشتی خراپه‌وه بۆ ره‌وشتی چاک، له‌ رق لیوونه‌وه له‌ یه‌کتر و قسه‌ نه‌کردن له‌گه‌ل یه‌کتر و په‌یوه‌ندی پچراندنه‌وه بۆ یه‌کتر خۆشو‌یستن و هاوسۆزبون و په‌یوه‌ندی به‌هیزکردنه‌وه، جگه له‌مانه‌ش له‌ جوړه‌ها پاکسازی تر.

﴿وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ﴾ واته: "فیری" قورتانی پیروژ، مانا و مه‌به‌سته‌کانی ده‌کات، ﴿وَالْحِكْمَةَ﴾ واته: "فیری دانایی و حکمه‌تتان ده‌کات"، و تراوه: حکمه‌ت سوننه‌ته، بۆ چوونیکیی تر هه‌یه و تویه‌تی: حکمه‌ت: بریتیه له‌ ئاشنابوون به‌ ئه‌نیه‌کانی شه‌ریعه‌ت و مانا و مه‌به‌سته‌کانی، دانانی شته‌کان له‌ شوییی شایسته‌ی خویان، - به‌م پییه - فیرکردنی سوننه‌ت ده‌جیته نیو چوارچیوه‌ی فیرکردنی کتیی خواوه، چونکه سوننه‌ت قورتانی پیروژ روون و رافه‌ ده‌کات و گوزارشتی لیده‌کات.

﴿وَيُعَلِّمُكُمُ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ واته: "فیری شتانیگتان ده‌کات، که هه‌رگیز بی‌شته‌ر نه‌تانزانیوه"، چونکه ئه‌وان پیش ئه‌وه‌ی په‌یامبه‌ری خوا (درود و سلأوی خوای لیی) ره‌وانه بکری، له‌ سه‌رلیشیواوی و گو‌م‌رایه‌کی ئاشکرا‌دا بوون، نه‌ زانست و نه‌ کردار"ی ره‌وا"یان هه‌بوو، هه‌رچی زانست و کرداره ئه‌وا ئه‌م ئومه‌ته له‌سه‌ر ده‌ستی بیغه‌مبه‌ری (درود و سلأوی خوای لیی) به‌ده‌سته‌ینه‌اوه و به‌هوی ئه‌وه‌وه بووه، ئه‌م ناز و نیعه‌تانه بریتین له‌ بناغه‌ی ناز و نیعه‌ته‌کان به‌گشتی، گه‌وره‌ترین ناز و نیعه‌تیشه که

خوای گهوره به بنده کانی داوه، بویه نهرکی بنده کان سوپاسگوزار بوون و بهرپاکردنی بهرنامه ی خوایه.

هر بویه خوای پایه بلند فرموویه تی: ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ﴾ واته: "هردهم یادی من بکنه وه، تا یادتان بکنه مه وه"، خوای پایه بهرز فرمانی کردوه به یادکردنه وه ی خوای، چاکترین به لاین و پیمانانی له سهر ئه مه به یادکهره وان داوه، ئه ویش بریتیه له وه ی خوای گهوره یادی ئه و که سه ده کات که یادی خوا بکات، ههروه ک خوای پایه دار له سهر زمانی به یامبهره که ی فرموویه تی: ((من ذکرني في نفسي، ذکرته في نفسي، ومن ذکرني في ملا، ذکرته في ملا خير منهم)) واته: ئه وه ی یادی من بکات له ناخی خویدا، ئه و من له لای خویم یادی ده که م، ئه وه ش که لای کومه لیک یادم بکات، ئه و من لای کومه لیک ی چاکتر له هی ئه و یادی ده که م.

یاد و زیگری خوای گهوره، چاکترین شته که دل و زمان له سهر راهینین، ههر ئه م زیگر و یاده یه که خواناسی و خوشویستی پهروه ردگاری لی بهرهم دیت، و پاداشتی بی نندازه ی لی گه ئاله ده بی، یاد و زیگری خوا لوتکه ی سوپاسگوزار بوونه بؤ خوا، ههر بویه خوای گهوره به تایبته فرمانی بیکردوه، دواتر به گشتی فرمانی به سوپاسگوزار بوون کردوه، جا فرموویه تی: ﴿وَأَشْكُرُوا لِي﴾ واته: "سوپاسگوزارم بن" له سهر ئه و ناز و نعیمه تانه ی بیتانم به خشی، جوړه ها ناخوشی و تهنگوچه له مه م له سهر تان لادا، سوپاسگوزار بوون به دل، بریتیه له داننان به ناز و نعیمه تانه کان، سوپاسگوزار بوون به زمان، به یاد و ستایشکردنی خوا ده بی، سوپاسگوزار بوون به نندامه کانی جهسته، گوپرایه لبوون بؤ خوا و ملکه چبوون بؤ فرمانه کانی و دووربوون له ریگریه کانی ده بی، سوپاسگوزار بوون ده بیته مایه ی مانه وه ی ئه و ناز و نعیمه ته ی که هه یه، زیادبوونی ناز و نعیمه تانیکه که بیشر له ده ستراون، خوای پایه دار فرموویه تی: ﴿لَنْ شَكَرْتُمْ﴾

لَأَزِيدَنَّكُمْ ﴿١٥٣﴾ ئیپراهیم: ۷. واته: "ته‌گهر سوپاسگوزاربن، ئەوا ناز و نیعمه‌تی زیاترتان پیده‌به‌خشین".

خوای گه‌وره‌فرمانی کردوو به سوپاسگوزاری، له‌دوای ناز و نیعمه‌تی ئاینی: له‌زانست و پاکسازی ره‌وشتی و سهر‌خستن بۆ‌کار و کرده‌وه‌ی چاک، پروونکردنه‌وه‌ی که‌ئهمانه‌گه‌وره‌ترین ناز و نیعمه‌تن، ته‌نانه‌ت ئەمانه‌نیعمه‌تی راسته‌قیندن، که‌به‌رده‌وام ده‌بن هه‌رچه‌نده‌ناز و نیعمه‌ته‌کافی دیکه‌نهمین، بی‌یسته‌له‌سه‌ر ئەو که‌سانه‌ی که‌سه‌رکه‌وتوون له‌به‌ده‌سه‌ته‌ئانی زانستی‌ک یان کرده‌وه‌یه‌ک "سی‌چاکدا"، سوپاسگوزاری خوای مه‌زن بن، تا خوای گه‌وره‌به‌خشش و چاکه‌ی زیاتریان له‌گه‌لدا بکات، تا به‌خۆسه‌رسامبوونیشیان نه‌می‌ی و سه‌رگه‌رمی سوپاسگوزاربوون بن بۆ‌خوای مه‌زن.

له‌به‌ر ئەوه‌ی سوپاسگوزاربوون دژی سپله‌یی و کوفره، بۆ‌یه‌خوای گه‌وره‌دژه‌که‌ی قه‌ده‌غه‌کردوو و ریگری لی‌کردوو، جا‌فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا تَكْفُرُونَ﴾ واته: "به‌دغه‌ک و سپله‌مه‌بن"، مه‌به‌ست له‌کوفر لی‌ده‌دا ئەوه‌یه‌که‌دژی سوپاسگوزاریه، که‌کوفری ناز و نیعمه‌ت و نکۆلی لی‌کردن و به‌جینه‌گه‌یاندنی ده‌گرته‌وه. له‌وانه‌شه‌ماناکه‌ی گشتی بی، ئەو کاته‌کوفر و بی‌باوه‌ری چهند جۆریکی ده‌بی، مه‌زترینیان بی‌باوه‌ربوونه‌به‌خوای گه‌وره، دواتر گوناوه‌و تاوانیش چهند جۆریکی هه‌یه، به‌جیاوازی له‌جۆر و ره‌گه‌زیاندا، له‌هاوبه‌شدانان بۆ‌خواوه‌به‌ره‌و ژیر و گوناوه‌کافی خوار ئەو.

(١٥٣) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾

﴿١٥٣﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ واته: "ئه‌ی ئەوانه‌ی باوه‌رتان هیناوه"، خوای گه‌وره‌فرمانی به‌باوه‌رداران کردوو، تا له‌کاروباره‌دینی و دونیایه‌کانیاندا، پشتبسته‌ستن به‌وانه:

﴿اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ واته: "ئارامگرتن و نوبژ"، ئارامگرتن: زیندانی کردنی ده‌روون و راهینایه‌تی له‌سه‌ر ئه‌و شتانه‌ی که‌ جه‌زی پیناکات، ئه‌مه‌ سی‌ به‌شه: یه‌که‌میان، ئارامگرتن له‌سه‌ر گوپرایه‌لی بو‌ خوا تا‌ فه‌رمانه‌کانی جیه‌جی ده‌کات، دووه‌میان، ئارامگرتن له‌ سه‌ر سه‌ریچیی نه‌کردن له‌ فه‌رمانی خوا، تا‌ واز له‌ سه‌ریچیه‌که‌ ده‌هینی و خو‌ی لی دوورده‌گری، سییه‌میان، ئارامگرتن له‌سه‌ر قه‌ده‌ره‌کانی خوا، که‌ هه‌ندیکیان نازار به‌خشن و بی‌زار نه‌بوون لیان.

ئارامگرتن یارمه‌تیده‌ریکی گه‌وره‌یه‌ له‌ هه‌ر کاروباریکدا، ته‌ها‌که‌سی ئارامگر ریگی گه‌یشتی هه‌یه‌ به‌ ئامانجه‌که‌ی، به‌تایبه‌ت خواپه‌رستیه‌ سه‌خت و به‌رده‌وامه‌کان، که‌ گه‌لیک زۆر پیوستیان به‌ به‌رگه‌گرتنه، چه‌شتی تالییه‌تی سه‌ختیه‌کانی گه‌ره‌که، ئه‌گه‌ر ئارامگرتن هاوده‌می هه‌ر یه‌کیک بوو له‌ خواپه‌رستان، ئه‌وا سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ستده‌خات، خو‌ ئه‌گه‌ر ته‌نگوچه‌له‌مه‌ و ناخو‌شی و سه‌ختیه‌کان به‌نده‌ی پاشگه‌ز کرده‌وه‌ له‌ ئارامگرتن و به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ری، ئه‌وا به‌ هیچ شتیک ناگات و بی‌ به‌ش ده‌بی، سه‌ریچیش که‌ پالنه‌ره‌کانی ده‌روون به‌نده‌ هانده‌دن بو‌ ئه‌نجامدانی، له‌کاتیکدا به‌نده‌ توانای به‌سه‌ر ئه‌م سه‌ریچیه‌دا هه‌یه، به‌بی ئارامگرتنیکی مه‌زن نه‌بی ناتوانری وازی لیبه‌ئیری، ده‌بی پالنه‌ره‌کانی دل و ده‌روونی ملکه‌چی خوا‌ی پایه‌به‌رز بکات، و پشت به‌ خوا‌ی مه‌زن به‌ستی تا‌ له‌ گونا‌ه و سه‌ریچیه‌کان پارێزراو بی، ئه‌مه‌ له‌ ئاشوبه‌ مه‌زنه‌کانه، هه‌روه‌ها‌ تاقیکردنه‌وه‌ی دژوار، به‌تایبه‌ت ئه‌گه‌ر به‌رده‌وام بوو، ئه‌وا هیزی ده‌روونی و جه‌سته‌یی له‌گه‌لیدا لاواز ده‌بی، به‌مه‌ش لیکه‌وته‌ی ده‌بی - که‌ بیزاربوونه -، ئه‌گه‌ر خوا‌ه‌نه‌که‌ی به‌ ئارامگرتن له‌ پیناوی خوا‌دا به‌ره‌نگاری نه‌بیته‌وه، ته‌ها‌ پشت به‌ خوا‌ نه‌به‌ستی و په‌نای بو‌ نه‌بات و هه‌رده‌م خو‌ی هه‌زار نه‌ینی له‌به‌ر ده‌رگای خوا.

كەواتە زانیت بەندە يۈيىسى بە ئارامگرتتە، بەلكو ناچارى ئەمەيە لە ھەموو بارودۇخىكىدا، ھەر بۇيە خىۋاى گەورە فەرمانى بە ئارامگرتن كىردوۋە، رايگەبانددوۋە كە: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ واتە: "بى گومان خىۋاى گەورە" لەگەل ئەو كەسانەدايە كە ئارامگرن و ئارامگرتن بوۋەتە پەۋشەت و سىفەتتە، بوۋەتە سىفەتتەكى جىگىر تىياندە - بە يارمەتى و سەرخىستەن و ئاراستەكىردى خىۋاى گەورە - ، بەمەش سەختى و ناخۇششەكان لەسەربان سوڭ بوۋە، ھەرچى كار و كىردەۋەى گەورەيە لاىان ئاسان بوۋە، ھىچ سەختىيەكىان لەسەر نەماۋە، ئەمەش لەگەلدا بوۋىكى تايەتى خىۋايە، كە خۇشويستەن و يارمەتى و سەركەوتن و نىكىبوون لە خوا دەخىۋازى، ئا ئەمە پلەيەكى زۇر مەزەنە بۇ ئارامگران .

خۇ ئەگەر ئارامگران ھىچ پلە و پاىەكىان نەبوۋايە، بەلكو تەمۇ ئەم لەگەل خوا بوۋنەيان دەستكەوتتويە، ئەوا ئەمە خۇى لە خۇيدا چاكىرتن پلە و پاىە و شانازى دەبوۋ، سەبارەت بە لەگەلدا بوۋى خوا لەگەل بەدەيىنراۋان بەگشتى، ئەوا ئەم لەگەلدا بوۋنە بە زانست و توانست، ھەرۋەك خىۋاى پاىەدار فەرموۋيەتى: ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ﴾ خەدەيد: ۴. واتە: "لە ھەر كويىەك بن، ئەوا خىۋاى مەزەن بە زانست و توانستى خۇى لەگەلئاندايە".

خىۋاى پاىەبەرز فەرمانى كىردوۋە بە پىشتەستەن بە نوپۇز، چۈنكە نوپۇز ستوون و پاىەى ئايىنە، پووناكى باۋەردارانە، رايەلەى نيۋان بەندە و پەروەردگارىيەتى، جا ئەگەر نوپۇزى بەندە كامىل بى، ۋاجب و سۈننەتەكان تىدا كۆ كرابنەۋە، و ئامادەيى دللى تىدائى كە كىرۇكى نوپۇزە، ھەر كە بەندە چۈۋە ناۋ نوپۇزەۋە ھەستى كىرد، چۈۋەتە خىزمەت پەروەردگارى، و لە بەردەمى خىۋادا ۋەستاۋە، ۋەك بەندەيەكى خىزمەتكارى پەۋشەتتەرز، بە رامان لە ماناى ھەرچىيەك كە دەيلىت و دەيكات، بە قولىۋونەۋە لە تىكا و نزاكان لە پەروەردگارى، گومان

لەوھدا نىبە ئەم نۆيژە گەرەتەرىن يارمەتيدەرە بۇ ھەموو كار و كر دەوھەك، چونكە نۆيژە رېگىرى دەكات لە خراپە و تاوان و گوناھ، لەبەر ئەوھى ئەم نامادھىيە لە نۆيژدا، پالئەرىك لە دلى بەندەدا دروست دەكات بۇ بەجىگەياندىنى فەرمانەكانى خوا، و خۇدوورگرتن لە رېگىرىيەكانى، نا ئەمە ئەو نۆيژەيە، كە خواى گەرە فەرمانى كر دووھ پىشتى بېبەستىن لە گشت كاروبارىكماندا.

(۱۵۴) ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أحيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ (۱۵۴)

كاتىك خواى پاك و بەرز باسى بېۋىستى پىشتەستى كر د بە ئارامگرتن لە گشت كاروبارىكدا، ئىنجا باسى ئموونەيەكى تىرىشى دەكات، كە بېۋىستى بە ئارامگرتنە بۇ بەجىھىنانى، ئەوئىش تىكۆشانە لە پىناوى خوادا، كە باشتىن خواپەرسى جەستەيە، و سەختىرىيانە لەسەر دەروونەكان، چونكە لە ناخدا گران و قورسە، لەبەرئەوھش كە لەوانەيە بېتە ھۇى كۆززان و مائناوایی كر د لە زيان، چونكە لەوانەيە ئەوانەى ئارەزوومەندن لەم زيانەدا دەيانەوى زيان و بېۋىستىيەكانى دەستبەخەن، جا ھەر چىيەك رەفتارى بى بكن، ئەوا ھەولدانە بۇ زيان، وەلانانى دژەكانىيەتى.

شتىكى زانراوھ، كە مرؤف واز لە خۇشويستراويك ناھىنى تەھا لەبەر خۇشويستراويكى بەرزتر نەبى، خواى پايبەبەرز رايگەياندووھ: ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أحيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ واتە: "ھەرگىز بەو كەسە مەئىن: كە لە پىناوى گەياندىنى پەيامى خوادا كۆزراوھ مردووھ، بەلكو زىندووھ، بەلام ئېوھ ھەستى پىناكەن". ئەوھى لە پىناوى خوادا دەكۆزرى، بەوھى كە تىدەكۆشى لە پىناوى خوا، تا پەيامى خواى گەرە لەسەر ووى ھەموو شتىكەوھ بى، ئايىنى ئەو بالادەست بى، نەوھك لە

پیناو هیچ مه بهستیکی تر، ئەوا بی گومان ئەو که سه له ژیانیکی پر له خوښی و کامه رانیدایه، به لکو خواوهی ژیانیکی مهزنتر و کاملتره له وهی که ئیوه پیشینی ده که ن و گومان پیده بن.

جا ئەوانه ی شهیدن و له پیناوی په یامی خوادا کوژراون: ﴿بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ ۱۶۹ ﴿فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ ۱۷۰ ﴿يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةِ اللَّهِ وَفَضْلِهِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ۱۷۱ ﴿ثَالِثِي عِمْرَانَ: ۱۶۹ - ۱۷۱، واته: " به لکو ئەوانه زیندوون، لای په روهردگاریان له رزق و رۆزی جوړاو جوړ به ره هوه رن. زور دلخوښ و کامه ران بهو نيعمهت و زیاده به خششهی، که خوی گه و ره پی به خششویون، مژدهش ده ده ن بهوانه هیشتا بهوان نه گه یشتوون، که بیگومان هیچ ترس و بیمگیان له سه ر نییه، هیچ خه م و په ژاره یه کتان بو پیش نایهت. مژده ده ده ن به ناز و نيعمهت و به خششی بی سنوور له لایه ن خوی میهره بانه وه، به راستی خوی پاداشتی باوه رداران به فیر و نادات".

جا که خوی گه و ره ده فهرمووی: ((به لکو شهیدان زیندوون))، ئایا شتیکی مهزنتر هدی له ژیانه، که نریکبوون له خوی پایه بهرز ده گریته خو، خوښی جهسته ییش ده که ن بهو رزق و رۆزیه ی پینای داوه، له خواردن و خواردنه وه به تام و چیژه کان و رۆزیه رۆحیه کان، که بریتین له کامه رانی، مژده دان به یه کتر، نه مانی هرچی خه م و خه فته ته، ئەمانه ژیان نیو گوږن، که کاملترن له ژیان دونه.

ته نانهت پیغمه بهر (درود و سلأوی خوی لی) رایگه یاندووه، که رۆح و گیانی شهیدان، له شیوه ی بالنده ی سه وزدان، که ده چنه سه ر رپو باره کانی به هه شت و له

به‌روبوومه‌که‌ی ده‌خۆن، دو‌اتر ده‌چنه نیو چرای هه‌لو‌اسراو به‌ عه‌رش‌ی خواوه، له‌م
 ئایه‌ته‌دا گه‌وره‌ترین هاندان هه‌یه له‌سه‌ر تیکۆشان له‌ پیناوی خوا و نارامگرتن له‌سه‌ری.

ئه‌گه‌ر به‌نده‌کان هه‌ست بکه‌ن، چ پاداشتی‌ک هه‌یه بۆ ئه‌وانه‌ی که له‌ پیناوی خوا‌دا
 کوژراون، ئه‌وا هه‌چ یه‌کی‌ک له‌ تیکۆشان و شه‌هیدبوون پاشنه‌ده‌که‌وتن، به‌لام نه‌بوونی
 زانستی دنیایی ته‌واو، که هه‌مه‌ت و وره‌کانی سارکردۆته‌وه، خه‌وی نووستووی قولتر
 کردووه، پاداشت و ده‌ستکه‌وتی مه‌زنی فه‌وتاندووه.

جا بۆچی وا نای، له‌کاتی‌کدا خوا‌ی پایه‌به‌رز: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
 أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ﴾ به‌قه‌ره:
 ۱۱۱. واته: "به‌راستی خوا، گیان و سامانی له‌ باوه‌رداران کړیوه، به‌وه‌ی که به‌هه‌شت بۆ
 ئه‌وانه، ئه‌وانه ده‌جنگن له‌ پیناوی په‌یامی خوا‌دا، دوژمنانی ئایینی خوا ده‌کوژن (له‌ گۆرپانی
 جه‌نگدا)، یان خۆیان ده‌کوژرین".

سویند به‌ خوا! ئه‌گه‌ر مرۆف هه‌زار گیانی هه‌بووبا، یه‌ک یه‌کی له‌ پیناوی خوا‌دا
 به‌خشیبووبا، ئه‌وا به‌ ئه‌ندازه‌ی گه‌وره‌ی ئه‌م پاداشته مه‌زنه نه‌ده‌بوو، هه‌ر بۆیه شه‌هیدان —
 دوای ئه‌و پاداشته چاکه‌ی که بینیان، که له‌لایه‌ن خواوه پینان به‌خه‌شرا — هه‌ر ده‌م ده‌خوازن
 بگه‌رپه‌وه‌ه‌ دنیا، تا دووباره بجه‌نگن و شه‌هید بینه‌وه.

له‌م ئایه‌ته‌دا به‌لگه هه‌یه له‌سه‌ر خو‌شیی و سزاکانی ژبانی ناو گۆر، هه‌روه‌ک چۆن ده‌یان
 ده‌ق له‌م باره‌وه هاتوون.

(۱۵۷ - ۱۵۵) ﴿وَلَنبَلُوْنَكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿۱۵۵﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿۱۵۶﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿۱۵۷﴾﴾

خوای پایه بهرز رایگه باندووه، که به دلنیا به وه به نده کانی تاقیده کاته وه، تا که سی راستگۆ و درۆزن ده ربکه ون، نارامگر و خو نه گر جیا به نه وه، ئەمه ریسای پهروه ردگار له به نده کانیدا؛ چونکه نه گهر باوه پرداران به رده وام له خو شیدا بوون، تووشی هیچ تهنگو چه له مهیه ک نه بوون، ئەوا تیکه ل بوون روویده دا، که بریتیه له خودی خراپه کار و گهنده لی، دانایی و حکمه تی خوای گه وه واده خوازی که چاکه کار و خراپه کار له به کتر جیا بکاته وه.

ئەمه سوود و که لکی تاقیکردنه وه و ناخو شیه کانه، نه وه ک نامانجی ئەم تاقیکردنه وانه نه هیشتی ئەو باوه ره بی که باوه پرداران هه یانه، یان مه بهستی هه لگه پاندنه وه یان بی له ناینه که یان، بی گومان خوای گه وه باوه ری باوه پرداران به فیرۆ نادات، جا خوای گه وه له م نایه ته دا رایگه باندووه، که ﴿وَلَنبَلُوْنَكُمْ﴾ "بی گومان ئیوه تاقیده کهینه وه"، به نده کانی تاقی ده کاته وه، ﴿بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ﴾ "به به شیک له ترس، ئەویش ترس" له به شیک له دوژمنانتان، ﴿وَالْجُوعِ﴾ واته: به که میک له برسیتی و نه بوونی، چونکه خوای گه وه نه گهر به نده کانی تاقی بکاته وه، به ترس و برسیتی ته واو، ئەوا تووشی تیاچوون ده بوون، جا تاقیکردنه وه کان به نده کان پالفته ده که ن نه وه ک له ناویان به ن.

﴿وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ﴾ "بە کەمبوونی مال و سامان"، ئەمەش ھەموو جۆرە کەمبوونیکی سامان دەگرێتەوە: کارەساتی ئاسمانی، نقومبوون، بەفەرۆچوون و ونبوون، بە بردنی سامان بەزۆرداری: لەلایەن پاشا سەتەمکارەکان، چەتە ریگرەکان، جگە لەمانە.

﴿وَالْأَنْفُسِ﴾ واتە: ئەدەستدان و مائاواپی کردنی خۆشەویستان: لە رۆڵەکان، خزمە نزیکەکان، ھاوڕێیان، جۆرەھا نەخۆشی جەستەیی کە بەندە تووشی دەبی، یان تووشی جەستەیی خۆشەویستان دەبی، ﴿وَالشَّمْرَاتِ﴾ واتە: "کەمبوونی" دانەویڵە، بەروبومی دارخورما، ھەموو جۆرە درەخت و سەوزاییەکانی تر، بەھۆی سەرما یان تەزرە، یان سوتان، یاخود کارەساتیکی ئاسمانی: لە کوللە (کلۆ) و ھاوشیوکانی.

ئەم شتانە دەبی ھەر رووبدەن، چونکە خوای زانا و شارەزا ھەوایی لێداوە، جا بەو شیوہیە ئەم شتانە روویاندا کە خوای گەورە ھەوایی لەبارەو دەبوو، ھەر کاتی کە تاقیکردنەوەیەکی وا پیش بیی، ئەوا خەلک بۆ دوو بەش دابەش دەبن: ئارامگر و خۆنەگر، ئەوێ کە ئارامناگری و خۆنەگرە، تووشی دوو کارەسات دەبی، ئەویش لە دەستدانی خۆشەویستە — کە خۆی لە بوونی تاقیکردنەوە کەدا دەبینیتەو —، لەگەڵ ئەدەستدانی شتی گەورەتر، کە پاداشتی ملکہ چوونە بۆ فەرمانی خوا بەھۆی ئارامگرتنەوە، کەمبوونەوێ باوەرە کە، ئارامگرتن و رازیبوون و سوپاسگوزار بوونیشی لەدەستدەچی، بەمەش توپەیی دادەگری لەبەر سەختی کەمبوونەوێ ئەو شتانە کە خراپەروو.

بەلام ئەو کەسێ کە خوای گەورە ئارامگرتنی پێبەخشی، لە کاتی تووشبوون بەم کارەساتانە، بەسەر دەروونیدا زال بی لەوێ ناپەزایی بە گوشتار و کرداری دەرنەبەری، چاوپرێی پاداشتی ئەمە لە پەرورەدگار بکات، بزانی ئەو پاداشتی کە بەدەستیدەھێتی، بەھۆی ئارامگرتنەوە، زۆر گەورەترە ئەو کارەساتە کە بەسەریدا ھاتووە، تەنانەت کارەساتە کە دەیتە ناز و نێعمەتیک بۆ ئەو، چونکە بوو تە ھۆکاریک بۆ دەستخستنی ئەو

شته‌ی که چاکتر و به‌سودتره له‌و، هۆکاریکیش بوو بۆ ملکه‌چببون بۆ فه‌رمانی خوا و به‌ده‌سته‌ییانی پاداشته‌که‌ی، هه‌ر بۆیه‌ خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ "مژده‌ بده به ئارامگران"، واته: مژده‌یان پێنده به‌وه‌ی که ئه‌وان پاداشتی خۆیان به ته‌واوی و بی‌لێرسینه‌وه به‌ده‌سته‌خه‌ن، جا ئارامگران ئه‌وانه‌ن که مزگینی مه‌زن و ده‌سته‌کوتی گه‌وره‌یان به‌ده‌سته‌یئاوه.

دواتر په‌روه‌ردگار به‌م شیویه‌ وه‌سفی ئه‌وانی کردووه، فه‌رموویه‌تی: ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا كَمَا كُنْتُمْ تُقَالُونَ﴾ "ئه‌وانه‌ی کاتیگ که تووشی کاره‌سات و به‌لأ و تاقیکردنه‌وه‌یه‌ک ده‌بن"، کاره‌سات و به‌لأ هه‌موو ئه‌و شتانه ده‌گریته‌وه که ئیش و نازار به دل‌یان جه‌سته باخود هه‌ر دووکیان ده‌گه‌یه‌نی، هه‌روه‌ک پێشتر خرایه‌پروو.

﴿قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ﴾ واته: "ده‌لین" ئیمه مولکی خواین، له ژیر فه‌رمان و هه‌لسوکه‌وتی ئه‌وداین، ئیمه خاوه‌نی هه‌چ به‌کیگ له گیان و سامانی خۆمان نین، جا کاتیگ به شتیگ له‌مانه تاقیده‌کرینه‌وه، ئه‌وا خوای گه‌وره که میه‌ره‌بانترینه و به‌زه‌یه‌که‌ی بی سنووره هه‌لسوکه‌وتی له مولگ و سامانه‌که‌یدا کردووه، هه‌چ ره‌خه‌ن و ناره‌زایه‌کی له‌سه‌ر نییه، به‌لکو له کاملی به‌ندایه‌تی به‌نده بۆ خوا، ئه‌وه‌یه به‌نده بزانی پرودانی ئاشوب و تاقیکردنه‌وه که له‌لایه‌ن خوای خاوه‌ن و داناوه‌یه، ئه‌و خوایه‌ی که له خودی به‌نده میه‌ره‌بانتره بۆ به‌نده، ئه‌مه وا پێویست ده‌کات که به‌نده رازی بی له خوای مه‌زن، سوپاسگوزاری له‌سه‌ر مشورگیریه‌که‌ی، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی کامه چاکتره به‌وه‌ی که به‌نده‌که‌ی فه‌راهه‌م کردووه، ئه‌گه‌رچی به‌نده‌که‌ش هه‌ست به‌مه نه‌کات.

له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی ئیمه به‌نده‌ی خوای گه‌وره‌ین، ئه‌وا ﴿وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ هه‌ر بۆ لای ئه‌و ده‌گه‌رینه‌وه له دوا‌پۆژدا، ئه‌وسا هه‌ر به‌کیگ پاداشت و سزای کار و کرده‌وه‌کانی وه‌رده‌گریته‌وه، جا ئه‌گه‌ر ئارامگربوون و داغمان به‌خۆمانداگرت له پیناوی خوادا، ئه‌وا

پاداشتى خۇمان بە تەواۋى لاي پەرۋەردگار بەدەستدەھىن، خۇ ئەگەر خۇنەگر و ھەلچۈر و تورەبوۋىن، ئەوا بەشى ئىمە تەھا خەشم و ئەدەستچۈۋى پاداشت دەي، جا يەكك لہ بەھيۋترين نامراز و ھۆكارەكاني ئارامگرتن ئەۋدەيە كە بەندە مولكى خوايە و ھەر بۇ لاي ئەۋيش دەگەرپنەۋە.

﴿أُولَئِكَ﴾ ئا ئەۋانە، كە ۋەسفران بەۋەي كە خۇگر و ئارامگرن، ﴿عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ﴾ واتە: ستايش و پىداھەلدان بە بارودۇخيان ھەيە "لەلايەن بەرۋەردگاربانەۋە"، ﴿وَرَحْمَةٌ﴾ مېھرەبانىەكى گەۋرەش "لەلايەن خواۋە داياندەگرى"، جا لە سايەي مېھرەباني خواۋە كە لەگەل باۋەرداران كرى، ئەۋانى سەرخست بۇ ئارامگرتن، كە بەھۋيەۋە پاداشتى تەواۋ بەدەستدەھىن.

﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾ ئا ئەۋانە "رېنۇبىنكران" ھەقناسن، لىرەدا ھەقناسى ئەۋەيە كە ئەۋان دەزانن كە مولكى خوان، ھەر بۇ لاي ئەۋيش دەگەرپنەۋە، كارىشان بەمە كرىۋە، لىرەدا ھەقناسى ئەۋان ئارامگرتىيانە لە پىناۋى خوادا.

ئەم ئايەتە ئامازە بەۋە دەكات، ئەۋ كەسەي كە ئارام نەگرى، ئەۋا پىچەۋانەي پاداشتى ئارامگراني بۇ ھەيە، شايسەي سەرزەشنى خوا دەي، دوو چارى سزا و گوۋرايى و دۇران دەي، ئاي كە جياۋازى نيۋان ئەم دوو كۆمەلەيە چەندە مەزنى، شەكەتى و ماندويى ئارامگران چەندە كەمە، بى چارەيى و ماندويى خۇنەگر و ئارامنەگرەكان چەندە گەۋرەيە!! ئەم دوو ئايەتەنە ناخ و دەروون رادەھىن لەسەر بەلأ و كارەساتەكان، پىش ئەۋەي رۋوبدەن، تا ئاسان و سوڭ بى لەسەر بەندە كاتىك كە رۋودەدەن، ئەۋەش رۋون دەكاتەۋە، كە لەكاتى رۋودانى كارەسات و تاقىكرەنەۋەدا، ئەگەر بەندە ئارامگر بى چ پاداشتىكى بۇ ھەيە، باسى ئەۋ ئامرازەشى كرىۋە، كە يارمەتيدەرە بۇ ئارامگرتن، و رۇشنايى خستۋەسەر پاداشتى ئارامگران، بەمەش دۇخى ئارامگر و خۇنەگر دەردەكەۋى، ئەم

تاقیکردنه‌وه‌یه ری‌سای خوای گه‌وره‌یه که هه‌ر هه‌بووه، بی‌گومان ری‌سا و یاساکانی خوا
گۆرانیان به‌سه‌ردا نابه‌ت، هه‌روه‌ها جو‌ره‌کانی به‌لا و کاره‌ساته‌کانیشی روونکردو‌ته‌وه.

(۱۵۸) ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا
جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ
﴿۱۵۸﴾

خوای پایه‌به‌رز پایدیه‌یه‌نی، که ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ "بی‌گومان"
سه‌فا و مه‌روه که ناسراون، له‌ دروشمه‌ دیاره‌کانی تایینی خوان، که خوای گه‌وره وه‌ک
خوایه‌رسی بی‌بهنده‌کانی داناوه، جا ماده‌م له‌ دروشمه‌کانی خوان، نه‌وا خوای گه‌وره
فه‌رمانی کردووه به‌وه‌ی که دروشمه‌کانی خوا به‌رز و مه‌زن رابگیرین، جا فه‌رموویه‌تی:
﴿وَمَنْ يُعْظِمِ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ حه‌ج: ۳۲. واته: "ته‌وه‌ی که
دروشمه‌کانی خوا به‌گه‌وره بزانی و ریز و حورمه‌تیان بی‌دابی، نه‌وا نه‌مه‌ نیشانی پاریزکاری
و له‌خواترسانی دله‌کانه". کۆی نه‌م دوو ده‌قه‌ ناماژه به‌وه ده‌کهن که نه‌مانه له‌ دروشمه‌کانی
خوای گه‌وره‌ن، به‌ گه‌وره دانان و ریزگرتن له‌ دروشمه‌کانی خوای پایه‌دار، به‌لگه‌ی
باریزکاری و له‌خواترسانی دله‌کانه.

باریزکاری و له‌خواترسان، ته‌رک و واجبه له‌سه‌ر گشت ته‌رکدار (ملکف) بی‌ک،
ته‌مه‌ش نه‌وه ده‌گه‌یه‌نی که هاتوچۆی نیوان سه‌فا و مه‌روه، واجبیکه که وابه‌سته‌ی حه‌ج و
عومره‌یه، هه‌روه‌ک زۆربه‌ی زانایان نه‌م بی‌چوونه‌یان هه‌یه، فه‌رمووده‌کانی پیغه‌مه‌ریش
(دروود و سلاوی خوای لی‌یی) ناماژه‌یان به‌مه‌ کردووه، کرده‌وه‌کانیشی به‌لگه‌ن له‌سه‌ر نه‌مه،

لهوباره وه فهرموویه تی: ((خذوا عني مناسككم)) واته: رپوشوینه کانی حه ج و عومره کردن لهمنه وه وه ربرگرن.

﴿فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ واته: "تهوهی

حه جی مائی خوا و عومره بکات، تهوا هیج گوناهیکی لهسهر نییه، هاتوچو له نیوانیاندا سهفا و مهږوه دا"، تههمش بو دوورخسته وهی گومان و سهغله تپوونی تهو کهسانه یه له موسلمانان، که نارحهت بوون بههوی هاتوچو له نیوانیاندا، چونکه له سهردهمی نهفامیدا لهسهر ههر یه که له کیوی سهفا و مهږوه بت دهپه رستران، جا خوی گه وره گوناهبوونی تههم کاره ی ره تکرده وه، تا تههم گومانه نه هیلی، نه وه که بو تهوهی که هاتوچوی نیوان سهفا و مهږوه پیوست نه ی.

بهسته وهی نه بوونی گوناها له هاتوچو کردن له نیوان سهفا و مهږوه به حه ج و عومره، به لگه یه لهسهر تهوهی که دروست نییه هاتوچوی نیوان سهفا و مهږوه تهنجام بدری، بهی حه ج یان عومره، تهها له گهل یه کیکیاندا دروسته، به پیچه وانهی سوږانه وه (تهواف) کردن به دهوری که عبه ی پروژدا، تهواف له گهل عومره و حه جدا دروسته، خوا په رسته که که به تههاش ده کری.

به لام هاتوچوی نیوان سهفا و مهږوه و وهستان له عهره وه و "مانه وه له" موزده لپه، به رداران کردن (ره جه کردن) شهیتانه کان، تهوا بهی رپوشوینه کانی حه ج کردن تهنجام دهرین، خو ته گهر تهنجام بدریت بهی ره چاو کردنی رپوشوینه کانی حه ج کردن، تهوا ده بیته بیدعه، بیدعه دوو جوړی هه یه: جوړی یه کهم په رسته شیکه بو خوا ده کری، به لام خوی گه وره له بنه رته دا داینه ناوه، جوړی دووه میان، په رسته شیکه بو خوا ده کری، خوی گه وره

چۈنەنكى ئەنجام دانەكەى دىارى كىردۈرە، بەلام بەيچەوانەى ئەو رېۋشۋىنەنە دەكرى، جا ئەوەى باسكرا دەجىتە نىو ئەم جۆرەى بىدعەوہ.

﴿وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا﴾ واتە: ئەوەى كە كارىكى چاك و پەرسىشك بە دلسۆزانە بۇ خواى پاىبەرزى بكات، "جا ھەر چاكەبەك بى" لە: حەج، عومرە، تەواف، نوپۇز، رۇزۇو و جگە لەوانەش، ﴿فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا﴾ بەقەرە: ۱۸۴، حەج: ۳۰، ئەمە بەلگەبە لەسەر ئەوەى كە بەندە ھەرچەندە گوپراپەلى خوا بى و چاكە بكات، ئەوا خىر و چاكەى زۇرتىر و زىاتىر كامىل دەبى، پەلى لای خوا بەرز دەبىتەوہ، بەھۆى زىادبۈونى باوەرەكەى.

بەستنەوەى كارى خۇبەخشانە بە چاكەوہ، ئەوہ دەگەبەنى كە ئەوەى كارى بىدعە بكات بە خۇبەخشانە، كە خوا و بېغەمبەرى خوا داىانەناى، ئەوا تەھا دەبىتە ھۆى تەنگۈچەلەمە، ناىتە ھۆى خىر و چاكە بۇى، تەنانت لەوانەبە بىتە ھۆى گوناھ و تاوان بۇى، ئەگەر ھاتوو بە ئەنقەست ئەو كارە بكات و بشزانى ئەم كارە ناشەرعىبە.

﴿فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ واتە: "بى گومان خواى گەورە سوپاسگوزار و زانابە"، (الشاكىر) و (الشكور) لە ناوہكانى خواى پاىبەرزىن، بەو مانابە دى كە خواى گەورە كار و كىردەوەى چاكە ئەگەر زۇر كەمىش بى لە بەندەكانى وەردەگرى، و پاداشتى زۇر گەورەبان لەسەر دەداتەوہ، ھەر كاتىك بەندەبەك فەرمانەكانى خوا جىبەجى بكات و گوپراپەلى بى، ئەوا خواى گەورە يارمەقى دەدات لەسەر ئەمە، ستابىشى دەكات و بىدا ھەلدەدات، پاداشتى دەداتەوہ بە بىبەخشىنى رۈوناكى و باوەر و دلفراوانى، جەستەى چالاك و بەھىز دەكات، لە ھەموو بارودۇخىكىدا زىادە بەرەكەت و گەشەى پىدەبەخشى، لە كارەكانىشىدا سەرگەوتنى زىاتىر پىدەدات.

دواتر پاداشت بہدہستدہیٰ، لہ نائندہدا لہلایہن پەرورگارہیوہ بہ تہواوی و زیادہوہ، بیٰئوہی کہ پادشتی دواروژ ہیچ کہم بکات لہ چاک و پاداشتی ئیستاکی، جا لہ سوپاسگوزاری خواوہ بو بندہکانی، ئوہیہ ہمر کاتیک کہ واز لہ شتیک ہیٰ لہ یناوی خوادا، ئہوا خوی گہورہ قہرہبووی دہکاتہوہ بہ شتیکی چاکتر، ئوہی لہ خوا نریک بیئہوہ بہ ئندازہی بستیک، ئہوا خوی گہورہ بہ ئندازہی گزیک لیٰ نریک دہبیئہوہ، ئوہی بہ ئندازہی گزیک لیٰ نریک بیئہوہ، ئہوا خوی گہورہ بہ ئندازہی بالیک لیٰ نریک دہبیئہوہ، ئہوش کہ بو لای بیچیٰ بہ رویشتی ناسایی، ئہوا خوی گہورہ بہ خیرایی بو دیت، ئہوش کہ نالوگوری و ہلکوتی لہگہل بکات، ئہوا قازانچی چہند بہرامہری لیٰ بہدہست دہخات.

لہگہل ئوہی کہ خوی گہورہ سوپاسگوزارہ، ئہوا زاناشہ بہوہی کہ کیٰ شایستہی پاداشت تہواوہ، بہییٰ نیاز و باوہر و پاریزکاریہکہ، جیای دہکاتہوہ لہوہی کہ شایستہ نیہ، زانا و ناگاداری کار و کردہوہی بہندہکانہتی و بہفیرویان نادات، بہلکو پاداشت تیر و تہسہل بہدہستدہیٰ، بہییٰ نیاز و مہبستیان، کہ تہما خوی زانا و دانا بیٰ دہزانی.

﴿۱۵۹ - ۱۶۲﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿۱۵۹﴾
 إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّاهُ فَاُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿۱۶۰﴾
 إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَرَاءَ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿۱۶۱﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿۱۶۲﴾

ههڤهڤهڤه ئهه ئایه ته له باره ی خاوه ن کتیه کانه وه دابه زیوه، ده باره ی شار دنه وه ی زانیاریه کانی ده باره ی په یامه بهر (درود و سلّوی خوی لیّی) و سیفه ته کانی، له گه ل' نه وه شدا ئه مه حوکمه که ی گشتیه و هه موو نه وانه ده گریته وه، که سیفه تی شار دنه وه ی نه وه په یامه یان تېدایه که خوی گه و ره دایه زاندو وه، "﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ﴾" واته: نه وانه ی هه لده ستن به شار دانه وه ی نه و نیشانه و به لگانه ی" ئه ماژهن بۆ حه ق و راستی، "و رینوینیش ده شار نه وه، دوا ی نه وه ی بۆ خه لک له کتیه دا پرووغان کرده وه"، ئه مه نه و زانسته به که به هۆیه وه به نده رپگه ی راستی بی' هه لده بژیریت، رپگه ی خۆشه ختان و رپازی دۆزه خیانی بی' جیا ده بیته وه، جا خوی گه و ره به لیّی له زانیان وه رگرتو وه، له سه ر نه وه ی زانستی کتیب که خوی گه و ره به وانی دا وه پروون بکه نه وه و نه بشار نه وه، هه ر که سیک ئه م په یمانه بشکیّی، ئه م دوو کار و خه سلته خراپه به یه که وه له خۆیدا کۆ بکاته وه، که بریتین له: به که میان، شار دانه وه ی نه و به لگه و نیشانانه ی خوی گه و ره دایه زاندو وه، دو وه میان: فیل' و گزیکردن له به نده کانی خوا ﴿أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ﴾ واته: ئا نه وانه "خوی گه و ره" نه فرینان لیده کات و دوور یان ده خاته وه له میهره بانی و به زه بی خۆی.

﴿وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾ هه موو به دیهینراوینیش نه فره تیان لیده که ن، به مه ش بهر نه فره تی هه موو بوونه وه ران ده که ون، چونکه هه ول' و ته قه لایان دا وه بۆ فیل' و گزیکردن له به دیهینراوان و تیکدانی ئاینه که یان، و دوور خسته وه یان له میهره بانی خوا، بۆیه سزایان وه رگرتو وه له ره گه زی کرده وه ی خۆیان، هه رو هك چون' نه و که سه ی خه لکی فیّری خیر و چاکه ده کات، خوی مه زن ره حه مت و به ره که تی به سه ردا ده بارینّی، و فریشته کانی خوا و ته نانه ت نه هه نگ له نیو ئاودا نرای بۆ ده که ن، به هۆی نه وه ی هه ولی خزمه تکردنی

به‌دیهینراوان و چاککردنی ناینانی داوه، و ویستویه‌تی نریکیان بکاته‌وه له ره‌جه‌تی خوا، بویه له ره‌گه‌زی کاری خوی پاداشتی ده‌دریته‌وه.

ئه‌وه که‌سه‌ی په‌یامی خوای گه‌وره ده‌شاریته‌وه، سه‌ریچی فه‌رمانی خوای کردووه، هه‌ولێ به‌ربه‌ره‌کانی داوه له‌گه‌لێ، خوای گه‌وره به‌لگه و نیشانه‌کان بۆ خه‌لک روون ده‌کاته‌وه، که‌چی ئه‌وه فیلباز و گزیکاره ده‌یشاریته‌وه و په‌رده‌پوشیان ده‌کات، به‌دلیایه‌وه هه‌ره‌شه‌یه‌کی تووندی بۆ هه‌یه.

﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا﴾ واته: جگه له‌وانه‌ی تۆبه‌یان کردووه، وازیان هیناوه له‌و گوناها‌نه‌ی کردووایانه، لێی په‌شیمان و سورن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که نایانه‌وی بگه‌رپه‌وه سه‌ری، ﴿وَأَصْلَحُوا﴾ خالیدین فیها لا یخفف عنهم العذاب ولما هم ینظرون ﴿١٦٢﴾ "چاکسازیان کرد" له‌و کار و کرده‌و خراپانه‌ی کردبوویان، "به‌وه‌ی وازیان لیهینا و ته‌ما کرده‌وی چاکیان کرد"، ئه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی ته‌ما وازهینان له شتی خراپ به‌س نییه تا کرده‌وه چاک بی.

﴿وَبَيْنَا﴾ واته: به‌لگه و په‌یامی خوا روون کردۆته‌وه، به‌هه‌مان شیوه ئه‌وه‌ی په‌یامی خوا ده‌شاریته‌وه، ته‌ما ئه‌وه‌نده‌ی بۆ به‌س نییه وازی لیهینی، به‌لکو ده‌بی ئه‌وه‌ش روونکاته‌وه که شار‌دبوویه‌وه، پیچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌ی شار‌دبوویه‌وه ده‌ربری، ئا خوای گه‌وره له‌و که‌سه خو‌شده‌بی، "هه‌روه‌ک فه‌رموویه‌تی: ﴿فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ﴾ واته: ئا له‌وانه خو‌ش ده‌م"، چونکه به‌مه‌ی به‌شناپی له‌ تۆبه و په‌شیمان بوونه‌وه بۆ خوا، هه‌ر یه‌کیک هۆکار و ئامرازه‌کانی تۆبه‌ی له‌خۆدا هینایه‌جی، ئه‌وا خوای مه‌زن تۆبه‌ی لیوه‌رده‌گری، چونکه ﴿وَأَنَا التَّوَّابُ﴾ واته: "خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووی": هه‌ر من زۆر لیخۆشبووم به‌رامبه‌ر به‌نده‌کانم، گوناها‌ه‌کانیان داده‌پۆشم، ئه‌مه‌ش دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌ گوناها‌کردن تۆبه‌یان

کردوه، کاتیک به تهواری گهړانهوه لای خوا، خوای گهوره چاکه و بهخششیان له گه لدا دهکات.

﴿الرَّحِيمِ﴾ خاوهنی ږه همت و میهره بانی گهوره یه، که هموو شتیکی گرتوته وه، جا له سایه میهره بانی خاوه به بنده و باوه ږداران سرده خات بو توبه کردن و گهړانهوه لای خوا، جا نه وانیس توبه دهکن و په شیمان دهنه وه، دواتر خوای مهزن له لوتف و بهخشنده بی خویدوه ږه هیان پیده کات، بهوهی توبه یان لیوړده گرت، نه مه حوکمی نه و که سیه که توبه دهکات له گونا گه کردن.

سه بارهت بهوهی بی باوه ږ دهی، بهرده و امیش دهی له سهری تا مردن، بی نهوهی بگه ږینه وه بو لای خوا و په شیمان بیته وه، زوو توبه بکات، ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ﴾ واته: بی گومان نه وانهی بی باوه ږ بوونه و به بی باوه ږیش مردون، نا نه وانه: ﴿أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ واته: "نا نه وانه بهر نه فرینی خوا و فریشته کان و هموو خه لکی ده که ون"، چونکه بی باوه ږی بوو ده ته وه سفیکی چه سپاویان، بهر نه فرین که وتیان به هه مان شیوه بوو ده ته وه سفیکی لانه چوو و کوتا نه هاتوو، چونکه حوکم له گه ل هؤکاره کهی ده خو لیته وه به بوون یان نه بوون.

﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ واته: "بو هه میشه" له نیو نه فریندا ده میننه وه، یان "تا هه تابه" له نیو سزادا ده میننه وه، نه م دوو مانایه ش به یه که وه به ستراون.

﴿لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ واته: "به هیچ شیوه به ک سزایان له سهر سوک ناکری"، به لکو سزای نه وان بهرده و ام و توند و نه چږاوه، ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ واته: "به هیچ جوړیک بو که میکیش" ماوه یان پینادری، چونکه کاتی ماوه پیدان — دنیا بوو — نه ویش تپه ږی، جا هیچ پاساویکیان بو نه ماوه ته وه تا بیهننه وه.

(۱۶۳) ﴿وَالْهَكْمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ (۱۶۳)

خوای پایه‌برز - که خاوه‌نی راسترین فه‌رمایشت و فه‌رمووده‌یه - ڤایده‌گه‌یه‌نی، که "﴿وَالْهَكْمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾" واته: خوای ئیوه، مه‌به‌سقی خو‌یه‌تی، تاك و ته‌هایه له: خود، ناو، سیفدت، کار و کرده‌وه‌کانیدا، هیچ هاو‌به‌شیکی نییه له خودی خو‌یدا، هاوتا و هاو‌لئیشی نییه، هاو‌وینه و هاوشانیشی نییه، هیچ به‌دیه‌نهر و مشورگپر و سه‌ر‌به‌رشیاریک نییه هاوتای ئه‌و بی، ئه‌وا "سه‌لئیراوه" ههر خوای گه‌وره شایسته‌ی به‌رستن و خوا‌یه‌تیه، هه‌موو جو‌ره‌کانی به‌رستیش ههر شیاوی ئه‌ون، هیچ هاو‌هل و هاوتایه‌کی نییه له نیو هیچ یه‌کیک له به‌دیه‌نراوه‌کانیدا، "﴿لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾" واته: هیچ خوا و به‌رستراویک نییه به‌حق جگه له خوای گه‌وره نه‌بی، چونکه ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ ههر ئه‌و "به‌خشنده و میهره‌بانه" خاوه‌نی میهره‌بانی مه‌زنه، که میهره‌بانی هیچ که‌سیک هاوشیوه‌ی خوای گه‌وره نییه، چونکه میهره‌بانی خوا ده‌وری هه‌موو شتیکی داوه، هه‌موو زینده‌وه‌ریکی گرت‌وته‌وه.

جا له میهره‌بانی خواوه‌یه که ئه‌م به‌دیه‌نراوانه هینراونه‌ته بوون، و جو‌ره‌ها کام‌لبوونیان بی به‌خشاوه، له به‌زه‌یی خوا‌یه‌وه‌یه ههرچی خراپه و ته‌نگ‌وچه‌له‌مه‌یه له‌سه‌ریان لاده‌چی، له سایه‌ی میهره‌بانی خواوه‌یه سیفدت و به‌خششه‌کانی به‌بنده‌کان ناساندووه، ههر چی بی‌ویستیانه بو‌یانی روون کرد‌وته‌وه له به‌رژه‌وه‌ندی دین و دونیایان، به‌ره‌وانه‌کردنی په‌یام‌به‌ران و دابه‌زاندنی کتیب.

جا که زانرا ههرچی نیعمت که بنده‌کان هه‌یانه له خواوه‌یه، هیچ یه‌کیک له به‌دیه‌نراوان سوودیان بۆ هیچ که‌سیک نابی، ئه‌و کاته ده‌زانری ههر خوای مه‌زن شایسته‌ی هه‌موو جو‌ره به‌رستشیکه، ههر ئه‌و شیاوی خو‌شویستن و لیترسان و ئومید

په‌ه‌بوون و به‌گه‌وره زانینه، هه‌ر خوا شایسته‌ی پشت پیه‌ستنه، شایسته‌ی جو‌ره‌ها به‌رستشی دیکه‌شه.

گه‌وره‌ترین سته‌م و زو‌رداری و خراپترین کرده‌وه، ئه‌وه‌یه بنده وازه‌ینی له‌ به‌ندایه‌تی خوا بو‌ به‌ندایه‌تی بنده، به‌دیه‌نراوانیک بکاته هاوبه‌ش بو‌ خوا که له‌ گل‌ دروستکراون، به‌دیه‌نراویک بیه‌رستی که مشورگیریکی ده‌سته‌وه‌سانه له‌ هه‌موو پرویکه‌وه، له‌ پال‌ خوای به‌دیه‌نهر و بال‌آده‌ست و به‌هیز، که زاله‌ به‌سه‌ر هه‌موو شتیگدا، هه‌موو شتیگ ملکه‌چی "ویست و توانستی خواجه".

له‌م ئایه‌تانه‌دا تاك و ته‌های خوای به‌دیه‌نهر و په‌رستراویته‌که‌ی چه‌سپینراوه، ئه‌وه‌ش په‌تکراوه‌ته‌وه که هیچ به‌کیک له‌ به‌دیه‌نراوان شایسته‌ی په‌رستن و خواجه‌تی بی، به‌لگه‌ی بنه‌ره‌تیش له‌سه‌ر ئه‌مه‌ پروونکراوه‌ته‌وه، ئه‌ویش چه‌سپاندنی په‌حه‌مت و میهره‌بانی خواجه، که به‌کیک له‌ شوینه‌واره‌کانی بوونی هه‌موو ناز و نعه‌مه‌ته‌کانه، لا‌بردنی هه‌رچی ته‌نگوچه‌له‌مه و ناخوشیبه‌که، ئه‌مه‌یان به‌لگه‌به‌کی کورته له‌سه‌ر تاك و ته‌های خوای پایه‌به‌رز.

(١٦٤) ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ (١٦٤)

پاشان خوای گه‌وره به‌لگه‌ی تیروته‌سه‌ل و وردی خستوته‌پروو، خوای پایه‌به‌رز رایگه‌یاندوو که له‌م به‌دیه‌نراوانه‌دا چه‌ندین به‌لگه‌ی گه‌وره هه‌ن، واته: به‌لگه‌ی "بی ژمار" هه‌ن له‌سه‌ر تاك و ته‌های و په‌رستراویتی خوای به‌دیه‌نهر، و له‌سه‌ر گه‌وره‌ی

ده‌سه‌لات و میهربانی و هم‌موو سیفه‌ته‌کانی خوای گه‌وره، به‌لام‌ثم به‌لگانه بُو ﴿لَقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ واته: بُو که‌سانیکه که‌عقل و ژیریان هه‌بی و به‌کاربیهین بُو ئه‌و مده‌به‌سته‌ی له‌پیناویدا دروستکراوه، جا به‌پیی ئه‌و عقل و ژیره‌ی خوای گه‌وره به‌بنده‌ی به‌خشیوه، ئه‌وا به‌بنده‌ده‌توانی سوود بیینی له‌به‌لگه و نیشانه‌کانی خوا، بیی ناشنابی له‌ریی بیرکردنه‌وه و پرامانه‌وه، ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ﴾ واته: بی‌گومان، "له‌به‌دیهینانی ناسمانه‌کاندا"، له‌به‌رزی و فراوانی و توکمه‌یی و ریگ و پیکیه‌که‌یاندا، له‌و خۆر و مانگ و ئه‌ستیرانه‌ی خوای مدزن تییدا داناوه، هم‌مووشیانی ریگ‌خستوه به‌پیی به‌رژه‌وه‌ندی به‌نده‌کان، هه‌روه‌ها له‌به‌دیهینانی ﴿وَالْأَرْضِ﴾ "و له‌به‌دیهینانی زه‌ویدا" وه‌ک لانه‌ک و رایه‌خیک بُو به‌دیهینراوان، تا بتوانن تییدا جیگر بین و سودی لیوه‌ریگرن، پهند و وانه‌ی لیوه‌ده‌سته‌بیهین، له‌مه‌شدا به‌لگه‌ی "بی‌ژمار" هه‌ن له‌سه‌ر تاك و ته‌های خوای پایه‌به‌رز له‌به‌دیهینان و مشورگیچی، پروونکردنه‌وه‌ی توانای گه‌وره خوای پایه‌به‌رز، که‌به‌دیهینراوانی بیی به‌دیهیناوه، ده‌رخستی دانایی و حیکمه‌تی خوا، که‌شته‌کانی بیی ریگ و بیگ و چاک و ریگ‌خستوه، رو‌شنکردنه‌وه‌ی زانست و میهره‌بانی خوا، که‌به‌هۆیه‌وه ئه‌و هم‌موو شتانه‌ی له‌زه‌ویدا داناوه، بُو سودی به‌دیهینراوان و بیویسته‌ی بنه‌ره‌تی و لاوه‌کییه‌کانیان.

ئا له‌مه‌دا به‌هیزترین به‌لگه هه‌یه له‌سه‌ر کاملی خوای گه‌وره، که‌هه‌ر ئه‌و شایسته‌ی به‌رسته، چونکه هه‌ر ئه‌و به‌دیهینه‌ر و مشورگیچی و کاروباری به‌نده‌کان پایی ده‌کات.

﴿وَإِخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ واته: "له‌جیاوازی شه‌و و پوژدا و له‌به‌دوای یه‌کدا هاتنی شه‌و و پوژدا به‌به‌رده‌وامی، کاتیک یه‌کیک به‌دوای ئه‌وه‌ی دیکه‌یاندا دیت، هه‌روه‌ها له‌جیاوازیاندا له‌گه‌رمی و ساردی و که‌شی مامناوه‌نددا، له‌دریژی و کورتی و مامناوه‌ندیاندا، ئه‌و وه‌رزانه‌ی له‌مه‌وه دروست ده‌بن، که‌به‌هۆیه‌وه به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی

ئاده میزاد و ژیاندار و زینده و هره کانیان بی ریکده خری، و ریکبونی هه موو ئه و شتانه ی لهسه رپووی زه ویدا هه ن له درهخت و پرووهک و گزوگیا، هه موو ئه م شتانه به ریکی و به رپوه بردنیکي تۆکمه وه ریکخراون، به جوریک رامکراون که عه قله کان له ناستیدا سوپه مینن، جوامیره مه زنه کان دهسته وه سانن له ناست درک پیکردنیا، ئه مانه به لگه و ئاماژهن لهسه ر توانا و زانایی و دانایی و رهجه ته فراوانه که ی، لوتف و به خشنده ییه هه مه لایه نه که ی، راییکردن و مشورگی رپوی خوا که ته فا راییکار و مشورگی ره، به لگه ن لهسه ر گه وره یی پروه ردگار و مه زنی دهسه لات و مولکی خوا، ئه مهش ئه وه ییوست دهکات که ته فا ده بی خوای گه وره به پرستراو دابنری و بیهستری، هه ر ئه ویش خو شبوستری و به گه وره بگری، ته فا خوای پایه بهرز جیی ئومید و ترس بی، هه رچی هه ول و ته قه لایهش بدری له بیئاو به دهسته یانی خو شه ویستی و ره زامه ندی ئه وه وه.

﴿وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ﴾ له که شتی و گه می و گو یزه وه کاندا، "که له ده ریادا هه توجو ده که ن بو سوودی خه لک"، که خوای گه وره چۆنه تی دروستکردنکه ی به بنده کانی به خشیوه، تواناشی بیان داوه له به دیهینانی ئامیره ناو خو بی و ده ره کییه کاندا. دواتر ئه م ده ریا مه زنه و بایه کانیشی بو مرو ف رام کردووه، که سه رنشین و که لو په له کانیا ن بو هه لده گری و ده گوزایته وه، که سو دی خه لکیان تی دایه، به رزه وه ندی و گوزه رانیا ن بی ریکخراوه، کی نیگای دروستکردنی ئه م که شتیانه ی به مرو ف داوه، تواناشی بی داو ن به ئه مجامدانی ئه م کارانه، ئامیری بو به دیهینا و ن که کاره کانیا ن بی رای بی که ن؟ یا ن کی ده ریای بو ئه وان رامکردووه؟ که تییدا گه شت و هه توجو ده که ن، یا خود کی بای رامکردووه؟ یا ن کی ناگر و کاترا یارمه تی ده ره کانی به دیهینا وه، بو هه لگرتنی که شتی و باره لگری وشکانی و ده ریایی و سامانه ی له نیویاندا یه، ئایا ئه م کاروبارانه به ریکهوت پروویاندا وه، یا خود ئه و به دیهینرا وه لاواز و

دەستەۋەسانە بە تەنھا ئەمەي كىردۈۋە، لە كاتىگدا لە زىگى داىكى ھاتۇتە دەرەۋە بى ئەۋەي ھىچ شىئىك بزاقى و ھىچ توانايەكى ھەبى؟ دواتر خۋاى گەرە تواناى بۇ بەدبىھناۋە، و ھەرچى خۋا وىستۈبەتى فېرى كىردۈۋە، ئەۋەي ئەم شتانەي رامكىردۈۋە تەنھا بەرۋەردگارى تاك و تەنھا و دانا و زانايە، ھىچ شىئىك دەستەۋەسانى ناكات، ھىچ شىئىك لە دەستەلانتى ئەو بەدەر نىيە؟ بى گومان شتەكان ملكەچن بۇ بەرۋەردگارېتى خۋا، و ھەزارن بەرامبەر مەزنايەتەكەي، تەۋاۋ ملكەچن بۇ بالادەستىەكەي.

ئەۋبەرى بەندەي لاۋاز ئەۋەيە كە خۋاى گەرە كىردۈۋىتە بەشىك لە بەشەكانى ھۆكارەكان، كە ئەم شتە مەزنانەي بى ھىنراۋنەتە بوون، ئەمەش بەلگەيە لەسەر رەھەت و بابەخدانى خۋاى گەرە بە بەندەكە، ئەمەش ئەۋە پىۋىست دەكات كە دەبى ھەر ھەموو خۆشەۋىستى بۇ خۋا بى، ھەر بەرۋەردگار دەبى جىي ئومىد و ترس بى، ھەموو پەرسىش و خۆبەكەمزانين و بەگەرەگىرن تەنھا بۇ خۋا بى.

﴿وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ واتە: "لەۋ ئاۋەش كە لە ئاسمانەۋە دامانبەزاندۈۋە"، ئەو بارانەيە كە لە ھەرەكانەۋە دەبارى، "زەۋى بى زىندۈۋ دەكاتەۋە دۋاى مردى"، بەمەش جۆرەھا گزۈگيا و پروۋەك و شىنايەتى و ھەرچى پىۋىستىەكى بەدبىھنراۋانە كە پىۋىستن بۇ ژيانان دەروىنى.

ئايا ئەم "بارانە" بەلگە نىيە لەسەر تواناى ئەو خۋايەي داياراندۈۋە، و ئەم ھەموو شتانەي بى پرواندۈۋە، ئايا ئەمە لە رەھەت و لوتقى خۋاۋە نىيە بۇ بەندەكانى، رايىكىردى بەرژەۋەندىيەكانيان نىيە، ئەمە ئەۋە ناگەيەنى كە بەندەكان بەھەموو جۆرىك و لە ھەموو پروۋىكەۋە پىۋىستيان بەخۋايە؟ ئايا ئەمە ئەۋە پىۋىست ناكات كە ئەم خۋايە مەزنى بەرستراۋ و خۋاى ئەۋان بى؟ ئايا ئەمە بەلگە نىيە لەسەر زىندۈۋەكىردنەۋەي مردۋان و سزا و پاداشت دانەۋەيان لەسەر كىردەۋەكانيان؟

﴿وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ﴾ واتە: جۆرەھا ژياندار و گياندار و زىندەوهرى لە زەويدا بۆلۈكردۈتەو، ئەمەش تەنھا بەلگەيەكە لەسەر توانا و گەورەيى خوا، تاك وتەنھايى و دەسەلاتە بى سۈورەكەي، كە چۈن ئەم شتانەي بۆ خەلگى رامكردوو، كە بەجۆرەھا شۆھ سوودى لىۋەردەگرن.

ژياندار و زىندەوهرى وا ھەيە: خەلگى گۆشتى دەخۇن، شىرەكەي دەخۇنەو، ھەشيانە بۆ سواری بەكاريدەھيىن، ھەيانە: ئەركى جىيەجىگردنى بەرژەوھەندى و پاسەوانىتيان جىيەجى دەكات، ھەشيانە: جىي پەند و وانەيە، لەگەل ئەوھى خواي گەورە لە جۆرەھا ژياندار و زىندەوهرى لە زەويدا بۆلۈكردۈتەو، كەچى ھەر ئەويش رزق و رۆزى ئەوان دەدات، بۆيۈيان داين دەكات، ھەرچى زىندەوهر و ژياندارە لەسەر زەوى ئەوا خواي گەورە رزق و رۆزىكەي داين دەكات، زانايە بەشويى مانەو و ھەوانەو و دەرجوونيان.

﴿وَتَصْرِيفِ الرِّيحِ﴾ لە "ھاتوچۆ پىگردن و ھيىان و بردنى باي" سارد و گەرم، باشور و ياكور، خۇرھەلات و خۇرئاوا و باي لەم نيوانەشدا، ھەندىك جارىش ھاتوچۆ بە ھەور دەكات، ھەندىك جارى تر ھەورەكان لە يەك دەدات و متوربەيان دەكات، ھەندىك كەرەت وا لە ھەورەكان دەكات باران بيارىنى، ھەندىك جارى دىكەش ھەورەكان بۆلۈ دەكاتەو، زيانيان لادەبات، جارى واش ھەيە ئەم بايە دەيىتە رەھەت و مېھرەبانى، ھەندىك جارى تىرىش وەك سزا رەوانە دەكرى.

جاكى ئەم ھاتوچۆ و ئالوگۆرپەي لەم بايەدا دانارە، سود و كەلگى بەندەكانى تىدا فەراھەم كەردوو، كە ھەرگىز ناتوانن لىي بى نياز بن؟ خواي مەزن ئەم بايەي رامكردوو تا ھەموو گياندار و ژياندار و زىندەوهرەكان ژيانيان لە زەويدا فەراھەم بىي، جەستە و درەخت و دانەويىلە و پرووھەكان تەندروست بگوزەرىنن، بى گومان ئەمە تەنھا كارى

خوای دانا و مېھربانە، كە بە بەزەییە لەگەل بەندەكانى، شایستەى ئەوھىە بەندەكان ھەموو جۆرە ملكەچى و ملدانەواندن و خوۋشەویستی و پەشیمانى و پەرسىشى بۇ دەربېرەن؟

﴿وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ﴾ لە رامکردنى ھەورەكان لە نىوان ئاسمان و زەویدا - سەربارى سوکی و نەرمیەكەیان - ئاویكى زۆر لەخۆدەگرى، جا خوای گەورە ئەم ھەورانە ھاتوچۆ پیدەكات بۇ ھەر كوئیەك بیهوى، بەمەش و ئات و بەندەكانى بى زیندوو دەكاتەو، شیو و دۆل و لوتكەكانى بى تیرئاو دەكات، ئەو كاتەى بەندەكان پىوستان بى ھەیە دايدەبەزىتتە سەریان، جا ئەگەر زۆرى باران بارین دەبیتتە ھۆى زیان پىگەشتیان، ئەوا لەسەریان دەگریتتەو، جا باران دەبارىنى بەھۆى پەھەت و لوتفى خوۋى لەگەلئاندا، لەسەرىشان لادەدات لەسایەى بايەخ پیدان و سۆزى بۇ بەندەكانى، ئای كە دەسەلئى خوا چەندە گەورە، چاكە و بەخششەكانى چەندە زۆرن، ناز و مەتەكانى چەندە نەرم و نىان!!

ئایا لەو دەزىوتەر ھەیە، بەندەكان چىز لە رزق و رۆزى خوا وەر بگرن، بەھۆى چاكە و بەخششى ئەو بژین، كەچى ئەوان بەم شتانە كار بكەن لە خەشم و سەرىچى خوادا؟ ئایا ئەمە بەلگەھەك نىبە لەسەر ئارامگرى و لىبوردەى خوا، و بەخشندەییە ھەمەلايەنەكەى؟ سوپاس و ستایش لە سەرەتا و كۆتا و لە دەر و دەرووندا ھەر بۇ خوای مەزنە.

"﴿لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ واتە: چەندىن نىشانە و بەلگە ھەن بۇ كەسانىك كە ھۆش و ژىریان بەگەر بگەن"، كەواتە ھەرچەندە كەسى ژىر رابىنى لەم بەدبەنراوانەدا، ھزرى سەرقال بى بە دىھىنراوہ سەرنجراكىشەكان، زۆرتەر سەرنج بداتە ئەم خواكردانە، كە جۆرەھا لوتفى پىر چاكە و دانابى تىدا داناو، ئەوا دەزانى ئەم شتانە بە راستى و لە پىناو راستىدا بەدبەنراون، ئەمانە لاپەرەى بەلگەدارن، و كىبى پىر لە ئامازەن، لەسەر ئەوھى خوای گەورە رايگەياندووہ لەبارەى خودى خوۋى و تاك و تەھايەكەى، ئەوھش كە

په‌یامبه‌ران رایانگه‌یاندوو له‌باره‌ی رۆژی دوایی، جائه‌م به‌دیهینراوانه رامکراون و هیچ بریار و به‌رپوه‌بردن و سه‌ریچه‌کیان به‌ده‌ست نییه، به‌رامبه‌ر به‌مشورگی و سه‌ره‌رشتیاره‌کیان که‌خوای گه‌وره‌یه.

ئه‌وسا به‌نده ده‌زانی جیهانی سه‌روو و خواروو، هه‌موویان پیوستیان به‌خوای گه‌وره‌یه، هه‌ر به‌ویشه‌وه راوستاون، له‌کاتیگدا خوای گه‌وره به‌خودی خوای بی‌نیازه و پیوستی به‌هیچ یه‌کیک له‌به‌دیهینراوان نییه، بی‌گومان هیچ خوا و په‌رستراو و په‌روه‌ر دگاریک به‌حه‌ق نییه جگه له‌خوای گه‌وره نه‌ی.

(١٦٥ - ١٦٧) ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يُرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾ ﴿١٦٥﴾ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّا كُنَّا نَدْرِكُهُمْ لَسَخَّطْنَا لَهُمْ عَنَّا الْقُرُونُ مِن قَبْلِ هَذَا وَلَئِن لَّا أَهْلُهَا لَتَطَّبَّعُنَا بِعَمَلِ آلِ فِرْعَوْنَ أَن كُنَّا مُنصَرِفِينَ وَقَدْ جَاءَهُمْ بَأْسٌ فَاتَّبَعُوا وَمِنَ الْجِبَالِ جِبَدٌ مَّعَهُمْ سَخِرَ مِنْهُمْ يَوْمَ الَّذِي كَفَرُوا فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ فَعَالِينَ ﴿١٦٧﴾

ئای که په‌یوه‌ندی ئه‌م ئایه‌ته له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی پیش خوای چه‌نده جوانه، خوای پایه‌به‌رز کاتیگ تاک و ته‌های خوای و به‌لگه سه‌لینراوه‌کانی روونکرده‌وه، و ئه‌و به‌لگه دره‌وشاوانه‌ی خسته‌روو که به‌نده ده‌گه‌یه‌نی به‌دنیایی ته‌واو، که گومان ناهیلی، ئه‌وا لیره‌دا باسی ئه‌وه‌ی کردوو که ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾ له‌گه‌ل ئه‌م روونکرده‌وه کامله‌دا، که‌سانیک هه‌ن هاوبه‌ش و هاوه‌ل له‌نیو به‌دیهینراواندا بو خوای گه‌وره داده‌نین، "به‌ئه‌ندازه‌ی خوا خوشیانده‌وین"، واته: هاووینه

و هاوشیوهی بۆ داده نین، یه کسانیان ده کهن له گه ل خوای گه وره دا له په رستن و خو شو یستن و به گه وره گرتن و گو پرایه لیدا.

هه ر که سیك ئەمه بارودوخی بی - دوا ی ئەوه ی به لگه ی له سه ر به ریا بوو، به کخو اناسی بۆ روون بووه وه -، ده رکهوت ئەو که سه دوژمنایه تی خوا ده کات یان پشت له نیشانه و به لگه کافی ده کات، و بیر کرد نه وه له به دیهینراوانی خوا فه رامۆش ده کات، ئەوا ئەو که سه که مترین پاساوی له مه دا بۆ نییه، به لکو بریاری سزادانی بۆ ده رچووه، ئا ئەوانه که هاوه ل و هاوبهش بۆ خوای گه وره داده نین، ئەم هاوه لانه له گه ل خوادا یه کسان ناکهن له به دیهینان و رۆزی و مشور گپیدا، به لکو له په رستندا له گه ل خوا یه کسانی ده کهن، جا ئەو به دیهینراوانه ده په رستن، ئا به هۆ یانه وه له خوای گه وره نزیك بینه وه.

له م فه رمایه شته ی په روه ردگار دا که ده فه رموی: (اتخذوا: دایانناوه) به لگه هه یه له سه ر ئەوه ی که خوای گه وره هاوبهش و هاوه لی نییه، به لکو ئەوه هاوبه شدانه ران هه ندیک له به دیهینراوانیان کردۆته هاوبهش و هاوه ل بۆ خوای گه وره، که ته ئها به ناو خوان و بی ناوه رۆك و مانان، هه روه ك خوای پایه به رز ده فه رمو ی: ﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ قُلُ سَمُوهُمْ أَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَمْ بَيَّاهِرِ مِنَ الْقَوْلِ﴾ ره عد: ۳۳. واته:

"هاوبه شدانه ران هاوه ل و هاوبه شیان بۆ خوا دانا، ئەی په یامبه ر (دروود و سلأوی خوای لی) بیان بلی: ئاده ی ناو و سیفه ته کانی ئەم بتانه م بۆ بجه نه پروو، یاخود (به نه فامی خو تان) ده تانه وی خوای گه وره له شتیك ئاگادار بکه نه وه له زه ویدا که گوا یه ئەو نایزانی ت!!

یاخود به قسه ی سه رزاره کیتان ده تانه وی ئاگاداری بکه نه وه، یان به قسه ی سه رزاره کی ناویان لیده نین هاوبهش بی ئەوه ی حه قیقه تی هه بی"، ﴿إِنَّ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ﴾ نه جم: ۲۳. واته:

"به راستی ئەم بتانه ته ئها شتانیکن، که خو تان و باو و باپیرانتان ناوتان لیناون و هه چی تر

نین، خوی گه وره به لگه یه کی نه ناردوو "له سهر ره و ابوونیان"، بی گومان نه و
هاوبه شدانه رانه ته ما شوینی گومان ده که ون".

به دیهینراو هرگیز نابیته هاوهل و هاوبه شی خوا، چونکه خوی گه وره به دیهینره،
جگه له خوی گه وره به دیهینراوه، پهروه ردگار رۆزیده ره، جگه له و رۆزی پیدراوه،
خوی گه وره دهوله مند و بی نیازه، ئیوهش هه ژارن، هر خوی گه وره کامله له هه موو
روویکه وه، خوی گه وره سو دگه یه نهر و زیانگه یه نهره، به دیهینراو هیچ سوود و زیان و
کاریکی "به دهر له ویستی خوا" به ده ست نییه، به مهش "باوه پردار" به دنلیایه وه ده زانی که
بۆ جوون و باوه پری نه و که سه بۆ چهل و نا ره وایه که جگه له خوی کردۆته هاوبهش و
هاوهل بۆ خوا، جا نه و هاوبه شه فریشته یان یغمه بهر یان پیاو چاک یا خود بت یان جگه
له وه بی، هر بۆیه خوی گه وره ستایشی باوه پرداران کردوو، فه رموو به تی: ﴿وَالَّذِينَ
آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ﴾ واته: "باوه پرداران بی نه ندازه خوی گه وره یان خوشده وی" که
هرگیز هاوبه شدانه ران به م جو ره نه و هاوبه شانیه یان خوشناوی که بۆ خوا دایان ناوه،
چونکه باوه پرداران به دلسوزانه خویان خوشویستوو، که چی هاوبه شدانه ران هاوه لیان بۆ
خوا داناوه، به لام باوه پرداران نه وه یان خوشویست که شایسته ی خوشویستی راسته قینه یه،
بی گومان خوشویستی خوا خودی چاکی و به خته وه ربوون و سه رکه وتنی به نده یه،
هاوبه شدانه ران نه و شته یان خوشویستوو که شایسته ی هیچ جو ره خوشویستیک نین،
خوشویستی نه م هاوبه شانیهش خودی به دبه ختی و گهنده لی و په رت و بلاوی کاری
به نده یه.

هر بۆیه خوی گه وره به م فه رمایشته هه ره شه یان لیده کات: ﴿وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ
ظَلَمُوا﴾ واته: "خۆ نه گهر نه وانه ببینن که سته میان کردوو"، به هوی دانانی هاوبهش و
ملکه چوون بۆ جگه له پهروه ردگاری به نده کان، سته میشیان له به دیهینراوان کرد به

ږیگری لیکردنیان له گرتنه بهری ږیازی خوا، تیده کژشن له پیناو زیانگه یاندن به به دبهینراوان.

﴿إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾ واته: کاتیک له دواږژدا "سزا" به چاوی سهریان دهینن، که به دلنیایی هیژ و توانا هر هر همووی بو خواي گه وږه یه، نه و هاو به شانه ی نه وانیش دایان او ه هیچ توانا و دسه لاتیکیان نیه، جا له و ږژده دا "که ږژزی دوايه"، لاوازی و بی دسه لاتی تم هاو به شانه یان بو ناشکرا دهی، به پیچه وانه ی نه وهی که له دنیا لیان تیگچوو بو و پینان و ابو و تم هاو به شانه شتیکیان به دهسته، گوايه نه وان بهم هاو به شانه له خواي گه وږه نریک ده بنه وه، له و کاته دا خدیال خواي و پوچهلئ هه و له کانیاں دهر ده که ویت، نه وسا ږیاری سزایان له سر جیه جی دهی، نه و هاو به ش و هاو له نه ش که دایان اون هیچ شتیک له سهریان لابه دن، به نه ندازه ی گه ږدیله به ک سودی بو یان نای، به لکو ده بیته مایه ی زیان بو هاو به شدانه ران، له کاتیک دا و گومانیاں دهر د که سو و دیاں پیده گه ینن.

﴿إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ﴾ نه وسا هاو به شه کان خو یان بهری ده کن له شوینکه و تووانیاں "و سزا دهینن"، نه و په یوه ندیانه شیان له نیواندا پچرا که له دنیا دا هه یان بو، چونکه به پی ره زامه ندی خواي گه وږه دا نه بو، به پیچه وانه ی فرمانی خوا بو وه، تم په یوه ندیانه به شتی پوچه وه په یوه ست بوون، که هیچ راستیه کیان بو نه بو وه، بهم هویه کار و کرده وهی تم شوینکه و تووانه پوچهل دهبیته وه، و بارو دوخیان تیگده جی، بو یان دهر ده که وهی که نه وان دروژنن، نه و کرده وان هیاں که نومیدی نه وه یان پی هه یه سو و دی بو یان هه یی و دهر نه نجامیکی باشی بی، نه و به په شیمانی و خه م و په ژاره به سه ریا ندا ده شکیته وه، به مهش نه و هاو به شدانه رانه بو هه مهش له ناگری دوزه خدا ده مینه وه، جا نایا له دواي تم زیاعه ندبوونه هیچ زیانگی

گهوره تر هه یه؟ نه مهش له بهر نه وهی شوین نارپه وا و پوچهل که وتوون، کاری پوچ و سه ریچیان کرد، خو یان به شتی که وه له واسی که نه ده بوو خو یانی بی هه لواسن، بویه کار و کرده وه کانیان پوچ بو وه وه، به هو ی پوچهلی نه و شته ی خو یان بی هه لواسیوه.

کاتی که کار و کرده وه کانیان پوچهل بو وه وه، تووشی خد م و خه فته بوون، به هو ی نه و نومیده ی له سه ر هاو به شه کانیان هه لیان چنی بوو، به مهش هاو به شه کانیان گه و ره ترین زیانی بی گه یان دن، به پیچه وانه ی نه و که سه ی خو ی به خوای بالاده ست و خاوه ن شکو په نادا وه، که هه ر خوا راستی ناشکرا و رو شنه، کار و کرده وه کانی به دل سو زانه بو خوا ی گه و ره کرد وه، تا بیته مایه ی سود و قازانجی، نا نه و که سه حه ق و راستی له شوینی شایسته ی خو ی دانا وه، به مهش کرده وه کانی راست و ره وان بوون، پاداشتی خو ی لای به و ره دگاری وه رگرت وه به ی که مو کور تی، ههروه که خوا ی پایه به رز ده فهر مو ی: ﴿الَّذِينَ

كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ﴾ ۱ ﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَأَمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ
﴿۲﴾ ذَلِكَ بَأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ
كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ﴾ ۳ ﴿ محمه د: ۱-۳. واته: "نه وانه ی بی با و ره بوون

و به ره هلستی ریازی خو یان کرد، نه وانه خوا کار و کرده وه کانیانی پوچ کردو ته وه، نه وانه ش با و ره پریان هینا وه و کار و کرده وهی چاکیان نه انجامدا وه، با و ره پریان هینا وه به و په یامه ی که بو محمه د (درو د و سلأوی خوا ی لیلی) دابه ز ترا وه، هه ر نه ویش راسته و له لایه ن په و ره دگاریانه وه، نا نه وانه خوا چا و پووشی له هه موو گونا هه کانیان کرد وه، چا که شی رواند وه له دل و ده روونیاندا و بوچوونیانی ریک و بی که کرد وه، نه وهش به هو ی نه وه وه یه که به راستی نه وانه ی که بی با و ره بوون، شوینی نارپه وا و ناراستی که وتبوون.. بیگومان نه وانه ش با و ره پریان هینا وه و مو سلمان بوون، شوینی حه ق و راستی

که‌وتوون که له لایه‌ن په‌روه‌ر دگار هوه هاتووه، ئا به‌و شیوه‌یه خوا غمرونه‌ی ئه‌و دوو کو‌مه‌له‌
 پروون ده‌کاته‌وه بو‌خه‌لکی".

﴿وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ
 اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسْرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ﴾ ئه‌و کاته ئه‌و شوینکه‌وتووه
 هاوبه‌شدانه‌رانه ئومید ده‌خوازن "و ده‌لین" خۆزگه‌ بگه‌رینن‌رابینه‌وه بو‌دوونیا، تا خۆمان له‌و
 هاوبه‌شانه به‌ری بک‌ر‌دایه، به‌وه‌ی وازمان هینابوایه له‌ هاوبه‌شدانان بو‌خوا، دلسۆزیمان له
 کاره‌کاغاندا بو‌خوا بوایه، "خۆمان لی به‌ری بک‌ر‌دیان هه‌روه‌ک چۆن ئه‌وان خۆیان له‌ نیمه
 به‌ریک‌رد، ئا به‌م جو‌ره‌ خ‌وای گه‌وره‌ سه‌رئه‌نجامی ک‌رده‌وه‌کانیان که‌ مایه‌ی خه‌م و خه‌فته‌ن
 پ‌یشانیان ده‌دات، و ئه‌وان هه‌رگیز له‌ ئاگری دۆزه‌خ ده‌رناچن"، ئه‌م خۆزگه‌یه‌ی ئه‌وانه
 ده‌خوازن گه‌لێک دووره‌ و هه‌رگیز نایه‌ته‌جی، ئیستا کاتی ماوه‌پیدان و چاوه‌پ‌یک‌ردن نییه،
 له‌گه‌ل ئه‌مه‌شدا ئه‌م شوینکه‌وتووانه‌ درۆ ده‌که‌ن، خۆ ئه‌گه‌ر بگه‌رینن‌ته‌وه بو‌دوونیا، ئه‌وا
 هه‌مان ئه‌و کارانه‌یان ده‌ک‌رد که‌ لیان قه‌ده‌غه‌ک‌راوه، ئه‌مه‌ی ئه‌وان ده‌لین ته‌ها قسه‌یه‌که‌ و
 به‌س، خۆزگه‌یه‌که‌ هه‌روا ده‌ب‌خوازن، وه‌ک‌ پ‌ق و کینه‌یه‌ک به‌رامبه‌ر به‌ هاوبه‌شه‌کانیان کاتی‌ک
 خۆیان له‌ شوینکه‌وتووانیان به‌ری ک‌رد، جا سه‌رک‌رده‌ی هه‌ره‌ بال‌ای خراپه‌ ئیلیسه، له‌گه‌ل
 ئه‌وه‌شدا کاتی‌ک دوا‌روژ به‌ریا ده‌بی و حه‌ق و ناحه‌ق د‌رده‌که‌وی به‌ شوینکه‌وتووانی
 ده‌لێت: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَعْدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتَكُمْ فَأَخْلَفْتُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ
 سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تُلْمُونِي وَلَوْ مَا أَنْفُسَكُمْ﴾ ئی‌پ‌راهیم: ۲۲.

واته: "شه‌یتان ده‌لێت: به‌راستی خوا به‌لینی راست و دروستی بی‌راگه‌یان‌دبوون، منیش
 به‌لینی درۆ و نا‌دروستم پیدان، جا توانیم گو‌م‌راتان بکه‌م و له‌ ریبازی راست ویلتان بکه‌م،
 وه‌نه‌یی‌ت من ناچارم ک‌ردین و ده‌سه‌لاتیکم به‌سه‌رتاندا هه‌بوویتی، جگه‌ له‌وه‌ی بانگم

کردن (بۆ خوانه‌ناسی و تاوان) ئیوه‌ش به‌قسه‌تان کردم، ئیتر سه‌رزنه‌نشست و لۆمه‌ی من مه‌که‌ن، به‌لکو سه‌رزنه‌نشست و لۆمه‌ی خو‌تان بکه‌ن".

(١٦٨ - ١٧٠) ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْلُو كَانُوا آبَاءَهُمْ لَّا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾﴾

ئهم فه‌رمایسته‌گو‌تاریکه‌ رووی له‌ تیک‌رای خه‌لکه‌، به‌ باوه‌ر‌دار و بی‌ باوه‌ر‌انه‌وه‌، خوی‌ گه‌وره‌ منه‌تی به‌سه‌ریاندا کردووه‌، به‌وه‌ی فه‌رمانی بی‌ کردوون ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ﴾ "ئه‌ی خه‌لکینه‌" بخۆن و بخۆنه‌وه‌ له‌وه‌ی له‌ زه‌ویدا هه‌یه‌، له‌ دانه‌ویله‌ و به‌روبووم و میوه‌جات و ئازهل و ژبانداران، ئه‌وه‌ی که‌ بۆتان هه‌ل‌اکراوه‌، ﴿حَلَالًا﴾ واته‌: خواردنی ئهم‌ شتانه‌تان بۆ هه‌ل‌ال‌ کراوه‌، به‌وه‌ مه‌رجه‌ی زه‌وتکراو و دزراو نه‌بی، به‌ مامه‌له‌یه‌کی هه‌رام یان به‌شیوه‌یه‌کی هه‌رام ده‌ستنه‌خرایی، یان یارمه‌تیده‌ر نه‌بی بۆ هه‌رام.

﴿طَيِّبًا﴾ واته‌: "هه‌رچی پاکه‌ بۆتانی هه‌ل‌ال‌ کردووه‌" نه‌وه‌ک بی‌ وه‌ک مردوو و خوین، گوشتی به‌راز، هه‌موو شته‌ پیسه‌کانی تر، له‌م ئایه‌ته‌دا به‌لگه‌ هه‌یه‌ که‌ بناغه‌ له‌ شته‌کاندا رپیدراویه‌، به‌ خواردن و خواردنه‌وه‌ و سوود لیوه‌رگرتیان، هه‌رامکراویش دوو جووره‌: یان ئه‌وه‌تا له‌به‌ر خودی خو‌ی هه‌رامکراوه‌، که‌ شتی پیسه‌ و پیچه‌وانه‌ی شتی خاوین و پاکه‌، یاخود له‌به‌ر خودی خو‌ی نییه‌، به‌لکو له‌به‌ر ئه‌وه‌یه‌ که‌ سه‌رده‌کیشی بۆ شتی تر، ئه‌مه‌ش به‌هۆی په‌یوه‌ست بوونی مافی خوا یاخود مافی به‌نده‌کانی خوا به‌وه‌ شته‌وه‌،

ئهمه‌ش بی‌چه‌وانه‌ی حه‌لّاله، ئهم ئایه‌ته ئه‌و به‌لگه‌یه‌شی تیدایه که ناکری به‌نده به‌ی به‌لگه واز له خواردنی شتی‌ک هَبِنِی، چونکه له‌و کاته‌دا که به‌ چه‌رامی ده‌زانی ده‌بی به‌لگه‌ی له‌سه‌ر به‌ریا بکات، ئه‌وه‌ش که له‌ گۆتره و به‌ رووکار بریار ده‌دات له‌سه‌ر واز لیهینان، ئه‌وا گونا‌ه‌بار ده‌بی.

کاتی‌ک خ‌وای گه‌وره‌ فه‌رمانی بی‌ کردوون به‌ شوینکه‌وتنی فه‌رمانه‌کانی، - که چاکی و به‌رزه‌وه‌ندیان هه‌ر له‌ودایه - ئه‌وا ریگری لیان‌کردوو له‌ شوینکه‌وتنی ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ واته: شوین ریگه‌کانی شه‌یتان مه‌که‌ون، که شه‌یتان فه‌رمانتان بیده‌کات، ئه‌ویش بریتیه له‌ نه‌خامدانی هه‌موو گونا‌ه و تاوانه‌کان، له‌ بی باوه‌ری و سه‌ریچی و سته‌م، به‌هه‌مان شیوه‌ ئه‌مه‌ چه‌رام‌کردنی ئه‌و مالّات و ئازّه‌له‌ی بۆ به‌ته‌کان نه‌رخان ده‌کری، و ئازاد کردنی وشتری نیر و جگه له‌وانه‌ش ده‌گریته‌وه، هه‌روه‌ها خ‌واردنی خ‌واردنه چه‌رامه‌کانیش ده‌گریته‌وه.

﴿إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ واته: "بی گومان شه‌یتان" دوزمنی ئاشکرای ئیوه‌یه، که فه‌رمانتان بیده‌کات مه‌به‌سته‌تی فیلتان لی‌کات، تا بینه هاوه‌لی ئاگری بلسه‌داری دوزه‌خ، جا خ‌وای گه‌وره ته‌نما به‌وه وازی نه‌هیناوه لی‌مان که ریگرمان لی‌کات له‌ شوینکه‌وتنی شه‌یتان، به‌لکو خ‌وای گه‌وره بی‌ راگه‌یاندووین - بی گومان هه‌ر ئه‌ویش راستگوترینه - که شه‌یتان دوزمنایه‌تیمان ده‌کات و پیوسته خ‌ومانی لی‌پاریزین، ته‌نانه‌ت به‌وه‌ش وازی نه‌هیناوه، به‌لکو ئیمه‌ی ئاگادار‌کردۆته‌وه له‌ ورده‌کاری ئه‌و فه‌رمانانه‌ی شه‌یتان بی‌مانی ده‌کات، که بریتین له‌ دزیوت‌ترین شت و گه‌وره‌ترین خ‌راپه، جا فه‌رموو‌یه‌تی:

﴿إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ﴾ واته: "فه‌رمانتان بیده‌کات به‌ شتانیک" که هه‌میشه ئه‌و شتانه خ‌راپه‌ن بۆ بکه‌ر، ئه‌مه‌ش هه‌موو گونا‌ه و تاوانه‌کان ده‌گریته‌وه، به‌مه‌ش ئهم فه‌رمایشته: ﴿وَالْفَحْشَاءِ﴾ "خ‌راپه‌کاری و به‌دکاری" ده‌چینه نیو جوارچیوه‌ی باسکردنی

شتی تایهت له دوای شتی گشتی، چونکه به‌دکاری و خراپه که خراپترین تاوانه به‌شیکه له تاوان و سه‌ریچی، وه‌ک: زینا، مه‌یخوارده‌وه، کوشتن، تۆمهت بۆ هه‌لبه‌ستن و ناو‌زپاندن، هاوشیوه‌ی ئەمانه که عه‌قل به‌ خرابی داده‌نی.

﴿وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ "هه‌روه‌ها شه‌یتان فه‌رمانتان ییده‌کات شتانیک به‌ناوی خواوه هه‌لبه‌ستن به‌ی زانست و زانیاری"، ئەمه‌ش ئەوه ده‌گریته‌وه مرو‌ف قسه به‌ناوی خواوه بکات به‌ی زانست، به‌ی شاره‌زایی له شه‌رع و قه‌ده‌ری خوا‌دا بدوی، جا هه‌ر که‌سیک وه‌سفی خوا بکات، به وه‌سفی که خوای گه‌وره وه‌سفی خو‌ی بینه‌کردی، یان په‌یامبه‌ر (دروود و سلّاوی خوای لی‌ی) به‌و وه‌سفه وه‌سفی خوای نه‌کردی، یان وه‌سفی بۆ خوا ره‌ت بکاته‌وه، که خوای گه‌وره بۆ خو‌ی چه‌سپاندوه، یان وه‌سفی بۆ خوا بچه‌سپینی، که خوای گه‌وره بۆ خو‌ی ره‌تکردۆته‌وه، ئەوا قسه و برپاری داوه به‌ناوی خواوه به‌ی زانست و زانیاری، ئەو که‌سه‌ی وا گومان بیات خوای گه‌وره هاوتا و هاوبه‌شی هه‌یه، چه‌ند بتیک هه‌ن که هه‌ر که‌سیک بیانپه‌رسی له خوا نزیک ده‌بیته‌وه، ئەوا ئەو که‌سه شتانیکی به‌ناوی خواوه وتوه به‌ی زانست و شاره‌زایی. هه‌ر که‌سیک به‌ی به‌رچاو‌روشنی و له‌خۆیه‌وه بلّیت خوای گه‌وره فلّان شته‌ی حه‌لال و فیسار شته‌ی حه‌رام کردوه، یان فه‌رمانی به‌م شته و ریگری له‌م شته کردوه، ئەوا قسه و برپاری داوه به‌ناوی خواوه به‌ی زانست و زانیاری، هه‌ر که‌سیکیش بلّیت خوای گه‌وره فلّان به‌دیه‌نراوه‌ی به‌دیه‌ناوه له‌به‌ر فلّان هۆکاره، به‌ی ئەوه‌ی به‌لگه‌یه‌کی هه‌ی له‌سه‌ر ئەم قسه‌یه‌ی، ئەوا قسه و برپاری داوه به‌ناوی خواوه به‌ی زانست و زانیاری.

گه‌وره‌ترین قسه و برپاردان به‌ناوی خواوه به‌ی زانست و زانیاری، ئەوه‌یه که‌سیکی لیکده‌روه (المأول) فه‌رمایشی خوا، یان فه‌رمووده‌ی په‌یامبه‌ری خوا (دروود و سلّاوی خوای لی‌ی) به‌ چه‌ند مانا و مه‌به‌ستیک لیکداته‌وه، که بگونجی له‌گه‌ل بیرۆکه‌ی تاقمیک له

تاقمه گو مپراکان، دواتر بلیت: خوی گه و ره ئەم مانایه ی مه به ست بووه، جا قسه و برپاردان به ناوی خواوه به بی زانست و زانیاری، به کیگه له گه و ره ترین گشتگیرترین حهرا مکراره کان، مه زنترین ریگه ی شهیتانه که بانگه شه ی بو ده کات، ئەمه ریچکه کانی شهیتانن که خوی و سه ر یازه کانی بانگه شه ی بو ده کهن، فیل و ته له که ی خویان به کار ده هینن بو هه لئه تان دنی خه لک به بیی توانایان.

به لام خوی پایه رز فه رمان به دادگه ری و چاکه کاری ده کات، و به خشنده بوون له گه ل خزمان، ریگیش ده کات له به دکاری و ده ستریزی، جا با به نده پروانیه خوی: نایا له کامه بانگه خوازانه، له کامه کۆمه لیه؟ نایا شوین بانگه خوازی خواوه ده که وی، که خیر و چاکه و به خته وه ری دنیا و دوارپۆزی بو تو ده وی، که سه رکه وتن هه ر له گو پرایه لئووندا یه بو خوا و بانگه خوازه که ی، سه رفرازی هه ر له خزمه تکردنی ئەودایه، هه موو قازانجه کان هه ر له مامه له کردن دایه له گه ل ئەو خوی به خشه دیار و ده روونیه کانی بی داوین، که فه رمان ته لها به چاکه و ریگیش ته لها له خراپه ده کات، یان ئەوه تا شوین بانگه شه کاری شهیتان ده که وی، که دوژمنی مرۆفه، هه میسه خراپه ی بو ده وی، ئەو په ری هه ولی خوی ده دات له بینا و ئەوه ی له دنیا و دوارپۆزدا تیا بچیت؟ هه رچی خراپه شه له گو پرایه لئووندا یه بو شهیتان، هه موو دوپرانیک له دوستانه تی شهیتاندا یه، که فه رمان ته لها به خراپه و ریگری ته لها له چاکه ده کات.

دواتر خوی پایه دار هه والی داوه له باره ی دوخی هاو به شدانه ران، ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ واته: کاتیک "بیان ده وتریت" و فه رمانیان بی ده کریت به وه ی شوین، ئەو په یامه بکه ون که خوی گه و ره بو په یامه ره که ی نار دوو به تی — ههروه ک پشته وه سفی کرا — ئەوا پشت "له م فه رمانه" ده کهن و ده لین: ﴿قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْلُو كَانْ آبَاؤُهُمْ لَّا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ واته: "نا وانیه به یچه وانه وه، نیمه

شوین داب و نهریت و ریوشویی باو و باپیرانمان دهکهن که لهسه ری راهاتبون، ئایا نهگهر باوو باپیرانیان هیچ شتیك نه زانن و ریئویی وهر نه گرن - ههر شوینیان دهکهن -"، تهها داب و نهریتی باو و باپیرانیان به تهواو زانی، پشتیان له باوهر هینان کرد به بیغه مبهران (درود و سلأوی خوی لیبی)، لهگهل نه مهشدا باو و باپیرانیان نه فامترین و گوهرترین خه لکن، نه مهش گومانیکی بوچه بو ره تدانه وه حقه و راستی، ههروه ها نه مهش به لگه به لهسه ره نه وهی، که پشتیان له راستی و حقه کردووه، فهرا موشیان کردووه و بی ویزدانیان نواندووه، خو نه گهر به بیی ژیریان مامه له بیان بگردا، مبهست و نیازیان چاک بووبا، نهوا حقه و راستی ده بووه جیی مبهستیان، ههر که سیکیش حقه و راستی بکاته جیی مبهستی، نیوانی خوی و نهوانی دیکه بییویت، نهوا به راستی حقه و رهوای بو روشن ده بیته وه، نهوا کاته نه گهر به ویزدان بی نهوا شوینی دهکهنی.

(۱۷۱) ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً
صُمُّ بَكُمْ عَمِي فَهَمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿۱۷۱﴾

واته: خوی پایه بهرز دوی نه وهی ملکه چ نه بوونی نهوانی پروونکردو ته وه بو په یامی په یامبه رانی خوا (درود و سلأوی خویان لیبی)، به ره ره چی په یامی خویان دایه وه به وهی لاسایی و شوین داب و نهریتی باو و باپیرانیان دهکهن، نهوا له مه وه زانرا که نهوان شایسته بی قبولکردنی راستیان تیدا نیبه، ههر گیز نامه ده نین به ده مه وه بچن، ته نانهت بو هه موو لایه ک دهر کهوت که نهوان واز له سه سه رختی خوئیان ناهینن، خوی پایه بهرز رایگه یاندووه ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً﴾ "خوونه ی نهوانه ی بی باوهرن" - کاتیک بانگه واز کاریک بانگیان دهکات بو باوهر هینان -، وهك نهوا نازه لانه وایه که شوانه که یان هاواریان به سه ردا دهکات و به سه ریاندا ده قیری،

كەچى ئەو ئازەلەنە تىناگەن و تەھا ئەوۋە نەبى گويان لە ھات و ھاوارىكە، بەئام تىگەشتىكى واين نىيە لەو بانگەوازە كە سودى بۇيان ھەبى، ﴿صَمَّ﴾ ھەر بۇيە ئەوان كەرن و بەجۇرىك نايىستى كە لىي تىگەن و قبولى بكن، ﴿بَكْمَ﴾ كويون بەوۋى بەجۇرىك ناروانن كە پەند و وانەى لىوۋەرىگرن، ﴿عَمِي﴾ لالئ قسەيەك ناكەن و شتىك نالئن كە سودى بۇيان ھەبى.

ھۆكارى ئەم باوۋەر نەھىئانەشيان ئەوۋەبە كە ﴿فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ واتە: "ھۆش و ژىريان بەگەر ناخەن"، ئەوان عەقلىكى دروست و رىكويىكيان نىيە، بەلكو گىل و نەفامترين كەسن، نەزانتىن كەسن، ئايا كەسى ژىر گومانى لەو كەسە دەبى، كە بانگىراوۋە بۇ سەر رىگەى راست، داواى لىكراوۋە خۇى دووربىگرى لە گەندەلى و خراپە، رىگرى لىكراوۋە لەوۋى توخنى سزا بكەوى، فەرمانى بىكراوۋە بە ئەنجامدانى ھەموو ئەو كار و كرده وانەى سەرگەوتن و سەرفرازيان تىدابه، و مايەى بەدەستخستى ناز و نىعمەتى خواين، كەچى ئەو كەسە سەرىچى ئامۇزگار بە كانى ئەو بانگىخوازە بكات، پشت لە فەرمانى پەروەردگارى بكات، سەربارى ئەوۋى بەرچاوپرۇشنى پىدراوۋە، ئەوا خۇى بختە ناو ئاگرەوۋە، شوين ناحق و نارەوا بكەوى، حەق و راستى فەرماش بكات، - بى گومان ئەو كەسە ناژىرانە رەفتارى كرددوۋە، چەندە فىلباز و تەلەكەبازىش بى، ئەوا بەدئىياھوۋە نەفامترين كەسە -.

(۱۷۲، ۱۷۳) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ﴿۱۷۲﴾ ﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَن اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ﴿۱۷۳﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ﴾ واته: "ئەي

ئەوانەي باوەرپتان هیناوه، بخۆن و بخۆنەوه لەو رزق و رۆزیه پاك و بیگەردانەي که پیمان بەخشیون، هەمیشە سوپاسگوزاری خوا بن"، ئەمە فەرمانیکە بۆ باوەرپاران بە شیوەیهکی تاییەت، دواي ئەوهی فەرمانی "بە هەموو خەلک کرد" بەگشتی، چونکە لە راستیدا هەر باوەرپاران سود لە فەرمان و رێگرییهکان وەردهگرن، ئەمەش بەهۆی باوەرپاربوونیان، جا خوای گهوره فەرمانی بیکردوون بە خواردن و خواردنەوه لە رزق و رۆزی پاك و چاك، و سوپاسگوزاربوون لەسەر بەخششەکانی خوا، بەوهی ئەم بەخششانه بەکارهێنن لە گوپراپەلی خوادا، بۆ پارێزکاری و لەخواترسان و گەیشتن بە لە خواترسان، خوای مەزن هەمان ئەو فەرمانەي بە باوەرپاران کرد که بە پیامبەرائی کرد، هەرۆک لەم فەرمايشتهدا هاتووه: ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا﴾ موئمنون: ۵۱. واته: "ئەي پیامبەران بخۆن و بخۆنەوه لەو رزق و رۆزیه چاك و پاکەي خوای گهوره بێ بەخشیون و هەردەم کار و کردەوهی چاك ئەنجام بدەن".

جا سوپاسگوزاربوون بۆ خوا که ئەم ئایەتەدا هاتووه، بریتیه لە ئەنجامدانی کار و کردەوهی چاك، جا لێرەدا خوای گهوره نەیفەرمووه ((حەلألکراوهکان))، چونکە هەرچی پاکە خوای گهوره بۆ باوەرپاران حەلألکردووه، که لەگەڵ سروشتی پاك و بوخت دینەوه، باوەری باوەرپاران رێگریان لێدەکات لە خواردنی شتی که بۆیان حەلأل نییه.

﴿إِن كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ واته: "ئەگەر ئیوه تەها خوای گهوره دەپەرستن"، ئەوا

سوپاسگوزاری ئەو بن، ئەمەش بەلگهیه لەسەر ئەوهی هەر یهکی سوپاسگوزاری خوا نەبی، ئەوا بە تەها خوای گهورهی نەپەرستووه، هەرۆک کەسیک سوپاسگوزاری خوا بی، ئەوا بەراستی بەندایەتی بۆ خوا کردووه و فەرمانەکانی جیبەجی کردووه، هەرۆهە نامازە بەهوش دەکات که خواردنی شتی چاك و پاك، هۆکاریکە بۆ کار و کردەوهی چاك و

قبولبونی له‌لایهن خوای مه‌زنه‌وه، بویه‌ فرمان به سوپاسگوزاربوون کراوه له دواى سوپاسگوزاربوون، چونکه سوپاسگوزاربوون نه‌و ناز و نيعمه‌تانه ده‌پاریزی که ههن، نه‌و ناز و نيعمه‌تانه‌ش بۆ به‌نده ده‌هینی که له‌ده‌ستدراون، هه‌روه‌ك چۆن بی باوه‌ری ناز و نيعمه‌ته له‌ده‌ستچووه‌كان به‌ته‌واوی ده‌فهوتینی، نه‌و ناز و نيعمه‌تانه‌ش که ههن له‌ناویان ده‌بات.

کاتیك خوای پایه‌دار باسی جه‌ئالکردنی شته پاك و خاوینه‌کانی کرد، نه‌وا دواتر هاته سه‌ر باسی جه‌رامکردنی شته بیسه‌کان، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ﴾ واته: "بی‌گومان خوای مه‌زن له‌ ئیوه‌ی جه‌رامکردووه: مرداربوو"، که بریتیه له‌و ئازه‌له‌ی به‌بی سه‌رپیرینی شه‌رعیانه مردووه، چونکه مرداربوو بیس و زیانبه‌خشه، نه‌مه‌ش له‌به‌ر نه‌وه‌ی له‌ خودی خویدا نه‌م ئازه‌له‌ بیس و نه‌خۆشه، زۆربه‌ی جارن مرداربوونی به‌هوی ده‌دریکه‌ویه، نه‌مه‌ش زیانی چهند قاتی تیدا، خوای یاسادانه‌ر له‌م گشتاندنه‌دا، چهند مرداربوویکی جیاکردۆته‌وه که بریتین له: کولله (کلۆ)ی مرداربوو، ماسی ده‌ریا، نه‌مانه جه‌ئال و پاکن هه‌رچه‌نده مرداریش بن.

﴿وَالدَّم﴾ واته: خوینی رزاو، هه‌روه‌ك له‌ ئایه‌تی دیکه‌دا خوینه‌که به‌ خوینی رزاو کۆت و به‌ندکراوه.

﴿وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ﴾ واته: "و گۆشتی به‌راز و" هه‌رچییه‌ك بۆ جگه له‌ خوای گه‌وره سه‌ر بردراپی، وه‌ك نه‌و ئازه‌له‌ی سه‌ربردراوه بۆ بت و په‌یکه‌ر و به‌رد و گۆر و جگه له‌وانه‌ش، نه‌م ئایه‌ته نه‌وه ناگه‌یه‌نی که جه‌رامکراوه‌كان ته‌ها نه‌وانه‌ن که له‌م ئایه‌ته‌دا باسکراون، به‌ مانای سنووردارکردنی جه‌رامکراوه‌كان نییه له‌مانه‌دا، به‌لکو نه‌م جه‌رامکراوانه هینراون بۆ روونکردنه‌وه‌ی ره‌گه‌زی شته بیسه‌کان که ئاماژه‌ی مانا‌کانی نه‌م فه‌رمایشته ئاماژه‌یان ییده‌کات: ﴿طَبِيبَات﴾ جا گشتاندنی جه‌رامکراوه‌كان له‌ ئایه‌تی

پیشور و هږده گږی، له م فهرمایشته: ﴿حَلَّالًا طَيِّبًا﴾ به قهږه: ۱۶۸. ههروهك پيشتر خرايه پروو.

به لكو خواى گهوره له به خشنده يي خوږه وه له گه لمان، نه م شته پيس و په ستانه ي لي
 چه رامكردووين، تا به دوورين له شتي زيانبه خش، له گه ل نه مه شدا ﴿فَمِنْ اضْطُرٍّ﴾ واته:
 جا نه و كه سه ي به هؤى برسيتي و نه بووني يان زور ليكرانه وه ناچار كرا "تا شتيكي چه رام
 بخوات يان بخواته وه"، ﴿غَيْرَ بَاغٍ﴾ واته: داخوازي چه رام نه ي، له كاتيكا تواناي به سهر
 چه لالدا بشكي، يان برسيتي ته نكي بي هه نه چني بي، ﴿وَلَا عَادٍ﴾ واته: سنور نه به زيني له
 خواردني نه و شته چه رامه ي به هؤى ناچار به وه ربي بيدراوه، جا نه وه ي ناچار بوو و تواناي
 نه بوو شتي چه لال بخوات، بويه به نه نده ي پيوست له چه رامكراوه كافي خوارد به ي
 نه وه ي سنووري تيدا به زيني "ته ما به راده ي نه وه نده ي خوږى بي بگري و نه مري"، ﴿فَلَا
 إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ نه و ا هيج گونا هيكي، له سهر نييه.

جا ماده م گونا هي له سهر نييه، نه و ا فهرمانه كه ده گه رپته سهر دؤخى پيشووي،
 مرو فيش به م دؤخه فهرماني پيكراوه بخوت و بخواته وه، نه نانه ت رپگري ليكراوه به ده ستي
 خوږى خوږى تووشى له ناوچوون بكات، به ده ستي خوږى خوږى بكوزي.

كه واته له و دؤخه دا پيوسته له سهر ي بخوات و بخواته وه، گونا هبار ده ي نه گه ر خوږى
 بگريته وه له خواردن و خواردنه وه تا نه و كاته ي ده مري، به مهش ده بيته بكوزي خوږى، بي
 گومان نه م رپيدان و فراوانكاريه له په جهتي خواي پايه به رزه وه يه كه له گه ل به نده كانيدا
 كردوويه تي، هه ر بويه نه م نايه ته ي ته و او كردووه به م دوو ناوه پيروزه ي خوږى، كه زور
 گونجاون له گه ل باسه كدا، جا فهرموويه تي: ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ واته: "بي گومان
 خواي گهوره ليخوشوو و ميهره بانه".

مادهم حه لالبوونی ئەم شتانه بهم دوو مهرجانهیه، لهوانهیه مرؤف لهم دؤخه دا بهدواداچوونی تهواوی بؤ نهکات، بؤیه خوای گه وره رایگه باندوو، که لیخوشوو و لهو هه لانه خو شده بی که کهسه که لهم دؤخه دا دهیکات، بهتاییهت که ناچاری بهسه ریدا زالبوو، و ههستهکانی له سهختی و دژواریدا ماندوو و شهکتهت بوونه.

ئەم بنه ما ناوداره لهم ئایهته وهرگراوه: ((الضرورات تبيح المحظورات)) واته: بیویستییهکان رهوایی به قهده غهکراوهکان دهدهن. مرؤف ناچار بی به خواردن و خواردنهوهی ههر حهرا مکر او یک، ئەوا خوای میهره بان بؤی حه لال کردوو، [سوپاس و ستایش له سهههتا و کۆتا و له دهر و دهر ووندا ههر بؤ خوای گه وره به].

(١٧٤ - ١٧٦) ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتُرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أَوْلَانِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ﴿١٧٤﴾ أَوْلَانِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٥﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾

ئەمه ههږه شهیهکی توونده بؤ ئەوانهی "﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ﴾" بهراستی ئەوانهی ئەو زانسته دهشارنهوه که خوای گه وره دایه زاندوو "له کتیبهکانیدا"، لهکاتیگدا خوای پایه دار به لیبی لیوه رگرتوون لهسهر ئەو زانستهی بهوانی داوه، بهوهی بؤ خه لکی روونی بکه نهوه و نه یشارنهوه، ﴿وَيَشْتُرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ واته: "به نرخیکی کهم دهیفرۆشنهوه"، جا ههر کهسیک ئەمه بگۆرینهوه به شته کاتی و کهم نرخهکانی دنیا، ئەوا فهرمانی خوای گه ورهی پشتگو یخستوو، ﴿أَوْلَانِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي

بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ واته: "ئا نهوانه تهها ناگر ده خون و زگیان لی پر ده کهن"، چونکه نهو به هایه ی به ده ستیان هیناوه، نهوا به خراپترین کاسی و ده سته کوه و گه وره ترین چه رام به ده ستیان هیناوه، بویه سزاکه یان له ره گه زی کاره کیه یان بووه.

وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ واته: "له دوارپوژدا خوی گموره گفتوگویان له گه لدا ناکات"، به لکو خه شم و قبی خوی لیان ده گری و فه راموشیان ده کات، بی گومان نه مه له سزای ناگریش سه ختیره بویان.

وَلَا يُزَكِّيهِمْ واته: پاکیان ناکاته وه له ره وشتی په ست و خراپ، هیچ کار و کرده وه یه کیان نییه، که شایه نی پیداه لدان و ستایش و په زامه ندی و پاداشت وه رگرتن بی له سه ری، جا خوی گموره پاکسازی بو نه کردوون، چونکه نهوان نهو هۆکارانه یان نه گرتنه بهر که ده بنه هوی پاکسازی، بی گومان له گموره ترین هۆکاره کانی پاکسازی بریتن له کارکردن به کتیی خوا، شوینکه وتنی رینوینییه که ی و بانگه وازکردن بوی. **﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾** واته: به دنیاییه وه سزایه کی به نیش و نازاریان بو ناماده یه".

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَىٰ النَّارِ﴾ واته: ئا نهوانه رینوینیان به گومرایی و لیخوشبوونیان به سزا فروشت، ئای که چه نده نارامگرن له سه ر ناگری دۆزه خ!!".

نهوانه کتیی خویان پشتگو یخست، به تهواوی فه راموشیان کرد، گومراییان به سه ر رینوینیدا هه لبارد، سزایان به سه ر لیخوشبووندا په سه ند کرد، بویه نهوانه تهها ناگری دۆزه خ شایسته یانه، جا نهوان چون نارام ده گرن له سه ری و ده بی چون بهرگه ی بگرن؟

﴿ذَلِكَ﴾ نهوه ی که باسکرا، که سزادانی نهوانه به شیوه یه کی دادگه رانه، به دوورگرتنی نهو که سانه له هۆکاره کانی رینوینی، که په تیان کردۆته وه حه ق و راستی هه لبارن و نا

حەقىيان پەسەندىكردووه، ﴿بَانَ اللّٰهُ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ واتە: "ئەمەش لەبەر ئەوھى خۇاى گەورە كىتەبى خۇى بە راست و رەوا دابەزاندووه"، جا لە حەق و رەواوھىيە كە باداشقى چاكەكار بە چاكە، ھى خۇراپەكارىش بە سزا بدىتەوھ، لەم فەرمايشتەدا: ﴿نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ ئامازە ھەيە بۇ ئەوھى خۇاى گەورە ئەم كىتەبەنى دابەزاندووه بۇ جىياكردنەوھى راستى و گومرايى، بۇيە ھەر يەكك ئەم كىتەبەنى لابتات لە مەبەستەكەيان، ئەوا شايشتەنى ئەوھىيە كە گەورەترىن سزا وەر بگىرى.

﴿وَإِنَّ الَّذِينَ اختلفوا فِي الْكِتَابِ﴾ واتە: بى گومان ئەوانەنى راجىيان لەبارەنى كىتەبى خۇاوه، باوهرپان بە ھەندىكى ھەيە، بى باوهرن بە ھەندىكى تر، يان ئەوانەنى كىتەبى خۇاىان شىواندووه و بەيى حەز و ئارەزوو و ويستى خۇيان لىكىانداوھتەوھ، ﴿لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ واتە: لە تىگگىران و بەر بەرەكانىيەكى زۆر دوور دان لە حەق و راستى، چونكە سەرىچى ئەو كىتەبەيان كىردووه، كە خۇاى گەورە بە راست و رەوا ناردوويەتى، ھەر ئەو حەق و راستىيە ئەوھ دەسەلىنى، كە ئەم كىتەبە كۆك و تىگنەگىراوھ، بەلام ئەم بى باوهرپانە زۆر بى سەروبەرى و دژىەكبوونيان تىدايە، ئەمەش پەرتەوازەنى ئەوانى لىكەوتەوھ، بەيىچەوانەنى ئەو خۇاھن كىتەبەنى باوهرپان بە كىتەبى خۇا و پەيامى خۇا ھىنا، لە ھەموو شتىكدا بە دادوهرپان داناوھ، ئا ئەو باوهرپارانە كۆكن و ھاودەنگن بە خۇشويستان و دەستگرتن بە كىتەبى خۇاوه.

ئەم چەند ئايەتە ھەرپەشەيان لەو كەسانە كىردووه، كە پەيامى خۇاىان شاردووتەوھ، شتى دونىايى بەسەر پەيامى خۇادا ھەلدەبژىرن، ئەوانە سزا و خەشى خۇاىان بۇ ھەيە، بى گومان خۇاى گەورە پاكىيان ناكاتەوھ بە سەرخستىيان بۇ تۇبەكردن، لىخۇشبوونىشان بۇ نىيە، خۇاى گەورە لەم ئايەتەندا باسى ھۆكارەكانىشى كىردووه، كە برىتتە لەوھى

گومرایان بهسهر رینوینی ههلبژاردوه، ئەمەش ئەوه دهگهیهنی که سزایان بهسهر لیخوشبوونی خوادا ههلبژاردوه.

دواتر باسی ئیش و نازاری خوگری ئەوان دهکات له ناگری دۆزهخدا، ئەمەش لهبهر ئەوهی ئەوان چاک دهیانزانی ئەو هۆکارهی ئەوان گرتوو بانهتهبهر سهری له دۆزهخ دهردهچی، کتییی خوا که ههرچی حهق و رهوايه لهخوگرتهوه، بیویست بوو لهسهری کۆک بن و پهرتهوازه نهبن، ههر کهسیک سهریچی بکات، ئەوا لهویهپری دوورییه له حهق و راستی، له لوتکهی تیکگیران و دژیهکیووندايه، بیگومان خوا زاناته.

(۱۷۷) ﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

﴿۱۷۷﴾

خوای پایهبهرز دهفهرمووی: ﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ﴾ واته: "چاکه ههر ئەوه نییه ږوو بکهنه خۆرهلآت و خۆرناوا"، ئەو چاکهیه جیی مهبهست و داواکراو نییه له بهندهکان، که زۆر پشکنین و مشتومر و ماندویتی لهخوگری، که تهها راجیایی و پهرتهوازهیی بهرههه دینی، ئەمه هاوشیوهی ئەم فهرمایشتهی پهیامهبری خوایه (درود و سلاوی خوای لیبی): ((ليس الشديد بالصرعة، إنما

الشديد الذي يملك نفسه عند الغضب)) واته: بههیز نهو کهسه نیه که پشتی خه لک به زهویدا ده دات، بهل لاکو بههیز نهو کهسه یه که له کاتی توره ییدا بهسه ر خویدا زال دهی.

﴿وَلَكِنَّ الْبِرَّ مِنْ آمَنَ بِاللَّهِ﴾ واته: "به لکو چاکه نهو یه مرؤف باوهږی به خوا هه ی"، بهوهی په رستراویکی تاک و ته نه ایه، خاوهن هه موو سیفته ته کامله کانه، پاک و بهرزه له هه رچی که موکو رتیه.

﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ واته: "باوهږیشی به رورزی دوا یی هه ی"، هه موو نهو شتانه ده گریته وه که خوا ی گه و ره له کتیی خویدا رایگه یاندووه، پیغه مبه ریش (درو د و سلوا ی خوا ی لیی) باسی کردووه که له دوا ی مردن روو ده دن، ﴿وَالْمَلَائِكَةِ﴾ "باوهږیشی به فریشته کان هه ی"، وه ک چون خوا ی گه و ره له کتیه که ی خویدا و پیغه مبه ری خوا (درو د و ساوی خوا ی لیی) وه سفی کردوون، ﴿وَالْكِتَابِ﴾ واته: "باوهږیون" بهو کتیبانه ی که خوا ی گه و ره دایه زاندووه ته سه ر په یامبه رانی، گه و ره ترینیشیان قورثانی پیروزه، باوهږیون بهو هه وال و حوکمانه ی تییدان، ﴿وَالنَّبِيِّنَ﴾ "باوهږیون به پیغه مبه ران" به گشتی، دوا هه مین و چاکترینیشیان که محمه ده (درو د و سلوا ی خوا ی لیی) به تابه تی.

﴿وَأَتَى الْمَالَ﴾ لهو دارایی و سامانه ی هه یه تی که م یان زور لیی به خشی، مالی به خشی، ﴿عَلَىٰ حَبِّ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ﴾ واته: "سه رباری نهوه ی" دارایی و سامانیشی خو شوی، "به خشی به خزمه نزیکه کان و هه تیوان"، بهمه خوا ی گه و ره نهوه ی روونکردوته وه که مال و دارایی خو شه ویسته، له بهر خو شه ویسته که ی بهنده نزیکه لهوه ی لیی نه به خشی، جا بویه هه ر که سیک له دارایی و مالی به خشی سه رباری خو شویستن، مه به ستیشی له م کاره نکیبوونه وه بی له خوا ی پایه دار، نه مه به لگه یه له سه ر نیمان و باوهږداری بهنده. جا به خشین دارایی و سامان سه رباری خو شویستن و دل

پۈھبۈنى، كاتىك بەندە تەندروسى باشە و سامانەكەشى زۇر خۇشبۈى، ھەزى لە دەولەمەندىبۈن بى و لە ھەزەرىش بترسى چاكترە، بەھەمان شىۋە ئەگەر بەندە كەمى ھەبى و بەخشى چاكترە، چونكە لەم كاتانەدا دەيەوى دەست بە سامانەكەيەو بەگىرى، چونكە خەيالى نەبۈنى و ھەزەرى دەكات، بەھەمان جۇر بەخشىنى سامانى ھەرە چاك و نر خدار و ئەوئى لاي بەندە زۇر خۇشەويستە چاكترە، ھەررەك خۋاى پاىەبەرز فەر مووئەتى: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تَحِبُّونَ﴾ ئالى عيمران: ۹۲. واتە: "ھەرگىز ناگانە پلەى چاكەكارى تا لەو سامانە نەبەخشن كە زۇر خۇشەويستە لاتان"، ھەموو ئەمانە دەچنە نىۋ چوار چىۋە بەخشىن ھەرچەندە بەندە سامانەكەشى لا خۇشەويست بى.

دواتر باسى پىبەخشر اوانى كرددوۋە، كە ئەو كەسانەن لە ھەموو خەلك لەپىشتەرن تا چاكە و خىريان لەگەل بەكى، لەو خەزمە نرىكانەى كاتىك تۈوشى ناخۇشى دەبن دلت بۇيان دەئىشى، بە كامەرانى ئەوان دلشاد دەبىت، پىشى يەكەگەرن و لەيەكتر تىدەگەن، جا چاكترىن و سەر كەوتۈۋەتتىن خىر و چاكە بەلىندانى خەزمە نرىكەكانە بە چاكە لەگەل بەكتر كەردن، لە پرووى دارابى و گوشتارى، ئەمەش بەپى نرىكى و پىۋىستى ئەوان دەبى.

سەبارەت بەو ھەتوانەى كەسىكىان نىبە كاسىيان بۇ بكات، ھىچ ھىزىكىان نىبە خۇيان پىزىن، ئەمەش لە رەھەتى خۋاۋەيە بە بەندەكانى، ئەمە بەلگەشە لەسەر ئەوئى خۋاى گەورە مېھرەبانترە لە باوك بۇ رۇلەكەى، خۋاى مەزن بەندەكانى راسپاردوۋە و پىۋىستى كرددوۋە لەسەريان، كە لە سامانى خۇيان بەخشن بەوانەى باوكيان لەدەستداۋە، تا ئەو ھەتوانە پىنە ھاوشانى ئەوانەى باوكيان لەدەست نەداۋە، جا لەبەر ئەوئى پاداشت لە رەگەزى كار و كرددوۋە سەرچاۋە دەگىرى، ئەوا ئەو كەسەى بەزەبى بە ھەتۋى كەسانى تردا پىتەۋە، ئەوا كاتىك دى كە خەلكىش بە زەبى بە ھەتۋەكانى ئەودا دىتەۋە.

﴿وَالْمَسَاكِين﴾ ټو نه دارانن، كه نه بوونی ناچاری بو هیان، و ههژاری تهنگی پیهلچنیون، ئا ټوانه مافیان لهسهږ دهولهمندانه، بهو ټه ندهازهیهی كه نه داریان نه مینی یان كه م بیتهوه، بهی ټهوهی توانیان بهسهږدا دهشکی و بویان فهراهمه.

﴿وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ ټو رپیواره نامۆیهیه كه له ولاتیکی تر داپراوه ټهوهنده داراییهیی نییه تا بتوانی بگهږتهوه ولتهكهی خوئی، خوای گهوره هانی بندهكانی داوه لهو سامان و داراییهیی "خوای گهوره بهوانی داوه" بیی بهخشن، بهجوړیک كه ټهم پارهیه یارمهتیدهری بی بو تهواوکردنی گهشتهكهی، چونكه كهسهكه پیوستی بیتهی و ناچاره، خهرجی گهږانهوهشی زوره، بویه ټهوه كهسهی خوای گهوره بهخششی لهگهله کردوه بهوهی له نیشتمانی خوئیتهی و ئاسودهیه و له بهخششهكافی خوا بههروهوه، پیوسته لهسهږی بهزهیی بیتهوه به برا رپیواره نامۆكهی كه خهرجی گهږانهوهی لپراوه، یارمهتی بدات بهی توانای خوئی، ټهگهږ بهوهش بی نامیریکی گهشت پیکردنی بیبدات، یان خهرجی و هاوشیوهكافی بکیشی، ﴿وَالسَّائِلِينَ﴾ واته: ټهوانهیی پیوستیهك وایان لیدهكات داوای شت بکهن، بو خوونه ټهوهی تووشی قهږهبووی تاوانیک بووه، یان باجیکی لهسهږه لهلایهن کاربهدهستانهوه، یان داوا له خهلك دهكات بو ټاوهدانکردنهوهی بهرزهوهندیه گهشتهکان، وهك: مزگهوت، قوتابخانه، پږد، هاوشیوهكافی، ټهوه كهسه مافی ټهوهی ههیه ټهگهږچی دهولهمندیش بی، ﴿وَفِي الرَّقَابِ﴾ کۆیله نازادکردن و یارمهتیدان بو ټهم مهبهسته دهگرتنهوه، كه بریتیه له دانی بږه پارهیهك بهو كهسهی نووسراوی نازادکردنی کۆیلهكهی به کۆیلهكه داوه، دانی فیدیهش دهگرتنهوه بو نازادکردنی دیلی موسلمانان لای بی باوهږان یان لای ستهمکاران.

﴿وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ﴾ "نویژه کانیان به چاکی ټه نجام دهدهن و زهکاتیش دهدهن"، پیشتر چه نندین جار ټهوه خرایهږوو، كه خوای پایهبهرز نویژ و زهکاتی بهیهكهوه

باسكردووه، چونكه چاكتىن خواپەرستى، كاملتىن ھۆكارى لەخوا نرىكبوونەون، بەوھى لە بەك كاتدا خواپەرستى دل و جەستە و دارابى دەگرەخۇ، بەم دووانە باوەر دەپيورى، دەزانرى چەندە خاوەنەكەى دلىيى ھەيە.

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ بَعْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا﴾ "ئەوانەى كاتىك پەيمان و بەلىن دەدەن جىيە جىي دەكەن"، پەيمان: برىتيە لە پابەندبوون بەو ئەركەى خواى گەورە پىوستى كردووه، يان پابەندبوونە بەو ئەركەى كە بەندە لەسەر خۇى دايناوه، بەمەش پەيمان مافەكانى خواى گەورە دەگرىتەوه، چونكه خواى گەورە بەندەكانى پى پابەند كردووه، ئەوانىش پابەنديان پىيەوه دەربىيوه، چوونەتە ژىر بارى پەيمانى خوا، بۇيە پىوستە لەسەريان جىيە جىي بەكەن، ھەروەھا مافى بەندەكانىش دەگرىتەوه كە خواى گەورە لەسەر ئەوانى پىوست كردووه، ئەو مافانەش دەگرىتەوه كە بەندە لەسەر خۇى پىوست كردووه، ەك سوئند و نەزر و ھاوشىوەكانيان.

﴿وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ﴾ واتە: "ئەوانەى لە كاتى تەنگانەدا ئارام دەگرەن"، مەبەستى لىرەدا كاتى نەدارى و ھەزارىيە، چونكه كەسى ھەزار لە چەندىن لايەوه پىوستى بە ئارامگرەنە، لەبەرئەوھى بە بەردەوامى تووشى ئىش و نازارى دل و جەستەي دەپىتەوه، بە جۇرىك كە كەسانى دىكە بەم جۆرە تووش نابن.

لەبەرئەوھى تام وەرگرتن و چىز بىنى دەولەمەندان لەو شتانەى كە لە تواناى ھەزارەكەدا نىيە، وا دەكات ھەزارەكە نازار بچىزى، يان كاتىك برسى بوو يان خىزانەكەى برسى دەپى، ئەوا ھەست بە نازار دەكات، كاتىك خواردىكى خوارد كە حەزى لى نىيە، ئەوا ئىش تەنگى پىيەلدەجنى، كاتىك لى جل و بەرگ لى يان خەرىك لى جل و بەرگى نەمىنى، ئەوا نازار دەچىزى، ئەگەر سەبرى پىش خۇى بكات و خەيالى ئەو ئايندەيە بكات كە نامادەكارى بۇ دەكات، ئەوا نازار دەچىزى، كاتىك تووشى ساردى دەپى و ناشتوانى

خوئی لیپاریزی، نازار ده‌چیژی، جا‌خوای‌گه‌وره‌فرمانی‌کردوو‌ه‌نارامگر و‌خو‌را‌گری‌ن، له‌سه‌ر‌ه‌موو‌نهم‌ته‌نگو‌چه‌له‌مه‌و‌کاره‌سات‌و‌هاوشیوه‌کانی، ئومی‌دی‌پاداشتی‌ش‌له‌خو‌اوه‌بخوازی‌له‌سه‌ر‌نهمه.

﴿وَالضَّرَاءُ﴾ واته: له‌ناخوشیدا، به‌ه‌موو‌جو‌ره‌کانیه‌وه، له‌تا‌و‌برینداری‌و‌پیچی‌ه‌وای‌ناو‌سک، ئیشانی‌ئەندامیکی‌جه‌سته، ته‌نانه‌ت‌ئیشانی‌ددانی‌خری‌و‌په‌نجیه‌ک‌یان‌هاوشیوه‌که‌ی، ئەمانه‌پیوستیان‌به‌نارامگرته، چونکه‌ده‌روونی‌مرۆف‌پی‌لاواز‌ده‌ی، و‌جه‌سته‌ش‌نازار‌ده‌چیژی، ئەمه‌ش‌کاریگه‌ری‌زۆر‌داده‌نیته‌سه‌ر‌خودی‌به‌نده، به‌تایه‌ت‌ئه‌گه‌ر‌دریژه‌ی‌کی‌شا، بویه‌فرمانی‌پیکراوه‌نارام‌بگری‌له‌پیناو‌به‌ده‌سته‌نیانی‌پاداشتی‌خوای‌پایه‌به‌رز.

﴿وَحِينَ الْبَاسِ﴾ واته: له‌کاتی‌جه‌نگ‌و‌شه‌ر‌کردن‌له‌گه‌ل‌ئەو‌دو‌ژمانه‌ی، که‌فرمانکراوه‌به‌وه‌ی‌شه‌ریان‌له‌گه‌ل‌بگری، چونکه‌کاری‌شه‌ر‌کردن‌زۆر‌قورس‌و‌گرانه‌له‌سه‌ر‌ده‌روون، مرۆف‌حه‌ز‌به‌کوشتن‌یان‌برین‌یاخود‌دیلبوون‌ناکات، بویه‌له‌م‌کاره‌دا‌پیوستی‌به‌نارامگرتن‌ه‌یه‌له‌پیناو‌به‌ده‌سته‌نیانی‌پاداشتی‌له‌لایه‌ن‌خوای‌مه‌زنه‌وه، بی‌گومان‌سه‌ر‌که‌وت‌و‌یارمه‌تی‌ه‌ر‌له‌خو‌اوه‌یه، و‌ه‌ر‌ئەو‌یش‌به‌ئینی‌سه‌ر‌که‌وتنی‌به‌نارامگران‌داوه.

﴿أُولَئِكَ﴾ واته: ئا‌ئەوانه، که‌سیفه‌ته‌کانیان‌باسکرا، له‌وه‌ی‌خاوه‌نی‌بیروباوه‌ری‌چاک‌و‌کرده‌وه‌ی‌په‌سه‌ندن‌که‌شوینه‌ورای‌باوه‌ره، دره‌وشانه‌وه‌و‌رووناکی‌ئیمان‌ه، ره‌و‌شته‌رزبان‌ه‌یه‌که‌جوانی‌مرۆف‌و‌حه‌قیقه‌تی‌مرۆفایه‌تییه، به‌دئنیاه‌وه‌ئەوانه‌﴿الَّذِينَ صَدَقُوا﴾ راستگۆن‌له‌باوه‌ر‌و‌ئیماندا، چونکه‌کرده‌وه‌کانیان‌سه‌لینه‌ری‌باوه‌ره‌که‌یانن.

﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ "ئا نه‌وانه پاریزکار و له‌خواترسن"، چونکه وازیان له شته قه‌ده‌غه‌کراوه‌کان هی‌ناوه، و فرمانه‌کانی خویان به‌جیه‌ناوه، ئەم دوو کاره‌ش هه‌موو سیفه‌تیکی چاکیان تیدایه، و له‌به‌رئه‌وه‌ی ئەو خواپه‌رستیانه‌ی لهم ئایه‌ته‌دا باسکراون، بریتین له‌گه‌وره‌ترین خواپه‌رستی، ئەو که‌سه‌ی ئەنجامیان بدات، ئەوا په‌رسته‌شه‌کانی تر چاکتر ئەنجام ده‌دات، ئا نه‌وانه چاکه‌کاری راستگۆ و پاریزکارن.

شیک‌کی زانراوه له‌سه‌ر ئەم سی شته، خوی گه‌وره پاداشتی دونیایی و دوا‌پۆزی داناوه، که ناتوانری لیره‌دا به وردی بخرینه‌روو.

(١٧٨، ١٧٩) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى
الْحَرْبِ بِالْحَرْبِ وَالْعَبْدَ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ
بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اعْتَدَىٰ
بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾ وَكُلُّم فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي
الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ﴾ واته: "ئه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌پرتان هی‌ناوه، له‌سه‌رتان پێویسته‌کراوه"، خوی پایه‌به‌رز ناز و منه‌ت به‌سه‌ر به‌نده باوه‌پداره‌کانیدا ده‌کات، به‌وه‌ی ئەرکدار کراون به‌وه‌ی: ﴿الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى﴾ واته: به‌کسانی بنوین له‌تۆ له‌سه‌ندنه‌وه یۆ کوژراوه‌کانتان، بکوژ به‌هه‌مان ئەو شیوازه ده‌کوژرته‌وه که کوژراوی له‌سه‌ر کوژراوه، ئەمه‌ش له‌پیناو به‌ریاکردنی دادگه‌ری و به‌کسانی له‌نیوان به‌نده‌کاندا.

رووی گوتاره‌که له‌تیکرای باوه‌پدارانه، ئەمه‌ش ئەوه ده‌گه‌یه‌نی ئەم کاره له‌سه‌ر هه‌موویان پێویسته، ته‌نانه‌ت له‌سه‌ر سه‌ره‌پرشتیاران و خزمه‌نریکه‌کانی بکوژیش پێویسته، ته‌نانه‌ت بکوژ به‌خودی خۆیشی له‌سه‌ری پێویسته یارمه‌تی سه‌ره‌پرشتیار و خزمه

نەزىكەكانى كۆزراو بدات، كاتىك داواى تۆلەسەندىنەو دەكات، بە جۆرىك كه بتوان سنورى خواى گەورە لەسەر بكوژ جىيەجى بكن، دروست نىيە بۇيان رىگرى بكن له جىيەجىكردى ئەم سزايە، دەستى سەرپەرشىيارى كۆزراو كه بگرن له تۆلەسەندىنەو، ھەرەك چۆن يەكك له نەرىتەكانى سەردەمى نەفامىتى و ھاوشىوھەكانى وابوو، كه كەتكەرانىان پەنا دەدا.

دواتر خواى گەورە وردەكارى ئەمەى خىستۆتەرور، جا فەرھوموويەتى: ﴿الْحَرُّ بِالْحَرِّ﴾ واتە: "كەسى نازاد له جىياتى كەسى نازاد بكوژنەو"، بەپى شىوھ دەربىنەكەى نىر بە نىر دەگرىتەو، ﴿وَاللُّنَى بِاللُّنَى﴾ "ئافرەت له جىياتى ئافرەت بكوژنەو"، ئافرەت له جىياتى پىاو، پىاو له جىياتى ئافرەت بكوژنەو، بەمەش شىوھ دەربىنەكەى پىش ماناى ئەم فەرمايشتە دەكەوى: ﴿وَاللُّنَى بِاللُّنَى﴾ ھەرچەندە له سوننەتدا ئامازە دراو بەوھى پىاو له جىياتى ئافرەت دەكوژرىتەو.

لەم گىشتاندنە باوان بەدەرن، ھەرچەندە بەرەو سەرەو بەجن "مەبەست لىي باو و باپىر و بەرەو سەرەوترە"، له جىياتى كورى ناكۆژرىتەو، چونكە له سوننەتدا ھاتووە، لەگەل ئەوھى لەم فەرمايشتەدا: ﴿الْقِصَاصُ﴾ ئامازەى ئەوھە يەكە شتىكى دادگەرەنە نىيە، كه باوك له جىياتى كورەكەى بكوژرىتەو، چونكە ئەوھەندە سۆز و بەزەيى له دلى باوكدا ھەبە، كه رىگرە لەوھى رۆلەكەى بكوژى، مەگەر كەموكورتى له عەقلىدا ھەبى، يان رۆلەكە ئىش و ئازارىكى بى ئەندازە بە باوكى بگەبەنى.

لەم گىشتاندنەدا، كەسى بى باوهر و كافریش بەدەرە، چونكە له سوننەتى بەپىزدا ھاتووە، ھەرچەندە رووى گوتارى ئەم ئايەتە تايبەت لە باوهردرانە.

شټیکي دادگه رانه نییه که دؤستی خوا له جیاتی دوزمنی خوا بکوژریته وه، ﴿وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ﴾ واته: "به ننده له جیاتی به ننده بکوژنه وه"، به ننده له ږه گهزی نیر بی یان می، نرخیان به کسان بی یان جیاواز.

ئاماژهی ئه م ئایه ته ئه وه ده گه یه نی که که سی نازاد له جیاتی به ننده ناکوژریته وه، چونکه له گه ل یه کتر نایه کسان، سه باره ت به م فه رماشته: ﴿وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى﴾ هه ندیک له زانایان ده ستیان به ئاماژهی مانای ئه م ئایه ته وه گرتو وه، به م هؤیه پیان و ابو وه دروست نییه پیاو له جیاتی ئافره ت بکوژریته وه، پیشتر قسه له باره ی مانای ئه م ئایه ته کرا.

ئه م ئایه ته به لگه یه له سه ر ئه وه ی بناغه و بنچینه واجبیوونی تۆله یه له کوشته دا، خوینبایی جیگه وه یه تی، هه ر بۆیه خوی گه و ره فه رموویه تی: ﴿فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ﴾ واته: "جا ئه وه ی له لایه ن برا که یه وه چاوپۆشی لیکرا" نه گه ر سه ر په رشتیاری کوژرا وه که له بکوژه که خو شبوو، به رابه ر به وه ی خوینبایی لیوهر بگری، یان به شیک له سه ر په رشتیاری کوژرا وه که له بکوژه که خو شبوون، ئه و ا بکوژه که ناکوژریته وه، به لکو له و کاته دا خوینبایی پیویست ده بی، جا بژارده ی تۆله سه ندنه وه و هه لبژاردنی خوینبایی له ده ستی سه ر په رشتیاری کوژرا وه که دا ده بی، ئینجا پیویسته له سه ر سه ر په رشتیاری کوژرا وه که، ﴿فَاتَّبَاعَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ به چاکه مامه له له گه ل بکوژ بکات، بی ئه وه ی له سه ری سه خت بکات، شټیکي بخاته نه ستو که له توانیدا نه بی، به لکو به چاکه داخو از به که ی پیرا بگه یه نی، سه غله تی نه کات.

﴿وَأَدَاءَ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ له سه ر بکوژه که پیویسته، به بی پیچ و په نا و که موکورتی و زیانگه یانندی گو فتاری یان کرداری، "به چاکه مافی خاوه ن ماف بدات"، بی گو مان پاداشتی ئه و که سه ی چاکه ده کات به لیخو شبوون، هه ر بریتیه له چاکه به پیدانی قه ره بووی چاک و

ریکویک، ئەم چاکه کاریه له هه موو کاریکدا که ده که ویته ئەستوی مرۆف پیوسته، ئەوهی خاوهن مافه ئەوا پیوسته به چاکه به دوادا چوونی بۆ بکات، ئەوهش که مافه کهی لایه، ئەوا پیوسته به چاکه مافه که بگێریته وه.

لەم فەرمايشتهی پهروه ردگاردا: ﴿فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ﴾ دل نەرمکردن و هاندانی تێدایه بۆ لیخۆشبوون به وه گرتهی خوینبایی، له وهش چاکتر ئەوهی بهی بهرامبهه له بکوژ خوشبایی، لەم فەرمايشته شدا: ﴿أَخِيهِ﴾ به لگه ههیه له سهه ئەوهی بکوژ به کافر دانانری، چونکه لێره دا مه بهست له برایتی، بریتیه له برایتی ئیمان و باوهه، به هوی کرداری کوشته وه له باز نهی ئیمان دهر نه چووه، جا ئەمه ئەوه ده که بهی که ههه گونا هیکێ تر جگه له کوفر، گونا ههبار ناخاته دهر وه باز نهی ئیمان، به لگو ئیمان که یی کم دهی.

ئەگه سه ره رشتیاری کوزرا وه که له بکوژه که خوشبوون، یان به شیک له سه ره رشتیاریان له بکوژه که خوشبوون، ئەوا خوینی بکوژه که پارێزرا وهی، ئەوسا له سه ره رشتیاریان و جگه له وانیش پارێزرا وهی، جا بۆیه فەرموویه تی: ﴿ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ مِّنْ أَعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ واته: "ئەمه ئاسانکاری و میهه به بانیه که له لایه ن پهروه ردگار تانه وه، جا ههه که سیك" له دوا ی لیخۆشبوون له بکوژه که "دهستدریزی بکات، بی گومان سزایه کی به ئیش و نازاریان بۆ ههیه" له دوا رۆژدا، سه به رت به کوشتن و نه کوشتن "سی دهستدریزی کار"، ئەوا به یی ئەو حوکمه مامه له ی له گه ل ده کری که پیشتر خرایه پروو، چونکه که سیکی هاوشانی خوی کوشتو وه، بۆیه پیوسته له بهرامبهه ردا بکوژریته وه.

سه به رت به وانیه سزای به ئیشیان به کوشتن لیگدا وه تده وه، ئەوا بییان وایه ئەم ئایه ته ناماژه به وه ده کات که پیوسته دهستدریزی کاره که بکوژری و لیخۆشبوونی بۆ نییه، هه ندیک له زانیان ئەم بۆ چوونه یان ههیه، به ئام بۆ چوونی دروست بۆ چوونی به که مه، که

يېشىتر خىستمانەپرۈۈ، چونكى تاۋانى ئەو وەك تاۋانى كەسانى ترە و زياتر نىيە "واتە: دەكرى" سەرىشتىاران لىيخوشىن".

باشان خۋاى گەورە و پايبەرز، حىكمەتى مەزنى خۋى لە رەوابوونى تۆلەسەندەنەودا دەخاتەرۈۈ، جا فەرموۋىيەتى: ﴿وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾ واتە: "ئەي ھۆشمەند و عاقلەندەكان، بۇ ئىۋە زىيان لە تۆلەسەندەنەودا، كە بەھۋىيەۋە خۋىن پارىزاۋ دەي، خراپەكاران سەركوت دەكرىن، چونكى ئەۋەي بزانى يەكىك بكوژى دەكوژىتەۋە، ئەوا زۆر ئەستەمە كارى كوشتن ئەنجام بدات، كاتىك دەورۈبەر دەيىن بكوژ كوژراۋتەۋە، ئەوا ئەۋانىش تەمى دەين و پاشگەز دەبنەۋە، جا ئەگەر سزاي بكوژ كوشتەۋە نەبوۋبايە، ئەوا ئەو خراپەيە تەۋاۋ نەدەبوۋ كە بەھۋى كوشتەۋە دىنەبەرھەم، تىكپراى سزا شەرىعيەكانى تىرىش بەھەمان شىۋە، كە ئەۋەندە تەمبىكردن و پاشگەز كەرنەۋەيان تىدايە، كە بەلگەن لەسەر دانايى خۋاى دانا و لىخوشبوۋ، لەم ئابەتەدا وشەي "زىيان" بە نەناسراۋى ھاتوۋە، كە بەلگەيە لەسەر گەورەيى و زۆرى.

جا لەبەر ئەۋەي تەھا خاۋەن ژىرى و عەقلە كامل و ھۆشە سەنگىنەكان نەين، كەسى تر ئاشنا ناپى بە حەقىقەتى حىكمەتى ئەم حوكمە، بۇيە خۋاى گەورە بەتايىت باسى ئەۋانى كەردوۋە بەدەر لەۋانى تر، ئەمەش نامازەيە بۇ ئەۋەي خۋاى گەورە، يىي خۋشە بەندەكانى بىر و ژىريان بەكاربەين، لە پامان و وردبوۋنەۋە لە حىكمەتى حوكمەكانى خۋا، و ئەو سودانى لەو حوكمانەدان، كە نامازەن بۇ كاملى خۋاى بالادەست، و كاملى حىكمەتى خۋا و شايسەبوۋنى بۇ ھەموو ستايشىك، بەلگەن لەسەر دادگەرى و مېھربانىيە فراۋانەكەي، جا ھەر يەكىك بەم شىۋەيە بى، ئەوا شايسەستەي ستايش و پىداھەلئدانە، بەۋەي لە ھۆشمەند و كەسە ژىرەكانە، كە خۋاى گەورە رۈۋى گوتارى كەردۇتە ئەۋان،

پهروږدگاری مهزن بانگی ئهوانی کردووه، ئه‌مهش بهسه بو ئه‌وان وهك پایه و ږیز بو گه‌لیك كه عه‌قلیان بڅنه‌كار.

سه‌بارهت بهم فه‌رمایشته: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واته: "به‌لكو ئیوه له‌خوابترسن"، جا ئه‌وهی په‌روږدگاری بناسی، ناشنای ناوهرړوكی ئاین و نهینه مه‌زنه‌كافی شهرع و حكیمه‌تی جوان و نیشانه به‌رزه‌كافی بی، ئه‌مه وایلیده‌كات ملكه‌چی فه‌رمانی خوی گه‌وره بی، سه‌ریچيكردنی به مه‌زن بزانی بویه وازی لیده‌هینی، به‌مهش شایسته‌ی ئه‌وه ده‌بی كه له پاریزكار و له‌خواترسان بی.

(۱۸۰ - ۱۸۲) ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ ﴿۱۸۰﴾ ﴿فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ﴿۱۸۱﴾ ﴿فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ﴿۱۸۲﴾

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾ واته: ئه‌ی كۆمه‌لی باوه‌ږداران له‌سه‌رتان پيوسته‌كراوه، كاتيك به‌كيكتان هو‌كاره‌كافی نزېكبوونه‌وه له مردن به‌رؤكي گرت، وهك: نه‌خوشي كه تووشبووه‌كه نزېكه له مردن، هاتنه‌پيشی ږېوشوبنه‌كافی له‌ناوچوون، ﴿إِنْ تَرَكَ خَيْرًا﴾ واته: ئه‌گه‌ر مال و سامانېكي هه‌بوو، كه به‌پي نهریت سامانېكي زور بی، "له‌ دواى خوی به‌جی هیلیت"، ﴿الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ پيوسته له‌سه‌ری وه‌سيهت بو دايك و باوكی يان نزېكترین كه‌سی بكات به چاكه، به‌پي بارو‌دو‌خى خوی و به‌بی زياده‌ږه‌وی و كورت كرده‌وه به‌سه‌ر كه‌سانی دوور و

فەرمانۇشكردىن كەسنى نىك، بەلكى بەيى نىكى و پىوستى، ھەر بۇيە بە كىشى
(أفعل) ھە ھاتوۋە، كە مەبەست لى چاكتىر بوۋنە.

سەبارەت بەم فەرمايشتە: ﴿حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ ئەمە ئامازەيە بۇ ئەۋەى وەسپەت
پىوستە، چونكە ماف نەگۈر و چەسپاۋە، خۋاى گەۋرە ئەم كارەى كردۋتە ھۇكارىك بۇ
لەخۋاتىرسان.

زۆربەى رافەكارانى قورئانى پىرۇز، پىيان واىە، ئەم ئابەتە ھەلۋەشاۋەتەۋە (نەسخ
كراۋەتەۋە) بە ئابەتى مىرات، ھەندىكىان پىيان واىە وەسپەت تەھا بۇ باۋان و خزمە
نىكەكانە نەۋەك مىراتگران، ھەرچەندە ئابەتەكە ھىچ ئامازەيەكى بۇ ئەم ئابەتەكردنە تىدا
نىيە، چاكتىر واىە ئەم بارەۋە بىلەن: ئەم وەسپەتە بۇ باۋان و خزمە نىكەكان بەشپۈەيەكى
كورتىر ھاتوۋە، خۋاى گەۋرە وردەكارىيەكەى جىھىشتوۋە بۇ نەرىق باۋ.

پاشان خۋاى پاىەبەرز، بۇ باۋان و مىراتگران و جگە لەۋانىش لە خزمە نىكە
مىراتگرەكان، ئەم چاكەيەى دىارى كردوۋە لە ئابەتەكانى مىراتدا، ئەمەش دۋاى ئەۋەى بە
كورتىرى خرايەپروۋ، حۋكىمى وەسپەت ۋەك خۋى ماىەۋە بۇ ئەۋانەى مىراتيان بەرناكەۋى
لە باۋان و كەسنى تىرىش، كە لە مىرات بى بەشبوۋنە، يان بەھۋى كەسىك يان وەسفىكەۋە
بى بەشبوۋنە، مرۇف لەسەرى پىوستە وەسپەت بۇ ئەۋانە بكات، چونكە ئەۋانە
شاىستەترىن كەسن بۇ چاكە لەگەلدا كردن، ئەمە بۇچۈنىكە ئۈمەت لەسەرى كۈكە، ھەر
دوۋ بۇچۈنەكەى پىشۋوش بەيەكەۋە كۈ دەكاتەۋە، چونكە ھەر بەكىك لەۋ خاۋەن
بۇچۈنەنە سەرنجىكىان تىبىنى كردوۋە، سەرجاۋەكەيان جىاۋاز بوۋە.

بە كۈكردنەۋە ئەم دوۋ بۇچۈنە، گونجاۋ دەبى ئەم ئابەتانە بەيەكەۋە كۈ بىرىنەۋە،
چونكە تا بىرى ئابەتەكان بەيەكەۋە كۈبىرىنەۋە، ئەۋا چاكتىرە لە بانگەشەكردن بۇ
ھەلۋەشانەۋە (نەسخ)، كە ھىچ بەلگەيەكى راست و دروستى لەسەرى نىيە.

له‌بهر ئه‌وه‌ی وه‌سیه‌تکار له‌وانه‌یه وه‌سیه‌ت نه‌کات، به‌هۆی خه‌یال و گو‌مانی ئه‌وه‌ی نه‌وه‌ک یه‌کیک ناوه‌پۆکی وه‌سیه‌ته‌که‌ی ده‌ستکاری بکات، ئه‌وا خوای پایه‌به‌رز فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿فَمَنْ يَدُلُّهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ﴾ واته: ئه‌وه‌ی ناوه‌پۆکی وه‌سیه‌ته‌که‌ بۆ وه‌سیه‌ت بۆکراوان یان جگه له‌وان ده‌ستکاری بکات، دوای ئه‌وه‌ی بیستوو‌یه‌تی و لیبی تیگه‌بشت و رپوشو‌یی جیه‌جیکردنه‌ی زانی، ﴿فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُدْلُونَهُ﴾ واته: "گو‌ناهـ و تاوانه‌که له‌سه‌ر ئه‌وانه‌یه، که ده‌ستکاری ده‌که‌ن"، ئه‌گه‌رنا وه‌سیه‌تکار پاداشتی له‌سه‌ر خوای گه‌وره‌یه، گو‌ناهـ و تاوانه‌که‌ش له‌سه‌ر ئه‌وه‌یه که ده‌یگزرێ و ده‌ستکار ده‌کات.

﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ﴾ واته: "به‌پراستی خوای گه‌وره بیسه‌ره"، هه‌موو ده‌نگیک ده‌بیستی، بۆ ئه‌وه‌ی گه‌وه‌ی له‌گه‌ل موسا (سلاوی خوای لیبی)، ته‌نانه‌ت خوای گه‌وره بیسه‌ری وه‌سیه‌تی وه‌سیه‌تکاریشه، بۆیه پێویسته "به‌نده" خوای گه‌وره به‌چاودیر به‌سه‌ر خۆیدا ببینی، چونکه خوای گه‌وره بیسه‌ر و بینه‌ریه‌تی، ﴿عَلِيمٌ﴾ "و زانایه" به‌نیاز و مه‌به‌ستی "وه‌سیه‌تکار"، زانا و ئاگاداریشه به‌کار و کرده‌وه‌ی وه‌سیه‌ت بۆکراو، کاتیک وه‌سیه‌تکار هه‌ولی خۆیدا، خوای گه‌وره ئه‌مه‌ی له‌نیازی ئه‌ودا به‌دیکرد، ئه‌وا خوای مه‌زن پاداشتی ده‌داته‌وه، هه‌ر چه‌نده ئه‌گه‌ر وه‌سیه‌تکار هه‌له‌ش بکات، ئه‌مه هۆشدارێ تێدایه له‌وه‌ی وه‌سیه‌ت بۆکراو ده‌ستکاری وه‌سیه‌ته‌که بکات، به‌وه‌ی خوای پایه‌به‌رز زانایه به‌کار و کرده‌وه‌کانی، ئاگاداری کرداره‌کانیه‌تی، که‌واته با وریا بی له‌به‌رامبه‌ر خوای پایه‌دار، ئه‌مه حوکمی وه‌سیه‌تی دادگه‌رانه‌یه.

﴿فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا﴾ واته: "هه‌ر که‌سیک بترسی له‌وه‌ی وه‌سیه‌تکاره‌که هه‌له‌ یان گو‌ناهیک بکات"، سه‌باره‌ت به‌و وه‌سیه‌ته‌ی که مافخۆری و هه‌له‌ و گو‌ناهی تێدایه، ئه‌وا له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه پێویسته که له‌کاتی وه‌سیه‌تکردنی وه‌سیه‌تکار ناماده‌یه، نامۆزگاری وه‌سیه‌تکار بکات بۆ ئه‌وه‌ی چاکتر و دادگه‌رت‌ره، رپگری لیبکات له

تاوان و مافخۆرى، (جىف): ھەلە كىردنە بەي ئەوھى دەستى ئەنقىستى تىدایى، (الإثم): ھەلە كىردنە بە ئەنقىست.

ئەگەر وا نەكات، ئەوا پىويستە لەسەرى پەيوەندى نيوان وەسىت بۇكراندا رېكىخاتەو، ﴿فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ "ناشتەوايى لە نيوان وەسىت بۇكراندا كىرد، ئەوا ھىچ گوناھىكى لەسەر ناي"، بەشيوھى رەزامەندى و ناشتەوايى بگاتە دادگەرى بەرپا كىردن لە نيواناندا، نامۆزگارىيان بىكات بەوھى ئەستۆى مردووە كەيان بە پاك رابگىرن، بى گومان ئەو كەسە چاكەيەكى مەزنى كىردو، ھىچ گوناھ و تاوانىكى لەسەر نىيە، ھەروەك چۇن ئەم كارە دروستە بۇ ئەو وەسىتەكارەى وەسىتەكە دەگۆرى، ھەر بۇيە خىواى مەزنى فەرموويەتى:

﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ واتە: بەراستى خىواى گەورە گوناھپۇش و مېھربانە و لە ھەموو ھەلە و تاوانەكان خۇش دەيى، لە شوپنەوارى گوناھەكانىش خۇش دەيى بۇ تۇبەكاران، يەككىيان ئەوھى كە خىواى گەورەى خۇش دەيى لەوھى پىي لە دەروونى خۇى ناوھ و بەشيك لە مافى خۇى داوھتە براكەى، چۈنكە ئەوھى لىيوردەيى، ئەوا خىواى گەورە لىي دەبورى، لە وەسىتەكارەكەشى خۇش دەيى كە ستەمى لە وەسىتەكەدا كىردو، بەو مەرجەى لەخۇبوردن و لەيەكتر بوردن يان لە پىناو پاكبوونەوھى ئەستۆى وەسىتەكارەكەيان بى، خىواى گەورەش مېھربانە لەگەل بەندەكانى، بەوھى ھەموو جۇرە كار و رېوشوئىكى بۇ بەندەكان بە رەوا داناوھ كە بەھۇيەوھ بەزەيى و ھاوسۆزى بۇ يەكتر دەربىرن، ئەم ئايەتانە بەلگەن لەسەر ھاندان بۇ وەسىتەكردن، ئەوھى پىونكىردۇتەوھ كە وەسىتە بۇ كىيە، ھەرەشەشى تىدایە بۇ ئەوھى وەسىتەى دادگەرانەى دەگۆرى، ھەروھە ئەم ئايەتە ھانى بەندە دەدات بۇ چاكسازى كىردن لە وەسىتەى زۇردار.

(۱۸۳- ۱۸۵) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ ﴿۱۸۳﴾ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۱۸۴﴾ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿۱۸۵﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واته: "نهی ئهوانه ی باوه رتان هیناوه، رۆژووگرتنی - مانگی ره مه زانی بیروزتان - له سه ر ییویست کراوه، ههروهک چۆن له سه ر گهلانی پیش ئیوش ییویست کرابوو، به لکو له خواترس و پاریزکار بن"، خوا ی گهوره باسی ئه و ناز و منه ته ده کات که له گهل بهنده کانی کردوو به تی، به وه ی رۆژوو ی له سه ر یان ییویست کردوو، وهک چۆن له سه ر گهلانی پیش ئه وانیشی ییویست کردبوو، چونکه یه کیکه له و به رنامه و فه رمانانه ی له به رژه وه ندی به ده یه نراوان دایه له گشت سه رده م و کاتیکدا.

ئهمه چوست و چالاک کردنی ئهم ئوممه ته ی تیدایه، به وه ی ییویسته له سه رتان کیپرکی بکن له گهل ئه وانی دیکه له کامل کردنی کار و کرده وه کاند، و له ده سته ی شه ر بوون له

خۆپازاندنەوه بە خەسلەتە چاکەکان، ئەمەش یەکیک نییە لە کارە سەختەکان کە تەنھا تایبەت بووبی بە ئیو.

دواتر خوای گەوره باسی لە حیکمەتی دانانی رۆژوو کردوو، جا فەرموویەتی: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واتە: "تا پارێزکار و لەخواترس بن"، بەدنیایەوه رۆژوو یەکیکە لە گەورەترین ھۆکارەکانی لەخواترسان، چونکە ئەمە گوێرایەلبوونی تێدایە بۆ فەرمانەکانی خوا و دوورکەوتنەوه لە ریگرییەکانی.

ئەو پارێزکاری و لەخواترسییە رۆژوو لەخۆی گرتوو ئەوویە: رۆژووگر واز دەھێنی لە ھەرچیەک کە خوای گەوره ھەرامی کردوو، لە خواردن و خواردنەوه و سەرچی و ھاوشیوێکەکانی، کە دەروونی ھەزی لێیەتی، لەم خۆگرتنەوویەدا دەبێت لە خوای گەوره نزیک بکەوێتەوه، و پاداشتی خوایی بەدەستبھێنی، ئەمە لە پارێزکارییەوه سەرچاوە دەگری، بەکیکی تر ئەوویە: رۆژووگر خۆی رادەھێنی لەسەر ئەووی کە خوای پایەدار چاودێرییەتی، بۆیە واز لە تێکردنی ھەزەکانی دەروونی دەھێنی ھەرچەندە تواناشی ھەیە، چونکە دەزانی خوای گەوره ناگادارییەتی، بەکیکی دیکە ئەوویە: رۆژووگر رێرەوێکەکانی شەیتان بەرتەسک دەکاتەوه، چونکە شەیتان وەك خۆین بەناو لاشەئ نادمیزاددا دیت و دەچی، جا بەرۆژووگرتن ھەژموونی شەیتان لەسەر نادمیزاد کەم دەبی، بەمەش گوناھکردنی کەم دەبیتەوه، بەکیکی تر ئەوویە: رۆژووگر بە زۆری گوێرایەلی و خواپەرستی زۆر دەبی، ئەنجامدانی خواپەرستیەکانیش لە تاییەتەندی لەخواترسان، بۆ وینە: کاتیک دەولەمەند نازاری برسیتی چەشت، ئەمە وای لێدەکات دلی ھەژار و نەداران بداتەوه، ئەمەش لە خەسلەتی پارێزکارییەوهیە.

دوای نهوهی خوی گهوره باسی نهوهی کرد، که رۆزووگرتنی لهسهریان بیویست کردوه، نهوا رایگه یاندوهه که ﴿أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ﴾ چند رۆژیکی کهمی به پهنجه ژمیر دراون، واته: زۆر کهم و لهوپهپی ئاسانیدان.

پاشان ئاسانکارییه کی تری کردوه، فهرموویه تی: ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ واته: "ههر کهسیک له ئیوه نهخۆش بوو، یان له سهفهردابوو، نهوا دهتوانی له چند رۆژیکی تر دا رۆزووهکان بگریتهوه"، ئەمەش لهبەر نهوهی زۆربهی جاران وایه گرانی و سهختی دروست دهی، بۆیه خوی گهوره مؤلتهی بهوان دایه بیشکین.

له پیناو فراههم بوونی سوودهکانی رۆزوو بۆ گشت باوهرداریک، نهوا خوی گهوره فهرمانی کردوه بهوهی له چند رۆژیکی تر دا قهرهبووی بکه نهوه، ئەمەش دوای نهوهی له نهخۆشی چاک دهبنهوه، سهفهره که یان کۆتایی دیت و دهحه سینه وه.

سهبارهت بهم فهرمايشته: ﴿فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ بهلگهی تیدایه لهسهر نهوهی دهی رۆزووهکانی رهمهزان قهرهبوو بکاتهوه، ئەگەر ههموو رۆزووهکانی ئەم مانگه بن، دهی ههموویان بگریتهوه، و ئەگەر چند رۆژیکیش بن، نهوه دهی ژمارهی ئەو رۆزووانهی که شکاندوونی له دوای رهمهزان بیانگریتهوه، دروستیشه رۆزووهکان له رۆژی کورت و سارددا قهرهبوو بکاتهوه، له جیاتی رۆژه درێژ و گهرمهکان.

دهبارهی ئەم فهرمايشته: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ﴾ واته: ئەوانهش رۆزووگرتیان لهسهر سهخته، ﴿فَدِيَةٌ﴾ دهی فیدی بهدن، له بهرامبه ههر رۆژیک که دهیشکین، ﴿طَعَامٌ مِّسْكِينٍ﴾ "که ژمه خۆراکیکی کهسیکی نه دار و دهستکورته" ئەمه له سهرهتای واجیبوونی رۆزوو بوو، لهبەر نهوهی رانههاتبوون لهسهر رۆزووگرتن، بهدنیابهوه

واجب وونی ږوږو سهختی و گرانې تیډابوو بو نهوان، پهروهر دگاری دانا و لیزان نهوانی به ناسانترین شیوه راهینا، نهوهشی سهږیشک کرد، که به زههت دهوانی بهږوږو بی بهوهی له نیوان بژاردهی نهوهی که ږوږو بگری - بی گومان وچاکتره - یان بیشکینی و به ږوږو نه بی، بویه فهرمووی: ﴿فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ﴾ واته: "جا نهوهی زیاتر بهخشیت نهوه خیرتر و چاکتره بوی، و نهگهر بهږوږو بن، نهوا چاکتره بوټان"، ﴿لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ واته: "نهگهر بهږاستی بزانتان".

دواتر ږوږو لهسهږ نهوانهی که دهوانن، و لهسهږ نهوانهش که بهزههت دهوانن بهیهکهوه واجب کرا، تهنانهت نهگهر نهوهی به زههتیش دهوانی ږوږو بشکینی، نهوا دهی له ږوږانیکي دیکهدا قهره بووی بکاتهوه.

[وتراوه: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ﴾ واته: نهوانهش که ږوږوگر تیان لهسهږ نهږک و زههته و بهرگهی ناگرن، وهک پیری بهسالناچوو، نهوا دهی فیدیه بو ههر ږوږوویک بدن، که خوار دنی ههژاریکه، نهمه ږافهی ږاسته بو نهه نایهته].

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ واته: نهو ږوږووهی لهسهږتان بیویستکراوه، ږوږووی مانگی ږهمهزانه، نهو مانگه مهزنهی که تیایدا خوای گهوره بهخششیکي زوری لهگهل نیوه کردووه، بهوهی که قورنانی ږوږوی تیدا دابهزانندووه، ﴿هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ﴾ که ږینوینی بو بهرزهوهندی دین و دونیاتی تیایده، به جوانترین شیوه ږاستی تیدا ږوونکراوهتهوه، جیاکاری کراوه له نیوان حق و پوچهل، ږینوینی و گومرای، بهختهوهران و بهدبهختان.

بهږاستی مانگیک خواهنی نهه پلهوپایه بی، خوای مهزن نهه بهخششهی لهگهل نیوه کردی تیایدا، شایستهی نهوهیه بیته وهرزی بهندهکان و ږوږووی تیدا بیویست بگری.

کاتیك خوای گه‌وره ئه‌مه‌ی چه‌سپاند و پله‌وپایه‌ی ئه‌م مانگه‌ی خسته‌روو، ئه‌ماژه‌ی به‌ دانایی و حیکمه‌ت له‌ تاییه‌ت کردنی کرد، ئه‌وا فه‌رمووی: ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ "جا هه‌ر که‌سیک له‌ ئیوه‌ مانگی ره‌مه‌زانی بی، ئه‌وا با به‌رۆژوو بی"، ئه‌مه‌ش دیاریکردنی ئه‌وه‌ی تیدا‌یه‌ که‌ رۆژووگرتن ئه‌رکه‌ له‌سه‌ر هه‌ر که‌سیک خاوه‌ن توانا و ته‌ندروست و نیشته‌جی بی.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌ریشکبوون، له‌ نیوان رۆژووگرتن و فیدیه‌دان به‌ شیوه‌یه‌کی تاییه‌ت هه‌لۆه‌شایه‌وه (نه‌سخه‌را)، دووباره‌ خوای گه‌وره مؤلّه‌تی داوه به‌ نه‌خۆش و سه‌فه‌رکار، تا به‌نده‌ وا خه‌یالی ئه‌وه نه‌کات که‌ مؤلّه‌ته‌که‌ش هه‌لۆه‌شاه‌ته‌وه (نه‌سخه‌ کراوه‌ته‌وه)، بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ واته: "ئه‌وه‌ی نه‌خۆشه‌ یان له‌ سه‌فه‌ردای، ئه‌وا با له‌ چه‌ند رۆژیکی تر دا رۆژووکه‌کان قه‌ره‌بوو بکاته‌وه"، ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ واته: خوای پایه‌به‌رز ده‌یه‌وی ئه‌و ریگایانه‌تان به‌ چاکترین شیوه‌ بۆ ئاسان بکات، که‌ ده‌جن به‌ره‌و ره‌زامه‌ندی خوا، "هه‌رگیز گرانی و سه‌ختی بۆ ئیوه‌ی ناوی"، ده‌یه‌وی مه‌زنترین ئاسانکاریتان بۆ بکات، هه‌ر بۆیه‌ هه‌ر چیه‌ک خوای گه‌وره فه‌رمانی بی بکات له‌ به‌ره‌تدا له‌وپه‌ری ئاسانیدا‌یه.

ئه‌گه‌ر چه‌ند شتیکیش هاتنه‌ پیش که‌ وا بکه‌ن جیه‌جیه‌کی فه‌رمانه‌کانی خوا سه‌خت بی، ئه‌وا خوای گه‌وره ئاسانکارییه‌کی دیکه‌ ده‌کات، یان به‌ په‌کخستنی فه‌رمانه‌که‌، یاخود به‌ دانانی چه‌ندان ئاسانکاری دیکه‌.

ناکری ئه‌م رسته‌یه‌ درێزه‌ی پیدری، چونکه‌ باسکردنی به‌تیروته‌سه‌لی هه‌موو شه‌رع ده‌گریته‌وه، ته‌نانه‌ت مؤلّه‌ت و ئاسانکارییه‌کانیش ده‌گریته‌وه.

﴿وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ﴾ واته: "بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و ماوه‌یه‌ی دیاریکراوه‌ به‌ ته‌واو بکه‌ن"، - بی گومان خوا زاناره‌ - بۆ ئه‌وه‌ی هه‌ر یه‌کیک گومان نه‌کات، که‌ رۆژووگرتنی مانگی

رهمه‌زان جیبه‌جی ده‌بی به‌وه‌ی چەند رۆژێك له‌و مانگه به‌رۆژوو بی، خوای گه‌وره ئەم گومانه‌ی لاداوه، به‌وه‌ی ته‌واوی مانگه‌که ده‌بی به‌ رۆژووگرته‌وه ته‌واو بکری، ﴿وَلْتَكْبُرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ واته: "تا خوای پایه‌به‌رز به‌ گه‌وره بگرن له‌سه‌ر ئەوه‌ی رینۆیی ئیوه‌ی کردووه، به‌لکو سوپاسگوزار بن"، دوا‌ی ئەوه‌ی به‌ ته‌واوی رینۆیی ئیوه‌ی کرد و ئاسانکاری بو‌ کردن و روونکردنه‌وه‌ی بو‌ به‌نده‌کانی کرد، کاتیکش مانگی رهمه‌زان ته‌واو ده‌بی ته‌کبیر لێده‌ن و بلین: (الله اکبر)، ئەمه‌ش ته‌کبیر لێدان ده‌گرێته‌وه هەر له‌ کاتی بینینی ده‌رکه‌وتنی مانگی شه‌وال تا ته‌واو بوونی وتاری جه‌ژن.

(١٨٦) ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ (١٨٦)

ئەم نایه‌ته پیرۆزه وه‌لامی پرساریکه، هه‌ندیك له‌ هاوه‌لان پرساریان له‌ پیغه‌مبه‌ر (درود و سلّوی خوای لێی) کرد، وتیان: ئەه‌ی په‌یامبه‌ری خوا (درود و سلّوی خوای لێی): ئایا په‌روه‌ردگارمان لێمانه‌وه نزیکه تا به‌ ده‌نگی نزم لێ پیارینه‌وه، یاخود لێمانه‌وه دووره تا به‌ هاوارکردن لێ پیارینه‌وه؟ له‌و کاته‌دا ئەم نایه‌ته دابه‌زی: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ واته: "ئه‌گه‌ر به‌نده‌کانم پرساریان لیکردی ده‌رباره‌ی من، ئەوه من نزیکم لێانه‌وه"، چونکه خوای پایه‌به‌رز چادویر و گه‌واهیده‌ر و بینه‌ره، ئاگاداری نھینی و شته هه‌ره شاراوه‌کانه، چاوه‌ ناپاکه‌کان ده‌ناسیت و زانایه به‌وه‌ی سینه‌کان شار دوویانه‌ته‌وه، که‌واته خوای مه‌زن نزیکه له‌ نزاکار و ئەوه‌ی لێ ده‌پاریته‌وه به‌ گیرکردنی نزاکه‌ی، هەر بو‌یه فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ واته: "نزای نزاکار گیرا ده‌که‌م و به‌ده‌میه‌وه ده‌چم".

نزاکردن دوو جوره: نزای خواپه رستی، نزای داواکردن، نزایکی خوا له بنده کانی دوو جوره: یه که میان نزایکی خوا به زانستی خوئی له هه موو به دیهینراوانی، دوو میان: نزایکی خوا له بنده و نزاکارانی، به وهی نزاکیان وه رده گری و یارمه تیان ده دات و سهریان ده خات.

هه ره که سیك له پهروه ردگاری بیارپته وه به دلکی ناماده، و نزا و پارانه وه یه کی ره وا و شه رعی، هه چ ریگریك نه بی له گه رابوونی نزاکی، وهك خواردنی حه رام و هاوشیوه کانی، نه وا خوای گه وره به لینی بی داوه که نزاکی گه راکات، به تایه ت نه گه ره هؤکاره کانی گه رابوونی نزا له خویدا بینته جی، نه ویش بریتیه له ملکه جی ته واو بو فرمان و ریگریه کانی خوای گه وره، به کردار و گوftar، باوه رپوونی ته واو به خوا که گه رابوونی نزا مسؤگه ره ده کات، هه ره بو یه خوای پایه به رز فه رموویه تی: ﴿فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ واته: "جا ده با به دهم بانگه وازه که مه وه بین، باوه ری تۆکه مه به من هینن، به لکو ریگی هؤشیاری بگرنه به ر"، هؤشیاری به ده ستبخه ن که بریتیه له گرتنه به ری ریگی باوه ر و کرده وه چا که کان، یاخیوون و لادانیشیان نامینی که بیچه وانه ی باوه ر و کرداری چا که. ههروه ها له به ره نه وه ی باوه رپوون به خوا ی گه وره و ملکه چبوون بو فه رمانه کانی، هؤکاریکه بو ده ستخستی زانست، ههروهك خوای پایه دار فه رموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا﴾ نه نفال: ۲۹. واته: "ئه ی له وانه ی باوه رتان هینا وه: نه گه ره پاریزکار و له خواتر سبن، نه وا خوای گه وره به ر چا ورپوشنییه کی ته واوتان بی ده دات تا حه ق و ناحه قی بی له یه ك جیا بکه نه وه".

(۱۸۷) ﴿أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَكُمْ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَىٰ اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿۱۸۷﴾

کاتیک یه کهم جار رۆژووگرتن واجب کرا، نهو کات چهږام بوو لهسهږ موسلمانان له دواى خهوتن خواردن و خواردنهوه بخون و بخونهوه و سهږجی بکهن، بهمهش ههنديک له موسلمانان کهوتنه ناو زهجهتیهوه، بویه خواى گهوره ئاسانکاری بو کردن و لهسهږ سوککردن، له ههموو شهوانی نهو رۆژانهى تیدا بهرۆژوو دهبوون، خواى گهوره خواردن و خواردنهوه و سهږجی بو موسلمانان حهلال کرد، جا چ بخهوى یان نهخهوى، لهبهږ نهوهى موسلمانان خویان ههلههخهلهتاند، به پیشلکردنی بهشیک لهو فهږمانانهى بیان کرابوو. بویه خواى پایهبهرز فهږمووى: ﴿أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ﴾ واته: "له شهوانی رهمهزاندا تیکهله بوونتان لهگهله هاوژینهکانتان حهلالکراوه، نهوان پوښاکن بو ئیوه و ئیوهش پوښاکن بو نهوان، خواى گهوره دهیرانی که ئیوه خوتان دهخهلهتاند - له تزیک بوونهوتان له هاوژینهکانتانهوه -".

﴿فَتَابَ﴾ خواى گهوره "لیتائخوشبوو و توبهى لیوهگرتن"، ﴿عَلَيْكُمْ﴾ بهوهى فراوانکاری بو ئیوه کرد - خو نهگهږ فراوانکاری خوا نهبووبایه - نهوا نهه کارهتان

دهبووه هوئی گوناهاربوونتان ﴿وَعَفَا عَنْكُمْ﴾ لهو "خُو هه لُخه له تاندنه ی پيشووتان" خو شبوو.

﴿فَالآنَ﴾ "نیستا" له دواى ئەم مؤلەت و فراوانکارییهی خواى مەزن بُو ئیوه، ﴿بِأَشْرُوهُنَّ﴾ بچنه لایان بهوهی سەرچی و ماچ و دهستگه مهیان له گهل بکهن و جگه له مانهش، ﴿وَأَبْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ واته: لهو سەرچییهی که له گهل هاوژینه کانتان ده کهن، نیازتان نزکیوونهوه بی بهم کاره له خواى پایه بهرز و مهبستی مەزنترتان هه بی له جووت بوون، که بریتیه له وه چه خستهوه و داوین پاك راگرتنی خوئی و هاوژینه کهی، ههروهها به جیهانی مه بهسته کانی هاوسەرگیری.

لهو شاننه ی خواى گه وره بُو ئیوهی داناوه، ئەوهیه شهوی قه دری له نیو شهوه کانی مانگی ره مه زاندا داناوه، جا وا پيوست نیه له سه رتان له پیناو چیژی سەرچی، "خواپهرستی" ئەم شهوه به فېرۆ بدهن، چونکه ده کری چیژه که به ده ستبخری، به لام ئەگهر شهوی قه در رویشت، ئەوا قه ره بوو ناکریته وه.

﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ﴾ واته: "بخون و بخونه وه تا به ره به بان به روونی بو تان ده رده کهوی"، ئەمه کو تا سنووری خواردن و خواردنه وه و سەرچییه، و ئەوهش ده گه یه نی که ئەگهر به نده گو مانی هه بوو له هاتنی به ره به یان و شتیکی ده خوارد، ئەوا هیج کی شه یه ک نیه له روژو وه که یدا.

ئەمه به لگه ی تیدایه که پارشیو کړن سوننه ته، له بهر ئەوهی به فه رمان و داخواری له م نایه ته دا هاتووه، سوننه تیشه پارشیو کړدن دوا بخری تا پيش به ره به یان، ئەمهش له مانای مؤلەت و ئاسانکاری خوا وه یه بُو به نده کان.

هه‌روه‌ها به‌لگه‌یه‌کی تریشی تیدایه، که دروسته موسلمان به‌ره‌به‌یان بکاته‌وه له‌کاتیکدا له‌شگران بی (جه‌نابه‌تی له‌سه‌ر بی)، به‌هوی جووت بوونه‌وه و هیشتا خوی نه‌شوردی، رۆژوو‌ه‌کشی دروسته، چونکه ده‌رئه‌نجامی ره‌وابوونی جووتبوون تا کاتی هاتنی به‌ره‌به‌یان، نه‌وه‌یه که له‌کاتی به‌ره‌به‌یان موسلمانه‌که له‌شی گرانه (جه‌نابه‌تی له‌سه‌ره)، نه‌مه‌ش کاری ره‌وا ده‌رئه‌نجامی ره‌وای ده‌بی.

﴿ثُمَّ﴾ "دواتر" که به‌ره‌به‌یان هه‌لات ﴿اتَمُوا الصَّيَامَ﴾ واته: "رۆژوو‌ه‌که‌تان ته‌واو بکه‌ن" خوتان بگرنه‌وه له‌ رۆژوو شکینه‌کان ﴿إِلَى اللَّيْلِ﴾ "تا شه‌و" که بریتیه له‌ خۆرئاوا بوون.

له‌به‌ر نه‌وه‌ی سه‌رجیی له‌ شه‌وانی به‌ رۆژوو بووندا و شه‌وانی ره‌مه‌زاندا به‌ ره‌هایی بۆ هه‌موو که‌سیک نه‌بوو، جا نه‌و که‌سه‌ی ده‌مینته‌وه له‌ مزگه‌وت (ئیعتکاف) ده‌کات، سه‌رجیی بۆ دروست نییه، خوای گه‌وره به‌م فه‌رمایشته هه‌ل‌اوار دوویه‌تی: ﴿وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾ واته: "سه‌رجیی له‌گه‌ل هه‌واژینه‌کانتان مه‌که‌ن"، له‌ کاتیکدا برپاری مانه‌وه‌تان داوه له‌ مزگه‌وته‌کاندا.

ئه‌م ئایه‌ته به‌لگه‌یه له‌سه‌ر دروستی مانه‌وه له‌ مزگه‌وت (ئیعتکاف)، که یابه‌ندبوونه به‌ خوایه‌رسی کردن له‌ مزگه‌وتدا، خۆ داب‌راندنه بۆ په‌روه‌ر دگار، ئیعتکاف ته‌ها له‌ مزگه‌وتدا دروسته.

له‌ پیناسه‌ی مزگه‌وتدا نه‌وه به‌ده‌سته‌خه‌ری، که بریتین له‌و مزگه‌وتانه‌ی لای موسلمانان ناسراون و پینج نویژه‌که‌یان تیدا نه‌نجام ده‌دری.

نه‌وه‌ش له‌م ئایه‌ته وه‌رده‌گیری که سه‌رجیی تیکه‌ه‌ری ئیعتکافه.

﴿تَلْكَ﴾ ئه‌و شتانه‌ی باسکران، که بریتی بوون له‌ حه‌رامبوونی خواردن و خواردنه‌وه و سه‌رجیی و هه‌وشیوه‌کانی له‌ رۆژوو شکینه‌کان، شکاندن رۆژوو به‌بی بوونی پاساو و

بىانۇ، ھەرەمبۇنى سەرھىبى بۇ ئەو كەسەى بىرارى مانەۋەى لە مزگەوت داۋە (ئىعتكافى كىردۈۋە)، ھاۋشېۋەى ئەم ھەرەمكراۋانە، ﴿حُدُودُ اللَّهِ﴾ ئەو سنوورانەن كە "خوای مەزن" بۇ بەندەكانى داناۋە، رېگىشى لى كىردۈۋن، بۇيە فەرەموۋىەتى: ﴿فَلَا تَقْرُبُوهَا﴾ واتە: "نزىكى ئەم سنوورانە مەكەون"، ئەمەش رەۋانىيترە لەۋەى بوتىت: ((ئەم كارانە مەكەن))، چۈنكە رېگىرى كىردن لە نزىكىۋنەۋە لى رېگىرى كىردنە لە خودى شتە ھەرەمەكە، و رېگىرى كىردىشە لەو نامرازانەى ئادەمىزاد بەرەو كارە ھەرەمەكە دەبەن.

بەندە فەرمانى پىكراۋە ۋاز لەو ھەرەمكراۋانە ھىبى، بەۋپەرى تواناى خوۋى ھەول بىدات خوۋى لى بەدوور بگىرى، ۋاز لە ھەموو ھۆكارىكىش ھىبى كە بانگەۋاز دەكات بۇ ئەو كارە ھەرەمانە، سەبارەت بە فەرمانەكان، خوای گەۋرە لەۋبارەۋە دەفەرەموۋى:

﴿فَلَا تَقْرُبُوهَا﴾ واتە: "نزىكىان مەكەۋنەۋە"، رېگىرى كىردۈۋە لە نزىكىۋنەۋە لى.

﴿كَذَلِكَ﴾ واتە: "ئا بەم شېۋەىە" خوای گەۋرە ھۆكەمەكانى پىشۋو كە باسكراۋن بۇ بەندەكانى بە چاكترىن شېۋە رۋون دەكاتەۋە، بە تەۋاترىن شېۋاز بۇتان دەختەرۋو.

﴿يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ واتە: "خوای گەۋرە نىشانە و ئايەتەكانى بۇ خەلك رۋون دەكاتەۋە، بەلكو پارىزكار بن"، چۈنكە ئەگەر ئەۋان راستىان بۇ رۋون بوۋەۋە، ئەۋا شوپى دەكەون، كاتىك نا ھەق و بەتالىشىان بۇ دەركەوت ئەۋا خوۋى لى بەدوور دەگرن، لەۋانەيە مرۇف كارىكى ھەرەم بكات و نەزانى ھەرەمە، خوۋ ئەگەر بزانى ھەرەمە ئەۋا نايكات، كاتىك خوای گەۋرە نىشانە و ئايەتەكانى بۇ خەلكى رۋون بكاتەۋە، ئەۋا ھىچ پاساۋىكىان بۇ نامىنئەۋە، ئەمەش دەبىتە ھۆى لەخواترىسان و پارىزكاربوون.

(۱۸۸) ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِنَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ۱۸۸

﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ﴾ واته: سامان و مائی به کتر خوئاندا مه خوئن، مه به سقی ئه وه به سامانی کهسانی تر مه بهن، سامانی ئه وانی دیکه ی داوه ته پال دویئراوه کان، چونکه له سه ر موسلمان پیویسته چی بو خوئی بی خوشه، ئه وه شی بو براکه ی بی خوشی، ههروهک ریز له دارایی و مائی موسلمان و کهسانی تر بگری وهک چون ریز له دارایی و سامانی خوئی دهگری، چونکه که موسلمان سامانی به کیکی تر ده خوات، بویری ئه وه به کهسانی تر ده دات که نه گهر توانایان هه بوو، ئه وانه وانیش سامانی ئه و بخوئن.

﴿بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ واته: "له نیو خوئاندا به ناره و"، له بهر ئه وه ی خواردن به دوو جوړه: جوړیکیان به ره وایه، ئه وه تیریان به ناره وایه، جا ئه وه ی که چه رامه خواردنی سامانه به ناره و، بویه خوای گه و ره به مه ی کووت و به ند کردوه.

ههروهها خواردن به ناره و ده سته سه رکردن و دزین و ناپاکی کردن له سپارده یان قهرز یا خود هاوشیوه کانی دهگریته وه، به هه مان شیوه سامان وهرگرتن دهگریته وه به شیوه ی گوړینه وه به شتیکی چه رام، وهک گریه سته کانی رپیا و قومار، ئه مه له بازنه ی سامانی خواردندایه به چه رامی، چونکه چه رام به رامه ر نیه له گهل جیگه وه به کی رپیئدراو، و ئه وهش دهگریته وه که سامانیک به ده سته خه ی به هوی ساخته کاری و گزی کردن له کرپن و فرۆشتن و به کریدان و هاوشیوه کانی، ههروهها ئه وهش دهگریته وه که کار به کریکاران بگری و کریه که بیان بخوئی، به هه مان شیوه وهرگرتنی کرپی کاریک دهگریته وه، که به چاکی ئه رکه که جیه جی نه کراوه، ته نانهت ئه وهش دهگریته وه که وهرگرتنی کری له سه ر خواپه رستییه کان و په رسته شه کان، بو ئه وه ی مه به ست له م کارانه ته ها ره زامه ندی خوای

پايەبەرز بى، دىسان ئەۋەش دەگىتەۋە كە نابى كەسىك، لە زەكات يان بەخشىن (سەدەقە) و ۋەقف و ۋەسىيەتەكان ۋەربىگى، كە مافى ئەو ئەبى يان مافى تىدا ئەبى يان لەسەرۋى مافى ئەۋەۋە بى.

ھەموو ئەمانە لە چوارچىۋەى خواردىن سامان و مالىن بە نارەۋا، ئەمە بە ھىچ جۇرىك دروست نىيە، ﴿وَتَدُلُّوْا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوْا﴾ تەننەت ئەگەر ناكۆكى لەو بارەۋە دروست بوو، دواتر بەرزكرايەۋە بۇ لاي دادۋەرى شەرىعى، جا ئەۋەى دەپەۋى لەو سامانە بىخوات "بەنارەۋا"، بەلگەيەك بىخاتەرۋو كە پرسەكە لە بەرژەۋەندى ئەو يەكلا بىكاتەۋە، بەمەش دادۋەر لە بەرژەۋەندى ئەو بىرپار بىدات، ئەۋا ئەم بىرپارەى دادۋەر ھىچ شىكى ھەرامى بى ھەلال نابى، ھىچ شىكى ھەلالىشى بى ھەرام نابى، جا دادۋەر بەپى ئەۋەى كە دەپىستى بىرپار لەو بارەۋە دەدات، لەگەل ئەۋەشدا راستىيەكان ۋەك خۇيان دەپىنەۋە، بە دىنبايەۋە لە بىرپارى دادۋەردا ھىچ ھەسانەۋە و گومان و دىنبايى پىدانىكى بۇ نارەۋا خواز تىدا نىيە.

ھەر كەسىك بەلگەيەكى نارەۋا و پوچ بىخاتە بەردەم دادۋەر، بەپى ئەم بەلگەيە دادۋەر لە بەرژەۋەندى ئەو بىرپارىدا، ئەۋا سامانەكەى ھەر بۇ ھەلال نابى، ﴿لِتَأْكُلُوْا قَرِيْبًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ﴾ واتە: "تا كۆمەلىك سامان و مالى خەلك بە گواناھ و تاۋان بىخوات،" لە كاتىكدا نىۋە خۇشتان دەزانن كە ئەمە نارەۋايە، مەبەستى ئەۋەپە ئەو كەسەى كە سامانەكە دەخوات خۇشى دەزانى ئەو كارەى ئەو دەيكات ناحەقىيە، بەمەش سزا و تۆلە لى سەندنەۋەى توۋوندتر دەپى، جا بىرىكار ئەگەر زانى خاۋەن داۋاكەى داۋايەكى پوچەلى ھەپە، ئەۋا بۇى دروست نىيە بەرگى لە كەسى ناپاك بىكات، ھەرۋەك خۋاي پايەبەرز فەرۋوبەتى: ﴿وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيْمًا﴾ نىساء: ۱۰۵. واتە: "نەكەى ھەرگىز بەرگى لە ناپاكان بەكەى".

﴿۱۸۹﴾ ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ ﴿۱۸۹﴾

خوای پایه‌به‌رز ده‌فه‌رمووی: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ﴾ واته: "پرسیارت لی‌ده‌که‌ن ده‌باره‌ی نویی‌ونه‌وه‌ی مانگه‌کان"، (الأهله) کۆی (هلال) ه، ده‌پرسن که سوود و حکیمه‌ته‌که‌ی چییه؟ یان له‌باره‌ی "خودی مانگ نویی‌ونه‌وه" پرسیارت لی‌ده‌که‌ن.

﴿قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ﴾ واته: "ئه‌ی په‌یام‌به‌ر (درود و سلاوی خوای لی‌ی) بی‌یان بلی": خوای گه‌وره به‌لوتف و به‌خشنده‌بی خو‌ی، له‌سه‌ر ئه‌م مشورگه‌په، وای داناوه مانگ له‌سه‌ره‌تادا به‌لاواز و باریک ده‌ریکه‌وی، دواتر تا نیوه ده‌ریکه‌وی، دواتر به‌ره به‌ره مانگ به‌ته‌واوی ده‌رده‌که‌وی، ئه‌وا مانگه‌که به‌ره‌و ته‌واوبوون ده‌چی، ئه‌مه‌ش بو ئه‌وه‌یه تا خه‌لک کاته‌کانی خواپه‌رستییه‌کانیان بزانی، له‌رۆژو‌و‌گرتن، کاته‌کانی زه‌کات دان، که‌فاره‌ته‌کان، کاته‌کانی حه‌ج کردن.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی حه‌ج له‌چهند مانگیکی دیاریکراودا ئه‌نجام ده‌دری، کاتیکی زۆریشی بیویسته، ئه‌وا خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَالْحَجِّ﴾ واته: "و کاتی په‌رسته‌که‌کانی حه‌جیشی یی‌ده‌ناسری"، هه‌روه‌ها به‌مه‌ کاته‌کانی قه‌رزه دواخراوه‌کان و ماوه‌ی به‌کریدان، ماوه‌ی ژماره و دووگیانی یی‌ده‌زانری، جگه له‌مانه‌ش له‌و شتانه‌ی که له‌بیویستییه‌کانی به‌ده‌بیه‌ترانن، خوای گه‌وره ئه‌مه‌ی کردۆته ژمیره‌یه‌که که هه‌موو که‌سیک یی بزانی، له‌که‌سی بچوک و گه‌وره، زانا و نه‌زان، خو ئه‌گه‌ر ژمیره‌یه‌که به‌سالی هه‌تاوی بووبایه، ئه‌وا ته‌ه‌ما چهند که‌سیکی زۆر ده‌گه‌من نه‌بی ئه‌وا که‌سی تر نه‌یانده‌زانی.

﴿وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا﴾ واته: "چاکه‌کاری نه‌وه نییه له پشت‌ه‌وه خوتان بکن به مالاندا"، نه‌مه کاریک بوو پشتیوانان (نه‌نساریه‌کان) و عه‌ره‌به‌کانی دیکه‌ش ده‌یانکرد، کاتیک ئیحرامیان ده‌به‌ست، نه‌وا له ده‌رگای مالانده‌وه نه‌ده‌چوونه ژووره‌وه، وایانده‌زانی نه‌م کاره‌یان په‌رستش و خیره، بویه خوای گه‌وره رایگه‌یاند نه‌مه هیچ چاکه‌کاریه‌کی تیدا نییه، چونکه خوای گه‌وره نه‌مه‌ی بو دانناون، جا هر که‌سیک به شتیک په‌رستش بکات، که خوا و پیغه‌مبه‌ری خوای (دروود و سلأوی خوای لیبی) دایاننه‌نایی، نه‌وا نه‌م که‌سه بیدعه‌یه‌کی کردووه، ﴿وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى﴾ واته: "به‌لکو چاکه‌کاری نه‌وه‌یه که‌سیک پاریزکار و له‌خواترس بی"، ﴿وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا﴾ واته: "له ده‌رگای مالانده‌وه بچنه ژووره‌وه"، خوای مه‌زن فه‌رمانی پی‌کردن، که له ده‌رگای مالانده‌وه بچنه‌وه ژووره‌وه، چونکه نه‌مه ئاسانکاری بو ئه‌وان تیدایه، نه‌مه‌ش یه‌کیکه له یاساکانی شهرع.

له نامازه‌ی نه‌م نایه‌ته نه‌وه به‌ده‌سته‌خیری، که له هه‌موو کاریکدا پیوسته مروف ریگای ئاسان و نزیک بگریته‌بهر، که گه‌یه‌نه‌ری راسته‌وخویه به ئامانجه‌که، جا نه‌وه که‌سه‌ی فه‌رمان به چاکه و ریگری له خرابه ده‌کات، پیوسته سه‌یری بارودوخنی نه‌وه که‌سه بکات که فه‌رمانی پیکراوه، نه‌رمونیانی و سیاسه‌تی له‌گه‌ل به‌کاره‌یینی، به‌مه‌ش ئامانجه‌که یان به‌شیک له‌وه‌ی که مه‌به‌سته به‌ده‌سته‌خیری، فی‌رخواز و ماموستا پیوسته نزیکترین و ئاسانترین ریگه بگرنه‌بهر بو به‌ده‌سته‌یینانی ئامانجه‌که، ئا به‌م شیویه هه‌ر یه‌کیک هه‌ول بدات کاریک بکات و له ده‌روازه‌ی کاره‌که‌وه بوی بچی و کولته‌دات له‌سه‌ری، نه‌وا به‌دنیایه‌وه به پشتیوانی خوای مه‌زن مه‌به‌سته‌که‌ی به‌ده‌سته‌هینی.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ واته: "پاریزکار و له‌خواترس بن"، نه‌مه نه‌وه چاکه‌یه‌یه که خوای گه‌وره فه‌رمانی پیکردوون، که یابه‌ندبوونه به چاکه‌کاری به به‌رده‌وامی، به جیهه‌جیکردنی

فهرمانه‌کانی خوا و خودوورگرتن له ریگرییه‌کانی، ﴿لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ﴾ واته: "به‌ئومیدی ئه‌وه‌ی سه‌ریکه‌ون"، ئه‌مه هۆکاریکه بۆ سه‌رکه‌وتن که بریتیه له به‌ده‌سته‌ییانی ئامانج و رزگاربوون له‌وه‌ی که به‌نده لیبی ده‌ترسی، جا ئه‌وه‌ی له‌خوا‌ی گه‌وره نه‌ترسی، ئه‌وا هیچ ریگه‌یه‌کی نابێ بۆ سه‌رکه‌وت، ئه‌وه‌ش که پارێزکاره ئه‌وا سه‌رفرازی و سه‌رکه‌وتن به‌شیه‌تی.

(١٩٠ - ١٩٣) ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ ﴿١٩٠﴾ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجْتُمُوهُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلَكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٩١﴾ فَإِنْ أَنْتَهُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٢﴾ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ أَنْتَهُوا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩٣﴾

ئهم ئایه‌تانه فهرمان ده‌که‌ن به‌شه‌رکردن و تیکۆشان له‌پیناوی خوا‌ی گه‌وره‌دا، ئه‌مه‌ش دوا‌ی کۆچکردن بوو بۆ شاری مه‌دینه، کاتی‌ک موسلمانان به‌هیز بوون، ئه‌وا خوا‌ی گه‌وره ئهم فهرمانه‌ی بیکردن، که‌چی بیشتەر فه‌رمانیان بیکرابوو خۆیان له‌شه‌رکردن بپارێزن، جا فه‌رموویه‌تی: "﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واته: ئه‌ی موسلمانان بجه‌نگن و تیکۆشن له‌پیناوی خوا‌دا"، که‌خوا‌ی گه‌وره تاییه‌تیشی کردوو به‌وه‌ی ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واته: "له‌پیناوی خوا‌دا بی"، ئه‌مه‌ش هاندانه بۆ دلسۆزی، ریگری کردنه له‌شه‌رکردن له‌نیو ئه‌و ئاشوب و فیتانه‌ی که‌له‌نیو موسلماناندا هه‌یه.

﴿الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ﴾ واته: دژی ئه‌وانه‌ی "له دژتان ده‌جه‌نگن و" ناماده‌ن بۆ

شه‌رکردن له‌دژتان، ئه‌وانیش بی‌اوی ئه‌رکدارن، نه‌ک ئه‌و به‌سال‌ا‌چو‌وانه‌ی که هیچ بۆ‌چوون و هاوبه‌شیه‌کیان له‌شه‌ردا نییه.

﴿وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ واته: نه‌که‌ن ده‌ستدریژی بکه‌ن،

چونکه به‌راستی خوای گه‌وره ده‌ستدریژیکارانی خو‌شناوی، ر‌یگری کردن له ده‌ستدریژی چه‌ندین جو‌ر ده‌گریته‌وه، ر‌یگری کردن له کوشتی ئه‌وانه‌ی که شه‌ر ناکه‌ن، له ئافره‌تان و شی‌ت و مندالان و ره‌به‌نه‌کان و هاوشیوه‌کانیان، هه‌روه‌ها ر‌یگری کراوه له شی‌واندنی جه‌سته‌ی کوژراوان، کوشتی ئازهل و برینی دره‌خت و هاوشیوه‌کانی، به‌بی ئه‌وه‌ی که به‌رژه‌وه‌ندی موسلمانانی تیدا بی.

هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ش ده‌ستدریژییه که شه‌ر بکری له‌گه‌ل ئه‌و که‌سانه‌ی که ناماده‌ن سه‌رانه (جزیه) بده‌ن، شه‌رکردن له‌گه‌لیان دروست نییه.

﴿وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقَفْتُمُوهُمْ وَآخِرِ جُوهْمُ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ﴾ واته: "له هه‌ر

شوینی‌ک ئه‌وانتان ده‌ستکه‌وت ئه‌وا شه‌ریان له‌گه‌لدا بکه‌ن، له‌و شوینه‌ ده‌ریان بکه‌ن که ئیوه‌یان لی‌ دور ده‌رکردووه"، ئه‌مه‌ فه‌رمانه به شه‌رکردن له‌گه‌لیاندا، له هه‌ر کوئی‌ه‌ک بی، له هه‌ر کات و ساتیکدا بی، چ شه‌ری به‌رگری بی یاخود شه‌ری هیرش‌بردن.

﴿وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ﴾ واته: "بی‌گومان ناشوب و فیتنه له کوشتن خراپ‌تره".

دواتر له‌م گشتانده‌دا، شه‌رکردنی له‌گه‌ل بی‌باوه‌ران هه‌ل‌ا‌واردووه، له‌و کاته‌ی که له ناو که‌عبه‌ی پی‌رۆزدا، ﴿وَلَا تَقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ﴾ واته: "کاتی‌ک له نیو که‌عبه‌ی پی‌رۆزدا شه‌ریان له‌گه‌ل مه‌که‌ن، تا ئه‌و کاته‌ی ئه‌و هاوبه‌ش‌دانهر و بی‌باوه‌رانه ده‌ستپیش‌خهر دهن له

شهرکردن له گه لئان له ناو كه عبهی پیرۆزدا، نه گهر دهستی شخه ربوون ئەوا ئیو هوش شهریان له گه لدا بکهن، بی گومان ههر بهم شیوه بهیه سزای بی باوه ران، ته ها کاتیک شهرکردن له گه لیاندا دروسته که ئەوان دهستی شخه ربین له شهرکردن، بویه لهو کاته دا که دهستی شخه رن موسلمانان وهك سزایهك بهرام بهر ئەو دهستدریزی بهی ئەوان شهریان له گه ل ده کهن.

ئهمه له ههموو کات و سهرده میگدا بهرده وامه، تا ئەو کاتهی بی باوه ران له کوفر و بی باوه ریه که بیان پاشگهز ده بنه وه و موسلمان ده بن، ئەو کاته خوای گهوره تۆبه بیان لیوه رده گری، "﴿فَإِنْ أَنْتَهُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾" واته: خو ئه گهر وازه بین له بی باوه ریه که بیان، ئەوا به راستی خوای گهوره گونا هپوش و لیخوشیوه، ههر چه نده ئەو بی باوه رانه له ناو كه عبهی پیرۆزدا بی باوه ر بن و هاوبهش بۆ خوای گهوره دابین، ههروهك چون ریگریان له یغه مبهری خوا و باوه رداران کرد له چوونه ناو كه عبه وه، ئهمهش له ره همت و به خشنده بی خواجه که له گه ل به نده کانی دا کرد وویه تی.

له بهر ئەوهی شهرکردن له ناو مزگه وتی كه عبهی پیرۆزدا، له وانه به خه یالی ئەوهی لی دروست بی، که خراپه کاری به له ناو مزگه وتی كه عبهی پیرۆزدا، به لأم خوای گهوره له وه لأمدا رایگه یاندوو، که خراپه کاری به ناشوب لای خوا به هاوبه شدانان و ریگری کردن له ئایینی خوا، زور مهزنتره له خراپه ی کوشتن، که واته - ئەی موسلمانان - هیچ سه غله ت مەبن له شهرکردن له گه لیاندا.

ئهم ئایه ته پیرۆزه ده کریته به لگه بۆ پالپشتی کردنی ئەم بنه ما به ناوبانگه، که بریتیه له: سوکتترین خراپه هه لده بژیردری بۆ دوور خستن وهی خراپتر.

"﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾" واته: بجهنگن له گه ل هاوبه شدانه ران و بی باوه ران تا ناشوب و فیتنه به ریا نهی، دواتر خوای گهوره باسی

نامانجی شه‌رکردنی کردووه له بیناوی خوادا، که مهبه‌ست لیبی رشتنی خوینی بی باوه‌ران و بردنی سامانه‌که‌یان نییه، به‌لکو ته‌ها بو ته‌ویه ﴿وَيَكُونُ الدِّينُ لِلَّهِ﴾ واته: "تا نایین و به‌رنامه ته‌ها بو خوا بی"، تا ته‌ها نایینی خوا ی پایه‌برز بالآده‌ست بی به‌سه‌ر هه‌موو نایینه‌کانی تردا، هه‌رچی کۆسپ و له‌مپه‌ری به‌رده‌م نایینی خوا به له‌هاو به‌شدانان و شتی تر لایب‌دات، مهبه‌ست له فیتنه که له‌م نایه‌ته‌دا هاتووو ته‌مه‌یه، کاتیک ئەم مهبه‌سته دیته‌جی ئەوا هه‌ج کوشتن و شه‌رێک له گۆریدا نامینی.

﴿فَإِنْ أَنْتَهَوْا﴾ ئەگه‌ر وازیان هینا له شه‌رکردن له‌گه‌ل ئیوه له نیو مزگه‌وتی که‌عه‌بی بیروژدا ﴿فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ ١٩٣ واته: ئەوا نابێ به‌هه‌ج شیوه‌یه‌ک ده‌ستدریژی بکه‌نه سه‌ریان، جگه له‌وانه‌یان نه‌بی که سه‌مه‌یان کردووه، که به‌پیی قه‌باردی سه‌مه‌که‌یان شایسته‌ی سزان.

(١٩٤) ﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ ١٩٤

خوا ی پایه‌بلند ده‌فه‌رمووی: ﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ﴾ واته: "رێزگرتنی مانگی چه‌رام، په‌یوه‌سته به‌رێزگرتنی به‌رامبه‌ر له مانگی چه‌رام"، ده‌کری مهبه‌ست لیبی ته‌و رێزگه‌ری هاو به‌شدانه‌ران بی له پیغه‌مبه‌ری خوا (دروود و سلأوی خوا ی لیبی) و هاوه‌لانی (خوایان لی رازیبی)، کاتیک له سالی حوده‌یییه نه‌یاهه‌یشت بچه‌ نیو شاری مه‌که‌که‌وه، له به‌رامبه‌ردا رازیبوون له ناینده‌دا بینه ناو شاری مه‌که‌که، ئەم رێزگرتن و قه‌ره‌بوو دانانه له په‌کیک له مانگه چه‌رامه‌کاندا بوو، که مانگی زولقه‌عه‌ده بوو، به‌مه‌ش ئەم مانگه له جیاتی ئەو مانگه ده‌بی که رێزگریان تیدا لیکرا، ئەمه‌ش ئاسووده‌بی بو دلی باوه‌ردارانێ تیدایه

سه بارهت به ته و او کړدنی په رسته شه کان و کامل کړدنیان، له وانه یه هم مانایه ش له خو بگری: نه گهر نیوه شه ږ بکن له گهل نه وان له مانگی چه رامدا، نه و پشتر نه و انیش شه ږ یان له گهل نیوه دا کړدوه، که واته نه وان ده ستریزیکار بوونه، بویه هیچ نار هه تیه کتان له سهر نیه.

﴿وَالْحُرْمَاتُ قِصَاصٌ﴾ **نمه له جوار جیوهی هیانی شتیکی تایه ته به دواى شتیکی** گشتیدا، واته: هممو شتیك له مانگی چه رام یان شاری چه رام یا خود له ئی چه رامدا، یان نه و هه ش گشتگیر تر ریژی لیده گیری، هممو نه و شتانهی که شه رع فهرمانی کړدوه ریژی نیگیری، نه و ریژی لیده گیری، هر که سیك ده ستریزیکاته سهر، نه و تولهی لیده سه نریته وه، نه وهی له مانگی چه رامدا شه ږ بکات، نه و شه ږی له گهل ده کریته وه، نه و هه که ریژی شاری چه رام بشکینی، نه و نه و که سه ریژی بو نای و سزا ده دری، نه وهی ها و تابه کی بکوژی نه و له بهرام به ردا ده کوژریته وه، نه و هه که سیك بریندار بکات یان نه ندامیکی بقرتینی، نه و تولهی لیده سه نریته وه، هر که سیك له سامان و مالی ریژ لیگیری که سیکی تر بیات، نه و قهږه بووی شایسته ی لیوړه ده گیریته وه.

سه بارهت به وهی نایا خاوه ن ماف بوى هیه له سامانی خو ی بیات به بیی مافی خو ی یان نا؟ نمه راجیایی تیدایه له نیو زانایاندا، رای په سهند و به هیز نه وه یه که نه گهر هاتوو هڅیه که دیار بوو، وه ک میوان کاتیک هیچ که سیك جگه له خو ی پشوازی لینه کات، و هاوژین و خزمی نریك کاتیک خه رچی بی نادری و ناکیشری، نه و نه و کاته دروسته له مالی هاوسره که به نه ندازه ی پیویست بیات، نه گهر هڅکاره که ش شراوه بوو، وه ک نه وهی که نکوئی له نایی خوا بکات، یان ناپاکی له سپارده بکات، یا خود له سامانی هاوسره که ی بلزی یان هاوشیوهی نمه، نه و دروست نیه بوى وه ک قهږه بوو له مالی میرده که ی بیات وه ک قهږه بوویك، نهم لیكدانه وه یه ش له پیناو کو کړدنه وهی به لگه کانه،

هه‌ر بۆیه‌ خوای پایه‌به‌رز له‌ میانه‌ی جه‌خت‌کردنه‌وه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی باس‌کرا ده‌فه‌رمووی: ﴿فَمِنْ اَعْتَدَى عَلَیْكُمْ فَاَعْتَدُوا عَلَیْهِ بِمِثْلِ مَا اَعْتَدَى عَلَیْكُمْ﴾ واته: "ئه‌وه‌ی ده‌ست‌دزی بکاته‌ سه‌رتان، ئه‌وا ئیوه‌ش به‌ ئه‌ندازه‌ی ئه‌و ده‌ست‌دزی به‌ ده‌توانن تۆله‌ی خۆتان بکه‌نه‌وه‌". ئه‌مه‌ رافه‌یه‌ بۆ سیفه‌تی تۆله‌کردنه‌وه‌، که‌ تۆله‌کردنه‌وه‌یه‌ به‌ هاوشیوه‌ی ده‌ست‌دزی ده‌ست‌دزی‌یکار.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی - زۆربه‌ی جاران - ده‌روونه‌کان پایه‌ندی سنوره‌کانیان نابن، کاتی‌ک مۆله‌تیان ده‌دری بۆ سزادانی ده‌ست‌دزی‌یکار، ئه‌وا خوای پایه‌به‌رز فه‌رمانی کردووه‌ به‌ پایه‌ندبوون به‌ له‌خواترسانه‌وه‌: ﴿وَ اتَّقُوا اللّٰهَ﴾ واته: له‌ خواترسن و پاریزکار بن، که‌ وه‌ستانه‌ له‌ ئاست سنوره‌کانی خوا و پشیل نه‌کردیه‌تی، ﴿وَ اعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ واته: چاک بزانی به‌راستی خوای گه‌وره‌، له‌گه‌ل پاریزکارانه‌ به‌ پشتیوانی و سه‌رخستن و پالپشتی و یارمه‌تی خۆی.

هه‌ر که‌سی‌ک خوای گه‌وره‌ له‌گه‌لیدا بی، ئه‌وا به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌یی به‌ده‌سته‌خات، ئه‌وه‌ش که‌ پایه‌ندی له‌خواترسان نابی، ئه‌وا خوای گه‌وره‌ پالپشتی لی ناکات و ریسوای ده‌کات، به‌ ده‌روونی ده‌یسپیری، به‌مه‌ش تیاچوونی له‌ شا ده‌ماری ملی لی نزیکتر ده‌بی.

(١٩٥) ﴿وَ اتَّقُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَا تُلْقُوا بِاَيْدِيكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ وَاَحْسِنُوا اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ١٩٥

﴿وَ اتَّقُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ﴾ واته: "به‌خشن له‌ بیناوی خوادا"، خوای پایه‌به‌رز فه‌رمان به‌ بنده‌کانی ده‌کات له‌ بیناوی ره‌زامه‌ندی خوادا به‌خشن، که‌ بریتیه‌ له‌ خه‌ر جکردنی سامان له‌و ریگیانه‌ی به‌ره‌و لای خوای مه‌زن ده‌چن، که‌ هه‌موو ریگه‌یه‌کی چاک ده‌گرته‌وه‌، له‌

بەخشىن بە ھەزاران يان خرمى نريك، يان خەرجى كىشانى ئەوانەى كە يىويستە لەسەر مرؤف خەرجيان بكىشى.

لەووش گەورەتر، يەكەم شت دەچىتە نيو بازنەى ئەم بەخشىنە، برىتيە لە بەخشىن بۇ تىكۆشان (جىھادکردن) لە پىناوى خوادا، چونكە خەرجى كىشان بە سامان لە تىكۆشاندا ئەركە، ھەرۈەك چۆن تىكۆشان بە جەستەش ئەركە، ئەمە چەندىن بەرژەوۋەندى گەورەى تىدایە كە ئەمانەن: يارمەتىدانى بەھىزبوونى مۇسلمانان، لاوازکردنى ھاوبەشدانان و ھاوبەشدانەران، بەرپاکردنى ئابىي خوا و بالادەستکردنى، تىكۆشان لە پىناوى خوادا تەنھا لەسەر خەرجى كىشان دەوۋەستى، بەخشىن گىانى تىكۆشانە، تىكۆشان بەبى بەخشىن نايەتەبوون، بە وازھىنان لە بەخشىن لە پىناوى خوادا تىكۆشان پوچ دەيتەو، دوژمنان زال دەبن، چنگيان بەھىزتر دەبى، ئەو كاتە ئەم فەرمايشتەى خواى مەزن: ﴿تَلَقُوا بِأَبْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ واتە: "نەكەن بەدەستى خۆتان، خۆتان تووشى تياچوون بكن"، ئەمەش ۈەك ئەنجامى فەرماۋشکردنى جىھاد دىت.

بەندە كە بەدەست خۇى تووشى تياچوون دەكات، بۇ دوو ھۆكار دەگەرپتەو: فەرماۋشکردنى ئەو فەرمانەى بە بەندە كراو، ئەگەر واز لىھىنانى بىتتە ھۆى يان نريك خەرەو بەبى لە تياچوونى جەستە يان رۇح (گيان)، ئەنجامدانى ئەو كارەى دەيتتە ھۆى تياچوونى رۇح يان خودى بەندە، ئەمەش چەندىن شت دەگرتەو، لەوانە وازھىنان لە تىكۆشان لە پىناوى خوادا، يان وازھىنان لە بەخشىن بۇ تىكۆشان، ئەمەش دەيتتە ھۆى زالبوونى دوژمنان، يان سەركىشى مرؤف لە شەرىك يان گەشتىكى ترسناكدا، يان رۇيشتن بە نيو شوپى دووېشك و مارداد، يان بەسەر درەخت كەوتن، يان ھەلچوون بە تەلارىكى مەترسیدارداد، يان بچىتە زىر شتىكى پىر مەترسیدار، ھاوشىوۋەى ئەمانە، ئەمانە ھەموویان دەچنە نيو بازنەى ئەوۋەى كە بە دەستى خۇى تووشى تياچوون بكات.

بەككىكى تر لە جۆرەكانى خۇ تووشى تياچوو كردن، برىتتبه مانهوه له سەر گوناھ — و تاوان و سەرىچى خىواي گهوره، بى ئومىدبوون له تۆبه كردن، ههروها تهنجام نه داني ئه و واجبانەى خىواي گهوره فهرمىانى پىكر دووه، كه واز له ينانى تياچوونى رۆح و ئاينه.

جا له بهر ئه وهى به خشين له پىناوى خوادا جۆرىكه له چاكه كارى، ئه وا خىواي گهوره به گشتى فهلمان به چاكه كارى دهكات و ده فهرمووى: ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ واته: "چاكه كارى، بهراستى خىواي گهوره چاكه كارانى خو شده وى"، ئه مهش هه موو جۆرەكانى چاكه كارى ده گرىته وه، چونكه به هيج شتىكه وه نه يبه ستۆته وه، به مهش ههروهك پىشتر خرايه پروو چاكه كارى مال به خشينىش ده گرىته وه.

ههروهها چاكه كارى ئه مانه ده گرىته وه، بوونى پله و پايه لاي خوا و تكا كردن و پارانه وه بۆيان و هاوشيوه ئه مانه، فهلمان كردن به چاكه و رىگرى كردن له خرايه، و فىركردنى زانستى به سووديش، جيه جىكردنى بيوستيه كانى خهلكيش له سوككردنى ناخوشيه كانىيان و دل دانه وه يان لادانى بارى سهختى سەر شانيان، به سه ركردنه وهى نه خوشيه كانىيان، ناماده بوون لهكات ناشتنى مردوو انيان، رىنو ينىكردنى كهسى گو مرپايان، يارمه تيدانى ئه وهى كه كارىك دهكات، كار كردن بۆ ئه وهى كارىك به چاكى نازانى، هاوشيوه ئه مانه كه ده چنه نيو بازنهى چاكه كاربه وه، كه خىواي گهوره فهرمىانى پىكر دووه، به هه مان شيوه چاكه كارى خوا په رستى به چاكترين شيوه ده گرىته وه، ههروهك پىغه مبهر (درود و سلاوى خىواي لىي) فهرموويه تى: ((أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ)) واته: به جۆرىك خوا بپه رستى وهك ئه وهى بىيى، خۇ ئه گه ر توش ئه و نه بىيى، ئه وا ئه و تۆ ده بىيى.

جا ئه وهى ئه م سيفه تانهى هه بى، ئه وا له رىزى ئه و كه سانه ده بى كه خىواي گهوره له باره يانه وه فهرموويه تى: ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ﴾ يونس: ۲۶. واته: "بۆ

ته‌وانه‌ی چاکه‌یان کردوه، پاداشتی زیاتر و به‌هشتی به‌رین و پاداشتی چند به‌رامبه‌ر هه‌یه،" خوی گه‌وره له‌گه‌لی ده‌ی و راسته‌ری و رینویی ده‌کات، له‌هه‌موو کاریکدا یارمه‌تی ده‌دات.

کاتیگ فه‌رمایشتی خوی گه‌وره ته‌واو بوو له‌باسکردنی حوکمه‌کانی رۆژوو، ئینجا حوکمه‌کانی تیکۆشان (جیهاد)ی باسکرد، دواتر هاتۆته‌سه‌ر باسکردنی حوکمه‌کانی حه‌ج و فه‌رموویه‌تی:

(۱۹۶) ﴿وَأَتَمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفَدِيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ فَإِذَا أُمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿۱۹۶﴾

به‌م فه‌رمایشته‌ی خوی پایه‌به‌رز: ﴿وَأَتَمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ واته: "حج و عومره به‌ته‌واوی و بو خوا نه‌نجام بده‌ن"، به‌لگه‌یه له‌سه‌ر چند شتیگ: به‌که‌میان: واجب بوونی حج و عومره.

دووهم: واجب بوونی نه‌نجامدانی حج و عومره به‌ته‌واوی بنجینه و واجبه‌کانیا نه‌وه، هه‌روه‌ک ییغه‌مبه‌ری خوا (درود و سلأوی خوی لیی) فه‌رموویه‌تی: ((خذوا عني مناسککم)) واته: رپوشوینه‌کانی حج و عومره‌کردن له‌منه‌وه وه‌ر بگرن. سیهم: به‌لگه‌ی تیدا به‌ بو ته‌وانه‌ی که و تو یانه عومره واجبه.

چواره‌م: حه‌ج و عومره پیویسته ته‌واو بکرین، نه‌مه‌ش دوای نه‌وه‌ی که ده‌ستکراوه به نه‌نجامدانیان، نه‌گهرچی سوننه‌تیش بی.

پینجه‌م: فه‌رمانکراوه به‌وه‌ی که حه‌ج و عومره به‌چاکترین و ریگوبیکترین شیوه جیه‌جی بکرین، نه‌مه‌ش نه‌ندازه‌یه‌کی زیاتره له‌وه‌ی که واجبه بو حه‌ج و عومره. شه‌شه‌م: فه‌رمانیشی تیدایه به‌دلسوز بوون له حه‌ج و عومره کردندا بو خوای گه‌وره. حه‌وته‌م: نابی ئیحرامکار به‌هیچ شتیگ له حه‌ج و عومره دهر بچی، تا نه‌و کانه‌ی ته‌واویان ده‌کات، جگه له‌و بارودوخه نه‌بی که خوای گه‌وره هه‌ل‌اوار دوویته‌ی، که بریتیه له‌گه‌مارو‌ودران، ههر بویه خوای مه‌زن فه‌رموویته‌ی:

﴿فَإِنْ أَحْصَرْتُمْ﴾ واته: نه‌گهر ریگریان لیگرا له‌گه‌یشتنه که‌عبه‌ی مالی خوا، بو ته‌واوکردنی حه‌ج و عومره، جا به‌هوی نه‌خوشی یان گو‌مپرای یان دوژمنه‌وه بی، هاوشیوه‌ی نه‌مانه له‌ جوړه‌کانی گه‌مارو‌ودان، که بریتیه له‌ ریگری کردن، ﴿فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ واته: به‌گویره‌ی توانا قوربانی بکن، که بریتیه له‌ سه‌رپرینی حه‌وت و شتر، یان حه‌وت مانگا، یاخود مه‌ر یان بزنیگ که‌سی گه‌مارو‌ودراو سه‌ریانده‌ب‌ری، دواتر سه‌ری ده‌تاشی و ئیحرام‌که‌ی هه‌ل‌ده‌وه‌شینیته‌وه، به‌هوی نه‌وه‌ی که ریگری لیگراوه، هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌ری خوا (درود و سل‌اوی خوای لی‌ی) و هاوه‌لانی (خوا لی‌یان رازی‌ی) وایانکرد، کاتیگ هاوبه‌شدانه‌ران له‌ سالی حوده‌بیه‌دا ریگریان لیگردن، خو نه‌گهر ئیحرام‌کاری گه‌مارو‌ودراو نازه‌لی قوربانی ده‌سته‌که‌وت، نه‌وا با له‌جیاتی قوربانی کردنه‌که ده‌رؤژ به‌رؤژو بی، هه‌روه‌ک چون که‌سی عومره کارنیگ کاتیگ عومره‌که‌ی هه‌ل‌ده‌وه‌شینیته‌وه ده‌رؤژ به‌رؤژو ده‌بی.

دواتر خوای پایه‌برز فه‌رموویته‌ی: ﴿وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ﴾ واته: "سه‌رتان مه‌تاشن تا قوربانیه‌که‌ی نه‌کن"، سه‌رتاشین پیش قوربانی کردن یه‌کیکه له

قەدەغە كراۋەكانى ئىحرام، جا لابردى پىرچ بە تاشىن يان بە جۇرىكى تر بى، چونكە يەك ماناى ھەبە، چ لە سەر يان لە جەستە بى، چونكە مەبەست لە لانه بردى موو، برىتيە لە بى سەرۈبەر بوون و رېگرى كردن لە خۇشى بينىن بە لابردى، ئەمەش ھەموو مووۋەكانى تر دەگرىتەو.

زۆرىك لە زاناىان تووندگىريان نواندوۋە لە تراشىنى موو و پىرچ، نىنۇك كردن بەمەبەستى خۇشپاۋاردن، رېگرى كردن لەمانە بەردەوام دەبى تا ئەو كاتەى قوربانىيەكە دەكرى، كە رۇزى قوربانى كردنە، چاكترە سەرتاشىن لە دوای قوربانى كردن بى، ھەرۋەك چۇن ئەم ئايەتە نامازەى يىدەكات.

بەم ئايەتە بەلگە دەھىرئەوۋە لەسەر ئەوۋەى، ئەگەر عومرەكار ئازەلى قوربانى ھىنا لە دەرۋەى شارى مەككە، ئەوا پىش رۇزى قوربانى كردن عومرەكەى ناشكىنى، كاتىك تەۋافى كرد و ھاتوجۇ لە نىۋان سەفا و مەرۋە بۇ عومرە، ئەو كاتە ئىحرامى حەج دەبەستى، ئەوا بەھۇى ھىنانى ئازەلى قوربانى لە دەرۋە بۇ ناو مەككە ئىحرام شكاندى بۇ ناپى، چونكە خۋاى گەورە و پاىبەرز رېگرى لەمە كردوۋە، ئەمەش خاكىبوون و ملكەچبوونى بۇ خوا تىدايە، دەرۋون (نەفس) شكاندە لە بەرامبەر خۋاى مەزن، خۇبەكەمزانىنى لەخۇگرتوۋە كە خودى بەرژەۋەندى بەندەبە، ئەمەش ھىج زىيانكى تىدا نىبە، ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ﴾ واتە: "جا ئەگەر يەكىكتان نەخۇش بوو يان ئازار و برىنىكى لەسەر دابوو، ئەوۋە دەبى قەرەبوو بدات"، خۇ ئەگەر زىانى بۇ ئەو تىدابوو، بەوۋى نەخۇش بى و بەھۇى سەرتاشىن چاك بىتەوۋە، يان برىنى لەسەردا پەيدابوو يان قىچ بەنىۋ پىرچىدا بىلۋبوۋنەوۋە، ئەو كاتە بۇى دروستە سەرى بتراشى، بەلام دەبى فىدىە بدات، ﴿مَنْ صِيَامٌ﴾ بە رۇزۋوبوونى سى رۇز، ﴿أَوْ صَدَقَةٌ﴾ واتە: "يان" ژەمە خواردن بەخشىن بە شەش ھەزار، ﴿أَوْ نُسْكَ﴾ واتە: "يان قوربانىيەك بكات" ئەوۋى دروستە لە

قوربانیکردن، ئەوا تیی‌دا سهرپشکه، قوربانیکردن چاکتره، دواتر به‌خشین دی، ئینجا رۆژووگرتن.

ئوونه‌ی ئەمانه، هه‌موو ئەو شتانه‌ش که ده‌چنه نیو ئەم چوارچۆه‌یه‌وه، له‌ نینۆکردن، یان سهرداپۆشین، یان له‌بهرکردنی قوماشی دووراو، یاخود خو بۆنخۆشکردن، ئەمانه له‌ کاتی بیویستیدا دروستن، له‌گه‌ل ئەوه‌ی فیدیه‌یان له‌گه‌ل بیویست ده‌بی، چونکه مه‌به‌ست له‌ ریگری کردن له‌مانه نه‌هیشتی خووش رابوردنه.

دواتر خوای پایه‌به‌رز فهرموویه‌تی: ﴿فَإِذَا أَمِنْتُمْ﴾ واته: ههر کاتیک دلنیاوون و تواناتان هه‌بوو بۆ هاتنه‌که‌عه‌ی پیروژ، بی ئەوه‌ی هه‌ج دوزمنیک یان شتیکی تر ریگریتان لی بکات، ﴿فَمَنْ تَمَعَ بِالْعَمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ﴾ جا ئەوه‌ی ده‌یه‌وی له‌ دوا‌ی ته‌واوبوونی عومره‌که‌ی ئیحرام بشکینی و دواتر حه‌ج بکات، ﴿فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ واته: بیویسته له‌سه‌ری قوربانی بکات به‌گۆیره‌ی توانای خو‌ی، که بریتیه له‌ سه‌ربرینی نازه‌لیکی شیاو بۆ قوربانی، ئەمه‌ خوینی واجبه، له‌ به‌رامبه‌ر دوو خواپه‌رسی له‌ یه‌ک سه‌فه‌ردا، هه‌روه‌ها له‌بهر ئەوه‌ی خوای گه‌وره به‌خششی له‌گه‌ل کردووه، به‌وه‌ی دوا‌ی ته‌واوبوونی عومره‌که‌ی و پیش ده‌ستکردن به‌ ئەنجامدانی په‌رسته‌شکانی حه‌ج، حه‌ج و عومره‌ی به‌یه‌که‌وه کردووه، ئەمه جیه‌جی ده‌بی له‌سه‌ر به‌یه‌که‌وه ئەنجامدانی حه‌ج و عومره (القران)، چونکه ئەوانیش دوو خواپه‌رستین به‌یه‌که‌وه.

مانای ئایه‌ته‌که ئاماژه‌یه بۆ ئەوه‌ی که حه‌جکردن به‌ ته‌ها نایه‌ته هۆی ئەوه‌ی قوربانیکردن له‌سه‌ر که‌سی حاجکار واجب بی، هه‌روه‌ها ئایه‌ته‌که به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەوه‌ی که دروسته ته‌نانه‌ت وا باشتره حه‌ج و عومره به‌یه‌که‌وه بکری، هه‌روه‌ها عومره‌کردن له‌ مانگه‌کانی حه‌جدا دروسته.

﴿فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ﴾ واتە: ھەر کەسیک ئازەلی قوربانی دەستتە کەوت، یان نر خە کە ی بی دابین نە کرا، "با سی" پۆژ لە حەجدا بە پۆژوو بی، دروستە لە سەرەتای ئیحرام بەستن بۆ عومرە بە پۆژوو بی، دواھەمینشی سی پۆژی دوا قوربانی کردنە، پۆژەکانی بەردبارانکردنی شەیتان، مانەوہ لە مینا، بەلام واباشترە پۆژانی حەوتەم و ھەشتەم و نۆیەم بە پۆژوو بی.

﴿وَسَبْعَةَ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةَ كَامِلَةً﴾ واتە: "حەوت پۆژووہ کە ی تریش کاتیگ گەرانەوہ، ئەمەش دە پۆژوو ی تەواوہ"، دوا ی ئەوہ ی پەرستشەکانی حەج تەواو دە کەن "ئەوا حەوت پۆژووہ کە ی تر بە پۆژوو بن"، ئەمە دروستە ئەنجام بەدی لە مەککە و پیگای گەرانەوہ و لە کاتی گەیشتنەوہ ی حاجیکار بۆ لای خانەوادە کە ی.

﴿ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ ئەوہ ی باسکرا لە واجیبوونی قوربانی کردن لە سەر ئەو عومرە کارە ی دە یەو ی حەجیش بکات، "ئەمە بۆ کەسانیگە کە خە لکی شاری مەککە و دەور بەری نین"، بەوہ ی بە ئەندازە ی نوێژ کورت کردنەوہ یان زیاتر لە شاری مەککەوہ دوور بی، ئەم قوربانییە لە بەر ئەوہ ی کە دوو خواپەرستی لە یە ک سە فەردا کردووە، سەبارەت بەوانە ی کە دانیشتوو و خە لکی شاری مەککە ی پیروژن، ئەو خە لکانە قوربانی کردنیان لە سەر نییە، چونکە هیچ پالئەریک نییە بۆ واجیبوونی.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ واتە: لە ھەموو کاروباریکتاندا "لە خوای گەورە بترسن"، بە جیئە جیکردنی فەرمانەکانی، خۆ دوورگرتن لە پیگرییەکانی، لەوانە جیئە جیکردنی ئەم فەرمانانە و خۆ دوورگرتن لەم پیگریانە ی لەم ئایەتەدا باسکراون.

﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ واتە: "چاک بزانی خوای گەورە سزایەکی تووند و بە ئیشتی نامادە کردووە"، بۆ ئەوانە ی کە سەرییچی لی دە کەن، ئەمەش دەبیتە ھۆی

لەخواتىران، جا ئەۋەى لە خۋاى گەورە بترسى، ئەۋا خۇيدە گىرىتەۋە لە ئەنجامدانى ھەر كارىك كە يىتە ھۇى سزا ۋەرگرتن، ھەرۋەك ئەۋەى ئومىدى بەدەستەينانى پاداشتى خۋاى گەورە بى، ئەۋا كار دەكات بۇ گەيشتن پىي، سەبارەت بەۋەى لە سزا ناترسى و ئومىدىشى بە پاداشت نىيە، ئەۋا سنوورى قەدەغەكراۋ و ھەرپامكراۋەكان پىشل دەكات، بوپرى دەنوبىنى لە ئاست فەرماۋشكردنى واجبەكاندا.

(۱۹۷) ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزُودُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾ ﴿۱۹۷﴾

خۋاى پاىبەرز رايگەياندوۋە، كە ﴿الْحَجَّ﴾ "حەج ئەنجام دەدرى" ﴿أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ﴾ لە چەند مانگىكى ديارىكراۋى و ناسراۋدا لاي دوينراۋان، بە جورىك ئەۋ مانگانە ناسراۋن كە پىۋىستيان بە تايبەتكردن نىيە، ۋەك ئەۋەى رۇزۋوگرتنى "رەمەزان" پىۋىستى بە ديارىكردنى مانگە، ھەرۋەھا ۋەك چۇن خۋاى گەورە كاتى پىنج نويژەكانى ديارىكردوۋە.

سەبارەت بە حەج، ئەۋا لە ئابى ئىبراھىم ھەبو، لە نەۋەكانىشىدا بەردەوام بوو و ئاشنايەتيان لە گەل ھەبو.

مەبەست لە چەند مانگىكى ديارىكراۋ لاي زۆربەى زانايان بريتىن لە: شەۋال، زولقەدە، دە رۇز لە مانگى زولحىجە، زۆربەى جاران لە رۇزانى ئەم مانگانەدا، ئىحرام بۇ حەج دەبەستى.

﴿فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ﴾ واتە: ئەوئى لەم مانگانەدا ئىحرام بۇ ھەجكردن بېھستى، چونكە دەستكردن بە رېۋشۈينەكانى ھەج، ھۆكارىكە بۇ ئەوئى تەواوكردنى ھەجكە واجب بى، ئەگەر سۈننەتىش بى.

شافىئى (رەھمەتى خۋاى لىبى) و ھاوبۇچۈونەكانى، بەم ئايەتە بەلگەيان ھىناۋەتەو، لەسەر ئەوئى كە دروست نىبە پېش ھاتنى مانگەكانى ھەج ئىحرام بۇ ھەجكردن بېھستى، دەلىم: ئەگەر بوتىرى: لەم ئايەتەدا ئاماژە ھەبە لەسەر دروستى بۇچۈونى زۆربەى زانايان، لەبارەى ئەوئى ئىحرام بەستىن (بۇ ھەج) پېش ھاتنى مانگەكانى ھەج دروستە، ئەوا ئەم بەلگە ھىناۋەوئەبەش نىزىك دەبووئە لە راستى، چونكە لەم فەرمايشتەدا: ﴿مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ﴾ بەلگە ھەبە لەسەر ئەوئى دەكرى بە ئىحرام بەستىن ھەج لە مانگەكانى ھەج و پېش مانگەكانى ھەجىش واجب بى، ئەگەرنا لەم ئايەتەدا كۆت و بەندى نەدەخرايەسەر.

﴿فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾ واتە: "سەرچىيى كرددن و شەرە چەپۆك و مشتومپردا لە ھەجدا نىبە"، پىۋىستە ئىحرام بەستىن بۇ ھەج بە گەورە بگرن، بەتايىبەت ئەو ئىحرامەى لە مانگەكانى ھەجدا دەبەستىرى، پىۋىستە ئىحرامەكە پىارىون لە ھەر چىيەك كە خراب يان كەموكورت تىبىخت، لە سەرچىيى: بە جووتبوون و پىشەكىيە كرددارى و گوفتارىيەكانى، بەتايىبەت لەو كاتەى ئافرەتان ئامادەن، و لە سەرپىچى، كە: ھەموو جۆرە گوناھەكان دەگرىتەو، لەوانە قەدەغەكراۋەكانى ئىحرام، و لە مشتومر، كە برىتىيە لە دەمەتەقى و ناكۆكى و كىشمەكىش، چونكە دەبىتە ھۆى وروژاندنى خراپە و نانەوئى دوژمنايەتى.

مەبەست لە ھەجكردن: ملكەچى و خۇشكاندەن بۇ خۋاى گەورە، نىزىكبوونەوئەبە لە خۋاى گەورە بە ھەموو خۋاپەرستىيەكان، خۇپاكگرتن لە گوناھ و تاوانەكان، چونكە

حه ج بهمه قبولکراو ده بی، حه جی قبولکراویش ته نما پاداشتیکی هه به ئه ویش به هه شته،
 ئەم شتانه ئەگەرچی له هه موو کات و سه رده میکدا قه ده غه بن، ئەوا له حه جدا زۆر به
 تووندتر قه ده غه ن.

چاک بزانه بهنده ته نما به خودوورگرتن له گوناهاکردن له خوای گه وره نزیك نایته وه،
 تا ئەو کاته ی فرمانه کانی خوای گه وره جیه جی ده کات، هه ر بۆیه خوای گه وره
 فه رموو به تی: ﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمَهُ اللَّهُ﴾ واته: "هه ر خیریک بکه ن، ئەوا خوای
 گه وره پی ده زانی"، لیره دا ئه مرازی (من) هی ناوه بۆ جه ختکردنه وه له گشتان دن، که
 هه موو چاکه و خیر و له خوا نزیکوونه وه دیه ک ده گریته وه، واته: خوای گه وره پی زانایه،
 ئەم هه ش ئەو په ری هاندانی تیدایه بۆ ئەنجامدانی کاری چاکه، به تاییه ت له و ناوچه پیرو ز و
 ده فه ره قه ده غه کراوه پایه به رزانه، پیویسته به و په ری تواناوه کاری چاکه ی تیدا بکری له:
 نویژ و پروژوو و به خشین و ته و اف و خیرکردنی کرداری و گو فتاری.

دواتر خوای گه وره فه رمانی کردوو به ئاماده کردنی تیشوو بۆ ئەم سه فه ره پیرو زه،
 ﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى﴾ واته: "تیشوو و زه خیره ئاماده بکه ن، بی گومان
 چاکترین تیشوو له خواتر سانه"، تیشوو ئاماده کردن له م سه فه ردا واته بی نیازبوون له
 به دبه یئراوان، ده ستگرتنه وه له سامان و داراییان، چ به خواستن یان به داواکردن بۆ
 سه ره رشتنی کردن، له زیادکردنی ئەم تیشوو سه وود و یارمه تی بۆ سه فه رکارانی تیدایه،
 بهنده زۆرتر پی له په روه ردگاری جیهانه کان نزیك ده بیته وه، مده ست له م تیشوو و
 زه خیره فه راهه م کردنی بناغه ی سه فه ره که یه: ئەوه ی له سه فه ره که یدا پیویسته تی له گه ل
 که ل و په لی پیویست.

سه باره ت به تیشوو و زه خیره ی راسته قینه، که سوودی نه پراوه بۆ خواوه نه که ی هه به،
 له دونیا و دوا پروژدا، ئەوا تیشووی له خواتر سانه که زه خیره ی گه یشتنه به مالی

همیشه بی، که بنده ده گه یه نیته کاملترین چیژ، پایه دارترین نِعْمَت و بهر هی نه براوه، جا نه وهی نهم تیشوه فراهوش بکات، نهوا ږووبه ږووی هه موو خراپه یه ک ده بیته وه، یوی نییه بگاته مالی پاریز کاران، نهمهش ستایشکردنی له خواترسانه.

پاشان خوی گه وړه فهرمانی به ژیره کان کردوه له خواترس بن، فهرموویه تی: ﴿وَاتَّقُونَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾ واته: نهی نهوانه ی خاوهی عقل و هوشی دره وشاوهن، به جوړیک له پهروهر دگارتان بترسن، که گه وړه تر بی له وهی که عه قلتان فهرمانی بی ده کات، فراهوشکردنی له خواترسان به لگه یه له سه ر نه زانی و بیر و بوجوونی خراپ.

(۱۹۸ - ۲۰۲) ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَقَضْتُمْ مِنْ عَرَافَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ ﴿۱۹۸﴾ ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿۱۹۹﴾ فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ ﴿۲۰۰﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿۲۰۱﴾ أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿۲۰۲﴾﴾

دوی نه وهی خوی گه وړه فهرمانی به له خواترسان کرد، نهوا ږایگه یاند: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ﴾ واته: "هیچ گوناهیکتان له سه ر نییه، له کاتی چه جکردندا خوتان له به خششه کانی پهروهر دگارتان بهر وه وړ بکهن، به وهی کاسی بکهن له کاتی چه ج و کاته کانی تردا، نهم کاره تان هیچ گوناهیکی تیدا نییه، نه گهر بنده له جیه جیگردنی نه رکه کانی چه ج که مته ر خه م نه کات و مده به ستیشی هه ر چه ج بی،

کاسیبه کهش حدّالّ بی و بجیته پال به خششی خوای گه وره، نهک له جوارجیوهی به هرهی به ندهدا بی، به ندهش له ناست هوکاردا بوهستی، فهراهه مکاری هوکاره که فهراموش بکات، چونکه نه مه خودی گوناوه.

لهم فهرمایشتهی خوای گه وره دا: ﴿فَإِذَا أَقْضَيْتُمْ مِنْ عَرَافَاتٍ فَادْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾ واته: "هه کاتیک له عهرفات تهواو بوون و گه پانه وه، نهوا یادی خوای گه وره بکه ن لای مه شعهری حه پرام"، ناماژهی بو چهند شتیکی تی دایه: به که میان: وهستان له کیوی عهرفه، شتیکی زانراوه که نه مه بنچینه به که له بنچینه کانی حه ج، گه پانه وه له عهرفات ته ما دوا ی وهستان ده بی تی ایدا.

دووه م: فهرمانکردن بو نه نجامدانی یادی خوای گه وره لای مه شعهری حه پرام، که بریتیه له موزده لیفه، نه مهش شتیکی زانراو بو، شهوی قوربانی له ویدا ده مینته وه، به دوا ی نویژی به یانی له موزده لیفه دا ده وه سن به دم پانه وه له خوای گه وره، تا خو ره لائن، به هه مان شیوه نه نجامدانی واجب و سونه ته کان له ویدا ده چیته نیو جوارجیوهی نه نجامدانی یادی خوا وه.

سیه م: وهستان له موزده لیفه له دوا ی وهستان له کیوی عهرفه دیت، ههروهک نه م ناماژه به ده بین له پی (ف) و ریز به ندیه که دا.

جواره م و پینجه م: هه ره کیک له عهرفات و موزده لیفه له دروشه کانی حه جن، مه به ست لیان نه نجامدان و ده رختنیانه.

شه شه م: موزده لیفه له ناوچه ی حه ره مه، ههروهک "له م نایه ته پیروژه دا" به حه رام کۆت و به ندرکراوه.

حه وته م: عهرفه له ده وه سنووری که عبه ی پیروژه، ههروهک نه م مانایه له ناوه رۆکی کۆت و به ندرکدن (موزده لیفه) ده خوینریته وه.

﴿وَأَذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ﴾ واته: یادی خوای پایه‌برز بکه‌نه‌وه، هه‌روه‌ك چۆن خوای گه‌وره نيعمه‌تی رینویی له‌گه‌لدا كردن، نه‌گه‌رچی بیشتري له‌گومراییان بوون، هه‌روه‌ك چۆن ئیوه‌ی فیری شتاییك كرد، كه بیشتري نه‌تاندەزانی، ئەمه‌یه‌كیه‌كه له‌گه‌وره‌ترین نه‌و به‌هره و نيعمه‌تانه‌ی كه ییوسته له‌به‌رامبه‌ربدا سوپاسگوزار بن، به‌وه‌ی به‌ دل و زمان یادی په‌روه‌ردگار بکه‌ن.

﴿ثُمَّ أَفِضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾ واته: خه‌لكی له‌موزده‌لیفه له‌كوی دابه‌زین و گه‌رانه‌وه، نه‌وا ئیوه‌ش له‌ویوه دابه‌زن و بگه‌رینه‌وه، هه‌ر له‌وه‌ته‌ی سه‌رده‌می ئیپراهیم (سلأوی خوای لیی) "چۆن بووه" تا ئیستا، مه‌به‌ست له‌م دابه‌زین و گه‌رانه‌وه لای نه‌وان زانراو بوو، كه بریتی بوو له: به‌ردباران‌کردنی شه‌یتانه‌كان، سه‌ربرینی نازه‌لی قوربانی، ته‌واف و مانه‌وه له (مینا) له‌شه‌وانی قوربانیدا (لیالی التشریق) و ته‌واو‌کردنی په‌رسته‌شه‌کانی دیکه.

له‌به‌ر نه‌وه‌ی ئەم دابه‌زین و گه‌رانه‌وه‌یه (الإفاضة) مه‌به‌ستی نه‌نجامدانی نه‌و په‌رسته‌شانه بوو كه باسکران، نه‌وا خوای گه‌وره فه‌رمانی كردووه، به‌وه‌ی کاتیك له‌و په‌رسته‌شانه ته‌واو ده‌بین نه‌وا داوای لیخۆشبوون بکه‌ین و زۆر یادی بکه‌ینه‌وه، ﴿وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ واته: داوای لیخۆشبوون له‌خوای گه‌وره بکه‌ن، بی‌گومان خوا لیخۆشبوو و میه‌ره‌بانه، "داوای لیخۆشبوون بۆ نه‌و كه‌موکورتیانه‌یه كه له‌بهنده‌وه پرویانداوه، له‌کاتی نه‌نجامدانی خواپه‌رستی و كه‌مه‌ترخه‌م بوون تییاندا. خوای پایه‌برز باسی سوپاسگوزاری بوونی كردووه بۆ خوای مه‌زن، له‌سه‌ر نه‌و به‌خششانه‌ی له‌گه‌ل بهنده‌ی كردووه بۆ سه‌رخستنی له‌نه‌نجامدانی ئەم خواپه‌رستیه‌یه مه‌زنه و به‌هره‌گه‌وره‌یه.

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَادْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا﴾ واته: کاتیك نه‌رکه‌کانی حه‌ج کردنتان به‌جیگه‌یاندا، نه‌وا یادی خوای گه‌وره بکه‌نه‌وه، وه‌ك چۆن

يادى باو و بايرانتان دەكەن يان زياترىش"، ئا بەم شىۋەيە پىۋىستە لەسەر بەندە، ھەر كاتىك لە ئەنجامدانى خواپەرستىيەك تەواو بوو، داواي لىخۇشبوون لە خواي گەورە بىكات، لەسەر ئەو كەموكورتىنەي كە ھەيوو، سوپاسگوزارىش بى لەسەر ئەوئەي كە سەرىخستووہ بۇ بەجىگەياندىنى خواپەرستىيەكە، نەك وەك ئەو كەسەي پىي واپە كە خواپەرستىيەكەي بە كاملى ئەنجامداوہ، بەمەش ناز و منەت لەسەر پەرورەدگار بىكات، پىگە و پلەيەكى بەرز بۇ خۇي دابنىت، ئا ئەم كەسە شايستەي رىق لىبوونەوہيە، شىاوي ئەوہيە كەردەوہكەي رەت بىكرىتەوہ، ھەرەك چۇن بەندە سەرەتا كە داواي لىخۇشبوونى كەردبوو و سوپاسگوزاربوو شايستەي ئەوہيە كەردەوہكانى قبول بىكرى و سەرىخى بۇ بەجىگەياندىنى كارى چاكەي دىكە.

دواتر خواي پايەبلىند ھەوالى داوہ لەبارەي بارودۇخى بەدەيھىنراوان، رايگەياندووہ ھەمووان رووي داواكارىيەكەيان لە خوايە، ھەر داواش لەو دەكەن تا ئەو شتەي زىيانىن پىدەگەينى لەسەريان لابدات، بەلام مەبەستى ئەم بەدەيھىنراوانە جىاوازە، ﴿فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا﴾ واتە: كەسانىك لە خەلكى ھەن، دەللىن: پەرورەدگارمان، لە دونيادا پىمان بىبەخشە، "ھەز و نارەزووہ كاغان ھىنەجى، كەچى ئەو كەسانە ﴿وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ﴾ لە دوارۇژدا ھىچ چاكەيەكيان بۇ نىيە، چونكە دوارۇژى فەرامۇشكردووہ، تەھا ھىوا و ئاواتى دونيايە، ﴿وَمِنْهُمْ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ ﴿٢٠١﴾ أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ كەسانىكىش لە خەلكى ھەن لە خواي مەزن دەپارىنەوہ "و دەللىن: پەرورەدگارمان، لە دونيا و دوارۇژدا چاكەمان پىبەخشە، لە ئاگرى دوزەخىش بىنپارىزە، ئا ئەوانە لە بەشىكى ئەو كار و كەردەوانەي كەردوووانە بەھرەوەر دەبن، و خواي

گەورە لېرسىنەۋەى خىرايە"، داۋا لە خۋاى پاىەدار دەكەن بۇ ئەۋەى بەرژەۋەندى دۇنيا و دۋارۋۇزىان بۇ دابىن بىكات، ھەر يەككە لەم دوو كۆمەلە خەلگە بەشېكىان ھەبە لە كاروكردهۋەكانيان، بەببى ئەو كرددار و ھەول و نىزانەيان خۋاى پاىەدار پاداشت و سزايان دەدانەۋە، ئەمە پاداشتىكە كە لە نىۋان داد و بەخششى خوادايە، كە شايستەى ئەۋەبە كاملتىرىن سۋىاس بۇ خۋاى گەورە لەسەر ئەمە بىكرى.

لەم ئايەتەدا بەلگە ھەبە لەسەر ئەۋەى، كە خۋاى گەورە پارانەۋەى گىشت نزاكارىك گىرا دەكات، ئەگەر مۇسلمان يان كافر ياخود سەرىچىكار بى، بەلام قىۋوۋى نزاى نزاكار ماناى ئەۋە نىبە، كە ئەو كەسە لای خۋاى گەورە خۆشەۋىستە و لى نزاىكە، جگە لەو نزاكارە نەبى كە نزاكەى بۇ دۋارۋۇز و بە مەبەستى بەجىگەياندى ئەركەكانى ئاينە.

چاكە و خۆشى دۇنيا كە بەندە دەبەۋى، ھەموو ئەو شتانه دەگىرئەۋە كە لای بەندە چاكە، لە رزق و رۇزبەكى فراوان و حەلال، ھاۋزىنىكى چاك، رۇلەبەك كە ماىبەى ئاسودەبى دەروون و رۇشناىى چاوان بى، زانستىكى بە سوود و كردهۋەى چاك، ھاۋشۋەى ئەمانە لە داۋاكارى خۆشەۋىست و رېپىندراۋ.

چاكەى دۋارۋۇز برىتبىە لە سەلامەت بوون لە سزاكانى ناو گۆر، ۋەستان لە گۆرەپانى دۋارۋۇزدا، ئاگرى دۇزەخ، بەدەستەينانى رەزامەندى خوا، بەدەستەينانى خۆشەۋىبەكانى بەھەشتى تا ھەتايى، نزاىكەۋون لە پەرۋەردىگارى مېھرەبان، بەمەش ئەم نزاىە كۆكەرەۋە و كاملتىرىن نزاىە، شايستەى پىشخستەنە بەسەر نزاكانى تردا، ھەر بۇبە پىغەمبەر (درود و سلاۋى خۋاى لېبى) زۆر بەم نزاىە دەپارايەۋە و ھانى مۇسلمانانى دەدا تا نزاى پىكەن.

﴿۲۰۳﴾ **وَادْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿۲۰۳﴾**

﴿وَادْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾ واته: "یادی خوی گه‌وره بکه‌نه‌وه له چند پوژانیک دیاریکراودا"، خوی پایه‌دار فه‌رمانی کردوه، له چند پوژیک دیاریکراودا یادی نهو بگریته‌وه، که بریتین له پوژانی قوربانی (ایام التشریق)، که سی پوژی دوی جه‌زی قوربان ده‌گریته‌وه، نه‌مه‌ش له‌بهر تایه‌تمه‌ندی و گه‌وره‌یی نهو پوژانه، هه‌روه‌ها له‌بهر نه‌وه‌ی هه‌موو په‌رسته‌شکانی دیکه لهو سی پوژهدا نه‌نجام ده‌درین، و خه‌لکیش له‌م پوژانه‌دا میوانی خوان، بویه خوی مه‌زن به پوژوو‌بوونی له‌م پوژانه‌دا حه‌رام کردوه، یادی خوا کردن له‌م پوژانه‌دا تایه‌تمه‌ندی‌ه‌کی جیاواز له پوژانی تری هه‌یه، هه‌ر بویه بیغه‌مبه‌ری خوی (درود و سلّوی خوی لیّی) فه‌رموویه‌تی: ((ایام التشریق، ایام اکل و شرب، و ذکر الله)) واته: پوژانی قوربانی (ایام التشریق) پوژانی خواردن و خواردنه‌وه و یادی خوا‌کردنه.

یادی خوا هه‌موو نهو زیکرانه‌ش ده‌گریته‌وه که نه‌نجام ده‌درین له کاتی به‌رد بارانکردنی شه‌بتانه‌کان، زیکری کاتی قوربانیکردن، زیکری دوی نویژه واجبه‌کان، ته‌نانه‌ت هه‌ندیک له زانایان وتویانه: ته‌کبیر لی‌دان به په‌هایی له‌م سی پوژانه‌دا سونه‌ته، وه‌ک ده‌یه‌کانی حاجیان، نه‌م بوجوونه‌ش زور دوور نییه له راستیه‌وه.

﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ﴾ واته: "نه‌وه‌ی له‌م دوو پوژهدا" زوو له (مینا) ده‌ریچی بیس هه‌لاتنی خوری پوژی دووه‌م ﴿فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ﴾ "نه‌وا هیچ گونا‌ه‌یکی

لهسه ر نییه، ئه وهش که خوئی دواجات" به وهی شهوی سییه میش لهوی بئینه وه و له به یانیه وه رژی دواتر دست بکات به به ردبارانکردنی شیتان ﴿فَلَا اِثْمَ عَلَيْهِ﴾ "ئهوا هیچ گوناهیگی لهسه ر نییه"، ئه مه ئاسانکاری و سوکاریه که خوی گه وره بو به نده کانی دهیکات، له وهی هه ر دوو ئه م کارهی ئه وانی به رییدراو دناوه، به لام ههروهك زانراوه له گه ل' ئه وهی هه ر دوو کاره که رییدراون، ئهوا خو دواخستن چاکتره، چونکه خواپه رستییه کی زیاتره.

له به ر ئه وهی ره تکرده وهی گونا ه و سه غله تی له و دوو کار و ریوشینه ی باسکران، وای لیده خوینرینه وه که هه موو ریوشین و کاره کانی دیکه ش گونا ه و سه غله تیان تیدا نییه، له ده رئه نجامدا سه غله تی و گونا ه ره تکراره ته وه ته ها لهسه ر ئه و که سه ی که زووتر (مینا) جیده هیلی، یان ئه وهی خوئی دوا ده خات، بویه خوی گه وره به م فه رمایشته کۆت و به ندی کردوه: ﴿لَمَنْ اتَّقَى﴾ واته: "گونا ه و سه غله تی بو که سیك نییه" که له هه موو کاروبار و بارودوخه کانی چه جدا له خواترساو بووی، جا ئه وهی له هه موو شتی کدا له خوی گه وره ترسای، ئهوا ئه و که سه له هه موو شتی کدا دووره له سه غله تی و گونا هباری، هه ر که سیکیش له شتی کدا له خوی گه وره ترسای و له شتی کی تر دا لی نه ترسای، ئهوا سزا له ره گه زی کاری خوئی وه رده گریته وه.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ "له خوی گه وره بترسن" به جیه جیکردنی فه رمانه کانی و خو دوورگرتن له ریگری و قه ده غه کانی، ﴿وَاعْلَمُوا اَنَّكُمْ اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ "چاک بزائن هه ر بو لای خوی بالاده ست ده گه رینه وه"، ئه و کات به پیی کار و کرده وه کانتان پاداشت و سزاتان ده داته وه، جا ئه وهی له خوی گه وره بترسی، ئهوا پاداشتی پاریزکارییه کی لای خوا ده سته که وی، ئه وهش که له خوانه ترسی، ئهوا تووندترین سزای ده دات، جا زانیی

ئه‌وه‌ی پاداشت و سزا هه‌یه، به‌کیکه له‌گه‌وره‌ترین پالنه‌ره‌کانی له‌خواترسان، هه‌ر بۆیه
خوای گه‌وره هانی داوه بۆ زانیی ئه‌و شته‌ی که پاداشت و سزای له‌سه‌ر هه‌یه.

(۲۰۴ - ۲۰۶) ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُ قَوْلَهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ
اللَّهَ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ﴾ ﴿۲۰۴﴾ وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ
لِیُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ ﴿۲۰۵﴾ وَإِذَا
قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبِهِ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿۲۰۶﴾

کاتیکی خوای پایه‌بهرز فه‌رمانی کرد به‌وه‌ی که زۆر یادی بکری، به‌تایبه‌ت له‌کاته
چاکه‌کاندا، که سه‌رتاپای خیر و به‌رزه‌وه‌ندی و چاکه‌یه، ئه‌وا خوای گه‌وره هه‌والی داوه
له‌باره‌ی بارودۆخی ئه‌و که‌سه‌ی به‌ زمان شتیکی ده‌لیت، که‌چی بیچه‌وانه‌ی
کرده‌وه‌کانیه‌تی، جا قسه یان ئه‌وه‌تا مرۆف به‌رز ده‌کاته‌وه، یاخو نزمی ده‌کاته‌وه، بۆیه
فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُ قَوْلَهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ واته: "که‌سانیک هه‌ن
قسه‌کانیان بۆ تو سه‌رنج‌راکیشن له‌باره‌ی ژبانی دونه‌واوه" قسه‌کانیان زۆر سه‌رنج‌راکیشن بۆ
بیسه‌ر، هه‌ر که قسه ده‌کات، ئه‌وا مرۆف وا هه‌ست ده‌کات قسه‌یه‌کی سوودبه‌خش
ده‌کات "له‌باره‌ی ژبانی دونه‌واوه"، جا ئه‌و که‌سه‌گه‌واهیش ده‌هینتیه‌وه له‌سه‌ر ئه‌و قسه‌یه‌ی
ده‌یکات: ﴿وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ﴾ به‌وه‌ی ئه‌و که‌سه ده‌لیت:
خوای گه‌وره شایه‌ت و گه‌واهیده‌ره له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی دلی کۆک و ته‌بایه له‌گه‌ل ئه‌و قسه‌یه‌ی
که کردوویه‌تی، له‌کاتیکیدا وانیه و درۆ ده‌کات، چونکه قسه‌که‌ی بیچه‌وانه‌ی
کرده‌وه‌که‌یه‌تی.

خۆ ئه‌گه‌ر راستگۆبایه، ئه‌وا قسه و کرداری به‌ک ده‌بوو، هه‌روه‌ک چۆن ده‌بینین
باوه‌ردار که دووروو نییه قسه و گوفتاری به‌که، جا له‌به‌ر ئه‌مه خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی:

﴿وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ﴾ واته: نهگهر ناکوکیوویت لهگه لیدا، نهوا دهینی زور ده مارگیر و سرسهخت و دژومنکاره، لهمهوه جهندين سيفه تی خرابی دیکه ی نهویشته بو دهرده کهوی، رهوشتی وهک باوهږداران نییه که ناسانکاریان کردوته بیړوی خوږیان، ملکه چیان کردوته نرکیان، لیورده بیان کردوته خهسلته و تایهغه ندیان.

﴿وَإِذَا تَوَلَّى﴾ نهو کهسه کاتیک لای توږه و سرسامیت به قسه کانی "کاتیک پشتی هه لکرد" ﴿سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا﴾ واته: تیده کوشی بو نه نجامدانی گوناها و تاوانکاری، نه مهش بریتیه له خرابکاری و گهنده لکردنی زهوی، ﴿وَيَهْلِكَ الْحَرثُ وَالنَّسْلُ﴾ بهم هویه "هه لستیت به تیگدانی" کشتو کال و بهروبووم و نازهل و مالآت، که به فیروده چن و کهم دهنه وه، بی فیر و بهره کهت دهن، نه مهش به هوی گوناها و تاوانکاری.

﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسَادَةَ﴾ "خوای گه و ره خرابه و گهنده لی خوشناوی"، جا مادهم گهنده لی و خرابه کاری خوشناوی، نهوا نه و بهری رق و خه شتی هه یه به رامیږ به بنده ی خرابه کار و گهنده ل، نه گهرچی نهو بنده گهنده له به زمان قسه ی چاک بکات.

لهم نایه ته به لگه هه یه له سر نه وهی، نهو قسانه ی که کهسه کان ده یکن، به لگه نین له سر راستگویی و درو زنی و چاک یان خرابیوونی کهسه که، تا نهو کاته ی کرده وه یه که نه کات که سملینه ری قسه که ی دهی، نهو کاته کرده وه که پاکانه ی بو ده کات، پیوسته کهسانی گه و اهیدر بارودوخیان تاقی بکریته وه، به لیکو لینه وه له کرده وه کانیا ن راستخواز و پوجه لخواز له یه کتر جیا بکریته وه، دهی رامینین له نیشانه و هاوبه لگه ی بارودوخیان، پیوسته فریو نه درین به هه لحه له تاندن و پاکانه کردنی نهم دووږووانه بو خوږیان.

دواتر په‌روه‌ردگار باسی ئه‌وه‌ی کردوو‌ه که ئه‌م خراپ‌خوازه، زه‌وی گه‌نده‌ل کردوو‌ه به‌ سه‌ری‌چیکردن له‌ فه‌رمانه‌کانی خوا، ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ﴾ کاتیک "پیی وترا: له‌خوابترسه"، کاتیک فه‌رمانی پیده‌کری به‌ پارێزکاری و له‌خواترسان، ئه‌وا لوتبه‌رزی و له‌خۆبایی بوون ده‌نویی، ﴿أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ﴾ ئه‌وا "به‌لکو لوتبه‌رزی ده‌نویی" به‌ تاوانکردنیه‌وه "هم‌کار و کرده‌وه‌ی خراب و گونا‌ه‌کاری ئه‌نجام ده‌ده‌ن، له‌ هه‌مان کاتدا لوتبه‌رزی ده‌نویی‌ن به‌رامبه‌ر ئامۆژگاریکاران.

﴿فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ﴾ "دۆزه‌خ به‌سه‌ بو‌ ئه‌و گونا‌ه‌کاره"، که مالی سه‌ری‌چیکاران و لوتبه‌رزانه، ﴿وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾ "بی‌گومان ئه‌مه‌ جیگه‌یه‌کی زۆر ناخۆشه"، ئه‌م ماله‌ و شوینه‌ سزایه‌کی به‌رده‌وامه، هه‌رگیز ناپه‌چری و کۆتایی نایه‌ت، هاوتایه‌ له‌گه‌ل بی ئومیدی‌یه‌کی به‌رده‌وام، ئه‌و دوور‌وو‌انه هه‌رگیز سزایان له‌سه‌ر سووک ناکری، ئومیدی ئه‌وه‌شیان نییه‌ پاداشت‌گیان ده‌ستکه‌وی، ئه‌مه‌ش وه‌ک سزایه‌ک بو‌ گونا‌ه‌کانیان و قه‌ره‌بووی کرده‌وه‌کانیانه، جا په‌نا به‌ خوای گه‌وره‌ له‌ باوردۆ‌خیان.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَعُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾

﴿٢٠٧﴾

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَعُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ واته: "که‌سانیک هه‌ن له‌ خه‌لک که‌ گیانی خۆیان له‌ پیناوی ره‌زامه‌ندی خوا فرۆشتوو‌ه، خوای گه‌وره‌ به‌سۆز و میه‌ره‌بانه به‌رامبه‌ر به‌نده‌کانی"، ئه‌وانه ئه‌و که‌سانه‌ن که‌ خۆیان فرۆشتوو‌ه و گیانیان به‌ختکردوو‌ه، له‌ پیناو به‌ده‌سته‌ینانی ره‌زامه‌ندی و پاداشتی خوا، ئه‌وانه خۆیان به‌ختکردوو‌ه له‌ پیناو نرخیک‌کی پر و ته‌واوی خوای میه‌ره‌بان به‌رامبه‌ر به‌نده‌کانی، که‌ هه‌ر

له‌ره‌جه‌ت و میهره‌بانی خواوه‌یه به‌نده‌کانی سه‌رخستوه بو‌ئهم گیان به‌ختکردنه، خوای گه‌وره به‌لینی داوه یاداشتی نه‌وان به‌جیگه‌یه‌نی، هه‌روه‌ك خوای مه‌زن فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ﴾ ته‌وبه: ۱۱۱. واته: "بی‌گومان خوای گه‌وره گیان و سامانی باوه‌ردارانی کړیووه، له به‌رامه‌ر نه‌وه‌ی که به‌هه‌شتیان بی‌ده‌دات"، تا کۆتایی ئایه‌ته‌که. له‌م ئایه‌ته‌دا خوای گه‌وره رایگه‌یان‌دوووه، که باوه‌رداران گیانی خو‌یان به‌خوا فرۆشتوه و به‌ختکردوه، په‌روه‌ردگار هه‌والی داوه له‌باره‌ی میهره‌بانی خو‌ی که داخو‌زی نه‌وان به‌جیگه‌یه‌نی، له به‌رامه‌ر به‌ختکردنی نه‌وه‌ی لایان که خو‌شه‌ویسته، په‌رسپار مه‌که ده‌ریاره‌ی نه‌و به‌خششانه‌ی که بی‌یان ده‌دری دوا‌ی نه‌م خو‌به‌ختکردنه، له‌گه‌ل نه‌و سه‌رکه‌وتن و ریز لێ‌نانه‌ی که به‌ده‌ستی ده‌خه‌ن.

(۲۰۸، ۲۰۹) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ ﴿۲۰۸﴾ فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿۲۰۹﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً﴾ واته: "ئه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، هه‌موو یاساکانی ئیسلام به‌تیکرای قبول بکه‌ن" تیکرای ریسا و یاساکانی ئاین به‌یه‌که‌وه قبول بکه‌ن، هه‌چ به‌ش و لقیکی فه‌رامۆش مه‌که‌ن، نه‌که‌ن بینه یه‌کیک له‌و که‌سانه‌ی که هه‌ز و ئاره‌زوویان کردۆته خوای خو‌یان، به‌وه‌ی هه‌ر که یاسایه‌کی شه‌رع له‌گه‌ل ئاره‌زووه‌که‌ی گونجا، نه‌وا جییه‌جیی بکات، کاتیگیش بی‌چه‌وانه‌ی هه‌ز و ئاره‌زووه‌که‌ی بوو، نه‌وا فه‌رامۆشی بکات، به‌لکو بی‌ویسته هه‌ز و ئاره‌زووی نه‌و ملکه‌ج و شوینکه‌وتووی ئاینی ئیسلام بی، هه‌رچی کاری چاکه و له‌توانایدا‌یه بی‌ویسته نه‌نجامی

بدات، نه‌وش که له ناستیدا ده‌سته‌وه‌سانه ده‌بی پابه‌ند بی پییه‌وه و نیازی نه‌وهی هه‌بی که بیکات، به‌مه‌ش به‌پی نیازه‌که‌ی پاداشتی وهرده‌گریته‌وه.

جا له‌به‌ر نه‌وهی ملکه‌چوون بو تیکرای یاساکانی ئیسلام، نایه‌ته‌بوون و وینا ناگری، ته‌ها به‌سه‌ریچی کردنی ریگاکانی شه‌یتان نه‌بی، بویه‌ خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ واته: "شوین هه‌نگاوه‌کانی شه‌یتان مه‌که‌ون" به‌ته‌نجامدانی گونا‌ه و تاوان و سه‌ریچی‌کردنی خوای گه‌وره، ﴿إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ واته: "بی گومان شه‌یتان دوژمنی روون و ناشکراتانه"، دوژمنی ناشکراش ته‌ها فه‌رمان به‌خرابه و کاری به‌د و نه‌و شتانه‌ده‌کات، که‌زیانی بو‌تان تیدایه.

جا له‌به‌ر نه‌وهی به‌نده‌که‌موکورتی و خلیسکانی هه‌ر تووش ده‌بی، نه‌وا خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ﴾ واته: "ته‌گه‌ر تووشی هه‌له و خلیسکان هاتن دوا‌ی نه‌وهی به‌لگه‌ی رزشتان بو هاتووه"، زانست و دل‌بایی ته‌واوتان هه‌یه، ﴿فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ واته: "چاک بزانی خوای گه‌وره بال‌آده‌ست و دانایه".

ئه‌مه هه‌ره‌شه‌یه‌کی تووند و ترساندن تیدایه، که‌مایه‌ی ازه‌ینانه له‌و شتانه‌ی که‌ده‌بنه هژی خلیسکان و که‌موکورتی به‌نده، بی گومان خوای گه‌وره زال و دانایه، کاتی‌ک به‌نده سه‌ریچی‌ده‌کات، نه‌وا خوای گه‌وره به‌هیز و توانای خزی به‌سه‌ریدا زال و به‌پی دانایی خویشی سزای ده‌دات، چونکه له‌دانایی و حکمه‌تی خواوه‌یه که‌سه‌ری‌چی‌کار و تاوان‌کاران سزا بدات.

(۲۱۰) ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ (۲۱۰)

ئهم ئایه‌ته هه‌ره‌شه و ترساندنیک‌ی تووندی تیدایه، که به‌هۆیه‌وه دله‌کان تووشی داکه‌وتن و داته‌پین ده‌بن، خوای پایه‌برز فه‌رموویه‌تی: ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ﴾ واته: ئایا ئه‌وانه‌ی هه‌رده‌م تیده‌کۆشن بۆ بلاو‌کردنه‌وه‌ی خراپه‌کاری له زه‌ویدا، هه‌میشه شوین هه‌نگاوه‌کانی شه‌یتان ده‌که‌ون، فه‌رمانه‌کانی خوا فه‌رامۆش ده‌که‌ن تا رۆژی پاداشت و سزا وه‌رگرته‌وه له‌سه‌ر کار و کرده‌وه‌کان، "ته‌ئها چاوه‌رپی هاتی" ئه‌و رۆژه "ده‌که‌ن"، که پرپه‌تی له ناخۆشی و ته‌نگۆچه‌له‌مه و نه‌هامه‌تی، که دلی سته‌مکار و زۆرداران به‌هۆیه‌وه له‌رز ده‌یگری، سزای تووندی گه‌نده‌لکار و خراپه‌کاران ده‌داته‌وه، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره ئاسمانه‌کان و زه‌وی ده‌پچینه‌وه، هه‌ساره‌کان په‌رش و بلاو ده‌کات، خۆر و مانگ ده‌پچینه‌وه، فریشته به‌رپزه‌کان داده‌بن و ده‌وری به‌ده‌په‌نراوان ده‌ده‌ن، خوای پاک و به‌رزیش داده‌به‌زی: ﴿فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ "خوای گه‌وره بی له نیو سیه‌ری په‌له هه‌ورد" و فریشته‌کانیش به‌هه‌مان شیوه، ئه‌و کاته هه‌موو شتی‌ک برابه‌وه و کاروباره‌کان ته‌ئها بۆ لای خوا ده‌گه‌رینه‌وه" تا به دادگه‌رانه داوه‌ری له نیو به‌نده‌کانیدا بکات، ئه‌و کاته ته‌رازوو و پیوه‌ره‌کان داده‌نرین، تۆماره‌کان بلاو ده‌کرینه‌وه، رپووخساری به‌خته‌وه‌ران ده‌گه‌شینه‌وه، رپووخساری به‌دبه‌ختانیش ره‌ش هه‌لده‌گه‌ری، چاکه‌کاران له خراپه‌کاران جیا ده‌کرینه‌وه،

() نهم شیوازی هاتنه به‌یی رپووانگه‌ی بی باوه‌رانه. بی گومان خوا زاناره. (وه‌رگیر).

هەر که سیك به‌پیی کرده‌وه‌کانی پاداشت و سزا و ه‌رده‌گریته‌وه، ئا لی‌ره‌دا سته‌مکار په‌نجهی به‌شیمانی ده‌گه‌زی، دوای نه‌وه‌ی راستی نه‌و بارودۆخه ده‌زانی که تیی‌دایه.

ئهم ئایه‌تانه و هاوشیوه‌کانی به‌لگهی پالپشتیکارن له مه‌زه‌هب (پاره‌وه‌ی ئه‌هلی سوننه و جه‌ماعه، ئه‌وانه‌ی که سیفته‌ه خواستییه‌کان (الصفات الاختیاریه) بۆ خوای گه‌وره داده‌نین، وه‌ک: (الإستواء) و هاتن و دابه‌زین، هاوشیوه‌ی ئه‌مانه نه‌و سیفته‌ه خه‌به‌ریانه‌ی خوای گه‌وره له‌باره‌ی خۆبه‌وه رایگه‌یانندوووه، یان په‌یامبه‌ری خوای (درود و سلّاوی خوای لی‌یی) هه‌والی لی‌داوه، جا ئه‌هلی سوننه و جه‌ماعه‌ت ئهم سیفته‌تانه بۆ خوای گه‌وره ده‌چه‌سپینن، به‌وشیوه‌یه‌ی شایسته‌ی شکۆ و مه‌زنایه‌تی خوای گه‌وره‌یه، به‌بی و یچواندن و شیواندن و په‌کخستن، به‌یچه‌وانه‌ی سیفته‌ه په‌کخه‌ره‌کان به‌هه‌موو ناقمه‌ه جیاوازه‌کانیان: له‌جه‌همی و موخته‌زیله و ئه‌شعه‌ری و هاوشیوه‌کانیان، ئه‌وانه‌ی که ئهم سیفته‌تانه ر‌ه‌ت ده‌که‌ته‌وه، له‌ پیناوه ئه‌مه‌دا ئهم ئایه‌تانه لی‌کدانه‌وه‌ی تر (تأویل)ی بۆ ده‌که‌ن، که خوای گه‌وره هیچ به‌لگه‌یه‌کی له‌سه‌ر ئهم لی‌کدانه‌وانه‌ی ئه‌وان دانه‌به‌زاندوووه، به‌لکو حه‌قیقه‌تی ئهم لی‌کدانه‌وه (ته‌ئویلانته) تو‌انج‌دانه له‌ روونکردنه‌وه‌ی خوا و روونکردنه‌وه‌ی یغه‌مبه‌ری خوای (درود و سلّاوی خوای لی‌یی)، هه‌روه‌ها وا گو‌مان بردن که بۆچوونی ئهم ته‌ئویلکارانه ر‌ینیشاندهره له‌م بابه‌ته‌دا به‌هه‌مان شیوه تو‌انج‌دانه له‌ روونکردنه‌وه‌ی خوا و یغه‌مبه‌ره‌که‌ی (درود و سلّاوی خوای لی‌یی)، ئه‌و ته‌ئویلکارانه نه‌ به‌لگه‌یه‌کی نه‌قلی و نه هیچ به‌لگه‌یه‌کی عه‌قلیان پییه^(١).

(١) له کتبی (التجسیم والمجسّمه) که دانراوی به‌رپز (عبدولفه‌تاح صالح قدیش یافعی) سه‌ماندوووه‌تی، که به‌شیک له‌ پی‌شینه‌ه چاکه‌کان ته‌ئویلیان کردوووه، ته‌نانه‌ت خودی پی‌شه‌وا نه‌جه‌د (په‌جه‌تی خوای لی‌یی) ته‌ئویلی کردوووه بۆ به‌شیک له‌ ده‌قه‌کان. جا نه‌وه‌ی من ده‌مه‌وی لی‌ره‌دا ناماژه‌ی پی‌یکه‌م نه‌وه‌یه که نه‌و ناقمانه‌ی نووسه‌ر باسی کردوون به‌تایه‌ت ئه‌شعه‌رییه‌کان، ناگری به‌ گو‌مرا دابترین له‌کاتی‌کدا مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی ئه‌وان له‌م لی‌کدانه‌وانه‌دا به‌رگری بووه‌ر له‌ بیروباوه‌ری نیسلامی و به‌ پاک و به‌رز ر‌اگرتی خوای پاک و بی‌هاوتا بووه له

سەبارەت بە بەلگەى نەقلی (خەبەرى)، ئەوا دانیا نئاو بەوہى کہ ئەو دەقانەى لە قورئانى بەرز و سوننەتى بەپیزدا ھاتوون، ئەوا بە پرووکەش یان بە راشکاوانە پالېشتى لە مەزھەبى ئەھلى سوننە و جەماعە دەکەن، جا بۇ ئەوہى پالېشتى مەزھەبى پوجى خۇیان بى بکەن، ئەوا بیویستی بەوہیہ کہ ئەم دەقانە لە مانای پرووکەش لابدەن و زیاد و کەمى تیدا بکەن، ئینجا ھەر وەك دەبینن کہ سیک بەمە رازى نابى کہ بە ئەندازەى گەردیلە بەك ئیمانى لە دلدا بى.

سەبارەت بە بەلگەى عەقلی، ئەوا ھىچ شتیک لە عەقلدا نییە کہ بوونى ئەم سىفەتەنە رەت بکاتەوہ، بەلکو عەقل نامازە دەکات بەوہى کہ بکەر کاملترە لەوہى ناتوانى کار و کردەوہ ئەنجام بدات، کردەوہى خواى گەورە پەيوەستە بە خودى خۇیەوہ، پەيوەستبوونى کردەوہ کانیشى بە بەدییەنراوانیەوہ کاملیہ، ئەگەر وا گومان بىن کہ چەسپاندنى ئەم سىفەتەنە بەلگەىہ لەسەر ویچواندنى خواى بە بەدییەنراواى، ئەوا پىيان دەوترى: قسە کردن لەسەر سىفەتەکانى خواى گەورە، قسە کردنى بەدوادا دیت لەبارەى خودى خواى گەورە، ھەر وەك چۆن خودى خواى گەورە ھاوشیوہى خودى شتەکانى تر نییە، ئەوا خواى گەورە خواوہنى سىفەتى واہە کہ سىفەتى ھاوشیوہى نییە، بەمەش سىفەتەکانى

ویچواندن بە بەدییەنراوان، ئەو وەك نامانجیان پەكجستنى سىفەتەکانى خواى گەورە بى، تەننەت زۆر بەى پیشینە چاکەکان رىبازى (راسپاردن: تفویض) بیان گرتبوو بەر، وەك پیشەوا مالیک (رەحمتى خواى لىبى)، بەلام ئەوہى جى سەرئخە ئەوہیہ کہ (راسپاردن: تفویض) ھەرچەندە سەلامەتترین رىگەىہ بۇ مامەلە کردن لەگەل دەقەکانى تايبەت بە سىفەتە جوان و بەرزەکانى خوا، ئەوا لە ھەمان کاتدا بە راي بەشیک لە زانایان بریتىیە لە رىگەىہى لىكدانەوہ (تەئویلیک) — کورتەر (مجمعل)، چونکہ مانای تەئویل بریتىیە لە لادان لە مانای بەکەمى وشە، (راسپاردن: تفویض) — یش بریتىیە لە خو لادانى لە دانانى مانایەك بۇ ئەم چەمکانە، بەمەش (راسپاردن: تفویض) دەبیتە تەئویلیكى کورتەر، ئەو تەئویلەش کہ نەشەرى و ماتوریدیەکان دەیکەن بریتىیە لە لىكدانەوہىكى درىزەر (تأویل مفصل)، ھەرچەندە لە کۆتا کتیبى دا کہ (الإبانة عن أصول الدیانة) — ییشەوا نەشەرى (رەحمتى خواى لىبى) رىبازى (راسپاردن: تفویض) — پەسەند کردوہ. (وەرگىپ).

خوای گەورە ملکہ چى خودى خوای گەورەن، ھەرۈك چۆن سىفەتى بەدپھىنراوانى
ملکہ چى خودەکانیان، بۇبە ھىچ شتېك لہ چەسپاندنى ئەم سىفەتەنەى خوای مەزندا نىبە،
کہ بەھىچ شىۋەيەك وىچواندن بخوازى.

ھەرۈھا بەو کہسانە دەوترى کہ ھەندىك لہ سىفەتەکانى خويان چەسپاندوۋە،
ھەندىكىشان رەتكردۆتەۋە، يان تەھا ناۋەکانى خوای گەورەيان چەسپاندوۋە بەي
سىفەتەکانى خوا: يان دەي ھەموو سىفەت و ناۋەکانى خوای گەورە بچەسپىنى، کہ خوای
گەورە بۇ خۇى چەسپاندوۋە، و يىغەمبەرى خوای (درود و سلاۋى خوای لىي) بۇى
چەسپاندوۋە، ياخود دەي ھەموو ناو و سىفەتەکانى خوای گەورە رەت بکەيتەۋە، بەمەش
نكۆلى دەكەيت لہ پەرورەدگارى جىھانيان، سەبارەت بەۋەى کہ ھەندىك لہ ناو و
سىفەتەکانى خوا دەچەسپىنى و ھەندىكى تر رەت دەكاتەۋە، ئەمە دەيتە ھۇى تىگگىران،
جا لەو كاتەدا دەي جىوازى بکەيت لہ نيوان ئەۋەى چەسپاندوۋتە و ئەۋەش کہ رەتت
کردۆتەۋە، کہ چى ھەرگىز رېگەيەك نادۆزىتەۋە بۇ پاساۋدان بەم جىكارىيە، خۇ ئەگەر
بلىي ئەو ناو و سىفەتەنەى خوای گەورە بۇ خۇى چەسپاندوۋە ھىچ وىچواندىك
ناخوازى، ئەۋا ئەھلى سوننە پىت دەلىت: چەسپاندنى ئەو ناو و سىفەتەنەى خوا، کہ تۇ
رەتكردۆتەۋە ھىچ وىچواندىك ناخوازى، خۇ ئەگەر بلىي: لەو ناو و سىفەتەنەى
رەتكردوۋنەتەۋە جگە لہ وىچواندن ھىچى تر تىناگەم، ئەۋا رەتكرەۋانى سىفەتەکانى خوا
بەھەمان شىۋە پىت دەلىن: ئىمەش لەو ناو و سىفەتەنەى خوای گەورە چەسپاندوۋەتەى
جگە لہ وىچواندن ھىچى تر تىناگەين، ئەھلى سوننەش ھەمان ئەو ۋەلامەت دەداتەۋە لہ
بەرامبەر ئەو سىفەتەنەى خوا، کہ رەتكردۆتەۋە.

بوختەى باسەكە ئەۋەيە کہ ھەر يەكېك شتېك رەت بكاتەۋە و شتىكىش بچەسپىنى، کہ
قورئانى پىرۇز و سوننەتى بەيىز چەسپاندىتيان، ئەۋا كەسىكى تىگگىراۋە، ھىچ بەلگىكەى

شه‌رعی و عه‌قلیان نییه، به‌لکو کاریکی کردوو که بیچه‌وانه‌ی په‌سه‌ندکراوی عه‌قل و نه‌قله.

(۲۱۱) ﴿سَلِّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيْنَهُ وَمَنْ يُدَلِّ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ ﴿۲۱۱﴾

خوای پایه‌برز ده‌فه‌رموی: ﴿سَلِّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيْنَهُ﴾ واته: "ئه‌ی په‌یام‌هر - درود و سلّوی خوای لیّی - له‌ نه‌وه‌ی ئیس‌رائیل بیرسه‌ جه‌نده‌ به‌لگه‌ و نیشان‌ه‌ی ئاشکرا و پروغمان بی‌داون"، ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر راستی و راست‌گویی په‌یام‌هران، بویه‌ نه‌وه‌ی ئیس‌رائیل دل‌نیابوون له‌مه‌ و چاک‌ ئه‌م راستیه‌یان ده‌زانی، که‌چی سوپاس‌گوزار نه‌بوون له‌سه‌ر ئه‌م به‌هره‌ و نیعمه‌ته‌، به‌لکو سپله‌ و ناسوپاس‌گوزاربوون له‌ به‌رام‌به‌ریدا، ﴿وَمَنْ يُدَلِّ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ واته: "ه‌ر که‌سیک نیعمه‌ت و به‌خششی خوا بگۆری له‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ی بۆ‌ی هاتوو، ئه‌وا به‌دل‌نیابوه‌ خوای گه‌وره‌ خاوه‌ن سزایه‌کی زۆر توونده‌"، جا له‌به‌رام‌به‌ردا نه‌وه‌ی ئیس‌رائیل نیعمه‌تی خوای گه‌وره‌یان گۆری و کوفریان هه‌لبێژارد، بویه‌ شایسته‌ی ئه‌وه‌ بوون که‌ خوای گه‌وره‌ سزا دابه‌زینیته‌ سه‌ریان، بی‌ به‌شیان بکات له‌ پاداشته‌که‌، خوای گه‌وره‌ کوفری نیعمه‌تی به‌ گۆری نیعمه‌تی خوا ناو‌بردوو، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ نیعمه‌تی له‌گه‌ل ه‌ر که‌سیک بکات، جا نیعمه‌ته‌که‌ دونیایی یان دینی بی، ئه‌و که‌سه‌ له‌به‌رام‌به‌ردا سوپاس‌گوزار نه‌بی، به‌ ئه‌رکی ئه‌م نیعمه‌تانه‌ هه‌لنه‌ستی، ئه‌وا له‌م نیعمه‌ته‌ بی‌ به‌ش ده‌بی، به‌لام ئه‌وه‌ی سوپاس‌گوزاری خوای گه‌وره‌ بی و ئه‌رکی نیعمه‌ته‌که‌ به‌ریا بکات، ئه‌وا نیعمه‌ته‌که‌ جیگیر و به‌رده‌وام ده‌بی له‌سه‌ری و خوای گه‌وره‌ بۆ‌ی زیاد ده‌کات.

(۲۱۲) ﴿زَيْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ ﴿۲۱۲﴾

خوای پایه‌برز فهرموویه‌تی: ﴿زَيْنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ
الَّذِينَ آمَنُوا﴾ واته: بۆ ئه‌وانه‌ی بی باوه‌ر بیون به‌خوا و به‌لگه و په‌یام‌به‌ره‌کانی خوا،
ملکه‌چی شهرع و به‌رنامه‌ی خوا نین، ژبانی دونیایان بۆ رازینراوه‌ته‌وه، جا له‌چاو و
دلایندا ئه‌م ژبانه‌یان بۆ رازاوه‌ته‌وه، ئه‌وانیش پیی رازی و ئاسوده‌ن، به‌مه‌ش هه‌رچی
ئاره‌زوو و ویست و کار و کرده‌وه‌یانه بۆ دونیایه، بۆیه ئه‌وان پروویان تیکردووه، به
مه‌زبان گرتووه و تیده‌کووشن بۆ ده‌ستخستی، ئه‌و که‌سانه‌ش به‌گه‌وره ده‌زانن که
هاویش‌ه‌یانن، باوه‌رداران به‌بچوک سه‌یر ده‌کن، گائنه‌یان پیده‌کن و ده‌لین: نایا ئه‌وانه
ئه‌و که‌سانه‌ن، که‌خوای گه‌وره‌ناز و به‌خششی له‌گه‌لدا کردوون له‌نیوماندا؟ ئه‌مه‌ش له
لاوازی عدقل و کورتینیا‌نه‌وه‌یه، بی گومان دنیا‌خانه‌ی تاقیکردنه‌وه و ئه‌زمونه،
ناخۆشی له‌م دونیایه‌دا تووشی باوه‌رداران و بی باوه‌ران ده‌بی، ته‌نانه‌ت باوه‌رداران له
دونیادا ئه‌گه‌ری تووشی ته‌نگوچه‌له‌مه‌یه‌کیش بین، ئه‌وا ئارام ده‌گرن و مه‌به‌ستیان
په‌زامه‌ندی خوا ده‌بی، جا خوای گه‌وره به‌هۆی باوه‌ر و ئارامگرتنه‌که‌ی ئه‌م ناخۆشی‌یه
له‌سه‌ر سوک ده‌کات، که‌بۆ که‌سانی بی باوه‌ر نییه.

چاکتربوون و باشتربوون له‌پله‌وپایه‌ی راسته‌قینه‌دا له‌دوارژۆدایه‌که‌هه‌میشه و
نه‌پراوه‌یه، هه‌ر بۆیه خوای گه‌وره فهرموویه‌تی: ﴿وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾
واته: "ئه‌وانه‌ی پارێزکارن له‌دوارژۆدا له‌سه‌رووی ئه‌وانه‌وه‌ن"، جا له‌خواترسان له‌پله
هه‌ره به‌رزه‌کاندا ده‌بن، چیژ و خۆشی ده‌بین له‌جۆره‌ها خۆشی و کامه‌رانی و ئاسوده‌ی،
بی باوه‌رانیش له‌ژیره‌وه‌ی ئه‌واندا له‌نیوچینه‌کانی دۆزه‌خدان، جۆره‌ها سزا و سوکایه‌تی و
ناخۆشی هه‌میشه‌ی و نه‌پراوه‌یان بۆ هه‌یه، ئه‌م نایه‌ته‌دلنه‌وایی بۆ باوه‌رداران و سه‌رکۆنه‌ی

بۆ بی باوه‌ران تیدایه، جا له‌بهر ئه‌وه‌ی رزق و رۆزیه‌ی دونه‌یه‌کان ته‌ها به‌پیی ئه‌ندازه‌گیری
 خوای گه‌وره‌ی ده‌ده‌ستده‌خه‌رین، ته‌ها به‌ ویستی خوای گه‌وره‌ی ده‌به‌شینه‌وه، ئه‌وا خوای
 پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ واته: "بی گومان خوای
 گه‌وره‌ی بی ئه‌ندازه‌ی رزق و رۆزی ده‌به‌خشی به‌ هه‌ر که‌سیک که‌ بیه‌وی"، رزق و رۆزی
 دونه‌یی بۆ باوه‌ردار و بی باوه‌رانه، به‌لام زانست و ئیمان و خۆشه‌ویستی خوا و
 له‌خواترسان و ئومید هه‌بوون به‌ په‌روه‌ردگار و هاوشیوه‌ی ئه‌مانه، که‌ رۆزی دله‌کانن، ئه‌وا
 خوای پایه‌به‌رز ته‌ها به‌و که‌سانه‌ی ده‌یه‌خشی که‌ خۆشیده‌وی.

(٢١٣) ﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ
 وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا
 اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى
 اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى
 صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ﴾ بيشتر خه‌لك له‌سه‌ر رپگه‌ی راستی
 خواناسی بوون، ئه‌مه‌ش ده‌ سه‌ده‌ی دوای نوح (سلاوی خوای لیبی)، کاتیک له‌ ئایندا
 جیاوازیان تیکه‌وت و کۆمه‌لیکیان بی باوه‌ر بوون، کۆمه‌له‌که‌ی دیکه‌ له‌سه‌ر ئایینی خوا
 مانه‌وه، به‌مه‌ش ناکۆکی له‌ نیوانیاندا دروستبوو، ئه‌وا خوای گه‌وره‌ی په‌یامبه‌رانی په‌وانه‌کرد

تا جیاکاری بکه‌ن له نیوان خه‌لکیدا، به‌لگه‌یان له‌سه‌ر به‌ریا بکه‌ن، بۆ‌چوونیکیش هه‌یه‌ که وتراوه: **بیشتر خه‌لک له‌سه‌ر بی‌باوه‌ری و گومرایی و به‌دبه‌ختی کۆبیوونه‌وه، هه‌یج رووناکی و ئیمانیکیان نه‌بوو، جا‌خوای‌گه‌وره‌ به‌زه‌یی بیاندا هاته‌وه‌ به‌وه‌ی په‌یامبه‌رانی بۆ ره‌وانه‌کردن، ﴿مِشْرِينَ﴾ "به‌مژده‌ده‌ر" بۆ‌ئه‌وانه‌ی به‌ به‌ره‌می گۆپرایه‌ئی ملکه‌چی خوای‌گه‌وره‌ بوونه:** له‌ رزق و رۆزی و هیزی دل و جهسته و ژبانی چاک و پاک، له‌ سه‌رووی ئه‌مانه‌وه‌ به‌ده‌سته‌نیانی ره‌زامه‌ندی خوا و به‌هه‌شته **﴿وَمُنْذِرِينَ﴾** "به‌ترسینه‌ر" بۆ‌ئه‌وانه‌ی که به‌ به‌ره‌می سه‌ریچی، سه‌ریچی‌خوایان کردووه، له‌ بی‌به‌شیوون له‌ رزق و رۆزی و لاواز و رۆیسواییون و ژبانی ناخۆش و له‌وه‌ش ناخۆشته‌ر خه‌شی خوا و ئاگری دۆزه‌خ.

﴿وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ﴾ "خوای‌گه‌وره‌ کتیی له‌گه‌ل‌ئه‌و په‌یامبه‌رانه‌ دابه‌زاند به‌ راست و ره‌وا، تا داوه‌ری بی‌بکه‌ن له‌و شتانه‌ی خه‌لک تیدا راجیا بوون"، **ئه‌م کتیبانه‌ش بیگهاتوون له‌ هه‌والی راست و فه‌رمانی دادگه‌رانه، جا هه‌رچییه‌ک له‌م کتیبانه‌دایه‌ ئه‌وا راست و حه‌قه‌ و داوه‌ری له‌ نیوان دژه‌راکانی پیده‌کری له‌ پرسه‌ بنه‌ره‌تی و لاوه‌کیه‌کاندا، ئه‌مه‌ ئه‌و شته‌یه‌ که بیوسته‌ له‌کاتی راجیایی و ناکۆکیدا، به‌وه‌ی راجیایی بگیردینه‌وه‌ بۆ‌لای خوا و بیغه‌مبه‌ره‌که‌ی، خۆ ئه‌گه‌ر به‌کلاکردنه‌وه‌ی کیشه‌کان له‌ کتیی خوا و سونه‌تی په‌یامبه‌ری خوادا نه‌بووبایه، ئه‌وا خوای‌گه‌وره‌ فه‌رمانی نه‌ده‌کرد پرس و کیشه‌کان بۆ‌لایان بگیرینه‌وه.**

دوای ئه‌وه‌ی خوای‌گه‌وره‌ باسی ناز و نعه‌مه‌تی مه‌زنی خۆی کرد به‌ دابه‌زاندنی کتیب بۆ‌خاوه‌ن کتیبه‌کان، ئه‌مه‌ وایده‌خواست که ئه‌وان کۆده‌نگ و یه‌کگره‌بووان، **﴿وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ﴾** واته: "ته‌ها ئه‌وانه‌ ناکۆکی و راجیاییان تیدا به‌ریاکرد که کتیبان پیدراوه، دوای ئه‌وه‌ی به‌لگه‌ و نیشانه‌یان بۆ

هات، ئەمەش بههۆی ستهم و زۆرداریانهوه بووه، "کهچی خوای گهوره ههوالی لهبارهیان داوه که ئەوان دهستدریژی و ستهمیان له بهکتر کردووه، ناکۆکی و کیشمهکیش و راجیایی زۆریان تیکهوتوووه، ئەوا لهبارهی کتیی خاوه راجیابوون لهکاتیگدا دهوو ئەوان بهکههه کهس بووبان که لهسهری کۆبووبانهوه، ئەمەش دواي ئەوهی دلتیابوون له راستی و دروستی کتیی خوا به بهلگه و نیشانهی ئاشکرا و براوه، بهمهش تووشی گوهراییهکی زۆر خراب هاتن.

﴿فَهْدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ "خوای گهوره رینوینی ئەوانهی کرد که باوه‌ریان هیناوه" رینوینی باوه‌ردارانێ ئەم نومه‌تهی کرد، ﴿لَمَّا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ﴾ واته: "بۆ دوزینه‌وهی راستی و په‌یره‌وکردنی له‌و شتانهی که ئەوان تییدا راجیا بوون"، جا ههرچییهک خاوه‌ن کتیه‌کان تییدا هه‌له‌یان کردی و راستیان نه‌یکایی، ئەوا خوای گهوره ئەم نومه‌تهی تییدا رینوینی کردووه بۆ حه‌ق و راستی، ﴿يَاذَنَّهُ﴾ به "مۆلّهت و" ئاسانکاری و په‌حه‌تهی خوای گهوره بۆ باوه‌رداران.

﴿وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ "خوای گهوره رینوینی ههر کهسیک ده‌کات که بیهوی بۆ سه‌ر ریگهی راست"، ئەمەش بانگه‌وازیکی گشتگیره بۆ هه‌موو به‌دیهینراوان بۆ هاتنه‌سه‌ر ریگهی راست، ئەمه له سایه‌ی دادگه‌ری خواوه‌یه، به‌مه‌به‌ستی به‌ریاکردنی به‌لگه‌یه له‌سه‌ر به‌دیهینراوان، تا نه‌لین: ﴿مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ﴾ مائیده: ۱۹. واته: "هیچ مژده‌ده‌ر و ترسینه‌ریگمان بۆ نه‌هاتوووه"، جا رینوینیکردنی ههر به‌کیک له‌بهنده‌کانی — به‌به‌خشش و په‌حه‌مت و یارمه‌تی و لوتفی خوای —، بی‌گومان ئەمه له‌چاکه و به‌خشش و دادگه‌ری و دانایی خواوه‌یه.

(۲۱۴) ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْمُ الْبِئْسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَزُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرَ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ﴾ ﴿۲۱۴﴾

خوای پاک و بهرز رایده گه یه نی: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ واته: "ئایا پیتان وایه هەر وا به ئاسانی دوجنه بهه شته وه، مه گهر خو ونه ی گهلانی پیش خو تان بو باس نه کراوه"، ده ی به نده کانی تا قی بکری نه وه به خو شی و ناخو شی و تن گانه، ههروه ک چون گهلانی پیشتر تاقیکراو نه ته وه، نه مه ری سایی نه گوری خوای گه وره یه، که هه ره به کی ک دین و شه رعی خوای گه وره جیه جی بکات، نه وا تووشی تاقیکردنه وه دیت، جا نه گهر له سه ر فه رمانی خوای گه وره ئارامی گرت، گوئی نه دایه نه و نه خو شیانه ی دینه سه ر ریگا که ی، نه وا که سیکی راستگویی و به خته وه ری ته واوی ده ستخستوه، سهروه ریشی کردوته ئامرازی، نه وه ش که تاقیکردنه وه ی خدک وه ک سزای خوای گه وره بییی، به وه ی ناخو شیه کان ریگربن له و کاره ی مه به ستیه تی بیکات، ته نگو چه له مه کان ساردی بکه نه وه نه نیازه که ی، نه وا نه و که سه که سیکی دروژنه له بانگه شه کردنی ئیمان داری، چونکه ئیمان به خو پازاندنه وه و ئومید خواستن نییه، ته ها بانگه شه نییه، به لکو ده ی کردار راستی و ناراستی ئیمان سه لیبی."

گهلانی پیش تووشی چهن دین نه هامة تی هاتوون، ههروه ک خوای گه وره ههه واییان لیده دات: ﴿مَسْتَهْمُ الْبِئْسَاءِ﴾ واته: تووشی هه زاری بوون، ﴿وَالضَّرَاءِ﴾ واته: دوو چاری ناخو شی جهسته یی بوون، ﴿وَزُلْزَلُوا﴾ "زوریان بو هات و ته نگا و بوون" به هو ی جو ره ها مه ترسی و هه ره شه ی کوشتن و دوورخسته وه و ده ستبه سه رد اگرتنی سامان، کوشتنی خو شه ویستان، جو ره ها ناخو شی تا نه وه ی دوخ گه یشته نه وه ی، له رزه

ئەوانى گرت بەۋەى ھاتنى سەرکەوتنى خويان بە ھىۋاش زانى ھەرچەندە دۇنياشېۋون ھەر دىت، بەلام لەبەر سەختى بارودۇخەكە فەرموۋىيەتى: ﴿حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصَرَ اللَّهُ﴾ "تا ئەۋەى بەيامبەر و ئەو باۋەر دارانەى لەگەلدا بون دەيانوت: كەى سەرکەوتنى خوا دى؟"، بى گومان لەبەر ئەۋەى لە دواى ھەر ناخۇشپەك خۇشى ھەيە، ھەر كاتىك دۇخ سەخت بوو ئەوا کرانەۋەى بەدوادا دىت، ئەوا خىۋاى پايەبەرز فەرموۋىيەتى: ﴿أَلَا إِنَّ نَصَرَ اللَّهِ قَرِيبٌ﴾ "ئاگادارن، بى گومان سەرکەوتنى خىۋاى نزىكە"، جا بەم شىۋەيە ھەر كەسىك حەق پەپرەو بىكات، ئەوا توۋشى تاقىکردنەۋە دىت.

ھەر كاتىك بەندە لە تاقىکردنەۋە و ناخۇشىدا نارامى گرت و كۆلپنەدا، ئەوا ناخۇشى بۇ ئەو دەپتە بەخشش، سەختىيەكان دەبنە ئاسوودەيى، ئەمەش سەرکەوتنى بەدواۋە دى بەسەر دوژماندا، شفاى بەدواۋەيە بۇ دەردى دلەكان، ئەم ئايەتە ھاۋشىۋەى ئەم فەرمایشانەى خىۋاى گەۋرەيە: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ﴾ نالى عىمران: ۱۴۲. واتە: "يان پىتان وابوو دەچنە بەھەشتەۋە، لە كاتىكدا خىۋاى گەۋرە نەيزانۋە (دەرىنەخستوۋە) كامەتان تىكۇشاۋون و كامەتان نارامگر بوۋە". ھەرودھا ئەم فەرمایشتە: ﴿الم ﴿۱﴾ أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿۲﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ﴿۲﴾﴾ عەنكەبوت: ۱-۳. واتە: "ئەلىف لام مېم، ئايا خەلك و ايانزانىۋە، فەرامۇش دەكرىن، كە بلىن: باۋەرمان ھىناۋە و تاقى ناكربنەۋە، بەدلىياۋە گەلانى پىش ئەوانىشمان تاقى كردوۋنەتەۋە، جا بى گومان خىۋاى گەۋرە ئەۋانەى راستيان كردوۋە دەناسى و درۇزنانىش دەناسى"، لە كاتى تاقىکردنەۋە بەندە يان رېزدار يان رېسوا دەي.

(۲۱۵) ﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ
وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ
﴿۲۱۵﴾

﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ﴾ واته: "لېت ده پرسن که چی به خشن"، پرسارت لیده کهن له باره ی خهرجی کیشان (نه فقهه وه)، نه مهش پرسار له باره ی خهرجیکش و خهرجی بۆکیشرایش ده گریته وه، خوای گه وره وه لّامی دانه وه و فهرمووی: ﴿قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ﴾ واته: بلی: ههر بره سامانیکي کهم یان زور، که ده به خشن نهوا نهوانه ی له هموو خه لک له پیشترن تا پیان بدن و پیشیان بخن، خاوه نی گه وره ترین مافن له سه رتان، بریتین له دایک و باوکتان که نه رکه له سه رتان چاکه یان له گه لدا بکهن، خهرامیشه نازاریان بدن، یه کیک له گه وره ترین جو ره کانی نازاردانیان بریتیه له وازه نیان له کیشانی خهرجیه که یان، ههر بویه خهرجی کیشانیان نه رک و یویسته له سه ر نهو رۆله یه ی که سامانی هه یه.

له دوای باوان، ﴿وَالْأَقْرَبِينَ﴾ خزمه کانی نزیکه کان دین به پیی جیاوازیان له نزیکه تیدا، جا کامه نزیکتره نهو له پیشتره، به مهش به پیی نزیکي و یویستی بی هه بوونی ده ی، بی گومان خهرجی کیشانیان به خشین و گه یاندنی په یوه ندی خزمه تیه.

﴿وَالْيَتَامَىٰ﴾ "هه تیوان" نهو هه تیوانه ن که ته مه نیان بچوکه و که سیکیان نییه کاسییان بۆ بکات، نهوان یویستیان به خهرجی کیشان هه یه، چونکه به خو یان ناتوان به رزه وه ندی خو یان مسوگهر بکهن، که سیکیشیان نییه کاریان بۆ بکات، بویه خوای گه وره له ره حمت و میهره بانی خو یه وه له گه ل هه تیوان، به نده کانی راسپاردووه تا چاکه کار بن له گه لیاندا.

﴿وَالْمَسَاكِين﴾ "نه‌داران"، نه‌وانه نه‌و که‌سانه‌ن که‌ خاوه‌ن بیداو‌یستین، نه‌وانه‌ن که‌ نه‌داری نه‌وانی شه‌کته‌ت کردوو، جا نه‌وانه بی‌بان ده‌به‌خشی به‌مه‌به‌ستی پر‌کردنه‌وه‌ی بیداو‌یستیه‌کانیان و ده‌وله‌م‌ه‌ند کردنیان.

﴿وَابْنِ السَّبِيل﴾ واته: نه‌و ری‌واره‌ی له‌ و لاتیکی بی‌انیدا خه‌رجی لی‌راوه، بویه به‌ به‌خشین یارمه‌تی ده‌دری بؤ نه‌وه‌ی له‌م سه‌فه‌ره‌یدا به‌ نام‌نجه‌که‌ی بگات.

کاتیک خوای گه‌وره نه‌م جو‌ره که‌سانه‌ی تابه‌ت کردوو، به‌هوی نه‌وه‌ی زور بی‌یستیان پی‌ هه‌یه، نه‌وا خوای گه‌وره گشتاندوو‌یه‌تی، فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ﴾ هه‌ر به‌خشین و چاکه‌یه‌ک بکه‌ن له‌گه‌ل ناوبراوان و که‌سانی دیکه‌ش، ته‌نانه‌ت هه‌ر جو‌ره خواپه‌رستی و خیری‌ک بکه‌ن، چونکه‌ ده‌جیته‌ نیو چوارچیوه‌ی ناوی (چاکه و خیره‌وه) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾ "نه‌وا خوای گه‌وره پی‌ زانیه"، پاداشتی نه‌م چاکه‌یه‌تان ده‌داته‌وه و خیره‌که‌تان بؤ ده‌پاریزی، هه‌ر یه‌کیکتان به‌ گو‌یره‌ی نیاز و دل‌سوزی، زوری و که‌می به‌خشین، ری‌زه‌ی بی‌یستی بی‌ بوون و گه‌وره‌ی کاریگه‌ری و سو‌ده‌که‌ی پاداشتنان وه‌رده‌گر نه‌وه.

﴿۲۱۶﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿۲۱۶﴾

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ﴾ "شه‌ر‌کردن له‌ بی‌ناوی خوادا له‌سه‌رتان بی‌یستکراوه، هه‌رچه‌نده له‌سه‌ر ده‌روونتان ناخوشه"، نه‌م نایه‌ته واجبوونی شه‌ر‌کردنی له‌ خو‌گرتوو له‌ بی‌ناوی خوادا، له‌ کاتیکدا بی‌شتر موسلمانان فه‌رمانیان بی‌کراوو واز له‌

شهر کردن بهین، چونکه پیشتر لاوازیبون و بهرگه یان نه ده گرت، جا دوای نه وهی بیغمه بهر (درود و سلاوی خوی لیبی) کۆچی کرد بو شاری مه دینه، موسلمانان زور و به هیزبون، نهوسا خوی پایه بهرز فرمانی بیان کرد به شهر کردن و تیکوشان له بیناوی خوادا، راشیگه یاند که نه مه لای دهر وون بیزراوه، چونکه شه که تی و ماندویتی تیدایه، جوړه ها ترس و نه گه ری تیاچوون دینه پیش، له گه ل نه مه شدا نه م کاره چاکه به کی تهواو و بوخته، چونکه پاداشتی مه زن و خودوورگتنی له سزای به نیشتی تیدایه، سهر که وتن به سهر دوژمنانی خوا و دهستخستی دهستکه وته کانی جهنگ و جگه له مانه له وهی که مه به سته تیدایه، سهر باری نه وهی ناخوشی تیدایه.

﴿وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ﴾

واته: "له وانیه شتیگان له لا ناخوشی، که چی چاکه ی بو تان تیدای، و له وانیه شتیگان خوشبووی و حزی لی بکه ن، که چی خراپه ی تیدای بو تان"، وه ک دانیشن و نه نجام نه دانی تیکوشان (جیهاد) به مهستی حسانه وه، نه مه خراپه، چونکه که سی سهر شوپ سزا ده دری، به مه دوژمنان به سهر نیسلام و موسلمانان زال دهن، موسلمانان سهر شوپ و سوک دهن، پاداشتی مه زنیان له ده سته ده چی، تووشی سزا ده بنه وه.

نه م نایه تانه گشتگیر و همه لایه نن، همه و کرداره چاکه کان ده گرنه وه که دهر وون حزی بی ناکات - به هوی نه و سه ختیبه ی تیاپدایه - هه ر چنده گو مانی تیدا نیبه نه مه خیر و چاکه یه، نه و کرده وه خراپانه ی دهر وون حزیان پیده کات - به هوی نه وهی وا گو مان ده بات حسانه وه و چیژی تیدایه -، نه و بی گو مان خراپه ن.

به نام سهر بهت به بارودوخی دنیا، نه و گشتگیر نیبه، به لکو به زوری وایه کاتیک به نده ی باوه ردار حزی له کاریک کرد، نه و خوی گه وره هوکاری وای بو فه راهم ده کات که به نده وا هه ست نه کات نه مه چاکه ی تیدایه بو ی، چاکتر وایه سوپاسگوزاری

خوای گه‌وره بی، بنده‌ی باوردار نه‌وه به چاکه ده‌بینی که له واقیعدایه، چونکه ده‌زانی خوای گه‌وره به به‌زه‌بیره له خودی بنده بی بنده، به توانا‌تریشه له‌سهر دایینکردنی به‌رزه‌وندی بنده بی بنده، زانا و شاره‌زاتریشه له بنده به به‌رزه‌وندیه‌کانی بنده، هه‌روه‌ک خوای پایه‌برز فهرموویه‌تی: ﴿وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ واته: "به‌دلنیا به‌وه نه‌وی خوای مه‌زن ده‌زانی (چاکه له چیدایه) نیوه نایزانن"، چاکر وایه بۆتان له‌گه‌ل قه‌ده‌ری خوای گه‌وره برۆن، جا دل‌خۆشتان بکات یان نا.

جا له‌بهر نه‌وه‌ی فهرمانکردن به شه‌رکردن له پیناوی خوادا، نه‌گه‌ر کۆت و به‌ند نه‌کرا بو‌با، نه‌وا مانگه حه‌رامه‌کان و مانگه‌کانی تریشی ده‌گرته‌وه، بۆیه خوای گه‌وره شه‌رکردنی له مانگه حه‌رامه‌کاندا هه‌لاواردوه و فهرموویه‌تی:

﴿۲۱۷﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَن دِينِهِ فَمَا لِي بِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ كَافِرٌ فَاُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۲۱۷﴾

زۆربه‌ی رافه‌کارانی قورتان پینان وایه حه‌رامکردنی شه‌رکردن له مانگه حه‌رامه‌کاندا، به فهرمانی شه‌رکردن له‌گه‌ل هاو به‌شدانه‌ران له هه‌ر کوییه‌ک بن هه‌لوه‌شاهه‌ته‌وه، هه‌ندی‌ک له رافه‌کارانیش پینان وایه: ئەم ئایه‌ته هه‌لوه‌شاهه‌ته‌وه (نەسخ نەکراوه‌ته‌وه)، چونکه ده‌قی گشتگیر (المطلق) له‌زیر ده‌قی کۆت و به‌نددار (المقید) مانای نیوه‌ده‌گیری، ئەم ئایه‌ته کۆت و به‌ندکراوه، چونکه فهرمانی ره‌های به شه‌رکردن کردوه، یه‌کی‌ک له دیارترین

خه‌سلته‌ته‌کافی مانگه‌ جه‌پرامه‌کان، به‌لکو‌ گوره‌ترین‌ تابه‌ته‌ندی‌ ئه‌و‌ مانگانه‌ جه‌پرامبوونی‌ شه‌پرکردنه‌ تییاندا، ئه‌م‌ ئایه‌ته‌ مه‌به‌ستی‌ سه‌ره‌تای‌ ریپیدان‌ بووه‌ به‌ شه‌پرکردن، سه‌باره‌ت‌ به‌ شه‌ری‌ به‌رگری، ئه‌وا‌ له‌ مانگه‌ جه‌پرامه‌کانیشدا‌ دروسته‌، هه‌روه‌ک‌ شه‌ری‌ به‌رگری‌ له‌ ناو‌ که‌عبه‌ی‌ پیروزی‌شدا‌ دروسته‌.

ئه‌م‌ ئایه‌ته‌ به‌هۆی‌ ئه‌و‌ پرووداوه‌ی‌ به‌سه‌ر‌ پۆله‌ سه‌رباز‌ (سریه‌ی‌ عه‌بدوڵای‌ کوری‌ جه‌حشه‌وه‌ هات‌ دابه‌زی، به‌وه‌ی‌ عه‌مری‌ کوری‌ جه‌زهره‌میان‌ گوشت‌ و سامانه‌که‌یان‌ برد، - به‌پیی‌ ئه‌وه‌ی‌ وتراوه‌ - ئه‌م‌ شه‌ره‌ له‌ مانگی‌ ره‌جه‌یدا‌ بووه‌، جا‌ به‌هۆی‌ شه‌پرکردن‌ له‌ مانگه‌ جه‌پرامه‌کاندا، ئه‌وا‌ هاوبه‌شدانه‌ران‌ ره‌خنه‌یان‌ له‌ موصلمانان‌ گرت، له‌م‌ ره‌خنه‌ گرتنه‌یاندا‌ سه‌تمکار‌ بوون، چونکه‌ ئه‌وان‌ به‌ خۆیان‌ که‌موکورتی‌ زۆر‌ مه‌زنتریان‌ تیدا‌ بوو‌ له‌وه‌ی‌ که‌ ره‌خنه‌یان‌ پی‌ له‌ موصلمانان‌ ده‌گرت، "﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ﴾" واته‌: ئه‌ی‌ په‌یامبه‌ر، پرسیارت‌ لیده‌که‌ن‌ ده‌باره‌ی‌ شه‌پرکردن‌ له‌ مانگه‌ جه‌پرامه‌کاندا، بلی‌: هه‌له‌یه‌کی‌ مه‌زنه‌،" خوای‌ پایه‌به‌رز‌ خه‌سلته‌تی‌ هاوبه‌شدانه‌ران‌ پروون‌ ده‌کاته‌وه‌ و ده‌فه‌رمووی‌: ﴿وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ واته‌: رپگری‌ کردنی‌ هاوبه‌شدانه‌ران‌ له‌و‌ که‌سانه‌ی‌ ده‌یانه‌وی‌ باوه‌ر‌ به‌ خوا‌ و پیغه‌مبه‌ر‌ هه‌ینن، نازاردانی‌ باوه‌رداران، هه‌ولدان‌ بۆ‌ هه‌لگیرانه‌وه‌یان‌ له‌ ئایه‌نه‌که‌یان، بی‌ باوه‌ر‌بوونیان‌ له‌ مانگه‌ جه‌پرامه‌کان‌ و له‌ شاری‌ مه‌که‌دا، که‌ ته‌ه‌ئا‌ ئه‌مه‌ وه‌ک‌ خراپه‌ به‌سه‌، ئه‌ی‌ چی‌ سه‌باره‌ت‌ به‌و‌ که‌سه‌ی‌ له‌ نیو‌ مانگه‌ جه‌پرامه‌کان‌ و شاری‌ مزگه‌وتی‌ پیروژ‌ (که‌عبه‌)دا‌ بی‌ باوه‌ر‌ بی‌؟!!

﴿وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ﴾ واته‌: ده‌رکردنی‌ خه‌لکی‌ مزگه‌وتی‌ جه‌پرامه‌که‌عبه‌، که‌ بریتین‌ له‌ پیغه‌مبه‌ر‌ (درود‌ و سلأوی‌ خوای‌ لیبی‌) و هاوه‌لانی، چونکه‌ ئه‌وان‌ له‌پیشتر‌ و شایه‌نترن‌ له‌ هاوبه‌شدانه‌ران، چونکه‌ ئه‌وان‌ به‌ حه‌قیقه‌ت‌ ئاوه‌دانکه‌ره‌وه‌ی‌ که‌عبه‌ی‌ پیروژ، که‌چی‌

هاوبه شدانهران ئهوانیان دهرکرد له ﴿مَنْه﴾ "مهککه"، ږیگه یان پینه دا به که عبه بگات، هدرچهنده ئه مائله وهک یه که یو خه لکی مهککه و ئه و که سانه ی له شوینانی دیکه وه یو ی ده چن.

"﴿اَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ اَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾" واته: هدر یه کیك له مانه لای خوای گه وږه لای خوا گه وږتر و خراپترن، "و ناشوب و فیتنه له کوشتن گه وږه تره" له مانگه حه ږامه کاندا، ئه ی چی سه بارت به و ه ی که هه موو ئه م سیفته و کرده وه خراپانه له هاوبه شدانهراندا کو بو و بیته وه؟! جا چاک بزانه ئه وان له م ږه خنه گرتنه یاندا له باو ږداران سته مکارن.

دواتر خوای پایه بلند ږایگه یان دووه: ﴿وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ اِنْ اَسْتَطَاعُوا﴾ هاوبه شدانهران به رده و ام له گه ئتان (واته: باو ږداران) ده جهنگن، له مه شدا مه به ستیان به ده سته یانی سامان و کوشتنی باو ږداران نیه، به لگو مه به ستیان ئه و ه یه پاشگه زیان بکه نه وه له ناینه که یان، بی باو ږ بین له دوا ی ئه و ه ی باو ږ یان هینا وه، به مهش بینه هاو ه لی ناگری بلیسه داری دوزه خ، جا ئه وان هه موو توانا به کیان له مه ا خه رج ده که ن، به پی ئه و ه ی له به رده ستیانه یو ئه م نامانجه تیده کوشن: ﴿وَيَا أَيُّهَا اللّٰهُ اِلَّا اَنْ يَتِمَّ نُوْرُهُ وَاَوْ كَرِهَ الْكَافِرُوْنَ﴾ ته و به: ۳۲. واته: "خوا ناهیلیت ناواتیان بیته دی و ه یچ شتیکی تری ناویت جگه له وه نه بیته ناین و نووری خو ی سه ربخات و نووری خو ی ته و او بکات و دهری بخات، هدرچهنده بی باو ږ پان پی ناره حهت و دلته نگ بن".

ئه م وه سفه گشتیه و هه موو بی باو ږ پان ده گریته وه، ئه وان به رده و ام له گه ل باو ږ داراندا ده جهنگن، تا ئه و کاته ی پاشگه زیان ده که نه وه له ناینه که یان، به تایهت خاوه ن کنیه کان له جو له که و گا و ره کان، ئه وانه ی ږیگه خرا و دامه ز راو دیان دانا وه و بانگ خواز و

پزىشكانيان بىلەن كۆرۈنۈش، قوتابخانەيان دامەزاندوۋە بۇ پاكىشانى گەلان بۇ سەر ئايىنى خۇيان، ھەرچى گومانە كە باۋەرداران لەبارەى ئايىنەكەيانەۋە دەخانە گومانەۋە بىلەن دەكەنەۋە.

بەلام ئەۋەى لە خۋاى پاىبەرزەۋە ئومىد دەكرى، كە بە ئىسلام بەخشش و منەتى بەسەر باۋەرداراندا كروۋە، ئايىنى راست و تۆكمەى بۇ ئەوان ديارىكر دوۋە، ئايىنەكەيانى بۇ كامىل كروۋە - تا بەخششى خۋاى گەۋرە بەۋ شىۋەيەى شايستەيە بەجى بگەيەنرى -، ھەموۋ ئەۋ كەسانەش سەر شۆر بكات كە دەيانەۋى نوورى خۋاى گەۋرە خامۇش بگەن، فىل و تەلەكەكانيان بەسەر خۇياندا بشكىننەۋە و ئايىنەكەى سەر بجات، فەرماشتى خۇى پاىبەدار بكات، بەمەش ئەم ئايەتە بە رىك و دروستى لەسەر بى باۋەرانى ئەم سەردەمە جىيەجى دەى، ھەرۋەك لەسەر ئەۋانەى رابردوۋش ھاتۇتەجى، ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيَفْقَهُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ﴾ ئەنفال: ۳۶. واتە: "بەرستى ئەۋانەى بى باۋەرن، مال و سامانى خۇيان خەرج دەكەن بو ئەۋەى رىگرى بگەن لە بەردەم ئايىنى خوادا، جا مال و سامانيان لە ئابندەدا بو ئەۋ مەبەستە بەگەر دەخەن! پاشان دەيىتە پەشيمانى و داخ لەسەريان، لە كۆتايىدا شكست دەھىن، بىگومان ئەۋانەش كە بى باۋەرن بوون بۇ دۆزەخ كۆ دەكرىنەۋە و رايىچ دەكرىن."

دواتر خۋاى گەۋرە رايگەياندوۋە: ﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فِيمْتِ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ واتە: ھەر يەكك لە ئىسلام پاشگەز بىتەۋە، بەۋەى ئايىكى ترى بەسەردا ھەلئىزىرى، بەسەر ئەمەش بەردەۋام بى تا بە بى باۋەرى دەمرى، ئەۋا "ئەۋ كەسە كار و كروۋەكەنى پوچ دەبنەۋە لە دونيا و دوارۋۇزدا"، بەھۋى نەبوونى مەرچى قبول بوونى كروۋەكان كە موسلمان بوونە، ﴿وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ

النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٨﴾ "ئەوانە نیشتەجیی دۆزەخن و تا هەتایە تیایدا دەمیننەو. ئەم نایەتە بە ناوەرپۆکەکی ئاماژەیی بەو داو، کە هەر کەسیک لە ئیسلام هەلبگەرپتەو و دواتر موسلمان بیتهو، ئەوا کار و کردەو چاکەکانی پیش ئەوێ هەلبگەرپتەو بۆی ئەژمار دەکری، بەهەمان شیو ئەو کەسەش کە تۆبە لە گوناھ و تاوان دەکات، ئەوا کردەو چاکەکانی پیشووی بۆ ئەژمار دەکری.

(٢١٨) ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾﴾

"﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واتە: بەراستی ئەوانەیی باوەرپان هیناو و کۆچیان کردوو و تیکۆشاون لە پیناوی خوای گەورەدا، ئەم سی کارانە، بریتین لە ناوێشان بەختەوهری و جەمسەری ئاشی بەندایەتی، هەر بەمەش ئەو دەناسرپتەو کە ئایا مرۆف چەندە قازانج و زیانی کردوو.

سەبارەت بە ئیمان و باوەر، ئەوا پرسیار لەبارەیی پلەوپایە و گەورەییەکی ناکری، جا چۆن پرسیار لەبارەیی شتیکیو دەکری کە جیاکەرەو بی لە نیوان بەختەوهران و بەدبەختان، بەهەشتییەکان و دۆزەخییەکان؟ ئیمان ئەو شتەیی ئەگەر بەندە هەیی، ئەوا کردەو چاکەکانی لیوهر دەگیرین، ئەگەر ئیمانیشی نەبی، ئەوا هیچ کار و کردەو و واجب و سوننەتیکی لی وەرناگری.

سەبارەت بە کۆچکردن: بریتییە لە جیابوونەو و دابران لەو شتەیی بەندە خووشی دەوی و هوگری بوو، لە پیناو رەزامەندی خوای پایەبەرز، جا کۆچبەر نیشتمان و سامان و خانەوادە و دوستانی جیدەهیلی، لە پیناو نزیکبوونەو لە خوای گەورە و سەرخستنی نایەکی.

سەبارەت بە تیکۆشان لە پیناوی خوادا (جیهاد): بریتییە لە خەرچکردنی هەول و تەقەل لە پیناو جەنگان لەگەڵ دوزمناندا، هەولێ تەواودان بۆ سەرخستنی ئایینی خوا و سەرکوتکردنی ئایینی شەیتان، ئەمەش لوتکەیی کار و کردووە چاکەکانە، چاکترین پاداشت پاداشتی تیکۆشانه، تیکۆشان ھۆکاری ھەرە مەزنی فراوانبوونی ئیسلام و پرسیابوونی بەندە بتهکانە، نامراز و ھۆکاری دنیابوونی موسلمانانە لە خۆیان و سامان و مندالەکانیان. ھەر کەسیک ئەم سی کار و کردووەیە ئەنجامدا - سەرەرای ئەو شەکەتی و سەختییە تیایاندا - ئەوا چاکتر و کاملتر کار و کردووەکانی تر پیادە دەکات.

بی گومان ئەو کەسانە شایستەیی ئەوەن میھرەبانی خوای گەرە جیی ئومیدیان بی، چونکە ئەو ھۆکارەیان پەپرەو کردووە کە میھرەبانی خوای گەرە پیوست دەکات، ئەمەش بەلگەیی ئەوەی تێدایە کە ئومیدبوون بە میھرەبانی خوا، تەلھا لە دواي ئەووەیە کە نامراز ھۆکارەکانی بەختەوهری پەپرەو بکرین، سەبارەت بەو ئومید ھەبوونەیی ھاوتای تەمبەلی و نەگرتنەبەری ھۆکارەکانە، ئا ئەمەیان دەستەووەسانی و ھیواخواستن و لەخۆبایی بوونە، بەلگەشە لەسەر لاوازی ھیمەت و ورەیی خاوەنەکەیی و کەموکورتیی عەقلەکەیی، ئەمە وەك ئەو کەسە وایە دەپەوی مندالی ھەبی بی ئەوەی ھاوسەرگیری کردی، بەرھەم و دەرامەتی ھەبی بەبی تۆچاندن و کاری ئاودان کردن، ھاوشیووی ئەمانە.

لەم فەرمايشتەیی خوای مەزندا: ﴿أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ﴾ واتە: "ئا ئەوانە ئومیدی تەواویان بە میھرەبانی خوای مەزنە"، ئەمە نامازەییە بۆ ئەوەی بەندە - کاتیك کاریك ئەنجام دەدات - ئەوا نابی پشت بەو کارە بەستی، بەلکو دەبی ھەمیشە ئومیدی بە میھرەبانی پەرورەدگاری ھەبی، ھیوای ھەبی بە قبولکرانی کار و کردووەکانی و لیخۆشبوون لە گۆناھەکانی و داپۆشینی کەموکورتییەکانی.

هەر بۆیه فهرموو یه تی: ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ﴾ واته: "خوای گهوره گونا هپۆشه" بۆ ئه و
 كه سانه ی تۆ به یه کی دلسۆزانه یان کردوو، ﴿رَحِيمٌ﴾ "میه ره بانه"، رهحه تی ئه و هه مو و
 شتیکی گرتۆ ته وه، به خشش و چاکه کانی هه مو و زیندوهر و گیاندار یکی گرتۆ ته وه.
 له مه دا به لگه ی ئه وه هه یه، هه ر که سیك به و کارانه هه لّستی، که پیشتر باسکران،
 ئه وای لیخۆشبوونی خوای گهوره به ده سته خات، چونکه چاکه کان گونا ه و خراپه کان
 ده سپر نه وه، میه ره بانی خوای گهوره ده یگریته وه.

کاتیك لیخۆشبوونی به ده سته ینا، ئه وای سزاکانی دنیا و دوا رۆژی له سه ر لاده چی، که
 شوینه واری گونا ه و تا وانه کانن، ئه و گونا هانه ی به ر لیخۆشبوون که وتوون و
 شوینه واره کانی سرا و نه ته وه، کاتیك به نده میه ره بانی خوای گهوره ده یگریته وه، ئه وای
 هه رچی چاکه ی دنیا و دوا رۆژه به ده سته هینی، ته نانه ت ئه و کرده و ده دانه ش که ئه نجامی
 ده دن له میه ره بانی خوا و یه که به وانی کردوو، خو ئه گه ر خوای گهوره ئه وانی بۆ ئه م
 جۆره کارانه سه ر نه خسته بایه، ئه وای ته وانی ئه م کرده وانه یان نه ده و یست، ته نانه ت ئه گه ر
 خوای مه زن توانای بییان نه دا بوایه بۆ ئه نجامدانی ئه و کارانه، ئه وای نه یانده توانی ئه نجامی
 بده ن، ئه گه ر به خششی خوای پایه دار نه بو و بایه ئه وای کرده و ده که ی بۆیان ته وای نه ده کرد و
 لیانی وه ر نه ده گرت، که واته له سه ره تا و کۆتادا سوپاس و ستایش هه ر بۆ خوای گهوره یه،
 هه ر ئه ویش به خششی کردوو به فه راهه مکردنی هۆکار و ئه نجامه کان.

(۲۱۹، ۲۲۰) ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿۲۱۹﴾ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْتَبْتُمْ إِنْ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿۲۲۰﴾﴾

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا﴾ واته: - نه‌ی په‌یام‌به‌ر (دروود و سناو‌ی‌خوای لی‌ی) - باوه‌رداران له‌بار‌هی مه‌ی و قوماره‌وه پرسبارت لبده‌که‌ن، "بلی: گونا‌ه و تاوانیکی زور‌گه‌وره و چه‌ند سو‌دی‌کیشیان تی‌دایه بو‌ خه‌لک، به‌لام گونا‌ه و تاوانه‌که‌یان له سو‌ده‌که‌یان زیاتره"، نه‌و دوو شتانه له‌سه‌ره‌نای هاتی نی‌سلامه‌وه به‌کارده‌هاتن، وه‌ک نه‌وه‌ی کی‌شه‌یه‌ک له‌م دوو شتانه‌دا روویدایی، بو‌یه باوه‌رداران پرسباریان له‌بار‌هی حوکمه‌که‌یان کردووه، خوای پایه‌به‌رز فه‌رمان به‌ پی‌غه‌مه‌ره‌که‌ی کردووه سوود و زیانه‌کانی بو‌ باوه‌رداران روون بکاته‌وه، تا‌ئمه بی‌ته پی‌شه‌کیه‌ک بو‌ چه‌رام‌کردنیان، به‌ته‌واوی وازه‌نیان له‌م دوو شتانه.

خوای مه‌زن هه‌والی داوه سه‌بارت به‌وه‌ی گونا‌ه و زیانه‌که‌یان، نه‌وه‌ی لی‌یانه‌وه به‌ره‌م دی له‌ لاجوونی عه‌قل و به‌فی‌ر‌و‌چوون سامان، ر‌بگری کردن له‌ یادی خوا و نویژ‌کردن، دوژ‌منایه‌تی و رق و کینه - مه‌زنتره له‌و سو‌ده‌ی نه‌وان گو‌مانیان وایه تی‌دایه، له‌ بده‌سته‌نیانی سامان به‌ بازرگانی کردن به‌ مه‌ی و کاسی کردن به‌ قومار، ده‌روون ئاسوده‌ی له‌کاتی هو‌گر‌بوون پی‌یانه‌وه، نه‌م روون‌کردنه‌وه‌یه پاشگه‌ز‌که‌ره‌وه‌ی ده‌روونه‌کانه

له مهیی و قومار، چونکه کهسی ژیر نهوه هه لده بژیژی که بهرزه وهندی نهوی تیدایه، خویشی به دورور دهگری لهوهی که زیانی بو نهو تیدایه.

جا له بهر نهوهی هۆگری بیوون، نهوا بو نهوان سهخت بوو به جاریک و به تهواوی وازی لیبهنن، بویه ئەم نایه ته پیشه کییهکی بو حهرا مبوونیان خسته پروو، ههروهک خوی گهوره دواتر ئەم فهما ریشه دا باسی حهرا مبوونیان کردوه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ﴾ تا دهگاته: ﴿مُنْتَهُونَ﴾ مائده: ۹۰ - ۹۱. ئەمهش له سایه ی لوتف و رهحه ت و حیکمه تی خوی مهزنه وهیه، بویه کاتی که ئەم نایه ته دابهزی، عومەر (خوا لیبی رازی) وتی: تهواو دهستان هه لگرت.

سه باره ت به مهیی: نهوا هه موو بیهۆشکه ر و هۆش لابه ریک دهگریته وه، هه ر جو ریک بی، هه رچی قوماره: نهوا هه موو نهو گره وانه دهگریته وه که قه ره بووی تیدایه له لایه ن دوو بهرام به ره که وه، له تاو له، شه تره نج، هه رچی گره ویکی دیکه ی کرداری و گو فتاریه (که قه ره بووی له گه ل بی)، جگه له پیشه رکیی نه سپه ساری و وشتره وانی و تیره او بژی نه بی، نه وانه رییدراون، چونکه یارمه تیده رن بو تیکۆشان (جیهاد)، هه ر بویه خوی یاسادانه ر مۆ له تی ییدا وه.

﴿وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ﴾ "ئه ی په یامه ر - درود و سلّوی خوی لیبی -، پرسیا رت لیده که ن له باره ی نهوه ی که چی به خشن"، ئەمه پرسیا ره له باره ی نهو ئەندازه یی له سامانه که بیان ده یه خشن، خوی گه و ره کاره که ی بو نهوان ئاسان کرد، فه رمانی بیان کرد به وه ی له وه ی لیان زیاده به خشن، ﴿قُلِ الْعَفْوَ﴾ "ئه ی په یامه ر - درود و سلّوی خوی لیبی - بلی: نهوه ی له ییدا ویستی خۆتان زیاده"، که ییدا ویستییه کانی ژبانی نهوانی له سه ر به ند نییه، ئەمهش به گو یه ی که سه که یه، له که سی

ده‌وله‌مهند و هه‌ژار و مامناوه‌ند، هه‌ر به‌کیکیان توانای به‌خشینی ئه‌وه‌نده‌ی هه‌یه که له سامانه‌که‌ی زیاده، ئه‌گه‌رچی له‌ته خورما به‌کیش بی.

هه‌ر بۆیه خوای مه‌زن فه‌رمانی به‌ په‌یامبه‌ر "دروود و سلّووی خوای لیّی" کردووه، ئه‌وه‌ی زیاده له به‌ش و به‌خشینه‌کانی خه‌لک وه‌ربگری، ئه‌رکیکیان نه‌خاته‌سه‌ر که ئه‌ستۆیان گران بکات، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خوای پایه‌به‌رز ئه‌و فه‌رمانه‌ی به‌ ئیّمه نه‌کردووه به‌وه‌ی پیوستی پیمان بی، یان ئه‌رکی گرانمان بخته‌سه‌ر شان، به‌لکو فه‌رمانی پیکردووین به‌ شتیّک که به‌خته‌وه‌ری ئیّمه و ئاسانکاری تیدا به‌ بۆمان، مایه‌ی سوده بۆ ئیّمه و براکاغان، بۆیه له‌سه‌ر ئه‌مه شایسته‌ی ته‌واوترین سوپاسگوزار بوونه.

دوای ئه‌وه‌ی خوای پایه‌دار ئه‌م روونکردنه‌وه‌یه دلنیا به‌خشه‌یدا، به‌نده‌کانی ناگادار کرده‌وه له‌سه‌ر ئه‌ینه‌کانی شه‌ریعه‌ته‌که‌ی، بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿كَذَلِكَ يَبِينُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ﴾ واته: "تا به‌م شیوه‌یه "خوای گه‌وره ئه‌و به‌لگه و نیشانه‌تان بۆ روون ده‌کاته‌وه" که به‌لگه و ناماژهن له‌سه‌ر حه‌ق، مایه‌ی به‌ده‌سته‌ینانی زانستی به‌ سوود و جیاکردنه‌وه‌ی حه‌ق و نا حه‌قه. ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ واته: "به‌لکو بیر بکه‌نه‌وه"، تا هزر و بیروکه‌کانتان به‌کاربه‌ین له‌ راز و ئه‌ینه‌کانی شه‌رعی خوادا، ناشنابن به‌وه‌ی فه‌رمانه‌کانی که له شه‌ره‌که‌یدا هاتوون، به‌رژه‌وه‌ندی دنیا و دوا‌روژیان تیدا به‌، هه‌روه‌ها تا بیر بکه‌نه‌وه له دنیا و خیرایی کۆتایی هاتی و به‌مه‌ش ره‌تی بکه‌نه‌وه، بیرتان لای دوا‌روژ و مانه‌وه هه‌میشه‌یه‌که‌ی بی، خانه‌ی سزا و پاداشته، به‌مه‌ش کار بکه‌ن بۆ ئاوه‌دانکردنه‌وه‌ی.

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ﴾ واته: "ئه‌ی په‌یامبه‌ر (دروود و سلّووی خوای لیّی) پرسارت لیده‌که‌ن ده‌رباره‌ی هه‌تیوان، بلی: چاکسازی و چاکبوون له‌گه‌لیان خیر و چاکه‌یه، ئه‌گه‌ر

تی‌که‌ل‌او‌یان ب‌که‌ن، نه‌وه براتانن، خوای‌گه‌وره‌ش خراپ‌سازان و چاک‌سازان ده‌ناسی، د‌وای نه‌وه‌ی نه‌م فدر‌مایشته‌ی خوای پایه‌برز دابه‌زی: **﴿إِنَّ الدِّينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾** نساء: ۱۰. واته: "به‌راستی نه‌وانه‌ی که مال و سامانی هه‌تی‌ووان به نار‌ه‌وا ده‌خوون، بی‌گومان نه‌وانه ته‌ها ناگر ده‌خوون و نه‌و مال‌ه ده‌بیته ناگر له سکیندا، له دوار‌وژیشدا ده‌چنه ناو ناگری بلیسه‌داری دوزه‌خه‌وه"، نه‌مه له‌سه‌ر موسلمانان گران‌بوو، بویه خواردنی خو‌یان جیا کرده‌وه له‌گه‌ل خواردنی هه‌تی‌وان، له ترسی نه‌وه‌ی نه‌وه‌ک خواردنی نه‌وان بخوون، هه‌ر چه‌نده له‌م جوړه بارود‌وخانه‌دا، نه‌ریت وابوو خواردنه‌که به‌هاوبه‌شی بو‌وبی، پر‌سیاریان له پیغه‌مه‌ر (درود و سل‌وای خوای لی‌بی) کرد له‌م باره‌وه: خوای‌گه‌وره به‌وانی را‌گه‌یاندا مه‌به‌ست و نامانج له‌مه چاک‌کردنی سامانی هه‌تی‌وانه، به‌وه‌ی بی‌ارزیری و بازرگانی بی بگری، تی‌که‌ل‌بوونی موسلمانان له‌گه‌ل هه‌تی‌وان له خواردن یان جگه له‌مه دروسته، به جوړیک زیان به هه‌تی‌وان نه‌گات، چونکه نه‌وان برای نی‌وهن، نه‌ریت وایه برا تی‌که‌ل‌وای برا‌که‌یه‌تی، سه‌رچاوه و بناغه له‌مه‌دا مه‌به‌ست و کاره، جا هه‌ر که‌سیک بزانی مه‌به‌ستی چاکه‌کاریه له‌گه‌ل هه‌تی‌وان، هیچ چاوبی‌شی له سامانی هه‌تی‌وان نه‌بوو، خو ته‌گه‌ر توژیک له سامان هه‌تی‌و - به‌بی مه‌به‌ست - تی‌که‌لی سامانی نه‌و بوو، نه‌وا هیچ گونا‌هیکی له‌سه‌ر نییه، هه‌ر که‌سیکیش که خوای‌گه‌وره بزانی، که مه‌به‌ستی له‌و سامان تی‌که‌ل‌کردنه گه‌یشته به خواردنی مالی هه‌تی‌وان، نه‌وا نه‌و که‌سه گونا‌هبار و تاوان‌باره، ((الوسائل لها حکم المقاصد: نامرازه‌کان هه‌مان حوکمی نامانجه‌کانیان هه‌یه)).

له‌م نایه‌ته‌دا به‌لگه هه‌یه له‌سه‌ر دروستی جوړه‌ها تی‌که‌ل‌کاری سامانی هه‌تی‌وان له خواردن و خواردنه‌وه، گریبه‌سته‌کان و جگه له‌مانه‌ش، نه‌م رییدانه‌ش لوتف و چاکه‌یه‌که له‌لایه‌ن خواوه و فراوان‌کاریه بو باوه‌رداران.

تهگه رنا ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْتَبْتُمْ﴾ واته: "خوای گه وره گهر بیویستایه" تهوا باری نیوهی گران ده کرد به پینه دانی مؤلذت لدم تیکه لکردنه دا، بهمهش تووشی سه غلته تی دههاتن، قورس ده بوو و گونا هباریش ده بوون "تهگه ر کاری واتان بکردبا" ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ﴾ واته: بی گومان ههر خوای گه وره خواهن هیزی کامله، زالله بهسه ر ههموو شتیگدا، و ﴿حَكِيمٌ﴾ دانایه و ههر کاریک که ده یکات به پیی حکمه ته کامله که ی و چاودیری به ته واوه که ی ده یکات، بالآدهستی خوا له گهل دانایه که ی تیکناگری، بویه ناوتری: خوای گه وره ههر چیه کی بوی ده یکات، جا کۆک بی له گهل دانایه که ی یان دژ بی، به لکو ده بی بوتری: کار و کرده وه و حوکم و برپاره کافی خوای گه وره به پیی دانایی و حکمه تی خوبه تی، هیچ شتیک به هه ره مه کی به دینا هیی، به لکو ههر چیه ک ده یکات تهوا ده بی حکمه تیکی هه بی، جا نیمه تهو حکمه ته بزاین یان نا، خوای مه زن هیچ شتیکی به بی حکمه ت بؤ بنده کافی به شهرع دانه ناوه، که واته ته لها فرمان بهو شتانه ده کات که به رزه وه ندیبه کی تهواو یان مسوگه ری تی دایه، ریگریش ته لها لهو شتانه ده کات که خراپه یه کی تهواو یان مسوگه ری تی دایه، نه مهش به هو ی کاملی حکمه ت و ره هه تی خوای گه وره.

﴿۲۲۱﴾ ﴿وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ وَلَأَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿۲۲۱﴾﴾

﴿وَلَا تَنْكِحُوا﴾ واته: "هاوسه رگری" له گهل تهو زن و نافرته تانه دا مه که ن ﴿الْمُشْرِكَاتِ﴾ ماده م لهسه ر هاو به شدانان بؤ خوای گه وره به رده و امن ﴿حَتَّى يُؤْمِنَ﴾

"تا ټه و کاته ی باوهر دهینن"، چونکه نافرته تی باوهر ډار - هر چه نده زوریش ناشرین بی -
 ټه و له نافرته تی هاو به شدانهر چاکتره، هر چه نده ټه و هاو به شدانهره له و په ږی جوانی شدا
 بی، ټه مهش گشتگیره و هموو نافرته ته موسلمانان ده گریته وه، ټه و ټایه ته ی که له
 سوږه تی مائیده دا هاتوو ټه م گشتاننده ی تاییدت کردوو، به و ی ریگه ی داو به
 هاوسه رگری له گهل نافرته تی خاوه ن کتیه کان، هر وه ک خوی پایه به رز فرموویه تی:
﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ مائیده: ۵. واته: بۆتان ره وایه هاوسه رگری
 بکن له گهل نافرته تی داوین پاکتان له خاوه ن کتیه کان. **﴿وَلَأَمَّةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ
 مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾** واته: بی گومان که نیزه کیکی باوهر ډار چاکتره له نافرته تی کی
 هاو به شدانهر، هر چه نده - به جوانی یان سامانه که ی. هتد - سه رسام بن".

﴿وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا﴾ واته: "نافره تانی باوهر ډار ماره مه برن له
 بیوانی هاو به شدانهر، تا ټه و کاته ی باوهر دهینن"، ټه مه گشتگیره و ټایه تکر دنی تیدا نیه.
﴿وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ﴾ واته: به دلنیا یه وه به نده یه کی
 باوهر ډار چاکتره له هاو به شدانهر ی ک، هر چه نده - به جوانی، سامانه که ی... هتد -
 سه رسام بن".

دواتر خوی پایه به رز، باسی له حکمه تی چه رام کردنی هاوسه رگری کردوو له
 نیوان بیاو و نافرته تی موسلمان له گهل ټه و نافرته و بیاو ی که ټاینیان جیا وازه، جا
 فرموویه تی: **﴿أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ﴾** واته: "تا ټه و هاو به شدانهرانه بانگه واز ده که ن
 بؤ ناگری دوزه خ" به گوفتار و کردار و بارود و خیاند، جا بویه تیکهل بوون له گهل یاندا
 مه ترسی هیه، مه ترسیه که شیان دونیایی نیه، به لکو به دبه ختیه کی هه همیشه یه.

لهو هؤیهی نایه ته که باسی کردووه، نهوه به ده سته خری که خوی گوره ریگری کردووه له تیکه ل بوون له گه ل هه که سیگی هاو به شدانه ر و بیدعه چی، چونکه ماده م هاوسه رگری کردن له گه ل یاندا دروست نه بی - له گه ل نهوهی چندین به رژه وه ندی تیدایه -، نهوا حه رامبوونی تیکه ل بوونی ناسایی له پیشتره، به تاییه ت نهو تیکه ل او بهی که به رژیوونه وهی هاو به شدانه ری تیدایه یان هاوشیوهی نه م شتانه به سه ر مو سلماندا، وهک خز مه تکر دن و هاوشیوهی نه مانه.

له م فه رمایشته دا: ﴿وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ﴾ به لگه ی نهوه هیه که سه ر په شتیار له ماره بریندا ده بی ره چاو بگری.

﴿وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ﴾ واته: "خوی گوره" بانگی به نده کانی ده کات بو به ده ستخستی به هه شت و لیخوشبون، که یه کی که له شوینه واره کانی لاجوونی سزاکانه، نه مهش به بانگ کردیان بو هؤکار و نامرازه کان، که بریتیه له کرده وه چاکه کان، توبه ی ساغ و دل سوزانه، زانستی به سوود، کاری خیر، ﴿وَبَيْنَ آيَاتِهِ﴾ واته: "نایه ت و به لگه و" حوکمه کانی "روون ده کاته وه"، حکمه تی "نهو حوکمه مانه شی ده خاته پروو" ﴿لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ "بو خه لک" نه مهش له سه ریان پیویست ده کات که یادی نهوه بکه نه وه که بیریان چووته وه، نهوه بزانه که نه یانترانیوه، نهو فه رمانانهش پیاده بکه ن که فه راموشیان کردووه.

(۲۲۲، ۲۲۳) ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿۲۲۲﴾ نَسَأُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَأْتُوا حُرَّتَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۲۲۳﴾

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ﴾ "ئهی بیغه مبر - درود و سلاوی خوای لیی -" پرسیارت لیده کهن له بارهی سوری مانگانه وه، بلی: ئه وه نازار و زیانیکه، خوای گه وره هه وال ده دات له بارهی ئه وهی موسلمانان پرسیاریان کردوه له بارهی سوری مانگانه (حه یز)، نایا نافرته له دوای سوری مانگانه هه مان دؤخی پیش سوری مانگانه ی هه به، یان به ته واوی پیوسته موسلمان خوای لییان به دوور بگری، ههروه ک چون جوله که کان وایان ده کرد؟

خوای گه وره رایگه یاند که ئه م سوری مانگانه به نازار و زیانیکه، جا ماده م نازار و زیانه، ئه وا حیکمه ت وا ده خوازی که خوای گه وره به نده کافی ته ها له نازار و زیانه که قه ده غه بکات، هه ر بویه فه رموویه تی: ﴿قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ﴾ واته: "بلی": خو تان به دوور بگرن "له نافرته تان له کاتی سوری مانگانه" له و شوینه ی که سوری مانگانه ی تی دا پرووده دات، به وهی خو تان دوور بگرن له جووت بوون له گه ل نافرته له دامینی پیشه وه، ئه مه به کۆده نگی زانایان حه رامه، تابه تکردنی خودوورگرتن له نافرته له و شوینه ی سوری مانگانه ی تی دا پرووده دات به لگه به له سه ر ئه وهی چوونه لای نافرته و ده ست لی دانی جگه له جووت بوون له ریگه ی دامینی پیشه وه دروسته.

سەبارەت بەم فەرمايشتەش: ﴿وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ﴾ واتە: "نزىكىيان مەكەون تا لە خوینی سۈرى مانگانە پاك دەبنەوہ"، نامازەبە بۇ ئەوہى پيۇستە لەكاتى چوونە لای نافرەت، خۆبەدوور بگىرى لەو شوینانەى جەستەى نافرەت، كە نزىكن لە دامینی پيشەوہ، كە سنوورەكەى برىتيبە لە نيوان ناوك و ئەژنۆ، ھەروەك چۆن يىغەمبەر (دروود و سلاوى خواى ليى) كاتىك دەيوست بچىتە لای خىزانەكانى لەكاتىكدا كە لە سۈرى مانگانەدا دابوون، ئەوا فەرمانى پىيان دەكرد خۆيان لە ناوكەوہ تا ئەژنۆكانيان داپيوشن، ئەوسا دەجووہ لايان.

سنوورى ئەم خۆبەدوورگرتنە و نزىك نەكەوتنەوہبە لە دامینی پيشەوہى ئەو نافرەتەى لە سۈرى مانگانەدايە، ﴿حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ﴾ واتە: "تا ئەو كاتەبە كە پاك دەبنەوہ"، خوينەكەيان رادەوہستى، كاتىك خوينەكە وەستا، ئەوا قەدەغەبوونەكە لادەجى كە لەسەر دۇخى خوين بەربوونەكەبە، بۇ حەلالبوونى جووت بوونەكە دوو مەرج ھەبوون: وەستانى خوين، خۆشۇردن لەو خوينە دواى ئەوہى دەوہستى، جا مەرجى بەكەم نەما، ئەوہى دووہم ماوہتەوہ، بۇبە خواى گەورە فەرمووبەتى: ﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ﴾ واتە: كاتىك خۆيان "پاككردەوہ و خۆيان" شۇرد، ﴿فَاتَوَهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ واتە: "لەو شوینەوہ لەگەليان جووت بن كە خواى گەورە فەرمانى پىكردوون" لە دامینی پيشەوہ لەگەليان جووت بن نەوہك لە پشەوہ، چونكە دامینی پيشەوہ كىلگە و شويى چاندن و وەجەخستنەوہبە.

ئەمە بەلگەى تىدايە لەسەر پيۇستبوونى خۆشۇردنى ئەو نافرەتەى سۈرى مانگانەى ھەبووہ، جا وەستانى خوين بە تەواوى مەرجى دروستى خۆشۇردنەكەبە.

لەبەر ئەوہى ئەم قەدەغەكردنە لوتفيكى خواى پايەبەرز بوو لەگەل بەندەكانى، پاراستنى ئەوان بوو لە نازار، ئەوا خواى پايەبەرز فەرمووبەتى: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

التَّوَّابِينَ ﴿۱۰﴾ واتە: "بى گومان خىۋاي گەورە ئەوانە خۇشەدەۋى" كە بەردەۋام تۆبە لە گوناھەكانيان دەكەن، ﴿وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ واتە: "ئەوانەشى خۇشەدەۋى" كە خۇيان بە پاكەگرن لە گوناھ، ئەمەش خۇبەپاكگرتنى بەرھەستىش دەگرتتەۋە لە پىسى و پۇخلى و بى نوپۇزى.

ئەمە بەلگەى تېدايە لەسەر رەۋايى پاك و خاۋىنى بە رەھايى، چونكە خىۋاي گەورە ئەۋ كەسانەى خۇشەدەۋى كە پاكىن، ھەر بۇيە پاك و خاۋىنى بەرەھايى، مەرجىك بوۋە بۇ دروستى نوپۇز و تەۋاف، دروستى دەست لېدان لە قورتانى پېرۇز، ھەرۋەھا خۇپاكگرتنى مەعنەۋىش دەگرتتەۋە لە رەۋشى نزم و سېفەتە ناشىنەكان، كىردارى پىس و بى نۇرخ.

﴿نَسَأُكُمْ حَرَّتُ لَكُمْ فَأَتُوا حَرَّتَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾ "ژنانى ھاۋزىنتان كىلگەى ئىۋەن، جا بە ھەر شىۋەبەك تانەۋى لەگەلىان جووت بىن و تۇ لە كىلگەكەتان بوەشىن" چ لە پىشەۋە لەگەل دامىنى پىشەۋە جووت بىن، يان لە پىشەۋە لەگەل دامىنى پىشەۋە جووت بىن، چونكە تەھا دامىنى پىشەۋە كىلگەبە و شوپىنى چاندنە، كە ئەۋ شوپىنەبە مندال و ۋەجەى لى پەيدا دەپى.

ئەمەش بەلگەى تېدايە لەسەر جەرامبوۋنى جووت بوون لە رى دامىنى پىشەۋە (كۆمەۋە)، چونكە خىۋاي گەورە رەۋايى نەداۋە بە جووت بوون لەگەل ئافرەت تەھا لەۋ شوپىنەۋە نەبى كە كىلگە و شوپىنى ۋەچەخستىنەۋەبە، چەندىن فەرمۇدە لە پىغەمبەرۋە (درود و سلاۋى خىۋاي لىپى) ھاتوون لەبارەى جەرامبوۋنى ئەمەۋە و نەفرەتى لە بىكرانى كىردوۋە.

﴿وَقَدْ مُوا لِنَفْسِكُمْ﴾ واتە: "بۇ خۇتان دەستىپىشخەرى بىكەن" بە نىزىكبوونەۋە لە خىۋاي گەورە بە ئەنجامدانى خىر و چاكە، جا يەكىك لەم كارە چاكەنەۋە پىاۋ لەگەل

هاوژینه که ی جوت بی، بهو جوړه ی مهبهستی چاکه و ره زامه ندی خوا بی، بهو هیوا به ی
خوای گه و ره و هجه به کیان بیبه خشی که بیته مابه ی سوود بویان.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ واته: له ههموو بارودوخیکدا له خوای گه و ره بترسن، له موه و
یارمه تی وهر بگرن و ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ﴾ چاک ده زانن "ده گهن به دیداری خوا"،
نهوا پاداشت و سزاتان ده داته و ه له سهر کرده و ه چاکه کانتان و کرده و ده کانی تر تان.

ئینجا فهرموویه تی: ﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ "مزگینی بده به باوه پرداران"، به کیکی به
دیاری کراوی باس نه کرده و ه، تا ئایه ته که گشتگیر بی، باوه پرداران مزگینیان بۆ هه به له ژبانی
دو نیا و دواړوژدا، هه رچی خیر و چاکه به و لاجوونی هه ر خراپه به ک وابه سته به به
ئیمان وه، که واته هه رچی باوه پرداره نه م مزگینه ده یگریته وه.

نهمه خو شه ویستی خوای گه و ره ی تیدایه بۆ باوه پرداران، خو شه ویستی هک که دلی
نه وان خو ش ده کات، به ممش خولیا و هیوا و تامه زرۆ ده بن، بۆ نه وه ی خوای گه و ره بویانی
ناماده کرده و ه له پاداشتی دو نیا و دواړوژ.

(۲۲۴) ﴿وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصَلِّحُوا بَيْنَ
النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ﴿۲۲۴﴾

﴿وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصَلِّحُوا بَيْنَ النَّاسِ﴾ واته:
"نه کهن سویند خواردن به خوا بکه نه کۆسپ له به رده م چاکه کاری و پاریزکاری و
ناشته وایی کردن له نیوان خه لکیدا"، مهبه ست له سویند خواردن به گه و ره گرتی سویند
بیخورا وه که به، دو پاتکر دنه وه ی سویند له سهر خواره وه که شه، جا خوای گه و ره فه رمانی
کرد به پاراستی سویند، نه ممش نه وه ده خوازی که له ههموو شتیکیدا پیاریزی، به لام

خوای گهوره له مه دا هه لئاوردنی کردوو، نه گهر به هوئی سوینده وه کاریکی چاک فهرامۆشکرا، نهوا خوای گهوره لیره دا فهرمانی کردوو سویند نه که نه پاسار و کۆسپ له بهردهم چاکه کاری: نه نجامدانی کاری چاک و خودوورگرتن له خراپه یا خود ناشته وایی کردن له نیوان خه لکدا.

ههر که سیك سویند بخوا له سههرازه هینان له واجیك، نهوا بیویسته سوینده که ی بشکیئ، حهرا مه له سههرازه سوینده که ی بهردهوام بی، ههر که سیك سویند بخوا، له سههرازه هینان له سونه تیک، نهوا سونه ته بوی سوینده که بشکیئ، نهوش که سویند بخوا له سههرازه نجامدانی کاریکی حهرا م، نهوا بیویسته سوینده که ی بشکیئ، یان که سهی که سویند بخوا له سههرازه نجامدانی کاریکی نابه سهند (مکروه)، نهوا سونه ته سوینده که ی بشکیئ، سهباره ت به شتی رپییداو (المباح) که سویندی له سههرازه ده خوری، نهوا بیویسته سوینده که جیه جی بکری و نه شکیندری.

هم نایه ته به لگه ده هینرته وه له سههرازه هم بنه ما و رپسا ناوداره: (اذا تراحت المصالح، قدم أهمها: کاتیک بهرزه وه نندیه کان به یه کداده چن، نهوا گرنگترینیان به پیشده خری)، لیره دا ته و او کردنی سوینده که بهرزه وه نندی تیدایه، په پره و کردنی فهرمانه کانی خوا له شتانه دا بهرزه وه نندیه کی گه وره تری له وه تیدایه، بویه پیشخراوه.

دواتر نایه ته که کۆتایی پیه ناوه بهم دوو ناوه پیروزه، جا فهرموویه تی: ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ﴾ واته: "بی گومان خوای گهوره بیسه ری" هه موو ده نگه کانه ﴿عَلِيمٌ﴾ "زانایه" به مه به ست و نیاز و نیه ته کان، له وانه بیسه ری گوفتاری سوینخوآرانه، زانایه به وه ی مه به ستیان چاکه یان خراپه، له وانه هۆشدار ی دان له پاداشت و سزاکه ی، زانستی کار و کرده وه و نیه ته که شتان لای خوا جیگیر بووه.

(۲۲۵) ﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ (۲۲۵)

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ﴾
واتە: خوای گەورە لە بەندە ناگری، لەسەر ئەو سویندانەیی بەسەر زمانیدا دین، ئەگەر بەی
مەبەست بی و نیازی دلی لەسەر دانەمەزرایی، بەلکو تەنھا بەسەر زمانیدا هاتی، وەك چۆن
مرۆف زۆرجار لە قسەکانیدا دەلی: (نا، سویند بەخو: لا والله)، و (نا بەیچەوانەوه، بە
خو: بلی والله)، یان وەك سویند خواردنی بەندە لەسەر شتیکی رابردوو، ئەمەش بەهوی
ئەوهی گومانێ ئەوه دەبات كە خوی راست دەكات بۆیە سویند دەخوات، بەلکو خوای
گەورە لە بەندە دەگری لەسەر ئەو سویندەیی كە مەبەستی دلی لەسەر دامەزرایی.

ئەمەش بەلگەیی تێدایە لەسەر رەچاوکردنی نیاز و مەبەست لە گوفتارەکاندا، هەر وەك
لە کردارەکانیشدا رەچاو دەکری.

"﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ﴾ واتە: بی گومان خوای گەورە گوناھپۆش و لیبوردەیی" بۆ ئەو
كەسەیی تۆبە دەكات و دەگەریتەوه لای خوا ﴿حَلِيمٌ﴾ خۆراگر و نارامگرە لە بەرامبەر
ئەوانەیی سەریچی فەرمانی ئەویان کردوو، بەوهی سزای بۆیان پێش نەخستوو، بەلکو
خۆگر بووه لەگەلی و سەریچیەكەیی داپۆشیوه، لیخۆشبووه سەرباری ئەوهی توانای
بەسەردا هەییە و لەزیر دەستیدایە.

﴿لِّلَّذِينَ يُؤْتُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصًا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾
﴿۲۲۶﴾ وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۲۷﴾

ئەمە دەربارەى سوپند خواردنى تايبەتە بە ھاوژين، سەبارەت بە شتيگى تايبەت، ئەویش بریتىيە لە سوپندخواردنى مېرد لەسەر وازھىنان لە جوت بوون لەگەل ژنەكەى چ بە رەھايى يان بە كۆت و بەندكراوى، بە كەمتر لە چوار مانگ يان زياتر.

﴿لِّلَّذِينَ يُؤْتُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصًا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾ واتە: "بۇ ئەوانەى سوپند دەخون نزيكى ھاوژينيان نەكەون، بۇيان ھەيە تا چوار مانگ چاوەرى بکەن".

جا ھەر يەكێ سوپندى خوارد نزيكى ھاوژينەكەى نەكەوى بە تايبەت، ئەگەر چاوەروانيەكەى لە چوار مانگ كەمتر بوو، ئەوا وەك سەر جەم سوپندەكەى تر، كاتیک سوپند دەشکينى دەبى قەرەبوو (كەفارەتەكەى) بکيشى، ئەگەر سوپندەكەى بردەسەر، ئەوا ھيچى لەسەر نيە، ھاوژينەكەى ھيچ شتيگى بەسەر ئەودا نيە، چونكە مېردەكە چوار مانگى پىداوہ.

ئەگەر سوپندەكە ھەميشەى بوو، يان بۇ ماوەيەك بوو كە لە چوار مانگ زياتر بوو، ئەوا كاتى سوپند خواردنەكەيەوہ ماوەى چوار مانگى بۇ ليكەدەرىتەوہ، ئەمەش ئەگەر ھاوژينەكەى ئەم داوايەى كرد، چونكە ئەمە مافى خۆيەتى، ئەگەر ئەمە تەواو بوو بەھوى سەر جيئەوہ، جا ھەر كە مېردەكە سەر جيئى كرد ئەوا ھيچى لەسەر نيە، جگە لەوہى كە دەبى قەرەبوو (كەفارەتى) سوپند شكاندنەكەى بکيشى، ئەگەر ھەر بەردەوام بوو لە سەر جيئى نەكردن، ئەوا مېردەكە ناچار دەكرى لە ژنەكەى جياييتەوہ (تەلقى بدات)، خۇ ئەگەر ھەر تەلقى نەدا ئەوا دادوہر تەلقى دەدات.

بەلۇم سەرچىيى و گەرپانەۋەي مىرد بۇ لاي ژنەكەي لاي خۋاي پايەدار خۇشەۋىستىرە،
 بۇيە فەرموۋىيەتى: ﴿فَإِنْ فَأَءُوا﴾ واتە: ئەگەر پاشگەزبۈۋنەۋە لەۋ سۈيىندەيان و گەرپانەۋە
 بۇ ئەۋ كارەي وازيان لېھىناۋە، ئەۋىش سەرچىيى كردنە، ﴿فَإِنَّ اللَّهَ عَقُورٌ﴾ خۋاي گەرە
 گوناھپۇشە و لەۋ كارانەيان خۇشەۋىي، كە بەھۇي پاشگەزبۈۋنەۋەيان لە سۈيىندەكەيان
 ئەنجامى دەدەن، ﴿رَحِيمٌ﴾ مېھرەبانە بەۋەي قەرەبۈۋ و ئەستۇپاك كىردنەۋەي بۇيان داناۋە،
 واينە كىردۈۋە وابەستەيان بى و شياۋى ھەلۋەشانەۋە نەي، بەھەمان شىۋە بە بەزەيە
 ئەگەلەيان، بەۋەي گەرپانەۋەۋە لاي ھاۋژىنەكانيان و بەزەيان پىئاندا ھاتۇتەۋە.

﴿وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ﴾ واتە: "ئەگەر ھەر سۈۋرۈۋون لەسەر جىابۈۋنەۋە"،
 بەردەۋامبۈۋون لە سەرچىيى نەكردن، ئەمە بەلگەيە لەسەر ئەۋەي ئەۋ مىردانە حەزبان لە
 ژنەكانيان نىيە، چىتر ھاۋژىنەكانيان ناۋى، ئەمەش بە ماناي سۈۋرۈۋونبان دى لەسەر
 جىابۈۋنەۋەي تەۋاۋ لە ھاۋژىنەكانيان، خۇ ئەگەر پياۋەكە ژنەكەي تەلۇقدا ھەرۋەك چۇن
 ئەمە ئەركىكى راستەۋخۇيە لەسەر مىردەكە، ئەگەرنا دادۈۋە مىردەكە ناچار دەكات
 ژنەكەي تەلۇق بدات، ياخۇد دادۈۋە بەخۇي تەلۇقى دەدات. ﴿فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾
 "بى گومان خۋاي گەرە بىسەر و زانايە"، ئەمە ھەرەشە و ترساندى تىدايە بۇ ئەۋ كەسەي
 ئەم جۇرە سۈيىندانە دەخۇيىن، بەمەبەستى زيان و سەغلەتكردن.

بەم ئايەتە بەلگە دەھىترىتەۋە لەسەر ئەۋەي كە (إبلاء) تايبەتە بە ژن، چۈنكە خۋاي
 گەرە فەرموۋىيەتى: ﴿مِنْ نِسَائِهِمْ﴾ بەلگەشە لەسەر يۈيۈستۈۋونى ئەنجامدانى سەرچىيى لە
 ھەر چۈۋەر مانگك جارېك، چۈنكە دۋاي چۈۋەر مانگك ناچار دەكرى يان لەسەر ئەۋەي
 سەرچىيى بكات، ياخۇد لەسەر تەلۇقدان، ئەمەش تەلۇقا لەبەر ئەۋەيە كە مىردەكە واجب و
 ئەركىكى فەرماۋشكر دۈۋە.

(۲۲۸) ﴿وَالْمُطَلَقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِعَوْلَتِهِنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿۲۲۸﴾

﴿وَالْمُطَلَقَاتُ﴾ واتە: ئەو ژنانەى لەلایەن مېردەکانیانەووە تەلّاق دراوان ﴿يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ﴾ واتە: پېویستە چاوەروان بن بۆ ماوەى ﴿ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ بىنى سى سۈرى مانگانە، يان سى جار پاك بوونەووە لە خوینی سۈرى مانگانە، ئەمەش بەیى راجیایی زانایان لەبارەى مەبەسقى وشەى (القرء)، لەگەل ئەوەى بۆجوونی دروست ئەووەیە كە (القرء) سۈرى مانگانە، بۆ ئەم ماوەیەش چەندین حوكم هەن، لەوانە: زانیى پاكى مندالدان، دواى ئەووەى سى جار سۈرى مانگانەى بەسەردا تیبەر دەبى، زانیى ئەووەى مندالدانەكە كۆرپەى تیدانییە، تا سەرنەكیشى بۆ تیکەلبوونی رەجەلەكەكان.

﴿وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ﴾ واتە: بۆ ژنان دروست نییە زانیارى بشارنەووە" لەبەر ئەمە خواى گەورە لەسەر ژنانى پېویست كەردووە كە هەوال بەدەن سەبارەت ﴿مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ "ئەووەى كە خواى گەورە لە مندالدانى ئەواندا بەدیهیناوە، ئەگەر راست دەكەن باوەریان بە خوا و بەررۆزى دواى هەیه" لە مندال يان خوین بىنى سۈرى مانگانە، چونكە شاردنەووەى ئەمە سەردەكیشى بۆ چەندین خرابە، جا شاردنەووەى كۆرپەلە سەردەكیشى بۆ لكاندى بە كەسانى ترەو، ئەمەش بەهۆى پەلەى ژنەكەووەیە بۆ كۆتایی هاتنى ماوەى دیارىكراو، كاتیک بە جگە لە باوكى لكیندرا، بەهۆى ئەووەو دووچارى پەچران دەبى لە پەيوەندى خزمایەتى و میراتدا، دادەبڕىنى لە مەحەرەم و خزمە نزیكەكانى باوكى، لەوانەیه بىتە هۆى ئەووەى

ھاوسەرگىرى بىكات لەگەل يەككىك لە مەحرەمەكانى، ئەمە كاتىك پروودەدات كە بە جگە لە باوكى دەلكىندىرى، چەسپاندى ئەم لكاندەنە چەندىن لىكەوتەى لە مىراتگرتن و مىرات لىگىران لىدەكەويتەو، جا ھەر يەككىك خزمەكانى ئەو كەسەى كۆرپەلەكەى يۈە لىكىندراو، بىكاتە خزمى كۆرپەلەكە، ئەوا ئەمە چەندىن شەر و خراپەى وا لەم كارە دەپشكۈيتەو، كە تەھا پەرورەدگارى بەندەكان خۆى دەزانى چەند و چۈن، خۇ ئەگرە ھىچ خراپەىكەى نەبووا جگە لەوەى كۆرپەلە لىكىندراو كە تووشى ھاوسەرگىرى پوچەل بى، بەردەوامبوونى بى لەسەر گوناھى گەرە - كە زىنايە -، ئەوا ئەم خراپەى بەس دەبوو بۇ گەرەبى ئەم كارە قىزەونە.

بى گومان شاردنەوەى سۈرى مانگانە، بەوەى پەلە بىكات لە ھەوال لىدانى لەوبارەو بە درۆ، ئەمەش دەيتە ھۆى برىنى مافى مىرد و بە رەوادانان بۇ كەسى دىكە، ئەمەش چەندىن خراپەى لى بەرھەم دىت، ھەرورەك چۈن يىشتەر باسما كىرد، خۇ ئەگەر ژنەكە درۆ بىكات و ھەوالى ئەو بەدات كە نەچووتە نىو سۈرى مانگانەو، لە پىناو ئەوەى ماوەكە درىژە بىكىشى، بەمەش خەرچىك لە مىردەكەى وەر بىگىرى كە لەسەرى پىوست نىيە، ئەوا ئەمە بۇ ژنەكە لە دوو پرووۋە ھەرپامە: بەكەمىان ئەوەى كە شاينى نىيە، دووۋەمىان: بەدرۆ بە ھۆى ھوكمىكى شەرەوۋە وەر بىگرتوۋە، لەوانەشە بگەرپتەوۋە لای مىردەكەى دوای تەواو بوونى ماوەكەى، بەمەش دەيتە خوئىرپىژ، چۈنكە ژنەكە لەو كاتەدا بىنايە، بۇيە خوای پايەبەرز فەرھوۋىەتى: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾.

جا بى دەنگىوونىان بەلگەى بەسەر ئەوەى ئەو ژنانە باوەر پان بە خوا و دوارپۇژ نىيە، خۇ ئەگەر باوەرپان بە خوا و دوارپۇژ ھەبووا، بىنازىنايە ئەو كارەى ئەوان پاداشت و سزای لەسەرە، ئەوا ھىچ يەككىك لەم شتانەيان نەدەكرد.

ئەمە بەلگەى تىدايه، لەسەر ئەوئى ھەوائى ژن سەبارەت بە خۆى كە رادەگەيەئى وەر دەگىرى، لەو شتانهى كە تەئھا خۆى پى دەزانى، وەك: سوپى مانگانە، سىكپى و ھاوشوئى ئەمانە.

دواتر خوائى پايبەرز فەرموويەتى: ﴿وَبِعُوْنَتِهِنَّ اَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِيْ ذٰلِكَ﴾ واتە: ھاوسەر و مېردەكانيان لەپىشتەرن تا ژنەكانيان بگىرئەوئە بۆ ئەو ھاوسەرگىريەى پىشويان، ماددەم مېردەكانيان لەو ماوئەيدا چاوەروان بوونە، ﴿اِنْ اَرَادُوا اِصْلَاحًا﴾ واتە: ئەگەر "ويستيان نيوانيان چاك بكن" ئەمەش بەھوئى ھەز و خوئشەويستى و سۆزەوئەى، ماناى ئايەتەكە ئەوئە دەگەيەئى، كە ئەگەر ئەوان مەبەستيان چاكسازى نەبى لە پەيوئەئى نيوانيان، ئەوا مافى گىرئەوئەيان نىيە، بۆيان نىيە بىانگىرئەوئە بەمەبەستى ئازاردانيان و درىزكردنەوئەى ماوئەكە لەسەر ژنەكانيان، ئايا لەگەل بوونى ئەم مەبەستە مېردەكە بۆى ھەيە ئەمە بكات؟ ئەمە دوو بۆچوونى تىدايه:

زۆريەى زانايان پىيان وايە: مېردەكە دەتوانى ئەمە بكات، ھەرچەئندە ھەرئامە، بەئام راي راست و دروست ئەوئەيە، كە ئەگەر مەبەستى مېردەكە چاكسازى نەبى لە پەيوئەئى نيوانيان ئەوا مافى گىرئەوئەى نىيە، ھەرئەك رووكەشى ئەم ئايەتە پىرۆزە ئەمە پىشان دەدات، ئەمەش ھىكمەتىكى ترە لەم خوگرتنە، كە: لەوانەيە مېردەكە پەشيمان بىتەوئە بەھوئى دابران لە ژنەكەى، بۆيە ئەم ماوئەيەى بۆ داناوئە تا تىبوئى دلى بشكىئى و سەرنجى خۆى بپرى.

ئەمە بەلگەيە لەسەر ئەوئى خوائى پايبەلئند سۆز و خوئشەويستى لە نيوان ھاوژنئاندا خوئشەوئى، رقى لە جىابوونەوئەيانە، ھەرئەك بىغەمبەر (درود و سلأوى خوائى لىئى) فەرموويەتى: ((أَبْغِضِ الْحَلَالَ إِلَى اللَّهِ الطَّلَاقِ)) واتە: قىزەونترىن ھەئال لای خوائى مەزن جىابوونەوئەى ژن و مېردە. ئەمە تايبەتە بە جىابوونەوئەى گەراوئەى (الطلاق الرجعى)،

سهبارت به جیابوونهوهی یه کجاره کی (الطلاق البائن)، ئەوا میږده که له پښتر نییه بۆ گپړانهوهی ژنه که ی، به لکو ئەگەر ژن و میږده که رازی بوون بۆ گه پړانهوه بۆ هاوسه گرپه که یان، ئەوا ده بی به گریه سستیکی نوی بی، که هه موو مهرجه کانی تیدا بینه جی ده سستیکه نه وه.

پاشان خوای پایه دار فهرموویه تی: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ واته: زنان ماف و پایه ندیان له سهر میږده کانیان هه به، ههروه ک چون میږدیش ماف و پایه ندی واجب و سونه تیان له سهر زنان هه به.

سهرچاوهی مافه کان له نیوان هاوژینه کاندای ده گه پښتوه بۆ چاکه، که بریتیه له وه: نه ریتیه له ولاته که دا باوه، ئەمهش له وه سهرده مه دا هاوتای یه ک ماف و ئەرکیان له سهر یه که، ئەمهش ده گۆږی به پیی کات و شوین و بارودوخ و کەش و لیکه وته کان.

له مهشدا به لگه هه به له سهر نه وه ی، که خه رچی کیشان و پوشته کردن و ده سته گه مه و شوینی حه وانوه و جووتبوون – هه موو ئەمانه بۆ چاکه ده گه پښتوه، بۆیه ئەمانه به پیی گریه سقی ره ها پیوسته دهن، به نام ئەگەر مهرجی له گه لدا بوو، ئەوا به پیی مهرجه که ده بی، مه گه مهرجیک حه لالیکی حه رام کردی، یان حه رامیکی حه لال کردی.

﴿وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ﴾ واته: پیاوان سهر کردایه تی و پله به رزیان هه به، مافیکیان زیاتره به سهر یانه وه، ههروه ک خوای پایه رز فهرموویه تی: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾

﴿بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾ نساء: ۳۴. واته: " پیاوان سهر پهرشتیارن به سهر هاوسه ره کانیانه وه، ئەمهش به هو ی ریز و زیاده ئەرکیکه وه، که خوا داویه تی به هه ندیک به سهر هه ندیکی تر دا، – سهره رای نه وه ی که – پیاوان له مال و سامانیان خه رج ده که ن – له پیناوی ناسووده ی و خوشگوزهرانی ئافره تاندا –". پله ی بیغه مبه رایه تی و دادوه ری و پښه وایه تی مه زن و بچوک، هه موو جوړه کار به ده سستیکی تر

تایه ته به پیاوانه وه، ههروه ها له زور شتی تر پیاو زیاتری بو ههیه له نافرته، وهك: میرات و شته کافی تر.

﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ واته: "و خوی گهوره بالادهست و دانایه"، بالادهستی و دهسه لاتی زال و مهزن هه بۆ خوی گهورهیه، وهك چۆن هه موو شتیك ملكه چیه تی، به لام – له گهل بالاده شتیه كه شی – دانایه له هه لسه كه وت و ره فته ره كانیدا.

ئهو ژنانه ی سكه پ، ئهوا له گشتاندنی ئهه ئایه ته هه لوه ویردرون، جا ماوه ی چاوه پروانیان دانانی كۆر په كه یانه، ئهو نافرته تانهش كه میرده كه یان نه جوو ته لایان، ئهوا هه چ ماوه یه كیان بۆ چاوه پروانی نییه، كه نیه كه كانیس ماوه ی چاوه پروانیان دوو جار بینینی سوپی مانگانه یه، ههروهك چۆن ئههه بۆ چوونی هاوه لانه (خوا لیان رازیی) لهه باره وه، به لام ناوكو (سیاق) یی ئایه ته كه به لگه یه له سه ره ئه وه ی مه به ست لیی نافرته ی نازاده نه وهك كه نیه كه.

(۲۲۹) ﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَاِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ اَوْ تَسْرِیْحٍ بِاِحْسَانٍ وَلَا یَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَاْخُذُوْا مِمَّا اَنْتُمْ مَوْهِنٌ شَیْئًا اِلَّا اَنْ یَخَافَا اَلَّا یُقِیْمَا حُدُوْدَ اللّٰهِ فَاِنْ خَفْتُمْ اَلَّا یُقِیْمَا حُدُوْدَ اللّٰهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَیْهِمَا فِیْمَا افْتَدَتْ بِهٖ تِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ فَلَا تَعْتَدُوْهَا وَمَنْ یَتَعَدَّ حُدُوْدَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِکَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿۲۲۹﴾

ته لاقدان له سه ره ده می نه فایدا، له سه ره تایی هاتی نیسلا میس وا به ره ده وام بوو، پیاو ده یوانی ژنه که ی ته لاق بدات به ی کۆتایی، هه ره کاتیك بیویستایه زیانیکی بی بگه یه نی، ئهوا ژنه که ی ته لاق ده دا، کاتیك ماوه ی دیاریکراو بۆ جیا بوو نه وه نریك ده بوو وه، ئهوا ژنه که ی ده گپرا به وه و دواتر ته لاقی ده دایه وه، ئهه کاره ی به به ره ده وامی له گهل ژنه که بیدا ده کرد، به مهش ئه وه نده زیان به ره ژنه که ده که وت، كه ته لها خوی گهوره ده یزانی چه نده.

جا خوای گه‌وره رایگه‌یاند ﴿الطَّلَاق﴾ واته: ئەو ته‌ئاقه‌ی میرد به‌هۆیه‌وه ده‌توانی ژنه‌که‌ی بی‌بگیریته‌وه ﴿مَرَّتَانِ﴾ "دوو جاره" تا میرده‌که - ئەگه‌ر نیازی زیانگه‌یاندنی نه‌بی - بتوانی ژنه‌که‌ی بگیریته‌وه، له‌و ماوه‌یه‌دا پیداجوونه‌وه به‌پرای خوای بکات، جا زیاتر له‌مه‌ لیره‌دا بوونی نییه، چونکه‌ ئەوه‌ی لهم دوو جوژه زیاتر دانی، ئەوا یان ئەوه‌تا بویری ئەنجامدانی کاریکی چه‌رامی هه‌یه، یان چه‌ز ناکات ژنه‌که‌ی بگیریته‌وه، به‌لکو ته‌ئا مه‌به‌ستی زیان یه‌گه‌یاندنیه‌تی، بۆیه‌ خوای پایه‌بلند فه‌رمانی به‌ میرد کردووه ﴿فَإِمْسَاكَ﴾ که‌ ژنه‌که‌ بگیریته‌وه به‌ ﴿بِمَعْرُوفٍ﴾ واته: به‌ پیکه‌وه‌ژیانیکی چاک، هاوشیوه‌ی ئەوانی تر له‌گه‌ل ژنه‌که‌ی ده‌بی مامه‌له‌ بکات، ئەمه‌ پرای و بۆجوونی په‌سهنده، ﴿أَوْ تَسْرِيحَ يَإِحْسَانَ﴾ ئەگه‌ر نا با لئی جیابیته‌وه و ته‌ئاقی بدات به‌ جوانی و چاکی، جا له‌ چاکه‌کاریه‌وه ئەوه‌یه‌ که‌ له‌سه‌ر جیابوونه‌وه له‌ ژنه‌که‌ی هیچ شتی‌ک له‌ سامانه‌که‌ی لی وهرنه‌گری، چونکه‌ سته‌م و زۆرداریه، نابی سامانه‌که‌ی بی‌به‌رامبه‌ر لئی وهربگیری، بۆیه‌ خوای مه‌زن فه‌رموویه‌تی:

﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ﴾

واته: "بۆتان چه‌لال نییه‌ هیچ شتیکیان لی بستینه‌وه له‌ ماره‌ی و ئەو شتانه‌ی پیتان به‌خشیوون، مه‌گه‌ر بترسن له‌وه‌ی که‌ نه‌توانن سنووره‌کانی خوا چاودیری بکه‌ن، خو‌ئه‌گه‌ر ترسان له‌وه‌ی که‌ ژن و میرده‌که‌ سنووری خوا راناگرن"، ئەو کاته‌ ژنه‌که‌ ده‌توانی به‌ جوانی و چاکی خوای له‌ میرده‌که‌ی دا‌مالی (المخالعة)، ئەمه‌ش ئەگه‌ر هاتوو ژنه‌که‌ رقی له‌ میرده‌که‌ی بی، له‌به‌ر پیکه‌اته‌ی سروشتی جه‌سته‌که‌ی یاخود ره‌وشته‌که‌ی، یان که‌موکورتی له‌ ناینه‌که‌یدا، به‌مه‌ش بترسی له‌وه‌ی له‌و هاوسه‌رگه‌یه‌دا گو‌برایه‌لی خوای گه‌وره‌ نه‌بی.

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ واته: "خو‌ئه‌گه‌ر دلنیا‌بن سنووره‌کانی خوای گه‌وره‌ ناپاریون، ئەوا هیچ گونا‌ه‌بار نابن له‌ وهرگرته‌ی ئەو

بږه سامانه ی ژنه که دویبه خشی - له پیناو جیابوونه وه -، چونکه نه مه قهږه بووه بؤ
نه وه ی مه به سستی جیابوونه وه که بیته جی، له مه شدا ږه و ابوونی خودامالین (اخلع) هه به،
کاتیک نه م حیکمه ته دیته جی.

﴿تِلْكَ﴾ واته: نه و حوکمه شهرعیانه ی خراڼه ږوو ﴿حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا﴾ واته:

سنوور و حوکمی خوان که بؤ نیوه ی داناون، فه رمانیشی پیگردوون که مه به زینن.

﴿وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ واته: "بی گومان نه وه ی حوکم و

سنووره کانی خوا به زینی، نا نه وانه سته مکارن"، جا چ سته میک مه زتره له سته می نه و
که سه ی چوو بیته نیو ږه ریزی حه لاله وه و له ویشه وه سنووری حه ږام به زینی، نه وه ی
خوای گه وږه بؤی حه لال کردووه به شی نه کات و جی تیدا نه بیته وه؟

سته م سی جؤره: سته مکردنی به نده نه وه ی له نیوان خو ی و خوای گه وږه دایه،

دوو ه میان: سته می هه ره گه وږه ی به نده که هاو به شدانانه بؤ خوا، سییه میان: سته مکردنی

به نده نه وه ی له نیوان خو ی و به دبه یتر او اندایه، خوای گه وږه له هاو به شدانان خو شنای به

تؤ به کردن نه بی، خوای گه وږه ه یچ شتیک له مافی به نده کان فه رامؤش ناکات، هه رچی

سته می به نده یه نه وه ی له نیوان خو ی و ږه وږه ردگاریدایه که له هاو به شدانان بچو کتر بی،

نه و له ژیر ویست و خواستی خوای گه وږه دا ده بی.

(۲۳۰، ۲۳۱) ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ
فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ
وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ بَيْنَهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿۲۳۰﴾ وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ
فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا
تُمْسِكُوهُنَّ ضَرَارًا لَتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا
آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا وَادْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ
وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ
﴿۲۳۱﴾

خوای پایه‌بلند ده‌فه‌رمووی: ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا﴾ واته: کاتی‌ک بۆ جاری سیهم میرد
ژنه‌که‌ی خو‌ی ته‌ل‌اقدا ﴿فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ﴾ واته: "ژنه‌که‌ی
بۆی حه‌ل‌ال‌نایته‌وه، تا نه‌و کاته‌ی ژنه‌که شو‌ی‌کی تر نه‌کاته‌وه"، هاوسه‌رگری‌به‌کی دی‌که‌ی
ته‌واو نه‌کات و میرده‌که نه‌چینه لای، چونکه هاوسه‌رگری شه‌رعی ده‌بی ته‌واو دروست
بی، گریه‌ست و جووتبوونی تیدایی، نه‌مه‌ش ده‌بی به‌ریکه‌وتن بی.

مه‌رجه هاوسه‌گری و شووی دووهم به‌ناره‌زوو و خواستی خو‌ی بی، نه‌گه‌ر ئامانجی
نه‌م شووکرده‌نه ته‌م‌ها حه‌ل‌ال‌کرده‌نه‌وه‌ی ژنه‌که بی بۆ میردی بیشتری، نه‌وا نه‌مه به
هاوسه‌رگری دانانری، هه‌رگیز ژنه‌که حه‌ل‌ال‌ناکاته‌وه، جووتبوون له‌گه‌لی به‌ناو میردی
دووهم به‌جووتبوونی شه‌رعی دانانری، چونکه میردی ژنه‌که نیه، به‌لکو نه‌گه‌ر ژنه‌که به
حه‌زی خو‌ی شوو‌ی‌کی تر بکات و سه‌رجیی له‌گه‌ل بکات، دواتر لی جیابیتته‌وه، ماوه‌ی
سی سو‌ری مانگانده‌ی که دانراوه بۆ جاوه‌روانی ته‌واوبی، ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا﴾ "هیچ گونا‌هی‌ک
له‌سه‌ر" میردی به‌که‌م و ژنه‌که نیه ﴿أَنْ﴾ واته: "بگه‌رینه‌وه" گریه‌ستی‌کی نو‌یی

هاوسه رگیری ته نجام بدن له نیوانیادا، به هوئی نهوهی گه پانه وه دراوه ته پال هدر دووکیان، نهوا نهه به لگه به له سه رازیوونیان.

به نام نهه گه پانه وه به مهرجکی هه به که ﴿ان ظننا﴾ "ته گه ر گومانیان وابوو" ده بی گومانیان و ابی ﴿ان یقیمه حدود الله وتلك حدود الله﴾ "حوکم و سنوره کانی خوا ده پارین"، هدر به کیکیان مافی نهوه تر به ریا ده کات، نههش به وه ده بی که به شیمان بینه وه نهو به به که وه ژبانه ی رابر دوویان، که بووه هوئی له به ک جیابو ونه وه یان، سو ریش بن له سه ر نهوه ی به جوانی و چاکی به به که وه ده ژین، تا لیره دا هه یچ گونا هیک نیبه له سه ر گه پانه وه یان بو ته نجامدانی هاوسه رگیری به کی نوی.

نمازه و مه بهستی نهه نایه ته پیر ژزه، نهوه ده گه به نی که نه گه ر نهو ژن و میرده گومانیان برد، که ناتوان سنوره کانی خوی گه وره پبارین، بهوه ی گومانی نهوه یان به سه ردا زالی که دؤخی پیشوویان به رده وام ده بی، به به که وه ژبانی خرایان هیشتا ماوه، نهو کاته گونا هبار ده بن نه گه ر هاوسه رگیری له گه ل به کتر بکه نه وه، چونکه له گشت کاریکدا نه گه ر فه رمانی خوی گه وره ی تیدا به ریا نه کری، گو پرایه لی خوی گه وره ی تیدا نه نویتری، نهوا دروست نیبه ته نجام بدری.

لهه شدا به لگه هه به له سه ر نهوه ی، کاتی که مرؤف ده به وی بجیته نیو کاریکه وه، به نایهت به رپر سیاریتی بچوک و مهن، نهوا پیوسته سهیری خوی بکات، نه گه ر هیزی له خویدا بینی بو ته نجامدانی نهه کاره و متمانه ی پیکرد، نهوا با نهجامی بدات، نه گه ر نا به پیچه وانه وه با خوی لیگریته وه.

پاش نهوه ی خوی گه وره نهه حوکمه مه زاننه ی روونکردوته وه، فه رموویه تی: ﴿بینها لقوم یعلمون﴾ واته: تا نهوانه به رنامه و شرع و یاسای خوان، که

دیاری‌کردوو و پرونی‌کردۆته‌وه " بۆ که‌سانیک که‌ بیزان و لیبی‌ تیبگه‌ن"، چونکه‌ هه‌ر زاناکان که‌ سوودی لی‌ ده‌بنین و سو‌دیش به‌ که‌سانی تر ده‌گه‌یه‌ن.

ئه‌مه‌ش په‌له‌وپایه‌ی زانایانمان بۆ ده‌خاته‌پروو که‌ شاراوه‌ نییه‌، چونکه‌ خ‌وای گه‌وره‌ پروونکرده‌وه‌ حوکم و سنووره‌کانی خ‌وی تایه‌ت کردوو به‌وان، هه‌ر ئه‌وان جیبی‌ نیازی ئه‌م پروونکرده‌وه‌یه‌ن، ئاماژه‌ی ئه‌وه‌شی تیدایه‌ که‌ خ‌وای پایه‌به‌رز ئه‌وه‌ی خ‌ۆشده‌وی که‌ به‌نده‌کانی شاره‌زاین و تیبگه‌ن له‌و حوکمانه‌ی دایه‌زاندۆته‌ سه‌ر په‌یامبه‌ره‌که‌ی.

دواتر خ‌وای پایه‌دار فه‌رموویه‌تی: ﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ﴾ واته‌: کاتیک ژنه‌کانتان ته‌ل‌اق ده‌ده‌ن به‌ ته‌ل‌اقیبکی (گه‌پ‌اره‌یی: الرجعی)، به‌ یه‌ک یان دوو جار ته‌ل‌اقدان ﴿فَبَلَّغْنِ أَجَلَهُنَّ﴾ واته‌: کاتی ته‌واوبوونی ماوه‌ی چاوه‌پ‌روانیان نزیك بووه‌وه ﴿فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرَحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ واته‌: یان بیانگیر نه‌وه‌ به‌ چاکه‌، نیازیشان وای‌ مافیان بده‌ن، یاخود وازیان لیبه‌ین به‌ی گه‌راندنه‌وه‌ و زیان پیگه‌یاندن، هه‌ر بۆیه‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا﴾ نه‌که‌ن بیانگیر نه‌وه‌ به‌مه‌به‌ستی زیان پیگه‌یاندنیان ﴿لَتَعْتَدُوا﴾ به‌وه‌ی له‌و کرداره‌ جه‌ل‌اله‌دا سنوور به‌زین به‌ره‌و جه‌رام، جا جه‌ل‌اله‌که‌: گیرانه‌وه‌یانه‌ به‌ جوانی و چاک‌ی، جه‌رامه‌که‌ش: زیان پیگه‌یاندنیه‌.

﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ "جا هه‌ر یه‌کیک ئه‌م کاره‌ بکات، ئه‌وا له‌ راستیدا سته‌م له‌ خ‌وی ده‌کات"، خ‌ۆ ئه‌گه‌ر مافه‌که‌ بۆ به‌دیه‌ینراو بگه‌رپه‌ته‌وه‌، ئه‌وا زیانه‌که‌ بۆ زیانگه‌یه‌نه‌ره‌که‌ ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌.

﴿وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُؤًا﴾ "نه‌که‌ن ئایه‌ته‌کانی خ‌وای گه‌وره‌ به‌ گالته‌ بگرن"، د‌وای ئه‌وه‌ی خ‌وای گه‌وره‌ سنووره‌کانی زۆر به‌ جوانی پروونکرده‌وه‌، مه‌به‌ستیش لیبی‌ زاین و کار پیکردنی و وه‌ستان له‌ ناستیدا و پیشیل نه‌کردنی بوو، چونکه‌ خ‌وای گه‌وره‌ به‌

ھاكەزايى و ھەرەمەكى دايىنەبەزاندوۋە، بەلگۈ بە حەق و راستى دايىبەزاندوۋە ئەك بۇ فىشە، بۇيە رېگىرى كردوۋە لەۋەى ئابەت و حوكمەكانى بە گالئە بگىرىن، واتە: نابى يارىان، بى بگىرى، كە برىتتېە لە بوپرى نواندن لە ئاست يىشلىكردىيان، ملكە چ نەبوون بۇيان، ۋەك: زيان گەياندن لە گىراندەۋەى زن يان لى جىابوونەۋەى، ياخود بە زور تەلاقدانى، يان كۆكردنەۋەى سى تەلاق بەيەكەۋە، خۋاى گەۋرە - لە ساىەى رەھەتى خۋىەۋە - تەلاقى بەك لە دۋاى بەك داناو، ئەمەش ۋەك بەزەى پىداھاننەۋە و ھەولدان بۇ دايىنكردنى بەرزەۋەندىەكانى.

﴿وَأَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ "يادى ئەو ناز و نىعمەتەنە بىكەنەۋە كە خۋاى گەۋرە لەگەل ئىۋەى كردوۋە" بە گىشى، بە زمان سوپاس و ستايشى خۋاى گەۋرە بىكەن، بە دل دانى پىدانىن و بە راستى بزائن، بە ئەندامەكانى جەستەش كار بىكەن لە گوپرايەلى كردنى خوادا.

﴿وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ﴾ واتە: "يادى ئەۋەش بىكەنەۋە كە لە قورئانى پىرۋز و حىكمەتدا بۇتانى دابەزاندوۋە"، حىكمەت: سوننەتە، ھەرچى قورئانى پىرۋز و سوننەتى بەپىزە رېگەكانى چاكەى بۇ ئىۋەى روونكردۋتەۋە و ھانى ئىۋەى داۋە لەسەرى، رېچكە و رېگەكانى خراپەشيان بۇ ئىۋە ئاشكرا كردوۋە، و ئاگادارىشى كردوۋنەتەۋە لىيان، خۋاى گەۋرە خۋىشى بە ئىۋە ناساندوۋە لەگەل ئەۋەى چى بەسەر خۋشەۋىستان و دوزمىنانى خۋى ھىناۋە، تەنانەت ئىۋەى فىرى شتايىك كردوۋە كە ھەرگىز يىشتەر نەتانزانيۋە.

وتراۋە: مەبەست لە حىكمەت: راز و ئىنئىەكانى شەرىعەتە، قورئانى پىرۋز حوكم و ياساى تىدايە، حىكمەتى ئەۋەش روونكردنەۋەى دانايى خۋاى گەۋرەيە لە فەرمان و رېگىرىەكانىدا، جا بۇيە ھەر دوو ماناكەى دروستن. ھەر بۇيە فەرموۋىەتى: ﴿بِعِظْمِكُمْ بِهِ﴾

شوگردنه‌وهی به‌هوی رِق و کینه‌که‌ی و هه‌لچوونی له‌به‌رامبه‌ر ته‌لّاقی یه‌که‌م که می‌رده‌که هاویژتوو به‌تی، "ماده‌م ژن و می‌رده‌که به‌ره‌زامه‌ندی خو‌یان و به‌جوانی ریک‌که‌وتوون".

"ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ" واته: ئەمه ئامۆژگاری که‌سانیکی بی‌ده‌کری، که باوه‌ری به‌خو و دوا‌پوژ هه‌بی.

باسی ئەوه‌ی کردووه که هه‌ر یه‌کیک باوه‌ری به‌خوای گه‌وره و دوا‌پوژ هه‌بی، ئەوا ئیمان و باوه‌ره‌که‌ی رپگری لیده‌کات له‌کۆسپ و به‌ربه‌ست دروستکردن، چونکه ﴿ذَلِكُمْ أَزْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ﴾ نا ئەمه پاکتر و خاوینتره بو‌تان له‌و گومانه‌ی سه‌ربه‌رشتیاری ژنه‌که هه‌به‌تی، که پی‌وایه رپگری کردن له‌شوگردنه‌وه برپاری دروسته، له‌به‌رامبه‌ر ته‌لّاقدانی یه‌که‌م رپگه نه‌دات شوی پی‌کاته‌وه، هه‌روه‌ک چۆن ئەمه نه‌ریقی خو‌به‌زلزانه‌کانه.

ئه‌گه‌ر سه‌ربه‌رشتیاره‌که پی‌وای به‌رژه‌وه‌ندی له‌به‌شو نه‌دانه‌وه‌یدایه، ئەوا ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ "خوای گه‌وره چاک ده‌زانی" - خیر و به‌رژه‌وه‌ندی له‌جیدایه - و ئیوه نایزان، که‌واته ملکه‌چی فه‌رمانی ئەو خوایه بن که زانایه به‌به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانتان، هه‌میشه به‌رژه‌وه‌ندی ئیوه‌ی مه‌به‌سته و تواناشی به‌سه‌ردا هه‌یه، ئاسانکاریان بو‌ ده‌کات به‌و رپگیانه‌ی ئیوه‌ ده‌یزانن و به‌وانه‌ش که نایزان.

له‌م ئایه‌ته‌دا به‌لگه‌ی ئەوه هه‌یه که له‌بوونی سه‌ربه‌رشتیار (الولی) له‌ماره‌کردندا پی‌ویسته، چونکه رپگری کردووه له‌وه‌ی سه‌ربه‌رشتیاران کۆسپ دروست بکه‌ن، بی‌گومان ته‌مما کاتیک رپگریان لیده‌کری له‌کاریک، که له‌ژیر به‌رپوه‌بردنی ئەواندایی، مافیان له‌کاره‌که‌دا هه‌بی.

(۲۳۳) ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ
الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ
إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ
ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ
أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ
بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ ۲۳۳

ئه‌م ئایه‌ته هه‌واله به‌لام به مانای فه‌رمانه، له شوینی شتیکی جیگیر دابه‌زینراوه، که بیویستی به فه‌رمان نییه، "﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ﴾" واته: دایکان، دوو سال با شیر بدهن".

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سال به‌کاردی بۆ سالیکی ته‌واو، و بۆ ریزه‌ی زۆرینه‌ی که به‌لای سالدای بچی، بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرِّضَاعَةَ﴾ "بۆ ماوه‌ی دوو سالی ته‌واو، بۆ ئه‌و که‌سه‌ی که بیه‌وی شیری ته‌واو بدات"، جا ئه‌گه‌ر بۆ ماوه‌ی دوو سال شیر درا به‌ کۆرپه‌له‌ی شیره‌خۆر، ئه‌وا ماوه‌ی شیر پیدانی ته‌واو بووه، دوا‌ی ئه‌و ماوه‌یه شیره‌که وه‌ک هه‌ر خۆراکیکی تر هه‌ژمار ده‌کری، بۆیه شیردان له دوا‌ی دوو سال به‌ مه‌رج دانه‌نراوه و گرتنه‌وه‌یشی به‌ چه‌رام دانه‌نراوه.

ئه‌م حوکمه له‌م ده‌قه و له‌م فه‌رمایشته‌ی خوا‌ی پایه‌بلند وه‌رده‌گیری: ﴿وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾ نه‌حقاف: ۱۵. واته: سکپ‌بوون و له شیر برپه‌وه‌ی سی مانگی خایاندوووه. ئه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی که‌مترین ماوه‌ی سکپ‌بوون شه‌ش مانگه، ده‌کری مندال له‌و ماوه‌یه‌دا بی.

﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ﴾ لەسەر باوك يېۋىستە ﴿رِزْقَهُنَّ وَكِسْوَتَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾

"رۆزى و پۇشاكى ژنەكان دابىن بىكات بە چاكى" ئەمە گىشىگىرە ھەر دوو دۇخ دەگىرئەو ھەر چ ئەگەر پەيوەندى بە مېردەكەيوە ھەر مابى يان تەلق درابى، ئەوا لە ھەر دوو دۇخدا لەسەر باوك يېۋىستە رۆزى و پۇشاكى بۇ دابىن بىكات، كە برىتپىيە لە كرى شىرىدانه كە.

ئەمە بەلگەيە لەسەر ئەو ھى ئەگەر ژنە شىردەرەكە پەيوەندى ھاوسەرگىرى لەگەل مېردەكە ھەر مابوو، ئەوا كرى شىردانه كە يېۋىست نىيە جگە لە خەرجى و پۇشتە كرى نەبى، جا ھەر يەكك بەبى بارودۇخى خوى، ھەر بۇيە فەرموويەتى: ﴿لَا تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا﴾ "ئەرك لەسەر ھىچ كەسىك دانانرى مەگەر بەگىرەبى تۈناكە ھى نەبى"، كەسى ھەزار ئەركدار ناكرى تا خەرجى ھەك دەولەمەندىك بىكىشى، تەنانەت كەسىك كە خەرجى نىيە ئەركدار ناكرى تا ئەو كاتە ھى بۇ پەيدا دەبى.

﴿لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا﴾ واتە: "ئابى ھىچ دايكىك بەھۇى مندالەكەيوە زىانى

پىگەيەنرى"، دروست نىيە دايك زىانى پى بگەيەنرى بەھۇى مندالەكەيوە، بەو ھى يان رىگىرى لە شىردانى بىرى، ياخود ئەو خەرجى و پۇشاك و كرىيە كە يېۋىستەبى پى نەدرى.

﴿وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ﴾ "ئابى باوكى مندالەكەش زىانى پىگەيەنرى بەھۇى

مندالەكەيوە"، بەو ھى ژنەكە بەمەبەستى زىانگەياندىن شىر نەداتە مندالەكە، يان داواى زىادە ئەركىكى لىبكات، ھاوشىۋە ئەمانە لە جۇرەھا زىانگەياندىن.

ئەم فەرمائىشتە: ﴿مَوْلُودٌ لَهُ﴾ ئامازەبە بۇ ئەو ھى مندال بۇ باوكىيەتى، چۈنكە ئەو بەخىشوبەتى و دەستكەوتى ئەو، بۇيە بۇ باوك دروستە لە مالى مندالەكە ھى بىات و بىخوات، مندالەكە ھى رازىبى يان نا، بەبىچەوانە ھى دايك.

دوباره‌ی ئەو فەرمايشته: ﴿وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ﴾ واته: له‌سه‌ر میراتگری مندالەکه ئەگەر بی باوک بوو، مندالەکه‌ش سامانی نه‌بوو، ئەوا هه‌مان ئەو ئه‌رکه‌ی له‌سه‌ره، که باوکی مندالەکه له‌سه‌ربه‌تی له‌ خه‌رجی کیشان و پوخته‌کردنی شیردوره‌که، ئەمه‌ش به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئەوه‌ی ئەو خه‌زمه‌ی هه‌بووه و ده‌وله‌مه‌نده، پيوسته له‌سه‌ری خه‌رجی خه‌رمانی نه‌دار بکیشی.

﴿فَإِنْ أَرَادَا﴾ واته: ئەگەر دایک و باوکه‌که "ويستیان" ﴿فَصَالًا﴾ واته: مندالەکه پيش ته‌واوبوونی دوو سال له شیر بپه‌ر نه‌وه ﴿عَنْ تَرَاضٍ﴾ به‌ په‌زاهه‌ندی هه‌ر دوولا ﴿وَتَشَاوُرٍ﴾ "به‌راویژ" له نیوان خۆیاندا، سه‌باره‌ت به‌وه‌ی له به‌رژه‌وه‌ندی مندالەکه‌دايه یان نا؟ جا ئەگەر له به‌رژه‌وه‌ندی ئەو دابوو و رازیوون ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ "ئه‌وا هه‌ج گوناهیان له‌سه‌ر نییه" له بپه‌نه‌وه‌ی مندالەکه له شیر خواردن پيش ته‌واو بوونی دوو ساله‌که. ئەم ئایه‌ته به‌ ئاماژه و ناوه‌رۆکه‌که‌ی ئەوه ده‌گه‌یه‌نی، که ئەگەر به‌کیکیان رازبوو به‌ده‌ر له‌وه‌ی دیکه، یان له‌به‌رژه‌وه‌ندی ئەم مندالەدا نه‌بوو، ئەوا دروست نییه به‌ر له ته‌واوبوونی دوو ساله‌که مندالەکه له شیر بپه‌ر نه‌وه.

سه‌باره‌ت به‌م فەرمايشته: ﴿وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْرَضِعُوا أَوْلَادَكُمْ﴾ خو ئەگەر ويستان دایه‌ن بۆ مندالەکانتان بگرن جگه له دایکانیان بۆ شیریدانان، به‌و مه‌رجه‌ی مه‌به‌ستان زیانگه‌یاندن نه‌ی ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ ئەوا هه‌ج گوناهیگتان له‌سه‌ر نییه، ئەگەر کری و مافیان به‌ چاکی و جوانی به‌دن، ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ واته: له خوای گه‌وره بترسن و چاک بزانی که به‌راستی خوای گه‌وره بینه‌ری ئەو کار و کرده‌وانه‌تانه که ده‌یکه‌ن، بۆیه پاداشتی چاکه‌کانتان ده‌داته‌وه، و سزاشتان ده‌دات له‌سه‌ر خراپه‌کانتان.

(۲۳۴) ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ ۲۳۴ ﴿

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾ واته: "تهو پیاوانه تان که دهمرن و ژن له دواى خوږيان جيدههیلن" تهو ژنانهى ميړده کانيان دهمرن، تهوا پيوسته ﴿يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ ژنه که چوار مانگ و ده رږژ چاوه رپى بکات، حیکمه تی ته مهش ته وهیه تا سکپربوون له ماوهى ته م چوار مانگه دا ديار بي، له سه ره تاي مانگي پينجهم ده ست به جو له ده کات، ته م حوکمه گشتيه تايه تکراوه به سکپره کان، به وهى ماوهى چاوه پروانى سکپره کان بریتيه له دانانى کوربه کيان، به هه مان شيوه که نيزه ک ماوهى چاوه پروانيه کهى نيوهى ماوهى چاوه پروانى نافرتهى نازاده، که دوو مانگ و پينج رږژه.

ته م فه رمايسته: ﴿فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ﴾ واته: دواى ته وهى ماوهى چاوه پروانيان ته و او دهبى ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ﴾ واته: "هيج گونا هیکتان له سه ر نيه" له وهى بگه رپنه وه بو خوږازانده وه و خوږپاکر اگرتن "و دؤخى جاران" ﴿بِالْمَعْرُوفِ﴾ به و شيوه يه ي که چه رام و ناپه سه ند نيه.

ته مه ته وه ده گه يه نى که پرسه دارى ژن بو ميړده کهى پيوسته، به دريژى ماوهى چاوه پروانيه کهى، له سه ر ژنه ته لاقدر او و جيا بو وه وه کاني تر ته مه پيوست نيه، ته مهش کږده نگى زانايانى له سه ره.

﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ واته: "خوای گه وره" زانايه به کار و کرداره ديار و ده روونيه کانتان، شار او و ناشکرا کانتان، له سه ر ته مهش پاداشتت ان ده داته وه.

له‌گوتاری ئەم‌فەرماشته‌که ئاراسته‌ی سه‌ره‌په‌رشتیاران کراوه: ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَا فِي أَنْفُسِنَا﴾ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی سه‌ره‌په‌رشتیار ده‌بی‌چاودیری ژنه‌که بکات، رپگه‌ریشی لیبکات له‌و‌کردارانه‌ی دروست نییه‌ ئه‌نجامی بدات، ده‌بی‌ناچاره‌ی بکات له‌سه‌ر کردنی ئه‌و‌کاره‌ بیویسته‌کان، سه‌ره‌په‌رشتیار به‌م‌په‌یامه‌ دوینراوه‌ و بیویسته له‌سه‌ری ئەم‌کاره‌ بکات.

(۲۳۵) ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمَ اللَّهِ أَنْكُمْ سَتَذَكَّرُوْنَهُنَّ وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوْنَهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْزَمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجْلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوْهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿۲۳۵﴾

"﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمَ اللَّهِ أَنْكُمْ سَتَذَكَّرُوْنَهُنَّ﴾ واته: هه‌ج‌گونا‌هه‌یکتان له‌سه‌ر نییه‌ له‌وه‌ی به‌ ناراسته‌و‌خۆ‌خو‌ازینی ژنانی میرد‌مردوو‌ بکه‌ن - که‌هه‌شتا‌ماوه‌ی دیاری‌کراویان ته‌واو‌ نه‌بووه‌ و دروست نییه‌ شوو‌ بکه‌نه‌وه‌ - یاخود له‌ دلی‌خۆ‌تاندا‌ بریاری‌ خو‌ازینیان‌ دا‌ییت، خو‌ای‌گه‌وره‌ زانیویه‌تی‌ که‌ ئیوه‌ له‌مه‌ودوا‌ ناویان‌ ده‌به‌ن‌ و باسیان‌ ده‌که‌ن". ئەمه‌ حوکمی‌ ئەو‌ ژنانه‌یه‌ که‌ میردیان‌ مردوو‌ و له‌ چاوه‌روانی‌ ته‌واو‌بوونی‌ ماوه‌ی‌ دیاری‌کراویان‌دان، یان‌ حوکمی‌ ئەو‌ ژنانه‌یه‌ که‌ ته‌ل‌اقدراون‌ له‌ ژبانی‌ هاوسه‌رگیریدا، جا‌ جگه‌ له‌ میرده‌که‌یان‌ بو‌ که‌سانی‌ دیکه‌ چه‌رامه‌ خو‌ازینیان‌ بکه‌ن، ئەمه‌یه‌ مه‌به‌ستی‌ ئەم‌ فەرماشته‌ی‌ خوا: ﴿وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوْنَهُنَّ سِرًّا﴾ "نه‌که‌ن‌ به‌ هه‌ینی‌ ژوانیان‌ له‌گه‌ل‌ به‌ستن"، به‌لام‌ هه‌رچی‌ خو‌ازینی‌ ناراسته‌و‌خۆ‌یه، ئەوا‌ خو‌ای‌گه‌وره‌ گونا‌هه‌ی‌ له‌سه‌ر‌ دانه‌ناوه‌.

جياوازيەكەيان ئەۋەيە، كە خوازىيى راستەوخۇ تەخما مارەكردن لەخۇدەگرى، بۇيە لە ترسى پەلەكردن لە مارەكردندا ئەۋا ئەمە جەرام كراۋە، و ئەۋەك ژنەكە درۇ بكات لەۋەي ماۋەي چاۋەرۋانپەكەي تەۋاۋ بوۋە بەھۇي جەزكردنى لە شوكردن، ئەمە بەلگەي تىدايە لەسەر جەرامكردنى نامرازە جەرامەكان، بەجىگەياندىنى ئەركى مېردى بەكەمى، كە ئەمەش بە ژوان نەبەستى دەبى لەگەل كەسانى تر جگە لە مېردى خۇي لە ماۋەي چاۋەرۋانپەكەيدا .

ھەرچى خوازىيى ناراستەوخۇيە، دەكرى مەبەست لىي مارەكردن يان شتى تر بى، ئەۋا بۇ ئافرەتى تەلأقدراۋ بەيەكجارەكى دروستە، ۋەك ئەۋەي پياۋەكە بىي بلى من دەمەۋى ھاۋسەرگىرى بىكەم، دەمەۋى پىرسم بى بىكەي لە كاتى تەۋاۋبوۋنى ماۋە ديارىكراۋەكەت، ھاۋشۋەي ئەم دەرپىرناھە دروستن، چونكە ناگەنە پلەي خوازىيى راستەوخۇ، لە دەروونىشدا پالئەرىكى بەھىزى بۇ نىيە.

بەھەمان شىۋە مرۇف كە لە ناخيدا نىازى ئەۋەي ھەبى ژنىك بخوازي كە كاتىك ماۋەي چاۋەرۋانپەكەي تەۋاۋ دەبى، بى ئەۋەي ئەم جەزە دەربىرى، ھەر بۇيە فەرموۋىيەتى: ﴿أَوْ

أَكُنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمَ اللَّهِ أَنْكُمْ سَدَّ كُرُونَهُنَّ﴾ ئەم وردەكارىيە ھەممو لە پىشەكىيەكانى گرىبەستى ھاۋسەرگىرىدايە.

"﴿إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْرَمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ﴾ واتە: مەگەر بەشىۋاۋىكى چاك و ناباۋ نىازى خۇتان دەربىرن، نەكەن بىرىارى مارەبىرن بەدن."

بەلام ھەرچى گرىبەستەكەيە، ئەۋا دروست نىيە ﴿حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ﴾ واتە: تا ماۋەي ديارىكراۋ تەۋاۋ نەبى.

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ﴾ واتە: "چاك بزنان خواي گەۋرە زانايە بەۋەي لە ناخ و دەروونتاندايە، جا بۇيە خۇتان بىارىزن" بۇيە نىازى چاكە

بین، نه‌که‌ن مه‌به‌ستی خراب بین، له ترسی سزاکه‌ی و به ئومیدی به‌ده‌ستخستی باداشته‌که‌ی.

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ﴾ واته: "چاک بزانی خوی گه‌وره گونا‌هپوش و لیخوش‌بووه" بۆ ئه‌وانه‌ی گونا‌هیان کردوو، که‌چی تۆبه‌یان کردوو و گه‌راونه‌ته‌وه لای خوی گه‌وره ﴿حَلِيمٌ﴾ "ئارامگر و له‌سه‌رخۆیه"، به‌وه‌ی سزای پێشنه‌خستوو بۆ گونا‌ه‌باران، هه‌رچه‌نده تواناشی به‌سه‌ریاندا هه‌یه.

(۲۳۶) ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدْرَهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرَهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ﴾ ۲۳۶ ﴿

﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ﴾ واته: - ئه‌ی هاوسه‌ران - هه‌ج گونا‌ه - و تاوانیکتان له‌سه‌ر نییه، ئه‌گه‌ر ژنان ته‌لاق بدن، ماده‌م ده‌ستتان لی نه‌دای و ماره‌بیان بۆ دیاری نه‌کردی، ئه‌گه‌رچی ئه‌مه‌شکاندنیسی بی، ئه‌وا پێویسته‌ دلێان خوش بکه‌ن، به‌وه‌ی بره‌ سامانیکیان به‌نی، له‌ پیناو ناسوده‌بوونی خه‌یالیان ﴿عَلَى الْمَوْسِعِ قَدْرَهُ﴾ "ئه‌وه‌ی ده‌وله‌مه‌نده به‌پیی سامانه‌که‌ی" ئه‌وه‌ش که‌ هه‌زار و نه‌داره‌ ﴿وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرَهُ﴾ "به‌پیی هه‌بوونی" جا ئه‌مه‌ ده‌گه‌ریته‌وه بۆ نه‌ریتی باو، به‌پیی بارودۆخه‌کان ده‌گۆری، هه‌ر بۆیه‌ فهرموویه‌تی: ﴿مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ﴾ "ئهم دیارییه‌ ده‌ی به‌شیوه‌یه‌کی چاک و ریکویک بی"، ﴿حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ﴾ ئه‌مه‌ مافیکی پێویسته‌ له‌سه‌ر چاکه‌کاران، بۆیان نیه‌ چرنووک و ره‌زیلی بنوین، وه‌ک چۆن بوونه‌ هۆی ئه‌وه‌ی که‌ سه‌رنج و خولیا‌یان بۆ ژنه‌کان دروست بی و دلێان وابه‌سته‌بی

پیانوه، دواتر حزی ئەم ژنانەیان پوکاندهوه، - ئەوا له بهرامبەر ئەمه‌دا - پيوسته دليانخوش بکهن.

تخوا ئەم حوکمه خوايه چهنده جوان و ریکوییکه، چ به لگه‌یه‌که له سه‌ر حکمه‌تی خوای یاسادانه‌ر و میهره‌بانیه‌که‌ی!! جا کی هه‌یه حوکمی له خوای مه‌زن جوانتر بی بو که سانیك که باوه‌ری دامه‌زراویان هه‌یه!! ئا ئەمه‌یه حوکمی ژنه ته‌لاق‌دراوه‌کان پیش نه‌وه‌ی میرد ده‌ستیان لیبدات و هه‌چ ماره‌یه‌کیان بو دیاری بکات.

دواتر خوای پایه‌دار، باسی نه‌و بره‌ی کردوه، که ده‌بی به‌و ژنه ته‌لاق‌دراوانه بدری که ماره‌ییان بو دیاریکراوه، به‌لام پیش نه‌وه‌ی میرد ده‌ستیان لیبدات ته‌لاقی داوان، فه‌رموویه‌تی:

(۲۳۷) ﴿وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنَصَفْ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

﴿وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنَصَفْ مَا فَرَضْتُمْ﴾ واته: ئەگەر ژنانتان ته‌لاق‌دا به‌ر له‌وه‌ی ده‌ستیان لیبدن، دوا‌ی نه‌وه که ماره‌ییان بو دیاریکرد، نه‌وا نه‌و ژنانه‌ی ته‌لاق‌دراوان به‌ر له‌وه‌ی ده‌ستیان لیدری، نه‌وا نیوه‌ی ماره‌یه‌کیان بو هه‌یه، نیوه‌که‌ی دیکه‌شی بو ئیوه‌یه "بو میرده‌که‌یه".

ئهمه نه‌و بره‌یه که پيوسته، ماده‌م لیخوشبوون و لیبوردن نه‌یگرته‌وه، **إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ** به‌وه‌ی ژنه‌که له نیوه‌که‌ی خوی خوشی له پیناو میرده‌که‌ی، ئەگەر لیخوشبوونی ژنه‌که دروست بی **﴿أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ النِّكَاحِ﴾** یان نه‌وه له نیوه‌که‌ی خوی

خۆشبی که گریهستی ماره ییه که ی به دهسته" به پی بوچوونی دروست ئەو که سه میرده که به، چونکه ئەو گریهستی ماره ییه که ی له دهسته، له بهر ئەو هی سه ره پهرشتیار ناتوانی له نیو هی ژنه که خۆشبی، که بۆی دانراوه، چونکه ئەو نه خاوه نه و نه بریکاری شه. "شایه نی باسه رافه کار ئەم تهفسیره (ره همتی خوی لی) له پهراویزی ئەم نایه ته دا وتویه تی: له کاتی نووسینی ئەم تهفسیره ئەم بوچوونه م هه بوو، دواتر بۆم روون بووه وه ئەو هی گریهستی ماره پهرینی به دهسته بریتیه له سه ره پهرشتیاری هه ره نزیکی ژنه که، که باو که، چونکه گوزارشتی نایه ته که له مانایه نزیکتره، ئەم مانایه ش به روونی دیاره بۆ ئەو که سه له نایه ته که راده مینی".

"﴿وَأَنْ تَعْقُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ﴾" واته: لیخۆشبوونتان له

مافی خۆتان له له خواترسان و پاریزکاریه وه نزیکتره، چاکه ی نیوانتان له بیر مه کهن".

دواتر چهز به لیخۆشبوون بکات، جا ئەو هی له نیو هه که ی خۆشبی، ئەوا پاریزکاری ئەو چاکتره، چونکه چاکه یه که که سینه گوشادی له گه لدا یه، ههروه ها نای مرؤف خوی له چاک و کاری خیردا فه رامۆش بکات، پله و پایه ی ئەوه له بیر بکات که مهزترین مامه له به، چونکه مامه له ی خه لک له نیوان خۆیاندا دوو پله یه: یان دادگهری ئه رکه، که وه رگرتنی ئەوه یه که پیوسته، به خشی نی ئەوه یه که پیوسته، یان زیاده به خشین و چاکه کاریه، که بریتیه له به خشی نی ئەوه یه که پیوست نیه، لیخۆشبوون له مافه کاندا، سه رکوتکردنی چهزه کانی ناخ، مرؤف نای هه رگیز ئەم پله یه له بیر بکات، ئەگه ره له چه ند کاتیکیشدا بووی، به تابهت ئەوه ی له نیوان خۆت و ئەودا مامه له یه که هه یه، یان تیکه لاویه که هه یه، بی گومان خوی گه وره پاداشتی چاکه کاران ده دا ته وه به به خشین و زیاده ریز پیدان، هه ر بۆیه فه رمویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ واته: "بی گومان خوی مه زن بینه ری ئەو کار و کرده وانه تانه که ده یکه ن".

(۲۳۸، ۲۳۹) ﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ ﴿۲۳۸﴾ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَأَدْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿۲۳۹﴾

﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ﴾ واته: "پاریزکاری له نویژه کان بکهن، به تاییهت نویژی ناوه ند"، خوای پایه بهرز فهрман دهکات به پاریزکاری کردن له نویژه کان به گشتی، نویژی ناوه ندی به تاییهتی، که نویژی ئیواره، پاریزکاری لیکردنیشی بریتیه له نهجامدانی له کاتی خویدا و به مهرج و بنه ماکانیه وه، به پاریزکاری و له خواترسانه وه، به هه موو واجب و سوننه ته کانیه وه، به پاریزکاری کردن له نویژه کان، ئەوا پاریزکاری له گشت خواجه رستییه کان ده کری، ههروهک نویژ ریگری دهکات له خراپه و به دکاری، به تاییهت نه گهر هاتوو نویژه که به کاملی به جیگه یه نرا، ههروهک بهم فهرمایشته فهرمانی بیکردوو: ﴿وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ واته: به ملکه چی و پاریزکارییه وه فهرمانه کانی خوا بهرپا بکهن، ئەمه فهرمانی تیدایه به نهجامدان و له خواترسان و ریگریشی تیدایه له قسه کردن، فهرمانی تیدایه به پاریزکاری، له گهل دئیابوون و ئاسوده بی.

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ﴾ "نه گهر ترسان" باسی ئەو شتهی نه کردوو که مه ترسییه که دروست دهکات، تا ترسان بگریته وه له بی باوهر و سته مکار و ئازهلێ درنده، جگه له مانهش له جوړه ها ترس و بیم، واته: نه گهر به نویژکردنتان بهم شیویه ترسان، ئەوا نویژ بکهن ﴿فَرِجَالًا﴾ واته: به پیوه ﴿أَوْ رُكْبَانًا﴾ "یان" به سواری شهسپ و وشتر و جگه له وانهش.

ئهمهش ئەوه دهگهیه نی که ده کری پروویان له پرووگه (قیبله) بی، پرووشیان لئی نه بی، ئەمهش زیاده دوویا تکر دهنه وهی تیدایه له سهر پاریزکاری کردن له کاتی نویژ، به وهی

فه‌رمانی به‌مه کردوو هه‌رچه‌نده که موکورتیش په‌یدایی له زۆربک له بنه‌ما و مه‌رجه‌کانی نوێژدا، ته‌نانه‌ت نه‌گهر له‌و دۆخه سه‌ختانه‌شدا بی، له‌وا دروست نییه نوێژ دوا بخری، جت نوێژکردنی به‌نده به‌وشیوه‌یه جوانتر و چاکتره، ته‌نانه‌ت بیویستره له نوێژکردنی له‌ دوا ی تیه‌رینی کاتی نوێژه‌که ﴿فَإِذَا أَمْتُمْ﴾ واته: کاتیگ ئارامی دایگرتن و ترستان له‌سه‌ر نه‌ما ﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ﴾ "یادی خوی گه‌وره بکه‌نه‌وه" نه‌مه هه‌موو جووره‌کانی یادکردنه‌وه ده‌گریته‌وه، له‌وانه نوێژکردن به‌ ته‌واوی و کاملی ﴿عَلِمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ "وه‌ک چۆن فی‌ری کردن له‌کاتیگدا بی‌شتر نه‌تانه‌زانی"، نه‌مه ناز و نیعمه‌تیکی مه‌زنه، نه‌مه له‌ به‌رامبه‌ردا یاد و سوپاسگوزاریبوون بۆ خوی گه‌وره ده‌خوازی، تا ناز و نیعمه‌تی خوا له‌سه‌رتان بمیته‌وه و زیادی بکات بۆتان، دواتر خوی پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی:

(٢٤٠) ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾

﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾ نه‌و بی‌اوانه‌تان که ده‌مرن و هاوژنیان له‌ دوا ی خوێان به‌جیده‌هیلن، ﴿وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ﴾ نه‌وا بیویسته له‌سه‌ریان وه‌سیه‌ت بکه‌ن تا هاوژنیانیان له‌ مالی میردیاندا ریزیان لیگیری بۆ ماوه‌ی سالیگ و ده‌ر نه‌کرین ﴿فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ نه‌گهر به‌ویستی خوێان ده‌رچوون، نه‌وسا نه‌ی سه‌ره‌رشتیاریان ئیوه هه‌یج گوناهیگتان له‌سه‌ر نییه له‌وه‌ی چۆن خوێان جوان بۆخۆش بکه‌ن و خوێان به‌رازینه‌وه و "بچه‌وه دۆخی جاریانیان به‌چاکه، و خوی گه‌وره بالاده‌ست و

داناښه، هاو شیوهی ئه م شتانه به پیی شرع، زوږ بهی رافه کارانی قورئان بیان وایه ئه م نایه ته به وهی پیش خوئی هه لو ه شاهه ته وه (نه سخ بو وه ته وه)، ئه ویش ئه م نایه ته به: ﴿وَالَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْكُمْ وَيَدْرُونَ اَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِانْفُسِهِنَّ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ به قهږه: ۲۳۴. و تراوه: ئه م نایه ته هه لئو ه شاهه ته وه، به لکو نایه تی به که م^(۱) به لگه به له سه ر ئه وهی چوار مانگ و ده روژ چاره پروانی بو ژن پیویست و واجبه، هه ر چه ند له و ماوه به ش زیاتر بی ئه و سونه ت و پیویسته ته و او بکری وه ک به جیگه یان دنی مافی میرد و ره چاو کردنی ژنه که، به لگه ش له سه ر ئه وهی ئه م کاره سونه ته، ئه و لیوه دا گونا همی له سه ر سه ر به رشتیاری مردو وه که لاداره ئه گه ر هاتوو هاو ژینان پیش ته و او بیونی ماوه که له مالی میردی کوچکردوویان دهر بچن، خو ئه گه ر مانه وه یان له مالی میردی کوچکردوویان پیویست بووبایه، ئه و ا گونا همی له سه ر ئه ستوی سه ر به رشتیاریان لانه ده دا.

(۲۴۱، ۲۴۲) ﴿وَلِلْمُطَلَّقاتِ مَتاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلٰی الْمُتَّقِینَ﴾ ﴿۲۴۱﴾
 كَذٰلِكَ یَبِینُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰیٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿۲۴۲﴾

﴿وَلِلْمُطَلَّقاتِ مَتاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلٰی الْمُتَّقِینَ﴾ بو هه ر ژنیکی ته لاقدر او بریک سامان هه به که به پیی شرع، له سه ر پیاوانی له خواترس و پاریزکار، ئه مه ش له پیناو ئا سو ده بوونی خدیال و ناخی و جیهه جی کردنی به شیک له مافه کانی، ئه م بره سامانه پیویسته بدری به و ژنه ی ته لاقدر او ه پیش ئه وهی دهستی لیدرایی، ماره یی بو ته لاقدر او انی دیکه جگه له وهی باسما ن کرد سونه ته، هه ر وه ک پیشتیش ئه مه خرایه روو، ئه مه چاکترین بوچوونه که له و باره وه دوابی، و تراوه: دانی بره سامانیک له سه ر هه ر پیاویک پیویسته که ژنی

(۱) مه به ست لی نایه تی ۲۳۴ سوږه تی به قهږه به. (وه رگېږ).

ته لاقدايي، به بهلگه ی گشتگيري ئه م ئايه ته، به لام ياسايه کمان هه يه، که ده لئى: (المطلق
 محمول على المقيد: دهق و حوکمی گشتی له زير دهق و حوکمی تايه تدا ليکدانه وهی بؤ
 دهکری)، خوی گه وره دانی بره سامانيکی به ژنی ته لاقدر او پيوست کردوه له پيش
 ماره یی و ژنی ته لاقدر اوی دهست ليدراو، دوی ئه وهی خوی پایه بهرز ئه م حوکمه
 مه زاننه ی روونکرده وه، که حکمه ت و ميهره بانی له خوگر تروه، ئه وا بهمه ناز و منه تی
 به سه ر به نده کانيدا کردوه، جا فه رمويه تی: ﴿كَذَلِكَ يبينُ اللهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ
 تَعْقِلُونَ﴾ واته: "نا به م شيويه خوی گه وره" سنور و حه لال و حه رام و حوکمه به
 سو و ده کانی "خوی بؤ تان روون ده کاته وه"، به ئومیدی ئه وهی ليی تيگه ن و پيی ناشنا بين
 و له مه به ستي تيگه ن، چونکه ئه وهی ئه مه بزانی، پایه ندی بؤ دروسته یی به کار پيکردنی،
 دواتر خوی پایه دار فه رمويه تی:

(٢٤٣ - ٢٤٥) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ
 الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ
 أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ ٢٤٣ ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ
 سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ٢٤٤ ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ
 أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ ٢٤٥ ﴿

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ واته: "ئاي
 نه تر وانيوه ته ئه واننه ی له ترسی مردن له مال و ولاتيان در چوون، له کاتيکدا ژماره يان
 هه زاران کهس ده بوون"، خوی پایه بهرز به سه رهاتی ئه واننه مان بؤ ده گير يته وه که له ولات
 و شويته واريان در چوون سه رباری زؤری ژماره يان، به کبوونی ئامانج و مه به ستیان، جا
 ئه وهی بووه هؤکاری در چوونيان بريتی بوو له ترسانيان له مردن به هؤی په تا يان شتی

دیکه‌وه، جا مه‌به‌ستیان له‌م دهر‌چوونه سه‌لامه‌تی و رزگار‌بوون بوو له ده‌ستی مردن، به‌لام وریابوون هیچی له ده‌ست‌نایه‌ت به‌رامه‌ر به‌قه‌دهر ﴿فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا﴾ "خو‌اش بی‌ فهر‌موون: بمرن" نه‌وانیش مردن ﴿ثُمَّ أَحْيَاهُمْ﴾ "دواتر" خو‌ای پایه‌بلند "نه‌وانی زیندوو کرده‌وه" جا یان به بانگه‌وازی بی‌غه‌مه‌ریک یان به جگه له‌مه بی، نه‌مه‌ش به‌هوی میه‌ره‌بانی و لوتفی خو‌ای گه‌وره بوو بو‌نه‌وان، روونکردنه‌وه‌یه‌کی خو‌ایه بو‌نیشانه و به‌لگه‌کانی بو‌ به‌دیهیتر‌وانی له‌سه‌ر زیندوو‌کردنه‌وه‌ی مردووان، بو‌یه فهر‌موویه‌تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ "به‌راستی خو‌ای گه‌وره خاوه‌ن به‌خشش‌یکی" زور مه‌زنه "به‌سه‌ر خه‌ل‌کیه‌وه، به‌لام زور‌به‌ی خه‌ل‌کی سوپاس‌گوزار نین"، ناز و نیعمه‌ته‌کان نابنه‌مایه‌ی زیاتر سوپاس‌گوزار‌بوونیان، به‌لکو له‌وانه‌یه یارمه‌تی له نیعمه‌ت و به‌هره‌کانی خوا وه‌ربگرن بو‌سه‌ریچی‌کردنی خو‌ای گه‌وره، به‌دل‌نیا‌یه‌وه که‌مینه‌یه‌ک له خه‌ل‌کی سوپاس‌گوزارن، که ناشنای نیعمه‌تی خوان و دانی پیداده‌نین و له گو‌پرا‌یه‌لی به‌خشه‌ردا به‌کاریده‌هینن، دواتر خو‌ای مه‌زن فهر‌مانی کردووه به‌شه‌ر‌کردن له بیناوی خوادا، که بریتیه له شه‌ر‌کردن له‌گه‌ل دو‌ژمنه بی باوه‌ره‌کان له بینا و به‌رز را‌گرتنی به‌رنامه‌ی خوا و سه‌رخستنی دینه‌که‌ی، جا فهر‌موویه‌تی: ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ واته: "بجه‌نگن له بیناوی خو‌ای گه‌وره‌دا و چاک بزنان که به‌راستی خو‌ای گه‌وره بیسه‌ر و زانابه"، نیاز و مه‌به‌ستتان چاک بکه‌ن و مه‌به‌ستتان له‌مه ته‌ما ره‌زامه‌ندی خو‌ای گه‌وره بی، چاک بزنان دانیشتن و نه‌جه‌نگان هیچ سو‌دیکی بو‌تان نابی، نه‌گه‌رچی وا گو‌مانیش به‌ن که زیان و مانه‌وه‌تان له دانیشتندا، نا به‌دل‌نیا‌یه‌وه وانیه، بو‌یه باسی چیرۆکی پیشووی کرد، تا وه‌ک ریگه خو‌شکردنیک بی بو‌نه‌مه، جا وه‌ک چو‌ن نه‌وانه‌ی له ترسی مردن له ولات دهر‌چوون و هیچ سو‌ودیکیان پینه‌گه‌یشت، به‌لکو

ئهوهی لئی دهترسان بۆیان هات بۆ ئهوهی لیکدانهوهی بۆ بکهن، جا چاک بزانه ئیوهش هدر وان، جا له بهر ئهوهی جهنگان له پیناوی خوادا جیهه جی نابی، تهها دواي خهرجی کیشان و سامان خهرج کردن نهی لهو پیناوه دا، ئهوا خواي مهزن فهرمانی کردوه به خهرج کردنی مال و سامان له پیناوی خواي گهوره دا، هانی ئهم کارهی داوه، تهنا ته به فهرز ناوی هیئاوه، جا فهرموویه تی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقرضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ "کی ههیه فهرز بدات به خواي گهوره، به فهرزیکي چاک و پاک" بهوهی بهگۆیرهی ئهو توانایهی ههیه تی له ریگهکانی چاکه و خیرخوازیدا بیهخشی، بهتایهت له پیناوی تیکۆشان (جیهادکردن) له پیناوی خوادا، مه بهست له چاک و پاک (الحسن) بریتیه له مالیکی حه ئال، که مه بهست لئی رهزامهندی خواي پایه بهرز بۆ ﴿فِيضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ "جا خواي مهزن بهو هۆیهوه بۆی چهند بهرام بهر و چهند قات دهکات"، ههر خیر و چاکه یهک به دهیه تا دهگاته حهوت سه د و زۆر زیاتریش، به پیی دۆخ و نیازی که سه بهخشه ره که و سوودی بهخشینه که و پویستی پیبون بهو بهخشینه پادا شته که دهگۆری، له بهر ئهوهی مرۆف ههر کاتی که ده بهخشی ئهوا وا گومان و خهیا ل دهکات، که نه گهر بیهخشی ئهوا ههزار دهی، بۆیه خواي پایه بهرز ئهم خهیا ل و گومانه ی لاداوه بهم فهرمایشته: ﴿وَاللّٰهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ﴾ واته: ههر خواي گهوره رزق و رۆزی فراوان دهکات له سه ر ههر یهکی که بیهوی، ده شیگرته وه له سه ر ههر یهکی که بیهوی، ههرچی بهر پوه بردن و برپاره به دهست خوايه، خولگه ی کاروباره کان ههر بۆ لای ئهو دهگه رته وه، بۆیه ده ستگرته وه و چرنووکي رۆزی فراوان ناکات، وهک چۆن بهخشین رزق و رۆزی ناگرته وه، له گه ل ئه مه شدا بهخشین له ده ستچوون و به فیر چوون نییه له خاوه نهکانی، به لکو رۆژیک ههیه که ئهوان ئهوهی ده ستپیشخه ریان تیدا کردوه به تهواوی و چهند بهرام بهری به دهستی دهخه نه وه، بۆیه فهرموویه تی: ﴿وَالِيهِ تُرْجَعُونَ﴾

واتە: "هەر بۆ لای خوا دەگەرینەوه" ئەوسا بە پێی کار و کردەوه کانتان پاداشتتان دەداتەوه.

لەم چەند ئایەتەدا بەلگە ھەیە لەسەر ئەو، کە ھۆکارەکان لەگەڵ قەزا و قەدەر سوودیان نای، بەتایبەت ئەو ھۆکارانەی کە بەھۆیەوه فەرمانەکانی خواى مەزنی پێ فەرماؤش دەکری، لەوانە: ئەو بەلگە و نیشانە و (دەرئاسا: موعجیزە) مەزنی، کە بریتییە لە زیندووکردنەوهی مردوووان بە ئاشکرا لەم دونیایەدا، بەکیکی تر لەوانە: فەرمانکردن بە شەپکردن و بەخشین لە پیناوی خوادا، خستنەرووی ئەو ھۆکارانەی دەبنە پالەنەر بۆ ئەم کارانە، لەووی ناونراوە: قەرز، چەند بەرامبەرکردنی پاداشتی ئەو قەرزە، ئەووی کە بەراستی ھەر خواى گەورە سامان و مال لەسەر ھەر کەسیک بیهوی فراوان دەکات یان بەرتەسکی دەکاتەوه.

(۲۴۶ - ۲۴۸) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ ابْعَثْ لَنَا مَلَكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَانَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿۲۴۶﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلَكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمَلَكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمَلَكِ مِنْهُ وَلَمْ يَأْتِ سَعَةَ مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلَكَهُ مِنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۴۷﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَى وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۲۴۸﴾

خوای پایه‌دار به‌سه‌رهاتی ریش سپیه‌کانی نه‌وه‌ی ئیسرائیلی کردووه، که سه‌رکرده و خانه‌دانه‌کان بوون، جا به‌تایه‌ت باسی خانه‌دان و سه‌رکرده‌کانی کردووه، چونکه هه‌رده‌م نه‌ریت و ابووه که نه‌وان به‌دوای به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانیانه‌وه‌ن، تا له‌سه‌ری ریکبکه‌ون و خه‌لکانی تریش شوین رووانگه به‌رژه‌وه‌ندی‌خوازه‌که‌یان بکه‌ون، جا نه‌وان جوونه لای بیغه‌مه‌ریک (سلاوی خوای لیبی) له‌ دوای بیغه‌مه‌ر موسا (سلاوی خوای لیبی)، بییان وت: هه‌روه‌ک خوای مه‌زن ده‌فه‌رمووی:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ﴾ واته: "تایا نه‌تروانیوه‌ته به‌سه‌رهاتی بریاربه‌ده‌ست و ریش سپیه‌کانی نه‌وه‌ی ئیسرائیل له‌ دوای موسا

- سلأوی خوی لیبی - کاتیک به پیغمبره که بیان وت: ﴿أَبْعَثْنَا لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واته: پاشایه کمان بو دیاری بکه "تا له ژیر سهرکردایه تی نهودا له پیناوی خوادا بجهنگین"، په رته وازه پیمان کو بکاته وه، وامن لیکات که بهرهنگاری دوزمنانان بینه وه، به لکو نهوان له و کاته دا هیچ سهرکرده به کیان نه بوو که کویان بکاته وه، هره وهک چون نه ریتی خاوهن مالله کان و ابو وه، که ههر مالیک رازی نه بو وه سهرکرده له مالله که ی تر پی، بویه داویان له پیغمبره که بیان کرد پاشایه کیان بو دیاری بکات که ههر دوو لایه کیان رازی بکات و همووان له سهری کوک بن، دیاری کردنی شی تایهت له بهر ژه وه نندی نهواندا پی، کاروباری نه وهی نیسرا ئیل له لایه ن پیغمبرانه وه بهر پوه ده برا و سهر پهرشتی ده کرا، ههر کاتیک پیغمبره لیک کوچی دوا پی ده کرد، نهوا پیغمبره لیک تر جیگه ی ده گرتنه وه، جا دوا ی نه وهی نم داوایه بیان له پیغمبره که بیان کرد ﴿قَالَ﴾ پیغمبره که بیان له وه لامدا بهوانی وت: ﴿هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا﴾ واته: "جا نه گهر جهنگان له سهر پیوسته کرا و نیوهش نه جهنگان؟" لهوانه یه نیوه داوای شتیک بکه ن که نه گهر له سهرتان پیوسته کرا، نهوا جیه جی نه که ن، جا پیغمبره که سلهامه تی بو نهوان پیشیار کرد، که چی نهوان قبولیان نه کرد، پیداگریان کرد له سهر سووربوون له سهر مه بهسته که بیان، جا ﴿قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أَخْرَجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَانَا﴾ وتیان: جا نایا چ شتیک ریگریمان لیده کات له وهی نه جهنگین "له پیناوی خوادا"، له کاتیکدا ناچار کراوین بو نم کاره، به وهی ولتبه ده ر کراوین، روله کاتمان به که نیه که کراون، نم شتانه وامن لیده که ن بجهنگین، ههر چه نده له سهر شمان پیوسته نه کرابی، چ جای نه وهی له سهرمان پیوسته بکری و نه وه شمان به سهر هاتی، له بهر نه وهی نیاز و مه بهستیان چاک نه بوو، پشتبهستیان به پهروه ردگار به هیز نه بوو ﴿فَلَمَّا كُتِبَ

عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا ﴿٢٤٦﴾ "جا کاتیک له‌سه‌ریان بیویست کرا که بجه‌نگن، ئەوا پشتیان هه‌لکرد" ترسنۆکی چۆکی بیان دادا له‌ ئاست شه‌رکردن له‌گه‌ل دوژمنان، لاوازی ته‌نگی بیان هه‌لچنی له‌ ئاست به‌یه‌کدادان، ئەو سوڤوونه‌یان نه‌ما که پیشتر بی‌داگر بوون له‌سه‌ری، جا خاوبوونه‌وه و تۆقین و ترسنۆکی زال بیوو به‌سه‌ر زۆربه‌یاندا ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾ "جگه‌ له‌ که‌میکیان نه‌ی" که خوای گه‌وره ئەوانی پاراست و جیگری کردن، دل‌یانی به‌هیز و دامه‌زراوکرد له‌سه‌ر به‌جیگه‌یاندن فی‌رمانی خوا، ناخ و ده‌روونی خو‌یانیان راهینا، له‌سه‌ر به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی دوژمنانی خوا، به‌مه‌ش ریز و پله و پایه‌ی دنیا و دوا‌رۆزیان ده‌سخست، به‌لام زۆربه‌یان ئەوا سته‌میان له‌ خو‌یان کرد و فه‌رمانی خوای گه‌وره‌یان فه‌رامۆش کرد، هه‌ر بۆیه خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ ﴿٢٤٦﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ﴿٢٤٧﴾ "بی‌گومان خوای گه‌وره زانایه به‌ سته‌مکاران، جا بیغه‌مه‌ره‌که‌یان بی و تن: خوای گه‌وره تالۆتی نار دووه وه‌ک پاشا و سه‌رکرده‌تان" ئەمه دیاریکردنیک بوو له‌لایه‌ن خواوه، که بیویست بوو له‌سه‌ریان قبۆلی بکه‌ن و ملکه‌چ بن بۆی، واز له‌ به‌ره‌ه‌ستی هینن، به‌لام ئەوان ئەمه‌یان ره‌تکرده‌وه و نار‌ه‌زایه‌تیا‌ن ده‌بر‌ی، بۆیه ﴿قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ﴾ وتیان: چۆن پاشایه‌تی و سه‌رکرده‌یه‌تی بۆ ئەو ده‌ی، له‌کاتیکدا ئەو له‌ ریز و پایه و ره‌چه‌له‌کدا له‌ ئیمه‌ پله‌ نزم‌تره، ئیمه‌ له‌و زیاتر شایسته‌ی پاشایه‌تی و ده‌سه‌لاتین، له‌گه‌ل ئەوه‌شدا تالۆت هه‌زاره و هه‌یج سامانیک‌ی وای نییه، که بتوانی ده‌سه‌لات و پاشایه‌تی و سه‌رکرده‌یه‌تی خو‌ی بی‌راپه‌رینی، ئەم بۆچوونه‌یان له‌سه‌ر گومان‌ی خراب بنیاتناوه، به‌بیی ئەو بۆچوونه‌ خراپه‌ ده‌سه‌لات و به‌رپر‌سیاریتیه‌ هاوشیوه‌کانی، بیویستیان به‌وه‌یه که ده‌سه‌لاتدار خواوه‌نی ره‌چه‌له‌کی به‌رز و سامانیک‌ی زۆر

بی، نه‌یانزانی ئه‌و سیفده‌ته راسته‌قینانه‌ی پیش‌خستن پیوست ده‌کهن له‌ پیش ئه‌و شتانه‌ن که ئه‌وان له‌پیشتری داده‌نین، هه‌ر بۆیه **﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ﴾** پیغه‌مبه‌ره‌که‌یان پیی وتن: "خوای گه‌وره ئه‌وی به‌سه‌ر ئیوه‌دا هه‌لبزاردوه" بۆیه پیوسته‌ ملکه‌چی ئه‌مه‌ بن **﴿وَزَادَهُ﴾** خوای مه‌زن "زیاده‌ به‌خششی له‌گه‌ل کردوه" **﴿بَسْطَةَ فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ﴾** به‌ زانستیکی زۆر و جه‌سته‌یه‌کی به‌هیز به‌سه‌ر ئیوه‌دا هه‌لبزاردوه، واته: به‌هیزی بۆچوون و بیرتیزی و هیزی جه‌سته، که کاروباره‌کان به‌م دووانه‌ جله‌وگه‌ر ده‌بن، چونکه نه‌گه‌ر نه‌گه‌ر را و بۆچوونه‌که‌ی کامل بوو، تواناشی هه‌بوو به‌سه‌ر ئه‌وه‌ی بۆچوونه راستیکه‌که‌ی ده‌بجوازی، ئه‌وا به‌مه‌ ده‌گاته‌ پله‌ی کاملی "له‌ ده‌سه‌لاتداریتی مرزیدا"، هه‌ر کاتیکی یه‌کیک له‌م دووانه له‌ ده‌ستچوون، ئه‌وا کاروباره‌کان که موکورتیان تیده‌که‌وی، نه‌گه‌ر هاتوو جه‌سته‌ی به‌هیز بوو، به‌لام بۆچوونیکه‌ی لاوازی هه‌بوو، ئه‌وا ده‌سه‌لات درز و شکستی تیده‌که‌وی به‌جوړیک که پیچه‌وانه‌ی شه‌رعه، بوونی هیز به‌بی دانایی، ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر زانا و شاره‌زاش بی به‌ کاروباره‌کان، به‌لام هیچ هیزیکی نه‌بی له‌سه‌ر جیه‌جیکردنی، ئه‌وا ئه‌و بۆچوونه هیچ نرخیکی نابی که هیزیکی نییه جیه‌جیی بکات، **﴿وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلِكَةً مِّنْ يَشَاءُ﴾** واته: بی گومان خوای گه‌وره مولک و ده‌سه‌لات ده‌به‌خششی به‌ هه‌ر که‌سیک که بیه‌وی، **﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ﴾** به‌راستی خوای پایه‌دار خاوه‌نی به‌خششی زۆر و زه‌وه‌نده، له‌ ره‌حه‌ته‌ گشتگیره‌که‌یدا هیچ که‌سیک له‌وه‌ی دیکه‌ جیا ناکاته‌وه، جیاکاری له‌ نیوان ده‌وله‌مه‌ند و هه‌ژاریک ناکات، به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا **﴿عَلِيمٌ﴾** خوای گه‌وره زانابه، به‌وه‌ی کی شایسته‌ی ئه‌وه‌یه پیی به‌خششی، جا به‌م فره‌مایشته هه‌رچی گومان و دوودلییه له‌ دلێ ئه‌واندا نه‌هیشت، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی روونی کرده‌وه که نامرازه‌کانی گرتنه‌ده‌ستی ده‌سه‌لات له‌ تالوتدا هه‌ن، خوای گه‌وره به‌هره و به‌خشش ده‌دات به‌ هه‌ر یه‌کیک له‌

به‌نده‌کافی که بیهوی، هیچ شتیک ناتوانی ئەم ویسته‌ی خوای مه‌زن رەت بکاته‌وه، به‌ریه‌چی به‌خشش و چاکه‌کافی بداته‌وه، ﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ﴾ دواتر پیغه‌مبهره‌که‌یان باسی به‌لگه و نیشانه‌یه‌کی به‌ره‌ستی کرد بۆیان، که به‌ چاوی خو‌یان ده‌یین، پی و تن:

﴿إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ﴾ واته: "به‌راستی نیشانه‌ی ده‌سه‌لآت و پاشایه‌تی تالوت ئەوه‌یه"، ئەو سندوقه‌تان بۆ دینیته‌وه، "که ماوه‌یه‌کی زۆر له ده‌ستانداوه"، ئا له‌م سندوقه‌دا ئاسوده‌یی و ئارامی دل و ده‌روونی تیدایه‌ بۆتان، خه‌یالتان ده‌حه‌سیته‌وه، "هه‌روه‌ها به‌شیک له جیماوی بنه‌ماله‌ی موسا و بنه‌ماله‌ی هاروونی تیدایه"، جا "فریشته‌کان ئەم سندوقه‌تان بۆ دیننه‌وه"، فریشته‌کان ئەم سندوقه‌یان بۆ هینانه‌وه و ئەوانیش به‌ چاوی سهر ئەوانیان بیی.

"﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ﴾ واته: به‌راستی ئا له‌مه‌دا به‌لگه و نیشانه‌ی پروون و ره‌وانتان بۆ هه‌یه، ئەگه‌ر به‌راستی ئیوه‌ باوه‌ردارن".

(۲۴۹ - ۲۵۲) ﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنْ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرَبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٌ غَلَبَتْ فِتْنَةٌ كَثِيرَةٌ يَأِذُنَ اللَّهُ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿۲۴۹﴾ وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبَّتْ أقدامنا وَأَنْصَرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿۲۵۰﴾ فَهَزَمُوهُمْ يَأِذُنَ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿۲۵۱﴾ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿۲۵۲﴾

دوای نه‌وی تالوت جله‌وی ده‌سه‌لانی نه‌وی ئیسراییلی به‌ده‌سته‌وه گرت، ده‌سه‌لانی جیگیر بوو، تاماده‌کاری کرد بۆ رووبه‌روو بوونه‌وه دوژمنه‌که‌یان، ﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ﴾ جا پاش نه‌وی تالوت سه‌ربازه‌کافی نه‌وی ئیسراییلی له به‌کتر جیا کرده‌وه، که ژماره‌یان گه‌لیک زوړبوو، تالوت نه‌وانی تا قیکرده‌وه به‌فه‌رمانی خوای مه‌زن، تا سه‌ربازه‌دنییا و دامه‌زاروه‌کان له‌وانیتر جیا بکاته‌وه، بویه ﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي﴾ تالوت وتی: "خوای مه‌زن تا قیتان ده‌کاته‌وه به‌رووباریک - له ریگوزه‌ریدا - جا ههر به‌کیک لئی بخواته‌وه، نه‌وا له سه‌ربازانی من نییه" سه‌ریچیکاره و با شوینمان نه‌که‌وی، به‌هوی بی‌تارامی و خو‌نه‌گری و سه‌ریچیه‌که‌یه‌وه ﴿وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي﴾ واته: نه‌وه‌ش که لئی نه‌خواته‌وه نه‌وا له سه‌ربازانی منه ﴿إِلَّا مَنْ اغْتَرَفَ غُرْفَةً

بیده ﴿جگه لهو كهسه نهی كه به ئەندازەى مشتیک لى بخواتهوه، ئەوا هیچ گوناھى
 لەسەر نییه، بە ئومیدی ئەوهی خوای گهوره فەر و بەره كه تی تیخات و تیویتییه كه ی
 بشكینی، لەم تاقیکردنەوه یەدا نامازەى ئەوه هەیه كه ئاویان زۆر كەم بوو، تا
 تاقیکردنەوه كه جییه جی بی، كه چی ﴿فَشْرَبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾ زۆر بەیان سەریچی
 ئەو فەرمانەیان كرد و له رووباره كه خواردیانهوه لەكاتیكدا ریگریان لیکرابوو، بۆیه
 پاشگەزبوونەوه له شەرکردن لەگەل دوزمنه كه یان، جا له ئارام نەگرتیان لەسەر ئاو
 نەخواردەوه بۆ ماوهی یەك كاتژمیر، گهوره ترین بەلگه بوو لەسەر ئەوهی، ئەوانه خۆراگر
 نابن لەسەر ئەو جەنگه ی كه لهوانه یه درێزه بكیشی، و سهختی زۆری تیدای، جا
 پاشگەزبوونەوه یان له سەربازەكانی تر، بووه هۆكار بۆ ئەوهی خۆراگرەكان پشتبەستیان به
 خوای گهوره زیاتر بی، زۆرتر خۆیان بەكەم بزائن و خۆیان بەری بكەن له هیز و ههولی
 خۆیان، زیاتر ئارامگر بن، بههۆی كەمی ژماره یان و زۆری ژماره ی دوژمن، هەر بۆیه
 خوای پابه بەرز فەرموو یه تی: ﴿فَلَمَّا جَاوَزَهُ﴾ دوا ی ئەوهی له رووباره كه پەڕینه وه
 ﴿هُوَ﴾ واته: تالوت ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ و "ئەو باوه پردارانه ی له گەلی دابوون"، كه
 گویری به لی فەرمانی خوا بوون و ئەو رووباره یان نەخوارده وه كه ریگریان لیکرابوو...
 له گەل كەمی ژماره یان و زۆری ژماره ی دوژمنان ﴿قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ
 وَجُنُودِهِ﴾ زۆریکیان وتیان: "ئەمرۆ توانای بەره نگار بوونەوه ی جالوت و سەربازەكانی
 ئەومان نییه"، بههۆی زۆری ژماره و زه خیره یان ﴿قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلاقُوا اللَّهِ﴾
 واته: ئەوانه ی دلتیابوون كه به دیداری پەروەردگاریان ده گەن، كه باوه پرداره خۆراگرەكان
 و دل دامەزاروه كانن، مایه ی خۆراگری ئەوانی تر و سەرچاوه ی ناسوده یی خه یالیانن، له
 هه مان كاتدا فەرمان به وانى دیکه ده كەن به ئارامگرتن، وتیان: ﴿كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ

فِتَّةٌ كَثِيرَةٌ يَأِذِنُ اللَّهُ "چه‌ندین جار ده‌سته و کۆمه‌له‌ی که‌م سه‌رکه‌وتوون به‌سه‌ر ده‌سته و کۆمه‌له‌ی زۆردا، به‌ ویستی خوای گه‌وره"، واته: به‌ویست و خواستی په‌روه‌ردگار، هه‌رچی بریار و کاروباره بۆ خوای پایه‌به‌رزه، جا بالآده‌ست و سه‌ربلند ئه‌وه‌یه که خوای گه‌وره سه‌ربلندی بکات، سه‌رشۆریش ئه‌وه‌یه که خوای مه‌زن سه‌رشۆری بکات، که‌واته زۆری و بۆری سوودی نابێ کاتی خوای گه‌وره بریاری سه‌رشۆری بۆ دابی، له‌هه‌مان کاتدا که‌می ژماره و زه‌خیره له‌گه‌ل پالپشتی خوای گه‌وره زیانی نابێ **﴿وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾** "بی گومان خوای گه‌وره له‌گه‌ل ئارامگرانه" به سه‌رخستن و پشتگرتن پالپشتی کردیان، به‌هیزترین ئامراز که بیته مایه‌ی به‌ده‌سته‌بنانی یارمه‌تی خوای مه‌زن، بریتیه له ئارامگرتنی به‌نده له پیناو خوادا، ئه‌م نامۆژگارییه‌ی ئه‌وان کاریگه‌ری کرده سه‌ر ئه‌وانی دیکه، **﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ﴾** بۆیه کاتیک به‌ره‌و رووی جالوت و سه‌ربازه‌کانی وه‌ستان **﴿قَالُوا﴾** هه‌موویان به‌یه‌که‌وه وتیان: **﴿رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا﴾** واته: "په‌روه‌ردگارمان؛ ئارامگرمان به‌سه‌ردا دابیارینه"، دلمان به‌هیز بکه، به‌ خوگرتن رهامنه‌ینه، **﴿وَوَيْتَ أَقْدَامَنَا وَانصَرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾** بییه‌کاغان دامه‌زراو بکه له‌وه‌ی له‌رز نه‌یانگری و تووشی هه‌لاتن نه‌بن، سه‌رمان بجه به‌سه‌ر گه‌لی بی باوه‌راندان. لیره‌وه ده‌زانین جالوت و جه‌نگاوه‌رانی بی باوه‌رپه‌رونه، جا خوای گه‌وره ئه‌م نزایه‌ی ئه‌وانی قبول کرد، چونکه هۆکاری نزاگیرابوونیان په‌یره‌وکرد، خوای گه‌وره‌ش ئه‌وانی سه‌رخست به‌سه‌ر کافراندان **﴿فَهَزَمُوهُمْ يَأِذِنُ اللَّهُ وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ﴾** "به‌ویست و په‌زماه‌ندی خوای گه‌وره بی باوه‌رانیان تیکشکاند" داود - سلأوی خوای لیبی - به‌کیک بوو له سه‌ربازانی تالوت، راسته‌وخو به ده‌ستی خو‌ی جالوتی کوشت، که پاشای بی باوه‌ران بوو، ئه‌مه‌ش به‌هۆی بوی‌ی و به‌هیزی و ئارامگریه‌که‌ی **﴿وَأَتَاهُ اللَّهُ﴾** جا خوای پایه‌دار به داودی

به‌خشی ﴿الْمَلِكُ وَالْحَكْمَةُ﴾ واته: به‌خشی له‌گه‌ل داود - سلّوی خوی لیی - کرد به‌وی کردیه کاربه‌دهستی نه‌وی ئیسرائیل و داناییشی بیبه‌خشی، که بریتیه له بیغه‌مبه‌رایه‌تی که شه‌ری مه‌زن و ریگای راست له‌خۆده‌گری، بۆیه خوی مه‌زن فه‌رموی: ﴿وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ﴾ "هه‌رچی ویستی بوو فی‌ری کرد" له زانسته شه‌ریعه‌کان و زانسته سیاسیه‌کان، جا خوی مه‌زن پاشایه‌تی و بیغه‌مبه‌رایه‌تی به‌یه‌که‌وه به داود - سلّوی خوی لیی - به‌خشی، بیشر و ابووه که هه‌ندیک له بیغه‌مبه‌ران خاوه‌ن پاشایه‌تی نه‌بون، به‌لکو کهسانی دیکه پاشایه‌تیان به‌ده‌ستبووه، کاتیک خوی پایه‌به‌رز نه‌وانی سه‌رخست، نه‌وا له ولّات و شوینه‌واریان ئاسوده و ئارام بوون، به ئاسوده‌یی و دلنیا‌یه‌وه خوی گه‌وره‌یان په‌رست، ئه‌مه‌ش به‌هۆی نه‌وی دژومانیان سه‌رشۆر کرد و پایه‌داربوون له زه‌ویدا، ئه‌مه‌ش هه‌مووی شوینه‌واری تیکۆشان بوو له پیناوی خوادا، خو ئه‌گه‌ر تینه‌کۆشایان نه‌وا ئه‌م به‌ره‌مه‌ش به‌ده‌ست نه‌ده‌هات، بۆیه خوی پایه‌به‌رز فه‌رمویه‌تی: ﴿وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ﴾ واته: خو ئه‌گه‌ر "خوی گه‌وره خه‌لکی به‌یه‌کدا نه‌دا بووبا" به‌وی نه‌وی تیده‌کۆشی له پیناوی خوا به‌یه‌کدا نه‌دا له‌گه‌ل نه‌وی فرت و فیلی تاوانکاران و پاوانخوازی و دوژمنکاری بی باوه‌ران، نه‌وا زه‌وی تیکه‌چوو و خراب ده‌بوو، به‌هۆی زالبوونی بی باوه‌ران به‌سه‌ریدا، به‌رز راگرتنی دروشه‌کانی کوفر، ریگری کردن له به‌ندایه‌تی کردن بو خوی پایه‌دار، ده‌رخستی ئاینه‌که‌ی ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ "به‌راستی خوا به‌هره و به‌خشی زۆره به‌سه‌ر جیهانیاندا"، به‌وی تیکۆشان (جیهاد)ی بۆیان داناوه، که به‌خته‌وه‌ری و به‌رگری له‌خۆکردنی تیدایه بو نه‌وان، پایه‌داری کردن له زه‌ویدا به‌و هۆکارانه‌ی که خۆیان پی زانان، له‌گه‌ل هۆکارانیک که پی ئاشنا نین، پاشان فه‌رمویه‌تی: ﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ﴾ "ئا ئه‌وانه‌ی که خراوه به‌ریاس نیشانه و به‌لگه‌ی خوان به‌سه‌ر تۆدا

دەخۇنىنەۋە، ئەي پەيامبەر - درود و سىلاۋى خىۋاى لىيى - " بە راست و دروستى و بى ئەۋەى هېچ گومان و دوودلىھى تىدا بى، ماىھى پەند لىۋەرگرتن و بەرچاۋرۇشنى و روونكردنهۋى راستىيەكانە ﴿وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ واتە: "بى گومان تۇ يەكىكىت لە يىغەمبەرە پەيامدارەكان"، ئەمە گەۋاھىدانى خىۋايە لەسەر پەيامدارى يىغەمبەر محمەد (درود و سىلاۋى خىۋاى لىيى)، يەكىك لەۋ بەلگانە گىرآنەۋەى بەسەرھاتى گەلانى رابردوۋە بۇى، لە بەسەرھاتى يىغەمبەران و شۈنكەوتوۋان و دوژمنانىان، خۇ ئەگەر خىۋاى گەۋرە ھەۋالى ئەم بەسەرھاتانەى بى رانگەياندىبا، ئەۋا هېچ زانستى لەۋ بارەۋە لەلا نەدەبوۋ، تەننەت هېچ شتىكى لەۋبارەۋە لەلايەن ھۇزەكەيشەۋە دەستنەدەكەۋت، جا كەۋاتە ئەمە بەلگەيە لەسەر ئەۋەى يىغەمبەر (درود و سىلاۋى خىۋاى لىيى) بەراستى و دروستى پەيامبەرى خىۋايە، كە بەراست و رەۋانى ناردوۋىتەتى، ھاۋتا لەگەل ئايىنى حەق و راست تا بالادەستى بكات بەسەر گشت ئايىنەكاندا، ئەگەرچى ھاۋبەشدانەران بىيان ناخۇش بى.

لەم بەسەرھاتەدا؛ چەندىن نىشانە و پەند و وانە ھەن، كە ماىھى بىرھىنانەۋەيە بۇ زىرمەندان، لەۋانە: كۆبوۋنەۋەى خاۋەن بۇچوۋن و پىپۇرانى (ھەلۋەشاندىنەۋە و گرىدان: الحل والعقد)، گەرآنيان بە دۋاى ئەۋ رىگەيەى كە كاروبارى ئەۋانى بى رادەۋەستى تىگەيشتن لەۋ رىگەيە، دۋاتر كار پىگەردنى، ئەمە گەۋرەتەرىن ھۇكارە بۇ بەرزبوۋنەۋەيان و بەدەستەينانى مەبەستيان، ھەروەك چۇن ئەۋ رىش سىبى و بىرپار بەدەستانە ئەمەيان كەرد، كاتىك گەرآنەۋە لاي يىغەمبەرەكەيان بۇ دىيارىكەردنى پاشايەك، كە بىتتە ماىھى يەك گوتارى و كۆكەرەۋەى پەرتەۋازەبىيەكەيان، گۈبۇرايەلى ئەۋان بەدەستەينى، يەكىكى تر ئەۋەيە: حەق و راستى ھەرچەندە بەرھەلىستى بىرى، گومان و دوودلى لەسەر دروست بىرى، ئەۋا زىاتر روون دەبىتەۋە و چاكتر دەدرەۋشيتەۋە، دەبىتە ماىھى دۇنيابى تەۋا، ھەروەك چۇن ئەۋانە گەيشتنە دۇنيابى، كاتىك نارەزايان دەربىرى لەۋەى تالوت شايىستەى پاشايەتى و

دهسه لاتداری بی، ئەوا به جوړیک وه لأم درانهوه که بیته مایه ی دلنایی و نه مانی گومان و دوودلی، خالیکی تر ئەوهیه: زانست و بۆچوون که هیزی جیه جیگردنی له گه لدا بی، ئەوا دهسه لاتداریتی کاملی لی بهرهم دیت، جا به له دهسدانی هر دووکیان یان یه کیکیان، مایه ی کرج و کالی و زیان بهرکهوتنی دهسه لاتدراپیه، خالیکی تر ئەوهیه: پشت بهستن تهها به خود و دهروون، هۆکاری شکست و سهرشوڤیه، پشت بهستن به خوا و نارامگرتن و تهها پهنا بردن بۆ ئەو، هۆکاری سهرکهوتنه، جا سهبارهت به پشت به خودبهستن، ههروهک له وتهی ئەوان که به پیغه مبهرده کهیان وت هاتووه: ﴿قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أَخْرَجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَانَا﴾ وهک ئەوهی ئەنجامی ئەم پشتبه خود بهستنه ئەوه بووی، کاتیکی له سهریان بیویستکرا له پیناوی خوادا بجهنگن، ئەوا پشتیان هه لکرد، دووه میشیان که پشتبه خوا بهستنه که لهم فهرمایشته دا هاتووه: ﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿٢٥٠﴾ فهزموهم بآذن الله، خالیکی تر ئەوهیه: دانایی و حکمه تی خوی پایه بهرز لهم تاقیکردنه وهیه دا جیاکردنه وهی که سه پاک و پیس، راستگو و درۆزن، نارامگر و ترسنۆکه کان بووه له یه کتر، چونکه هه رگیز خوی گه وره بهنده کان بهو دۆخه ناهیلته وه که له سه رینه له تیکه لآوی و نه بوونی جیاکاری له نیوانیاندا، خالیکی تر ئەوهیه: له سایه ی میهره بانی خوا و ریساهه همیشه یه کانی ئەوهیه، که زیانی بی باوه ران و دوورپووان به باوه رداره تیکۆشه ره جهنگاوه ره کان لاده دات، خو ئه گه ر ئەمه نه بووبایه، ئەوا زهوی خراب ده بوو، به هوی زالبوونی کوفر و دروشمه کانی به سه ریدا، دواتر خوی دانا و پایه بهرز فهرموویه تی:

(۲۵۳) ﴿تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ
بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَأَتَيْنَا عِيسَىٰ ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيْنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ
شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ
اِخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ
يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿۲۵۳﴾

﴿تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ "ئه‌و په‌یامبه‌رانه‌ی باسکران،
هه‌ندیکیانمان به‌سه‌ر هه‌ندیکی تریاندا پایه‌دار کردووه"، خوای مه‌زن لیره‌دا باسی
پایه‌دارکردنی هه‌ندیك له په‌یامبه‌ران ده‌کات به‌سه‌ر هه‌ندیکی دیکه‌دا، به‌وه‌ی ئه‌وانی
به‌تایبه‌ت له نیو خه‌لکیدا هه‌لبێژاردووه، به‌ره‌وانه‌کردنی س‌روش بۆیان، ره‌وانه‌کردنیان وه‌ک
په‌یامبه‌ری خوا بۆ خه‌لکی، و به‌وه‌ی بانگی خه‌لک و به‌دیبه‌نراوان ده‌که‌ن بۆ لای خوا،
دواتر هه‌ندیکیانی به‌سه‌ر هه‌ندیکی تریاندا پایه‌دار کردووه، به‌هۆی ئه‌و خه‌سه‌له‌ته‌ چاک و
به‌رز و کرداره‌ رپک و راستییک و سوود گه‌یاننده‌ گه‌شیه‌ی له‌وانیدا داناوه، جا ﴿مِنْهُمْ
مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ﴾ هه‌یانه "راسته‌وخۆ" قسه‌ی له‌گه‌ل خوا کردووه، وه‌ک موسای کوری
عیمران - سلّاوی خوای لیی -، خوای گه‌وره‌ ئه‌م تایبه‌ته‌ندییه‌ی ته‌ها به‌و به‌خشیوه،
﴿وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ﴾ هه‌شیانه خوای گه‌وره‌ به‌چه‌ندین پله‌ به‌سه‌ر ئه‌وانی دیکه‌دا
به‌رزی کردۆته‌وه، وه‌ک پیغه‌مبه‌ری ئیمه‌ (درود و سلّاوی خوای لیی)، که هه‌موو ئه‌و
خه‌سه‌له‌ته‌ چاکانه‌ی تیدا به‌که‌ له نیو که‌سانی دیکه‌دا په‌رش و بلاو بوونه‌ته‌وه، خوای مه‌زن
ئه‌وه‌نده‌ پله‌وپایه‌ی پیداره‌، که به‌هۆیه‌وه‌ به‌سه‌ر بیشینان و پاشیناندا پایه‌دار بووه ﴿وَأَتَيْنَا
عِيسَىٰ ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيْنَاتِ﴾ "چه‌ندین موعجیزه‌ و نیشانه‌مان به‌ عیسا‌ی کوری مه‌ریه‌م -

سلاوی خوای لیی^۶ - دا،^۷ که به لگه‌ن له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رایه‌تیه‌که‌ی، سه‌لمینه‌ری ئه‌و راستیه بوون که عیسا (سلاوی خوای لیی) بنده و په‌یامبه‌ری خوایه، له‌دایکی‌بوونه‌که‌شی به فرمانی خوا بوو، ته‌نانه‌ت گیانیکی تاییه‌ت بوو که خوای مه‌زن به‌خشی ﴿وَأَيَّدْنَا بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ واته: "پالپشتیمان کرد به" باوه‌ر و دلیایی و ئیمانی دامه‌زراو، که خوای گه‌وره به‌هۆیه‌وه به‌هیزی کرد بو به‌جیه‌نانی فه‌رمانه‌کانی، وتراوه: به‌جبریل (سلاوی خوای لیی) پالپشتی کردوه، که له‌هموو دو‌خیکدا یاوه‌ری بی ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ﴾ "خۆ ئه‌گه‌ر خوای گه‌وره بیویستایه - هم‌وویان باوه‌ریان ده‌هینا - هه‌رگیز دژ به‌یه‌ک نه‌ده‌جه‌نگان، دوا‌ی هاتی پیغه‌مبه‌رانیان و هاتی چهن‌دین به‌لگه‌ی ئاشکرا، که کو‌بوونه‌وه‌ی ئه‌وانی له‌سه‌ر باوه‌ر بیویست ده‌کرد ﴿وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ﴾ "به‌لام راجیایی که‌وته نی‌وانیان، جا هه‌یانبوو باوه‌ری هینا، هه‌شیان بوو بی باوه‌ر بوو"، جا ده‌رئه‌نجامی ئه‌م راجیاییه په‌رته‌وازه‌یی و دژایه‌تی و شه‌رکردن بوو له‌گه‌ل به‌کتر ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلُوا﴾ له‌گه‌ل ئه‌مه‌شدا خو ئه‌گه‌ر خوای مه‌زن بیویستایه له‌ دوا‌ی ئه‌م راجیاییه‌ش بیویستایه دژ به‌یه‌ک جه‌نگیان نه‌ده‌کرد، ئه‌مه‌ش به‌لگه و ئاماژه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی ویستی خوای مه‌زن جیه‌جیوو و زاله به‌سه‌ر هۆکاره‌کاندا، ته‌ما کاتی‌ک هۆکاره‌کان سوودیان ده‌ی که له‌گه‌ل ویستی خوا‌دا تیکنه‌گیرین، جا که تیکگیران دروست بوو، ئه‌وا هه‌رچی هۆکاره ده‌تویته‌وه و نامینی و ده‌رئه‌نجامه‌کانیشی ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ واته: "به‌لام خوای گه‌وره هه‌رچی‌که‌ی بویت، هه‌ر ئه‌وه ده‌کات و ده‌ییت"، ویست و خواستی خوای مه‌زن جیه‌جی بووه، له‌م ئایه‌ته و هاوشیوه‌کانیدا به‌لگه‌ی ئه‌وه هه‌یه، که خوای مه‌زن هه‌میشه هه‌ر ئه‌وه ده‌کات که ویست و داناییه‌که‌ی ده‌بخوازی، جا له‌و شتانه‌ی که خوای مه‌زن ده‌بکات، ئه‌وه‌یه که

ھەۋالى لەبارەى خۆيەۋە داۋە، پەيامبەرىش (درود و سلّوى خواى لىي) ھەۋالى لەبارەۋە داۋە، لە بەرز ۋە ستانى خوا (الإستواء)، دابەزىن (الترول)، گوفتار و كردار ئەنجامدان، كە گوزارشتى لىدەكەن بە كردهارە خۆۋىستەكان (الأفعال الإختيارية). سوود و ۋەدەستھاتوۋىك: ھەرۋەك چۆن لەسەر كەسى ئەركدار (مكلف) پىۋىستە پەرۋەردگارى خۆى بناسى، ئەۋا بەھەمان شىۋە پىۋىستە لەسەرى پەيامبەرانى خواش بناسى، ئاشناپى بەۋەى چ شتىك بۇ ئەۋان پىۋىستە، چ شتىكىش قەدەغەيە و چ شتىكىش دروستە دەربارەيان، ھەموو ئەمانە لەۋ ۋە سفانەى خواى مەزن، كە بۇ ئەۋان كرددوۋەتى ۋەردەگىرى، كە لە چەندىن ئايەتدا باسى كرددوۋە، لەۋانە: پەغەمبەر و پەيامبەران پىۋان نەۋەك ئافرەت، لە شارنشىنەكانن، نەۋەك لەلادىنشىن و دەشتەك بن، ئەۋان پالىۋراۋ و ھەللىزىردراۋن لەلایەن خواۋە، خواى گەۋرە ھەموو ئەۋ سىفەتە جاكانەى لەۋاندا داناۋە، كە بەھۆيەۋە شايستەى ئەم ھەللىزاردنە بن، ئەۋان پاك و دوورن لە ھەرچى تانە و كەموكورتىيە سەبارەت بە پەيامەكەيان، لە درۆ و ناپاكى و شاردنەۋەى پەيامى خوا و كەموكورتى دزىۋ، ھەرگىز لەسەر ھەلە نامىننەۋە لەۋەى پەيۋەستە بە پەيامى خوا و ئەركدارىۋە، خواى پايەبلند ئەۋانى تايىەت كرددوۋە بە پىدانى سروسى خۆى، ھەر بۆيە پىۋىستە باۋەرىيان پىھىنرى و گوپرايەلىان بكرى، ھەر كەسىكىش باۋەرىيان بى نەھىنى، ئەۋا كافر و بى باۋەرە، ھەر كەسىك تۋانچ يان جىنۋ بە ھەر يەكىكىان بدات، ئەۋا بى باۋەرە و پىۋىستە بكۆزرى، چەندان بەلگە لەسەر ئەمە ھەن، جا ھەر يەكىك لە قورئانى پىرۋز راجىنى، ئەۋا حەق و راستى بۇ پروون دەبىتەۋە، دواتر خواى پايەبلند فەرموۋىەتى:

(۲۵۴) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ يَوْمَ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ (۲۵۴)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ يَوْمَ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ﴾ واته: "ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، بیه‌خشن له‌و مال و سامان و داراییه‌ی یمان داو، بی‌ش ئه‌وه‌ی رۆژیک بی‌که هیچ کرین و فروشتن و دۆستایه‌تی و تکاگردنیک‌کی تیدا نییه و سوودی نای"، ئه‌مه له‌به‌زه‌بی و میهره‌بانی خواوه‌یه به‌رامبه‌ر به‌بنده‌کانی، به‌وه‌ی فه‌رمانی بی‌کردوون، که شتی‌ک له‌وه‌ی خوا بیانی به‌خشیوه بی‌شکه‌شی بکه‌ن له‌پیناری خوادا، له‌به‌خشین (سه‌ده‌قه‌سی واجب یان سوننه‌ت، تا بیته تیشوو و زه‌خیره‌یه‌کی چاک بویان، له‌رۆژیکدا که به‌بنده‌کان بی‌ویستیان به‌ئنده‌زه‌ی یه‌ک‌گه‌ردیله خیر و چاکه هه‌یه، له‌و رۆژه‌دا هیچ کرین و فروشتنی‌ک نییه، ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر مرو‌ف به‌ئنده‌زه‌ی زه‌وی ئالتوون بی‌ه‌خشی، تا له‌سزای دوا‌رۆژ رزگاری بی، ئه‌والی وه‌رناگری، هیچ دۆست و هاو‌ریه‌ک سو‌دی بۆ هاو‌ریه‌که‌ی نای، نه‌به‌پله‌ویایه و نه‌به‌تکاگردن، ئه‌مه ئه‌و رۆژه‌یه که پوجه‌لکاران تایدا دۆراو و زیانمه‌ندن، سته‌مکاران ریسوا و سه‌رشۆرن، ئه‌وانیش ئه‌و که‌سانه‌ن که شتیان له‌شویی ناشایسته‌داناوه، مافی خوا و مافی به‌بنده‌کانیان فه‌رامۆش کردووه، که بی‌ویست بووه له‌سه‌ریان به‌رپای بکه‌ن، سنووری چه‌ل‌لیان به‌ره‌و چه‌رام به‌زاندووه، گه‌وره‌ترین جو‌ره‌کانی سته‌م بریتیه له‌بی باوه‌رپوون به‌خوا، به‌هۆی ئه‌وه‌ی ئه‌و به‌ندایه‌تی و په‌رسته‌شی که بۆ خوا بی‌ویسته، ئه‌وا که‌سی بی‌باوه‌ر بۆ به‌دیهنراویکی هاوشیوه‌ی خو‌ی ده‌بکات، هه‌ر بۆیه‌خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ "بی‌گومان کافر و بی‌باوه‌ران سته‌مکار و زۆردارن"، ئه‌مه ده‌چینه‌نیو چوارچیوه‌ی کورمه‌له‌هینان (باب الخصر)، واته: "بی‌باوه‌ران" ئه‌وانه‌ن که

ستەمى تەواويان لەسەر سەلىنراو، ھەر وەك خىواي پايەبەرز فەرموويەتى: ﴿إِنَّ الشَّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ لوقمان: ۱۳، واتە: "بى گومان ھاوبەشدا نان بۇ خوا ستەمىكى مەزنى،" نىنجا خىواي پايەبەرز فەرموويەتى:

(۲۵۵) ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سَنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ (۲۵۵)

ئەم ئايەتە پىرۆزە مەزنىرىن و گەورەترىن و پىرۆزترىن و بەرزترىن ئايەتى قورئانە، ئەمەش لەبەر ئەوئى چەندىن شتى مەزنى و سىفەتى بەرز و پىرۆزى تىدا باسکردو، ھەر بۆيە چەندان فەرموودەى زۆر لەبارەى ھاندان بۇ خويىندەئەوئى ئەم ئايەتە ھاتوون، ئەم ئايەتەيان کردۆتە وىرد و زىكر بۇ مرؤف لە کاتى بەيانىان و ئىواران و لەکاتى خەوتن و پاش نويژە واجبەکان، جا خىواي گەورە ھەوالى لەبارەى خودى پىرۆزى خۆى داوھ و فەرموويەتى: ﴿اللَّهُ﴾ خىواي گەورە ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ واتە: ئەو خىوايەى كە ھىچ خوا و پەرستراوىك نىيە بە حەق، جگە لەو ئەبى، ھەر ئەو خىواي راست و دروستە، بۆيە پىويستە ھەموو جۆرەکانى خواپەرستى و گوپرايەلى ھەر بۇ ئەو بى، تەھا ئەو بە پەرستراو دابىرى، لەبەر كاملى خوا و كاملى سىفەتەکانى و نىعمەتە مەزنىەکانى، لەبەر ئەوئى بەندە شايستەى ئەوئەى كە بەندەى پەرورەدگار بى، فەرمانەکانى پىادە بکات و خۆى بەدوور بگرى لە قەدەغەکراوھەکانى،

جا ھەر چىيەك جگە لە خىواي مەزنى پوچەلە، بۆيە بەندايەتى كردن بۇ جگە لە خىواي مەزنى پوچەلە، چونكە ھەرچى جگە لە خىواي مەزنى، ئەوا بەدپەنراويكى كەموكورت و

مشورلی‌خوراو و هه‌زاره له هه‌موو لایه‌که‌وه، جا بویه شایسته‌ی هیچ جوړه په‌رستتیک نین، که ده‌فهرمووی: ﴿الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ "زیندوو راگری بوونه‌وه‌ره" نهم دوو ناوه پیروز و به‌رزه، نامازهن بؤ هه‌موو ناوه چاکه‌کان، نهمه‌ش وه‌ک نامازبه‌کی هاوتا و ناراسته‌وخو و هه‌ر نهمه‌ش ده‌خوازی، ﴿الْحَيُّ﴾: نهمه‌یه که خاوه‌ی ژبانی کامله، که هه‌موو سیفته‌ته خودیه‌کان ده‌خوازی، وه‌ک سیفته‌تی بیستن و بینین و زانین و توانین و هاوشیوه‌ی نهمه‌نه، ﴿الْقَيُّومُ﴾: نهمه خودیه که به‌خووه راوه‌ستاوه و هه‌رچی نهمه‌ی دیکه‌شه به‌وه‌وه راوه‌ستاون، نهمه‌ش هه‌بوونی هه‌موو کار و کرده‌وه‌کان ده‌خوازی، که په‌روه‌ردگاری جیهانه‌کان ده‌خوازی نهمه‌ی که هه‌رجه‌ک بیه‌وی نهمه‌جانی بدات، له به‌رز راوه‌ستاون (الإستواء) و دابه‌زین و دووان و قسه‌کردن و به‌دیه‌نن و روژیدان و مراندن و ژباندن، له‌گه‌ل هه‌موو جوړه‌کانی به‌ریوه‌بردن و مشورخواردن، هه‌موو نهمه‌نه ده‌چنه نیو زیندوو و راگریه‌تی خوا‌ی به‌دیه‌ننه‌وه، هه‌ر بویه هه‌ندیک له لیکۆله‌ران وتویانه: نهم دوو ناوه پیروزانه، بریتین له ناوی مه‌زنی خوا (الإسم الأعظم)، هه‌ر کاتیک نرای بی بگری له خوا‌ی مه‌زن، نهمه‌گرا ده‌ی، هه‌ر کاتیکیش داوا‌ی بی بگری، نهمه‌ داواکه په‌سه‌ند ده‌گری، جا له کاملی ژبان و زیندوو راگریه‌تی خوا نهمه‌یه ﴿لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ﴾ نه وه‌نه‌وز ده‌یگری و "نه خه‌و دایده‌گری" ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ "هه‌رچی له ناسمانه‌کان زه‌ویدایه هه‌ر نهمه‌ خاوه‌نیه‌نه"، خوا‌ی مه‌زن خاوه‌نه، جگه له‌ویش هه‌رچی هه‌یه مولکی نهمه، خوا روژیده‌ری مشورگیره، جگه له‌ویش به‌دیه‌نراوی روژیبیدراوی مشورلی‌خوراوه، که هیچ یه‌کیک به نهمه‌دازه‌ی گه‌ردیله‌یه‌ک له ناسمانه‌کان و زه‌ویدا بؤ نهمه‌ی دیکه بی ناگری، بویه فه‌رموویه‌تی: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ واته: "کی هه‌یه بتوانی تکا بکات لای نهمه‌ به‌ی مؤله‌تی نهمه"، هیچ که‌سیک ناتوانی تکا بکات لای

خوای بی‌ره‌زامه‌ندی‌ئو، هه‌رچی تکایه هه‌مووی بۆ خوای پایه‌به‌رزه، هه‌ر کاتیگ خوای مه‌زن بیه‌وی میه‌ره‌بانی بنوینی به‌رامبه‌ر به هه‌ر به‌نده‌یه‌ک له به‌نده‌کانی، ئه‌وا مؤلّه‌ت ده‌دات به‌و که‌سه له به‌نده‌کانی که ده‌یه‌وی ریزی لیگیری، که تکای بۆ بکات، به‌لام تکاکار به‌بی مؤلّه‌تی خوا ناتوانی ده‌ست به تکاکردن بکات، ئینجا فه‌رموویه‌تی: ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾ واته: زانایه به هه‌موو ئه‌و کاروبار و شتانه‌ی ئیستا و رابردوو ﴿وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ واته: "زاناشه" به‌وه‌ی له‌ئاینده‌دا پیشدی، جا زانستی خوای گه‌وره ده‌وری ورده‌کاری کاروباره‌کانی داوه، زانا و ناگا و شاره‌زایه به‌وه‌ی رابیردوو و ئه‌وه‌ش که پیشدی، به‌ده‌ر و ده‌روونه‌کان، به‌شاروه و ئاشکراکان، به‌نده‌کان هیچ شتیکیان به‌ده‌ست نییه، ته‌نانه‌ت له‌زانستیش به‌ئنده‌زه‌ی گه‌ردیله‌یه‌کی به‌ده‌ست نییه، جگه له‌وه نه‌بی که خوای پایه‌بلند فیریان ده‌کات، بۆیه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ "هیچ یه‌کیگ له به‌دیهینراوان زانستی ته‌واوی نییه ده‌باره‌ی هیچ شتیگ له زانستی خوای مه‌زن، جگه له‌وه‌ی که خوای گه‌وره خوای بیه‌وی، کورسی (زانستی) په‌روه‌رگار ده‌وری ئاسمانه‌کان و زه‌ویداوه"، ئا ئه‌مه ئامازه‌یه بۆ مه‌زنایه‌تی کامل و فراوانی ده‌سه‌لّاتی خوا، جا ئه‌گه‌ر ئه‌مه دۆخی کورسی بی، که ده‌وری ئاسمانه‌کان و زه‌وی دای، سه‌رباری گه‌وره‌یی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و ئه‌وه‌شی که تیاندایه، جا کورسی گه‌وره‌ترین به‌دیهینراوی خوای پایه‌دار نییه، به‌لکو لیره‌دا له کورسیش مه‌زنتر هه‌یه، که (ته‌خت) عه‌رشی خوایه، ته‌ئا خوای مه‌زن بی زانایه، جا له ئاست مه‌زنایه‌تی ئه‌م به‌دیهینراوانه‌دا، هزر و بیر مه‌نده‌هۆشه، چاوه‌به‌لق ده‌بی، چیاکان له‌رز ده‌یانگری، هۆش و ژیری بلیمه‌ته‌کان له‌ئاستیدا ده‌وه‌ستی، جا ده‌بی گه‌وره به‌دیهینهر و داهینهری ئه‌م به‌دیهینراوانه‌چهند بی، که ئه‌و هه‌موو دانایی و رازانه‌ی تیدا داناوه، ئاسمانه‌کان و زه‌وی راگرتوو له‌وه‌ی له‌جی بچن، بی ئه‌وه‌ش که بیانه‌وه ماندوو یان شه‌که‌ت بی، هه‌ر بۆیه

فهرموویه‌تی: ﴿وَلَا يُوَدُّهُ﴾ واته: گران و سهخت نییه و ماندووی ناکات ﴿حَفَظَهُمَا﴾ وَهُوَ الْعَلِيُّ ﴿پاراستن و رَگرتنی ناسمانه‌کان زهوی، ههر خوای مه‌زن به‌رز و بلنده" به خودی خوئی له‌سه‌ر ته‌خت (عه‌رش)، به‌رز و بالاییه به بالاده‌ستی خوئی به‌سه‌ر ههموو به‌دیهینراواندا، به‌رز و پایه‌داره به ریز و نه‌ندازه‌گیریه‌که‌ی، که خاوه‌نی ههموو سیفه‌ته کامله‌کانه ﴿الْعَظِيمُ﴾ "گه‌وره و مه‌زنه"، که له ناست ده‌سه‌لآت و بالاده‌ستی‌که‌ی خوادا، ههرچی ده‌سه‌لآت و زه‌بر و هیژی ده‌سه‌لآت‌دارانه بچوک و لاوازه، له به‌رامبه‌ر شکو و پایه‌داری نهو لوتی پاشا زال و به‌هیژه‌کان بچوک و لاوازه، جا پاک و بیگه‌ردی بو نهو خوییه‌ی خاوه‌نی ههرچی مه‌زنایه‌تی و گه‌ورایه‌تییه، ههرچی مه‌زنی و گه‌وره‌یه ههر هی نه‌وه، زال و بالاده‌سته به‌سه‌ر ههموو شتیکی‌دا، نه‌م نایه‌ته خوابه‌یه‌کگرتن و یه‌کخواناسی له‌خوگرتوو له په‌رستراویتیدا، یه‌کخواناسی له‌خوگرتوو له په‌روه‌ردگاریتیدا، یه‌کخواناسی له‌خوگرتوو له ناو و سیفه‌ته به‌رز و پیروژه‌کاندا، نامازهی به‌وه داوه که ده‌سه‌لآت و زانست و هیژ و شکو و پایه‌داری خوا فراوانه و ده‌وری ههموو شتیکی داوه، باسی مه‌زنایه‌تی و گه‌ورایه‌تی و به‌رز و بلندی خوای گه‌وره‌ی کردوو به‌سه‌ر ههموو به‌دیهینراواندا، نه‌م ثابته به ته‌ها بیروباوه‌ریکی ته‌واوه له‌باره‌ی ناو و سیفه‌ته‌کانی خوای پایه‌دار، که ناوه جوان و پیروز و سیفه‌ته چاک و به‌رزه‌کان له‌خو‌ده‌گری، دواتر خوای پایه‌دار فهرموویه‌تی:

﴿۲۵۷، ۲۵۶﴾ لَّا اِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ
 بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَّا انْفِصَامَ لَهَا وَاللّٰهُ
 سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۵۶﴾ اللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى
 النُّوْرِ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا اَوْلِيَآؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُوْنَهُمْ مِنَ النُّوْرِ اِلَى
 الظُّلُمٰتِ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۲۵۷﴾

خوای پایه‌دار ڤایده‌گه‌یه‌نی که ﴿لَّا اِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ﴾ هیچ زۆرلیکردن و ناچارکردنیک له نایندا نییه، چونکه هیچ بیویستییه که بۆ ناچارکردنه که نییه، جا زۆرلیکردن و ناچارکردن ته‌ها له کاریکدا ده‌ی، که نیشانه‌کانی شاراهه بن، شوینه‌واره‌کانی لیل و ناروون بن، یاخود بۆ نه‌نجامدانی کاریک بی، که زۆر له‌سه‌ر ناخ و ده‌روون سه‌خت و قورس و نه‌ویستراوی بی، به‌لام هه‌رچی نه‌م ناینه ڤیک و بیگ و دروسته و ڤیگه راسته‌یه، نه‌وا نیشانه و مه‌شخه‌له‌کانی بۆ عه‌قل و ژیری دیارن، ڤیگه‌کانی ئاشکران، بیناسه و ناوه‌ڤۆکه‌که‌ی ڤوون بووه‌ته‌وه، راست و خوار و خییج له به‌کتر جیابوونه‌ته‌وه، جا که‌سی سه‌رکه‌وتوو نه‌گه‌ر ته‌ها که‌مترین سه‌رنجی بداتی، نه‌وا هه‌لیده‌بژیری و په‌سه‌ندی ده‌کات، به‌لام نه‌وه‌ی مه‌به‌ستی خراب و ویستیگی گه‌نده‌لی هه‌بی، راستی بیینی که‌چی پوچه‌ل و ناحقی به‌سه‌ردا په‌سه‌ند بکات، چاکه بیینی که‌چی به‌لای ناشیرینی و خراپه‌دا بچی، ئا نه‌و جزره که‌سانه خوای مه‌زن هیچ بیویستییه‌کی بیان نییه تا ناچار بکرین بۆ گرتنه‌به‌ری ڤیگه‌ی نایینی ئیسلام، چونکه هیچ نه‌نجام و سوڤیکیان نای، نه‌وه‌ی که ناچارکراو و زۆرلیکراوه ئیمان و باوه‌ڤه‌که‌ی دروست نییه، نه‌م نایه‌ته ڤیروزه به‌لگه نییه له‌سه‌ر واز هینان له شه‌ڤکردن دژی کافره شه‌ڤکه‌ره‌کان، به‌لکو نه‌م نایه‌ته نه‌وه‌ی تیدایه که حه‌قیقه‌تی نایین وه‌ک خۆی، وا بیویست ده‌کات که هه‌موو

که‌سیکی خاوه‌ن ویزدان قبولی بکات، که مه‌به‌ستی شوینکه‌وتنی راستی بی، سه‌بارت به نه‌نجامدان جه‌نگ و نه‌نجام نه‌دانی، نه‌وا لی‌ره‌دا باسی نه‌کراوه، به‌لکو پیوستی‌وونی جه‌نگ کردن له ده‌قه‌کانی دیکه‌دا وهرده‌گیری، به‌لام لهم پریوزدا به‌لگهی نه‌وه هه‌یه که سه‌رانه (الجزیه) وهرده‌گیری له جگه له خاوه‌ن کتیبه‌کان، هه‌روه‌ک نه‌مه بوجوونی زوریک له زانایانه، جا هه‌ر یه‌کیک بی باوه‌ر بی به‌تاغوت و واز له په‌رستی هه‌موو شته‌کانی دیکه جگه له خوای مه‌زن بهینی، وازیش له گوپرایه‌لی کردنی شه‌یتان بهینی، باوه‌ری دامه‌زارو به خوای مه‌زن بهینی، که نه‌مه‌ش له‌سه‌ری پیوست ده‌کات به‌ندایه‌تی په‌روه‌ردگار بکات و گوپرایه‌لی بیت ﴿فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ واته: "به‌دلنیا‌یه‌وه ده‌ستی گرتووه" به ثابنی راست و دروست و تۆکمه‌وه، که بنه‌ماکانی دامه‌زاراون، بنجینه‌کانی چه‌سپاون، نه‌وه‌ش که ده‌ستی پیوه‌گرتووه نه‌وا متمانهی ته‌واوی به‌و کارهی هه‌یه که کردوویه‌تی، چونکه ده‌ستی گرتووه به به‌رنامه و ریبازی هه‌ره تۆکمه‌وه، که ﴿لَا انْفِصَامَ لَهَا﴾ هه‌رگیز هیچ پچران و پسانیکی بۆ نییه، به‌لام نه‌وه‌ی کاره‌که‌ی بیچه‌وانه کردیته‌وه، جا باوه‌ری به خوا نه‌هینایی، باوه‌ری به تاغوت و ریبازی شه‌تانپه‌رستی هه‌بی، نه‌وا بی گومان ده‌ستی به‌رداوه لهم به‌رنامه و ریبازه تۆکمه و به‌هیزه، که سه‌رکه‌وتن و سه‌رفرازی پیوه‌یه، له‌به‌رامه‌ردا ده‌ستی گرتووه به هه‌رچی پوچه‌ل و ناحه‌قییه، که سه‌ره‌نجامه‌که‌ی به‌ره‌و دۆزه‌خه ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ "و خوای بال‌ده‌ست بیسه‌ر و زانایه"، جا پاداشتی هه‌ر یه‌کیک ده‌داته‌وه به‌ینی نه‌و چاکه و خراپه‌یدی له‌وانه‌وه زانیویه‌تی، نا نه‌مه ئامانج و سه‌ره‌نجامی هه‌ر یه‌کیکه که ده‌ستی گرتووه به به‌رنامه و ریبازی تۆکمه و راست و دروسته‌وه، و نه‌وه‌ش که ده‌ستی پیوه‌ نه‌گرتووه، دواتر باسی نه‌و هۆکارهی کردووه که نه‌وانی به‌م سه‌ره‌نجامه‌ گه‌یاندووه، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ "خوای گه‌وره پشت و په‌نا و پشت و په‌نا و پشتیوانی باوه‌ردارانه"، نه‌مه‌ش دۆستایه‌تی کردنی

باوهږداران دهگړیتهوه بؤ پهروهردگار، بهوهی نهویان به پشت و پهناى خوځیان زانیوه و هیچ جیگرهوه و هاویهشیکیان بؤ بریار نهداوه، جا خوای مهزنیان به خوځشهویست و پشتیوان داناوه، دؤستایه تی دؤستانی خوا، دوزمنایه تی دوزمنای خویان کردووه، جا خوای گورهش به بهخشش و لوتفی خوئی پشتیوانیان دهکات، به چاکه و بهخشندهبیهکهی بههروهویان دهکات، بهمهش ﴿يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾
 نهوا له تاریکستانی بی باوهږی و کوفر و گوناهاکاری دهریاندههینی، دهیاختاه نیو نور و پرووناکی ئیمان و باوهږ و گوږایهلی و ملکهچی و زانست و زانیاریهوه، جا پاداşti نهوان لهسر نهمه، نهوهی که نهوان سهلامهت دهکات له تاریکیهکانی نیو گور و گورهپانی لیبرسینهوه و دواږوژ، دهیاختاه نیو خوځشی نهپراوه و حهسانهوهی همیشهی و دلفراوانی و ناسودهبیهوه ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ﴾ "نهوانهش که بی باوهږ بوون، نهوا پشت و پهنايان تاغوته" بههوی نهوهی پشتیوانی شهیتان و دهسته و کومهلهکهی نهویان کردووه، شهیتانیاں کردوته پشتیوانی خوځیان جگه له خوای گوره، دؤستایه تی نهویان کردووه و وازیان هیناوه له دؤستایه تی ولایهنگری پهروهردگار و خوای گورهیان، بویه وهک سزایهک بؤ نهوان خوای گوره شهیتانی بهسر نهواندا زال کردووه، بویه شهیتان به گور و تینهوه هانی نهوانی دهدا بهرهو تاوانکاری، نهوانی بهرهو خراپه دهبرد، بهمهش ﴿يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ﴾ نهوان دهردههینی له پرووناکی و رؤشنايي ئیمان و زانست و گوږایهلی و ملکهچی، دهیاختاه نیو تاریکیهکانی کوفر و بی باوهږی و نهزانی و تاوان و گوناهوه، جا سزای نهوان لهسر نهمه، نهوه بوو که نهوان بی بهشبوون له خیر و چاکه، بهمهش خوځشی ناسودهی و حهسانهوهیان لهدهستچوو، نا نهوانه له پیری شهیتان و دؤستانی بوون له دونیای ناخ ههلیکیشان و پهئجهگهستی پهشیمانیدا، بویه خوای پایهبرز فهرموویه تی: ﴿أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ۲۵۷ واته: "نا

ئه‌وانه بۆ هه‌میشه هاورپی ئاگری دۆزه‌خن، تا هه‌تایه له ناویدا ده‌میننه‌وه به نه‌مری ئه‌و سزایه ده‌چژن".

(٢٥٨) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ
إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ
يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا
يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (٢٥٨)

خوای پایه‌بند ده‌فه‌رمووی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ﴾ "تایا -
ئه‌ی په‌یامبه‌ر (درود و سلّوی خوای لیبی) - نه‌تروانیوه‌ته" بویری و نه‌زانی و سه‌سه‌ختی
و مشتومرخوازی "ئه‌و که‌سه‌ی ده‌مه‌قالبی له‌گه‌ل ئیبراهیم ده‌کرد ده‌بارهی
په‌روه‌دگاریه‌وه"، له‌کاتیگدا ئه‌مه‌گومان و دوودلی هه‌لئاگری، هیچ شتیکیش بۆ ئه‌م
کاره‌ی هانی نه‌دا جگه له‌وه نه‌ی که ﴿أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ﴾ "خوای مه‌زن پاشایه‌تی و
ده‌سه‌لاتی پیدابوو"، به‌مه‌ش سنووری به‌زاند و ده‌ستدریژی کرد، خوای به‌سه‌رکرده‌ی
هاولاتی و ژیره‌سته‌کانی بینی، ئه‌مه‌ش وای له‌و کرد که ده‌مه‌قالبی بکات له‌گه‌ل ئیبراهیمدا
(سلّوی خوای لیبی) له‌بارهی په‌روه‌دگاریتی خوای مه‌زنه‌وه، جا پیبی وابوو ئه‌و هه‌موو
ئه‌و کارانه ده‌کات که خوای گه‌وره ده‌یانکات، بۆیه ﴿إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي
وَيُمِيتُ﴾ "یادی ئه‌ی په‌یامبه‌ر (درود و سلّوی خوای لیبی) - ئه‌وه بکه‌وه کاتیک ئیبراهیم
(سلّوی خوای لیبی) پیبی وت: "ته‌ها په‌روه‌دگارم ده‌توانی هه‌موو جه‌وره هه‌لسوکه‌وت و
کرداریک بکات، به‌تایبه‌ت ژياندن و مراندن، چونکه یه‌کیکن له‌گه‌وره‌ترین جه‌وره‌کانی
مشورخواردن، هه‌روه‌ها له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ژياندن بنه‌مای ژيانی دونیایه، مراندنیش بنچینه‌ی
ئه‌و شتانه‌یه که له‌ دوا‌روژدا ده‌بن، ﴿قَالَ﴾ جا ئه‌و ده‌مه‌قالبکاره وتی: ﴿أَنَا أُحْيِي

وَأَمِيتُ منیش مراندن و ژیاندم به دهسته، نهیوت: تهئا من مراندن و ژیاندم به دهسته، بانگه‌شهی ئه‌وهی نه‌کرد که هه‌لسوکه‌وت و مامه‌له‌کردن له‌و کاروبارانه‌دا تهئا به دهستی نه‌و بی، به‌لکو گومان و بۆچوونی وابوو که ئه‌ویش کرداری هاوشیوهی کرداری خوای مه‌زن ئه‌نجام ده‌دات، پیی وابوو که که‌سیک ده‌کوژی، ئه‌وا مانای وایه ئه‌و که‌سه‌ی مراندووه، که که‌سیکیش ده‌هیلته‌وه و نایکوژی، ئه‌وا به‌و مانایه دی که گویه ژیاندوو به‌تی، کاتیک ئیپراهیم (سلاوی خوای لیی) بیی نه‌و ده‌مه‌قالیکاره تیکه‌لکاری ده‌کات له مشتوره‌که‌یدا، قسه‌یه‌ک ده‌هیلته‌وه که شیای ئه‌وه نییه به گومان بجی، چ‌جای ئه‌وه‌ی به‌ به‌لگه بجی، جا ئیپراهیم (سلاوی خوای لیی) به‌لگه‌به‌کی دیکه‌ی بۆی هینابه‌وه **﴿قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ﴾** واته: " ئیپراهیم (سلاوی خوای لیی) وتی: خوای گه‌وره خۆر له خۆر هه‌لانه‌وه هه‌لدینی"، ئه‌مه به‌لگه‌به‌کی به‌چاویبیراوی ناشکرایه، هه‌موو که‌سیک دانی پیداده‌نی ته‌نانه‌ت به‌ که‌سی بی باوه‌ریشه‌وه **﴿فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ﴾** "ده تو خۆر له خۆر ئاواوه هه‌لینه"، ئه‌مه‌ش پایه‌ندکردنی به‌ خسته‌پر ووی به‌لگه‌ی خۆی ئه‌گه‌ر گویه راست ده‌کات، جا دوا‌ی ئه‌وه‌ی ئیپراهیم (سلاوی خوای لیی) به‌لگه‌به‌کی بۆ خسته‌پر وو، که توانای به‌سه‌ردا نییه و گومانیشی لی نییه، ئه‌وا به‌لگه‌که‌ی شیوا، هیچ تو‌انجیکیشی به‌ده‌سته‌که‌وت، که بتوانی له‌و ریبازه‌ی ئیپراهیم (سلاوی خوای لیی) بدات، **﴿فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ﴾** واته: ئه‌و بی باوه‌ره واق و رما و مه‌نده‌هۆش بوو، هیچ وه‌لامیکی پینه‌ما و به‌لگه و گومانه‌که‌ی پوچه‌ل بوونه‌ته‌وه، ئه‌مه دۆخی که‌سی پوچه‌ل‌خوازی نکۆلیکاره، که ده‌یه‌وی به‌ره‌نگاری راستی بیته‌وه و به‌سه‌ریدا زال بی، له‌کاتی‌که‌دا ئه‌و تیکشکاو و ژیر ده‌که‌وی، بۆیه خوای پایه‌به‌رز فه‌رمووی: **﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾** "و خوای گه‌وره رینوینی گه‌لی سته‌مکاران ناکات"، به‌لکو له‌سه‌ر بی

باوەرى و گومرايەكەى دەھىلئەتە، چونكە ئەوان بەخۇشيان ئەمەيان بۇ خۇ
 ھەلئاردىبو، ئەگەر نا خۇ ئەگەر حەققخواز بووبان و بيانويستايە رېئوئى وەربىگرن، ئەوا
 خىواى مەزن رېئوئى ئەوانى دەکرد، نامراز و ھۆكارەكانى گەشىستانى بە رېگەى راستى بۇ
 ئاسان دەکردن، ئا لەم ئايەتەدا بەلگەيەكى براو ھەيە لەسەر ئەوئى تەئھا خىواى مەزن
 بەدېھنەر و مشورگېرە، لەمەشەوئە ئەوئە پېويست دەبى كە دەبى تەئھا خىواى گەورە
 پېرستى و بەندە ھەر بۇ لاي ئەو بەگەرپتەوئە و پشتىش ھەر بەو بەستى لە گشت
 باروئوخىكدا، ئىبن قەيىم (رەھمەتى خىواى لېبى) وتوئەتى: ئا لەم مېزگەر دەدا خالىكى زۆر
 سەرنجراكىش ھەيە، ئەويش ئەوئەيە كە ھاوبەشدانانى جىھان، پشتى بەستوئە بە ھەسارە و
 ئەستېرە پەرسى و گۆرپەستى، دواتر بت و پەيكەرەكان لەسەر وئەئى ناوبراوان
 نەخشىنراون، جا ئەو دوو بەلگەيەى ئىبراھىم (سلاوى خىواى لېبى) ھىنايەوئە، سەرتاپاي
 خىوابوونى ئەم شتانە پوچەل دەكاتەوئە، ئەوئەش دەسەلمېنى كە تەئھا خىواى گەورە مراندن و
 ژياندى بەدەستە، ئەو شتەش كە زىندى و بشمى، ھەرگىز شىواى ئەوئە نىيە خوا بى، چ
 لەو كاتەى كە زىندوئە و لە ژياندايە، ياخود لە پاش مردنى، بى گومان پەروەردگارېكى
 ھەيە كە بە توانا و بالادەست و مشورگېرەتى لە ژياندى و مراندنىشدا، جا ھەر شتىك
 بەو جۆرە بى، ئەوا چۆن دەئىتە خوا و بت و پەيكەرى لەسەر شىوئەكەى دروست دەكرى،
 دواترىش جگە لە خىواى گەورە پېرستى، جا ھەسارە و ئەستېرەكانىش، كە گەورەترىن و
 ديارترىيان ئەم خۆرەيە، كە پەروەردەكراو و بەرپوئەبراو و رامكراو، بە ھىچ شىوئەكە لە
 شىوئەكان بەخۆى كاروبارى خۆى بەرپوئە نابات، بەلگو پەروەردگار و بەدېھنەرەكەى لە
 خۆرەلئاتەوئە ھەلئىدىنى، جا خۆرىش ملكەچى فەرمان و وئىستى خوايە، بى گومان خۆر
 پەروەردەكراو و بەرپوئەبراو دەستەمۆكراو، بەراستى ھىچ پەرسراويك نىيە بە حەق كە

شایسته‌ی پهرستن بی‌جگه له‌خوای‌گه‌وره نه‌بی. ((کلیلی‌ده‌رگای‌دونیای‌به‌خته‌وه‌ریه))،
دواتر‌خوای‌پایه‌بلند‌فه‌رموویه‌تی:

(۲۵۹) ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مَنَّةً عَامًا ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مَنَّةً عَامًا فَانظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۲۵۹﴾

ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی‌تره له‌سه‌ر تاك و ته‌های‌خوای‌مه‌زن له به‌دهینان و به‌ریوه‌بردن و مشورگی‌ری و مراندن و ژبان‌دنا، جا‌فه‌رموویه‌تی: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا﴾ واته: "یان وهك ئەو كەسەى بە لای شارۆچكە و لادییه‌كدا تییه‌ری" كه خه‌لكه‌كه‌ی له‌ناو‌چوو‌بوون و دانیشه‌توانه‌كه‌ی نیاچوون، دیواری‌خانوو و ماله‌كان به‌سه‌ریه‌ك و به‌سه‌ر سه‌قفه‌كانیاندا داته‌یی بوون، جا ئەو پیاوه به سه‌رسامیه‌وه له‌سه‌ر ئەمه وه‌ستا ﴿قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ "وتی: ئای خوای‌گه‌وره چوون خه‌لكی ئەم لادی و شارۆچكەیه دواى مردنیان زیندوو ده‌كانه‌وه"، بیی‌وابوو ئەم كاره دوور و ئەسته‌مه، به‌هۆی‌نه‌زانی و نه‌شاره‌زاییه‌كه‌ی به‌توانای‌خوای‌پایه‌رز، جا دواى ئەوه‌ی‌خوای‌گه‌وره خیر و چاكه‌ی بوون و بیست، ئەوا نیشه‌یه‌کی له‌خودی‌ئهو و گویند‌ریزه‌كه‌ی پیشاندا، خواردن و خواردنه‌وه‌شی بیی‌بوو ﴿فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مَنَّةً عَامًا ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ﴾ "خوای‌گه‌وره بو ماوه‌ی سه‌د سال مراندی، دواتر زیندوو‌ی‌كرده‌وه، بیی‌فه‌رموو: ماوه‌ی‌چه‌نده ماویته‌ته‌وه، كابر له‌وه‌لامدا

وتی: ماوهی رږوژیک یان چهند رږوژیک دهی، "نهمهش بههوی ئهوهی ئهوکاتهی به کورت زانیوه که تییدا مردووه، چونکه زانین و ههستهکانی نه مابوون، که بهر له مردنی هه بیوون، جا پی و ترا: ﴿بَلْ لَبِثَ مِنْتَ عَامٍ فَاَنْظُرْ اِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ﴾ "به لکو ئهوه ماوهی سهده ساله لیږه ماوینته توه، ده سهرنجی خواردن و خواردنه وه که تده" هیشتا بوگه نیان نه کردووه و تیکنه چوون، به لکو له سهر ههمان دؤخی پیشوویانن، سهرباری دور و دریزی نهم سالانه و نهم ههمو کاته جیاوازانه، بی گومان تا نهمه دا گه وره ترین به لکه ههیه له سهر توانای خوی گه وره، که نهم خواردن و خواردنه وهیهی هیشتو توه و له گوږان و تیکچوون و بوگه نیوون پاراستوویه تی، له گهل ئهوهی خواردن و خواردنه وه به کیکن لهو شتانه زوو بوگه ن دهن ﴿وَانظُرْ اِلَى حِمَارِكَ﴾ "سهرنجی گویدر یژه که تده" که مردووه و گوشت و ماسولکه و پیست و ئیسک و پروسکه کانی چؤن بلأوبوونه توه، چؤن چؤنی به سهره کانی پهرش و بلأوبوونه توه ﴿وَلَنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ﴾ "نهمه بو ئهوهیه تا بتکهینه نیشانه و به لکه یه که بو خه لکی" له سهر توانا و دهسه لاتی خوا، که چؤن مردووان له گوږه کانیان زیندوو ده کاته وه، نهمهش بو ئهوهی بیته غوونه یه کی به رههست و بئراو به چاوی سهر، بهمهش راست و دروستی ئهو شتانه بزائن که پیغه مهران و په یامهران (درود و سلأوی خویان لیی) هه والیان له باره وه ﴿وَانظُرْ اِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نَنْشُرُهَا﴾ "بروانه و سهرنجی ئیسکه کانی گویدر یژه که تده که" چؤن ده یان بهین به تاو یه کدا و به یه که وه ده یان به ستینه وه و له سهر یه که وه ریزیان ده که یین ﴿ثُمَّ نَكْسُوها لِحَمًا﴾ "دواتر به گوشت و ماسولکه دایانده پیوشین"، جا کابرا به چاوی سهر نهمه ی بیی، وه که چؤن خوی پایه بهرز وه سفی کرد، ﴿فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ﴾ "جا کاتیک بوی روون بووه وه" و ناشنای توانا و دهسه لاتی خوی پایه بهرز بوو ﴿قَالَ اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ﴾ "وتی: چاک ده زانم که

خوای گه‌وره توانای به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هه‌یه"، له ناوکۆ (سیاق) سی‌ نایه‌ته‌که‌دا نه‌وه
 ده‌رده‌که‌وی، که نه‌م پیاوه نکۆلی له زیندوو بوونه‌وه کردوو، خوای گه‌وره چاکه‌ی نه‌و
 کابرایه‌ی ویستوو، ویستویه‌تی بی‌کاته نیشانه و به‌لگه‌یه‌ک بۆ خه‌لکی، له سی‌ پرووه‌وه،
 به‌که‌میان: که وتویه‌تی: ﴿أَنْیٰ یُحِیِّ هٰذِهِ اللّٰهُ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ خو‌ نه‌گه‌ر بی‌غه‌مه‌ریک یان
 پیاوچاکیک بووبایه، نه‌وا هه‌رگیز نه‌م قسه‌یه‌ی نه‌ده‌وت، دووه‌میان: خوای گه‌وره نیشانه
 و به‌لگه‌یه‌کی پێشاندا، له خواردن و خواردنه‌وه و گویدریژ و خودی نه‌و، تا به‌ چاوی
 خو‌ی بی‌نی و دانیش بنی‌ به‌وه‌ی نکۆلی لیکردوو، له‌م نایه‌ته‌دا باسی نه‌وه نه‌کراوه، که نه‌م
 گوند و شاره‌دییه‌ ناوه‌دان کراوه‌ته‌وه و گه‌راوه‌ته‌وه سه‌ر دۆخی پێشووی خو‌ی، هه‌یج
 شتی‌ک له ناوکۆ (سیاق) سی‌ نایه‌ته‌که‌دا نییه‌ که ئاماژه‌ بی‌ له‌سه‌ر نه‌مه، له‌مه‌شدا سوودی‌کی
 زۆر نییه، جا چ سویدی‌ک له‌ مردوو زیندوو کردنه‌وه‌دایه‌ بۆ شاره‌دییه‌ک که له‌ناوچووی،
 دواتر خه‌لکه‌که‌ی بۆ گه‌راپیتته‌وه یان که‌سانی تر هاتن و ناوه‌دانیان کردیته‌وه؟! به‌لکو
 به‌لگه‌ی راسته‌قینه‌ له‌ زیندوو کردنه‌وه پیاوه‌که و گویدریژه‌که‌ی و هه‌یشتنه‌وه‌ی خواردن و
 خواردنه‌وه‌که‌یه‌دایه‌ وه‌ک خو‌ی، سییه‌میان له‌م فه‌رمایشته‌دایه: ﴿فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ﴾ واته:
 دوا‌ی نه‌وه‌ی نه‌و شته‌ی بۆ پروون بووه‌وه که‌ بێشته‌ر نه‌یده‌زانی و لیبی‌ شاراوه‌ بوو، نه‌وا به‌م
 شته‌ راست و دروستی نه‌وه‌ی زانی، که ئی‌مه‌ باس‌مان کرد، بی‌گومان خوا زان‌تره‌. دواتر
 خوای پایه‌دار فه‌رموویه‌تی:

(٢٦٠) ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أُولَٰئِم تُؤْمِنُ
 قَالَ بَلٰی وَلٰكِن لِّیَطْمِئِنَّ قَلْبِیْ قَالَ فَخُذْ اَرْبَعَةً مِّنَ الطَّیْرِ فَصُرْهُنَّ اِلَیْكَ ثُمَّ
 اجْعَلْ عَلٰی كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ یٰٓاٰتِیْنِکَ سَعِیًّا وَاَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ
 عَزِیْزٌ حَكِیْمٌ ﴿٢٦٠﴾

ئەمەیان گەورەترین بەلگەیی بەرھەستی تێدایە لەسەر توانا و دەسەڵاتی خوا ی گەورە و زیندووکردنەوێی مردووان بۆ لیبیرسینەوێ و سزا و پاداشت، ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى﴾ واتە: "ئەیی پەیا مەبەر (درود و سلاوی خوا ی لیبیی) - یادی ئەوێ بکەوێ، کاتیک ئیبراھیم وتی: پەرورەدگارم؛ پیشانم بدە چۆن مردووان زیندوو دەکەیتەوێ"، خوا ی پایەبەلند سەبارەت بە ئیبراھیمی ھاوڕیبیی خوا (سلاوی خوا ی لیبیی) ھەوالب دەدات، کە داوا ی ئە پەرورەدگاری کردووە چۆنیەتی زیندووکردنەوێی پیشان بدات، بەجۆریک کە بە چاوی خۆی ببینی، چونکە پیشتر ئیبراھیم (سلاوی خوا ی لیبیی) باوهری بەم راستییە ھەبوو، لەبەر ئەوێ خوا ی پایەبەرز ھەوالبی لەو بارەوێ دا بوو، بەلام لەگەل ئەوێ شدا ھەزی لیبوو کە بە چاوی سەر ببینی، تا دنیاییە کە ی بگاتە (کەرۆکی دنیایی: عین الیقین)، بۆیە ﴿قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَىٰ وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي﴾ خوا ی گەورە پیبی فەرموو: "نایا باوهرت نەھیناوە؟ ئیبراھیم (سلاوی خوا ی لیبیی) لە وەلامدا وتی: نا بەپێچەوانەوێ مە باوهردارم، بەلکو ئەوێم بۆ ئەوێ تا دنیایی تەواوم ھەبی و دلم نارام ببی"، ئەمەش بە ھینانەوێ بەلگەیی دنیاکەرەوێ و سەلمینەر، کە ئیمانیا ن پیبی زیاد دەبی، دنیایی تەواوی پیبی فەرھەم دەبی، خاواناسان بۆ بەدەستھینانی ئەم پلەبە تێدەکوێشن، ﴿قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ﴾ پەرورەدگار پیبی فەرموو: "چوار بالندە بھینە" بەیە کەوێ کوێان بکەوێ، با لە ژبیر سەرنج و راھانی تۆداین، بەدەستی خۆت ئەمە بکە، ئینجا پارچە پارچەیا ن بکە و بەشەکانیا ن تیکەل بەیە کتر بکە، ئینجا ئەم تیکەلەبە بکە بە چەند بەشیک، ﴿ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا﴾ ھەر بەشیکیا ن لەسەر جیا یە ک دا بی، واتە ئەو جیا یانە ی کە لە نزیک ی ئیبراھیمەوێ (سلاوی خوا ی لیبیی) بوون ﴿ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَا تَيْنَكَ سَعِيًّا﴾ "دواتر بانگیا ن بکە و بەپەلە و خبیرا دبنە لات"، واتە: ژبانی تەواویان بۆ

ده‌گه‌رینه‌وه "به‌فه‌رمانی خوا"، به‌وپه‌ری به‌توانا و به‌هیزی فرینه‌وه دینه‌لات، جائی‌پراهیم (سلاوی خوی لی‌یی) نهم‌کارهی کرد و نه‌وهی ویستی به‌دهستی خست، نهمه‌ش له ده‌سه‌لای خوی مه‌زن بوو له ناسمانه‌کان و زه‌وی که پیشانی ئی‌پراهیمیدا (سلاوی خوی لی‌یی)، هه‌روه‌ک له‌م فه‌رماشته‌دا هاتوووه: ﴿وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ﴾ سوڤه‌تی نه‌عام: ۷۵. واته: "تا به‌م شی‌وده ده‌سه‌لای توکمه‌ی خو‌مان له ناسمانه‌کان و زه‌وی‌دا، پیشانی ئی‌پراهیم (سلاوی خوی لی‌یی) ده‌ده‌ین، بوو نه‌وهی له‌ریزی نه‌وانه‌بی که دنیا‌یی ته‌واویان هه‌یه". پاشان فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَأَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ واته: "چاک بزانه خوی گه‌وره" خاوه‌نی هیزیکی مه‌زنه، که به‌دیهین‌راوانی بی ده‌سته‌مؤ‌کردوو، هه‌ج شتیک له به‌دیهین‌راوان ده‌سته‌وه‌سانی ناکات، به‌لکو هه‌موویان ملکه‌چی بالاده‌ستی و شکوی نه‌ون، له‌گه‌ل نه‌مه‌شدا کار و کرده‌وه‌کانی په‌روه‌دگاری پایه‌دار پرن له‌حیکمه‌ت و دانایی، هه‌ج شتیک به‌هه‌ره‌مه‌کی ناکات، دواتر خوی پایه‌به‌رز فه‌رموو‌یه‌تی:

﴿٢٦١﴾ مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سَنَابِلَةٍ مِئَةٌ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ
 ﴿٢٦١﴾

نهم‌نایه‌ته روونکردنه‌وه‌یه بوو نه‌و پادا‌شته چه‌ندانه‌یه‌ی، که خوی گه‌وره له‌م فه‌رماشته‌دا باسی‌کردوووه: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ به‌قه‌ره: ۲۴۵. لیره‌شدا فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ واته: "ئهوونه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی مال و سامان و داراییان ده‌به‌خشن" له‌پیناو

گوڤرپاره‌لی و ره‌زامه‌ندی خوای پایه‌دار، له‌یشتربنیان به‌خشینه‌تی له‌ تیکۆشان له‌ بیناوی خوادا ﴿كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِّنْهُ حَبَّةٌ﴾ واته: "وهك تۆویك وایه كه برۆیت، ئینجا جهوت گۆلی گرتییت، له‌ ههر گۆلیگدا سه‌د دانه‌ی تیدای"، نه‌مه‌یان هیانه‌ به‌ر چاوی وینه‌ی چند به‌رامبه‌رکردنی ئەم پاداشته‌یه به‌م وینه‌ و نحوونه‌یه، كه به‌نده به‌ چاوی خۆی ده‌بینی، جا ئەم چند به‌رامبه‌ر بوونه به‌ هۆش و بیرتیزی خۆی بینی، به‌مه‌ش بینی ئیمان له‌گه‌ل بینی چاوی به‌هیز بی، به‌مه‌ش ده‌روون به‌ ئاسوده‌یه‌وه ملکه‌ج بی بۆ ئەم به‌خشینه، ئومیدی ئه‌وه‌شی هه‌بی كه ئەم پاداشته‌ی چند به‌رامبه‌ره مه‌زن و شكۆداری به‌ده‌ستبختا ﴿وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ "خوای گه‌وره" ئەم پاداشته‌ی چند به‌رامبه‌ر ده‌کاته‌وه "بۆ ههر كه‌سیك كه‌ بیه‌وی"، به‌یی بارودۆخ و دلسۆزی و راستگۆیی به‌خشه‌ره‌كه، و به‌گوڤه‌ی دۆخی به‌خشینه‌كه و جه‌لالی و سوود و شیاوی شوینه‌كه‌ی، ده‌کری ﴿وَاللَّهُ يُضَاعِفُ﴾ له‌م چند به‌رامبه‌رکردنه زیاتریش بی، ﴿لِمَنْ يَشَاءُ﴾ پاداشتیان ده‌داته‌وه به‌ بی ئەندازه ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ﴾ "و خوای گه‌وره" خاوه‌نی به‌هه‌ری زۆر، به‌خششی فراوانه، كه‌سیك كه‌ به‌خششی لی به‌ده‌ستی بخت لیی كه‌م ناکات، داواکاریش هیچ کات بیزاری ناکات، به‌خشه‌ر خه‌یالی ئه‌وه ناکات كه ئەم چند به‌رامبه‌ر بوونی پاداشته‌ جوړیک له‌ زیاده‌ره‌وی تیدایه، چونکه هیچ شتیك خوای گه‌وره هه‌راسان ناکات، به‌خشینی هه‌ر چه‌نده زۆر بی، ئەو لیی كه‌م ناکات، له‌گه‌ل ئەمه‌شدا ﴿عَلِيمٌ﴾ "زانایه" به‌وه‌ی کی شایسته‌ی ئه‌وه‌یه پاداشته‌كه‌ی چند به‌رامبه‌ر بکریته‌وه، چ كه‌سیکیش شایسته‌ی ئه‌وه نییه، جا چند به‌رامبه‌رکردنه‌وه‌ی پاداشته‌كه‌ له‌ شوینی شایسته‌ی خۆیدا داده‌نی، چونکه خوای مه‌زن خاوه‌نی زانست و حیکمه‌تی کامله‌.

(۲۶۲، ۲۶۳) ﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتَّبِعُونَ مَا
 أَنْفَقُوا مِّنَّا وَلَا أَدَىٰ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
 يَحْزَنُونَ﴾ ﴿۲۶۲﴾ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا أَذَىٰ وَاللَّهُ
 غَنِيٌّ حَلِيمٌ ﴿۲۶۳﴾

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتَّبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مِّنَّا وَلَا أَدَىٰ لَهُمْ
 أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ واته: نه‌وانه‌ی مال و سامان و
 داراییان ده‌بخشن له بیناو ره‌زامه‌ندی و ریپازی خوادا، هه‌رگیز به‌دوای نه‌وه‌ی که
 به‌خشییوانه شتی‌ک ناکه‌ن که مایه‌ی که‌موکورتی بی بؤ به‌خشینه‌کیان، یان به‌خشینه‌که
 خراب و گهنده‌ل بکات، له‌وه‌ی ناز و منه‌ت بکات به‌سه‌ر بییه‌خشر او‌دا، جا چ به‌دل یان
 به‌زمان بی، به‌وه‌ی چاکه‌کافی به‌سه‌ریدا بژمیری، داوای شتی‌ک یان کاریک له به‌رامبه‌ر نه‌م
 به‌خشینه‌ییدا بکات، هیچ نازاردانیکی گوفتاری یان کرداری به‌رامبه‌ر به‌که‌سی بییه‌خشر او
 نانویی، بی گومان تا نه‌و به‌خشه‌رانه، پاداشتی شیویان بؤ هه‌یه، هه‌رگیز تووشی ترس و
 بیم و خه‌فت نابنه‌وه، جا تا نه‌وانه چاکه‌کیان ده‌ستخستوو و له خراپه‌ش
 پاریزراون، چونکه کار و کرده‌وه‌به‌کیان کردوو، که به‌دل‌سوزانه بووه بؤ خوا، سه‌لامه‌ت
 و دووریش بووه له هه‌رچی تیکده‌ر و گهنده‌لکاره، ﴿وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا
 أَذَىٰ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ﴾ واته: "قسه و گوفتاریکی چاک" که دل‌کان په‌سه‌ندی بکه‌ن و به
 ناپه‌سه‌ندی نه‌زانن، هه‌رچی قسه‌ی چاک و باشه ده‌چیته نیو نه‌م چوار چیه‌یه‌وه، که خووشی
 و شادی بخاته دلی موسلمان‌ه‌وه، ته‌نانه‌ت وه‌لامدانه‌وه‌ی که‌سی داواکار و پرسیارکه‌ریش
 ده‌گریته‌وه به‌وته‌یه‌کی جوان و نزا بؤ کردنی ﴿وَمَغْفِرَةٌ﴾ "لیبوردن و لیخوشبوون"
 به‌رامبه‌ر که‌سیک که خراپه‌ی له‌گه‌ل تودا کردوو، به‌وه‌ی واز له سزادان و توله

ليگردنەوہى ھېئى و لىئى خۇشې، لىبوردن لەو کار و شتە نەشیاوہش دەگرىتەوہ، کہ داواکار و پرسىارکەر دەیکات، ﴿خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا اَذَى﴾ جا قسەبەكى چاك و لىبوردن چاکترن لە بەخشىنىك، کہ نازاردانى بەدواوہ بى، چونکہ وتەى خىر و چاك، برىتیبە لە چاکەى گوفتارى، بەھەمان شىوہ لىخۇشبوون بە سزانەدان و تۆلە نەکردنەوہ، ھەر دووکیان چاکەن، کہ شتىکیان تىدا نىبە ماىەى خراب بوونيان بى، بە دلىابىوہ ئەم دووانە چاکترن لە بەخشىنىك کہ نازاردانى بەدواوہ بى، جا چ بە ناز و منەت لەسەرکردنەوہ بى يان بە ھەر شتىكى تر بى، مانای ئایەتەکہ ئەوہ دەگەبى، بەخشىنىك کہ نازاردانى بەدواوہ نەبى، لە قسەبەكى چاك و لىبوردن باشترە، جا ناز و منەتکرد بەھوى بەخشىنەوہ دەبىتە ھوى خراب و ھەر امبوونى بەخشىنەکہ، چونکہ ناز و منەتکردن تەھا بۇ خوای گەورەبە، ھەرچى چاکە و بەخششە تەھا بۇ ئەوہ، جا بەندە نابى ناز و منەت بە بەخشش و نىعمەت و بەھرەى خوای گەورەوہ بکات، لەکاتیکدا لەوہوہ سەرچاوہى نەگرتوہ، بەلکو لە خواوہبە، بەھەمان شىوہ ئەوہى ناز و منەت دەکات ئەوا وەك بەندە و کۆیلە سەبرى منەت لەسەرکراوہکہ دەکات، جا بەکەمدانان و بە بەندە زانین تەھا بۇ خوای بالادەست دروستە، خوای گەورە بە خودى خوى دەولەمەند و بى نیازە لە ھەموو بەدبەھنراوانى، کہچى ھەموو بەدبەھنراوان پىوستيان بە خواىە لە گشت بارودۆخ و کاتیکدا، جا بەخشین و سەدەقە و پەرسشەکانتان، لە بەرژەوہندى و سودى ئىوہداىە ﴿وَاللَّهُ غَنِيٌّ﴾ "خوای گەورە دەولەمەند و بى نیازە" بىوستى بەو بەخشىنە نىبە ﴿حَلِيمٌ﴾ "خۆگر و نارامگرە" بەرامبەر بە سەرىبچىکارانى، پەلە لە سزادانىان ناکات، ھەر جەندە تواناشى بەسەرباندا ھەبە، بەلام مېھرەبانى و چاکەکار و خۆگرى خوا، رېگەى پىنادات سزای سەرىبکاران پىشبخات، بەلکو ماوہيان پىدەدات و بەلگە و نىشانەيان بۇ دەخانەروو، بەلکو تۆبە بکەن و بگەرپنەوہ لای خوا، جا کاتیک خوای گەورە زانى "لە

زه‌مینه‌ی واقیعدا ده‌رکه‌وت، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ بیشت‌ریش زانیویه‌تی به‌ زانستی بی سهره‌تا و هدربووی خوئی" که‌ ئه‌و سه‌ری‌چیکارانه‌ چاکه‌ و خیریان تیدا نییه‌، به‌لگه‌ و نیشانه‌کان سوود بویان نییه‌، وینه‌ و ئوونه‌کان که‌لی بویان نابی، ئه‌و کاته‌ سزای خوئی به‌سه‌ریاندا داده‌به‌زیئی و بی به‌شیان ده‌کات له‌ پاداشته‌ زور و زه‌وه‌نده‌که‌ی.

(۲۶۴) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانَ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿۲۶۴﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ﴾ واته: "ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه‌، نه‌که‌ن پاداشتی به‌خشینه‌کانتان پوچهل بکه‌نه‌وه‌، به‌ ناز و منه‌تکردن و نازاردانی بیبه‌خشران". خوای پایه‌دار له‌ لوتف و به‌زه‌یی خوئیوه‌ ریگری له‌ به‌نده‌کانی ده‌کات، له‌ پوچهل‌کردنه‌وه‌ی به‌خشینه‌کانیان، به‌هوی منه‌تکردن و نازاردانی بیبه‌خشرانوه‌، ئه‌مه‌ش ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نی که‌ منه‌تکردن و نازاردان به‌خشین و سه‌ده‌قه‌ پوچهل ده‌کاته‌وه‌، ئه‌مه‌ به‌ به‌لگه‌ ده‌هینرته‌وه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی کاره‌ خراپه‌کان کار و کرده‌وه‌ چاکه‌کان پوچهل ده‌که‌نه‌وه‌، هه‌روه‌ک خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ حیجر: ۲.

واته: "— ئه‌ی باوه‌رداران — نه‌که‌ن له‌ خزمه‌تی بیغه‌مه‌ردا هه‌موو قسه‌یه‌ک بکه‌ن، وه‌ک چو‌ن له‌ نیو خوتاندا ده‌بکه‌ن، نه‌بادا کرده‌وه‌کانتان پوچهل بیته‌وه‌ و ئیوه‌ش هه‌ستی بی نه‌که‌ن"، جا وه‌ک چو‌ن کرده‌وه‌ چاکه‌کان، کرده‌وه‌ خراپه‌کان ده‌سپه‌نه‌وه‌، به‌هه‌مان شیوه‌ کرده‌وه‌ خراپه‌کانیش، چاکه‌کانی بیش خویان ده‌سپه‌نه‌وه‌، جا ئه‌م ئایه‌ته‌ له‌گه‌ل ئه‌م

فهرمایشتهی خوای پایه بهرز: ﴿وَلَا تُبْطَلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾ محمدهد: ۳۳. واته: "نه کهن کرده وه کانتان پوچهل بکه نه وه". هانی کامل کردنی کار و کرده وه کان، و پاراستیان داوه له هدرچییه که خرابی بکات، کار و کرده وه کان وهک تۆزی بهربا لیکات، سه بارهت بهم فهرمایشته: ﴿كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ "وهک نه وهی مال و سامانی بۆ رووپامایی و ربابازی و بهرچاوی خه لکی ده به خشی، باوه پریشی به خوا و رۆژی دوابی نییه"، واته: نه گهرچی بهم به خشین و کارهتان له سه ره تادا مه به ستان ره زامه ندی خوای گه وره بی، نهوا ناز و منه تکرردن و نازاردانی بییه خشر اووان، ده بیته هۆی پوچهل بوونه وهی کار و کرده وه کانتان، جا کار و کرده وه کانتان هاوشیوهی کرده وهی نهو که سه ده بی، که کار و کرده وه کانی بۆ چاوی خه لک و روپامایی ده کات، مه به ستی ره زامه ندی خوا و دوارۆژ نه بی، گو مان له وه دا نییه کرده وهی نه م که سه له بنه ره تدا ره تکراره یه، چونکه مهرچی قبول بوونی کار و کرده وه، نه وه یه که ته لها بۆ خوای گه وره بی، جا نه مه له راستیدا کاریکه بۆ خه لک نهک بۆ خوا، بۆیه نهو جوره که سه کار و کرده وه کانی پوچهلن و هه وه له کانی جیی سوپاس نین، جا وینه و غوونه ی ریک و تهبا له گهل نهو که سه وهک ﴿فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ﴾ "غوونه ی نهو جوره که سه نه وهک بهردیکی زۆر لوس و ساف وایه، که گل و خۆلی له سه ر بی" ﴿فَأَصَابَهُ وَاِبِلٌ ففترکه صلدا﴾ جا بارانیکی به لیزمه لیبی بدات، هیچ خۆلیکی به سه ره وه نه مینی و به رووتی بییه لیته وه، جا دۆخی نه م رپاکاره هاوشیوهی نه مه یه، دلّی زۆر ره قه وهک نهو به رده لوسه، به خشین و کرده وه کانی دیکه ی، وهک نهو بارانه یه که له به رده لوسه که بیان داوه، کاتیک که سیک که نهزان بی به حالی نهو رپاکاره، وا گو مان ده بات که خاکیکی پاکه و شیواوی نه وه یه شتی لی برویت، کاتیک راستی بارودۆخی نه م رپاکاره روون ده بیته وه، نهوا نه م گله لاده چی و روون ده بیته وه که نه م کرداره ی نهو وهک تراویلکه (سه راب) وایه، دلّیشی

گونجاو نیه بو ټهوهی شقی لی برویت و گهشه و نه شوغای له سهر بکات، به لکو ټه و رپاکاری و ویسته پیسه کان که لهو کهسه دایه، رپگره لهوهی هیچ سووږیک لهو کار و کرده وانهی بیئی، بویه ﴿لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا﴾ ټه و رپابازانه هیچ سووږیک نابین لهو کرده وانهی کردوویانه، چونکه کرده و کانیان له شویئی شایسته دا دانه ناوه، به لکو بو به دیهینراویکی هاوشیوهی خویمان کردوویانه، که هیچ سود و زیانیکیان بو ټهوان به ده ست نیه، پروشیان وه رگیراوه له په رستی ټه و خوا بهی که به و به ندایه ټیهی ټهوان سووږیان پیده گه یه نی، جا خوی گه و ره دلئی ټهوان له وه رگرتنی رینویئی لاده دات، بویه فه رموویه تی: ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ واته: "خوی گه و ره رینویئی گه لی بی باوه ران ناکات".

(۲۶۵) ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطُلَّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿۲۶۵﴾

ټه مه غوونهی ټه وانه یه که مال و سامانیان به خشیوه، به جوړیک که لای خوی گه و ره قبول کراوه و پا داشته که ی گه شه ی پیده دری، جا خوی پایه به رز فه رموویه تی: ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ﴾ "غوونهی ټه وانه ی مال و سامانیان له بینا و ره زامه ندی خوادا ده به خشن"، ته ه ما مه به ستیان له م کاره دا ره زامه ندی خوا و نریکبوونه وه لهو، ﴿وَتَثْبِيتًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ﴾ واته: به خشینه که له سینه گوشادی و دل و ده روونیکي به سه خاوه ته وه بووه، نه ک دوو دل بووی، ده روون لاواز بووی له پیشکه شکردنی ټه م به خشینه دا، چونکه به خشین دوو نه خو شنی تووش دیت: یان ټه و ه تا مرؤف مه به ستی بی ټه و ه یه خه لک ستایشی بکه ن و پییدا هه لبدن، ټه مه ش روویامای و رپاکاریه، یا خود به

لاوازى و بى ورەبى و دوودلى بەخشىنەكە دەردەكات، جا ئا ئەوانە لەم دوو دەردە سەلامەت بوونە، و تەھا لە پىناوى رەزامەندى خىواي گەورە ئەمەيان كىر دوو، نەو ك بۇ مەبەستىكى دىكە، بە دل و دەروونىكى دامەزارووە ئەم كارەيان ئەنجام داو، جا غوونەى ئەو كەسانە ﴿كَمَثَلِ جَنَّةٍ﴾ واتە: "وہك باغىكە" كە دار و درەختى زۆر بى، ساىبە و سىبەرى پان و پۇرى ھەبى، (جَنَّةٍ) لە (الإجتنان) ھو ھاتووە كە داپۇشەرە، چونكە درەختەكان ئەو شتانەى لە نىو باخچەكەدان دادەپۇشن، جا ئەم باخچەبە ﴿بِرَبْوَةٍ﴾ واتە: لە بەرزايەكدا بى، كە خۆر لىيى بدات بە چاكى لە بەيانى و نىوەرۆ و ئىواراندا، جا بەروبومەكە زۆرتىن و چاكترىن بەروبومە، شوئىك نىبە كە با نەگىرئەووە و ھەتاوى خۆرىش لىيى نەدات، ﴿أَصَابَهَا وَاِبِلٌ﴾ بارانىكى چاك و بە خور "لىيىدات و بەرى بكەوئت" بارانىكى چاك و بە خور داىگىرى ﴿فَأَتَتْ أَكْلَهَا ضِعْفَيْنِ﴾ واتە: بەروبومەكانى چەند بەرامبەر بىنەووە، بەھۆى بەپىت و فەرى خاكەكەى، بوونى ھۆكارەكانى ئەم بەپىت بوونە، ھەبوونى ئاوبىكى زۆر، كە باخەكە گەشە پىدەدات و كاملى دەكات ﴿فَإِنْ لَمْ يُمْسِكْهَا وَاِبِلٌ فَطَلَّ﴾ واتە: "خۆ ئەگەر بارانىكى زۆر و بەخورىش لىيى نەدات"، ئەوا ئەم بارانىك يان بارانىكى كەم پاراوى دەكات، بەھۆى بە پىت و بەرەكەت بوونى خاكەكەى، ئا ئەمە دۆخى ئەوانەبە كە سامان و مالىان دەبەخشن، جا چ زۆر يان كەم بى، ھەر يەكك بەپىي دۆخى خۆى، ھەر يەكك بەخشىنەكەى بە چاكترىن شىوہ گەشەى پىدەدرى، ئەوہى گەشەى پىدەدات ئەو خواىبە كە لە خودى تۆ بۇ تۆ مېھرەبانترە، بەرژەوئەندى تۆى دەوى، لەكاتىكدا تۆ بەرژەوئەندى خۆت ناوى، خوا دەزانى ئەگەر قەدەرى ئەو بىخواستايە باخچەبەكى لەم شىوہبە لەم دونايەدا ھەبووبايە، ئەوا ھول تەقەلای بۇ دەدرا و ھەموو كەسىك ھەولئى بەدەستەينانى دەدا، تەنانتە بەبەكدادان و شەرىشى لەسەر روودەدا، جا لەگەل كۆتايى ھاتنى ئەم دونايە و زۆرى دەرد و

نه‌خو‌شیه‌کافی و سه‌ختی شه‌که‌تی و ماندوو‌بوونیه‌که‌ی، ئەو پاداشته‌ش که خوای گه‌وره باسی کردوو، وه‌ک ئەوه وایه باوه‌ردار به‌ چاوی ئیمان سه‌یری بکات، که باخچه‌یه‌کی هه‌میشه‌یی و به‌رده‌وامه، هه‌موو جو‌ره خو‌شی و شادیه‌کی تێدایه، له‌گه‌ل ئەمه‌شدا ده‌بینی ناخ و ده‌روون له‌ ئاست هه‌وڵدان بۆ ئەم باخچه‌یه پالکەوتوون، وره و هیمه‌ته‌کان خامۆشن له‌ به‌رامبه‌ر داواکردنیدا، ئایا ئەمه به‌ که‌مزاین و نه‌ویستی دوا‌پرۆژ و خو‌شیه‌کانیه‌تی، یاخود لاوازی باوه‌رپوونه به‌ به‌لێنی خوا و ئومیدخواستن به‌ پاداشته‌که‌ی؟! ئەگه‌ر نا خو‌ نه‌گه‌ر به‌نده‌ دلنیا‌یی ته‌واوی به‌م پاداشته‌ هه‌ی، به‌ ناوه‌ندی دل‌ی خو‌ی باوه‌ری پێی هه‌ی، ئەوا پالنه‌ر و هانده‌ری خو‌لی‌ی گه‌یشتن به‌م پاداشته‌ سه‌ره‌لده‌دن، هیمه‌ت و وره‌به‌رزی به‌نده‌ی ڤوه‌و ئەم باخچه‌یه ئاراسته‌ ده‌کات، به‌مه‌ش ده‌روونی خو‌ی جله‌وگه‌ر ده‌کات به‌هۆی زۆری ئەو به‌خشینانه‌ی ئەنجامیان ده‌دات، به‌ ئومیدی ئەوه‌ی ئەم پاداشتانه‌ ده‌ستبخت، هه‌ر بۆیه خوای پایه‌به‌رز فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ واته: "و خوای گه‌وره بینه‌ری ئەو کار و کرده‌وانه‌تانه که ده‌یکه‌ن"، زانایه به‌ کرده‌وه و سه‌رچاوه‌ی کرداری هه‌ر یه‌کی‌کان، دواتری چاکترین پاداشتانه‌ له‌سه‌ر ده‌داته‌وه، ئینجا خوای پایه‌به‌رز فه‌رموو‌یه‌تی:

(۲۶۶) ﴿أَيُّدٌ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَةٌ ضِعْفَاءُ فَاصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿۲۶۶﴾

﴿أَيُّدٌ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَةٌ ضِعْفَاءُ فَاصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾

فَاحْتَرَقْتَ ﴿۱﴾ واتە: "ئايا ھىچ كەسىكتان ھەز دەكات، كە باغىكى ھەبىٰ لە دارخورما و جۆرەھا رەز و ترى، چەندىن رۈوبارى بە ژىردا بېرۇن، جۆرەھا بەرۈبومى بۇ خاۋەنەكەى تىدا بى، جا خاۋەنەكەى پىرۈبۈبى و رۆلە و نەۋەى لاۋازىشى ھەبى، كەچى لە پېدا گەردەلۈيىك ھەلگاتەسەرى كە ئاگرى تىدا بى و ئەو باخە بسوتىنى، ئەمە غوونەبەكە ھىنراۋەتە بۇ ئەو كەسەى كار و كەدەۋەبەكى كەدوۋە بۇ خاۋى پايەبەرز، چ بەخشىن يان ھەر كەدەرىكى دىكە بى، دواتر چەند كەدەرىك بكات كە ئەم كەدەۋەى پىشۋەى پۈجەل بكاتەۋە، جا غوونەى ئەو كەسە ۋەك غوونەى ئەو خاۋەن باخە ۋايە، كە باخىكى پېر لە جۆرەھا بەرۈبومى ھەبە، بەتايىت باسى دارخورما و رەزى ترى كەدوۋە، چۈنكە زۆر بە خ و بە سوۋدن، ھەر دوۋكىان خۇراك و مېۋەى شىرىن بەرھەم دىن، ئەو باخچەبە چەندان رۈوبارى تىدايە كە ئاويان لەبەر دەروات و بى ماندوۋ بوون ئاۋدىرى باخەكە دەكەن، خاۋەنى باخەكە دلى زۆر بەو باخچەبەۋە گىر بوۋە و خۇشى دەۋى، دواتر توۋشى پىر بوون بوۋە، بەمەش لاۋازبوۋە و پىداگىرتىش بوۋە، رۆلە و نەۋەى لاۋازى ھەن، كە بەھىچ جۇرىك يارمەتى نادەن، بەلكو بارگرانىن بەسەربەۋە، خەرجى خاۋەنەكە و ھىچ نەۋەكانىشى لەسەر ئەو باخەبە، ئا لەۋ كاتەدا گەردەلۈيىك ھەلگەتەسەر ئەو باخچەبە، كە بايەكى بەھىزە و ئوۋلپىچ دەخوات و بەرز دەبىتەۋە، ئاگرىشى تىدايە و ئەم باخچەبە دەسوتىنى، جا مەپرسە دەبارەى ئەو خەم و خەفەت و پەژارەبەى ئەو خاۋەنە بە سالماچوۋە خواردى، خۇ ئەگەر خاۋى گەۋرە ۋاى دانابوايە كە خەفەت خاۋەنەكەى بكوژى، ئەۋا خەم ئەو بەسالماچوۋەى دەكۈشت، جا ئەۋەى كارىك بكات لە پىناۋ رەزامەندى خوا، ئەۋا كەدەۋەكافى ۋەك تۇ وان بۇ كشتوكال و بەرۈبوم، ئا بەم شىۋەبە دەبى تا بەم كەدەۋانەى باخچەبەك بەدەستەخات، كە لەۋپەرى چاكى و جوانىدايە، جا ئەۋەشى ئەم كەدەۋانە پۈجەل دەكەتەۋە ھاۋشىۋەى ئەۋا گەردەلۈۋەلەبە كە ئاگرى تىدايە و

سوټنهږه، بنده زوړ پیوستی به کرده و کانیته کاتیک که دهمری، له دژخیگدایه که ناتوانی هیچ کاریک بکات، بویه دهینی ټهو کرده و بهی خوئی، که جیگای ټومیډی ټهوه وهک تژی بهربای لیهاتووه، ﴿وَوَجَدَ اللَّهُ عِنْدَهُ قَوفًا حِسَابُهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾
 نور: ۳۹. واته: "خوای گهوره له لای ټاماده به و به وردی لپرسینه وهی له گهل دهکات، بی گومان لپرسینه وهی خوای گهوره خیرایه"، خو ټه گهر مروث بزانی و وینای ټهم دؤخه بکات، که مترین زیری هه بی، ټهوا کاریک ناکات که سه رټه نجامه کهی خراب و کوټایه کهی په ژاره بی، به ټام لاوازی ټیمان و که می بهر چاوړو شنی، خاوه نه کهی به ره و ټهم بارو دؤخه ده بات، خو ټه گهر شیتیک ټهم کاره بکات، که زیری نیه ټهوا کاریگی گهوره و مه ترسیه کی گهوره ده بوو، بویه خوای پایه بهرز فدرمانی داوه به بیر کردنه وه و هانی داوه له سه ر ټهمه، جا فهرمو به تی: ﴿كَذَلِكَ يَبِينُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ واته: "ټا بهم شیوه به خوای گهوره نیشانه و به لگه کانی بو ټیوه روون ده کاته وه، به لکو بیر بکه نه وه و راعینن".

(۲۶۷، ۲۶۸) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِأَخِيذِهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿۲۶۷﴾ الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۶۸﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ﴾ "ټهی ټهوانه ی باوه رټان هیناوه، به خشن لهو شته چاک و پاکانه ی به ده ستان هیناوه، له وهش که ټیمه له زه ویدا بو مان دهره یان و روواندوون"، خوای پایه بهرز

فەرمان بە باوەرداران دەكات، بە بەخشىن لەو شتە چاك و پاكانەى بۇ ئەوانى فەراھەم
 كەردووە و بەدەستياھىناو، لەوھش كە خواى گەورە بۇ ئەوانى لە زەوہوہ دەرھىناو. جا
 ھەروەك چۆن خواى گەورە بەدەستھىنانى ئەم شتانەى ئاسان كەردووە، ئەوا ئىوھش لىي
 بىەخشىن، وەك سوپاسگوزارىيەك بۇ خوا و بەجىگەياندىنى ماى ھەندىك لە براكانتان كە
 بەسەرتانەوہى، ئەمەش پاكدەنەوہى مال و سامانتانە، لەم بەخشىنە چاك و پاكە شتىك
 بىەخشىن كە بۇ خۇتان بىي خۇشە، ﴿وَلَا تَمَمُوا الْحَبِيثَ مِنْهُ تَنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِأَخْذِيهِ إِلَّا
 أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ﴾ نەكەن شتى بى نرڭ و بەھای تىكەل بكەن، كە بۇ خۇتان ناتانەوى و
 ھەزى بىي ناكەن، ئەگەر بتاندرىتى وەرىناگرن، مەگەر چاۋ بنوقىن لە ئاستىدا و لە كەرچ و
 كالىيەكەى بېورن ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ "چاك بزەنن خواى گەورە"
 دەولەمەندە و بىويستى بە ئىوہ نىيە، سوودى بەخشىن و كەردەوہكانتان بۇ خۇتان
 دەگەرپتەو، لەگەل ئەمەشدا شايستەى سوپاسە لەسەر ئەو فەرمانە چاكانەى پىتان
 دەكات، و ئەو خەسلەتە دروستانەتان بۇ دىبارى دەكات، بىويستە لەسەرتان فەرمانەكانى
 جىيەجى بكەن، چونكە وزە و خۇراكى دلانە، زىيانى ناخ و دەروونەكانە، ماىەى خۇشى و
 شادى گيانەكانە، نەكەن شوين شەيتان بكەون، چونكە دوزمى ئىوہىە ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ
 الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ﴾ "شەيتان" فەرمانتان پىدەكات بە دەستگرتنەوہ و رەزىلى،
 دەتانترسىنى بە ھەزارى و بىويستى بوون بە بەخشاوہكە كاتىك دەبەخشىن، ئەمە
 دلسوزبوون نىيە بۇتان، بەلكو ئەمە ئەوپەرى گرى و ساختەكارىيە، ﴿إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ
 لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ فاتر: ۶. واتە: "بى گومان - شەيتان - بانگى دەستە
 كۆمەلەكەى دەكات بۇ گومراىى، تا بىنە ھاورىي ھەمىشەى ئاگرى سوتىنەرى دۆزەخ".
 بەلكو گوپرايەلى پەروەردگارتان بن، كە فەرمانتان پىدەكات بە بەخشىن، بە جۇرىك كە

ناسانه بۆتان و زیانتان بی ناگات، ﴿وَاللّٰهُ يَعِدُكُمْ مَّغْفِرَةً مِّنْهُ﴾ "خوای گه‌وره به‌لینتان
 پی‌ده‌دات به لیخۆشیبون" له گونا‌هه‌کانتان و پاک‌کردنه‌وتان له که‌موکورتیه‌کان،
 ﴿وَقَضًا﴾ له دنیا و دوارپۆژدا چاکه و به‌خششتان له‌گه‌لدا ده‌کات، له شوین
 پر‌کردنه‌وی زوو، له دوارپۆژدا پیدانی پاداشت و کامل‌کردنی پاداشته‌که، ئەمه کاریکی
 سه‌خت نییه له‌لای خوا، چونکه ﴿وَاللّٰهُ وَّاسِعٌ﴾ خوای گه‌وره خاوه‌ن چاکه و به‌هره و
 به‌خششی فروان و مه‌زنه ﴿عَلِيمٌ﴾ "زاناشه" به ئەندازه‌ی به‌خشینه‌کانتان، که‌م بی یان
 زۆر، به هینی یان ناشکرا بی، جا له چاکه و به‌هره و به‌خششی فراوانی خۆیه‌وه پاداشتتان
 ده‌داته‌وه، جا با به‌نده سه‌یری خۆی بکات، بزانی به‌لای کام بانگ‌خواردا ده‌رووات، ئەم
 دوو نایه‌تانه چه‌ندین شتی مه‌زنیان تیدایه، به‌کیک له‌وانه: هاندان له‌سه‌ر کاری به‌خشین،
 به‌کیکی تر: روون‌کردنه‌وی ئەو هۆکارانه‌ی سه‌رده‌کیشن بۆ کاری به‌خشین، به‌کیکی
 دیکه: پێویست بوونی زه‌کات له زیر و زیو و که‌ل و په‌لی بازرگانی، چونکه ده‌چینه نیو ئەم
 فه‌رمایشته‌ی خوای گه‌وره: ﴿مِنْ طَيِّبَاتٍ﴾، به‌کیکی تر: پێویستبوونی زه‌کاتدانه له‌و
 به‌روبومه که له زه‌ویه‌وه ده‌روی و ده‌رده‌چی، له دانه‌په‌له و به‌روبوم و کانزاکان، به‌کیکی
 تر ئەوه‌یه: که زه‌کات پێویسته له‌سه‌ر خاوه‌نی به‌روبومه که نه‌ک له‌سه‌ر خاوه‌ن زه‌ویه‌که،
 له‌به‌ر ئەم فه‌رمایشته: ﴿وَمِمَّا أَخْرَجْنَا﴾ جا ئەوه‌ی به‌روبومی بۆ ده‌رهینراوه، ئەوا له‌سه‌ر
 ئەویش پێویسته که زه‌کاتی لی ده‌ر بکات، خالیکی تر ئەوه‌یه: ئەو مال و سامانه‌ی وه‌ک
 مولک دانراون و بۆ بازرگانی نین، وه‌ک خانوبه‌ره و قاپ و قچاخ و هاوشیوه‌ی ئەمانه،
 ئەوا زه‌کاتیان لی ناکه‌وی، به‌هه‌مان شیوه قهرز و شتی داگیرکراو و هاوشیوه‌ی ئەمانه،
 ئەگه‌ر نه‌زانراو بن ئەوا زه‌کاتیان لی ناکه‌وی، یان لای که‌سانیک بن که خاوه‌نه‌که‌ی نه‌توانی
 زه‌کاتی لی ده‌ر بکات، ئەوا زه‌کاتیان لی ناکه‌وی، چونکه خوای گه‌وره به‌خشینی پێویست

کردوو له مال و سامانه‌ی، که‌گه‌شه و نه‌شوئا ده‌که‌ن، ئه‌وه‌ی که له زه‌ویه‌وه ده‌پوی و ده‌رده‌پیری، که‌ل و په‌لی بازرگانی که‌گه‌شه ده‌که‌ن، به‌لام ئه‌و مال و سامانه‌ی که‌شه ناکه‌ن و مولکی بازرگانی نین، یان ئه‌وه‌ی خاوه‌نه‌که‌ی توانای به‌سه‌ردا نییه، ئه‌وا ناچه نیو ئه‌م مانابه‌وه، خالیکی تر ئه‌وه‌یه: ریگری کراوه له ده‌رکردنی شتی بی‌که‌لک و به‌ها له زه‌کاتدا و ئه‌مه له زه‌کاتدا دروست نییه، پاشان خوای مه‌زن فه‌رموو به‌تی:

(۲۶۹) ﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا
وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿۲۶۹﴾

دوای ئه‌وه‌ی خوای پایه‌به‌رز، ئه‌م فه‌رمانه مه‌زنانه‌ی خسته‌پوو، که‌چهندین هه‌ینی و دانایی تییاندایه، ئه‌مه‌ش بو هه‌موو که‌سیک ده‌سته‌به‌ر نای، به‌لکو بو ئه‌و که‌سه ده‌بی که‌ خوای گه‌وره به‌خششی له‌گه‌ل کردوو و دانایی و حکمه‌تی پیداو، که‌ بریتیه له زانستی به‌سوود، کرده‌وه‌ی چاک، و زانیی رازه‌کانی یاسا و حوکمه‌کانی شه‌رع، ﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ "خوای گه‌وره دانایی و حکمه‌ت ده‌به‌خششی به‌ هه‌ر که‌سیک که‌ بیه‌وی"، جا ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره دانایی بیه‌خشیی، ئه‌وا چاکه و به‌خششیکی زوری پیداو، جا ئایا چ چاکه‌یه‌ک گه‌وره‌تره له خیر و چاکه‌یه‌ی، که‌ به‌خته‌وه‌ری هه‌ر دونیاکه و رزگاربوون له ناخوشیه‌کانی تیدایه! تایه‌تکردنی به‌م چاکه و به‌خششه تیدایه و ئه‌وه‌ی ئه‌وانه له میراتگرانی یه‌غه‌به‌رانن، جا کاملبوونی به‌نده وه‌ستاوه‌ته سه‌ر دانایی، چونکه کاملبوونی به‌نده وه‌ستاوه‌ته سه‌ر ته‌واو یه‌گه‌یشتنی هه‌ر دوو هه‌زه زانستی و کرداریه‌که‌ی، کاملبوونی هه‌زه زانسته‌که‌ی به‌ ناسینی حه‌ق و راستی و ئاشنابوون ده‌بی به‌ مه‌به‌سته‌که‌ی، کاملبوونی هه‌زه کرداریه‌که‌ی، به

ته‌نجامدانی کاری چاک و ازهینان له خراپه ده‌بی، به‌مه‌ش ده‌توانی به‌گوفتار و کردار راست بیگی، شته‌کان بخاته شوینی شایسته‌یان له‌سه‌ر خوئی و نه‌وانی دیکه‌شدا، به‌بی نه‌مه ناتوانی، نه‌م کاره بکات، له‌بهر نه‌وهی خوای پایه‌بهرز به‌نده‌کانی به‌دیهیناوه، له‌سه‌ر به‌ندایه‌تی خوا و خو‌شو‌یستی چاکه و حدق مه‌به‌ست بوون، بویه خوای گه‌وره په‌یامبه‌ران و پیغه‌مه‌برانی نارد بویان، تا نه‌و شتانه‌یان بیر بخاته‌وه که له‌سروشت و ژیری نه‌واندا دایناره، تا ورده‌کاری نه‌و شتانه‌یان فیر بکه‌ن که پیشتر نه‌یانزانیوه، به‌مه‌ش خه‌لک بو دوو کۆمه‌ل و ده‌سته دابه‌ش بوو: ده‌سته‌یه‌کیان به‌ده‌م بانگه‌وازی نه‌وانه‌وه هاتن، به‌مه‌ش بیران هاته‌وه که چ شتی‌ک سودی بو نه‌وان تیدایه نه‌نجامی‌اندا، نه‌وه‌ش که زیانی بویان هه‌یه وازیان لی هینا، تا نه‌وانه خاوه‌ن ژیری کامل و عقلی دامه‌زراو و نه‌واون، به‌شه‌که‌ی دیکه‌یان به‌ده‌م بانگه‌وازه‌که‌یان‌ه‌وه نه‌چوون، به‌لکو به‌ده‌م نه‌و خراپوون و گه‌نده‌لیه‌وه چوون که تووشی خوارسک و سروشت (فیتره‌ت) سی نه‌وان بیوو، وازیان له‌گورپه‌لی په‌روه‌ردگاری به‌نده‌کان هینا، تا نه‌وانه بی‌گومان له‌خاوه‌ن ژیری و عه‌قله‌ندان نین، بویه خوای پایه‌بهرز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ واته: "به‌راسی ته‌ها خاوه‌ن هوش و عاقل و ژیره‌کان په‌ند و یاده‌وه‌ری وهرده‌گرن".

(۲۷۰) ﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ ﴿۲۷۰﴾

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ﴾ "هه‌ر شتی‌کتان به‌خشی بی، یان هه‌ر نه‌زر و ته‌رخانه‌کردنی‌کتان نه‌نجام دای، نه‌وا خوای گه‌وره بی ده‌زانی و ناگاداره"، نه‌مه پادا‌شدانه‌وه‌ی تیدایه له‌سه‌ر به‌خشین، جا نه‌و به‌خشینه واجب یان سونه‌ت، که‌م یان زور بی، که خوای گه‌وره فه‌رمانی پی‌کردی، نه‌و نه‌زرانه‌ش که به‌نده

خۆی پیهوه پابهند دهکات، ئەوا خوای پایه‌بلند پیمان دهزانی و هیچ شتیکی لی شاراوه نییه، دهزانی چی له بهنده‌که‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتووه، ئایا دل‌سۆزیه بۆ خوا یان شتیکی دیکه‌یه، جا ئەگەر له دل‌سۆزی بۆ خوای گه‌وره و هه‌ول‌دان بۆ به‌ده‌سته‌ینانی ره‌زامه‌ندی ئەوه‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتی، ئەوا خوای گه‌وره به به‌خششی مه‌زن و پاداشتیکی زۆر پاداشتی له‌سه‌ر دواته‌وه، خۆ ئەگەر به‌نده ئەو به‌خشینه‌ نه‌به‌خشنی که له‌سه‌ری پێویستن، ئەو نه‌زانه‌ش جیه‌جی نه‌کات که له‌سه‌ر خۆی پێویست کردوون، یان مه‌به‌ستی له‌مانه ره‌زامه‌ندی به‌ده‌یه‌نراویک بی، ئەوا ئەو که‌سه سه‌مه‌کاره و شه‌کانی داناوه‌ته شوینیکی ناشایسته، به‌مه‌ش شایه‌نی سزایه‌کی توونده، به‌ دل‌نیا‌یه‌وه هیچ یه‌کیک سو‌دی بۆی نابی و پرزگاری ناکات، بۆیه فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ واته: "هه‌رگیز سه‌مه‌کاران هیچ پشتیوانیگیان نییه که ده‌ربازیان بکات".

(٢٧١) ﴿إِنْ تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعْمًا هِيَ وَإِنْ تَخْفَوْهَا وَتَوْتَوْهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيَكْفُرْ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ ﴿٢٧١﴾

﴿إِنْ تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ﴾ واته: خۆ ئەگەر به‌خشینه‌کانتان ناشکرا بکه‌ن، به‌وه‌ی ده‌ربان‌بخه‌ن و مه‌به‌سته‌یشان ره‌زامه‌ندی خوا بی ﴿فَنِعْمًا﴾ ئەوا ئەمه شتیکی چاکه ﴿هِيَ﴾ "ئه‌و به‌خشینه" چونکه مه‌به‌سته‌که ده‌پیکي ﴿وَإِنْ تَخْفَوْهَا﴾ واته: ئەگەر به‌شاراوه‌ش بیه‌خشن ﴿وَتَوْتَوْهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ "بیده‌ن به‌هه‌زاران، ئەوا بۆ خۆتان چاکتره"، له‌مه‌دا ئەوه ده‌خوینرێته‌وه که به‌خشین به‌هه‌ینی به‌هه‌زاران، چاکتره له‌وه‌ی به‌ناشکرا بی، به‌لام ئەگەر به‌خشینه‌که نه‌دری به‌هه‌زاران، ئەوا ناماژه‌ی نایه‌ته‌که ئەوه ده‌گه‌یه‌نی که هه‌ینی بوونی به‌خشینه‌که له‌ناشکرا‌بوونی چاکتر نییه، ئەمه بۆ به‌رزه‌وه‌ندی

ده‌گه‌رپته‌وه، خو ئه‌گه‌ر ده‌رخستن و ئاشکراکردنی به‌خشینه‌که، بیته هوی ده‌رخستی دروشمه‌کانی ناین، و شوین بیه‌لگرتن و هاوشیوهی ئەمانه‌ی به‌دواوه بی، ئەوا ئەم ئاشکراکردنه چاکتره له شاردنه‌وه، ئەم فه‌رمایشته: ﴿وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءُ﴾ بیویسته به‌خشر به‌دوای نه‌داراندا بگه‌ری و پله‌به‌ندی له نیوانیاندا بکات، به‌خشینه‌که نه‌دات به که‌سیک له هه‌مان کاتدا که‌سیکی هه‌بی له‌و نه‌دارتر و زیاتر بیویستی بی هه‌بی، جا کاتیک خوای پایه‌به‌رز باسی ئەوه‌ی کردووه به‌خشین چاکه و خیره یو به‌خشر، ئەمه به‌ده‌سته‌ییانی پاداشت ده‌گریته‌وه، جا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ "گوناهـ و تاوانه‌کانتان له‌سه‌ر ده‌سه‌رپته‌وه"، ئەمه‌ش لادانی سزا ده‌گریته‌وه ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ "خوای گه‌وره‌شاره‌زا و ناگاداره به‌و کار و کرده‌وانه‌ی ده‌بکه‌ن" له چاکه و خراپه، که‌م بی‌یان زور، مه‌به‌ستیش له‌مه پاداشت و سزادانه‌ویه له‌سه‌ر کرده‌وه‌کان.

(۲۷۲ - ۲۷۴) ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَأَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفِّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تظَلْمُونَ﴾ ﴿۲۷۲﴾ لِّلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿۲۷۳﴾ الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۲۷۴﴾

خوای پایه‌بلند به په‌یامبه‌ره‌که‌ی (دروود و سلأوی خوای لیبی) ده‌فه‌رمووی: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ "ئه‌ی په‌یامبه‌ر (دروود و سلأوی خوای

لیې) "رېڼوینیکردنی بوونه وهر له سهر تو نیه، به لکو ته څا راگه یاندنی روون و ناشکرا له سهر تو پوښته، رېڼوینی و هینانه سهر ریگه ی راست به ده ست خوی پایه داره" خوی گوره رېڼوینی هر که سیک دکات که بیهوی، "همه ش نهوه ده گه یه نی که به خشین چوڼ له سهر که سی موسلمان نهرکه، نهوا به هه مان شیوه له سهر که سی بی باوه پش نهرک و واجبه، نه گهر چی بی باوه ږه که رېڼوینیشی وهر نه گرتی، بویه فهر موویه تی: ﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ﴾ واته: "هر چی هک ده به خشین" که م یان زور، به هر که سیک جا موسلمان بی یان بی باوه ږ ﴿فَلِأَنْفُسِكُمْ﴾ نهوا سوو ده که ی بو خو تان ده گه رېته وه ﴿وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ﴾ "باوه ږ دارانیش هر چی هک ده به خشین، نهوا له پیناو ده ستخستی ږه زامه ندی خویه" نه مه باسکردنی به خشین باوه ږ دارانه، که له باوه ږی نهوا ن سهر چاوه ی گرتو وه، که ته څا له پیناو ږه زامه ندی خوی پایه به رز ده به خشین، چونکه باوه ږه که یان ږیگریان لیده کات له وه ی مه به ستی نرم و خرایان هه بی، به لکو وایان لیده کات دل سو ز بن ﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ﴾ "هر چا که یه ک به خشین"، نهوا له دوا ږ زدا پاداشته که بتان به ته وای ده ستده که وی ﴿وَأَنْتُمْ لَا تظَلْمُونَ﴾ واته: "نیه هیچ سته متان لینا کری"، به نه ندازه ی یه ک گهر دیله ش له پاداشتی نیه که م ناکرېته وه، ههروه ک چوڼ خراپه شتان زیاد ناکری، دواتر باسی نهوانه ی کردو وه که به خشینان پیده دری، که له هه موو خه لک له پشترن، به شه ش خه سلته و هسفی نهوانی کردو وه: به که میان: هه زاری ﴿لِلْفُقَرَاءِ﴾ بو نهو هه زارانه ی، دووه میان: ﴿أَحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لیان ږاوه به هو ی به جیگه یاندنی فهرمانه کانی خوا، له تیگوشان (جیهاد) کردن و نهرکه کانی دیکه ش، نا نهوانه ناماده ن بو نه م نهرکه و له بهر نه م نهرکه گریان خوار دووه، سیه میان: نهوانه ی ناتوانن سه فهر بکه ن به مه به ستی کاسی و به ده ستخستی ږو زی، جا فهر موویه تی: ﴿يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ﴾ واته:

ناتوان گهشت و گهران بکهن بؤ کاسی کردن، چواره میان: ئەم فەرمايشته: ﴿بِحَسْبِهِمُ
 الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعْفُفِ﴾ واته: "کهسیک که نهشاره زای و نهیاناسی، ئەوا وادهزانی
 ئەم ههژارانه دهوله مهندن، بههوی خۆپاکگرتن و سهربه رزیانهوه"، ئەمهش راستگویی
 ئارامگرتن و جاکي خۆپاکگرتنه که بیان پروون دهکاتهوه. بینهجهم: خوای گهوره
 فەرموویه تی: ﴿تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ﴾ "به پرووخسار و سیماباندا دهیانناسیهوه"، واته: بهو
 نیشانانای خوای گهوره وهسفی ئەوانی بیکردوه دهیانناسیوه، ئەمهش دژ نییه لهگهڵ ئەم
 فەرمايشتهی خوای پایه بهرز: ﴿بِحَسْبِهِمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ﴾، چونکه ئەوهی ئاگاداری
 بارودۆخیان نهی، ئەوا هیچ شاره زایهکی به دۆخی ئەوان نییه که تێدان، بهلام ئەوهی
 سیماناس و شاره زایان بی، ئەوا تهئا به بینیان بههوی نیشانه کانیانهوه دهیانناسیهوه،
 شهشه میان: ئەم فەرمايشته: ﴿لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا﴾ واته: له داواکردنیان له خهلك
 پیداکیری نانوین، واته: به زۆر لیاناسه نن، بهلکو ئەگه له کاتی بیویستیدا
 داواکاریه کیشیان له یهکیک کرد، ئەوا به زۆر داواکهی بهسهردا ناسهینن، ئا ئەوانه له
 ههموو خهلك له پشترن و له ههمووان شایسته ترن که بهخشینیان پیدری، دواي ئەوهی
 ئەم وهسفه ی ئەوان کرا بهم سیفته جوانانه، سهبارت به خودی بهخشین که به هر
 کهسیک دهری، ئەوا خیر و چاکه یه که، که خاوه نه که ی پاداشتی لهسهر وهرده گرتیهوه،
 بویه خوای پایه بهرز فەرموویه تی: ﴿وَمَا تَنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾ واته:
 "ههرجی خیر و چاکه یه که ده بهخشن، ئەوا جاک بزنان خوای گهوره پی دهزانی"، دواتر
 باسی دۆخی ئەو کهسانه ی کردوه، که له گشت کات و دۆخیکدا ده بهخشن، جا
 فەرموویه تی: ﴿الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ﴾ "ئهوانه ی مال و سامانیان ده بهخشن" له پیناو
 ریباز و رپگه و رهزامهندی خوادا، نهوهک له پیناو شتی قهدهغه کراو و ناپهسه ند و

ناره زووه کانیان ﴿بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ﴾ واته: "به شهو و به
 ږوژ، به هښی و ناشکرا" نا تهوانه پاداشتیکی گه وړدیان بو هه یه لای "پهروه دگاریان" که
 پهروه دگاریکی میهره بانه ﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ "هیچ ترسیکیان له سه ر نیه" کاتیک
 که مته ر خمه کان ده ترسن ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ واته: "خه م و خه فه تیش به روکیان ناگری"
 کاتیک که مږه وان خه م ده خوږن، به ممش تهو به خشه ره باوه ر دارانه تهوه ی مده ستیانه
 به ده سقی ده خه ن، ږزگاریان ده بی له خراپه و تهوه ی لی ده ترسن، دوا ی تهوه ی خوا ی
 گه وړه دوخی تهوانه ی تهواو کرد، که چاکه کارن له گه ل بنده کانی خوادا، به جوړه ها
 به خشین، تهوا باسی دوخی تهو سته مکارانه ده کات، که تهوپه ږی خراپه ده نوینن به رامبه ر
 بنده کان، جا فه رموویه تی:

(۲۷۵ - ۲۸۱) ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۲۷۵﴾ يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿۲۷۶﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۲۷۷﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۲۷۸﴾ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿۲۷۹﴾ وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۲۸۰﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿۲۸۱﴾﴾

خوای پایه‌بلند له‌باره‌ی سوو‌خۆر (ریباخۆر) ه‌کان ده‌دوی، که چ سه‌ره‌نجم و جیگایه‌کی ناهه‌مواریان ده‌ی که دو‌تر بۆی ده‌گه‌رینه‌وه، ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾ "ته‌وانه‌ی سوو‌خۆرن، کاریان ریباخۆریه" له‌گۆره‌کانیاندا راست نابنه‌وه و هه‌لناستنه‌وه، مه‌گه‌ر وه‌ك كه‌سیك نه‌ی شه‌یتان ده‌ستی لیوه‌شان‌دی و شیعی کردی، جا به‌م هۆیه به‌یهۆشی و سه‌رلیشیواویه‌وه‌یه‌وه له‌گۆره‌کانیاندا هه‌لده‌ستنه‌وه، چاویان ده‌رتۆقیوه‌ته تۆقی سه‌ریان، به‌هۆی گه‌وره‌یی ته‌و

کاره‌ساته‌ی چاره‌پریان ده‌کات و سه‌ختی ئەو ئاشوبه‌ی پروبه‌روویان ده‌بیته‌وه، هه‌روه‌ک چۆن عه‌قلیان سه‌راوژیر بووه، " **ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ** " ئەمه‌ش له‌به‌ر ئەوه‌ بووه که **﴿قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا﴾** "وتویانه: کپین و فرۆشتن وه‌ک سوو وایه"، ئەم قسه‌یه ته‌ن‌ها که‌سیک ده‌کات، که زۆر نه‌زان بی، یان که‌سیک ده‌یکات که خۆی نه‌زان و گیل بکات و زۆریش سه‌سه‌خت بی، جا خوای گه‌وره له‌ په‌گه‌زی دۆخی ئەوان، پاداشتی ئەوانی داوه‌ته‌وه، به‌مه‌ش دۆخی ئەوان وه‌ک دۆخی شیتته‌کان له‌هاتتوو، ده‌کری ئەم فه‌رمایشته: **﴿لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾** مه‌به‌ستی ئەوه‌بی: کاتیک عه‌قل و ژیریان له‌ده‌ستدا، له‌ په‌گه‌ی داواکردنی ده‌سته‌که‌وتی سوو خۆریدا، ئەوا خه‌ون و دیدگایان سوک و بۆچوونیشیان لاواز بوو، جا وایان له‌هات له‌ شیوه و جو له‌کانیان وه‌ک شیتته‌کانیان له‌هات، له‌ نارێکی و له‌ده‌ستدانی عه‌قلی په‌وشتیان، خوای گه‌وره له‌ به‌ره‌په‌رچی ئەوان و پروونکردنه‌وه‌ی داناییه‌ی سنووره‌که‌ی فه‌رموویه‌تی: **﴿وَاحِلَ اللَّهِ الْبَيْعُ﴾** واته: "خوای گه‌وره کپین و فرۆشتنی حه‌لال کردوو"، چونکه به‌رژه‌وه‌ندی گشتی تیدا، زۆریش بیویسته، چه‌پامکردنی کپین و فرۆشتن ده‌بیته‌ مایه‌ی زیان، ئەمه‌ش بناغه و بنچینه‌یه له‌ حه‌ن‌ابوونی هه‌موو جو ره هه‌لسوکه‌وتیکی کاسبکاری، تا ئەوه‌ی قه‌ده‌غه‌بوونیک دیت **﴿وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾** واته: "سووی چه‌پام کردوو" چونکه سته‌م و سه‌رئه‌نجامی خرابی هه‌یه، سوو (ریبا) دوو جو ره: سووی دواخستن (ریبا النسینة): وه‌ک فرۆشتنی سوودار، به‌وه‌ی هاوبه‌ش بی له‌ هۆکاره‌که به‌شیوه‌ی دواخستن، له‌وه‌ش ئەوه‌ی خستووویه‌تیه ئەستوی ئەو کردووویه‌تیه سه‌رمایه و وه‌ریده‌گری. سووی زیاده (ریبا الفضل): ئەو کپین و فرۆشته‌یه، که سووی تیدا ئەنجام ده‌دری له‌ په‌گه‌زی یه‌ک شتدا به‌لام یه‌کیان له‌وه‌ی تر به‌ چاکتر داده‌نری و به‌ جیاوازی ئەنجام ده‌دری، هه‌ر دوو جو ره‌که به‌ی قورئان و سونه‌ت

ھەرمان كۆدەنگى ھەيە لەسەر ھەرپامى سووى (النسيئة)، بەشيوھى رېزىپەر ھەندىك ھەن
 سووى زىادە (الفضل) ھىان ھەئال كىردوۋە، و سەرىپچى ئەم ھەموو دەقە زۇرانەى
 قورئان و سوننەتيان كىردوۋە، تەننەت سوو يەككىكە لە گوناھە گەرە و لەناوبەرەكان،
 ﴿فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ﴾ واتە: "ھەر يەككىك" ئامۇزگارى و بىرھىننەوہ و
 ترساندىكى "بۇ ھات" لە خۇدوۋرگرتن لە ئالودەبوون بە سووخۇرى، جا ئەم ئامۇزگارىيە
 لەسەر دەستى ھەر كەسىك بى، كە خوای گەرە راپىسار دوۋە بۇ گە ياندنى ئامۇزگارىيەكەى
 وەك مېھرەبانىيەكى خوای مەزن بەرامبەر بە ئامۇزگارىكراو، بەرپا كىردنى بەنگە لەسەرى
 ﴿فَانتَهَى﴾ بەمەش وازىپنى لەم كىردەوہىبە و لە ئالودەبوون يىھوہ پاشگەز بىتتەوہ ﴿قَلَهُ
 مَا سَلَف﴾ واتە: ئەوا ھەرچى دەستى كەوتتوۋە لەو مامەئانەى يىشتەر ئەنجامى داۋە، بەر
 لەوہى ئامۇزگارىيەكەى يىگات، ئەوا بۇ خۇيەتى وەك پاداشتىك لەسەر قبول كىردنى
 ئامۇزگارىيەكە، ماناى ئايەتەكە ئەوہ دەگەيەنى ئەوہى كە واز لە سووخۇرى نەھىنى، ئەوا
 لەسەر مامەئەى يىشتەر و دواترىش سزاكەى وەردەگىرتتەوہ ﴿وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ﴾
 "لېرسىنەوہشى لەسەر خوايە" لە پاداشت و سزادانەوہى و ئەو كاروبارانەى لە ئايندەدا
 بۇى يىشدىن ﴿وَمَنْ عَاد﴾ جا ھەر يەككىك بگەرىتتەوہ سەر ئالودەبوون بە سووخۇرى،
 ئامۇزگارى سوودى بۇى نەبى، تەننەت سورىش بى لەسەر سووخۇرىيەكەى ﴿فَأُولَئِكَ
 أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ "ئا ئەوانە ھاوہلى ئاگرى دۆزەخن، تا ھەتايە تىابدا
 دەمىننەوہ"، زانايان (رەھەتى خويان لېبى) راجىيايان ھەيە، لەو دەقانەى ھەرەشەكاران،
 كە لە رووكەشدا وا پىشان دەدەن ئەوانەى گوناھە مەزنەكان ئەنجام دەدەن جگە لە
 ھاوبەشدانان بۇ خوا، تا ھەتايە لە ئاگرى دۆزەخدا دەمىننەوہ، چاكتر وايە لەوبارەوہ ئەوہ
 بوترى، ئەم شتتەنە كە خوای گەرە مانەوہى ھەمىشەبى لە دۆزەخدا وەك سزا بۇ بىكرانى

داناوه، دهبه هۆی مانه‌وه‌ی بکه‌رانی ئەم گوناھ و تاوانانە بۆ هەمیشە لە ئاگری دۆزه‌خدا، خو ئەگەر ریگریک بۆ ئەم بیویستکەرە نەبی، ئەوا لیگه‌وته‌که‌ی جیه‌جی دەبی، به‌قورئانی پیرۆز و سوننه‌تی به‌پیز و یه‌کده‌نگی پیشینانی ئەم ئوممه‌ته زانراوه، که یه‌کخواناسی و ئیمان ریگرن لە مانه‌وه‌ی هەمیشه‌یی لە ئاگری دۆزه‌خدا، خو ئەگەر ئەو یه‌کخواناسیه‌ نه‌بویابه که مرۆف هه‌یه‌تی، ئەوا کرده‌وه‌کانی شیایوی ئەوه‌ دهبوون، که بینه هۆکار تا بۆ هەمیشە لە دۆزه‌خدا بمینه‌وه، به‌بی ره‌چاوکردنی بی باوه‌رپوونه‌که‌ی، دواتر خوای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿يَمْحَقُ اللَّهُ الرَّبَا﴾ واته: "خوای گه‌وره سوو پوج و ته‌فروتونا ده‌کات" سووه‌که له‌ناوده‌بات و فه‌ر و به‌ره‌که‌تی ناهیلی، له‌ رووی خود و وه‌سفیه‌وه، ئەمه‌ش ده‌یته هۆکاریک بۆ ئەوه‌ی به‌لای به‌سه‌ردا بی و فه‌ر و به‌ره‌که‌تی تیدا نه‌می، خو ئەگەر لیبی به‌خشی ئەوا پاداشتی له‌سه‌ر ده‌ستناکه‌وی، به‌لکو ده‌یته تیشوو و زه‌خیره‌ی ئەو بۆ ئاگری دۆزه‌خ ﴿وَيُرِي الصَّدَقَاتِ﴾ واته: فه‌ر و به‌ره‌که‌ت داده‌به‌زیته نیو ئەو مال و سامانه‌ی که به‌خشین و زه‌کت و خیی لیدوه، پاداشتی به‌خشه‌ره‌که گه‌شه پیده‌دات، ئەمه‌ش له‌به‌ر ئەوه‌ی سزا و پاداشت له‌ ره‌گه‌زی کار و کرده‌وه‌که‌یه، چونکه سووکار (ریباکار) سته‌می له‌ خه‌لك کردووه، سامان و دارایی ئەوانی بردووه به‌ نا شه‌رعی، به‌مه‌ش سزا ده‌دیته‌وه به‌ ته‌فروتونابوونی سامانه‌که‌ی، ئەوه‌ش که جوړه‌ها چاکه له‌گه‌ل به‌نده‌کان ده‌کات، ئەوا خوای گه‌وره له‌و به‌خشه‌ر و ده‌ستکراوه‌تره، بۆیه خوای گه‌وره چاکه له‌گه‌ل به‌نده به‌خشه‌ره‌که‌دا ده‌کات، وه‌ک چۆن به‌نده به‌خشه‌ره‌که چاکه‌ی له‌گه‌ل به‌نده‌کان کردووه، ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ﴾ "و خوای گه‌وره هیچ بی باوه‌ر و سپله‌به‌کی خو‌ش ناوی" که بی پروا و سپله‌ بی به‌رامبه‌ر به‌ ناز و نيعمه‌ته‌کانی خوا، ئەو به‌خشینه‌نه جیه‌جی ناکات که له‌سه‌ری ئەرک و بیویستن، به‌نده‌کانی خوا له‌ ده‌ستی خو‌ی و خرابه‌کانی سه‌لامه‌ت نین ﴿أَثِيمٍ﴾ "تاوانکار بی"، واته: کار و کرده‌وه‌ی خراب و گوناھ

بکات، که مایه ی سزا و هرگرتنه وهیه له سه ری. کاتیک باسی سوو خو ژرانی کرد، شتیگی زانراویش بوو خو ئه گهر نهو سوو خو ژرانه باوه پریگی وایان هه بوو بایه، که که لک و سوودی بویان هه بووبا، نهوا هه رگیز نه م کارانه یان نه نجام نه ده دا، بویه باسی بارودوخ و پاداشتی باوه پردارانی کردوه، که چون به باوه پ و ئیمان ده دوینرین، خوی گه وره پریگری لی کردوون له سوو خو ژری نه گهر به راستی باوه پردارن، ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ ﴿٢٧٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ﴿٢٧٨﴾ "به راستی نهوانه ی باوه پریان هیناوه، کار و کرده وهی چاک نه نجام ده دن، نویره کان به چاکی به جیده گه یه نن، زه کاتیش ده دن، نا نهوانه پاداشتیان لای پهروه دگاریانه، هیچ ترسیکیان له سه ری نییه و هه رگیز خه م و خه فته تیش ناخون. نه ی نهوانه ی باوه پرتان هیناوه، له خوی گه وره بترسن، واز بهین لهو پاشاوهیه ی سوو نه گهر به راستی باوه پردارن. خو ئه گهر وانه کن و واز نه هینن، نهوا جهنگ له گهل خوی گه وره و یغه مبه ره که یدا رابگه یه نن". نا نهوانه ئاموژگاری و رینمایی خوی گه وره وه رده گرن و ملکه چی فرمانی خوا ده بن، جا پهروه دگار فرمانی بیان کردوه که له خوابترسن، به کیل لهو شتانه له چوارچیوهی له خواترساندایه، نه وهیه واز بهین لهو سووه ی که ماوه ته وه، واته: لهو مامه لانه ی ئیستا به رده سن، سه باره ت به وهی به سه رچوه، نهوا هه ر که سیل ئاموژگاریه که قبول بکات، نهوا خوی گه وره له وهی پیشوری خوش ده ی، به لام نه وهی به ئاموژگاری خوی گه وره رانه چله کی و برهینانه وه که ی قبول نه کات، نهوا دوژمنایه تی و جهنگی دژی خوا رابگه یاندروه، له کاتیکدا ده سه وه سان و لاوازه، هیچ ده ستیگی نییه له ئاست جهنگان به رامبه ر خوی بالآده ست و دانا، که ماوه به زوژردار ده دات، به لام فه راموشی ناکات، تا

ئەوێی که دەبگری، ئەوا بە دەسه‌لاتی خواپه‌کی با‌ل‌ده‌ستی توان‌دار دەبگری. ﴿فَلَكُمْ رَعُوسُ أَمْوَالِكُمْ﴾ واته: "بۆتان هه‌یه سه‌رمایه‌کانتان بۆ خۆتان" زیاده‌که‌ی لی فره‌ بده‌ن ﴿لَا تَظْلُمُونَ﴾ "نه‌ سته‌م ده‌که‌ن" له‌وانه‌ی مامه‌له‌تان له‌گه‌ل کردووه به‌ وه‌رگرتنی ئەو زیاده‌به‌ی که سووه ﴿وَلَا تُظْلَمُونَ﴾ "نه‌ سته‌م‌ه‌شتان لیده‌کری" به‌وه‌ی له‌ سه‌رمایه‌کانتان که‌م بکریته‌وه ﴿وَإِنْ كَانَ﴾ "خۆ نه‌گه‌ر" قه‌رزداره‌که ﴿ذُو عُسْرَةٍ﴾ "نه‌دار بوو" نه‌یتوانی قه‌رزه‌که‌ بده‌ته‌وه ﴿فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ﴾ "مۆله‌تی پیده‌دری تا ده‌رووی لیده‌کریته‌وه"، بیویسته له‌سه‌ری به‌دواداچوون بکات تا قه‌رزه‌که‌ی بده‌ته‌وه ﴿وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ "ئه‌گه‌ر به‌خشنده‌ بن و چاکه‌ بکه‌ن، ئەوا چاکتره‌ بۆتان" به‌وه‌ی له‌ هه‌موو یان به‌شیکێ قه‌رزه‌که‌ خۆشبی، "ئه‌گه‌ر ئیوه‌ بزانه‌".

﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَىٰ اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ واته: "له‌ سزای رۆژیک بترسن، که‌ تیاپیدا ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ لای خوا، دواتر هه‌ر که‌سێک به‌ ته‌واوی پاداشت و سزای ئەو کار و کرده‌وانه‌ وه‌رده‌گرتیه‌وه‌ که‌ نه‌نجامی داوه‌، بی ئەوه‌ی هه‌ج سته‌میکیان لی بکری". ئەم ئایه‌ته‌ له‌ کۆتا ئایه‌ته‌ که‌ له‌ قورئانی پیرۆز دابه‌زیوه‌، و ئەم ئایه‌ته‌ی کردۆته‌ کۆتایی ئەم حوکم و یاسا و فه‌رمان و رپه‌گه‌ریانه‌، چونکه‌ به‌ئێنی تیداپه‌ له‌سه‌ر خه‌یر و چاکه‌، هه‌ره‌شه‌شی تیداپه‌ له‌سه‌ر نه‌نجامدانی خراپه‌، جا هه‌ر که‌سێک بزانی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ بۆ لای خوا، ئەوا خوا پاداشتی ده‌داته‌وه‌ له‌سه‌ر گه‌وره‌ و بچوک و دیار و شاراوه‌، هه‌روه‌ها‌ خوا‌ی گه‌وره‌ به‌ ئەندازه‌ی گه‌ردیله‌یه‌که‌ سته‌می لیناکات، ئەوا هاندان و ترساندنه‌که‌ چاکه‌خوازی له‌سه‌ر بیویسته‌ ده‌کات، جا له‌به‌ر ئەوه‌ هه‌ج رپه‌گه‌یه‌که‌ نییه‌ بۆ ئەوه‌ی مرۆف به‌م شتانه‌وه‌ پابه‌ند بیت، ته‌مه‌ باوه‌ر و زانیکی قول و دلنیا نه‌بی له‌ ناخی ده‌له‌وه‌.

(۲۸۲) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيَمْلِكِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَمْلَهُهُ فَليَمْلِكْ لَهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَىٰ وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمٌ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فَسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿۲۸۲﴾

ئه‌مه ئایه‌تی قه‌رزه، دریزترین ئایه‌تی قورئانی پیرۆزه، چه‌ندین حوکمی مه‌زن و پیرۆز و سوودبه‌خش و پایه‌داری تیدایه، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ﴾ "ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه، ئه‌گه‌ر قه‌رزیکتان کرد له به‌کتر، تا ماوه‌یه‌کی دیاریکراو، ئه‌وا بینووسن"، به‌کیک له‌و حوکمانه‌ی که له‌م ئایه‌ته‌دایه ئه‌ودیه که: هه‌موو جو‌ره قه‌رزیک دروسته، له (پاره‌دانی بی‌شخراو به‌به‌شتیکی نا‌ئاماده: سلم: "ئه‌وه‌یه ک‌ریار ده‌سته‌جی" پاره‌ی شته‌که بداته فرۆشیار، به‌لام فرۆشیار دواتر شته‌که بداته ک‌ریاره‌که") و جیا له‌مانه‌ش، چونکه خ‌وای گه‌وره هه‌والیداوه له‌و قه‌رزکاریه‌ی باوه‌رداران

ئەنجامیان داوه، هەوالدانیك كه دانپیدانی تیدایه و باسی حوكمه كانیسی كراوه، ئەمەش بەلگهیه لەسەر دروستی ئەم قەرزکارییه. دووهم و سییه میان: دەبی (پارەدانی پیشخراو بە بهشتیگی نااماده: سلم) ماوهیه کی دیاریکراوی هەبی، دەبی شتەکه دیاریکراو و زانوای بی، ئەگەر شتەکه نااماده بی و کاتەکهی نادیار بی، ئەوا دروست نییه، چوارە میان: فەرمانکراوه بە نووسینی هەرچی گریهستی قەرزه، جا یان بە واجب کردن یان بە سوننەت دانان بی، چونکه نووسینهوه زۆر پێویستە، لەبەر ئەوهی بهی نووسینهوه هەله و لەبەر چوونەوه و ناکۆکی و کیشمه کیشی خرابی گهورهی تیده که وی، پینجەم: فەرمانی کردووه نووسەرە که قەرزه که بنووسی، شەشەم: پێویستە نووسەری قەرزه که له دەروونی خۆیدا دادگەر بی، تا نووسینه کهی سەنگ و بهای هەبی، چونکه کهسی سەریچیکار گوفتار و نووسینی هیچ سەنگی نییه، حەوتەم: پێویستە دادگەری بکات له نیوان قەرزدار و قەرزدەر، بههوی نزیکایەتی یان برایەتی یاخود جگه لەمە لایەنگیری هیچ به کیك نه کات، هەشتەم: پێویستە نووسەرە که شارەزایی تهواوی هەبی به نووسینی بەلگه نامه کان و هەر شتیك که قەرزدار و قەرزدەرە که لهو بەلگه نامه دا ده که ویتە سەریان، دەبی بشزانی بەلگه نامه که به چی متمانه پەیدا ده کات، چونکه هیچ ریگهیهك بو دادگەر بوون نییه تهئا بهمه نهی، ئەمەش وەرگیراوه لەم فەرمايشتهی خوای پایه بەرز: ﴿وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ﴾ "با نووسەرێك به دادگەری له نیوانتاندا بینووسی"، نۆیەم: ئەگەر بەلگه نامه یەك دۆزرایه وه که به رینووسیکی ناسراو بوو، ئەو دادگەریه ی تیدابوو که باسمان کرد، ئەوا کاری پیده کری، ئەگەرچی نووسەر و گهواهیده ره کانیس مردبوون، دهیەم: ئەم فەرمايشته: ﴿وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ﴾ واتە: با که سیك سەریچی نه کات له نووسین، له نیوان قەرزدەر و قەرزداردا، له کاتی کدا خوای گهوره بههره و نیعمەتی ئەوهی له گەل کردووه که فیری نووسینی کردووه، جا خوای گهوره چاکه ی له گەل کردووه بهوهی فیری

نووسینی کردوو، دهبا ئه‌ویش چاکه له‌گه‌ل^۱ به‌نده‌کانی خوا بکات، که بیوستیان به نووسینی ئه‌و هه‌یه، با نووسینی گریه‌سته‌که یو قهرزکاره‌کان ر‌هت نه‌کاته‌وه، یازدهم: فه‌رمانی کردوو به‌وهی نووسه‌ره‌که ته‌ها ئه‌وه بنووسی^۲ که کهسه ماف له‌سه‌ره‌که بیی ده‌نووسی، دوازدهم: با نووسه‌ره‌که ته‌ها وتهی قهرزداره‌که بنووسی^۳ له دوو گریه‌ستکاره‌که، ئه‌وهی مافه‌که‌ی له‌سه‌ره، سیزدهم: فه‌رمانی به نووسه‌ره‌که کردوو ﴿فَلْيَكْتَبْ وَيَمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلَيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا﴾^۴ ئه‌وهی قهرزداره‌که دانی بی‌دا ده‌نی و ده‌یلی^۵ بینووسی^۶ "له‌مه‌شدا له‌خوای په‌روه‌ردگاری بترسی" و هه‌چی لی^۷ کهم نه‌کاته‌وه، چواردهم: دانپیدا‌نانی مرؤف له‌سه‌ر خو‌ی قبولکراوه، چونکه خوای گه‌وره فه‌رمانی کردوو به قهرزداره‌که که مافه‌که‌ی له‌ئسته‌ودایه، وته‌که‌ی خو‌ی به نووسه‌ره‌که بنووسیته‌وه، جا کاتیک دانپیدا‌نانی قهرزداره‌که له‌سه‌ر ئه‌مه نووسرایه‌وه، ئه‌وا ده‌رته‌نجام و ناوه‌رۆکه‌که‌ی ده‌چه‌سی، ئه‌مه‌ش ئه‌و شته‌یه که به‌خو‌ی دانپیدا‌ناوه، ئه‌گه‌رچی له‌دوای ئه‌مه بانگه‌شه‌ی هه‌له‌ یان له‌بیر‌چوونیکیش بکات، یازدهم: ئه‌وهی که مافه‌که‌ی له‌ئسته‌ودایه، له‌و مافانه‌ی ئاشکران و نه‌ندازه و خه‌سله‌ته‌کانی دیارن له‌زۆری و کهمی کورت مه‌ودا یان دوورمه‌دا بوون، ئه‌وا وتهی قهرزداره‌که قبوله‌ نه‌وه‌ک قهرزده‌ر و خاوه‌ن ماف، چونکه خوای پایه‌دار ریگری لینه‌کردوو له‌که‌م کردنه‌وه له‌و مافه‌ی له‌ئسته‌ودایه، به‌لام وته‌که وه‌رگراوه له‌وهی که ده‌یلت سه‌باره‌ت به‌ئندازه و سیفه‌تی مافه‌که، شازدهم: له‌سه‌ر قهرزداره‌که (ماف به‌سه‌ره‌وه‌که) چه‌رامه، هه‌چ که‌م کردنه‌وه‌یه‌ک بکات، له‌ئندازه‌ی مافه‌که، یان له‌چاکی و باشه‌که‌ی که‌م بکاته‌وه، یان له‌ماوه‌که‌ی یاخود جگه له‌م شتانه، له‌پاشکۆکانی که‌م بکاته‌وه، چه‌فده‌م: ﴿فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيَمْلِكْ وَلِيَّهُ﴾^۸ ئه‌وهی که قهرزه‌که‌ی له‌سه‌ره له‌بهر بجوکی یان گیلی یاخود ئالی "یان لاوازی" یان هه‌ر شتیکی هاوشیوه‌ی

ئه‌مانه نه‌یتوانی ئه‌و مافه‌ی له‌سه‌ریه‌تی دانی پیدای بنی، ئه‌وا پیوسته سه‌ریه‌رشتیاره‌که له‌جیاتیی
ئه‌و دانپیدانان و پی‌نووسینه‌که ئه‌نجام ده‌دات، هه‌ژده‌م: پیوسته سه‌ریه‌رشتیاره‌که دادگه‌ری
بنوینی ﴿وَلَا يَخْسُ مِنْهُ شَيْئًا﴾، به‌جۆریک که مافه‌که به‌جی بگه‌یه‌نی، له‌به‌ر ئه‌م
فه‌رمایشته: ﴿بِالْعَدْلِ﴾، نۆزده‌م: مه‌رجه سه‌ریه‌رشتیاره‌که دادگه‌ری بی، چونکه پی‌نووسین و
دانپیدانانی دادگه‌رانه، که پی‌شتر باسکرا، هه‌رگیز له‌که‌سی گونا‌ه‌بار و لاسار (فاسق) هه‌وه
نابی، بیسته‌م: سه‌ریه‌رشتیاری له‌سامان و داراییدا چه‌سپاوه، بیست و یه‌که‌م: مافه‌که
له‌سه‌ر مندال و گیل و شی‌ت و لاواز ده‌بی، نه‌وه‌ک له‌سه‌ر سه‌ریه‌رشتیاره‌کانیان، بیست و
دووه‌م: دانپیدان و هه‌لسوکه‌وته‌کانی مندال و گیل و شی‌ت و خه‌له‌فاو و هاوشیوه‌کانیان
دروست نین، چونکه خوای گه‌وره پی‌نووسین و دانپیدانی داوته ده‌ست
سه‌ریه‌رشتیاره‌کانیان، هیچ شتیکی له‌مه‌ بۆ ئه‌وان دانه‌ناوه وه‌ک لوتف و میه‌ره‌بانیه‌ک
به‌رامبه‌ر ئه‌وان، له‌ترسی به‌فیروچوونی سامانه‌کانیان، بیست و سییه‌م: هه‌لسوکه‌وتی
سه‌ریه‌رشتیار له‌سامانی ناوبراوان دروسته، بیست و چواره‌م: ره‌وایده‌تی ئه‌وه‌ی تیدایه‌که
مه‌روفت ئه‌و شتانه‌ فی‌ربیی، که قه‌رزکاران متمانه به‌یه‌کتر ده‌که‌ن، چونکه مه‌به‌ست له‌مه
متمانه و به‌به‌لگه‌کردن و دادگه‌رییه، جا هه‌ر شتیکی ره‌وا په‌کی له‌سه‌ر هه‌ر شتیکی بکه‌وی
ئه‌و شته‌ش ره‌وایه، بیست و پینجه‌م: فی‌ربوونی نووسین ره‌وا و شه‌رعیه، ته‌نانه‌ت واجبی
کیفاییه "ئه‌و واجیه‌یه، که ئه‌گه‌ر به‌شی‌ک له‌موسلمانان پی هه‌لسن، ئه‌وا ئه‌رکه‌که له‌سه‌ر
تیکرای موسلمانان هه‌لده‌ستی"، چونکه خوای گه‌وره فه‌رمانی کردووه به‌نووسینی
قه‌رزه‌کان و شته‌کانی دیکه‌ش، نووسینیش ئه‌نجام نادری به‌فی‌ربوون نه‌بی، بیست و
شه‌شه‌م: فه‌رمانی پیکراوه به‌وه‌ی گه‌واهی‌ده‌ر له‌سه‌ر گه‌ریبه‌سته‌کان به‌ینی، ئه‌مه‌ش سوننه‌ته،
چونکه مه‌به‌ست له‌مه‌ رینیشاندانه بۆ ئه‌وه‌ی مافه‌کان ده‌پاریزی، جا ئه‌مه‌ بۆ به‌رژه‌وه‌ندی
به‌نده ئه‌رکداره‌کان (المکلفین) ده‌گه‌ریته‌وه، به‌لی ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌لسوکه‌وت له

گریبه سته که دا ده کات سه ره رشتیاری هه تیوه که بی، یان وه قفیک بی یان هاوشیوهی ئه مانه، که پیوسته بیاریزی، ئەوا ئەو کاته گهواهی و شایهت هینان پیوست ده بی، ﴿وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ﴾ "دوو کهس له پیاوه کانتان بکهن به گهواهیدهر و شاهید"، بیست و حهوتهم: ئەندازهی گهواهی و شایهتدان له مال و سامان و هاوشیوه کانی، بریتیه له: دوو پیاو یان پیاویک و دوو ژن، سوننهت نامازهی بهوهی کردووه، که یه که شایهت و گهواهیدهر له گهل سویند خواردنی داواکار قبولکراوه، ﴿فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى﴾ "خۆ ئەگەر دوو پیاوتان دهسته کهوت بۆ گهواهیدان، ئەوا با پیاویک و دوو ئافرهت لهوانه ی ئیوه پی رازین بینه گهواهیدهر، با گهواهی بدهن، ئەمهش له بهر ئهوهی ئەگەر یه کیکیان گهواهی که له بیر کرد، ئەوا با ئەو ئافرهتهی له بیری ماوه یادی ئهوهی دیکه بخاتهوه، که بیری چووه تهوه"، بیست و ههشتهم: گهواهی دانی مندال دروست نیه، له بهر مانای چه مکی (الرجل: پیاو)، لهوانه یه بوتری خوی گهوره دوو ئافرهتی له جیاتی پیاویک داناوه، بههوی ئهو حکمه تهی که پیشتر باسی کردووه، ئەم حکمه تهش بوونی ههیه چ ئەو ئافرهتانه له گهل پیاویک بن یان به تهها بن، بی گومان خوی گهوره زانتره. سیهم: گهواهی دانی کۆیله ی پیگه شتوو (بالغ) قبولکراوه، وه که گهواهی و شایهتی کهسی نازاد، بههوی گشتگری ئەم فهرمایشته: ﴿وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ﴾، کۆیله ی پیگه شتوو (بالغ) بیس له پیاوانی ئیمه دایه، سی و یه کهم: گهواهی دانی بی باوه داران، چ نیر بی یان می ئەوا قبول نیه، چونکه ئەوان به شیک نین له ئیمه "باوه داران"، بنه می گهواهی دانیس له سه ره دادگه ریبه، کهسی کافریش دادگه ریبه، سی و دووهم: پایه دار بوونی پیاوی تیدایه به سه ره ئافره تدا، پیاویک به رامبه ره به دوو ئافره ته، بههوی بههیزی له بهر کردنی پیاو و کهموکورتی له بهر کردنی ئافرهت، سی و سیهم: هه ره کهسیک گهواهی کهی

بیر چیته‌وه، دواتر یادی هینرایه‌وه، جا یاده‌اتنه‌وه‌ی گه‌واهی‌دانه‌که قبول‌کراوه، له‌بهر ئهم فەرما‌یشته: ﴿أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا﴾، سی و چواره‌م: لهم مانایه ئه‌وه وهرده‌گیری، که نه‌گهر گه‌واهی‌ده‌ر ترسی هه‌بوو، له‌وه‌ی گه‌واهی‌ه‌که‌ی بیر چیته‌وه، ئه‌وا له‌سه‌ری پیوسته‌ گه‌واهی‌ه‌که‌ی بنووسیته‌وه، چونکه هه‌ر واجیبک په‌کی له‌سه‌ر هه‌ر شتی‌ک بکه‌وی، ئه‌وا ئه‌و شته‌ش واجبه، سی و پینجه‌م: گه‌واهی‌ده‌ر کاتی‌ک بانگ ده‌کری بۆ گه‌واهی‌دان، ئه‌وا نابی به‌بی پاساو ره‌تی بکاته‌وه، له‌بهر ئهم فەرما‌یشته: ﴿وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا﴾ واته: "نابی گه‌واهی‌ده‌ر کاتی‌ک بۆ گه‌واهی‌دان بانگ ده‌کری ره‌تی بکاته‌وه"، سی و شه‌شه‌م: هه‌ر که‌سی‌ک خه‌سله‌تی گه‌واهی‌دانی په‌سه‌ند‌کراوی تیدا نه‌بی، ئه‌وا پیوست نییه له‌سه‌ری به‌ده‌م بانگه‌وازی گه‌واهی‌دانه‌که‌وه بچی، چونکه گه‌واهی‌دانه‌که‌ی هیچ سوودیکی نییه، له‌گه‌واهی‌ده‌ره قبول‌کراوه‌کان نییه، سی و حه‌وته‌م: ریگری کراوه له‌که‌موکورتی و که‌مه‌رخه‌می و بی‌زاری نواندن له‌نووسینی تیکرای قه‌رزه‌کان، له‌شتی بچوک و مه‌زن و خه‌سله‌تی ماوه‌که و هه‌موو ئه‌و مه‌رج و کۆت و به‌ندانه‌ی له‌گریبه‌سته‌که‌دا هه‌ن، ﴿وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِ﴾ "نه‌که‌ن که‌مه‌رخه‌می بنوین له‌نووسینی شتی بچوک یان مه‌زن تا ئه‌و ماوه‌یه‌ی بۆی دیاری‌کراوه"، سی و هه‌شته‌م: روون‌کردنه‌وه‌ی حیکمه‌ت له‌ره‌وابوونی نووسین و گه‌واهی‌دان له‌گریبه‌ستدا، و ﴿ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا﴾ "ئهم نووسینه دادگه‌رانه‌تره لای خوا و چاکتر گه‌واهی‌ه‌که به‌رپا ده‌کات و گومانه‌کان که‌مه‌تر ده‌کاته‌وه"، ئهم نووسینه دادگه‌ری له‌خۆده‌گیری، که ستوون و کۆله‌گه‌ی به‌نده‌کان و ولاتی له‌سه‌ر دامه‌زراوه، ئه‌و گه‌واهی‌ه‌ی هاوده‌می نووسینه، ئه‌وا چاکتر و کاملتر و دوورتره له‌گومان و دوودلی و ناکۆکی و کیشمه‌کیش، سی و نۆیه‌م: ئه‌وه‌ش لهم نایه‌ته وهرده‌گیری، که هه‌ر که‌سی‌ک گه‌واهی‌ه‌که‌ی لی تیکبچی و گومانی هه‌بی، ئه‌وا

دروست نییه بؤی گه‌واهییه‌که بدات، به‌لکو دهبی دلیایی ته‌واوی هه‌بی، چله‌م: ئەم
 فەرمايشته: ﴿إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا
 تَكْتُبُوهَا﴾ "مه‌گه‌ر بازرگانیه‌ك بی‌که ده‌سته‌جی ده‌ستاوده‌ست به‌ نرخ و شته‌ فرۆشراوه‌که
 بکری، ئەوا له‌م کاته‌دا هیچ گوناهیکنان له‌سه‌ر نییه، ئەگه‌ر ئەمه‌ نه‌نووسن"، مؤله‌تی تیدایه
 به‌ وازه‌یان له‌ بازرگانیه‌ك، ئەگه‌ر هاتوو ده‌سته‌جی کپیار و فرۆشیار نرخ و شته‌که‌یان
 ئالوگۆر کرد، چونکه‌ زۆر بیویست به‌ نووسین ناکات، چل و یه‌که‌م: خو ئەگه‌ر مؤله‌ت
 درایی به‌ وازه‌یان له‌ نووسین له‌ بازرگانی ده‌سته‌جی، ئەوا گه‌واهی و شایه‌تگرتن دروسته،
 له‌به‌ر ئەم فەرمايشته: ﴿وَأَشْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ﴾ واته: "ئه‌گه‌ر کپین و فرۆشتنی
 ده‌سته‌جیان کرد، گه‌واهی بگرن"، چل و دووهم: ریگری کراوه‌ له‌وه‌ی زیان به
 نووسه‌ره‌که‌ بگه‌یه‌نری، به‌وه‌ی له‌ کاتی سه‌رقالییدا بانگ بکری، یان ئەو کاته‌ی شه‌که‌تی و
 ماندویتی بۆ تیدایه، چل و سیهم: به‌هه‌مان شیوه‌ ریگری کراوه‌ له‌ زیانگه‌یانندن به
 گه‌واهیده‌ر، به‌وه‌ی داوای لیگیری تا گه‌واهی بدات، له‌کاتی‌کدا گه‌واهیده‌ره‌که‌ نه‌خۆ شه‌
 یان کاریکی هه‌یه‌ گه‌واهی‌دانه‌که‌ له‌سه‌ری سه‌خته‌ یان جگه‌ له‌مانه، ئەمه‌ش به‌پیی ئەم
 فەرمايشته: ﴿وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِدٌ﴾ که دراوته‌ پال بکه‌ری نادیار، خو ئەگه‌ر
 درابایه‌ پال بکه‌ری دیار، ئەوا ئەوسا وای لیده‌هات، که ریگری له‌ گه‌واهیده‌ر و نووسه‌ر
 کراوه، به‌وه‌ی زیان بگه‌یه‌نن به‌ خاوه‌ن مافه‌که، به‌وه‌ی گه‌واهی نه‌ده‌ن یان داوای کرییه‌کی
 سه‌خت بکه‌ن و یاخود شتیکی هاوشیوه‌ی ئەمه، ئەمانه‌ش خالی چل و چواره‌م و بیسته‌م و
 شه‌شه‌م: ئەنجامدانی ئەو قه‌ده‌غه‌کراوانه‌ له‌ خه‌سله‌ته‌کانی لاساری و سه‌ریچین، له‌به‌ر ئەم
 فەرمايشته: ﴿وَإِنْ تَفْعَلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ﴾ "خۆ ئەگه‌ر وا بکه‌ن، ئەوا له‌ لاساری
 خو‌تانه‌وه‌یه"، چل و چه‌وته‌م: خه‌سله‌ته‌کانی وه‌ك: لاساری و ئیمان و دوورپووی و
 دوژمنایه‌تی و دۆستایه‌تی و هاوشیوه‌ی ئەمانه، له‌ مرو‌فدا به‌ش به‌شن، جا که‌رسته‌ی

لا‌ساری و جگه‌له‌ویش، که‌رسته‌ی و ئیمان و کوفریشی تیدا ده‌بی، له‌به‌ر ئەم‌ فه‌رمایشته: ﴿فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ﴾ نه‌یفه‌رموو‌ه ئیوه‌ لا‌سارن یان زۆر سه‌ری‌جیکارن، چل و هه‌شته‌م: - له‌به‌ر له‌پیشبوونی شوینه‌که‌ی، ئەوا لیره‌دا له‌پیش شته‌کانی دیکه‌ی داناوه - به‌ مه‌رجگرتنی دادگه‌ری له‌گه‌واهیده‌ردا، له‌به‌ر ئەم‌ فه‌رمایشته: ﴿مِمَّنْ تَرَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ﴾، چل و نۆیه‌م: له‌ دادگه‌ریدا نه‌ریت له‌ گشت کات و شوینی‌کدا مه‌رجه، جا هه‌ر یه‌کیک جیی ر‌ه‌زانه‌ندی و متمانه‌ی خه‌لک بی، ئەوا گه‌واهیه‌که‌ی وه‌رده‌گیری، په‌نجایه‌مین: ئەوه‌ له‌م نایه‌ته وه‌رده‌گیری، که‌ گه‌واهی که‌سی نه‌ناسراو وه‌رناگیری تا پاکانه‌ی نه‌کری، ئەم‌ حوکمانه‌ له‌و نایه‌ته‌ پیرۆزه هه‌لده‌هینجری، به‌یی دۆخی ئیستا و تیگه‌بشته‌ کورته‌که‌مان، خوای مه‌زن له‌ فه‌رمایشته‌که‌یدا، چه‌ندین راز و فه‌ی هه‌ن، تاییه‌ت ده‌یبه‌خشی به‌ هه‌ر به‌نده‌یه‌ک له‌ به‌نده‌کانی که‌ بیه‌وی.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيَعْلَمِكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ واته: "له‌ خوای گه‌وره‌ بترسن و پارێزکار بن، خواش فیرتان ده‌کات، به‌پراستی خوای گه‌وره‌ به‌ هه‌موو شتی‌ک زانا و ناگایه". و ئەم‌ فه‌رمایشته‌ی خوای پایه‌به‌رز که‌ ده‌فه‌رمووی:

(۲۸۳) ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانَ مَقْبُوضَةً فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثَمُ قَلْبًا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿۲۸۳﴾

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا﴾ واته: ئەگه‌ر ئیوه‌ له‌ سه‌فه‌ردا بوون، هه‌یج نووسه‌ریگنان ده‌سته‌که‌وت، تا گریه‌سته‌که‌تان بۆ بنووسی و بیته‌ به‌لگه‌نامه‌ی متمانه‌ پیکراو ﴿فَرِهَانَ مَقْبُوضَةً﴾ "ئه‌وا بارمه‌یه‌ک وه‌رده‌گیری"، واته: خواوه‌ن مافه‌که‌ بارمه‌که‌ وه‌رده‌گری، به‌مه‌ش ده‌بیته‌ به‌لگه‌نامه‌یه‌ک لای خو‌ی، تا ئەو کاته‌ی مافه‌که‌ی بۆ

ده‌گه‌رین‌ریت‌ه‌وه، ئەمەش بە‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئە‌وه‌ی ئە‌گه‌ر بارمه‌که‌ وه‌ر‌گه‌راو نه‌بوو، ئە‌وا نابیت‌ه‌ به‌لگه‌نامه‌ و جیی متمانه، هه‌روه‌ها به‌لگه‌ و ئاماژه‌شه‌ له‌سه‌ر ئە‌وه‌ی بارمه‌ دادنه‌ی، له‌گه‌ل بارمه‌ وه‌ر‌گه‌که‌، ئە‌گه‌ر راجیابوون له‌ ئە‌ندازه‌ی به‌ بارمه‌ دانراوه‌که‌دا، ئە‌وا قسه‌ی بارمه‌ وه‌ر‌گه‌که‌ وه‌رده‌گیری، ئە‌مەش له‌به‌ر ئە‌وه‌ی خ‌وای گه‌وره‌ بارمه‌که‌ی کردۆته‌ جی‌گه‌روه‌یه‌ك بۆ نووسین، له‌ متمانه‌بوونی خ‌او‌ه‌ن ماف‌دا، خ‌ۆ ئە‌گه‌ر قسه‌ی بارمه‌ وه‌ر‌گه‌که‌ له‌باره‌ی ئە‌ندازه‌ی به‌ بارمه‌ دانراوه‌که‌ قبول نه‌کرا‌بووبایه‌، ئە‌وا مانا خ‌وا‌زراوه‌که‌ نه‌ده‌هاته‌جی، جا له‌به‌ر ئە‌وه‌ی مه‌به‌ست له‌ بارمه‌، متمانه‌بوون و د‌ن‌یا‌بوونه‌، ئە‌وا له‌ سه‌فه‌ر و ماله‌وه‌ش‌دا دروسته‌، بۆیه‌ خ‌وای گه‌وره‌ به‌ ده‌ق ئاماژه‌ی به‌ سه‌فه‌ر کردووه‌، چونکه‌ ئە‌و شو‌ینه‌ی که‌ واگومان ده‌بری پ‌ی‌وستی به‌ بارمه‌ بی، چونکه‌ ده‌کری نووسه‌ر بوونی نه‌بی له‌ سه‌فه‌ردا، ئە‌مه‌ هه‌مووی بۆ ئە‌وه‌یه‌ که‌ ئە‌گه‌ر هاتوو خ‌او‌ه‌ن ماف‌ه‌که‌ بیه‌وی مافی خ‌وی به‌ به‌لگه‌نامه‌ بکات، به‌لام ئە‌گه‌ر خ‌او‌ه‌ن ماف‌ه‌که‌ د‌ن‌یا‌بوو له‌ قه‌رزداره‌که‌ی، بیه‌وی به‌ی بارمه‌ مامه‌له‌ی له‌گه‌ل‌دا بکات، ﴿فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتِمِنَ اٰمَانَتَهُ﴾ "ئه‌گه‌ر له‌ به‌کتر د‌ن‌یا‌بوون، ئە‌وا با ئە‌وه‌ی به‌ ده‌ستپا‌ك دانراوه‌، سپارده‌ و قه‌رزه‌که‌ بگه‌ریت‌ه‌وه‌ بۆ خ‌او‌ه‌نه‌که‌"، به‌ ته‌واوی و بی‌سته‌م‌کردن و که‌م‌کردنه‌وه‌ و خ‌واردنی مافی قه‌رزده‌ره‌که‌ ﴿وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهُ﴾ "با له‌ خ‌وای په‌روه‌ر‌دگاری بترسی" له‌ به‌جی‌گه‌یان‌دنی مافی خ‌او‌ه‌ن ماف، به‌ چا‌که‌ پاداشتی ئە‌و که‌سه‌ بداته‌وه‌، که‌ گو‌مانی چا‌کی بی‌ بردووه‌ ﴿وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ﴾ "نه‌کن گه‌واهی و شایه‌تی بشارنه‌وه‌"، چونکه‌ ماف و راستیه‌که‌ له‌سه‌ر گه‌واهی‌ه‌که‌ دامه‌زراوه‌ و به‌ی ئە‌و ناچه‌سپین، بۆیه‌ شار‌دنه‌وه‌ له‌ گو‌ناهه‌ گه‌وره‌کانه‌، چونکه‌ وازه‌ینانه‌ له‌ وتنی ئە‌و هه‌واله‌ راسته‌ی له‌سه‌ر گه‌واهی‌ده‌ر پ‌ی‌وسته‌، به‌مەش هه‌والی بی‌چه‌وانه‌ که‌ درۆیه‌ ده‌دات، ئە‌مەش ده‌بیت‌ه‌ ه‌وی به‌فیرۆ‌چوونی مافی خ‌او‌ه‌ن ماف، هه‌ر بۆیه‌ خ‌وای پایه‌به‌رز فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَاِنَّهٗ اٰثِمٌ قَلْبُهُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ واته‌: "

هه‌ر که‌سیک گه‌واهییه که بشارت‌هوه، ئەوا دلی گونا‌هه‌ار و تاوان‌کاره، و خوای مه‌زن زانایه به‌و کرده‌وانه‌ی که ده‌یکه‌ن". ئەم حوکمه چاکانه، که خوای گه‌وره به‌رچاو‌رۆشنی له‌وباره‌وه به‌بنده‌کانی داوه، جه‌ندین حیکمه‌تی مه‌زن و به‌رژه‌وه‌ندی گشتی تیدا‌یه، که به‌لگه‌ن له‌سەر ئەوه‌ی ئەگه‌ر به‌دهیینه‌راوان رینوینی خوای گه‌وره پیاده بکه‌ن، ئەوا دونیا و دینیان چاک ده‌ی، چونکه دادگه‌ری و به‌رژه‌وه‌ندی به‌یه‌که‌وه تیدا‌یه، مافه‌کانی تیدا پارێزراوان و رپگری ده‌کات له‌کیشمه‌کیش و ناکۆکی، گوزه‌رانی خه‌لک رپکده‌خات، جا سوپاس و ستایش بۆ خوای مه‌زن به‌وشیوه‌یه‌ی شایسته‌ی شکو و مه‌زنی و گه‌وره و ده‌سه‌لته‌ فراوانه‌که‌یه‌تی، ناتوانین ته‌واو به‌و شیوه‌یه‌ی شایسته‌ی تۆیه سوپاس و ستایشت بکه‌ین.

(۲۸۴) ﴿لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِنْ تُبَدَّلُوْا مَا فِيْ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تَخَفُوْهُ يُحٰسِبِكُمْ بِهٖ اللّٰهُ فَيَغْفِرْ لِمَنْ يَّشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَّشَاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۲۸۴﴾

﴿لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِنْ تُبَدَّلُوْا مَا فِيْ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تَخَفُوْهُ يُحٰسِبِكُمْ بِهٖ اللّٰهُ﴾ واته: "هه‌رچی له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدا‌یه هه‌ر هه‌مووی خوای گه‌وره خاوه‌نیانه و مولکی خوا‌یه، خو ئەگه‌ر ئەوه‌ی له‌ناختاندا ده‌یلین و ده‌یکه‌ن – ئاشکرای بکه‌ن یان بیشارنه‌وه، ئەوا خوای گه‌وره لپه‌رسینه‌وه‌تان له‌وباره‌وه له‌گه‌ل ده‌کات"، خوای گه‌روه هه‌وال ده‌دات له‌باره‌ی ئەوه‌ی هه‌رچی له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدا‌یه، به‌دهیینه‌ان و رۆزیدان و به‌رپه‌بردن و دا‌یینکردنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌ دینی و دونیاییه‌کانیان له‌لایه‌ن خوا‌وه‌یه، بۆیه ئەوان مولک و بنده‌ی خوای مه‌زنی، به‌دهیینه‌راوان هه‌ج زیان و سود و مردن و زیان و زیندوو‌بوونه‌وه‌یان به‌ده‌ست خو‌یان نییه، هه‌ر خوای گه‌وره په‌روه‌ردگار و خاوه‌نیانه، به

حیکمهت و دانایی و دادگری و بهخششی خوئی هه لُسوکه وتیان تیدا دهکات، جا فرمان و ریگریشی لیکردوون، دواتریش لپرسینه وه یان له گه لدا دهکات له سه ره وهی شار دوویانه توه و نه وهش که ناشکرایان کردوه، ﴿فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ﴾ "جا له هه ره که سیك خو شده بی که بیهوی" بۆ نه و که سهی که هۆکاره کانی لیخوشوون بگریته بهر ﴿وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ﴾ "سزای هه ره یه کیکیش ده دات که بیهوی" به هۆی تاوان و گونا هه کانی هه، که شتیکی نه کردوه بیته هۆی کافر بوونی ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ "و خوای گه وره توانای به سه ره هه موو شتیکی هه یه"، هیچ شتیکی دهسته وه سانی ناکات، به لکو هه موو بوونه وره و به دیهینراوان ملکه چی بالادهستی و ویست و نه ندازه گیری و سزا و پاداشتی خوان.

﴿۲۸۵﴾ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفِرُّ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿۲۸۵﴾

﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفِرُّ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ مِنْ رُسُلِهِ﴾ "به یامبه ره و باوهرداران باوهریان هه یه به وهی له لایه نه پهروه دگاریانه وه هاتوته خواره وه، باوهریشیان هه یه به خوا و فریشته کانی و کتیبه کانی و په یامبه ره - و پیغه مبه رانی -، - ده لین: - هیچ جیا وایه که له نیوان هیچ یه کیکی له په یامبه ره و پیغه مبه رانیدا ناکه ین"، خوای پایه بلند هه وال ده دات له باره ی باوهر بوونی په یامبه ره خوا (درود و سلاوی خوای لییی) و نه و باوهرداران هه یه له گه لیدان، ملکه چبوون و گوپرایه لپوونیان، له گه ل نه مه شدا داوای لیخوشوون ده که ن، جا خوای مه زن

رایگه‌یاندوووه که ئەوان باوه‌پریان هیناوه به خوا و فریشته‌کانی و کتیبه‌کانی و په‌یامبه‌ر و پیغه‌مبه‌رانی، ئەمەش باوه‌پوون ده‌گریته‌وه به هه‌موو ئەو شتانه‌ی که خوای گه‌وره له‌باره‌ی خو‌یه‌وه رایگه‌یاندوووه، و ئەو سیفته‌ی کامل و شکۆدارانه‌ش، که پیغه‌مبه‌ر و په‌یامبه‌ران له‌باره‌ی خواوه رایانگه‌یاندوووه، چ به کورتی یان به تیروته‌سه‌لی، و به‌پاک‌گرتنی خوای گه‌وره له‌ویچواندن و په‌کخستن و هه‌موو سیفته‌ی که موکورت‌ه‌کانی دیکه، باوه‌پوون به فریشته‌کانیش ده‌گریته‌وه، که تیک‌پای به‌رنامه‌ی ئاسمانیه‌کان به ورد و درشته‌وه‌ی ناماز‌ه‌یان ییداوه، هه‌روه‌ها باوه‌پوون به تیک‌پای پیغه‌مبه‌ران و کتیبه‌ی ئاسمانیه‌کان، واته: باوه‌پریان هه‌یه به هه‌موو ئەو شتانه‌ی په‌یامبه‌ران هه‌واییان له‌باره‌وه داوه، و به هه‌موو ئەو شتانه‌ش که کتیبه‌ی ئاسمانیه‌کان له‌خو‌یان گرتوووه له‌هه‌وال و فه‌رمان و ریگریه‌کان، جیاوازیش له‌نیوان هیچ یه‌کیک له‌په‌یامبه‌ر و پیغه‌مبه‌رانی خوادا ناکهن، به‌لکو باوه‌پریان به هه‌ر هه‌موویان هه‌یه به‌ی جیاوازی، چونکه ئەوان نیوه‌ندگیرن له‌نیوان خوا و به‌نده‌کانی، جایی باوه‌پوون به هه‌ندیکیان بی باوه‌پوونه به هه‌موویان، ته‌نانه‌ت بی باوه‌پوونه به خوای گه‌وره، ﴿وَقَالُوا سَمِعْنَا﴾ "ده‌لین: گوئیستی" فه‌رمان و ریگریه‌کانت بووین ﴿وَأَطَعْنَا﴾ گویری‌ه‌لی تۆین له‌مه‌دا، له‌وه‌سه‌نه‌وه‌ی نه‌بوون که وتیان: گوئیستی فه‌رمان و ریگریه‌کانت بووین، به‌لام سه‌ری‌چیشیان لی ده‌که‌ین، له‌به‌ر ئەوه‌ی به‌نده هه‌رده‌م که موکورتی و که‌مه‌ترخه‌می ده‌ی، له‌ناست به‌جیگه‌یاندنی مافه‌کانی خوای پایه‌به‌رز، بۆیه به‌رده‌وام بیویستی به‌وه‌یه داوای لیخو‌شبوون له‌خوا بکات، بۆیه ده‌لین: ﴿وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ﴾ واته: په‌روه‌ردگارمان، داوای لیخو‌شبوون و جاویوشیت لیده‌که‌ین، له‌به‌رامبه‌ر ئەو که موکورتی و گونا‌هانه‌ی له‌ئیمه‌وه ده‌رده‌جن، بۆیه داوات لیده‌که‌ین ئەو که موکورت‌پانه‌ی هه‌مانن بیسپه‌وه، ﴿رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ واته: و سه‌ره‌نجام گه‌رانه‌وه‌ی هه‌موو بوونه‌وه‌ر هه‌ر بۆی لای تۆیه، ئەوسا به‌ی کرده‌وه‌کانیان سزا و پاداشت وه‌رده‌گر نه‌وه.

(۲۸۶) ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِكْرَامًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿۲۸۶﴾

کاتیك ئەم فەرمايشته‌ی خوای پایه‌به‌رز دابه‌زی: ﴿وَإِنْ تَبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تَخَفُوهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ﴾ به‌قه‌ره: ۲۸۴، ئەمه له‌سه‌ر موسلمانان سه‌خت بوو، چونکه وا گوامیان کرد هه‌ر چیه‌ك، كه به‌دلدنا دی له‌شته خوئنه‌ویست و له‌ناکاوه‌كان و بی‌شهاته جیگیر و ناجیگیره‌كان، ئەوا گونا‌هه‌بار دهن له‌سه‌ری، بویه خوای گه‌وره به‌م نابه‌ته هه‌والی بی‌دان كه: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ "خوای گه‌وره ئەركیك ناخاته ئەستوی هه‌ج یه‌كیك" مه‌گه‌ر به ئەندازه‌ی توانای خو‌ی نه‌ی، ئەركداری ناكات به شتیك له توانایدا نه‌ی، "هه‌ر چاكه‌یه‌ك بكات بۆ خو‌یه‌تی، هه‌ر خراپه‌یه‌كیش بكات ئەوا له‌سه‌ر خو‌ی ده‌كه‌وی" هه‌روه‌ك خوای پایه‌به‌رز فەرموویه‌تی: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ حه‌ج: ۷۸. واته: "له‌ئینه‌كه‌یدا هه‌رگیز شتی سه‌خت و گرافی له‌سه‌ر دانه‌ناون"، له‌بناغه‌دا فەرمان و ریگریه‌كان له‌و شتانه‌نین، كه له‌سه‌ر ناخ و ده‌روونه‌كان سه‌خت و گران بن، به‌لكو خو‌راکی گیان و ده‌رمانی جه‌سته‌كانه، له‌زیان ده‌یانیاری، جا خوای گه‌وره له‌سایه‌ی میه‌ره‌بانی و به‌خششی خو‌یه‌وه فەرمانی به‌بهنده‌كان کردووه، له‌گه‌ل ئەمه‌شدا ئەگه‌ر هه‌ندیك بیانوو و پاساو (عذر) هاتنه‌پیش كه بینه هۆی سه‌ختی و گرافی، ئەوا ئاسانکاری و سو‌كکردنیان تیدا ده‌كری، یان به‌لادانی ئەركه‌كه له‌سه‌ر ئەستوی به‌نده، یاخود لادانی به‌شیکی ئەركه‌كه،

وہك چۆن لەسەر كەسى نەخۆش و سەفەركار و جگە لەوانىش ئەم ئاسانكارىيە دەكرى،
 دواتر خىواي پايەبەرز رايگەياندوو، كە ھەر كەسىك ھەر چاكەبەك بكات، ئەوا بۆ
 خۆبەتى، ھەر خراپەبەكەش بكات ئەوا لەسەر خۆبەتى، ھىچ كەسىك گوناھ و تاوانى
 ئەو ەيتەر ھەلناگرى، چاكەكانى ھىچ كەسىك بۆ كەسىكى تر ناروا، كە لەم ئايەتەدا گوزارشتى
 (كسب) بەكارھاتوو ە چاكەدا، ئاماژەيە بۆ ئەو ەى كارى چاكە بە كەمترين ھەولدانى
 مرؤف بەدەستدى، تەنانت تەنھا بە نيازى دل بەدەستدى، گوزارشتى (اكتسب)
 بەكارھاتوو ە خراپەدا، ئاماژەيە بۆ ئەو ەى كارى خراپ لەسەر مرؤف نانوسرى تا
 ئەنجامى نەدات و ھەولنى تەواو نەدات، دواي ئەو ەى خىواي پايەبەرز ھەواليدا لەبارەى
 باو ەرى پەيامبەر و ئەو باو ەردارانەى لەگەلدا بوون، راشىگەياند ھەر كەسىك پاداشت و
 سزاي كرددو ەكانى و ەردەگرىتەو، مرؤفیش ھەردەم ئامادەيى كەموكورتى و ھەلە و
 لەبىر چوونەو ەى تىدايە، ھەرو ەھا خىواي مەزن رايگەياندوو كە ئەركىگمان لى داوا ناكات
 كە لە تواناي ئىمەدا بەدەر بى، جا رايگەياندوو كە باو ەرداران بۆ ئەم مەبەستە چ نزاىەك
 دەكەن. پىغەمبەرىش (درود و سلأوى خىواي لىي) فەرموويەتى: كاتىك بەندە ئەم نزاىە
 دەكات: (أَنْ اللهُ قَالَ: قَدْ فَعَلْتَ) واتە: خىواي گەورە لەو ەلامدا دەفەرمووى: ئەو ەتا بۆم
 جىيە جىكردى، ئەمەش وەك گىر كرددنى ئەم نزاىە، كە فەرموويەتى: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن
 نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ "پەرو ەدگارمان؛ لىمان مەگرە ئەگەر لەبىر چوونەو ە يان ھەلەيەكمان
 كرد"، جىوازى نىوانيان ئەو ەيە: لەبىر چوونەو ە: بى ناگابى دەروونە لەو فەرمانەى
 بىدەكرى، بۆيە بەھوى لەبىر چوونەو ە وازى لىدەھىنى، ھەلە: مەبەست لىي ئەنجامدانى
 شتىكە كە دروستە بىتە جىي مەبەست، بەلام دواتر بەشىو ەيەكى نادروست ئەنجام دەدرى،
 جا خىواي گەورە لە مېھرەبانى و بەخششى خوى كە لەگەل ئەم ئومەتە كرددوويەتى، لەم
 دوو شتانەيان خۆشبوو، بەم پىيە ھەر كەسىك لە پۆشاكىكى زەوتكراو يان پىسدا نويز

بكات، يان بىرى چوۋ پىسىيەك ئەسەر جەستەي لابتات، يان بەھۇي لەبىر چوۋنەوۋە لە نوپۇدا قسە بكات، يان بەھۇي لەبىر چوۋنەوۋە رۇزۇوشكىنىك ئەنجام بدات، يان قەدەغەيەك لە قەدەغەكانى ئىجرامى ئەنجامدا بەھۇي لەبىر چوۋنەوۋە، كە لەناو چوۋنى شتىك نەگرىتەوۋە، ئەوا لىخۇشبوون دەيگرىتەوۋە، بەھەمان شىۋە كەسىك سويندى ناشكى، كە بەھۇي لەبىر چوۋنەوۋە سويندشكىنىك ئەنجام بدات، بەھەمان شىۋە ئەگەر ھەلەي كىرد و كەسىكى لەناو برد يان مال و سامانىكى لەناو برد، ئەوا ھىچ گوناھىكى لەسەر نىيە، بەلكو دەستەبەر كىردن تەھا لەسەر ئەو شتەيە كە لەناو بىردوۋە، بەھەمان شىۋە ئەو بابەتەنەي پىۋىستە ناويان تىدا بىئىرى، ئەگەر مرۇف بەھۇي لەبىر چوۋنەوۋە ناوۋەكانى نەھىنا، ئەوا ھىچ زىيانىكى نابى. ﴿رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا﴾ واتە: "پەرۋەردگارمان،" ئەركىكى سەختمان مەخەرە ئەستۇ ﴿كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا﴾ "ھەرۋەك چۇن خستتە ئەستۇرى پىش ئىمە"، خۋاي گەرە ئەمەي لەگەل گەلانى پىشور كىرد، بەلام بۇ ئەم ئوممەتە سووك كىردن و ئاسانكارى ئەنجامداۋە، لە فەرمانەكاندا: لە پاك و خاۋىنى و دۇخى خۋاپەرستىيەكان، كە بۇ ھىچ ئوممەتىكى تر واينە كىردوۋە، ﴿رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ﴾ "پەرۋەردگارمان، ئەركىكمان مەخەرە ئەستۇ، كە لە توانامان بەدەر بى"، سوپاس بۇ خۋاي گەرە كە ئەمەي لەگەلمان كىردوۋە ﴿وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا﴾ "لىمان خشۇبە و چاۋپۇشيمان لىكە و بەزەيىت پىماندا بىتەوۋە"، لىبوردن و لىخۇشبوون دەيىتە ھۇي لاجوۋنى ناخۇشى و خراپەكان، پەجەت و مېرەبانى دەيىتە ھۇي چاكبوۋنى كاروبار و گوزەران ﴿أَنْتَ مَوْلَانَا﴾ واتە: ھەر تۇ پەرۋەدگار و پاشا و خاۋەن و خوا و بەرستراۋمانى، لەۋەتەي ئىمەت بەدەھىناۋە و پىگەباندوۋە پىشتىۋانى تۇ بۇ ئىمە ھەر ھەبوۋە، بەخشش و بەھەرەكانت بەردەوام و لە گشت كاتىكدا بەردەوامە لەسەرمان،

دواتر نیعمه‌تی مه‌زن و به‌خششی گه‌وره‌ت له‌گه‌لمان کرد، که نیعمه‌تی ئیسلامه، که هم‌وو نیعمه‌ته‌کانی دیکه پاشکۆی ئه‌ون، جا په‌روه‌ردگار و خاوه‌ن و خوای مه‌زن؛ داوات لیده‌که‌ین نیعمه‌تی خوٚتمان له‌سه‌ر ته‌واو بکه‌ی، ﴿فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ به‌سه‌ر گه‌لی بی باوه‌راندای سهرمان بجه‌ی، ئه‌وانه‌ی که بی باوه‌رپوونه به‌ تو و په‌یامبه‌ره‌که‌ت، به‌ره‌نگاری په‌په‌هوانی دینه‌که‌ت بوونه‌ته‌وه، فه‌رمانی تو‌یان فری‌داوه، جا سه‌رکه‌وتوومان بکه به‌سه‌راندای به‌ به‌لگه و پروونکردنه‌وه و شمشیر و رم، به‌وه‌ی له‌ زه‌ویدا پایه‌دارمان بکه‌ی و ئه‌وانیش ریسوا و سه‌رشۆر بکه‌ی، باوه‌ر و کرداریکمان پیسه‌خششی، که سه‌رکه‌وتنی بی به‌ده‌ست بجه‌ی، جا سو‌یاس و ستایش هه‌ر بو په‌روه‌ردگاری جیهانیان و جیهانه‌کانه.

به‌ یارمه‌تی و پشتیوانی خوای گه‌وره، رافه و ته‌فسیری سوڤه‌تی به‌قه‌ره ته‌واو بوو، درود و سلأوی خوا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ر محمه‌دی (درود و سلأوی خوای ئی).

